JUS CANONICUM UNIVERSUM

CLARA METHODO DILUCIDATUM,

SEU

TRACTATUS

DE REGULIS JURIS

Continens per Quæſtiones, & Fundatas Reſponſiones ſolidam earum Explicationem, quæ Quinto & Sexto Libro Decretalium ſunt annexæ.

Cum duplici Indice Verborum, & Ipſarum Regularum, cum Appendice Omnes Regulas Juris Civilis in Digeſtis Titulo de Regulis Juris contentas pro Summaria Notitia exhibente.

A U T H O R E

R. P. F. ANACLETO REIFFENSTUEL,

Ordinis Min. S. Franciſci Reformatorum Provinciæ Bavariæ Lectore Jubilato.

TOMUS SEXTUS.

MACERATÆ, MDCCXLII.

Sed proſtant.

VENETIIS

APUD ANTONIUM BORTOLI.

Digitized by Google

APPROBATIO CENSORIS.

EX Mandato Reverendi[illegible] ac Illuſtriſſimi &c. in Spiritualibus Vicarii Generalis, *Tractatum de Regulis Juris &c.* a Theologis [illegible] reviſum, ac approbatum, debita attentione perlegi, [illegible]que in illo nihil [illegible]venerim, quod Orthodoxæ fidei, aut bonis moribus adverſ[illegible]ur: bene vero ea omnia, quæ in Titulo promittuntur, videlicet Solidam doctrinæ claritatem, & claram, una [illegible] perſpicua, ac accurata cum SS. Canonum, tum LL. Ci[illegible]ium allegatione, Solid[illegible] deprehenderim; Ideo præſentem Tractatum ad ad[illegible]c ma[illegible], & immortalem Clariſſimi Authoris famam non minus, ac ad permagnam legentium, præprimis [illegible] Dicaſteriis verſantium utilitatem, juris publici ut fiat, digniſſimum cenſeo. Friſingæ 11. Junii 1731.

Fr. Joſeph. Placidus Sebaſtianus de [illegible] Reverendiſſimi & Sereniſs. Principis & Epiſcopi [illegible] & Reciſſ. Conſil. Eccl. [illegible] necnon In[illegible] Collegiatæ ad D. [illegible] Capitularis.

LICENTIA ET APPROBATIO ORDINIS.

FR. Joſeph Maria ab Ebora, Ordin. Minor. Reg. Obſervant. S. P. N. Franciſci Lector Jubilatus, SS. Congregationum Viſitationis Apoſtolicæ, & Conſiſt. Votans Indicis, Indulgentiarum, Reliquiarum, nec non Sanctæ & Univerſalis Inquiſitionis Conſultor, Epiſcop. Examinator &c. & in hac Ciſmontana Familia tam Obſervantium, quam Reformator. & Diſcalceat. Commiſſarius Generalis, & Servus.

CUm juxta Apoſtolicas, noſtrique Ordinis Conſtitutiones per idoneos Cenſores reviſum, & approbatum fuerit opus quoddam, cui Titulus eſt: *Tractatus de Regulis Juris &c.* addendus Juri Canonico Univerſo, per R. P. F. Anacletum Reiffenſtuel, noſtræ Reformatæ Provinciæ Bavariæ Lectorem Jubilatum elaborato, Nos præſentium tenore, cum ſalutaris obedientiæ merito R. P. F. Thomæ Cantuar. Priggmair, præfatæ noſtræ Reformatæ Provinciæ Bavariæ Miniſtro Provinciali facultatem concedimus, quatenus, ſervatis in reliquo ſervandis, Typis illud mandare poſſit & valeat. Datum Romæ ex Araceli die 20. Junii 1731.

Fr. Joſeph Maria ab Ebora, Commiſſarius Generalis Ordinis.

De Mandato Paternitatis ſuæ Reverendiſſimæ

Fr. Joannes Antonius de Taurino, Secretarius Generalis.

F A C U L T A S

Admodum Reverendi Patris Miniſtri Provincialis.

CUm a R. P. Anacleto Reiffenſtuel Ordin. Min. S. Franciſci R[illegible] Provinciæ Bavariæ Lectore Jubilato Opus quoddam, cui Titul[illegible] *Tractatus de Regulis Juris &c.* compoſitum, a d[illegible]obus Theologis reviſum & approbatum, plurimumque recommendatum, & omnia, quæ de Jure in Editione librorum ſunt ſ[illegible]a, ſint obſervata: tenore præſentium facultatem impertior, ut hoc laudatiſſimum opus pro utilitate publica Typis mandari poſſit.

Actum Monachii 12. Julii 1731.

Fr. Thomas Cantuar. Priggmair, Ordin. Miniſt. S. Franc. Refor. Lector Jubilatus, Provinciæ Bavariæ Miniſter Provincialis.

CENSURA THEOLOGICA.

TRactatus præſens de [illegible] Juris [illegible] a [illegible] verſo R. P. [illegible] Ordinis, ac [illegible] adhuc deſide[illegible] [illegible], a [illegible] utriuſque Juris Peritis [illegible], tandem ad commune [illegible] Solatium Typis vulgatus [illegible], ſicut [illegible] celeberrimum opus (Jus videlicet Canonicum [illegible] eodem Præſtantiſſimo Authore in lucem [illegible]) tam ob Doctrinæ [illegible], quam [illegible] nec non perſpicuam, captuique facillimam me[illegible], atque [illegible] materiarum diviſionem publicum per omnia meretur Præconium. Textus [illegible] ex ipſo fonte Juris Canonici ac Civilis copioſe deſumpti, & repetito de inde [illegible] fideliſſime in eodem allegantur: Regulæ ipſæ per plures caſus Canonico Civiles ſumma [illegible] magis explanantur: Fallentiæ potiores, & in praxi frequentiores ſolerter adducuntur, [illegible] neque objectiones, ſi quæ occurrunt notabiliores, una cum fundata earum ſolutione, [illegible] diſſimulantur; ut proin firmiter nobis perſuadeamus, exſpectationi atque ſpei de tanto viro conceptæ, ex integro ac pleniſſime eſſe ſatisfactum. Et quoniam cæteroquin in toto hoc Tractatu Fidei, aut bonis moribus prorſus nil contrarium reperitur, eundem, uti luce publica digniſſimum, ita legentibus utiliſſimum fore cenſemus. Datum Monachii die 4. Junii 1732.

Fr. Bruno Mæſſenhauſer, Lector Generalis, & Provinciæ Definitor.

Fr. Mallæus Kreſslinger, iterato Ex-Provincialis, & SS. Theolog. ac SS. Canonum Lector Jubilatus.

AD LECTOREM
PRÆFATIO.

CUm in Quinto Tomo Juris Canonici Univerſi Tit. 41. de Regulis Juris n. 4. promiſſum contineatur, quod, ſi prima editio præfati Juris univerſi æqui, bonique habeatur, & in Bibliopolarum ciſtis non otiari compertum fuerit, ſecundæ ejuſdem Editioni etiam Tractatus de Regulis Juris tam in Quinto, quam Sexto Decretalium contentis adjungendum ſit: Prima vero Editio tam benignos Lectorum invenerit oculos, ut ſecunda in Germania (in Italia [illegible] jam pridem repetitis habeatur vicibus) una cum memorato Tractatu de Regulis Juris a plurimis utriuſque Juris peritis avide fuerit deſiderata; Hinc promiſſo conformiter cum ſecunda Editione in Germania [illegible] nunc dudum jam compoſitus Tractatus de Regulis Juris &c. eo ordine, methodo, ſtylo & claritate, qua in Jure Canonico Univerſo uſi fuimus. Faxit Altiſſimus, ut cuncta ad majorem ejuſdem Gloriam, & Lectorum utilitatem cedant.

DE

DE
REGULIS JURIS IN GENERE
PROŒMIUM.

SUMMARIUM.

1 *Ratio ordinis.*
2 *Quid ſit Regula Juris.*
3 *Declaratur exemplis ex Jure deſumptis, & tribus ſeqq.*
7 *Regulæ aliæ ſunt Juris Civilis, aliæ Juris Canonici.*
8 *Multum conveniunt ad invicem, & promiſcue citantur.*
9 *Regulæ aliæ ſunt Authenticæ.*
10 *Aliæ non Authenticæ, ſeu Brocardicæ.*
11 *Authenticæ habent vim Juris in caſibus non exceptis.*
12 *Nulla Regula ſine exceptione.*
13 *Regulas ſcire & applicare, maxima utilitas.*
14 *Quæ obſervanda in applicatione, & ſeq.*
16 *Exceptio declarat Regulam, & firmat eam in contrarium.*

1 ANtequam explicandas Regulas Juris in ſpecie aſſumamus, conducens videtur prius de earum natura in genere, earumque diviſione, vi, & authoritate utilitate, & applicatione agere. Hinc

2 Quæritur I. Quid & quotuplex ſit Regula Juris? Reſp. I. Quamvis Regulæ nomen varias habeat ſignificationes, & Etymologiam ſpectando derivetur a regendo ſeu regulando, *eo quod recte ducat, vel normam recte vivendi præbeat, vel diſtortum, pravumque corrigat. Can. Regula 2. diſt. 3.* Tamen ad propoſitum, & in quantum ut *Regula Juris* conſideratur, denotat ſententiam generalem, quæ plura Jura ſeu leges & Canones hinc inde diſperſos de diverſis rebus & caſibus eandem rationem habentibus agentes, brevi ac claro compendio complectitur & proponit. In quo genuino ſenſu Regula Juris bene definitur *l. 1. ff. de Regulis Juris* illis verbis per *Regula eſt, quæ rem, quæ eſt, breviter enarrat:* ubi per *rem* non donatur res ſeu factum, vel cauſa in controverſiam deducta, ſed ipſum jus de variis rebus eandem rationem habentibus hinc inde fuſius diſperſum, quod per Regulam breviter, compendioſe & clare proponitur; *non ut ex Regulis Jus ſumatur, ſed ex Jure, quod eſt Regula fiat. ff. ibid.* ſicque non Jus ex Regulis, ſed Regulæ ex Jure ſumantur.

3 Pro majori intelligentia Regulæ Juris, declaratur exemplis utriuſque juris: ſic etenim dum infames unus Canon a Prælaturis, & Beneficiis Eccleſiaſticis, alius a Magiſtratu, alius ab officio Judicis, & Aſſeſſoris, alius a munere Tabellionis & Advocati arcet, cuncta hæc Jura & Canones diverſis in locis poſitos unica Regula 87. Iuris in 6. paucis verbis complectitur: *Infamibus portæ non pateant dignitatum.*

4 Sic etiam quod in Jure diſponitur, perjurum non eſſe admittendum ad teſtificandum propter ſuſpicionem perjurii *c. Teſtimonium 54. de Teſt. & Atteſt.* Item, uxorem non eſſe reſtituendam marito ſævienti ab eo digreſſam ob metum ſævitiæ *c. litteras 15. in fine de Reſtit. ſpol.* deciditur una Regula Generali: *ſemel malus ſemper præſumitur malus l. 8. de Reg. Juris in 6.*

5 Sic pariter diſpoſitiones Juris, quod Matrimonium defectu ætatis invalidum reſolvatur in ſponſalia *c. fin. de Deſponſ. Impuberum:* & Teſtamentum minus ſolemne non præjudicet piis legatis *c. cum eſſes de Teſtam.* ac licet Donatio ultra quingentos ſolidos non inſinuata ſit invalida *§. Aliæ autem 2. Inſtit. de Donat.* valeat ſaltem pro minori ſumma, breviter comprehendit unica illa Regula: *Ut per inutile non debet vitiari.*

6 Rurſus dum lex Civilis una fæmina ab officio Judicis, alia a tutela, alia a poſtulando, alia a fidejubendo removet, has cunctas leges in diverſis locis de diverſis actibus latas breviter jam comprehendit regula 2. in Pandectis; *Fæminæ ab omnibus officiis civilibus vel publicis remotæ ſunt*: ut proin pro facioliori captu Regula Juris juxta dicta bene definiri valeat dicendo: Regula Juris *eſt ſententia generalis, quæ plura jura, ſeu leges & canones hinc inde diſperſos, de variis rebus eandem rationem habentibus agentes claro, ac brevi compendio complectitur ac proponit.* Prout etiam in re communiter eam definiunt Canoniſtæ & Legiſtæ.

7 Reſp. II. Regulæ juris in primum dicto proprio ſenſu acceptæ aliæ ſunt Juris Civilis, aliæ juris Canonici. Regulæ Juris Civilis ſunt, quæ Juri Civili ſunt inſertæ, præſertim vero illæ, quas numero 211. Imperator Juſtinianus ad finem Digeſtorum ſub Titulo, *De Regulis Juris*, ſubjunxit, & ad finem hujus Tractatus etiam nos eas ſummarie ponemus. Regulæ Juris Canonici ſunt, quæ Juri Canonico ſunt annexæ: ſicut enim Imperator Juſtinianus ad finem Digeſtorum ultimum poſuit Titulum de Regulis Juris, quas breviter, & com-

compendioſe referrent Jura & Leges in Corpore Juris comprehenſas; ſic ad imitationem ejuſdem etiam Summi Pontifices Gregorius IX. & Bonifacius VIII. & quidem Ille poſt omnes quinque libros Decretalium finalem Titulum eſſe voluit *de Reg. Juris* (quæ ibidem 11. numerantur) Iſte vero poſt omnes libros Sexti Decretalium ad finem poſuit Regulas Juris numero 88. pariter ſub Titulo, ſeu Rubrica *de Regulis Juris*, quæ propterea etiam Regulæ Juris in Sexto communiter dicuntur.

8 Habent tamen Regulæ utriuſque Juris tam Civilis nempe, quam Canonici ſummam connexionem, convenientiam, & habitudinem ad invicem, ac in plurimis materiis ſeſe mutuo adjuvant & explicant; ſuntque a potiori Regulæ Juris Canonici ex ipſis Regulis Juris Civilis aſſumptæ, ut proin tam Legiſtæ, quam Canoniſtæ utriuſque, Civilis nempe, & Canonici Juris Regulis promiſcue merito utantur eaſque pro ſuis cauſis citent, & plerumque applicent.

9 Regulæ Juris rurſus aliæ ſunt Autbeoticæ, aliæ non Anthenticæ, ſed doctrinales duntaxat, communiter Brocardicæ dictæ. Authenticæ ſunt omnes, quæ Authoritate Papali vel Imperiali Juri Canonico, vel Civili præſertim ſub hac Rubrica ſeu Titulo *de Regulis Juris* reperiuntur inſertæ.

10 Non Authenticæ, ſeu Doctrinales & Brocardicæ ſunt, quæ a Juris Conſultis, vel aliis Doctoribus privata authoritate ex variis textibus, vel etiam Philoſophorum dictis depromptæ inveniuntur, citanturque, & applicantur quidem, vim Juris tamen, uti Authenticæ, non habent, etſi pondus ſuum, & authoritatem ſat magnam in probando habeant.

11 Quæritur II. Quam vim & authoritatem habeant Regulæ Juris? Item quam utilitatem afferant, & quomodo applicari debeant? Reſp. I. Regulæ Juris Antheoticæ debite applicatæ io caſibus non exceptis habent vim juris. Ratio eſt; quia etſi jus oovum non faciant, tamen plura jura prius jam conſtituta ſupponunt, eaque compendioſe comprehendunt, & hoc ipſo vim juris continent utpote ex jure deſumptæ, jurique in ſpeciali Titulo inſertæ, & non niſi jura comprehendentes, & juxta illa conditæ.

12 Dicitur autem: *in caſibus non exceptis*: quia etſi Authenticæ Regulæ Juris bene applicatæ vim juris habeant, univerſaliter tamen, & ſemper infallibiles non ſunt, cum in ipſo jure nonnunquam reperiantur exceptiones contra regulas. Tum quia materiæ illæ, quas Regulæ Juris perſtringunt, maximam habent latitudinem, indeque propter diverſitatem rationis, vel Juris diſpoſitionem non raro patiuntur exceptiones & Fallentias, prout cum communi Doctorum bene advertit Gloſſ. fin. in Rubric. de Regulis Juris, dicens: *Regula proprie ſic dicitur, quaſi regulariter vera, quamvis patiatur exceptiones*; Eſtque propterea communiter receptum illud Brocardicum: *Nulla regula ſine exceptione*.

13 Reſp. II. Non obſtante, quod Regulæ Juris ſuas patiantur exceptiones, & fallentias, tamen maxima cenſetur utilitas earum, eſtque perutile Regulas Juris legere, & relegere, eaſque, quantum fieri poteſt, memoriæ mandare, atque pro deciſione cauſarum & caſuum eas allegare: Tum quia hoc ipſo, quod fere quævis variorum Jurium de diverſis rebus eandem rationem habentibus agentium multitudinem compendioſa ratione complectatur, cunctæ Regulæ compendioſam pro adjutorio memoriæ præbent juris notitiam: Tum quia juxta eas deciduntur caſus emergentes, qui a Jure ſpeciatim, & expreſſe non ſunt deciſi; cum tales caſus decidendi ſint per ſimilia *l. non poſſunt 12. ff. de Legibus*: Nam de ſimilibus idem eſt judicium *c. Inter 4. in fine, de Reſcript.* Similia autem vel maxime cognoſcuntur ex Regula de variis rebus plura Jura ſimilia complectente: Tum etiam quia ex illis forte ſemper deſumitur argumentum; quia in dubio potior eſt cauſa illius, pro quo ſtat Regula, cum habeat intentionem pro ſe fundatam in Jure, & immunis ab onere probandi transferat illud in adverſarium, qui probare tenetur, quod caſus, de quo agitur, a Regula ſit exceptus, uti bene advertit Gloſſ. in Rubr. de R. J. *arg. c. Ad decimas, de Reſtit. ſpoliat. in 6.* juncta *l. Ab ea 5. ff. de Probat.* Hinc communia illa axiomata: *Regulæ ſtandum eſt, donec contrarium probetur, arg. c. fin. de Reſtit. ſpoliat. Regulæ inhærendum eſt, donec de Fallentia conſtet.* Gobath. *T. 5. quin cap. 42. n. 94. Ratio ſumpta ex Regula fortiſſima eſt.* Navarr. *lib. Conſil. 7. de ſepult. Qui habet Regulam pro ſe, dicitur fovere jus certum.* Bartol. *in l. 2. ff. Si quis in Jus vocatus.* Decius, & alii. *Regulæ Juris ſunt tenaces, a quibus in dubio recedendum non eſt.* Gobat. *l. c. n. 45.* Dicitur autem in Reſp. 1. o. 11. data: *Regulæ debite applicatæ.*

14 Reſp. enim III. Circa debitum uſum & applicationem Regulæ alicujus pro decidendo caſu particulari præter alia, duo præcipue eſſe obſervanda. *Primo*, utrum in tali caſu eadem habeatur ratio; cum enim juxta definitionem Regulæ ſupra n. 6. datam, Regula ſit ſententia generalis & compendioſa, plurium Jurium conjunctio, ac diſpoſitio de variis rebus eandem rationem habentibus neceſſario ſequitur, quod ratio caſus decidendi debeat eadem eſſe cum ratione generali ipſius Regulæ; hac enim deficiente, & ubi non eſt eadem ratio, ibi cenſeri & eſſe non poteſt eadem Juris diſpoſitio, *l. Illud 32. ff. ad Legem Aquiliam.*

15 *Secundo* attendendum, an non circa talem caſum ſpecialis io Jure habeatur exceptio; hæc enim ubi adeſt, procul dubio Regula non procedit, cum exceptiones aliud non ſint, quam limitationes, ſeu fallentiæ Regularum circa caſus particulares. Quinam autem caſus in Jure ſpecialiter ſint excepti, in decurſu examinando Regulas ſingulas in particulari magis patebit.

16 Cæterum licet exceptiones aliquo modo adverſentur Regulæ Generali, eidem tamen etiam ſuo, præſertim duplici modo opitulantur: & quidem *Primo*, quia juxta tritum axioma. *Exceptio declarat Regulam*; cum ex qualitate exceptionis & caſus excepti facile colligi poſſit, de quonam genere, vel materia Regula loquatur. *Secundo*, quia *Exceptio firmat regulam in contrarium in caſibus non exceptis, l. Ex eo, 18. ff. de Teſtibus.*

Ratio eſt; Tum quia, qui aliquam ſpeciem ſub genere contentam excipit, de reliquis ſub eodem genere contentis etiam cogitaſſe, & eas non exceptas, ſed ſub genere comprehenſas voluiſſe cenſendus eſt, *leg. Cum Prætor. 12. pr. ff. de Judic.* Tum quia verba Regulæ generalia, generaliter de omnibus ſub Regula contentis, & ſpecialiter non exceptis intelligenda veniunt, *c. quia circa 22. de Privileg.* niſi caſus aliqui excepti omnino ſimiles forent, aut correctio Juris, vel abſurdum ſequeretur, vel ex ſufficienti ratione appareret, veriſimile non eſſe, quod Legislator talem caſum ſub univerſali Regula voluerit eſſe comprehenſum.

C A P U T I.

De Regulis Juris Quinto Decretalium annexis in Specie.

P R Æ F A T I O.

S U M M A R I U M.

1 *Ratio Ordinis.*
2 *Methodus ſcribendi & explicandi.*

1 PRæmiſſa in Procemio ſufficienti notitia circa Regulas Juris in genere progredimur in Nomine Domini ad Declarationem ſeu Explicationem Regularum Juris Canonici in ſpecie, totam rem per duo capita abſolvere intendentes: & quidem ordinem Juris ſecuturi prius, ſeu in primo Capite de Regulis Juris Canonici Quinto Libro Decretalium annexis; in ſecundo autem Capite de Regulis Juris Canonici ad finem Sixti Decretalium in ſpeciali, eoque ultimo Titulo poſitis tractabimus; cui ſubnectemus Caput III. De Regulis Juris Civilis, non declarando illas ſed adducendo duntaxat, ut cuivis præſertim Corpus Juris Civilis non habenti ad manum ſint, ex- explicationem earundem, quæ ſori Canonici non eſt, Legiſtis relinquentes.

2 Methodum quod concernit, pro faciliori intelligentia & majori claritate (quam cordi habere pro viribus conabimur) eandem, quam in Jure Univerſo a nobis dilucidato, obſervabimus, totam materiam per quæſita ita tractando, ut a potiori circa quamvis Regulam duo ponamus quæſita. Primum quidem, quomodo Regula ſit intelligenda; & quis ſit verus genuinus ſenſus illius, quem etiam ubi opus erit per exempla ex Jure deſumpta amplius declarare ſtudebimus. Secundum vero de Exceptionibus & Fallentiis contra Regulam, non quidem omnibus (ne Tractatus nimium excreſcat, & obſcurentur potius quam declarentur Regulæ) ſed magis ſervientibus. Intellecto enim genuino ſenſu Regulæ, cognitiſque exceptionibus, quas patitur, prudens lector facile colliget, quando & quomodo ad propoſitum aliqua in particulari caſu rite applicari valeat; præſertim quia in multis remiſſio fiet ad Juris Canonici Libros & Titulos a nobis editos, ubi, qui vult, materiam ſuſius tractatam habere poterit. Ponitur itaque ex Quinto Decretalium declaranda

R E G U L A I.

Omnis Res, per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur.

S U M M A R I U M.

1 *A quo hæc Regula? & cum quibus concordet?*
2 *Quomodo? & de quibus intelligenda?*
3 *Quis verus illius ſenſus ſit?*
4 *Declaratur exemplis ex Jure deſumptis, & tribus ſeqq.*
8 *In quibus Regula patiatur exceptiones & fallentias? & tribus ſeqq.*

1 HÆc Regula tribuitur S. Chryſoſtomo c. 5. Operis imperfecti in Matth. & ad verbum refertur *c. omnis* 17. *q.* 2. eique concordat *c. cum ceſſante*, 60. *de Appellat.* Item Regula Juris Civilis 35. *ff. de Regulis Juris*, ſic ſonans: *Nihil tam naturale eſt, quam eodem genere quodque diſſolvere, quo colligatum eſt.*

2 Quæritur I. Quomodo ſit intelligenda hæc Regula? & quis verus, ac proprius illius ſenſus ſit? Reſp. Eam non niſi de obligationibus ſeu contractibus temporalibus civilibus, non item de ſpiritualibus; aut de aliis rebus intelligendam eſſe, ut proin per verba, *omnis res*, omnis obligatio ſeu contractus civilis temporalis denotetur. *Gloſſa magna hic* cum Communi DD.

3 Ex quo clare eruitur, verum & proprium ſenſum hujus primæ Regulæ eſſe ſequentem: *Omnis obligatio ſeu contractus civilis temporalis, per quaſcunque cauſas ſive media & modos contrahitur, aut inducitur, per eoſdem etiam diſſolvitur.*

4 Declaratur exemplis: Primum adducit ipſa Regula Juris Civilis 35. ff. de reg. jur. nu. 1. utpote noſtræ ſimilis allegata, dum verbis regulæ ſtatim ſequentia annectit: *Ideo verborum obligatio verbis tollitur: nudi conſenſus obligatio contrario conſenſu diſſolvitur.* Sic etiam pactum pacto *l. Si unus §. Pactus ff. de Pactis*, lex lege ſolvitur *§. penult. Inſtit. de Jure nat.* Siquidem lex ſive præcipiens, ſive prohibens etiam legitime promulgata, ſola voluntate Principis, qui eam condidit, iterum tollitur *arg. c. Alma 24. princ. de Sent. Excomm. in 6.* Sic pariter ſola illius tolluntur voluntate obligationes portandi & præſtandi onera. v. g. tributa, vectigalia, & ſimilia. Strein ad hanc Reg. n. 2.

5 Sic rurſus Emptio & venditio mutuo conſenſu facta ſolo mutuo conſenſu, & poſt traditionem rei conſenſu eodem, reique, & pretii redditione diſſolvitur *l. prout* 80. *ff. de ſolut. & §. fin. Inſtit. quibus modis toll. obligat.* Sic Teſtamentum ſolemne per aliud teſtamentum ſolemne tollitur *l. Hac conſultiſſima*, 11. *C. de Teſtament.*

6 Sic ulterius Sponſalia de futuro occulta mutuo conſenſu contracta eodem etiam ſolvuntur. Dicitur autem notanter *occulta*, quia, ut publice contracta ceſſent, ſaltem in aliquibus Diœceſibus, ut in Friſingenſi, accedat Authoritas Judicis Eccleſiaſtici neceſſe eſt; imo etiam & ſecreto quidem contracta, ſed poſtea evulgata, uti patet ex Rituali Diœceſis præfatæ *cap. 9. membr.* 1. *§. 7. num.* 3. ubi expreſſe decernitur, ut non tantum ſponſalia coram Parocho publice contracta, ſed etiam ſecreto contracta, ſed poſtea divulgata, ad ſui diſſolutionem requirant authoritatem publicam Judicis Eccleſiaſtici.

7 Illud tamen etiam notandum cum *Gloſſa hic*, per regulam hactenus declaratam non negari, quin obligationes etiam aliis, quam inductæ ſunt, modis ſolvantur. Sic enim plures obligationes tolluntur reali ſolutione *l. Nulla*, 5. *C. de ſolut.* Tolluntur etiam Præſcriptione *Princ. Inſtit. quibus modis tollat. obligat.* Item tolluntur morte, quæ omnia ſolvit: ſic morte ſolvitur obligatio Societatis *§. Solvitur*, 5. *Inſtit. de Societ.* Frequentior tamen, & quaſi ordinarius ſolvendi obligationes modus eſt idem, qui erat conſtituendi, juxta hactenus declaratam regulam: quamvis etiam in hoc ſuas patiatur exceptiones. Hinc

8 Quæritur II. Quas exceptiones & Fallentias patiatur Regula I. hactenus declarata? Reſ. Plures, inter alias etiam ſequentes, & quidem 1. Fallit in Matrimonio conſummato; quia ex inſtitutione Divina eſt indiſſolubile, & ideo mutuo conſenſu, quo contractum eſt, ſolvi non poteſt.

9 Fallit 2. In Sacramentis Baptiſmi, Confirmationis, & Ordinis, utpote quorum effectus & character eſt indelebilis pariter ex inſtitutione Chriſti, & ideo ſemel ſuſcepta ſicut non iterantur, ſic etiam amplius non amittuntur. *Gloſſa hic verſ. omnis. Abbas hic princip. & n.* 2.

10 Fallit 3. In cunctis obligationibus ſpiritualibus, prout jam dictum n. 3. de vero ſenſu regulæ. Gloſſ. & Abb. l. c. cum communi aliorum. Rationem aſſignant; quia ſicut obligationes temporales facilius deſtruuntur, quam conſtituuntur, ſic obligationes ſpirituales facilius conſtituuntur, quam deſtruuntur *arg. c. Inter corporalia*, 2. *de Translation. Epiſcopor.* cum fortius ſit ſpirituale vinculum, quam carnale.

Fallit 4. In obligationibus ex natura ſua, vel ex Diſpoſitione legis Divinæ aut humanæ perpetuis: Ratio 11
eſt, quod licet obligationes ex contractibus ortæ regulariter dependeant a voluntate contrahentium, cum contractus operari non debeant ultra intentionem agentium *l. 19. ff. de rebus credit.* Nihilominus, quia contrahentes ſe confirmare cenſentur Juri, & naturæ contractus *l. 57. §. Cum ita, ad S. C. Trebell. & l. 54. §. Inter locatorem, ff. locati*, contractus, & inde orta obligatio irrevocabilis evadit, quando eam lex, vel natura perpetuam eſſe volunt, ita ut, quod prius erat voluntatis, ex poſt facto fiat neceſſitatis. *L. 12. in fine C. de contrah. Empt. l. 22. §. ſicut*, 11. *ff. Mandati*.

R E G U L A II.

Eſtote Miſericordes &c. Hoc loco nil aliud nobis præcipi exiſtimo, niſi ut ea facta, quæ, dubium eſt, quo animo fiant, in meliorem Partem interpretemur. Quod enim ſcriptum eſt: *ex Fructibus eorum cognoſcetis eos*: De Manifeſtis dictum eſt, quæ non poſſunt bono animo fieri: ut Stuprum, Blaſphemiæ, Furta, Ebrietates & ſimilia, de quibus nobis permittitur judicare.

Vel ut Rubrica habet:

Dubia in meliorem Partem interpretari debent.

S U M M A R I U M.

1 *Quomodo intelligenda hæc Regula?*
2 *Intelligitur de omnibus actionibus & verbis. Quilibet præſumendus bonus, donec probetur malus, Ibid.*
3 *Stante vero dubio ſolam procedit Regula.*
4 *Verus ſenſus Regulæ.*
5 *Securius eſt, errare melius quam pejus interpretando.*
6 *Melius eſt rationem reddere propter miſericordiam quam propter credulitatem.*
7 *Quando? & quomodo adhibendus Rigor? Facilitas veniæ eſt incentivum peccandi, ibid.*
8 *Declaratur Regula exemplis, & tribus ſeqq.*
12 *Fallit Regula in manifeſte ac intrinſece malis.*
13 *Item quando agitur de damno avertendo.*
17 *Et in Judiciis.*

1 QUæritur I. Quomodo hæc Regula II. intelligenda? & quis verus ejus ſenſus ſit? Reſp. I. Hanc regulam eſſe facilem intellectu; quia, uti patet, ſeipſam declarat; hinc ab aliis communiter ſolis illis verbis proponitur: *Ea facta, quæ dubiam ſunt, quo animo fiant: in meliorem partem interpretemur*, vel uti Rubtica habet: *Dubia in meliorem partem interpretari debent.*

2 Notandum tamen, per verbum Regulæ *facta* intelligi omnes actus, geſta, operationes, actiones, imo & verba *arg. c. quia circa*, 22. *de Privileg.* quæ ſi ita ſe habent, ut nec certum, nec probabilius, nec vere probabile appareat, ſed vere dubium maneat, ex quo fine, vel qua intentione bona vel mala prodierint, bona potius, quam mala intentione & animo contigiſſe, cenſenda ſunt vi hujus regulæ. Rationem dat *S. Thomas* 2. 2. *q. 60. art. 3.* quia ille, qui habet malam opinionem de proximo abſque ſufficienti ratione, facit ei injuriam, eumque temere judicat, & indirecte contemnit, quod licite facere non poteſt juxta illud Salvatoris *Mattæ. 7. v. 1. & Lucæ 6. v. 37. Nolite judicare* (intellige temere ſine ſufficienti ratione) *& non judicabimini; nolite condemnare, & non condemnabimini.* Fundatur etiam in lege charitatis volentis, ut quivis præſumatur bonus & innocens, donec probetur malus, *arg. c. unico de Scrutinio cap. fin. de Præſumpt. & l. Meritio 51. ff. pro Socio.*

Dicitur autem notanter in Reſponſione: *ut vere dubium maneat*; quando enim ex ratione & circumſtantiis quis magis in unam, quam alteram partem inclinaret, licet cum formidine de oppoſito, jam ceſſaret dubium, & ſubintraret opinio, ſicque regula locum non haberet, uti ex Farin. *Prax. Crimin. q. 36. nu.* 197. Menoch. *de Præſumpt. q. 7. n.* 47. bene obſervat Strein. in hanc Regulam n. 1. quia dubitatio nullus adhuc eſt probationis gradus, ſed potius principium inveſtigationis de veritate & certitudine. Farin. Menoch. l. c. Cœterum directe advertit Strein. l. c. Dubium naſci ſolet vel ex defectu medii ſcientifici, vel ex obſcuritate ipſius rei, facti, aut ſermonis, vel ex æqualitate ſignorum aut rationum: manente ergo vero dubio ſolum procedit regula: circa quam proin 3

Reſp. II. Verus & proptius ſenſus regulæ ſecundæ 4
eſt ſequens: *Quandocunque actiones vel verba ita conſtituta ſunt, ut non appareat, ſed vere dubium maneat, utrum animo, ſeu intentione bona vel mala prodierint, ea in bonam partem interpretari, & animo ſeu intentione bona potius, quam mala contigiſſe cenſere debemus*; ob rationes & jura ſupra n. 2. jam allegata.

Nec obſtat, contingere poſſe, quod ille, qui in 5
meliorem partem interpretatur, frequentius fallatur; Reſpondetur enim, melius eſſe, quod quis fallatur habens bonam opinionem de homine malo, quam quod rarius fallatur habens malam opininionem de homine bono; quia ex hoc fit proximo injuria, non autem de primo, ut bene advertit S. Thom. *l. c. art.* 4.

Hinc etiam *arg. can. alligant. cau. 26. q. 7.* melius eſt, 6
de miſericordia argui, quam de crudelitate; nam ut habet S. Chryſoſtomus citato can. relatus: *nonne melius eſt propter miſericordiam rationem reddere, quam propter credulitatem?*

Et ſi objiciatur, *can. Eſt injuſta 33. cau. 23. q. 4.* 7
præcipi, ut ſervetur rigor, ibi: *Eſt injuſta miſericordia &c. facilitas enim veniæ incentivum tribuit delinquendi.* Reſp. hic eſſe ſermonem de diſcreto miſericordia mixto rigore, qui nullatenus ſeveritas vel credulitas a S. Chryſoſtomo relata, ſed debitus, utilis, & neceſſarius juſtus zelus eſt, & dici debet, quem ſi non adhibent rectores, ipſi quoque cenſentur rei delictorum

a ſubdi-

a ſubditis commiſſorum, *arg. can.* 1. 2. *& 3. diſt.* 86. ibi: *can.* 1. *Inferiorum culpæ ordinum ad nullos magis referendæ ſunt, quam ad deſides, negligenteſque Rectores, qui multam ſæpe nutriunt peſtilentiam, dum auſteriorem* (alibi legitur *neceſſariam*) *diſſimulant adhibere medicinam*; quia ubi delicta manent impunita, liberius & frequentius peccatur, ac locum habet citatus textus *can. eſt injuſta*, quod *facilitas veniæ incentivum tribuat delinquendi*: & econtra verum manet illud: *ubi rigor, ibi vigor*, *arg. cit. can.* 3. *diſt.* 86. Addit Gloſſa in cit. can. *alligant*, *verſ. melius can. eſt injuſta*, de ſervando rigore intelligendum eſſe, quando alias nulla eſt ſpes emendationis, vel correctionis; item de inſolentibus & tumidis *arg. cit. can.* 2. *diſt.* 86. ibi: *corripiantur tumidi, tolerentur infirmi*: *& quod in peccatis ſeverius caſtigari neceſſe eſt, non ſævientis plectatur animo, sed medentis*.

8 Porro regula noſtra, & ſenſus ejuſdem ulterius declaratur, & firmatur ex aliis concordantibus Juris Principiis ac regulis, ſimulque oſtenditur, univerſaliter verum eſſe, quod regulæ rubrica dicit: *Dubia in meliorem partem interpretari debemus*. Sic enim 1. ſi quis gratioſum reſcriptum obtinet cum clauſula: *Si idoneus eſt*, & dubium apparet, an idoneus ſit, non tenetur ſe idoneum probare, ſed talis benigniore interpretatione præſumi debet textu claro *c. fin. de Præſumpt.*

9 2. Actus, qui poteſt denotare delictum & non delictum, ut carens delicto interpretari debet, *l.* 51. *ff. pro ſocio*, *l.* 4. *§. docere*, 12. *ff. de vi bon. rapt.*

10 3. In odioſis & oneroſis v. g. in pœnis infligendis, ſtante dubio ſemper mitiorem, & benigniorem, reoque favorabilem interpretationem amplecti opportet, *c. odia* 15. *de R. J. in* 6. *Odia reſtringi & favores convenit ampliari*, cui concordat *c. in pœnis* 49. *de R. J. in* 6. *in pœnis benignior interpretatio eſt facienda*.

11 4. Exiſtente dubio in contractibus & teſtamentis benigne & ita interpretari debemus, ut potius valeant, quam pereant *l. Pronime* 3. *ff. de his, quæ in Teſtamento delentur*, ibi. *in re dubia benigniorem interpretationem ſequi non minus juſtius eſt quam tutius*.

12 Quæritur II: Quas Exceptiones ſeu fallentias patiatur Regula II.? Reſ. Præter alias, etiam ſunt ſequentes, & quidem 1. Fallit regula in actionibus manifeſte malis, uti patet ex ipſo textu regulæ; ubi etiam additur ratio: *quia non poſſunt bono animo fieri, ut ſtuprum, blaſphemia, furta, ebrietates & ſimilia, de quibus nobis permittitur judicare*, adeo ut non tantum nemo teneatur, ſed nec prudenter poſſit interpretari, illa bono animo eſſe facta.

13 Fallit 2. In caſibus, in quibus agitur de malo avertendo, vel bono acquirendo aut tuendo: in his enim etſi in dubio id, quod pejus eſt, de proximo poſitive judicare non valeamus, tamen illud timere, & de illo cogitare, indeque convenientes cautelas adhibere licet cum Jura etiam abundantem cautelam approbent, *leg. Teſtamentum* 17. *C. de Teſt.* Et profecto ſi ſua quis proprie facta timere, & ſuſpecta habere poteſt juxta Job c. 9. *verſ.* 8. *Verebar omnia opera mea*; quare non alienis attendere, ne ſibi vel aliis noceat? Hinc illi minime contra hanc regulam ſed prudenter agunt, qui peregrinis & ignotis hominibus hoſpitio ſuſceptis ciſtas, & cubicula claudunt, pretioſam ſupellectilem abſcondunt, ſicque pro avertendo damno contra quemvis caſum cautelam adhibent. Strein. *in hanc Reg.*

14 Fallit 3. In Judiciis; in his enim judex cauſam vel factum controverſum, & dubium non pro privato arbitrio & bonitate ſua in meliorem partem interpretari poteſt, ſed juxta allegata & probata, ac prout res in ſe eſt, judicare debet *can. judicet* 4. *cauſ.* 3. *q.* 7. *& c.* 1. *de ſent. & re judic. in* 6. ſalvo tamen illo, quod manente dubio reus ſit abſolvendus *c. Inter dilectus*, 6. *de Fide Inſtrument.* *& c. Ex litteris*, 3. *de probation.* ibi: *promptiora ſunt jura ad abſolvendum, quam condemnandum*.

R E G U L A III.

Utilius ſcandalum naſci permittitur, quam Veritas relinquatur.

Vel ut Rubrica habet:

Propter ſcandalum evitandum non eſt omittenda Veritas.

S U M M A R I U M.

1 *De ſcandalo remiſſive: datur triplex veritas: ibi.*
2 *Vitæ videlicet, Juſtitiæ, & Diſciplinæ.*
3 *Regula intelligenda eſt de veritate vitæ.*
Senſus Regulæ proprius, ibi.
4 *Extenditur Regula.*
5 *Veritas juſtitiæ & diſciplinæ ob ſcandalum quando temperari debet.*
6 *Specialis textus ex Jure ad propoſitum ſerviens.*
7 *Ad vitandum ſcandalum neque venialiter peccare licet.*
8 *Quam exceptionem patiatur Regula circa veritatem vitæ?*
9 *Major eſt obligatio cavendi ſcandala puſillorum, quam pharifaica.*
10 *Quæ fallentiæ Regulæ circa veritatem Juſtitiæ, & Diſciplinæ?*
11 *Et quæ circa veritatem doctrinæ?*

1 SUppoſita, ex Theologia, notitia quid, & quotuplex ſit ſcandalum, de quo in noſtra Theologia Morali *Tract.* 4. *diſt.* 7. *q.* 2. ſufficienter egimus, notandum cum Gloſſ. h. t. quod triplex detur veritas, vitæ ſcilicet, Juſtitiæ, & Diſciplinæ.

2 *Veritas vitæ* eſt ipſa legibus & præceptis conformis honeſtas & integritas vitæ: *Veritas Juſtitiæ* ad Judices pertinens eſt univerſalis recta adminiſtratio Juſtitiæ juxta exigentiam jurium & legum: *Veritas Diſciplinæ* Prælatis propria eſt debita cura diſciplinæ, ut a ſubditis juxta cujuſvis inſtitutum omnia debito ordine & modo peragantur, ac puniantur. Gloſſ. hic, Addunt aliqui etiam Veritatem Doctrinæ, ſeu ſermonis, quæ in conformitate mentis cum verbis externis conſiſtit, & mendacio opponitur. Hoc notato

3 Quæritur I. Quomodo de Veritate intelligenda ſit Regula? & quis proprius illius ſenſus ſit? Reſp. Regula noſtra ad initium poſita proprie ac principaliter intelligenda eſt de Veritate Vitæ, ita ut verus ſenſus illius ſit: *Propter ſcandalum paſſivum vitandum, ſeu impediendum alterius peccatum nil eſt faciendum, aut omittendum, quod ſine peccato fieri, aut omitti non poteſt*: ſeu, *potius eſt permittendum ſcandalum paſſivum, hoc eſt, peccatum alterius, quam quod quis ipſe faciat aut omittat, quod ſine peccato, ſicque ſine læſione Veritatis Vitæ facere aut omittere non poteſt*, *arg. c. faciat* 15. *cauſ.* 22. *q.* 2. Concordant Doctores communiter cum Gloſſa h. t. & Ratio eſt; *quia non ſunt facienda mala, ut eveniant bona*.

4 Extenditur communiter hæc Regula etiam ad illas actiones, quæ ex ſe quidem nec præceptæ, nec prohibitæ,

bitæ, honeſtæ tamen, ac nullam ſpeciem mali habentes ſunt, ſi eas communis, & privata, propria, vel aliena neceſſitas aut utilitas, vel damnum ſecuturum expoſcat; ut proin eas ponere omnino liceat, etſi ex illis ſcandalum ſive phariſaicum ſive puſillorum prævideatur & ſequatur, prout eum communi Theologorum jam diximus, probavimus, & exemplificavimus in noſtra Theologia Morali *tr. 4. diſt. 6. q. 2.*

5 Reſp. II. Veritas Juſtitiæ, & Diſciplinæ, quamvis ordinarie loquendo omnino etiam obſervandæ ſint, tamen ad vitandum ſcandalum quandoque temperandæ, omittendæ, vel differendæ veniunt *arg. can. ut conſtitueretur, 25. diſt. 50. & c. Sane 2. de Temporib. Ordinat.* Sic quando ex graviori, etſi legali correctione vel punitione ſubditi, ejus deſperatio, aut graviora mala prudenter timentur, merito temperatur, aut aliquandiu differtur, vel omnino intermittitur Veritas Diſciplinæ. Pariter quamvis Veritas Juſtitiæ ad vitandum ſcandalum taliter omitti nequeat, quod innocens condemnetur, aut quod ſuum eſt, alteri auferatur, tamen temperari poteſt mitigatione vel condonatione pœnæ a lege impoſitæ, Strein. *ad hanc Reg. n. 1. in fine*; ut proin veri ſint verſus adducti a Gloſſa *in c. Sane 2. de Tempor. ordin. & h. c.*

Ob populum multum crimen pertranſit inultum.
Eſt verum vitæ, Doctrinæ, Juſtitiæque.
Primam ſemper tene, duo propter ſcandalum linque.

6 Circa præfatas veritates intuitu ſcandali ommittendas, vel retinendas ſpecialiter etiam ſervit doctrina *c. cum ex injuncto 2. de novi operis nuntiatione*, contenta, ibi: *Sacræ Scripturæ teſtimonio debueras didiciſſe, quod licet opera illa, quæ ſine peccato mortali omitti non poſſunt, nec ſunt pro vitando ſcandalo dimittenda, nec ea debeant pro vitando ſcandalo committi, quæ ſine peccato mortali committi non poſſunt: ab his tamen, quæ ſine peccato mortali committi poſſunt pariter & dimitti, ſit pro ſcandalo tollendo ceſſandum, & eis etiam pro vitando ſcandalo inſiſtendum. Unde Apoſt. 1. Cor. 8. ſi ſcandalizatur frater, non comedam carnes in æternum &c.*

7 Si objicitur: ergo pro vitando ſcandalo proximi, & peccato mortali ſaltem licebit quandoque venialiter peccare; nam textus ſolum excipit peccatum mortale.

Reſpond. negando conſequentiam: quia quod intrinſece malum, quale eſt v. g. mendacium, etiam in materia veniali, fieri non poteſt ad vitandum ſcandalum; cum peccatum non ſit eligibile. Contingit tamen, aliquid propter aliquam circumſtantiam non eſſe peccatum veniale, quod illa ſublata eſſet veniale, prout v. g. verbum alias otioſum, ſi ex rationabili cauſa profertur, non eſt otioſum, neque peccatum. Et de hujuſmodi intelligendus eſt textus S. Th. 2. 2. *q. 43. a. 7. ad 5.*

8 Quæritur II. Quas exceptiones ſeu fallentias patiatur Regula III. Reſp. inter alias eſſe etiam ſequentes: & quidem primo circa Veritatem vitæ quamvis nunquam liceat committere peccatum etiam leve intrinſece tale ad vitandum ſcandalum quodcunque, tamen opera quædam ſupererogatoria, & aliæ piæ operationes ad veritatem vitæ ceteroquin ſuo modo pertinentes ad vitandum ſcandalum præſertim puſillorum omitti debent, ſi ad eas propria, vel aliena neceſſitas aut utilitas non cogat. Layman *l. 2. tr. 3. c. 3. a.* 8. & Theologi communiter. Ratio eſt; quia ex lege charitatis tenemur evitare grave detrimentum proximi, ſi abſque noſtro incommodo poſſumus.

9 Dicitur autem notanter: *præſertim puſillorum*: quia major eſt obligatio cavendi ſcandalum puſillorum quam phariſaicum, cum illud ex mera malitia, illorum autem ex infirmitate, vel ignorantia ſumatur, & propterea Chriſtus *Matth. c. 18. verſ. 7.* ait: *Væ illi, qui ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis*: dum econtra ſcandala phariſaica parum curanda eſſe verbo atque exemplo docuit apud eundem Matth. *c. 15. verſ.* 14. ubi etſi diſcipuli ei dixerint: *ſcis, quia phariſæi audito hoc verbo ſcandalizati ſunt*, id parum curans reſpondit: *Sinite, cæci ſunt, & duces cæcorum.*

10 Fallit ſecundo circa Veritatem Juſtitiæ, & Diſciplinæ in caſibus ſupra n. 5. poſitis.

11 Fallit tertio circa Veritatem Doctrinæ vel ſermonis; quia licet hæc etiam ad graviſſimum vitandum ſcandalum poſitive violari, & mendacium committi non poſſit, tamen ad idem vitandum retineri, & differri poteſt ac debet, niſi propria vel aliena neceſſitas: vel communis utilitas eam edicere expoſcat ob rationem ſupra n. 4. allatam. Ceterum de ſcandalo vide magis apud Theologos.

REGULA IV.

Quod non eſt licitum in Lege, neceſſitas facit licitum: nam & Sabbatum cuſtodiri, præceptum eſt: Machabæi tamen ſine culpa in Sabbato pugnabant: Sic & hodie, ſi quis jejunium fregerit ægrotus, reus voti non habetur.

SUMMARIUM.

1 *Supponitur ex Theologiæ notitia de diverſitate Neceſſitatis & legis.*
2 *Regula neutiquam eſt intelligenda de illicitis jure Divino naturali.*
3 *Sed illicitis lege duntaxat humana, vel quandoque etiam lege poſitiva Divina.*
4 *Qualiter illicita fiunt licita ob neceſſitatem ſaltem gravem, non item propter communem, ſeu levem.*
5 *Verus Regulæ ſenſus quis?*
6 *Declaratur exemplis.*
7 *Fallit Regula, quando tranſgreſſio levis vergit in damnum totius Communitatis.*
8 *Vel in contemptum legis aut Religionis.*

1 PRo intelligentia hujus Regulæ ex Theologia ſupponitur notitia, Neceſſitatem aliam eſſe abſolutam, aliam moralem: rurſus Moralem aliam eſſe extremam, aliam gravem, aliam communem, ſeu levem. Item Legem aliam eſſe Divinam, aliam humanam: Divinam item aliam eſſe naturalem, aliam poſitivam. Suppoſita hac notitia

2 Quæritur I. Quomodo intelligenda hæc Regula. Et quis verus ac proprius illius ſenſus ſit. Reſp. I. Regula hæc neutiquam de illicitis lege Divina naturali, ſed de illicitis lege humana duntaxat, & aliquando etiam Divina eſt intelligenda: ita ut taliter illicita evadant licita, quando moralis extrema vel gravis neceſſitas ad ea urget. Fere unanimis DD. De illicitis jure naturali (qualia ſunt ſtuprum v. g. adulterium, fornicatio, mollities, perjurium, blaſphemia, mendacium, directa expulſio fœtus &c. Ratio eſt; quia talia intrinſece & eſſentialiter ſunt illicita & mala, ac ideo per nullam neceſſitatem moralem, etſi extremam cohoneſtari, & licita fieri poſſunt? cum eſſentiæ rerum ſint immutabiles.

3 De prohibitis vero lege duntaxat humana, vel aliquando Divina poſitiva, ratio eſt; quia etſi Legiſlator Divinus, a quo originaliter omnis Lex, & illius in obligando vis dependet, ſtatuere potuiſſet, ut lex quævis in quovis etiam extremo neceſſitatis caſu obligaret;

tamen

Digitized by Google

tamen fragilitati & conditioni humanæ ſe accomodare voluit, & concedere, ut ea, quæ a natura ſeu intrinſece, & eſſentialiter non ſunt mala, ſed ideo ſolummodo illicita, quia per legem poſitivam prohibita, in neceſſitate extrema, vel ſaltem gravi licite fieri queant, uti ex innumeris tam Scripturæ, quam utriuſque Juris exemplis infra ex parte ponendis aperte patet, & DD. communiter tenent.

4 Dicitur autem notanter: *Vel ſaltem gravi*; quia communis duntaxat, ſeu levis neceſſitas a tranſgreſſione legis minime excuſat, ſicque non facit licitum, quod vi illius illicitum eſt, prout communiter docent tam Theologi quam Canoniſtæ ex illa ratione, quod alias propter caſuum quotidie occurrentium frequentiam obligationes legales facile eliderentur in magnum Reipublicæ detrimentum. Debet ergo neceſſitas, ex illicito faciens licitum, eſſe extrema vel ſaltem gravis, ideſt, talis, quæ magnum ſeu grave damnum, aut periculum animę vel corporis, vitæ, famæ vel bonorum &c. importat. Et ex his premiſſis

5 Reſp. II. Verus ſenſus Regulæ eſt ſequens: *Actiones & Omiſſiones lege duntaxat humana illicitæ, ordinarie evadunt licitæ, quando ad eas urget extrema, vel gravis neceſſitas. Idem quandoque procedit etiam de illicitis lege Divina poſitiva.* Declaratur & confirmatur ſenſus Regulæ exemplis.

6 Et quidem prima duo ponit ipſa Regula de Sabbato & jejunio; licet enim lege poſitiva Divina Sabbatum ita cuſtodiri fuerit præceptum, ut in illo certamen aliquod inire non licuerit, tamen quia Machabæos ad pugnandum in Sabbato coegit neceſſitas, per Regulam a culpa declarantur immunes. Item licet vi legis poſitivæ teneamur obſervare jejunia Eccleſiaſtica, tamen ægrotus urgente neceſſitate illa violans nullius culpæ reus eſt, *c. 2. de obſerv. jejun.* Sic propter neceſſitatem alimentorum licitum eſt diebus feſtivis opera ſervilia peragere *c. 3. de Feriis.* Sic etſi bona immobilia Eccleſiarum alienare ſit illicitum *cap. 1. 4. & 5. de Reb. Eccleſ. alienand. vel non.* tamen urgens neceſſitas alienationes earum facit licitas, *c. quando, 4. de conſuet.* ubi, ſicut & in pluribus utriuſque Juris locis univerſalis redditur ratio, videlicet, quia *Neceſſitas non habet legem, ſeu non ſubjacet legi*, intellige poſitivæ. Unde nulla circa hoc apud DD. eſt controverſia.

Quæritur II. Quas Exceptiones ſeu Fallentias patiatur Regula IV.? Reſ. Eam præter alia fallere 1. quando actio aut omiſſio contra legem etiam humanam cederet in detrimentum totius communitatis; uti ſi miles ob periculum mortis ſtationem deſereret, indeque integram Civitatem, vel exercitum in gravo damnum vel periculum conjiceret. Covar. *in c. Alma Mater. p. 1. §. 3. n. 9.* Palao *Tr. 3. diſp. 1. p. 16. n. 1. & 2.* & alii. Ratio eſt; quia bonum commune Civitatis vel exercitus multum præponderat vitæ alicujus hominis privati. 7

Fallit 2. quando trangreſſio legis humanæ ceſſura videtur in contemptum ipſius Legis, & poteſtatis legislativæ, vel in commune detrimentum fidei aut Religionis, Palao *l. c. n. 3.* cum communi aliorum. Ratio eſt; quia ſubintrare videtur Jus naturale dictans, bonum commune Religionis, & publicæ poteſtatis legislativæ præferendum eſſe bono alicujus privati, indeque a tali legem humanam etiam in extrema vel gravi neceſſitate cum diſpendio vel periculo vitæ, famæ, aut bonorum fortunæ obſervari debere in caſu, quo alias ſequeretur detrimenum commune Religionis aut contemptus poteſtatis legislativæ. Plura de obligatione Legum, & excuſatione ab eadem, item de tota materia legis ample & exacte tractavimus in *Lib. I. juris Can. Tit. II. de Conſt.* 8

REGULA V.

Quod latenter, aut per vim, vel alias illicite introductum eſt, nulla debet ſtabilitate ſubſiſtere.

SUMMARIUM.

1 *Quomodo hæc Regula intelligenda?*
2 Latenter, *idem ac* clam.
3 *Verbis* per vim *intelligitur metus gravis.*
4 *Quid per verbum* illicite?
5 *Quis verus ſenſus Regulæ?*
Declaratur exemplis, ibid. & tribus ſeqq.
7 *Contractus etiam jurati, qui ſine peccato ſervari non poſſunt, ſunt ipſo jure nulli.*
8 *Cæteri contractus illicite facti de Jure valent, ſed reſcindi poſſunt.*
9 *Fallit Regula in actibus ex ſpeciali diſpoſitione inſolubilibus.*
10 *Item quando metus gravis ab intrinſeco, vel juſte incutitur.*
11 *Datur Dolus bonus, qui contractibus non obeſt.*

1 QUæritur I. Quomodo hæc Regula ſit intelligenda? & quis proprius illius ſenſus ſit? Reſp. I. Quamvis vi hujus Regulæ (cui ex parte concordat illa 64. *de Reg. Jur. in 6. quæ contra Jus fiunt, utique pro infectis haberi debent,*) videantur omnia, quæ aliquo ex modis a Regula allegatis fiunt, ipſo jure nulla & irrita eſſe, ob verba: *nulla debent ſtabilitate ſubſiſtere*; tam juxta Gloſſ. & communem DD. non in mox dicto, ſed in hoc ſenſu intelligenda venit Regula, quod vel ipſo Jure ſint nulla, vel ſi de Jure ſubſiſtant, tamen per ſententiam Judicis ad inſtantiam partis annullari poſſint & debeant. Quænam vero ipſo Jure ſint nulla, & quæ primum annullanda, partim ex infra adducendis exemplis, partim ex declaratione *Reg. 64. Jur. in 6.* patebunt, partim dicta jam ſunt in noſtro Jure Canonico *lib. I. Tit. 40. De his, quæ vi, metuſque cauſa fiunt.* Item *lib. II. Tit. 14. de dolo & contumacia.*

Interea pergimus ulterius ad declaranda Regulæ Verba: & quidem terminus *latenter* coincidit cum termino *clam*, quem textus *in ff. quod vi vel clam.* latiſſime explicat; præcipue vero, illud *clam* fieri dicitur, quod taliter fit, ut nequeat venire in notitiam ejus cujus intereſt, ut ſciat, *l. Clam poſſidere, 6. ff. de Acquir. poſſeſſ.* Omnia ſiquidem, quæ ſic clam & latenter, ſicque doloſe fiunt, ſuſpecta ſunt de malo juxta illud Salvatoris *Joan. 3. Omnis, qui male agit, odit lucem.* Hinc *l. 1. ff. quod vi aut clam.* id, quod vi, aut clam fit, reſtitui, aut deſtrui jubetur, etſi cæteroquin tale quod agendi quis jus habuerit: *tueri enim jus ſuum debuit, non injuriam comminiſci*: ſubdit ibidem Prætor. Porro in alio Juris ſenſu etiam illud *latenter*, & *clam* fieri dicitur, quod ſecluſis arbitris & teſtibus fit, habentque clandeſtine facta plerumque præſumptionem injuſtitiæ *l. fin. ff. de Ritu nupt.* & 54. *ff. de Adminiſtrat. tutorum.* 2

Per terminum Regulæ, *aut per vim* non intelligitur vis abſoluta, aut violenta coactio, quæ omne prorſus conſenſum excludit, cum taliter violentatus aut coactus *magis pati, quam agere convincatur*, ut dicitur *c. Sacris, 5. De his, quæ vi metuſque cauſa fiunt.* Sed intelligitur vis compulſiva, & impulſiva quæ idem eſt ac metus, & quidem ad propoſitum gravis, cadens in virum conſtantem, ex quo gravi metu ſi quid fit, juxta Regulam noſtram ſtabilitate carere debet: non item quæ fiunt ex levi metu qui hic non attenditur. 3

Per verba: *Vel alias illicite introductum eſt*, intelliguntur ea quæ contra juris prohibitionem, legemque Divinam aut humanam facta apparent, quia cuncta hæc illicita ſunt. His conformiter. 4

Reſp. II.

Digitized by Google

5 Reſp. II. Proprius ſenſus Regulæ ſequens eſt: *omne illud, quod latenter ſeu clam, & doloſe vel per metum gravem ab extrinſeco injuſte incuſſum aut alias contra Juris prohibitionem introductum aut geſtum eſt, aut ipſo jure nullum & irritum, aut inſtante parte annullandum, & irritandum eſt, ſicque firma ſtabilitate caret.* Declaratur & confirmatur exemplis; Sic enim 1. Matrimonium contra Decretum Tridentinum ſine Parocho & teſtibus *Clam*, ſeu *Clandeſtine* contractum, aut comminatione mortis, vel alterius gravis mali, ſicque vi ſeu metu gravi in virum conſtantem cadente extortum ipſo Jure nullum & irritum eſt. Trident. *Seſſ.* 24. *cap.* 1. *verſ. qui aliter de Refor. Matr. juncto c. Cum locum*, 14. *de Sponſalib. & Matrim.*

6 Sic pariter 2. Alienationes rerum immobilium, aut pretioſarum Eccleſiæ contra Juris prohibitionem ſine debita Juris ſolemnitate factæ, invalidæ ſunt ipſo Jure, *can. Apoſtolicos*, 13. *cum ſeqq. cau.* 12. *q.* 2. & ſuſius videndum *lib. III. Tit.* 23. *de Rebus Eccleſ. alien.* §. 1. Sic 3. Profeſſio Religioſa metu gravi injuſte incuſſo emiſſa ipſo Jure nulla habetur *c.* 1. *de His, quæ vi.*

7 Sic 4. Univerſaliter omnes illicite facti contractus illi, qui ſine peccato ſervari non poſſunt, ſunt ipſo Jure nulli; cum nemo ad peccandum obligari valeat, etiamſi interceſſerit Juramentum, quia *non eſt obligatorium contra bonos mores præſtitum juramentum*, *c.* 58. *de Reg. Jur. in* 6.

8 Econtra etſi plerique contractus, pacta, conventa, & tranſactiones, qui ſine peccato ſervari poſſunt, gravi metu injuſte incuſſo initi de Jure valeant quidem; quia metus etiam gravis non tollit voluntarium, ſed verum relinquit tritum illud, *coacta voluntas eſt voluntas*, uti cum communi aliorum bene advertit Gloſſ. *in c.* 2. *V. coactus, de His quæ vi*; tamen datur contra illos actio, *quod vi, metuſque cauſa*, & inſtante adverſario reſcindi debent *l.* 1. *ff. quod metus cauſa*, juncta *l. ſi mulier.* 21. §. 1. *ff. eod.* & amplius diximus *l. I. T.* 40. *de His, quæ vi, metuſque cauſa*, §. 2. *a n.* 36.

Quæritur II. Quas exceptiones ſeu fallentias patiatur Regula IV.? Reſp. præter alias, etiam ſequentes. 1. In illis actibus & contractibus, qui ſemel validi, vel ex natura ſua, vel ex Juris diſpoſitione non amplius annullari valent, etiamſi contra juris prohibitionem illicite fuerint facti; nam *multa fieri prohibentur, quæ, ſi fuerint facta, obtinent roboris firmitatem*, *c. Ad Apoſtolicam* 16. *de Regular.* quemadmodum patet in Matrimonio, quod etſi ſine prǽviis denuntiationibus, vel diebus prohibitis, aut in ſtatu peccati mortalis illicite contrahatur, tamen etiam ſic contractum amplius annullari non poteſt. Item in Sacramentis Baptiſmi, & Ordinis, utpote quæ etiam ex metu gravi injuſte incuſſo perpetuo valent, hoc ipſo, quod juxta dicta metus non tollat voluntarium, & conſequenter non impediat indelebilem characteris impreſſionem, prout DD. communiter advertunt. 9

Fallit 2. Si metus etiam gravis non ab extrinſeco, puta ab alio homine, ſed ab intrinſeco, ab ipſo metuente ex propria paſſione vel natura ob timorem imminentis mortis, ob morbum, naufragium &c. provenit. Fallit 3. in caſu, quo metus gravis ab extrinſeco quidem, juſte tamen incutitur; Fallit 4. Si metus licet gravis non ad extorquendum tamen conſenſum, ſed ad alium finem obtinendum injuſte incutiatur: ob hujuſmodi enim metum actus & contractus nec invalidi ſunt, nec invalidari poſſunt, prout amplius diximus & probavimus *l. I. Tit.* 40. *de His, quæ vi, metuſque cauſa.* a. 26. *& ſeqq.* 10

Fallit 5. In dolo bono & juſto, quatenus prudens ſolertia, pia aſtutia, & machinatio eſt ad ſe, vel alios juſte defendendum, ad propria vel aliena jura tuenda, vel recuperanda: ſicut enim juſtus metus ſine ullo præjudicio actum & contractum etiam ab extrinſeco incuti, ſic pariter juſtus dolus adhiberi valet *c. Dominus* 2. *cau.* 23. *q.* 2. *l.* 1. §. *Non fuit*, 3. *ff. de dolo malo*, quo dolo uſus eſt S. Paulus dum dixit: *cum eſſem aſtutus, dolo vos cepi*, 2. *ad Cor.* 12. ℣. 16. 11

R E G U L A VI.

In ipſo cauſæ initio non eſt a Quæſtionibus inchoandum.

S U M M A R I U M.

1 *Per* Quæſtiones *in Regula intelliguntur Tormenta, ſeu Tortura.*
2 *Verus ſenſus Regulæ quis?*
3 *Tortura ſervato debito modo laudabilis eſt.*
4 *Jura ea iis, quæ ordinarie vel frequenter accidunt, conduntur.*
5 *Ad debitum modum Torturæ requiritur I. ut conſtet de corpore delicti.*
6 *II. Ut crimen ſit atrox.*
7 *III. Ut adſint præcedentia ſufficientia indicia.*
8 *IV. Ut reus non ſit perſona a Tortura immunis: & quæ perſonæ, ibid.*
9 *V. Ut delictum aliter probari nequeat.*
10 *VI. Ut reus non reddatur inutilis.*
11 *VII. Ut ſervetur proportio in Tortura.*
12 *Contra Judicem non ſervato juris ordine procedentem datur appellatio, & actio injuriarum perpetua.*
13 *Obſervanda in Religione noſtra circa Torturam.*

1 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis proprius illius ſenſus ſit? Ante reſponſionem Notandum, totam difficultatem circa hanc Regulam in eo conſiſtere, quid hic per *Quæſtiones* intelligatur; cum in Jure *quæſtionis* nomine ſubinde etiam ipſa Judicia publica veniant, eo quod in iis, an reus nocens, vel innocens ſit, quæratur, *l. Facturus*, 1. *ff. de Origine Juris*, & Gonzalez in hanc Regulam n. 2. probare nitatur, per quæſtiones hic intelligi querelas ſeu lamenta: quibus non obſtantibus Reſp. I. Per terminum *a quæſtionibus* hic intelligi tormenta, vulgo Torturam. Gloſſa hic communiter recepta, *argum. L. Item ad Labeonem*, §. 41. *ff. de injur.* ibi; *Quæſtionem intelligere debemus tormenta & corporis dolorem ad eruendam veritatem.*

Reſp. II. Verus Regulæ ſenſus eſt *In cauſa ſeu proceſſu criminali non eſt inchoandum a Tortura*: ſed habenda ſunt prius indicia, ſufficientes præſumptiones, aut ſemiplena, vel plus quam ſemiplena probatio. Gloſſ. cit. textu ſatis claro, *l.* 1. *ff. de quæſtionibus*: ubi dicitur: *non eſſe a quæſtionibus incipiendum*: & ſtatim §. 1. ſic habetur: *Ad tormenta ita demum venire oportet, cum ſuſpectus eſt reus, & aliis argumentis ita probatio admovetur, ut ſola confeſſio deeſſe videatur.* Ratio Regulæ eſt, quia ſi cauſa ſeu proceſſus criminalis ſine præcedentibus ſufficientibus præſumptionibus, vel ſemiplena probatione ſtatim a Tortura inchoaretur, ſæpe innocentes eidem ſubjicerentur, ipſamque vitam amittere deberent, ſi, uti ſubinde contingit, ad vitandam vehementiam doloris ex tortura provenientem, crimen, quod non commiſerunt, faterentur. 2

Cæterum licet Ludov. de Vives *l.* 19. *cap.* 6. *S. Auguſtini de Civitate Dei* ex primum dicta, & aliis rationibus præſertim illis, quæ *l.* 1. §. 23. *ff. de quæſtionibus*, referuntur illis verbis: *Nam plerique patientia, ſive duritia tormentorum ita tormenta contemnunt, ut exprimi eis veritas nullo modo poſſit: alii tanta ſunt impatientia, ut quodvis mentiri, quam tormenta pati velint. Ita ſit,* 3

ut

ut vario modo fateantur, & non tantum ſe, verum etiam alios comminentur: Torturam penitus e medio tollendam opinetur; tamen opinio hæc tanquam ſingularis contra clara Jura antiqua & nova, torrentem Doctorum, & univerſalem tribunalium praxim militans merito non attenditur, & Torturæ uſus debite ſervatus intuitu boni communis & publici omnino approbatur ac laudatur.

4 Nec refert, quod occaſione Torturæ enarrata in cit. l. 1. ſubinde eveniant, & innocentes damnentur; quia hoc per accidens eſt, &, ſi torturæ modus debitus ſervetur, raro contingit: Jura autem non ſecundum ea, quæ raro, ſed juxta ea, quæ frequenter fiunt, conduntur. *L. Ex his*, 4. *ff. de Legib.* ibi. *ex his, quæ forte uno aliquo caſu accidere poſſunt, Jura non conſtituuntur*, & *l. Nam ad ea*, 5. *ff. eod.* ibi: *Nam ad ea potius debet aptari jus, quæ & frequenter & facile, quam quæ perraro eveniunt*. Unde etiam in citato l. 1. ff. de quæſtionibus, non obſtantibus abſurdis ibidem allegatis per accidens ſubinde contingentibus, Tortura approbatur.

5 Dicitur autem notanter: *Torturæ uſus debite ſervatus* approbatur; Plura ſiquidem requiruntur, ut tortura debite adhibeatur, ne in abuſum & crudelitatem abeat, pluſque damni, quam utilitatis afferat. Inter quæ ex jure & Criminaliſtis potiora ſuccincte adducimus, Primo igitur & ante omnia debet conſtare de corpore delicti, id eſt, debet conſtare, quod delictum, de quo hic & nunc quæritur, & cujus arguitur ſubjiciendus torturæ, revera a quocunque tandem ſit commiſſum, nam donec de hoc certe conſtet, proceſſus criminalis inchoari nequit *l. 1. §. 24. ff. de quæſtion.* juncta *conſtitutione pænali Carolina art. 6.*

6 Secundo requiritur, ut crimen ſit atrox, & capitale pænam mortis, vel æquivalentem, aut graviſſimam corporalem, quæ ſaltem major ſit ipſa tortura, inducens, *l. Edictum* 8. *ff. de quæſtion.*

7 Tertio requiritur, ut adſint indicia, præſumptiones prudentes, aut ſemiplena probatio contra ſubjiciendum torturæ: idipſum totum, quod vult Regula noſtra, videlicet ut in ipſo cauſæ initio a quæſtionibus, ſeu a tormentis vel Tortura non inchoetur; ſeu ut Rubrica hic loquitur: *Tormenta indiciis non præcedentibus inferenda non ſunt*; cui concordat clarus textus l. 1. ff. de quæſtion. ſupra n. 2. allegatus.

8 Quarto, ut reus Juris privilegio non ſit perſona exempta; quales ſunt perſonæ Illuſtres, & nobilitate vel militia præclari *l. Milites* 8. *pr.* & *l. Divo* 11. *C. de quæſt.* niſi ſint rei criminis excepti v. g. læſæ Majeſtatis, perduellionis, Magiæ &c. *l. 16. C. de quæſtion. l. 4. C. ad legem Jul. Majeſt.* Item fæminæ prægnantes, *l. prægnantis*, 3. *ff. de pænis*. Valetudinarii, quibus tortura vel mortem, vel irreparabile damnum in valetudine allatura merito timetur, *l. Si quis*, 3. *§. 7. ff. de S. C. Silan.* Impuberes, *l. de Minor*, 10. *pr. ff. de quæſtion.* Senes decrepiti, viribus ita imbecilles, ut tormenta ſine periculo mortis ſuſtinere non valeant, aut memoriæ tam debilis, ut rerum a ſe, vel aliis geſtarum veriſimiliter non meminerint, *cit. l. 3. §. 7. ff. de S. C. Silan.*

Quinto requiritur, ut delictum aliter nequeat plene probari, *l. Divus*, 9. *pr. ff. de quæſtion.* cum tortura ſolum introducta ſit in ſubſidium aliarum probationum.

10 Sexto, ut reus ita ſervetur illæſus, ne omnino reddatur inutilis, uti cum Farinac. *Prax. crim. q. 38. n. 54.* amplius dilucidat Clarus, qui hactenus dicta, & cuncta alia torturam concernentia exactiſſime pertractat.

11 Septimo requiritur, ut torquendi non omnes æqualiter, ſed pro diverſitate delicti, indiciorum & perſonæ gravius vel mitius torqueantur, *l. 10. §. 3. ff. de quæſt.* juncta *Carolina art. 51.* ubi ordinatur, *quod tortura debeat inſtitui ſecundam qualitatem indiciorum, & ſuſpicionum: item ſecundam conditionem perſonæ plus aut minus, ſemel aut ſæpius, durius aut levius ex arbitrio boni & diſcreti Judicis inferri.*

12 Quodſi Judex requiſita ad torturam non ſervet, aut modum a Jure præſcriptum tranſgrediatur, appellare poteſt reus, *can. 2. q. 6. can. non ſolent* 30. & competit ei actio injuriarum contra Judicem, *l. Nec Magiſtratibus* 32. *ff. de Injur.* quam actionem non annuam duntaxat, ſed perpetuam eſſe docet cum Manzio Haunold. *Tom. 6. de J. & J. tr. 3. a n. 464.*

13 Porro, quæ circa torturam in Proceſſu criminali in noſtra Religione obſervanda ſint, ſpecialiter adduximus *lib. V. Tit. I. §. 8. a n. 472.* Cæterum, quia præſens Regula VI. plus aliud non continet, quam ut in cauſa ſeu proceſſu criminali ſine præviis indiciis & præſumptionibus a tortura non ſtatim inchoetur, nec exempla Juris pro ejus majori declaratione, nec fallentiæ circa eam, nec quid aliud amplius adducenda videntur; præſertim cum de Tortura incidenter huc ſpectante ſufficienter jam dictum ſit.

REGULA VII.

Quidquid in ſacratis Deo Rebus & Epiſcopis injuſte agitur, ſacrilegium reputatur, quia Sacra ſunt, & a quoquam violari non debent.

SUMMARIUM.

1 *Terminus* Sacra *quid?*
2 *Dantur Perſonæ Sacræ: & quæ?*
3 *Res Sacræ: & quæ?*
4 *Et loca Sacra: & quæ?*
5 *Verus ſenſus Regulæ quis?*
6 *Declaratur ſenſus quoad Perſonas Sacras:*
7 *Circa Res Sacras.*
8 *Ac circa bona & jura temporalia.*
9 *Regula quoad Perſonas quando fallat?*
10 *Et quando quoad Res? & n. ſeq.*
Vaſa Sacra tangere quando liceat, vel non? ib.
11 *Item quando quoad bona & jura temporalia fallat!*
12 *Ac loca Sacra?*

1 QUæritur I. Quomodo intelligenda hæc Regula? Et quis verus ſenſus illius ſit? Reſp. I. Hac Regula nil aliud dici, quam quod omnis ille Sacrilegium committat, indeque Sacrilegus ſit, qui rem vel perſonam Deo ſacram injuſte violat, lædit, offendit, irreverenter tractat &c. Ubi *Res* late ſumitur, prout etiam loca ſacra v. g. Eccleſias, cæmeteria &c. comprehendit, uti cum Gloſſa hic DD. communiter advertunt. Intelligitur enim hic per terminum *Deo ſacra, ſeu ſacrata* omne illud, quod Deo, ejuſque cultui directe vel indirecte, mediate vel immediate ſpecialiter dicatum eſt: cujuſmodi Deo ſacratum ſeu ſacrum tria continent, Perſonas videlicet, Res, & Loca ſacra, quorum quodlibet ſi injuſte violatur, offenditur, irreverenter, indigne tractatur, Sacrilegium committitur. *Can. Nulli*, 3. *cau. ſeqq. cau.* 12. *q.* 2.

2 Porro nomine Perſonæ Sacræ, ſeu ſacratæ, veniunt Clerici Sæculares & Regulares, ac omnes utriuſque ſexus Religioſæ, utpote vel per ſacros Ordines, vel per tria vota Obedientiæ, paupertatis & caſtitatis, ac profeſſionem in Religione per Sedem Apoſtolicam approbata emiſſam divino cultui & ſervitio ſpecialiter mancipati. *c. Cleros*, 1. *diſt.* 21. *c. duo ſunt*, 7. *cau.* 12. *q.* 1. de quibus perſonis plenius egimus *lib. II. Tit. II. §. 9. de Foro compet.* item *lib. III. Tit.* 40. *§. 9. de Immunit. Eccleſ.* ubi etiam oſtendimus, eis Novitios quoque annume-

numerandos eſſe: an autem, & quando etiam Eremitæ hoc nomine gaudeant, diximus *lib. III. Tit. I. a n.* 20.

3 *Res Sacræ* tria genera complectitur: & primo ejus nomine veniunt Sacramenta, quorum indigna tractatione Sacrilegium committi, indubitatum eſt. Secundo Vaſa ſacrata ad ſuſceptionem & conſervationem Sacramentorum ordinata, uti ſunt Calices, Ciboria, Monſtrantiæ: item Altaria, Imagines Chriſti & Sanctorum, eorumque Reliquiæ: item ſacrum Evangelium, & tota Sacra Scriptura. Tertio ornamenta & paramenta Eccleſiæ Altarium, veſteſque ſacræ Sacerdotum, ac ſacrorum Miniſtrorum; cum cuncta hæc Eccleſiaſtica benedictione, vel alias ad cultum divinum directe vel indirecte ſpecialiter deputata ſint, indeque abſque Sacrilegio indigne tractari non poſſunt. Huc in certo ſenſu reducuntur etiam res & bona temporalia mobilia & immobilia, Juraque Eccleſiarum, Monaſteriorum & aliorum piorum locorum, quia & hæc ad cultum divinum indirecte ſaltem ordinata ideo merito cenſentur, quia ad Eccleſiæ fabricam conſervandam & reparandam, ad comparanda quæ pro divino officio rite peragendo requiruntur, atque ad Salaria & neceſſariam ſuſtentationem Miniſtrorum Eccleſiæ ſunt deſtinata, conſequenter injuſte violata, ablata &c. Sacrilegium ſecum trahunt, uti infra patebit.

4 Loca ſacra ſunt Eccleſiæ, Capellæ, Oratoria pro divinis Officiis obeundis, & Sacramentis adminiſtrandis per conſecrationem aut benedictionem præviam deputata, *c. cum Eccleſia*, 5. & *c. Eccleſiæ*, 8. *de Immunit. Eccleſ.* Ex quibus præmiſſis

5 Reſp. II. Verus ſenſus Regulæ VII. eſt: *Sacrilegium committit, & vere ſacrilegus eſt, qui Perſonas, Res, vel Loca Sacra injuſte violat, lædit, vel indigne aut irreverenter tractat*; quia juxta communem DD. ſacrilegium nil aliud eſt, quam injuſta violatio, læſio, aut indigna, irreverens tractatio perſonæ, rei, vel loci ſacri. *arg. cit. can. Nulli, cum ſeqq. cau.* 12. *q.* 2.

6 Declaratur ſenſus Regulæ exemplis ex Jure deſumptis: & quidem imprimis circa perſonas DEO ſacras: ſic enim ſacrilegium committit, ac inſuper excommunicationem incurrit, qui tali perſonæ manus violentas injicit, *can. ſi quis ſuadente*, 29. *cau.* 17. *q.* 4. Item qui fornicationem, aut aliam turpitudinem carnalem in corpore illius exercet: *Can. Virginibus*, 14. *cau.* 27. *q.* 1. qui eam ad forum ſæculare trahere, & juriſdictione ſæculari contra eam procedere præſumit, *can. Nullus judicum*, 2. & *can. Relatum*, 14. *cau.* 11. *q.* 1. item *can. bene quidem*, 1. *diſt.* 96. *cum concord.* & amplius diximus *lib. II. Tit. II. §.* 9. *de Foro compet.* Item, qui tributa, vectigalia & alia hujuſmodi onera ei imponere attentat, *c. Non minus*, 4. *c. Adverſus* 7. *de Immunit. Eccleſ.* fuſeque dictum habetur *lib.* 3. *Tit.* 49. *§.* 9. & 10.

7 Circa Res Deo ſacras ſacrilegium committit, qui Sacramenta indigne adminiſtrat vel recipit: qui vaſa ſacra, paramenta Eccleſiaſtica ad uſus profanos adhibet: qui verba Scripturæ ſacræ ad jocos præſertim impudicos applicat: qui Reliquiis, ſacris Imaginibus irreverentiam exhibet, *can. quæ ſemel* 4. *can.* 19. *q.* 3. *can. ligna*, 38. *can. veſtimenta*, 42. *de conſecrat. diſt.* 1. cum concord. juncta *Reg. ſemel* 51. *de R. J. in* 6. ibi: *Semel Deo dicatum, non eſt ad uſus humanos ulterius transferendum*. Tenentque DD. communiter merito addentes, non omnia ſacrilegia eſſe æqualia, ſed gravia, vel levia pro diverſitate rei ſacræ, & indignæ tractationis, ſeu irreverentiæ irrogatæ: de quo magis Theologi.

Sic ulterius Sacrilegium committit, qui etiam res, 8
bona, & jura temporalia Eccleſiarum, Monaſteriorum, & piorum locorum ſupra n. 3. ad finem enarrata injuſte violat, gravat, aufert &c. *c. Nulli* 3. *can.* 12. *q.* 2. ibi: *Nulli liceat ignorare, omne, quod Domino conſecratur, ſive fuerit homo, ſive animal, ſive ager, vel quidquid ſemel fuerit conſecratum, ſanctum Sanctorum* (id eſt, ut Gloſſ. hic V. *Sanctum*, bene advertit, ad uſum Sanctorum) *Domino erit, & ad jus pertinebit Sacerdotum. Propter quod inexcuſabilis erit omnis, qui a Domino & Eccleſia, cui competunt, aufert, vaſtat, invadit, vel eripit, & uſque ad emendationem, & Eccleſiæ ſatisfactionem ut ſacrilegus judicetur, & ſi emendare noluerit, excommunicetur*. De quo ſacrilegii genere ob violata, gravata, ablata bona & Jura temporalia Eccleſiarum & locorum piorum exacte tractavimus *lib.* 3. *Tit.* 49. *§.* 9. & 10.

Quæritur II. An? & quæ fallentiæ circa Regulam 9
hanc VII. Reſp. Eſſe præter alias etiam ſequentes: & quidem fallit circa Perſonas ſacras 1. in caſibus, ubi in pœnam ſceleris perſonæ ſacræ privatæ exiſtunt privilegio Clericali, *arg. c. cum non ab homine*, 10. *de Judic. c. un. de vita, & honeſt. Cleric. in* 6. Fallit 2. In caſibus, in quibus non currit privilegium canonis, *arg. c. ſuper eo* 1. *c. Ex tenore*, 10. *c. univerſitatis*, 24. *de Sentent. Excom.*

Circa Res ſacras Fallit 1. quoad vaſa ſacra, v. g. 10
Calicem, Patenam, Corporale, Monſtrantiam: quæ licet, dum Corpus Chriſti actu continent, nemo præter Sacerdotem ac Diaconum ſine gravi irreverentia tangere queat, *arg. can. In ſancta hac*, 41. & *ſeq. de conſecrat. diſt.* 1. ac ſine levi, aut veniali irreverentia, ſi Corpus Chriſti actu non continent, *arg. Non oportet* 30. & *can. Non liceat* 31. *diſt.* 23. tamen ſi perdunt priorem figuram, aut ita immutantur, ut ad finem deputatum non amplius habilia ſint; item ſi exſecrantur, ſeu juſta de cauſa privantur benedictione, etiam a non ſacratis manibus, abſque ſacrilegio tangi poſſunt: ſicut & Corporalia & Purificatoria, & lotione, aut refectione indigent, dummodo a Sacerdote prius laventur, uti habet communis & univerſalis conſuetudo, optima legum interpres.

Quoad bona & jura temporalia Fallit 1. in commu- 11
ni neceſſitate habente conditiones præſcriptas *cit. Lib.* 3. *Tit.* 49. *de Immunit. §.* 10. *a n.* 255. ubi & Clerici contribuere tenentur. Fallit 2. In bonis fæudalibus ad Eccleſias pertinentibus, *c. cæterum*, 5. *de Judic. c. Ex tranſmiſſa*, 6. *c. Verum*, 7. *de foro compet.* in cauſis fæudalibus enim etiam Clericus fæudatarius ad præſtanda fæudi onera tenetur.

Quoad Loca ſacra Fallit 1. ſi Templa, Eccleſiæ, 12
Sacella conſecrata, aut benedicta deſtruuntur. Tunc enim lapides & ligna ſine irreverentia & ſacrilegio ad uſus profanos applicantur. Fallit 2. Si homicidium, gravis vulneratio, notabilis effuſio ſanguinis in locis ſacris contingit caſu fortuito, v. g. ab animali, homine furioſo, amente &c. In quibus caſibus Eccleſia non polluitur. De quo, uti & tota materia circa vaſa, & loca ſacra plene tractavimus *lib.* 3. *Tit.* 40. *de Conſecrat. Eccleſ.*

Digitized by Google

REGULA VIII.

Qui ex timore facit Præceptum, aliter, quam debeat, facit, & ideo jam non facit.

SUMMARIUM.

1 *Difficultas Regulæ in quo conſiſtat?*
Timor duplex: alius filialis, ibid.
2 *Alius ſervilis: hicque*
3 *Alius bonus, & utilis, ac ſeq.*
5 *Alius pure ſervilis, ſeu mundanus, ac inutilis;*
6 *Senſus genuinus Regulæ quis?*
7 *Declaratur exemplo.*

1 QUæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis ſenſus verus illius ſit? Ante reſponſionem Notandum, totam difficultatem circa intelligentiam hujus Regulæ in hoc conſiſtere, de quo timore loquatur. Duplex ſiquidem, vel potius triplex eſt Timor: filialis nempe, & ſervilis; hicque vel ſupernaturalis & bonus, vel mere ſervilis ſeu mundanus. Filialis eſt, quo quis Deum ſicut filius patrem timet, & ex hoc timore, ne eum offendat, præcepta & mandata illius obſervat; qui timor in charitate fundatus optimus eſt, innumeriſque in locis laudatur & commendatur a Sacra Scriptura, uti Pſal. 18. ℣. 10. *Timor Domini ſanctus permanens in ſæculum ſæculi* Pſal. 111. *Beatus vir, qui timet Dominum, in mandatis ejus volet nimis*, & Pſal. 30. *Timent Dominum omnes Sancti ejus, quoniam non eſt inopia timentibus eum.* Item: *Voluntatem timentium ſe faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & ſalvos faciet eos*: Pſal. 144. ℣. 19. Imo Pſal. 110. aſſeritur; *Initium ſapientiæ Timor Domini*: eſtque unum inter Dona Spiritus Sancti.

2 Timor ſervilis eſt, quo quis mandata ſervat ex timore pœnæ, ne eam incurrat: qui timor etiam adhuc bonus & ſupernaturalis eſt, ſi quis pœnas ſive æternas, ſive temporales quatenus a DEO ob tranſgreſſionem mandatorum ſuorum juſte infliguntur, merito timet, & ideo ex timore earum, vel potius ex timore Dei mandata illius obſervat, ne alias ab ipſo hic vel ibi juſte puniatur. Cum enim hic timor Deum nullatenus excludat, ſed Eumdem, & juſtitiam illius reſpiciat, ac ne per violationem mandatorum eum offendat, ſicque propterea ab illo juſte puniatur, recte timeat, & hoc timore impulſus mandata illius obſervet, merito ex timore Dei pœnas juſte infligentis, ſicque ex bono adhuc timore, utpote ſupernaturale adhuc principium habente mandata obſervare cenſendus eſt; dummodo timor non finalis, & ita principalis ſit, ut, ſi pœnæ non eſſent, mandatum non obſervaret, & Deum offendere non curaret: ſic enim conſtitutus Deum & juſtitiam debite non reſpiceret, nec voluntatem peccandi excluſam, ſed incluſam haberet.

3 Cæterum hunc timorem pariter innumeris in locis ſacræ Paginæ, præſertim Veteris Teſtamenti etiam approbant, ac ut ex timore pœnarum a Deo juſte infligendarum mandata divina obſerventur, integris Capitulis hortantur, uti Deuteron. *cap.* 1. 4. 8. 11. *&c.* Sicut etiam in Novo Teſtamento ad obſervantiam mandatorum, & Timorem Dei juſte punientis, Chriſtus ipſe pœnarum minis hortatur: *Timete eum, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam*. *Luc.* 12. ℣. 28. Et Concil. Trident. *Seſſ. 6. cap. 6.* fatetur, timore juſtitiæ divinæ peccatores utiliter concuti, illumque ad juſtificationem concurrere, quod magis ad propoſitum confirmat *Seſſ. 14. cap. 4.* dicens: *contritionem imperfectam, quæ ex gehennæ & pœnarum metu concipitur, ſi voluntatem peccandi excludat cum ſpe veniæ, non ſolum non facere hominem hypocritam, verum etiam Donum Dei, & Spiritus S. impulſum eſſe.*

4 Porro etſi n. præced. declaratus timor ſervilis tam bonus ac meritorius ſicut timor filialis non ſit, utpote charitate minus veſtitus, tamen ad ejuſdem qualitates, & charitatem Dei bona intentione ac reflexione reduci facile poteſt, ſi quis videlicet ex præfato timore ſervili, ſeu ex timore pœnarum, vel potius ex timore Dei, ne juſte puniat, mandata obſervat quidem, ideo tamen etiam, quia infinite bonus, Deus videns nos miſeros ſenſuales homines ſubinde magis & citius moveri graviſſimarum pœnarum a Deo infligendarum minis, & timore earum, quam ſolo puro altiori charitatis motivo, ipſemet etiam hunc timorem ſuadet, & ut eo ducti mandata ſervemus, vult & hortatur, quod bene Notandum.

5 Timor mere ſervilis & mundanus eſt, quando quis mandata ſervat ex timore pœnarum, vel jacturæ temporalis, v. g. famæ, bonorum fortunæ, vitæ, non ut a Deo, ſed ab hominibus provenientium, uti bene docet cum D. Thoma 2. 2. *q.* 19. *art.* 2. communis DD. His notatis

6 Reſp. Regula nullatenus de timore in primo & ſecundo ſenſu n. 1. & 2. declarato: ſed de timore mere ſervili humano & mundano num. præc. explicato intelligenda venit, ita ut verus illius ſenſus ſit: *Qui ex timore mere ſervili & mundano, ſeu ex timore pœnarum, quatenus ab hominibus proveniunt, & timentur, præceptum obſervat, aliter, quam debet, ac nihil facit, & nec meretur, nec præceptum ſervare cenſendus eſt.* Ratio eſt; quia ex tali timore ſervans præcepta reipſa nullum Dei præcipientis reſpectum habere, nec ipſum curare, ſed homines duntaxat reſpicere, ſicque coram Deo qui corda ſcrutatur & renes, nec mereri, nec quidquam agere, nec præceptum, uti oportet, obſervare cenſetur, præſertim quia voluntatem peccandi retinens reipſa & implicite ita conſtitutus eſt, quod ſi pœnas, ſeu temporalem jacturam ab hominibus non timeret, præceptum non obſervaret: ut proin merito dicat Gloſſa hic: *qui invitus facit* (intellige ex reſpectu & timore præciſe mundano & humano) *rem & meritum perdit*, *arg. can. Jam vero*, 4. *cau. 23. q. 6.*

7 Regula & ſenſus ejus plurimis ex S. Scriptura ulterius declarari & probari poſſet exemplis: verum quia materia hæc Theologica potius, quam Juridica eſt, ſufficiat id ſolum, quod Chriſtus de Phariſæis mandata Dei *Matth. 6.* ℣. 2. ſervantibus dixit, eos coram Deo nihil egiſſe, nec ullam mercedem habere: *Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam*; Nam ſicut qui ſine ulla ad Deum reflexione ad captandam laudem, & æſtimationem hominum præcepta obſervant, & bona opera faciunt, nil coram Deo facere, & omni merito indigni eſſe cenſentur: ſic idem dicendum de illis, qui id ex timore præciſe humano & mundano, ſeu mere ſervili agunt; quamvis in foro externo, quod de intrinſecis non judicat, a pœnis tranſgreſſionis præceptorum immunes ſint.

REGULA IX.

Defleat Peccator, quia offendens in uno, factus eſt omnium reus.

SUMMARIUM.

1 *Difficultas Regulæ.*
2 *Declaratio illius a nonnullis,*
3 *Alia Declaratio.*
4 *Verus ſenſus Regulæ.*
5 *Pœnam ſenſus majorem pati debet, qui magis peccat.*

1 QUæritur. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſit ſenſus? Ante reſponſionem notandum hanc Regulam omnino concordare cum ſententia S. Jacobi in ſua Epiſtola Catholica *c.2.℣.10.* (ex quo Regula noſtra deſumpta veriſimiliter creditur) ubi cum Iudæi manutenere vellent, non eſſe neceſſe totam legem, legis que precepta ſervare, dixit eisdem *loc. cit. quicumque totam Legem ſervaverit, offendat autem in uno factus eſt omnium reus*: idipſum, quod Regula ſonat. Verum, quia durum foret, verba hæc in literali ſenſu, prout jacent intelligere, ita, ut qui unam legem, v.gr. *Non furtum facies*, furando tranſgederetur, fieret reus omnium tranſgreſſionum, ſicque reputaretur etiam adulter, perjurus blaſphemus, idolatra, homicida &c. hinc tam Interpretes S. Scripturæ, quam Gloſſatores noſtræ Regulæ faciunt varias inter pretationes, inter quas præcipue ſunt duæ ſequentes.

2 Prima eſt eorum, qui dicunt, ideo eum, qui in quo offendit, ſeu legem divinam tranſgreditur, cenſeri reum omnium, quia ſola tranſgreſſione unius legis jam videtur contemnero & non curare Divinam poteſtatem legislativam, ſeu Authoritatem ſupremi Legiſlatoris, ſicque promptus, paratus ac diſpoſitus eſſe, quod ſicut in uno, non attenta, ſed quaſi ſpreta authoritate ſupremi Legislatoris legem tranſgredi auſus eſt, ſic eam etiam in aliis tranſgredi non curet, poteſtate legislativa divina jam ſemel quaſi ſpreta, & non amplius attenta, juxta tritum illud: *qui unum peccatum mortatale non timet, nec aliud timet*. Et huic interpretationi favere videtur ſubſequens textus S. Jacobi, qui poſtquam dixit: *offendeas in uno factus eſt omniam reus*, ſtatim ℣. 11. ſubjunxit: *qui enim dixit, non mœchaberis, dixit, & non occides. Quod ſi non mœchaberis, occides autem, factus es tranſgreſſor Legis.*

3 Altera interpretatio, quam tenet Gloſſa hic, Lyran. *in cit. Epiſt. S. Jacobi cap.* 2. S. Thomas 2.2. *q.*72. *art.* 1. & alii, vult, Regulam intelligendam eſſe de offendente in uno graviter, ſeu committente peccatum mortale, utpote propter hoc unicum factus reus omnium quorumcunque tandem peccatorum quoad pœnam damni, id eſt, æternam privationem viſionis beatificæ, perditionis Amicitiæ Divinæ, Charitatis & Gratiæ ſanctificantis meritorum, ac Cæleſtis Gloriæ, quæ cuncta propter unum peccatum mortale æque perdit, pœnamque damni æque incurrit, ac ſi omnia peccata totius mundi commiſiſſet. Hoc notato

4 Reſp. ad queſtionem, Regulam intelligendam eſſe juxta ſecundam interpretationem num. præced. adductam, ita ut verus illius ſenſus ſit: *Fleat mortaliter peccans, quia propter unum peccatum mortale Amicitiam divinam, Charitatem, Gratiam ſanctificantem, merita, & prius facta bona opera cuncta, æternam beatitudinem æque perdit, pœnamque damni periade incurrit, ac ſi omnia peccata reipſa commiſiſſet.* Ratio eſt; quia quæ in hoc ſenſu allegantur, non tantum per unanimem Theologorum, ſed etiam per fidem divinam ſunt certa, indeque Regula dicens: *offendens in uno, factus eſt reus omnium*, quoad præcipuum effectum in eo verificatur, quod propter unicum peccatum mortale eandem infiniti boni, & æternæ beatitudinis cæleſtis jacturam incurrat, ac ſi omnium peccatorum eſſet reus.

5 Dicitur tamen notanter: *pœnam damni*, quia pœnas ſenſus plures & graviores hic & ibi ſuſtinere debet, qui plura & majora committit peccata. De quo magis Theologi.

REGULA X.

Non poteſt eſſe juſta Paſtoris excuſatio, ſi lupus oves comedit, & Paſtor neſcit.

SUMMARIUM.

1 *Paſtoris animarum graviſſima obligatio & tanta eſt, at etiam in caſu, quo anima ipſo ignorante perit, inexcaſabilis ſit.*
Ignorantia eorum, quæ quis ex officio ſcire debet, pro craſſa habetur, ibid.
2 *Graviſſima obligatio Paſtorum probatur ex Scriptura & Jure.*
3 *Item ex SS. Patribus ac Theologis.*
4 *Verus ſenſus Regulæ quis?*
5 *Prudens & utilis modas regendi & corrigendi ſubditos.*
6 *Ignorantia vere invincibilis excuſat Paſtorem.*
7 *Sicut & ſi ſua facit, & tamen ovis perit.*

1 QUæritur I. Quomodo hæc Regula inrelligenda? Et quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Nomine *Paſtoris* in Regula venire Epiſcopos, alioſque Prælatos & Superiores Eccleſiaſticos, nec non Parochos, & omnes curam animarum habentes, nomine *Lupi* autem dæmonem & perverſos, præſertim ſcandalum præbentes homines: nomine *Ovium* vero animas præfatis Paſtoribus tanquam oves concreditas intelligi, extra controverſiam eſt. Quorum Superiorum & Paſtorum graviſſima obligatio, ut ſubditis & ovibus debite invigilent, errores corrigant, avertere nitantur, ne luporum nequitia pereant, in tantum inauitur per hanc Regulam, ut Paſtor inexcuſabilis ſit, & rationem reddere teneatur, etiamſi ipſo ignorante, & neſciente ovis aliqua pereat, cum ignorantia illius, qui ex officio ſcientiam habere debet & facile poteſt, pro craſſa & culpabili reputetur, *c. fin. de conſtitut. in 6.* Et ea, quæ quis ex officio indagare tenetur, ſcire, & ſcire debere facileque poſſe, pro eodem habeantur, *can. fin. diſt.37. c. fin. §. Si quis de clandeſt. deſponſ.* juncta *l. Julianus*, 19. *ff. de S.C. Macedon.* Confirmatur arg. a pari, *l. qui mercedem*, 40. *ff. locati* ubi habetur, eum, cujus cuſtodiæ res commiſſa eſt, periculum præſtare & probare debere, dolo vel culpa ſua rem non periiſſe. quia ex officio ſuo cuſtodiam adhibere tenetur,

c. Ea

Digitized by Google

c. Ea quæ de officio Archidiaconi, cum concord. a Gloſſa hic *verſ. Paſtores* per plures textus allatis.

2 Quodſi juxta dicta vi hujus Regulæ inexcuſabiles ſint paſtores, quibus neſcientibus & ignorantibus oves pereunt, facile colligere licet, quam gravis & inexcuſabilis ſit culpa illorum, quibus ſcientibus & advertentibus ex negligentia, ſocordia, conniventia, laxitate, timiditate, & reſpectu humano, vel malo exemplo illorum animæ pereunt. Profecto in ſacris paginis æternum væ eis annuntiatur *Ezech. cap. 34. Væ Paſtoribus Iſrael, qui paſcebant ſemetipſos, gregem autem non paſcebant: quod infirmum fuit, non conſolidabant, & quod ægrotum non ſanabant: quod confractum, non alligabant, & quod abjectum, non reducebant, & quod perierat, non quærebant; ideo oves factæ ſunt in devorationem & erraverunt*, Et *c. Irrefragabili*, 13. *de offic. Jud. Ordin.* dicitur, fore ut Sanguis ſubditorum requiratur de manibus Prælatorum Eccleſiaſticorum, qui ſubditis ſuis debite invigilare, eorumque exceſſus & errores corrigere neglexerunt. Ubi etiam Pontifex ad facilitandum Superiorum munus omnem appellationem in correctione morum prohibet, ibi: *ut autem correctionis & reformationis officium libere exercere valeant, decernimus, ut executionem illorum nulla conſuetudo, vel appellatio valeat impedire.*

3 Horrenda ſunt, quæ de graviſſima & periculoſiſſima obligatione Superiorum Eccleſiaſticorum & Paſtorum animarum ſcribunt SS. Patres, & Theologi: inter quos Avila, doctrina & virtute ſuo tempore celeberrimus Theologus dicere non dubitavit: *Tanta eſt obligatio Paſtorum animarum, ut ſi tertiam tantum partem reipſa adimplerent, ab omnibus Sanctis reputarentur, & tamen ſi hac contenti ſunt, damnationem non evadent.* Et S. Chryſoſt. *Homil. 34. ad Hebr. apud Barboſ. p. 1. de Offic. & poteſt. Epiſc. Tit. I. cap. 6. num. 23.* dicere non eſt veritus: *Miror, ſi poteſt ſalvari aliquis Rectorum.* Et in Acta Apoſt. apud Strein. in hanc Regulam num. 1. de Epiſcopis tanquam ſupremis Prælatis & animarum Paſtoribus in ſpecie ſcribere auſus eſt: *Non multos Epiſcopos ſalvari, eo quod difficillimum ſit, tot animarum ſibi commiſſarum bonam & ſufficientem rationem reddere.* Ut proin mirum ſit, & merito cum aliis SS. Patribus S. Chryſoſtomus miretur, tamen aliquos ambire tam periculoſum munus Superiorum, imo, ut ait *l. c.* S. Chryſoſt. *aliquos etiam concurrere, & præcipitare ſemetipſos in tantam molem & difficultatem Regiminis.* Cæterum ex dictis facile eruitur verus ſenſus Regulæ; Nam

4 Reſp. II. Verus ſenſus Regulæ eſt: *Graviſſima & tanta eſt Paſtorum animarum obligatio invigilandi ſubditis ſibi concreditis, errores eorum corrigendi, oves pandi, illoſque debite regendi, a via recta aberrantes reducendi, ut etiam in caſu, quo ipſis inſciis & ignorantibus aliqua ex concreditis animabus male vivendo pereat, coram Deo inexcuſabiles ſint*, ob jura & rationes n. 1. allegatas.

5 Porro qualiter, ſeu quo modo ſubditi a Superioribus prudenter ac utiliter regi & corrigi poſſint ac debeant? an etiam, & quando rigor adhibendus ſit, partim jam ſupra in Reg. II. diximus, partim, imo plene & optime præſcribitur in Concil. Trident. *Seſſ. 13. de Reform. cap. 1.* illis huc relatu dignis verbis. *Illud primum eos admonendos cenſet, ut ſe Paſtores, non percuſſores eſſe meminerint, atque ita præeſſe ſibi ſubditis oportere, ut non in eis dominentur, ſed illos tanquam filios & fratres diligant; elaborentque, ut hortando & monendo ab illicitis deterreant, ne ubi deliquerint, debitis eos pœnis coercere cogantur. Quos tamen, ſi quid per humanam fragilitatem peccare contigerit, illa Apoſtoli eſt ab eis ſervanda præceptio; ut illos arguant, obſecrent, increpent in omni bonitate & patientia: cum ſæpe plus erga corrigendos agat benevolentia quam auſteritas, plus exhortatio quam commінatio, plus charitas quam poteſtas. Sin autem ob delicti gravitatem virga opus fuerit, tunc cum manſuetudine rigor, cum miſericordia judicium, cum lenitate ſeveritas adhibenda eſt; ut ſine aſperitate diſciplina populi ſalutaris ac neceſſaria conſervetur, & qui correcti fuerint, emendentur, aut ſi reſipiſcere noluerint, cæteri ſalubri in eos animadverſionis exemplo, a vitiis deterreantur: cum ſit diligentis & pii ſimul paſtoris officium, morbis ovium levia primum adhibere fomenta; poſt, ubi morbi gravitas ita poſtulet, ad acriora & graviora remedia deſcendere; ſin autem ne ea quidem proficiant illis ſubmovendis, cæteras ſaltem oves a contagionis periculo liberare. Cum igitur rei criminum plerumque ad evitandas pœnas & Epiſcoporum ſubterfugienda judicia, querelas & gravamina ſimulent, & appellationis diffugio judicis proceſſum impediant, ne remedio, ad innocentiæ præſidium inſtituto, ad iniquitatis defenſionem abutantur, atque ad hujuſmodi eorum calliditati & tergiverſationi occurratur, ita ſtatuit, & decrevit: In cauſis viſitationis, & correctionis, ſive habilitatis & inhabilitatis, nec non criminalibus, ab Epiſcopo ſeu illius in ſpiritualibus Vicario Generali, ante definitivam ſententiam ab interlocutoria, vel alio quocunque gravamine, non appelletur &c. nec Epiſcopus ſeu Vicarius appellationi hujuſmodi, tanquam frivolæ, deferre teneatur; ſed ea, ac quacunque inhibitione ab appellationis judice emanata, nec non omni ſtylo & conſuetudine, etiam immemorabili, contraria non obſtante, ad ulteriora valeat procedere: niſi gravamen hujuſmodi per definitivam ſententiam reparari, vel ab ipſa definitiva appellari non poſſit: quibus caſibus Sacrorum & antiquorum Canonum ſtatuta illibata perſiſtant.* Quamvis enim hic corrigendi modus ſpecialiter præſcriptus ſit Epiſcopis, tamen etiam aliis Prælatis, & Superioribus Eccleſiaſticis, ſervatis ſervandis communiter merito adaptatur.

Quæritur II. An? & quas fallentias patiatur hæc Regula? Reſp. Abſtrahendo ab aliis, etiam ſequentes: Et quidem 1. In caſu quo Superior invincibiliter ignorat, ſubditum in occulto male vivere & perire; quia ſicut juxta communem Theologorum vere invincibilis ignorantia facti in omnibus tollit voluntarium, & a culpa excuſat, ſi etiam in hoc.

Fallit 2. in caſu, quo Superior monendo, corrigendo, puniendo, quæ potuit & debuit, fecit, & tamen ſubditus in mala vita perſeveravit & periit; quia in tali caſu contra ſubditum incorrigibilem merito pro ſua excuſatione utitur verbis Oſeæ *cap. 13. verſ. 9. Perditio tua Iſrael: tantummodo in me auxilium*, & Jerem. 51. *v. 9. curavimus Babylonem, & non eſt ſanata.* Dummodo talem, ſi communitati ſcandaloſus eſt, tanquam ovem ſcabioſam, ne alios inficiat, competentibus mediis a communitate amoveat, uti ex officio tenetur.

REGU-

Digitized by Google

REGULA XI.

Indignum eſt, & ab Eccleſiæ Romanæ conſuetudine alienum, ut pro ſpiritualibus facere quis Homagium compellatur.

SUMMARIUM.

1 *Homagium aliud proprie ſeu ſtricte tale.*
2 *Aliud improprie tale.*
3 *Regula loquitur de Homagio proprie tali. Verus Regulæ ſenſus quis? ibid.*
4 *Homagium improprium licet præſtare & exigere pro ſpiritualibus.*
5 *Etiam temporalia, quæ alias de Jure debentur, exigere & præſtare licet pro ſpiritualibus.*
6 *Clerici propter Feuda ſæcularia quæ habent, Homagium proprie tale præſtare poſſunt & debent.*

1 QUæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & qui proprius illius ſenſus ſit? Ante reſponſionem notandum, Homagium varie, præcipue vero bifariam ſumi, proprie videlicet ſeu ſtricte, & improprie. Homagium proprie ſeu ſtricte tale eſt juramentum, quo quis alicui tanquam territorii Domino ſpondet & jurat ſubjectionem & obedientiam quoad certas operas & bona temporalia, fitque Vaſallus, & quaſi homo illius, cui jurat. *Homagium* enim quaſi *hominis ſignum* dicitur; quia ligat, ſeu obligat hominem illi, cui homagium ſeu juramentum præſtat: Gloſſ. *in Clement.* 2. *de Re judicat.* & ibi Abbas *nu.* 6. Vivianus *de Reg. J. in fine*, & alii communiter.

2 Homagium improprie tale eſt juramentum fidelitatis, obedientiæ, & reverentiæ, quod Clerici poſt adeptam aliquam ſpiritualem dignitatem vel beneficium præſtare tenentur Epiſcopis, quibus tanquam propriis Prælatis, Superioribus & Dominis ſuis, Patribusque ſpiritualibus fidelitatem, obedientiam & reverentiam ſpecialiter debent, *c. Nullus*, 5. *de Jurejur.* & *c. gravamen* 15. *de Exceſſ. Prælat.* ubi Papa graviter punit Archidiaconum, quod poſt præſtitum Epiſcopo Homagium, illum pro Domino ſuo agnoſcere recuſarit. Hoc notato.

3 Reſp. Regula XI. intelligenda eſt de Homagio proprie & ſtricte tali, quo alicui juratur & ſpondetur obedientia & ſubjectio quoad præſtanda temporalia, ita ut proprius illius ſenſus ſit: *Nullus poteſt pro beneficio, ſeu pro illius collatione aut nominatione, vel præſentatione ad illud, nec pro alia quacunque re ſpirituali compelli ad præſtandum Homagium proprie tale, nec illud ultro deponere.* Ratio eſt; quia hoc ipſo, quod per Homagium proprie tale ſpondeantur temporalia, nec collator, nec Patronus ſive Eccleſiaſticus ſive ſæcularis pro beneficio, nec quis alius pro alia re ſpirituali tale Homagium exigere, nec quis ultra illud præſtare poteſt ſine labe Simoniæ, quæ ſemper committitur, quoties datur, vel promittitur temporale pro ſpirituali, prout amplius dictum *lib. V. Tit. III. de Simonia:* & textu claro *c. Ex diligenti*, 17. *de Simonia*, ubi de Homagio proprio ſpecialis diſpoſitio habetur, & in Summario breviter adducitur illis verbis: *Pro habendis ſpiritualibus Homagium facere, Simoniacum eſt; cum*, ut textus ait, *hoc præſtare divinis & humanis legibus contrarie noſcatur.*

4 Aliter res ſe habet in Homagio improprie tali n. 2. declarato, quia vi hujus nullus obligatur ad munus & obſequium temporale, ad quod alias de jure vel conſuetudine non tenetur, ſed ad fidelitatem, obedientiam in ſpiritualibus non tam perſonæ, quam dignitati exhibendam, quod utique Simonia caret, & non tantum licitum, ſed & obligatorium eſt; *argum. cit. cap. gravem*, 15. *de Jurejur.* juncto Concil. Trident. *Seſſ.* 24. *de Reform. c.* 12. & *c. Ego N. Epiſcopus* 4. *de Jurejur.* ubi formula hujuſmodi Homagii & profeſſionis præſcribitur.

5 Nec valet objicere contra ſenſum Regulæ, quod *cit. c. Epiſcopus*, 4. *de Jurejur.* in forma Homagii & profeſſionis Epiſcopis ibidem præſcriptæ, inter alias Epiſcopus etiam ita juret, & ſe obliget: *Legatum Apoſtolicæ Sedis, quem certum eſſe cognovero, in eundo & redeundo honorifice tractabo, & in ſuis neceſſitatibus adjuvabo*; quæ temporalia eſſe nemo dubitat. Reſ. enim; Epiſcopos ad præfata Legatis Apoſtolicis præſtanda alias jam de jure obligatos eſſe, conſequenter nonniſi ea, quæ de jure debita, & juri inſunt, promittere: quæ autem ſic inſunt, in Juramento exprimi, & a recipiente ſpiritualia ſine labe Simoniæ promitti poſſunt; *c. Significaſti*, 4. *de Elect.* & *ibi Gloſſ. verſ. conditione*: Barb. *ibid. n.* 2.

6 Quæritur II. An? & quas fallentias habeat Regula XI.? Reſp. Docere quidem aliquos, hanc Regulam in Feudis fallere; utpote propter quæ etiam Clerici Homagium proprie tale Domino directo præſtare poſſunt & debent *arg. c. Cæterum*, 5. *de Judic.* & *c. Ex transmiſſa*, 6. *de foro compet.* Verum quia feudatarii Clerici Homagium non præſtant pro re ſpirituali, ſed pro temporali, pro bonis videlicet temporalibus, Clerico ſive regulari, ſive ſæculari, ſeu eorum Eccleſiæ aut Monaſterio in feudum conceſſis, indeque agunt, ad quæ alias de jure tenetur, contra Regulam noſtram minime agunt, conſequenter in caſu feudi Regulam fallere dicendum non eſt: de cujuſmodi Feudis amplius diximus *lib. III. Tit. XX. §.* 2. *n.* 51.

CAPUT

C A P U T II.

De Regulis Juris in Sexto.

R E G U L A I.

Beneficium Eccleſiaſticum non poteſt licite ſine inſtitutione Canonica obtineri.

S U M M A R I U M.

1 *Quid? & quotuplex ſit Beneficium?*
2 *Inſtitutio beneficii alia proprie talis & ſtricte accepta:*
3 *Alia late ſumpta.*
4 *Late ſumpta alia collativa, ſeu verbalis: alia corporalis ſeu realis, quæ etiam Inveſtitura dicitur: alia authorizabilis.*
5 *Inſtitutio Canonica quid?*
6 *Quis ſit verus ſenſus Regulæ?*
7 *Declaratur exemplis ex jure deſumptis.*
8 *Beneficium obtineri nequit per liberam in alium ceſſionem, vel mutationem cum illo privata authoritate.*
9 *Solvitur objectio.*
10 *Regula fallit in caſu, quo Papa diſpenſat.*
Papa poteſt in toto Jure diſpenſare, ibid.
11 *Fallit ſecundo ſecundum aliquos in caſu præſcriptionis.*
12 *Probant id ex Jure, & num. ſeq.*
13 *Ac ex Regula Cancellariæ Apoſtolicæ de Triennali.*
14 *Secundum alios nequit beneficium præſcriptione obtineri.*
Probant id ex ratione & Jure: & duobus ſeqq.
17 *Solvunt argumenta contraria, & ſeq.*
19 *Reſpondent ad Regulam Cancellariæ de Triennali, eam in foro interno non procedere.*
Oportet concordare Jura Juribus, *ibid.*
20 *Utraque ſententia habet ſua fundamenta.*
21 *Formalia Regulæ Cancellariæ afferuntur.*
22 *Verius eſt, Regulam in utroque foro procedere.*
23 *Si debitæ adſint conditiones.*
24 *Papa per Regulam derogavit Juri communi.*
25 De Jure id poſſumus, quod licite poſſumus.
Ulterior ratio pro utroque foro.
26 *Reſpondetur ad argumenta contraria.*
27 *Præter alias conditiones requiritur bona fides.*
28 *De aliis requiſitis remiſſive.*

1 QUæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis genuinus illius ſenſus ſit? Ante Reſponſionem notum ſupponimus prius ex *lib. III. Tit. V. de Præb. & Dignit.* quid, & quotuplex ſit beneficium: ſiquidem juxta dicta ibidem *n. 6.* Beneficium Eccleſiaſticum proprie dictum eſt *Jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Eccleſiaſticis propter aliquod officium ſpirituale, authoritate Eccleſiaſtica conſtitutum;* quæ definitio *n. 7. & ſeqq.* ibidem plene declaratur. Beneficium ſic definitum multiplex eſt, veluti Epiſcopatus, Abbatia, Præpoſitura, Decanatus, Perſonatus, Canonicatus, Parochia, Vicaria perpetua, varia alia beneficia ſimplicia &c. de quibus *cit. lib. III. Tit. V. §. 2. & 3.*

2 Notum ſupponimus ulterius *ex Tit. VII. de Inſtitut. §. 1.* quid, & quotuplex ſit Inſtitutio; Hæc enim juxta dicta ibidem *n. 2.* late & proprie ſeu ſtricte ſumi poteſt. Proprie ſumpta eſt conceſſio beneficii per Superiorem Eccleſiaſticum facta alicui ad præviam præſentationem Patroni; prout *cit. loc. n. 3. & 4.* amplius diximus.

3 Inſtitutio late ſumpta comprehendit ſub ſe omnem modum, quo legitime & canonice confertur & acquiritur beneficium Eccleſiaſticum ſive per electionem rite celebratam & confirmatam; ſive per poſtulationem admiſſam; ſive per præſentationem a Patrono factam cum Inſtitutione ſubſecuta; ſive per liberam collationem; ſive per permutationem interveniente legitima authoritate. Et de hac Inſtitutione in lato ſenſu ſumpta intelligenda venit Regula noſtra uti *loc. cit. §. 1. n. 1.* jam diximus & probavimus,

4 Ubi etiam *n. 3. & ſeq.* ulterius diximus, probavimus & explicavimus, qualiter Inſtitutio adhuc ſit triplex, *collativa* nempe, *corporalis* ſeu *realis*, & *authorizabilis*. *Collativa* eſt (quam alii etiam verbalem appellant) per quam uno ex num. præc. dictis modis rite confertur beneficium. *Corporalis*, ſeu realis eſt ipſa inductio in poſſeſſionem beneficii, quia mediante illa poſt jam factam Inſtitutionem collativam ſeu verbalem datur vera realis poſſeſſio beneficii prius legitime collati, quæ etiam *Inveſtitura* ſeu Inſtallatio vocatur. *Authorizabilis* eſt, qua confertur cura animarum in beneficio curato.

5 Porro Inſtitutio debet eſſe vere *canonica*, id eſt, juxta præſcriptum SS. Canonum facta; ſicut enim *legitimum* dicitur, quod legibus conforme eſt, ſic *Canonicum* vocatur, quod juxta SS. Canones fit. Requirunt autem SS. Canones ad Inſtitutionem Canonicam tria, videlicet ut fiat ſine vitio conferentis, recipientis, & formæ: ſeu ut in conferente beneficium adſit legitima poteſtas, ſive jus conferendi illud; & in recipiente habilitas, ſeu ne ſit inhabilis ad recipiendum beneficium: ac ut debita a Jure, vel conſuetudine, aut peculiari locorum ſtatuto præſcripta ſervetur forma, prout amplius diximus *loc. cit. n. 10. & ſeqq.* Quænam autem ad quamvis Inſtitutionem canonicam requiratur forma, quis gaudeat poteſtate eligendi, poſtulandi, beneficium conferendi &c. & quinam habiles vel inhabiles ſint ad illud recipiendum plene diximus *lib. I. Tit. V. de Poſtulat.* item *Tit. VI. de Electione. Tit. XIV. de ætate & qualitate præficiendorum.* Item *lib. III. Tit. V. de Præbend. & Dignit.* His præſuppoſitis

6 Reſp. ad quæſtionem num. 1. poſitam: Regula I. intelligenda eſt de quovis beneficio proprie tali, & Inſtitutione late quidem ſumpta, ſemper tamen vere canonica, ita ut verus ac genuinus illius ſenſus ſit: *Nullum beneficium proprie dictum licite obtineri poteſt ſine Inſtitutione vere canonica, ſeu juxta Canones facta, tali nempe, in qua nec ex parte conferentis, nec ex parte recipientis beneficium, nec ex parte formæ reperiatur vitium ſeu defectus.* Ratio eſt: quia Inſtitutio canonica quaſi oſtium reputatur, unde legitimus patet acceſſus ad beneficia Eccleſiaſtica: per quod oſtium ſi quis non intrat, & cui verus oſtiarius, id eſt poteſtate beneficium eccleſiaſticum conferendi præditus, & Eccleſiæ Prælatus, ſervata forma & Regulis Canonicis, non aperit, ille aliunde aſcendit, & tanquam fur, ac latro reputatur *Joan. 10.* uti cum aliis in hanc Regulam bene diſcurrit Vivianus. Aliam, eamque ſolidam ex Jure affert rationem Strein. *in hanc Reg. n. 3.* quia alias ſi beneficium, & fructus ex bonis Eccleſiaſticis ſine Canonica Inſtitutione & Jure requiſitis obtineri poſſent, *plurimæ in Eccleſia perturbationes immo ruina S. Religionis orīretur. Can. quoniam inveſt. 13. cau. 16. q. 7.*

7 Declaratur ſenſus Regulæ exemplis ex Jure deſumptis: ſic enim 1. quia ex parte conferentis defectus eſt, ab excommunicato vel ſuſpenſo beneficium obti-

neri

Digitized by Google

neri nequit, cum poteſtate conferendi illud licet alias ſibi competente, tamdiu careat, quamdiu excommunicatus exiſtit, *arg. cap. Conquerente, ib. de offic. Judic. ord.* & *c. Novit*, 4. *de His, quæ fiunt u Prælat.* 2. qui ex parte recipientis defectus eſt beneficium obtinere non poſſunt illegitime nati, infames, hæretici, infideles, uxorati, bigami, debita ætate carentes &c. quia hi omnes de jure inhabiles ſunt ad recipiendum beneficium, uti jam diximus *lib. I. Tit. XIV. de ætate & qualitate perficiendorum* ubi n. 2. univerſalem attulimus rationem ex Epiſt. S. Clementis ad S. Jacobum Fratrem Domini ſcripra, & relata *can. Tales*, 4. *diſt.* 23. illis verbis: *Melius eſt enim paucos habere Miniſtros, qui poſſint digne opus Dei exercere, quam multos inutiles*, 3. quia ex parte formæ eſt defectus, ſi præſcriptus modus a Jure *c. quia propter*, 42. *de Elect.* non ſervatur, invalida eſt electio, prout fuſe diximus *lib. I. Tit. VI. de Elect. §. 5. a n.* 108. Sic ſexcenta alia in Jure reperiuntur exempla, ex quibus patet, quodſi ob defectum conferentis, recipientis, vel formæ Inſtitutio Canonica fieri nequeat, beneficium obtineri non poſſit.

8 Ex quibus inferunt Doctores, beneficium etiam licite obtineri non poſſe libera in alium ceſſione, vel permutatione cum alio propria Beneficiatorum authoritate *c. admonet*, 4. *de nunt. c. quæſitum* 5. *de Rerum permut.* Neque tranſactione proprie dicta ſive onerosa, vel alia pactione, quæ a jure tanquam ſimoniacæ reprobantur, conſequenter canonica inſtitutione carent, *c. conſtitutus* 4. & *c. ſuper eo* 7. *de Tranſ.* & *c. fin. de Pactis.*

9 Nec valet contra hactenus dicta objicere *c. quoniam de Magiſtris*, ubi decernitur, *ut Magiſtris, qui Clericos & pauperes Scholares gratis docent, competens aliquod beneficium præbeatur*; ergo etiam alio modo, quam Inſtitutione Canonica beneficium obtineri poteſt. Reſp. enim, beneficium hic large ſumi, non pro Jure perpetuo percipiendi fructus ex bonis Eccleſiaſticis, ſed pro ipſis nudis fructibus, qui tamdiu dari decernuntur, quamdiu Magiſter docet: vel ſi Magiſter eſt Clericus, & ei beneficium proprium confertur, non decernitur, ut ei ſine Inſtitutione Canonica conferatur.

10 Quæritur II. An non dentur ſallentiæ contra Regulam hanc I. ita ut poſſint beneficia ſine Inſtitutione Canonica obtineri? Reſp. Eam fallere in caſu, quo Papa diſpenſat circa requiſita ad Canonicam Inſtitutionem; quia juxta unanimem DD. Papa in quovis Jure Eccleſiaſtico diſpenſare valet, *c. Propoſuit*, 4. *de Conceſſ. Præbend.* ubi Pontifex ait: *qui ſecundum plenitudinem poteſtatis de jure poſſumus ſupra jus diſpenſare*, juncto *c. de Præbend. in* 6. ibi: *licet Eccleſiarum, Perſonatuum, Dignitatum, aliorumque beneficiorum Eccleſiaſticorum plenaria diſpoſitio ad Romanum noſcatur Pontificem pertinere, ita, ut non ſolum ipſa, cum vacant, poſſit de jure conferre, verum etiam jus in ipſis tribuere vacaturis*, & *Clem.* 1. *§. fin. ut lite pendente*, ibi: *Eccleſiarum, Perſonatuum, Dignitatum, aliorumque beneficiorum eccleſiaſticorum plena & libera diſpoſitio ex ſuæ poteſtatis plenitudine noſcitur pertinere ad Romanum Pontificem.*

11 Secundo. Fallere eam volunt plures in caſu præſcriptionis, ita ut vi hujus ſine canonica inſtitutione obtineri, & retineri valeat beneficium bona fide cum titulo ſaltem colorato poſſeſſum. Ita docent Navarr. *Conſil.* 30. *de Præb.* Garcias *de Benefic. p.* 8. *cap.* 1. *n.* 15. Gomez *de Triennali poſſeſſ. quæſt.* 42. Leſſ. *Lib. II. de Juſt. & jure dubit.* 10. *n.* 35. Pirhing. *Lib. II. Tit. XXVI. de Præſcript. n.* 115. Sanch. Laym. & alii.

12 Moventur 1. *ex c. Cura*, 11. *de Jure Patronatus*, ubi aperte videtur admitti præſcriptio in beneficio, ibi: *Ex donatione Laicorum nullus veſtrum aliquas ſibi Eccleſias vindicare præſumat vel retinere taliter acquiſitas, niſi legitima præſcriptione fuerit munitus.* Ergo, inferunt, ubi legitima præſcriptio adeſt, ea beneficium obtineri & retineri poteſt, 2. *Ex can. Poſſeſſiones, cau.* 16. *q.* 1. *& concord.* vi quorum poſſunt intuitu meritorum Religionis aut neceſſitatis fructus ſeu proventus Eccleſiaſtici ſine Inſtitutione Canonica præſcribi: ergo etiam beneficium, quod eſt jus dictos fructus percipiendi.

13. Et quidem principaliter ex Regula Cancellariæ Apoſtolicæ de Triennali (quam quidem communiter 33. dicunt, ſed de facto 36. eſt, uti conſtat ex *lib. III. Tit. V. de Præb. & Dign. §. 16. ad finem*, ubi omnes Regulæ Cancellariæ tempore Clementis XI. vigentes per extenſum adduximus, inter quas 36. de Triennali reperitur) In hac ſiquidem Regula expreſſe diſponitur, quod ſi quis beneficium per triennium pacifice poſſederit, ſuper eodem ita poſſeſſor amplius moleſtari nequeat. 13

Econtra Gloſſa hic verſ. *Beneficium*. Covarruv. *p.* 2. *in c. Poſſeſſor. §.* 10. *num.* 10. *verſ. Sexta Concluſio*. Zoeſius *de Præſcript. num.* 19. Abbas *in c. Paſtoralis de cauſa Poſſeſſ. num.* 27. Palao *Tract.* 13. *diſp.* 2. *p.* 33. *n.* 3. Strein. *in hanc Reg. n.* 3. *& ſeqq.* abſolute volunt, nec triennio, nec longiori tempore beneficium ſine Canonica Inſtitutione præſcribi, vel præſcriptione obtineri, aut retineri poſſe. Probant id præcipue ea illa ratione, quod ſine poſſeſſione non currat præſcriptio *l. ſine poſſeſſ.* 25. *ff. de acquir. poſſeſſ.* & *Reg.* 3. *de R. J. in* 6. ibi: *ſine poſſeſſione præſcriptio non procedit*: Beneficium Eccleſiaſticum vero ſine Canonica inſtitutione nequit poſſideri: cum ſine illa non valeat obtineri, uti habet textus clarus Regulæ noſtræ. Accedit, quod poſſeſſioni beneficii ſine canonica inſtitutione obtenti reſiſtat jus *arg. hujus Reg.* 1. *verſ. Non poteſt*; ubi autem jus reſiſtit juridica poſſeſſio non datur. *L. qui univerſas* 30. *§.* 1. *verſ. Namque, ff. de aquir. poſſeſſ.* Ergo nec præſcriptio, unde Gloſſ. cit. ait: *In beneficiis conſideratur canonica inſtitutio, non poſſeſſio antiqua: & ſic nota caſum, in quo non currit præſcriptio.* 14

Probant 2. ex *c. Ex frequentibus*, 3. *de inſtit.* ubi pro excommunicatis habentur, qui ex longæva conſuetudine (quam Papa *pravam* appellat) beneficia eccleſiaſtica ſine inſtitutione canonica receperunt, vel retinuerunt non obſtante antiqua poſſeſſione: de quibus ſic retinentibus. Gloſſa *verſ. detinent*, ait: *quod nullam poſſunt habere excuſationem, quantocunque tempore ea tenuerint; quia diuturnitas temporis peccatum non minuit, ſed auget, arg. c. Non ſatis*, 8. *de Simonia.* 15

Probant 3. Ex mala ſequela: quia ſi beneficium eccleſiaſticum abſque canonica inſtitutione vi triennalis poſſeſſionis, & inde factæ præſcriptionis obtineri & retineri poſſet, ſequeretur, Ordinarium in Canonica Viſitatione non poſſe a triennali poſſeſſore exigere, & examinare titulum beneficii, quod eſt contra torrentem Doctorum, quorum ſententiam etiam nos ſumus ſecuti *lib. III. Tit. V. de Præben. n.* 349. 16

Argumenta contrarium ſententium a n. 12. adducta ita ſolvunt: Et quidem ad *c. Cura de jure Patronat.* reſpondet Gloſſa hic *verſ. obtineri*. *Hic non præſcribitur Eccleſia tanquam beneficium, ſed ut proprietas.* Poteſt enim Eccleſia jure proprietatis præſcribi per aliam Eccleſiam, ut ſit illi ſubjecta vel unita, *c.* 1. *de Præſcript.* prout *lib. II. Tit. XXVI. n.* 34. jam dictum, non autem ut beneficium. 17

Ad *can. Poſſeſſiones*, ibi cit. ajunt: ibi non eſſe ſermonem ullum de proprio beneficio, ſed de ſolis nudis fructibus beneficii, quos ex juſtis cauſis etiam aliis tribui poſſe extra dubium eſt per cit. can. & plura alia jura. Nec tamen tales fructus percipiens proprie dicitur beneficiatus, vel canonicus, cum *fructus beneficii ex juſta cauſa etiam laicus poſſit habere, non tamen poteſt eſſe canonicus*, ut bene notat Gloſſa *in c. Cum M. de conſtit. v. receperunt.* 18

Ad Regulam Cancellariæ de Triennali Reſpondent, eam præciſe ad lites in foro externo vitandas & tollendas eſſe introductam, huncque ſolum eſſe finem illius, ac propterea in tantum duntaxat prodeſſe habenti poſſeſſionem triennalem, quod in foro externo ab alio moleſtari amplius non valeat; minime vero juvare ipſum in foro interno, quin in conſcientia graviter obligatus maneat, ut beneficium ſine inſtitutione canonica ob defectum ex parte conferentis, recipientis, vel formæ intervenientem obtentum iterum dimittat; cum *finis & ratio legis ſit anima legis, can. Conſuetudo*, 5. *diſt.* 1. & *Certum ſit, quod is committat in legem, qui verba legis complectens contra legis nititur voluntatem*, juxta *Reg.* 88. 19

Digitized by Google

Reg. 88. *J. in 6.* Accedit, quod per hanc reſponſionem evitetur abſurdum ſupra n. 16. poſitum, & magis ſalvetur concordantia juris communis cum Regula Cancellariæ, eorumque vitetur correctio ac contradictio, quod pro poſſibili ſemper fieri oportet; *cap. cum expediat, 29. de Elect. in 6.* ibi: *Expedit concordare jura juribus, & eorum correctiones (ſi ſuſtineri valeant) evitari.*

20 Fatendum ſane, utramque ſententiam ſuis non carere fundamentis: & quoniam circa hanc controverſiam in ſpecie nos in Jure Canonico poſitive nil adhuc reſolvimus, ſed *lib. II. Tit. XXVI. n.* 35. Authores pro & contra ſentientes duntaxat adduximus, de eadem utpote multum practica etiam noſtram opinionem infra num. 22. aperiemus; ad quam magis firmandam & intelligendam operæ pretium duximus, prius per extenſum adducere totam Regulam Cancellariæ de Triennali. Hæc itaque Regula n. 36. olim 33. ſic ſonat.

De Triennali.

21 *36. Item ſtatuit, & ordinavit idem D. N. quod ſi quis quæcunque beneficia Eccleſiaſtica qualiacunque ſint abſque ſimoniaco ingreſſu, ex quovis titulo Apoſtolica vel ordinaria collatione aut electione, & electionis bujuſmodi confirmatione, ſeu præſentatione & inſtitutione illorum, ad quos beneficiorum bujuſmodi collatio, proviſio, electio & præſentatio, ſeu quævis alia diſpoſitio pertinet, per triennium pacifice poſſederit (dummodo in beneficiis bujuſmodi, ſi diſpoſitioni Apoſtolicæ ex reſervatione generali in corpore Juris clauſa reſervata fuerint, ſe non intruſerit) ſuper eiſdem beneficiis taliter poſſeſſis moleſtari nequeat, nec non impetrationes qualibet de beneficiis ipſis ſic poſſeſſis factas, irritas & inanes cenſeri debere decrevit, antiquas lites ſuper illis motas penitus extinguendo.*

22 Suppoſito itaque hoc tenore Regulæ, & attenta vi Juris, quam Regulæ Cancellariæ habent, dicimus, Eum, qui etiam abſque inſtitutione canonica (ſive vitium & defectus ſe teneat ex parte conferentis, ſive recipientis, ſive formæ) beneficium per triennium pacifice poſſidet, non in foro externo duntaxat, ſed etiam interno valide & licite illud retinere, eoque frui, & a nemine amplius moleſtari valet, ſi quinque ſequentes conditiones concurrant, videlicet.

23 Primo. Si illud abſque Simonia obtinuit.

Secundo. Si illud ex titulo ſaltem colorato etſi alias vitium Juris habeure, v. g. per electionem formæ juris minus conformem, vel collationem, vel præſentationem & ſubſecutam inſtitutionem minus legitimam obtinuit.

Tertio. Si per integrum triennium nulla ſuper beneficio mota fuerit lis, conſequenter omnino pacifice fuerit poſſeſſum.

Quarto. Si ſe non intruſit in caſu, quo beneficium Sedi Apoſtolicæ ex reſervatione generali in corpore Juris eſt reſervatum.

Quinto. Si illud non tantum pacifice, ſed etiam bona fide poſſederit.

24 Ratio præcipua Concluſionis eſt, quod, licet vi Juris communis beneficium Eccleſiaſticum ſine canonica inſtitutione licite nec obtineri, nec retineri valeat per hactenus dicta, tamen Papa ſicut in aliis, ſic etiam in materia beneficiorum jus commune de plenitudine poteſtatis immutare, corrigere, vel in eo diſpenſare valeat, textu claro *c. de Præb. in 6.* cum concord. n. 10. allegatis, idque per citatam Regulam Cancellariæ expreſſe feciſſe, & quemlibet Papam de novo facere poſſe, quando de novo Regulas Cancellariæ edit, manifeſtum appareat.

25 Concluſioni noſtræ obſtare non videtur, quod dicunt contrariæ opinionis authores, videlicet rationem, finem, & intentionem condendi hanc Regulam præciſe fuiſſe, tollere & vitare lites in foro externo, conſequenter in foro interno eam non procedere. Nam contra eſt; Tum quia ſi Papa indefinite aliquid ſtatuit, approbat, retineri poſſe aſſerit, ordinarie pro utroque foro intelligendum venit, niſi aliter exprimat, uti ex innumeris Juris exemplis, ipſiſque aliis Regulis Cancellariæ Apoſtolicæ patet; nam ordinarie loquendo *id de Jure poſſumus, quod licite poſſumus*, uti bene obſervat Gloſſa in hanc Regulam *v. licite, arg. l. Nepos Proculo, 125. ff. de verb. Signif.* & ibi Alciatus. Barb. *de Dictionibus, Dict.* 268. *n.* 7. conſequenter quia Papa vi Regulæ Cancellariæ dicit, Beneficium triennio pacifice poſſeſſum, *retineri poſſe*, de utroque foro, ſicque etiam de licita retentione intelligendus eſt. Tum quia alias dicta Regula foret ſcandaloſa, utpote occaſionem continui peccati præbens, & periculum interitus animæ inducens, hoc ipſo quod expreſſe dicat, pacificum poſſeſſorem triennalem beneficium retinere poſſe, alioſque illum ſuper eo moleſtare non valere: & tamen retinendo ſemper continuo graviter peccare implicite aſſerat, ſicque illum ad jugiter peccandum inducat, eo fere modo, quo leges civiles præſcriptionem longiſſimi temporis etiam cum mala fide admittentes tanquam peccati occaſionem præbentes a SS. Canonibus merito reprobatæ exiſtunt, conformiter toti *Tit. de Conſtit.* & *c. fin. de Præſcript.* ibi: *cum ſit generaliter omni conſtitutioni derogandum, quæ abſque mortali peccato non poteſt obſervari.* Dum quia ſæpe dicta Regula in favorem triennaliter poſſidentium inducta, poſſidenti plus noceret, quam faveret, eique non tam utilis, quam pernicioſa foret, dum, etſi illum in foro externo a litibus immunem redderet, in conſcientia illaqueatum, & continuo peccato mortali gravatum, ſicque in ſummo periculo æterni interitus incomparabiliter majori cum damno quam commodo conſtitutum relinqueret: *quid enim prodeſt homini, ſi mundum univerſum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur?*

Et per hoc patet etiam reſponſio ad jura in contrarium allata n. 14. & 15. quia videlicet eiſdem derogatum cenſetur per Regulam Cancellariæ. Ad ſequelam n. 16. poſitam reſpondetur, eam minime ſequi; quia non obſtante, quod quis beneficium vi poſſeſſionis triennalis habeat, poteſt ab illo Ordinarius petere titulum, & videre, an illum ſaltem coloratum habeat, utpote quem ipſa Regula requirit. 26

Cæterum quod neceſſariæ ſint quinque conditiones a num. 23. poſitæ, ratio eſt; quia quatuor primas ipſa etiam Regula Cancellariæ expreſſe requirit, uti legenti patet. Quinta autem ideo neceſſaria eſt, quia ſine illa nulla nec triennalis datur præſcriptio, *c. 2. de R. J. in 6.* ibi: *Poſſeſſor malæ fidei ullo tempore non præſcribit.* Hinc licite Regula Cancellariæ de bona fide expreſſam memoriam non faciat, eam tamen implicite requirit; cum alias iterum anſam præberet peccandi, quod omnis generis malitioſi homines ſub ſpe acquirendi triennalem poſſeſſionem, & ea mediante obtinendi ſtabile beneficium, variis dolis & malitiis ſatagerent obtinere beneficium, utpote certi & ſecuri, quod quantumvis inique & mala fide illud acquirant, poſt triennium tamen valide & licite illud retinere valeant. 27

Porro quandonam in obtinendo beneficio Simonia committatur, plene declaratum habetur *Lib. V. Tit. III. de Simonia.* Quandonam autem habeatur titulus ſaltem coloratus, ex *lib. III. Tit. V. de Præb. & Dignit.* videre eſt: ex quo *Lib. & Tit. §. 15.* etiam habes, quando dicatur beneficium reſervatum Sedi Apoſtolicæ. Quando vero quis dicatur *intruſus*, fuſe explicatum eſt *cit. lib. III. Tit. V. §. 17.* poſt Regulas Cancellariæ. Quando autem quis cenſeatur habere bonam fidem patebit ex Regula ſtatim ſequente, dum interea Controverſiam circa Regulam Cancellariæ Apoſtolicæ de Triennali compendioſe & ſubſtantialiter ita concludimus: *Quicunque beneficium Eccleſiaſticum cum titulo ſaltem colorato bona fide per integrum triennium pacifice poſſidet, valide & licite in foro utroque illud retinere, & a nemine amplius moleſtari poteſt, dummodo ſimoniace non obtinuerit, & caſu quo beneficium ex reſervatione generali in corpore Juris clauſa Sedi Apoſtolicæ reſervatum eſt, in illud intruſus non ſit.* 28

REGULA II.

Poſſeſſor malæ fidei ullo tempore non præſcribit.

SUMMARIUM.

1 *Quid ſit bona fides?*
2 *Et quid mala?*
3 *Qui poſſidet rem, quam ſcit vel judicat eſſe alienam, eam nullo tempore præſcribere poteſt;*
4 *Etſi id non ab initio, ſed intermedio præſcriptionis tempore cognoſcat.*
5 *Poſt completum præſcriptionis tempus reſciens rem eſſe alienam, non tenetur eam reſtituere.*
6 *Qui ab initio dubitat, an res ſit aliena, non poteſt eam præſcribere:*
7 *Bene vero ſi dubium intermedio præſcriptionis tempore primum ſuperveniat.*
8 *Num requiratur non tantum theologica: ſed etiam juridica fides bona?*
9 *Verus ſenſus Regulæ quis ſit?*
10 *Per illam correctum fuit Jus civile admittens malam fidem in præſcriptione.*
11 *Tempus immemoriale non excuſat a mala fide.*
12 *In foro externo bona fides præſumitur, donec probetur mala.*
13 *Quibus modis mala fides probari poſſit.*
14 *Fallentia aliqua circa hanc Regulam.*

1 QUæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? Et quis proprius illius ſenſus ſit? Suppoſita ex *lib. II. Tit. XXVI.* notitia præſcriptionis ante Reſponſionem Notandum, quod per bonam fidem pro acquirenda præſcriptione requiſitam nil aliud intelligatur, quam proba exiſtimatio ſive credulitas, qua quis prudenter credit vel judicat, rem, quam poſſidet, & de cujus præſcriptione quæritur, eſſe ſuam, *arg. can. ſi virgo 5. cauſ. 34. q. 1.* Dicitur autem notanter *prudenter*, ſeu rationabiliter, nam qui ex craſſa vel affectata ignorantia id judicat, bonam fidem habere cenſendus non eſt, quia male, ſeu inique ignorat rem non eſſe ſuam, ſed alienam, juxta illud *Pſal. 68. Noluit intelligere, ut bene ageret.*

2 Mala fides econtra ad propoſitum in ordine ad præſcriptionem eſt certa ſcientia ſeu cognitio, qua quis ſcit, vel prudens exiſtimatio aut credulitas, qua prudenter ſeu rationabiliter credit vel judicat, rem, quam poſſidet, & præſcribere vult, non eſſe ſuam ſed alienam, *arg. c. fin. de præſcript.* Hoc notato

3 Reſp. I. Regula II. id dicere vult, quod poſſeſſor malæ fidei, hoc eſt, ille, qui poſſidet rem aliquam, quam ſcit, vel prudenter credit aut exiſtimat, eſſe alienam, eam nullo, etiam longiſſimo & immemoriali tempore præſcribere poſſit. Ratio datur *cap. fin. de Præſcript.* ibi: *quoniam omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt, Synodali judicio definimus, ut nulla valeat abſque bona fide præſcriptio tam canonica quam civilis.*

4 Procedit Regula etiam caſu, quo quis poſſeſſionem bona fide incepit quidem, prudenter credens vel judicans rem eſſe ſuam, poſtea vero tempore intermedio ad præſcribendum per Jura requiſito reſcit, vel prudenter credit aut judicat rem eſſe alienam: textu claro *cit. c. fin. de Præſcript.* ibi: *Oportet, ut, qui præſcribit, in nulla temporis parte rei habeat conſcientiam alienæ:*

5 Secus foret, ſi poſt jam completum bona fide tempus requiſitum ſupervenit notitia, rem fuiſſe alienam; quia quamvis fuerit aliena, tamen vi præſcriptionis legitimæ poſtea facta eſt propria poſſeſſoris, ita ut eam non ut alienam mala fide, ſed ut ſuam bona fide poſſideat, conſequenter eam reſtituere non amplius teneatur, ſed ut ſuam in utroque foro valide ac licite retinere queat, prout cum Gloſſa communiter recepta *in c. fin. de Præſcript. & c. Vigilantis, 5. eod. verſ. noverit*, amplius diximus & probavimus *lib. II. Tit. XXVI. de Præſcript. a n. 21.*

6 Pariter procedit Regula in caſu, quo quis ſtatim ab initio, dum rem poſſidere incipit, dubitat, an res ſua, vel aliena ſit; quia talis bona fide ad præſcriptionem ſemper neceſſaria caret, *c. fin. de Præſcript.*

Non tamen procedit in caſu, quo poſt poſſeſſionem bona fide jam cæptam dubium ſupervenit; quia licet in hoc caſu indagare teneatur de veritate, nihilominus donec de ea veriſimiliter & prudenter conſtet, poſſeſſionem & præſcriptionem continuare poteſt; quia *In pari delicto vel cauſa potior eſt conditio poſſidentis* Juxta *Reg. 65. de R. J. in 6.* vi cujus Regulæ rem hujuſmodi quaſi ſuam, conſequenter bona fide poſſidere poteſt, donec intra tempus præſcriptum appareat aliena, uti amplius declaravimus *lib. II. Tit. XXVI. de præſcript. num. 65.* 7

Num autem ad præſcriptionem non tantum fides bona Theologica, ſed etiam Juridica requiratur, ſicque non tantum ignorantia facti, ſed & Juris excuſet a mala fide, ſufficienter explanatum habetur *lib. II. Tit. XXVI. a n. 67.* ubi vide, ne ſuperflua fiat repetitio. Cæterum ex hactenus dictis. 8

Reſp. II. Verus & genuinus ſenſus Regulæ ſecundæ, & quidem in ordine ad malam fidem ſequens eſt: *Poſſeſſor malæ fidei, ſaltem theologicæ, id eſt, ille, qui poſſidet rem aliquam, quam ab initio, vel intermedio tempore ad præſcriptionem per Jura requiſito ſcit, vel prudenter credit aut judicat, vel ab initio poſſeſſionis dubitat, eſſe alienam, eam nullo etiam immemoriali tempore præſcribere poteſt.* Vel loquendo de bona fide requiſita, ſequens: *Nemo rem alienam præſcribere poteſt, niſi toto tempore ad præſcriptionem de Jure requiſito, prudenter & rationabiliter credat vel exiſtimet, eam eſſe ſuam, aut ſaltem ab initio poſſeſſionis non dubitet, eam eſſe alienam*, per Rationes & Jura ſupra allegata. 9

Solum ſpecialiter Notandum, quod per Regulam noſtram, & concordantia Jura allegata, correctæ ſint Leges Civiles, *l. un. C. de Uſucap. transform. & §. diutina, 12. Inſtit. eod.* vi quarum ad præſcriptionem rerum mobilium triennium, & ad immobilium longum tempus ſufficiebat, dummodo ab initio adfuerit bona fides. Et *l. ſi quis, 8. §. 1. C. de Præſcript. 30. & 40. annor.* vi cujus ad præſcriptionem longiſſimi temporis bona fides nequidem ab initio requiritur. Correctæ ſunt, inquam, hæ leges, civiles, & pro correctis, ac non amplius attendendis tam a Legiſtis, quam Canoniſtis habentur, *arg. c. fin. de Præſcript.* ibi: *tam Canonica, quam Civilis.* Et merito, quia nutriebant peccatum, & alliciebant ad illud, cum homines ſub ſpe vel deſiderio acquirendi præſcriptionem, rem quam ſciebant alienam, dimittere noluerint, ſicque continuo in gravi peccato perrexerunt. Cujuſmodi Lex tanquam ſcandaloſa, & animabus damnoſa a Jure Canonico corrigi omnino poteſt & debet, textu claro *cit. c. fin. de Præſcript.* ibi: *Cum generaliter omni Conſtitutioni ſit derogandum, quæ abſque peccato mortali non poteſt obſervari*, præſertim cum in materia concernente ſalutem animarum Juris Canonici diſpoſitio in utroque, tam Civili videlicet, quam Canonico foro ſit obſervanda juxta ea, quæ dicta ſunt in Proœmio *Lib. I. Decret. §. 12. n. 217. & ſeqq.* 10

Nec juvat mala fide præſcribentem longiſſimum vel immemoriale tempus; quamvis enim hujuſmodi tempus ordinarie præbeat præſumptionem Juris, & de Jure de bona fide, uti cum Gloſſa & aliis bene obſervat & docet Barboſ. ad hanc Regulam n. 6. tamen in caſu, quo prudenter conſtat, malam fidem vel ab initio poſſeſſionis adfuiſſe, vel intermedio ad præſcriptionem requiſito tempore interveniſſe, prorſus nil prodeſt, *capit. Vigilanti, 5. de præſcript.* ibi: *Quoniam nulla antiqua dierum poſſeſſio juvat aliquem malæ fidei poſſeſſorem.* Et merito, quia eo gravius peccaminoſa, & animabus periculoſa eſt malæ fidei poſſeſſio, quo 11

longio-

Digitized by Google

longiori tempore fuerit protracta, *arg. c. fin. de conſuet.* ut proin mala fides potius in præſcriptione longiſſimi, quam ordinarii temporis per SS. Canones fuerit removenda, uti benè obſervat Dynus *in hanc Reg. num. 6.* & Barb. *in cit. c. fin. n. 6.*

12 Cæterum bene Notandum, quod bona fides poſſidentis rem alienam, in foro externo ſemper præſumatur, niſi probetur contrarium, uti bene advertit Gloſſa communiter recepta in *c. Si diligenti*, 17. *de Præſcript. verſ. bona Fides. L. Verius*, 21. *ff. de Probat.* juncta *Reg. 47. J. in 6. Præſumitur Ignorantia* (facti ſcilicet de injuſta poſſeſſione rei alienæ, non Juris) *ubi ſcientia non probatur*, ac *cap. final. de præſumpt.* vi cujus quivis præſumitur bonus, donec probetur malus.

13 Quomodo autem, ſeu quibus modis & mediis probari poſſit mala fides poſſidentis rem alienam, ex profeſſo traditum habetur *Lib. II. Tit. XXVI. a num.* 84. Solum notandum, quod cum juxta dicta n. 11. in præſcriptione immemoriali, vel longiſſimi præſumptio Juris & de Jure de bona fide ſtet pro poſſidente, mala fides illius non niſi illis modis probari poſſit, quibus aliquid probatur contra præſumptionem Juris, & de Jure juxta Gloſſ. communiter receptam in *c. Is qui fidem*, 30. *de Sponſal.* & bene *in hanc Reg. loc. cit.* obſervat Barb.

Quæritur II. Utrum detur Exceptio ſeu fallentia circa hanc Regulam? Reſ. Juxta aliquos inveniri aliquam *cap. Placuit*, 1. *de Præſcript.* ubi Epiſcopus locum a ſe ad fidem converſum triennio præſcripſit contra alium Epiſcopum, qui monitus locum convertere neglexit, licet Epiſcopus præſcribens ab initio, & Intermedio tempore optime ſciverit, locum non ſuæ, ſed alterius eſſe Diœceſis, conſequenter in mala fide conſtitutus fuiſſe videatur, quamvis alii hunc Epiſcopum a mala fide, etiam ab initio poſſeſſionis immunem dicant, & ideo in hoc caſu fallentiam eſſe negent, eo quod ſpecialiter conſtitutum ſit a Jure favore fidei, ut in hujuſmodi caſibus talis Præſcriptio fieri queat, indeque etiam ita præſcribens authoritate canonis excuſetur, uti bene advertit *Gloſſ. in canon. placuit*, 1. *cau.* 16. *q.* 1. 14

R E G U L A III.

Sine Poſſeſſione præſcriptio non procedit.

S U M M A R I U M.

1 *Unde hæc Regula?*
2 *Poſſeſſio quid?*
3 *Alia eſt naturalis ſeu corporalis tantum:*
4 *Alia Civilis, ſeu Juris tantum:*
5 *Alia naturalis & civilis ſimul:*
6 *Alia civiliſſima.*
7 *In rebus incorporalibus non datur vera, ſed* quaſi poſſeſſio, *quæ idem operatur, ac illa.*
8 *Ad inchoandam præſcriptionem rerum corporalium requiritur poſſeſſio naturalis & civilis ſimul: ad continuandam ſufficit ſola civilis:*
9 *Non item naturalis.*
10 *Ad præſcriptionem rerum incorporalium requiritur & ſufficit* quaſi poſſeſſio.
11 *Verus ſenſus Regulæ quis ſit?*
12 *Declaratur Juris exemplis, & ſeqq.*
14 *Plura de Poſſeſſione remiſſive.*

1 HÆc Regula concordat cum *L. ſine poſſeſſione*, 25. *ff. de Uſurpat. & Uſucap.* & juxta Barb. *hic n.* 1. ex eadem deſumpta eſt, ibi: *Sine poſſeſſione uſucapio contingere non poteſt.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? Et quis genuinus illius ſenſus ſit? Ante reſponſionem pro faciliori intelligentia hujus Regulæ breviter recapitulare ſervit, quæ *lib. 2. Tit. 12. de cauſa Poſſeſſ. & Propriet.* §. 1. jam dicta ſunt, quid & quotuplex ſit poſſeſſio. Hæc ſiquidem juxta ibidem dicta, eſt rei corporalis detentio concurrente corporis, animi & Juris adminiculo: dum nempe quis rem naturaliter non tantum detinet, ſed eam detinendi etiam jus & animum habet. Quæ definitio tamen Poſſeſſioni corporali & civili ſimul ſumptæ duntaxat competit.

3 Sciendum namque, Poſſeſſionem aliam eſſe naturalem ſeu corporalem tantum (quam alii etiam poſſeſſionem facti appellant) aliam civilem, ſeu Juris tantum: aliam naturalem ſeu corporalem, & civilem ſeu Juris ſimul. Poſſeſſio naturalis eſt ipſemet actus poſſidendi, ſeu actualis detentio rei, qua quis animo ſimul & corpore rem detinet, atque rei ipſi præſens exiſtit, vel ſaltem res in ejus conſpectu eſt.

4 Poſſeſſio Civilis, ſeu Juris tantum, eſt, quæ habetur juris adminiculo, & de Jure ſolo animo continuatur: prout fit, quando poſſeſſor nec eſt in re, nec res in conſpectu illius, uti contingit, ſi poſſeſſor a rebus ſuis ſine animo eas deſerendi ad tempus corpore diſcedit; hujuſmodi enim caſu, etſi rem ſuam corporaliter non poſſideat, eam tamen civiliter, ac de jure poſſidet, cum animum & jus poſſeſſionem continuandi habeat, *l. licet*, 4. *C. de acquir. Poſſeſſ.*

Poſſeſſio naturalis ſeu corporalis, & Civilis ſeu Juris ſimul, eſt quando utraque ſimul concurrit, ita ut quis rem aliquam non tantum corporaliter actu poſſideat, ſed eam poſſidendi etiam jus & animum habeat: quæ poſſeſſio ſemper juſta eſt; cum econtra poſſeſſio naturalis tantum etiam injuſto invaſori competere poſſit. Hinc juxta *gloſſ. hic: Poſſeſſio naturalis tantum, plurimum facti, & parum vel nil juris dicitur habere: Poſſeſſio civilis tantum plurimum juris, & parum facti habet. Poſſeſſio vero naturalis & Juris ſimul plurimum facti & Juris habet.* 5

Præter præfatas aſſertur a Doctoribus adhuc alia Poſſeſſio, quam *Civiliſſimam* dicunt, eſtque illa, quæ acquiritur ex mera diſpoſitione Legis, conſuetudinis, aut ſtatuti abſque alio actu corporis noſtri, *Arg. l. Raptores*, 54. *C. de Epiſcop. & Cleric.* 6

Porro quamvis definitio poſſeſſionis, & dicta hactenus de ea potiſſimum intelligenda ſint de poſſeſſione rerum corporalium, cum incorporalia proprie non poſſideantur, *c. Cum Eccleſia*, 3. *de cauſ. poſſeſſ.* tamen incorporalium & ſpiritualium datur *quaſi poſſeſſio. L. aut Prætor*, 23. *ff. Ex quibus cauſis major.* & *L. ſi quis*, 10. *pr. ff. Si ſervit. vind.* quæ *quaſi poſſeſſio* idem in rebus incorporalibus & ſpiritualibus operatur, quod poſſeſſio vera in rebus corporalibus; cum etiam pro tuenda incorporalium poſſeſſione extent interdicta. *L. 1. §. 5. ff. uti poſſidetis*, ut proin ſicut in corporalibus ſine vera, ſic in incorporalibus ſine *quaſi poſſeſſione* præſcriptio non procedat. Quibus prænotatis 7

Reſp. 1. Ad quæſt. num. 2. poſitam; Regula III. intelligenda eſt de poſſeſſione tam naturali quam civili, ac etiam quaſi poſſeſſione taliter, quod ad inchoandam præſcriptionem rerum corporalium requiratur poſſeſſio naturalis & civilis ſimul: ad continuandam vero eandem juſte cæptam ſufficiat ſola Civilis, non item ſola naturalis: ad præſcribenda vero incorporalia ſufficiat & requiratur *quaſi poſſeſſio*. Ita Gloſſa communiter recepta in hanc Regulam *verſ. Sive*, *arg. leg. Licet*, 4. *C. de acquir. Poſſeſſ.* ubi dicitur: *licet poſſeſſio* (& conſequenter præſcriptio) *nudo animo acquiri non poſſit, tamen ſolo animo retineri valet*: uti de ſecundo hujus concluſionis membro exemplum ſupra *num.* 4. adduximus in diſcedente a bonis ſuis ad tempus cum animo illa retinendi. 8

Digitized by Google

9 Quod vero ſola naturalis, ſeu corporalis poſſeſſio nec ad continnandam præſcriptionem ſufficiat, patet ex dictis de præcedenti Regula II. ubi clare probatum eſt, quod ſi intermedio ad præſcriptionem requiſito tempore notitia eei alienæ interveniat, conſequenter bona fides deſinat, & poſſeſſio civilis eſſe ceſſet, præſcriptio non amplius currat.

10 Ad præſcriptionem autem rerum incorporalium ſufficere & requiri poſſeſſionem quaſi talem patet ex Juribus *n. 6.* allegatis. Qua reſponſione præmiſſa.

11 Reſp. II. Genuinus ſenſus Regulæ eſt: *Sine poſſeſſione naturali & civili ſimul ſumpta præſcriptio rerum corporalium inchoari non poteſt: per eam tamen rite inchoata, ſola civili poſſeſſione continuari & perfici poteſt tempore per jura præſcripto. Ad præſcriptionem vero rerum incorporalium requiritur & ſufficit quaſi poſſeſſio debito tempore continuata.* Patet reſponſio per Jura hactenus allegata; cujus ratio nniverſalis & principalis eſt: quia præſcriptio principaliter fundatur & ædificatur ſuper poſſeſſione, *arg. l. Uſucapio, 3. ff. de Uſucap.* ergo ſicut non datur ædificium ſine fundamento *arg. c. veniens 19. de Præſcr.* juncta *l. Egi 26. pr. ff. de Except. rei judicatæ*, ita ſi ab initio non ponitur, vel intempeſtive auſertur, aut amittitur poſſeſſio, præſcriptionem corruere neceſſe eſt. Hinc univerſaliter infertur, quod qui rem aliquam poſſidere non valet, præſcribere nequeat, quia deeſt Præſcriptionis fundamentum, Poſſeſſio nempe.

12 Declaratur Juris Exemplis: Sic enim quia Laici non poſſunt poſſidere loca Religioſa & Sacra, *l. qui univerſas, 30. ff. de Acquir. poſſeſſ.* ibi: *nam locum Religioſum, aut ſacrum non poſſumus poſſidere:* neque jus eligeudi in Eccleſia, *argum. cap. Sacroſancta, 51.* & *cap. Maſſana, 56. de Elect.* juncta *Gloſſ. ibid.* Nec Decimas, *can. 1. cau. 16. q. 7.* & *cap. Cauſam 7. de Præſcript.* præfata jura & loca ſacra præſcribere non poſſunt, cum juxta Regulam 3. *ſine poſſeſſione præſcriptio non procedat.*

13 Sic pariter quia jus reſiſtit & impedit, ne quis acquirat poſſeſſionem rei ad uſum publicum deputatæ, puta, fluminum, pontium, viarum &c. præſcribi non poſſunt, etſi populus eis uti deſierit, *arg. l. viam ff. de via publ.* Similiter, quia liber homo poſſideri nequit, *arg. l. qui univerſas, 30. ff. de acquir. poſſeſſ.* & *l. cum hæredes 23. eod.* etiam præſcribi non valet. Hinc *l. Uſucapionem, 9. ff. de uſucap.* dicitur: *Uſucapionem recipiunt res corporales exceptis rebus ſacris, ſanctis, publicis populi Romani, & Civitatum, item liberis hominibus.* Plura Juris exempla adducit Barboſa in hanc Reg. ex quibus clare patet, quod, ubi poſſeſſio deficit, præſcriptio fieri non poſſit.

Cæterum quomodo probari poſſit poſſeſſio rerum: item quomodo acquiratur, & iterum amittatur, plene declaratum habetur *lib. II. Tit. XII. de cauſa poſſeſſ. & propriet. §. 4. 5. 6. & 7.*

REGULA IV.

Peccatum non dimittitur, niſi reſtituatur ablatum.

SUMMARIUM.

1 *Hæc Regula deſumitur ex S. Auguſtino.*
2 *Intelligitur de ſolo peccato contra juſtitiam commiſſo.*
3 *Per verba:* non dimittitur, *intelligitur dimiſſio quoad culpam & pœnam æternam coram Deo.*
4 *Pœnas civiles remittere poſſunt Principes.*
5 *Verus ſenſus Regulæ quis?*
6 *Reſtitutio ab hæredibus facta non juvat defunctum, niſi eam mandaverit: nec omiſſio illius nocet eidem.*
7 *Vulgare dictum: reſtituam, ne anima in purgatoria pati debeat, ridendum.*
8 *Solvitur objectio contra hoc.*
9 *Tot ſunt fallentiæ contra Regulam, quot ſunt cauſæ a Reſtitutione excuſantes.*
10 *Enumerantur præfatæ cauſæ.*

1 HÆc Regula deſumitur ex Epiſtol. 54. S. Auguſtini ad Macedonium, & refertur *cap. 1. cauſ. q. 6.* ibi: *Si res aliena, propter quam peccatum eſt, cum reddi poſſit, non redditur, non agitur pænitentia, ſed fingitur: ſi autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum: ſed, ut dixi, ſi reſtitui poteſt. Plerumque enim qui aufert, amittit, ſive alios patiendo malos, ſive ipſe male vivendo: nec aliud habet unde reſtituat.*

2 Quæritur itaque I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit; Reſp. I. Eam non de quovis, ſed de ſolis peccatis contra juſtitiam, injuſte auferendo, retinendo, vel injuſte damnificando commiſſis intelligi, quæ non dimittuntur, niſi injuſte ablatum vel retentum reſtituatur, vel damnum injuſte cauſatum reſarciatur, vel ſi phyſica aut moralis impoſſibilitas intervenit, id, quam primum fuerit poſſibile, præſtandi ſeria habeatur voluntas. Ratio in textu citato allegatur; *quia, ſi reddi poteſt, & non redditur, non agitur pænitentia, ſed fingitur.* Quod item intellige de eo, cui quidem hic & nunc moraliter vel phyſice impoſſibile eſt reſtituere, vel damnum reſarcire, voluntas tamen id faciendi deeſt, quando potuerit; quia præſens phyſica vel moralis impoſſibilitas juxta communem tam Juriſtarum, quam Theologorum ſententiam non extinguit, ſed tantum ſuſpendit obligationem reſtituendi, quamdiu impoſſibilitas durat. Cum res ſemper clamet ad Dominum ſuum.

3 Per verbum autem, *non dimittitur*, intelligitur dimiſſio tam quoad culpam, quam ei annexam pœnam æternam (in materia gravi) coram Tribunali Divino, ita ut etſi quis de peccatu injuſtitiæ pœniteat, illudque confiteatur, & firmum propoſitum id non amplius perpetrandi habeat, tamen nec culpa, nec pœna eidem annexa remittatur, niſi reſtituat, vel ubi de facto non poteſt, ſinceram voluntatem reſtituendi habeat. Quod idem de injuſte damnificante intelligendum; quia verbo *reſtitutionis* venit omnis utilitas actoris, *leg. cum Prætor 81. ff. de Verb. Sig.* & amplius patet ex *lib. V. Tit. XXXII. de Injuriis & damno dato.*

4 Dicitur tamen notanter; *coram Tribunali Divino*; quia pœnam pro peccato injuſtitiæ in foro debitam a ſupremo Principe, vel legitimo Magiſtratu pro juſto arbitrio penitus remitti, vel moderari poſſe, indubitati juris eſt, *arg. l. Princeps, 31. ff. de legibus*, praxi & conſuetudine, quæ optima legum interpres eſt: ubique confirmatum.

5 Reſp. II. Proprius ſenſus Regulæ IV. ſequens eſt, *Peccatum injuſte auferendo, detinendo vel damnificando contra juſtitiam commiſſum coram Tribunali Divino nec quoad culpam, nec quoad eidem etiam annexam pœnam æternam dimittitur, niſi, ubi poſſibile eſt, reſtituatur ablatum, vel reſarciatur damnum injuſte illatum; aut ubi impoſſibilitas phyſica vel moralis adeſt, ſincera id præſtandi voluntas adſit, vel alia juſta cauſa excuſet.* Senſus hic ex ſe perſpicuus eſt, & ex jam dictis patet.

6 Solum addendum, quod reatus culpæ & pœnæ non dimittatur, niſi ipſemet injuſte auferens, vel damnificans, dum adhuc in vivis eſt, reſtitutionem, ſi poteſt, per ſe, vel alios faciat, aut ut de ſuis fiat, demandet; conſequenter non ſufficiat, nec illum a reatu culpæ vel pœnæ liberet, etiamſi hæredes illius, ipſo prius non mandante vel decernente, aut committente eam præſtent. Quamvis enim hi cognita injuſte ablata in natura vel æquivalente, abſque ulla teſtato-

ris

ris commiſſione reſtituero, & damna injuſte illata reſarciro ipſimet teneantur: tamen ſi id abſque mandato vel commiſſione teſtatoris ex ſe ipſis, uti tenentur, faciunt, per hoc defuncto nullatenus proſunt, nec pœnas purgatorii (ubi materia levis eſt) tollunt vel minuunt, multo minus a pœnis æternis, ad quas in materia gravi ſtatim damnatus eſt, amplius liberant. Sicut econtra eidem nec in minimo nocent, nec liberationem e purgatorio retardant, ſi defunctus in vivis adhuc exiſtens reſtitutionem debitam rite demandavit, hæredes vero eam facere culpabiliter omittunt, uti poſt D. Thom. *quodlib. 6, art. 13.* cum aliis bene docet Kavar. *in Manu. cap. 27. n. 68. §. quæſitum.*

7 Ex quo bene infert Strein. *ad hanc Regulam n. 5.* ridendum eſſe vulgare illud dictum hæredum: debeo, vel volo iſtud aut illud a patre, matre, vel fratre &c. injuſte ablatum reſtituere, vel damnum injuſte illarum reſarcire, ne alias pati debeant in altera vita. Vel enim defunctus in vivis exiſtens demandavit debitam reſtitutionem, vel non: ſi poſterius, pœnas illius nec minuent nec tollent, etiamſi reſtituant: ſi prius, non nocebunt ei, ſed ſibi ſolis, ſi reſtitutionem facere ex parte, vel ex toto culpabiliter negligant.

8 Nec obſtat huic doctrinæ *c. in literis, 5. de Raptoribus*, ubi Papa vult compelli hæredes ad compenſationem damni a defuncto illati, *ut ſic a peccato valeat liberari*; quia verba hæc mendoſa ſunt, cum loco verbi *valeat* in ſingulari, legendum ſit, *valeant* in plurali, quatenus non defunctum, ſed hæredes afficiat, qui damna per defunctum injuſte illata reſarcire ita tenentur, ut, quamdiu id non præſtant, a peccato liberari non valeant, uti bene advertit Barboſ. *ad hanc Reg. n. 8.* huncque ſenſum juxta originale, & antiquiores codices veriorem judicat Abbas *in cit. cap. in literis, n. 4.* Vel ſi verbum *valeat* in ſingulari defunctum afficiens accipiendum contendatur, non directe, ſed indirecte intelligendum ſit, id eſt, non quod reſtitutio hæredum directe juvet defunctum, & a peccati pœnis liberet, ſed quia indirecte ei prodeſt, dum per ſuffragia, preces & oblationes, quæ in ſepultura Eccleſiaſtica (qua defunctus interim privatus erat) pro eo fieri ſolent, eidem ſuccurritur, ut citius a pœna peccati in purgatorio ſuſtinenda liberetur. Barb. Navar. Strein. *loc. cit.* & alii.

9 Quæritur II. An etiam? & quæ ſint Exceptiones aut fallentiæ contra hanc Regulam quartam? Reſp. Eas contra verba Regulæ nude ſumpta eſſe tot, quot ſunt cauſæ excuſantes a reſtitutione. De quibus etſi ex profeſſo tractent Theologi, noſque de illis etiam in Theologia morali ſatis egerimus *Tr. 9. diſt. 5. q. 6.* tamen pro majore dilucidatione Regulæ eas etiam hic ſaltem breviter apponere bonum viſum fuit.

10 Prima cauſa a reſtitutione excuſans eſt impoſſibilitas phyſica; ratio eſt, quia *nemo poteſt ad impoſſibile obligari. Reg. 6. de Reg. Jur. in 6.*

Secunda: Si reſtitutio ſine damno multo graviori, quam læſus ſuſtinuit, v. g. in fama, vita, membris, boniſque fortunæ ſibi, ſuiſve inferendo fieri non poteſt, *can. ſi Res, 1. cau. 14. q. 6.*

Tertia: Si is, cui reſtitutio facienda, debitum voluntarie & ultro remittat, *arg. leg. In re mandata 21. C. Mandati.*

Quarta: ſi dilatio reſtitutionis in magnum bonum creditoris cedit, ut & in caſu quo ipſe pecunia, vel alia re reſtituenda in ſuam perniciem, vel gravius damnum eſſet abuſurus.

Quinta: ſi quis cedat bonis ſuis, donec ad pinguiorem fortunam venerit, *l. Cum & filii familias, 7. C. qui bonis ced. poſſ.*

Sexta: ſi in damno dato nulla interceſſit culpa theologica, in foro interno nulla reſtituendi obligatio eſt: *arg. can. Erit autem, diſt. 4.* & amplius diximus *lib. II. Tit. XXXVI. §. 2.* ubi etiam, an & quando in foro externo reſtitutio obligatoria ſit ob damnum ex culpa levi vel leviſſima.

Septimo: ponunt aliqui caſum præſcriptionis, uti patet ex *Tit. de Præſcript.* Quibus ſimiles cauſas alias plures reperire eſt apud Theologos.

R E G U L A V.

Peccati venia non datur niſi correcto.

S U M M A R I U M.

1 *Per verbum*, Venia, *intelligitur hic venia culpæ, & annexæ pœnæ æternæ: verba*, niſi correcto, *idem ſonant, ac niſi pœnitenti.*
2 *Aliqui etiam de peccato veniali Regulam intelligunt.*
3 *Majoris mali vitandi gratia in foro externo peccata impunita relinquuntur.*
4 *Verus ſenſus Regulæ quis:*
5 *Solvuntur objectiones, & ſeq.*

1 QUæritur, quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? R. Per *Veniam* in hac Regula intelligi veniam c[illegible]e præſertim mortalis, & pœnæ æternæ a Deo infligendæ: non vero veniam pœnæ temporalis per Judicem in foro externo infligendæ. Per verba, *niſi correcto*, autem non intelligi idem, ac pœnis in foro externo ſufficienter, & juxta exigentiam delicti jam caſtigato & punito, ſed prout idem ſonat ac *niſi pœnitenti*, & peccatum derelinquenti, indeque ſe corrigenti & correcto exiſtenti. Gloſſa *in hanc Reg. verſ. Peccati venia.* Barboſ. *in eandem n. 2. & ſeqq.* Strein. *num. 1.* Dynus *ibid.* qui cum aliis bene advertit, hanc Regulam multum concordare cum præcedenti, ita ut, ſicut juxta illam peccatum contra juſtitiam commiſſum non dimittitur, niſi reſtituatur ablatum, ita univerſaliter prorſus nullum dimittatur peccatum, ſeu venia illius quoad culpam & pœnam æternam annexam tribuatur, niſi vere pœnitenti, & emendandi propoſitum ſerium explicite vel implicite habenti, ſicque correcto; ut proin per nulla quantumvis multa & magna opera bona obtineri valeat venia culpæ mortalis, & pœnæ æternæ annexæ, niſi etiam accedat pœnitentia, id eſt, perfecta contritio, vel ſaltem imperfecta ſeu attritio cum abſolutione ſacramentali: prout certum eſt apud Theologos quoque, inter alias rationes etiam illam cum S. Thoma *p. 3. q. 86. art. 2.* afferentes, quod cum homo, committendo peccatum, propria voluntate a Deo ſummo & infinito bono ſit averſus, ſine omni propriæ voluntatis motione, & mediante pœnitentia ad Eum converſione gratiam & veniam ab Eodem non recuperet.

2 Extendunt aliqui Regulam etiam ad peccatum veniale: licet enim iſtius venia ſine contritione, & ſacramentali abſolutione obtineri valeat aliis mediis, tamen quia & ipſum aliqua ſaltem averſio a Lege Dei, & inordinata converſio ad creaturam eſt, ſine pœnitentia ſaltem virtuali in hac vita non dimittitur, uti cum D. Thom. *loc. cit. quæſt. 87. art. 1.* bene docent Layman *lib. 5. Tom. 6. tr. 4. n. 12.* & alii.

3 Cæterum quod verba, *niſi correcto*, intelligenda ſint, ac *niſi pœnitenti*, & non, ut aliqui volunt, niſi pœnis Juris in foro externo ſufficienter jam caſtigato, ac propterea correctio, etiam inde patet; quia in foro externo ad vitandum ſcandalum etiam diſponente Jure ab Eccleſia ſæpe relinquuntur peccata impunita, daturque eorum venia totaliter non correctis, *can. Denique diſt. 4. can. ut conſtitueretur, 25. diſt. 50. can.*

quidam

Digitized by Google

quidam cau. 18. q. 4. can. Sebiſma, 34. cau. 24. q. 1. cum Concord.

4 Reſp. II. Pruprius ſenſus Regulæ eſt ſequens: *Nulſint peccati ſaltem mortalis, & pœnæ æternæ annexæ venia ſeu remiſſio datur, niſi vere pœnitenti, id eſt, perfectam contritionem, vel ſaltem perfectam ſeu attritionem una cum Sacramento pœnitentiæ habenti, indeque correcto.* Patet ſenſus ex dictis.

5 Huic ſenſui Regulæ non adverſatur, quod contra neceſſitatem pænitentiæ ubjicitur ex *cau. fin. diſt. 4.* ubi Papa reſcribit, eos, qui in Quadrageſima diebus Dominicis carnes cumedunt, & oſque ad mediam noctem commeſſationes prutrahunt, *ſi ab hac conſuetudine averti non poſſant, cum venia ſuo genio eſſe relinquendos, ne forte pejores exiſtant*: ergo inſertur, etiam ſine pænitentia obtinetur venia; Reſpondetur enim, textom hunc non eſſe intelligendum de venia culpæ, & annexæ pænæ Divinæ, ſed de venia pænæ humanis legibus conſtitutę in foru externo infligendæ, quæ majoris mali vitandi cauſa quandoque remittitur, & peccatum illam inducens permittitur *c. Schiſma, cau. 24. q. 1.* Gloſſ. *in cit. can. fin.* Strein. *in hanc Reg. n. 5.*

6 Pariter nun obſtat communiter objici ſolitum *c. quod quidam, 5. de Pœnit. & Remiſſ.* ubi Papa dicit, eos, qui fatentur, ſe a criminibus abſtinere non poſſe, tamen admittendos eſſe ad confeſſionem, addita ratione, *quia* ait, *licet non ſit vera hujuſmodi pœnitentia, admittenda tamen eſt eorum confeſſio*; ergo inſertur, etiam ſine vera pænitentia datur venia & remiſſio: Nam contra eſt, quod licet Papa hic, etiam impænitentes & indiſpoſitos ad confeſſiunem admitti mandet, minime tamen velit, ut ad confeſſiouem admiſſi ſine vera pænitentia, & emendatiunis propoſitu abſolvantur, ſed ut occaſione confeſſionis charitativis & fervidis adhortationibus ad veram pæniteutiam inducantur: uti cum communi aliorum bene advertit Barb. *in cit. c. quod quidem*, patetque ex ultimis verbis hujus capituli, ibi: *crebris & ſalutaribus monitis pœnitentia inducenda.*

R E G U L A VI.

Nemo poteſt ad impoſſibile obligari.

S U M M A R I U M.

1 *Regula hæc unde deſumpta.*
2 *Impoſſibile quid dicatur?*
3 *Impoſſibile aliud eſt de facto: aliud de jure.*
4 *Quid ſit impoſſibilitas Facti.*
5 *Et quid Juris?*
6 *Ambæ æquiparantur.*
7 *Quod pendet a voluntate Principis, & concedi non conſuevit, impoſſibile cenſetur.*
8 *Sicut, & quod ſine diſpenſatione Papæ fieri nequit.*
9 *Nemo ad aliquid impoſſibile ſive de facto, ſive Jure ullo modo obligari poteſt.*
10 *Difficilia hic non reputantur inter impoſſibilia.*
11 *Verus ſenſus Regulæ quis?*
12 *Conditio impoſſibilis contractui adjecta illum invalidat: in Teſtamento tamen & Matrimonio habetur pro non adjecta.*
13 *Solvitur objectio contra Regulam, & ſeq.*

1 Hæc Regula deſumpta eſt ex *l. Impoſſibilia, 185. ff. de R. J.* ibi: *Impoſſibilium nulla eſt obligatio*: cui etiam plures aliæ Juris Civilis leges correſpondent, quas citat Barb. *hic n. 1.* unde antiqui verius:

Ultra poſſe meum non me lex juſta coegit,
Nec putat eſſe reum, qui totum eſſe peregit.

2 Quæritur, quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Ante reſponſiunem ſciendum, quid & quotuplex ſit, ac dicatur *impoſſibile*. Impoſſibile ut ſic dicitur omne illud, quod inſpecta humana potentia a nullu fieri poteſt, ſive quia naturæ vires tranſcendit. *leg. Continuus 137. §. Illud, 4. de Verb. Oblig.* ſive quia a Jure naturali, divino aut humano prohibetur, ſicque moraliter fieri nequit, *l. Filius, 15. in fine ff. de Condition. Inſtitut.* Barb. *hic n. 2.*

3 Hoic definitioni conformiter, licet variæ ſpecies impoſſibilium referantur a Gloſſa & DD. in hanc Regulam, tamen ut bene obſervat Barboſa *loc. cit.* omnes communiter & principaliter reducuntur ad duas ſpecies, videlicet ad impoſſibile de Facto, ſeu naturæ: & ad impoſſibile de jure, ſeu ad impoſſibilitatem facti & juris *arg. c. fin. de Pactis*. ibi: *Nam etiam juxta legitimas ſanctiones pactum turpe, vel rei turpis aut impoſſibilis de Jure vel de facto nullam obligationem inducit.* Concord. *c. Sciſcitatus, 13. de Reſcript.* ibi: *Sentimus, quod tam de Jure, quam de Facto illa impotentia cenſeatur*: ubi etiam utriuſque impotentia ſeu impoſſibilitas explicatur. Uti enim Philoſophi & Theologi dividunt impotentiam in phyſicam & moralem: ſic Legiſtæ ſtatuunt impoſſibilitatem Juris & facti.

4 Impoſſibile, ſeu impoſſibilitas *facti* (quæ etiam impoſſibilitas naturalis ſeu naturæ dicitur) eſt, & dicitur, qoando conſideratis circumſtantiis loci, temporis, viribus, facultatibus perſunæ, naturaliter loquendo, abſolute fieri nequit; uti reſpectu cujuſvis hominis eſt digitu tangere cælum, ſolem aut lunam detrahere, mortuum reſuſcitare: reſpectu infantis graviſſimum pondus portare: reſpectu cæci literas legere, *§. Si impoſſibilis, 11. Inſtit. de inutil. ſtipulat.*

5 Impoſſibile *de Jure* dicitur, quod a Jure, ſeu lege naturali, divina aut humana prohibitum, honeſte, & ſecundum bonus mores fieri nequit; hinc *l. Filius, qui ff. de condition. Inſtit.* dicitur: *quæ facta lædunt pietatem, exiſtimationem, verecundiam noſtram, & (ut generaliter dixerim) quæ contra bonos mores fiunt, nec facere nos poſſe, credendum eſt.* Concordant *leg. Si ſtipulor, 35. ff. de Verb. Oblig. c. fin. de Pactis, can. faciat 15. cau. 22. q. 2.* juncta *Gloſſ. ibidem verſ. non poteſt.*

6 Advertendum autem cum Fagn. in *c. Nos quidem de Teſtam. n. 56.* quod *Impoſſibilitas Juris & facti æquiparentur* Bartol. in *l. continuus, §. Inſpiciendum ff. de Verb. Oblig. n. 2.*

7 Purro juxta eundem Fagn. in *c. Cum ſit ars, de ætate & qualit. num. 31.* etiam ea, *quæ pendent a voluntate Principis, & concedi non conſueverunt, reputantur inter impoſſibilia, arg. l. apud Julianum*, alias incipit: *Africanus, 39. §. fin. ff. de Legatis I.* & ibi Bart. *n. 2.*

8 Item illud impoſſibile cenſeri, quod fieri uon poteſt de Jore communi, ſed tantum ex Diſpenſatione Papæ. Fag. in *c. de illis, de deſponſ. impub. n. 42.* quod etiam notat Gloſſ. in *l. Continuus, verſ. Relictæ, ff. de Verb. Oblig.* Innocent. in *c. Paſtoralis, 5. de cauſ. Poſſeſſ. & propriet.* His præmiſſis

9 Reſp. I. Ad quæſtionem *n. 2.* poſitam: Regula intelligenda eſt de utroque impoſſibili, ita ut vi illius ad id, quod de facto, vel de jure impoſſibile eſt, nemo obligari poſſit ueque per legem aut conſtitutionem: *can. Erit autem 2. diſt. 4.* ibi: *Erit autem lex honeſta, juſta, poſſibilis*, nec per præceptum, nec per ſententiam, nec per contractum *c. fin. de Pactis*, nec per Teſtamentum, *l. 3. ff. de Cond. & Demonſtr. §. Impoſſibilis*, juncta *l. ſi quis inquilinos, 112. §. fin. ff. de legat.* Immo nec ſui ipſius obligatio ad impoſſibile nec de facto valet, uti montes alpium ultro in aerem deferre, *arg. l. cum hæreſ. 4. §. 1. ff. de ſtatu lib.* nec ad impoſſibile de jure, *l. Inter ſtipulantem. 83. §. Sacram.* & *l. ſi ſtipulor, 35. §. Item, ff. de Verb. Oblig.*

10 Reducunt aliqui, ut Laym. in *c. Sciſcitatus, de Reſcri-*

Digitized by Google

ſcriptis, *n.* 1. ad impoſſibile de facto etiam illud, quod quidem abſolute fieri poteſt, ſed ooo niſi ſumma cum difficultate. Verum, licet hæc ordinario excuſet a lege humana communiter lata, per dicta in Regula IV. tamen, quia abſolute impoſſibile non eſt, & ad id quis ſeipſum obligare, atque ob graves, præſertim publicas cauſas per legem & præceptum a legitima poteſtate obligari poteſt, hæc impoſſibilitas ad hanc Regulam ſpectare non videtur. Hioc

11 Reſp. II. Verus & proprius ſenſus Regulæ hic eſt: *Ad impoſſibile de facto vel de jure nemo obligari poteſt neque per legem, vel præceptum, neque per ſententiam Judicis, neque per Teſtamentum, neque per pactum vel contractum, neque propria voluntate.* Per Jura citata: & Ratio eſt; Tum quia omnis obligatio tendit ad aliquid dandum, præſtandum, *§.* 1. *Inſtit. de action.* quæ autem impoſſibilia ſunt, dari & præſtari nequeunt; ergo. Tum quia, uti bene diſcurrit Strein. *ad hanc Reg. num.* 5. omni legi peculiare eſt, oe primæ Regulæ, Divinæ videlicet, ſit difformis, conſequenter ut ſit poſſibilis, & honeſta exiſtat, *cit. can. Erit autem* 2. *diſt.* 4. ac oe hominibus præſertim impiis occaſionem præbeat turbandi & querulandi, ſi lex vel præceptum ex aliqua ratione impoſſibile exiſtat.

12 Notanda tamen differentia in prædictis, videlicet, quod ſi conditio impoſſibilis adjiciatur contractui, is totaliter vitietur, & irritus evadat, *§. ſi impoſſibilis* 11. *Inſtit. de inutili ſtipulat.* ibi: *ſi impoſſibilis conditio obligationibus adjiciatur, nil valet ſtipulatio, cum concord. a Gloſſ. ibidem, citatis.* Si vero in Teſtamento vel Matrimonio apponitur, utrumque propter ſpecialem Juris favorem valet, & conditio pro non adjecta habeatur, *l. Reprehendenda*, 5. *C. de Inſtit.* & *c. fin. de condit. appoſit.* niſi (loquendo de Matrimonio) appoſita eſſet conditio contra ſubſtantiam matrimonii; tunc enim etiam ipſum matrimonium invalidum & irritum foret, textu claro *cit. c. fin. de condit. appoſ.* quem per extenſum retulimus *lib. IV. Tit. V. de condit. appoſ. parag.* 2. *num.* 40.

Contra Regulam & ſenſum ipſius communiter objici, & per modum Exceptionis poni ſolet Primo caſus, quo quis ſe obligat ad damna & pericula ex caſibus fortuitis eventura, quæ obligatio tenet *l. quæ fortuitis*, 6. *C. de Pignorat. act.* cum tamen impoſſibile ſit evitare caſus fortuitos. Sed reſpondetur, intentionem contrahentium non eſſe evitare caſus fortuitos, ſed ſolummodo ſe obligare ad ſuſtinenda damna & pericula inde provenientia, quod eſt poſſibile. Strein. *hic n.* 6. Pech. *ibid. n.* 12. qui ambo bene addunt, in conventione de hujuſmodi caſibus fortuitis tantum comprehendi caſus evenire ſolitos, non vero inſolitos ac inſuetos, *l. Fiſtulas*, 88. *§. fin. ff. de contrab. Empt.* 13

Secundo Hæres tenetur ſolvere legatum pro Republica factum ad opus lege prohibitum: *l. ſi ſervum*, 91. *ff. de Verb. Olgat.* ergo datur obligatio ad impoſſibile. Sed Reſpondetur, in tali caſu legantem non cenſeri voluiſſe legare, quod lege prohibitum, ſed permiſſum eſt, non recordando, vel ignorando, quod lege ſtatutum habetur, nec mirum, ſi in miſeræ hujus vitæ ſtatu mentis imbecillitas ſubinde aberret, *arg. leg. Hac conſultiſſima*, 8. *C. qui Teſtamentum facere poſſ.* Strein. *hic n.* 6. vel dic, Regulam in hoc Exceptionem pati. 14

R E G U L A VII.

Privilegium perſonale perſonam ſequitur & extinguitur cum perſona.

S U M M A R I U M.

1 *Regula unde deſumpta.*
2 *Privilegium aliud eſt Reale:*
3 *Aliud Perſonale.*
4 *Regula habet duas partes.*
5 *Verus ſenſus Regulæ quoad primam partem, quod perſonam ſequatur.*
6 *Senſus ejuſdem quoad alteram partem, quod extinguatur cum perſona.*
7 *Solvuntur objectiones contra Regulam quoad primam partem: & duobus ſeqq.*
10 *Et quoad ſecundam partem.*
11 *De Privilegiis remiſſive.*

1 HÆc regula deſumpta habetur ex *l. In omnibus* 68. *ff. de R. J.* ibi: *In omnibus cauſis id obſervatur, ut ubi perſonæ conditio locum facit beneficio, ibi deficiente ea beneficium quoque deficiat*, cui concordat *l. Lex Privilegia* 196. *ff. de Reg. Jur.* ibi: *Privilegia quædam cauſæ ſunt, quædam perſonæ: & ideo quædam ad hæredes traſmittuntur, quæ cauſæ ſunt, quæ perſonæ ſunt, ad hæredem non tranſeunt.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? Et quis proprius illius ſenſus ſit? Ante reſponſionem notandum, juxta jam dicta *lib. V. Tit. XXXIII. de Privilegiis*, *§.* 1. *num.* 12. Privilegium aliud eſſe *Reale*, aliud *Perſonale*. Illud eſt, quod directe & immediate ipſi rei, alicui loco, dignitati, officio, cauſæ &c. vel ratione ipſius conceditur, ac propterea tempore, quo durat, eidem adſtringitur, *leg. Imperatores*, 7. *ff. de Public.*

3 Perſonale eſt, quod immediate ac directe ſoli alicui perſonæ, & ratione illius, v. g. propter ſingularem ipſius experientiam, doctrinam, virtutem, fidelitatem vel merita confertur. Quo nomine oon veniunt privilegia, quæ toti alicui communitati, vel certo generi hominum dantur; quia etſi omnes perſonæ in tali communitate exiſtentes, vel ſub tali genere conſtitutæ tali privilegio gaudeant, indeque communiter *Privilegium Perſonale* vocetur: tamen quia non intuitu unius perſonæ, ſed intuitu totius communitatis eſt conceſſum, & omnes tam præſentes quam futuros ſub tali communitate viventes, vel ſub genere exiſtentes afficit, ad eaſque tranſit, privilegium mere perſonale, vel proprie tale eſſe non cenſetur, ſed reale: cujuſmodi eſt Privilegium Reſtitutionis in integrum minoribus conceſſum, quo non unus ſolus, ſed omnes minores in perpetuum gaudent, *l. Non ſolum*, 6. *ff. de in integr. Reſtit.* Tale etiam privilegium eſt S. C. Vellejani conceſſum mulieribus: item privilegia conceſſa corpori myſtico, veluti civitati, Collegio Academiæ, Religioni &c. His prænotatis

Reſp. I. Regula ſolummodo intelligenda eſt de privilegio mere perſonali, ſeu proprie tali. Habet autem hæc Regula duas partes: una eſt, quod Privilegium perſonale ſemper & ubique ſequatur perſonam, in quocunque tandem loco exiſtat, ita ut quovis tempore & loco privilegiatus illo gaudere valeat, niſi ad certum locum vel tempus, aut certam, ob quam conceſſum eſt, cauſam ab ipſo concedente ſit reſtrictum. Altera pars eſt, quod cum perſona extinguatur, ſeu pereat, ſi talis perſona moritur, nec ad ullos tranſeat hæredes. 4

Reſp. II. Verus ſenſus Regulæ ſequens eſt: & quidem quoad primam partem. *Privilegium mere perſonale ſemper & ubique ſequitur perſonam, cui eſt conceſſum, eique adhæret, ita ut illo ſemper frui queat, in quocunque tandem loco exiſtat, niſi ab ipſo concedente ſit reſtrictum.* Quoad alteram vero partem: *Privilegium mere perſonale extincta per mortem perſona, cui eſt conceſſum, pariter extinguitur, ita ut prorſus ad nullum hæredem, vel quemquam alium tranſeat.* Exempla prioris partis obvia ſunt; ſic v. g. Scholaris etiamſi loco migret, & extra Academiam exiſtat, privilegio gaudet, quod a 5

Judice

Judice laico capi & teneri non valeat. *Auth. Habita C. Ne filius pro patre*. Strein. *hic n.* 2. ſic qui habet privilegium legendi libros prohibitos, comedendi carnes diebus jejunalibus, Breviarium aut Horas mentaliter perſolvendi, aut loco earum Roſarium recitandi, illo, ubicunque eſt, frui poteſt; quamvis ob ſcandalum vitandum ſubinde hic & nunc abſtinendum ſit, quod prorſus per accidens eſt.

6 Quoad ſecundam partem, quod cum perſona privilegium mere perſonale extinguatur, & ad nullum hæredem tranſeat, exemplis plena ſunt Jura, adeo ut in *l. penult. §. ſi puellæ*, 5. *ff. de ritu nupt.* & *l. Privilegio*, 27. *pr. C. de Decurionibus*, & *l. In Filiis*, 35. *eodem* ſancitum habeatur, quod privilegium parentibus conceſſum nec ad filios transferatur. Et quamvis Regula, & ſenſus illius ſatis ſint clari, tamen

7 Quæritur II. An non hæc Regula etiam patiatur ſuas Exceptiones, & Fallentias? Reſp. Plures a nonnullis adduci, quæ tamen re bene conſiderata, & ſi id, quod objiciunt, ſolvitur, Fallentiæ non ſunt, & Regulæ non adverſantur. Hujuſmodi objectiones plures breviter adducit Gloſſ. *in hac Reg.* & quidem Primo contra primam partem Regulæ: Uſus pallii Archiepiſcopo, vel alii Epiſcopo ex privilegio competens, eſt privilegium perſonale, *arg. c.* 2. *de Authorit. & uſu Pallii*; & tamen hoc non ſequitur perſonam; cum Archiepiſcopus extra propriam diæceſin illo uti non valeat, *arg. c.* 1. *de authorit. & uſu Pallii*. Et ibi Gloſſ. *verſ. quamlibet*. Reſp. enim privilegium de uſu Pallii ex primæva conceſſione eſſe reſtrictum ad propriam diæceſin, & pro certis duntaxat diebus, *c. ad honorem de authorit. & uſu Pallii*. Tenor autem privilegii attendendus & ſervandus eſt, *c. Porro*, 7. & *c. Recepimus*, 8. *de Privileg.* Gloſſ. *hic*, conſequenter hæc objectio non obeſt, cum in ſenſu ejus expreſſe mentionatum ſit; *niſi privilegium ab ipſo concedente ſit reſtrictum*.

8 Objicitur ſecundo: Præſente majore minor non utitur privilegio, *arg. c. Antiqua*, 23. *de Privil.* ubi Patriarchis interdicitur, crucem ante ſe curare deferri, quando in ea urbe Summus Pontifex, vel Ejus legatus utens inſigniis Apoſtolicæ Authoritatis, præſens eſt, *can. Denique*, *diſt.* 21. Reſp. hoc eſſe ſpeciale ob reverentiam ſuperioris. Adde, hujuſmodi privilegium etiam cum reſtrictione ſaltem implicita eſſe datum, videlicet quamdiu Superior in loco præſens non eſt. Gloſſa *hic*.

Objicitur tertio: Privilegium perſonale extinguitur 9
nonnunquam etiam ante mortem perſonæ; ut cum quis abutitur privilegio, *can. Privilegium*, 63. *cau.* 11. *q.* 3. ibi: *Privilegium omnino meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate*. Idem ſit propter delictum, propter contrarium factum, propter neceſſitatem &c. ut ait Gloſſ. in *cit. can. Privilegium*, ergo privilegium perſonale non ſemper ſequitur perſonam, cum in dictis caſibus manente perſona non maneat privilegium. Reſp. Regulam habere implicitam clauſulam, niſi ex cauſa per diſpoſitionem juris amittatur; quod enim non eſt, ſequi non poteſt. Vel dic, Regulam in hoc pati exceptionem.

Quoad ſecundam partem Regulæ, quod extincta 10
perſona extinguatur, & ad nullos tranſeat hæredes objicitur *l. non ſolum*, 6. *ff. de In integrum Reſtit.* vi cujus privilegium reſtitutionis in integrum a perſonis in ętate minore conſtitutis tranſit etiam ad hæredes: & *l. Hæredes*, 20. *C. ad S. C. Vellejanum*, diſponens, quod privilegium, ſeu beneficium exceptionis adverſus creditores mulieribus competens, pariter ad hæredes extendatur, conſequenter cum perſona non extinguatur. Sed Reſpondetur, hæc privilegia non eſſe *mere* perſonalia, ſed *communiter* duntaxat perſonalia, de quibus Regula noſtra non eſt intelligenda, prout jam ſupra num. 4. diximus.

Cæterum ſi quid amplius de materia privilegiorum 11
deſideratur, exacte & fuſe tractatum invenitur *cit. lib.* 5. *Tit.* 33. *de Privil. & exc. privilegiat.*

REGULA VIII.

Semel malus ſemper præſumitur eſſe malus.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde deſumpta.*
2 *Præſumptio alia eſt Juris tantum:*
3 *Alia Juris & de Jure:*
4 *Alia hominis.*
5 *Regula intelligenda eſt de præſumptione hominis; & Juris tantum;*
6 *Non in diverſo,*
7 *Sed eodem duntaxat genere delicti,*
8 *Si illud conſummavit,*
9 *Et ſe non emendavit.*
10 *Malus de præſenti non præſumitur retro malus:*
11 *Verus ſenſus Regulæ quis?*
12 *Emendatio tanquam facti non præſumitur, ſed probari debet.*
13 Quilibet habendus eſt bonus, donec probetur malus *non procedit, quando quis jam ſemel fuit malus.*
14 *Fallentiæ Regulæ quæ?* & duobus ſeqq.
15 *Semel contumax cur denuo citetur?*
16 *A perjuro recipitur juramentum in ſuum gravamen, ſed non in ſui commodum, vel aliorum præjudicium.*

1 HÆc Regula deſumpta eſt ex *can. Parvuli*, 14. *cauſ.* 22. *q.* 5. *c. Scribam*, 9. *de Præſumpt.* & aliis LL. citatis a Gloſſa *hic*.

2 Pro intelligentia hujus Regulę ſupponitur notitia de natura & varietate præſumptionis ex *lib. II. Tit. XXIII. §.* 1. ubi inter alias triplicem potiſſimum præſumptionem eſſe diximus, videlicet *Præſumptionem Juris tantum: Præſumptionem Juris & de Jure* ſimul: ac *Præſumptionem hominis*. Prima eſt, quæ in Jure quidem expreſſe invenitur, pro certa veritate tamen non habetur, ſed admittit probationem in contrarium. Gloſſ. communiter recepta in *c. Is, qui fidem*, 30. *de Sponſ.* ubi plura hujus exempla adducit.

Præſumptio Juris & de Jure illa eſt, quæ in jure 3
non tantum expreſſa habetur, ſed ab eodem tam firmiter tenetur, ut pro ipſa veritate habeatur, indeque probatio in contrarium facile non admittatur. Gloſſ. *loc. cit.* ubi pariter plura ex Jure exempla adducit, patetque ex *cit. c. Is, qui fidem, de Sponſ.* ubi Pontifex inquit: *contra hanc præſumptionem non eſt probatio admittenda.*

Præſumptio hominis eſt, quæ in Jure expreſſa non 4
habetur, ſed juxta rerum ac perſonarum circumſtantias, & apparentia indicia prudenter concipitur: eſtque alia violenta, ſeu quæ moralem certitudinem inducit: non violenta, prout amplius declaratur *cit. lib. II. Tit. XXXIII. de Præſumpt. §.* 1. His ſuppoſitis

Quæritur I. Quomodo Regula VIII. intelligenda? 5
& quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. pro intelligentia hujus Regulæ quatuor eſſe advertenda cum Gloſſ. *hic*, & quidem Primo, Regulam non loqui de præſumptione Juris, & de Jure, quaſi vero ille, qui ſemel ſcitur malus, ſemper pro certo habeatur malus, negata omni probatione in contrarium: ſed de *præſumptione Juris* tantum, vel hominis, admittente probationem innocentiæ.

Secundo: Eam non niſi *in eodem genere delicti* eſſe 6
intelli-

Digitized by Google

intelligendam: ut proin licet quis in uno genere delicti v.g. luxuriæ ſciatur reus, tamen propterea vi hujus Regulæ in alio, vel omni genere delicti v.g. injuſtitiæ, ſimoniæ &c. reus præſumi non poſſit. *arg. c. Ille vos. 4. §. final. de Pignor.* juncta *leg. ſi cui crimen §. 1. ff. de Accuſat.*

7 Sed tantum in eodem genere delicti, uti tacendo plura alia Juris exempla patet ex *cit. can. 14. cau. 22. q. 5.* ubi perjurus ſemel repertus reus ſemper præſumitur perjurus, indeque a præſtando juramento, & ferendo teſtimonio ſemper rejectus exiſtit, ibi; *& qui ſemel perjuratus fuerit, nec teſtis ſit poſt hoc, nec ad ſacramentum accedat, nec in ſua cauſa, vel alterius jurator exiſtat*. Item ex *c. Scribam. 9. de Præſumpt.* ubi de negligentibus ſervare leges & admonitiones præſumitur, quod eas etiam in futurum ſint neglecturi; ibi: *Scribam eis multiplices leges meas: ex prius datis & neglectis apparet, quod has negligent.*

8 Tertio intelligendam eſſe, quando quis fuit malus in fine actus, & non in principio tantum: id eſt, quando delictum quidem inchoavit, illud tamen, cum poſſet, non conſummavit; eo quod reſipuiſſe, & delictum horruiſſe cenſeatur, conſequenter ſemper reus præſumi non debeat.

9 Quarto: *Niſi de emendatione ſufficienter appareat*: probato enim, vel ſufficienter conſtito, quod reus alicujus delicti de eo vere pænituerit, illudque emendaverit, malus in eodem delicto præſumi non amplius debet. *can. Ferum. 18. diſt. 50.* ibi: *Non ergo in eo debet deſpici, quod fuit; quia jam incipit eſſe, quod non fuit.*

10 Addit quinto Barb. *in hanc Reg. n. 9.* verbum *ſemper* in hac Regula ſumi debere a tempore, quo ſemel malus extitit, non autem reſpectu temporis antecedentis: ut proin licet tabellio falſarius etiam in futurum præſumatur talis, indeque removeri debeat, *l. ſi aliquid. C. de ſuſcept. cum concord.* non tamen præſumitur retro falſarius quoad inſtrumenta ante compertam falſitatem confecta. Et ex his

11 Reſp. II. Verus ſenſus Regulæ ſequens eſt: *Semel in aliquo genere delicti inventus malus, in eodem genere ſemper præſumitur malus præſumptione Juris tantum, vel hominis, niſi de vera emendatione ſufficienter conſtet*. Ratio Regulæ eſt; quia ex præteritis præſumitur de ſtatu præſenti & futuro. *cap. Mandata 6. de Præſumpt.* ibi: *quia ex tranſacta in te vita dicimus, quid de ſubſequenti converſatione tua præſumamus; cum concord.* hinc illi antiqui verſiculi:

Rumor de veteri faciet ventura timeri;
Cras poterunt fieri turpia ſicut heri.

12 Nec valet dicere: forſan ſe jam plene emendavit, & animum mutavit: quia emendatio eſt facti, conſequenter non præſumitur, ſed ex actibus contrariis probari debet, *l. Ei 2. ff. de Probat.*

13 Pariter non valet objicere illud tritum Juris: *Quilibet præſumendus eſt bonus, donec probetur malus. c. un. de Scrutin.* & *l. Merito, 51. ff. pro ſocio.* Reſp. enim tritum illud procedere, quando actus malus non præceſſit, & bonam illam præſumptionem non enervavit; hoc enim præcedente præſumptio de ſimili valet, donec emendatio, quæ tamquam facti non præſumitur, probetur, *cit. l. Ei 2. ff. de Probat.*

14 Quæritur II. An? & quæ ſint Fallentiæ, ſeu Exceptiones contra hanc Regulam? Reſp. Eam juxta aliquos fallere 1. in genere diverſi delicti juxta dicta *n. 6.* 2. in caſu, quo quis in principio duntaxat, ſed non in fine actus malus fuit, per dicta *num. 8.* 3. ſi de vera emendatione ſufficienter conſtet, per dicta *n. 9.* Verum cum juxta dicta hi caſus in Regula non comprehendantur, fallere contra eam proprie dici non poſſunt.

15 Objiciunt alii, & loco fallentiæ ponunt caſum contumaciæ; ſemel enim contumax non ſemper præſumitur contumax; cum peremptione citatus, ſi non comparet, denuo citetur *c. Ex litteris 2. de Dolo & contum.* quod neceſſarium non eſſet, ſi illum in contumacia perſeveraturum rite præſumeretur. Sed Reſp. quod ſecundo citati & non comparentis contumacia gravior ſit, & gravioribus pænis ſubjaceat, quam primo citati, indeque jura velint, ut per ſecundam citationem contumacia magis appareat: vel concedo in hoc caſu fallentiam Regulæ.

16 Objicitur ulterius: Juramenta calumniæ, fidelitatis: & obedientiæ etiam a prius perjuris exiguntur & recipiuntur *c. cum in Eccleſis 10. de Major.* ergo ſemel perjurus non præſumitur ſemper perjurus. Reſp. cum Gloſſ. in *c. Cum in Eccleſiis verſ. Juramentum.* & Abb. *n. 4.* hoc procedere de Juramentis, quæ cedunt in præjudicium ipſius jurantis, illumque onere & obligatione gravant: non item in Juramentis cedentibus in jurantis commodum, & aliorum præjudicium: & in hoc ſenſu fallentia conceditur.

REGULA IX.

Ratum quis habere non poteſt, quod ipſius nomine non eſt geſtum.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde deſumpta?*
2 *Ratum habere proprie quid ſit?*
3 *Regula intelligenda eſt de propria ratihabitione.*
4 *Probatur exemplo Juris.*
5 *Verus ſenſus Regulæ quis.*
6 *Afferuntur apparentes, ſed non veræ Fallentiæ contra Regulam, & ſeqq.*

1 HÆc Regula deſumitur ex *c. penult. de Sentent. excommun. in 6.* & convenit cum *l. Si pupilli 6. §. Sed ſi ego 6. ff. de Negot. geſt.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? Et quis verus illius ſenſus ſit? Ante Reſponſionem notandum: Ratum habere aliquid nil aliud eſſe, quam approbare, comprobare, confirmare, & ut ſuum agnoſcere id, quod per alium noſtro nomine geſtum vel factum eſt, non habito a nobis ad hoc faciendum mandato, commiſſione, aut requiſitione; ſeu quod per alium non procuratorem noſtrum nomine noſtro factum eſt, *l. quod enim, 12. §. 1. ff. Ratam rem habere*; qua ratihabitione rem, ſeu negotium geſtum ita noſtrum facimus, quaſi a nobis ipſis geſtum, aut ad id mandatum datum fuiſſet, ut dicetur in Regula ſtatim ſequenti ita ſonante: *Ratihabitionem retrotrahi, & mandato comparari non eſt dubium*. Hoc notato

3 Reſp. I. Regula IX. dicens, quod ratum habere, ſeu ratificare nemo poſſit illud, quod ſuo nomine factum non fuit, intelligenda eſt de propria Juridica ratihabitione, ſeu ratificatione cum Juris effectu, quæ fictione Juris translativa rem quaſi a nobis geſtam efficit, noſtramque facit, ac proin Juris effectus, & obligationem nobis incumbentem inducit: Non vero de ſimplici ratihabitione, qua quodvis factum alienum non noſtro, ſed alieno quocunque tandem nomine geſtum approbare, gratum & ratum habere poſſumus, v.g. ſi quis tuum inimicum non tuo, ſed alio nomine, vel ex proprio odio occidit, potes quidem factum homicidium ſimpliciter approbare, gratum & ratum habere (licet ſic appro-

bando preces) tamen fictione Juris homicidium quaſi a te factum, ſicque tuum non redditur, nec pœnas & obligationes ex homicidio conſurgentes contrahis. Ratio eſt: quia ad ratihabitionem juridicam proprie talem, ſeu quod quis factum alienum ratum habeat in ſenſu Regulæ, eſſentialiter requiritur, ut factum ſit nomine ratihabentis, *arg. cit. c. penult. de Excommun. in 6.* & *l. ſi Pupilli cum concord.* citatis a Tiraquello *de Retract. lig. §. 1. Gloſſ. 9. num.* 24. quo tanquam eſſentiali requiſito deficiente ratihabitio non datur, conſequenter ſic factum proprie & cum effectu Juris ratum haberi non poteſt, ipſum, quod dicit Regula.

4 Probatur & declaratur reſponſio ulterius clariſſimo multum allegabili exemplo Juris *c. Cum quis 23. de Sentent. Excommun. in 6.* ibi: *Cum quis abſque tuo mandato manus injecit in Clericum tuo nomine violentas, ſi hoc ratum habueris, excommunicationem latam a canone incunctanter incurris; cum ratihabitio retrotrahatur, & mandato debeat comparari. Si vero injectio eadem tuo nomine non ſit facta, tunc licet pecces ratam habendo eandem, non tamen propter hoc excommunicationis vinculo innodaris; cum quis ratum habere nequeat, quod ſuo nomine non eſt geſtum.*

5 Reſp. II. Verus ſenſus Regulæ iſte eſt; *Nemo poteſt factum alienum proprie ratum habere cum effectu Juris, ita ut hujus fictione tranſlativa cenſeatur ſuum factum, indeque effectus Juris inducat & obligationes ratihabenti imponat, ſi tale factum non ratihabentis; ſed ſuo proprio, vel alterius nomine peregit.* Per rationes & jura jam allegata; cui accedit etiam illa ratio, quod ſi quis ratum habere valeret id, quod ipſius nomine non eſt geſtum, facile præjudicium emergere poſſet tertio, cum quo negotium geſtum eſt, cum is forſan ex juſta cauſa negotium cum tali habere noluiſſet, ac propterea, ſi ſciviſſet, negotium nomine illius agi, a negotio, v. g. contractu abſtinuiſſet.

6 Quæritur II. An? & quales dentur fallentiæ circa hanc Regulam? Reſp. Plures afferri a quibuſdam, veluti Primo *can. Lugdunenſi* 10. *cau. 9. q. 2.* ubi habetur, quod ordinati ab alieno Epiſcopo (etſi ordinatio ipſius Ordinarii nomine facta non ſit) poſſint miniſtrare in ordine ſuſcepto, ſi proprius Epiſcopus ordinationem ratam habet. Ex quo ſatis apparere videtur, ratihaberi poſſe etiam illa, quæ nomine noſtro geſta non ſunt.

Secundo. Vigore *c. quod ſicut, 28. verſ. quod ſi, de Elect.* Capitulares abſentes a præſentibus non vocati, ſed contempti, ratificare poſſunt electionem, licet eorum nomine non fuerit celebrata. 7

Tertio *c. Cum nos, 3. de his, quæ ſiunt a Prælatis ſine conſenſu Capit.* dicitur, quod alienatio valet, ſi eam ratam habeat Capitulum, etſi minime ipſius nomine, ſed eo poſitive reclamante fuerit, facta ibi: *niſi eam ratam poſtmodum habuiſſet.* 8

Quarto: vi *l. 1. ff. de Recept.* & *l. 1. C. de his, qui latron.* receptores furum puniuntur ex eo, quod ſua receptione videantur furta ratificare, licet eorum nomine facta non ſint. 9

Verum præfata & ſimilia quamtumvis videantur adverſari Regulæ, eamque in illis fallere, re tamen bene inſpecta eidem ſufficienter conciliantur, ſicque hanc in illis fallere merito non exiſtimatur. Et quidem ad tres primas apparentes Fallentias Reſp. cum Gloſſa hic: *talia Jura non loqui proprie de ratificatione, ſed de novo quodam conſenſu*: Et merito; quia cum ex dictis Ratihabitio proprie ſumpta id operetur, ut ratificans per fictionem juris cenſeatur author illius actus, quem ſuo nomine factum ratificavit, ac proin ex eo obligationem contrahat: hoc autem non evenit in præmiſſis caſibus, utpote in quibus aliquis actum ſuo nomine non factum, ſuperveniente conſenſu approbat duntaxat, & quandoque confirmat, (ſi nempe is a ſola poteſtate & conſenſu hujus dependet) Vide Laym. in *c. Eos, qui, de Tempor. Ordin. in 6.* & *cap. prudentiam, de officio Judicis delegati, num.* 2. Et ſic intelligenda etiam venit Gloſſa in *c. ſicut, 33. de Simon.* dum ait: *Et ita ſecundum canones poſſum habere ratum, quod non meo nomine geſtum eſt.* 10

Ad quartam de Receptoribus furum Reſp. quod eos, qui veniunt in partem prædæ, & fures occultant, cum eis conſentire, illoſque fovere potius, quam ipſorum rata habere furta cenſeantur. Pech. *in hanc Regulam num.* 2. 11

REGULA X.

Ratihabitionem retrotrahi, & mandato non eſt dubium comparari.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde deſumpta?*
2 *Ratihabitio æquiparatur mandato.*
3 *Et retrotrahitur ad tempus & locum, quo actus nomine ratihabentis fuit geſtus.*
4 *Ad quod tamen requiritur primo ut ſit Ratihabitio proprie talis.*
5 *Secundo: ut actus tempore, quo fuit geſtus, potuerit a ratificante mandari.*
6 *Tertio: & res tempore ratificationis adhuc ſit integra.*
7 *Quarto: ut actus ab initio non fuerit invalidus.*
8 *Regulæ verus ſenſus quis? Declaratur exemplis: & ſeq.*
10 *Fallit Regula, ſi deeſt unum ex requiſitis.*
11 *Item quando ad ſubſtantiam actus expreſſum requiritur mandatum.*
12 *Item quoad incurrendam irregularitatem.*

1 HÆc Regula pariter deſumitur ex *c. penult. de Sent. excom. in 6.* Item ex *l. ſi fundus, 16. §. 1. ff. de Pignor.* & *l. 1. §. dejeciſſe, 12. ff. de vi & vi armata,* cum *Concordant.* a Gloſſa relatis *hic*, & intelligenda eſt de Ratihabitione propria in Regula præcedente *n. 3.* jam declarata.

Quæritur I. Quid proprie dicere velit hæc Regula? quomodo intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Eam proprie id dicere velle; quod, quando aliquis tuo nomine quid facit, etiamſi a te mandatum, vel commiſſionem id faciendi non habeat, tamen, ſi poſtea illud ratum habes, ſeu ratificas & approbas, idem ſit, & iidem ſequantur Juris effectus, ac ſi mandatum, illud faciendi eidem expreſſe dediſſes; conſequenter propria ratihabitio expreſſo mandato æquiparatur per Jura *num. 1.* citata: quod de omni actu & contractu, imo etiam de ipſis delictis intelligendum eſt, *arg. c. penult. de Sentent. excom. in 6.* & *l. 1. §. dejeciſſe ff. de vi & vi armata*; dummodo delictum ſit tale, quod nomine alterius committi poteſt: ſecus eſt in delictis, quæ nomine alterius fieri nequeunt, uti ſunt delicta libidinis, adulterium, ſtuprum &c. hæc enim ſicut alteri demandari nequeunt, ita etiam ab alio facta proprie ratihaberi non poſſunt, uti bene advertit Gloſſ. in *cit. §. dejeciſſe, verſ. Mandato.* 2

Porro Ratihabitio non tantum æquiparatur mandato, ſed etiam retrotrahitur tam ad tempus, quam locum, in quo actus nomine alterius fuit geſtus, ita 3

ut actus non primum a tempore ratificationis, ſed jam a tempore & die, quo alterius nomine fuit geſtus, validus eſſe, & effectum ſuum habere cenſeatur, uti pro indubitato habet Regula noſtra; patetque ex cit. *l. ſi fundus*, *§. 1. ff. de Pignor.* & propter contractum nomine ſuo geſtum, & ratihabitum non in loco ratihabitionis, ſed in loco actus geſti quis forum ſortiatur, ut cum aliis bene advertit Barboſ. *in hanc Reg. num. 10. arg. leg. eum decem*, *71. §. 1. ff. de ſolution.*

4 Verum ut Ratihabitio præfatos operetur effectus, plura requiruntur, veluti *primo*, ut ratihabitio ſit proprie talis, qua ratihabetur, ſeu approbatur actus vere nomine ratihabentis geſtus, quia *Ratum quis habere non poteſt*, *quod ipſius nomine non eſt geſtum*, uti habet Regula præcedens.

5 *Secundo*, ut eo tempore, quo actus geſtus eſt, potuerit a ratificante mandari: defectu cujus negotium nomine infantis, vel furioſi geſtum ab illis etiam ceſſante impedimento ratihaberi nequit; quia ab eis tempore, quo gerebatur negotium, mandari non potuit. Barb. *hic n. 2. & 3.* Abb. *in c. fin. de converſ. infid.* cum communi aliorum. Et ratio eſt: quia ratihabitio rei alicujus mandato comparari non poteſt, quæ mandari nequit.

6 *Tertio* requiritur, ut tempore ratihabitionis res adhuc ſit integra, id eſt, omnia adhuc in eo ſtatu exiſtant, in quo fuere tempore, quo actus nomine alterius fuit geſtus. Barb. *in l. ſi uxor. §. ſi quis uxorem*, *3. ff. de adult.* Barb. *hic n. 7. arg. c. quamvis*, 8. *de Reſcript. in 6.* Hinc etiam non valet ratihabitio, ſi intermedio tempore, aut alias jam fuit quæſitum jus tertio, aut eidem injuſte præjudicaretur. Barb. *hic n. 8.* cum communi aliorum, *arg. c. quamvis* 8. & *c. ſi pro te* 13. *de Reſcript. in 6.* juncta *l. ſi partem* 19. *§. ult. ff. quemadmodum ſervitutes.*

7 *Quarto* requiritur, ut actus ab initio de Jure non fuerit invalidus ex defectu conditionis vel ſolemnitatis a mea poteſtate non dependentis, uti pro Regula univerſali ad propoſitum poſt Abbatem, & Innocentium in *c. prudentiam*, 21. *de officio Judicis delegat.* tradit ibidem Fagn. *n. 2.* Laym. in *c. Nonnulli* 28. *§. Sunt & alii*, *de Reſcript. n. 4.* ubi plura exempla ad propoſitum refert; quia ubi actus ab initio ita invalidus eſt; intrat *Regula* 18. *Juris in 6. Non firmatur tractu temporis*, *quod ab initio de Jure non ſubſiſtit.*

Reſp. II. Verus ſenſus Regulæ hic eſt: *Quandocunque aliquid ab alio nomine noſtro geſtum poſtea ratificamus*, *& approbamus*, *idem eſt*, *& eoſdem habet effectus Juris*, *ac ſi a nobis ei prius expreſſe fuiſſet mandatum*, *ſeu verum ad id dediſſemus mandatum.* Per Jura *n. 1.* citata, patetque Juris exemplis: ſic enim v. g. ſi quis rem aliquam ſine meo mandato, nomine tantum meo emit, & poſſeſſionem ejus accipit, & ego poſtea ratam habeo, ſeu ratifico, approbo emptionem, idem acquiro dominium & poſſeſſionem rei, ac ſi a Procuratore expreſſum mandatum ad id habentem fuiſſet empta, *arg. l. ſi ego*, *24. ff. de Negot. geſt.* 8

Item ſi quis ſine meo mandato, nomine tamen meo percuſſit Clericum, & ego poſtea ratum habeo, æque excommunicatus ſum, ac ſi prius ad id dediſſem mandatum, *textu expreſſo c. penult. de Sentent. Excommun. in 6.* Sic rurſus, ſi alius me etiam inſcio, ſed meo nomine aliquem dejecit a poſſeſſione, & ego hoc poſtea ratifico, perinde teneor interdicto *unde vi* ad poſſeſſionem reſtituendam & reſarcienda damna illata, ſicut tenerer, ſi id a principio mandaſſem. *c. Cum ad ſedem*, *15. de reſt. ſpol. l. 1. §. ſed & ſi 14. ff. de vi, & vi armata.* 9

Quæritur II. An? & quæ dentur Fallentiæ circa hanc Regulam? Reſp. Eam fallere *primo* in illis caſibus, in quibus deeſt unum ex neceſſario requiſitis a n. 4. allegatis. 10

Secundo, quando expreſſum mandatum requirit ad formam & ſubſtantiam actus, vel in vim authoritatis; cum iſta per ratihabitionem non ſuppleantur *c. Cum dilecta*, *22. de Reſcript.* & ibi Felin. *n. 6.* Barb. *hic n. 16.* Surd. *Deciſ. 159. n. 10.* 11

Tertio Fallit quoad irregularitatem incurrendam ob homicidium per alium meo nomine factum, & a me ratificatum, uti docet Gloſſ. *in can. ſi quis Viduam*, 8. *diſt. 50.* Covar. in *Clement. ſi furioſus*, *p. 2. §. 1. n. 5.* Barb. *hic num. 17.* & alii ab eodem relati contra Navarr. in *Manu. cap. 27. n. 233.* 12

R E G U L A XI.

Cum ſunt partium jura obſcura, reo favendum eſt potius, quam actori.

S U M M A R I U M.

1 *Regula unde deſumpta?*
2 *Nomine* Partium *in Regula intelliguntur* Actor *&* Reus. Actor *quis dicatur? ib.*
3 Reus *quis?*
4 *Quid intelligatur per verbum Jura?*
5 *Et quid per verbum* obſcura?
6 *Verus ſenſus Regulæ quis?*
7 *Declaratur exemplis Juris.*
8 *Ratio Regulæ*, *& ſenſus illius.*
9 *Solvitur objectio.*
10 *Fallit Regula in cauſis favorabilibus.*
11 *Item in cauſis piis.*
12 *Et ſi actor eſt in poſſeſſione.*
In pari caſu potior eſt conditio poſſidentis.

1 HÆc Regula deſumitur ex *l. Favorabiliores*, 125. *ff. de R. J.* ibi; *Favorabiliores rei potius*, *quam actores habentur*, cui concordat. *c. Ex literis*, *3. de probat.* ibi: *cum promptiora ſint Jura ad abſolvendum*, *quam ad condemnandum*, *præterquam in liberali cauſa.* Item *c. Inter dilectos 6. de fide Inſtrum. in fin.* ibi: *cum obſcura ſunt jura partium*, *convenit contra eum*, *qui petitor eſt*, *judicari.*

Quæritur I. Quomodo intelligenda ſit Regula? Et quis verus illius ſenſus? Ante reſponſionem explicare prius oportet terminos in Regula poſitos. Notandum itaque per *Partes* in Regula intelligi *Actorem & Reum*; in omni ſiquidem judicio vel proceſſu præter Judicem concurrunt *Actor & Reus*. Actor eſt & dicitur, qui alterum ad judicium provocat, & rem aliquam ab eo præſtandam petit, *l. In tribus*, *13. ff. de Judiciis*, qui propterea a petendo etiam Petitor nominatur *cit. c. Inter dilectos*, *de fide Inſtrument. in fine*. In proceſſu autem Criminali Accuſator vocatur. 2

Reus, in genere loquendo, non pro criminoſo, & delinquente ſumitur, ſed a re, quæ ab eo petitur, ſic nominatur, ita ut in ſenſu Regulæ omnis ille dicatur *Reus*, a quo aliquid ab Actore etiam inique petitur, *c. forus*, *de Verb. Signif.* ibi: *Reus a re*, *quæ petitur*, *nuncupatur*; *quia quamvis conſcius ſceleris non ſit*, *Reus tamen dicitur*, *quamdiu in judicium pro re aliqua petitur.* 3

Per verbum *Jura* intelliguntur Partium probationes, & defenſiones, vel media ad probandum, vel ſe defendendum aſſumpta & producta; uti ſunt depoſitio teſtium, inſtrumenta & ſcripturæ publicæ ac privatæ, juramenta, confeſſio alterius partis, leges item & canones in vim probationis adducti. Pech. *ad hanc Reg. n. 4.* 4

5 Per verbum *obſcura* intelligitur, ſeu *obſcura Jura* eſſe cenſentur, quando probationes, inſtrumenta, documenta, argumenta a partibus pro & contra producta ita ſunt conſtituta, ut conſideratis conſiderandis judex prudenter diſcernere non valeat, ſed merito dubius hæreat, pro quanam parte genuina veritas & juſtitia militet. His notatis

6 Reſp. ad quæſtionem *n.* 2. poſitam Regulam in ſequenti ſenſu, qui genuinus & verus eſt, intelligendam eſſe: *Si partium Jura, id eſt, eorum probationes & allegationes non ſunt ſatis claræ ſeu manifeſtæ, ſed dubiæ & obſcuræ, ſeu ita conſtitutæ, ut judex æquo animo conſideratis conſiderandis prudenter diſcernere non poſſit, quænam prævaleant, aut pro qua parte juſtitia magis militet; Reo potius, quam Actori favere, conſequenter illum a petitione Actoris abſolvere debemus.* Per Jura clara *n.* 1. allegata.

7 Declaratur Juris exemplis: ſic enim ſi duo Judices ordinarii ſuper eadem cauſa cognoſcant, & unus reum abſolvat, alter vero condemnet eundem, quia Jura cenſentur obſcura, abſolutoria ſententia Rei ob favorem ejuſdem præferenda eſt, *l. inter partes* 38. *ff. de Re judicat.* & *l. Arrianus*, 47. *de Obligat. & Action.* Dynus *in hanc Reg. n.*2. Sic pariter ſi ago contra Titium hypothecaria actione, & probo rem mihi eſſe obligatam, a Domino: Titius vero probet, illam rem ſibi eodem die a Domino fuiſſe obligatam, conſequenter, cum nam prius vel poſterius non appareat, ſed obſcurum maneat, Titius tanquam reus abſolvendus eſt, *l. ſi debitor*, 10. *ff. de pignor.* Sic in aliis cauſis civilibus, ſi partium jura præfato modo maneant obſcura, ſemper Reo magis quam Actori favendum, ſicque Reus vel ſtatim abſolute abſolvendus, vel ſaltem præ Actore ſubinde ad juramentum ſuppletorium admittendus eſt in cauſis dictum juramentum admittentibus juxta dicta *lib. II. Tit. XXIV. de Jurejur. a n.* 191.

8 Præter Jura jam allegata Ratio univerſalis eſt; quia Reus invitus, & plerumque inopinatus, & impræparatus in judicio comparere debet; cum econtra Actor prius cunctis ſibi neceſſariis & conducentibus jam proviſus reum adhuc impræparatum ad judicium inopinato citari faciat, ſicque plus illi, quam huic favere æquitas poſtulet, uti cum aliis in hanc Regulam obſervat Barb. *n.*3. præſertim cum ſuadente humanitatis ratione Jura promptiora ſint ad abſolvendum, quam condemnandum, *cit. c. Ex litteris de probat.*

Objicitur contra Regulam: *l. Si quis intentione*, 66. *ff. de Judic.* jubemur petitionem ambiguam Actoris in favorem ipſius interpretari; ergo non ſemper Reo, ſed etiam Actori in dubio favendum eſt. Reſpondet gloſſa, hanc legem intelligendam eſſe de initio cauſæ, non de fine ipſius, quando agitur de ejuſdem deciſione, circa quam obſervanda eſt Regula XI. Verum Barboſa *loc. cit.* cum aliis rejecta opinione gloſſæ merito cenſet, Regulam ab initio, in medio & fine judicii eſſe obſervandam, cum non loquatur de claritate vel obſcuritate petitionis ab Actore factæ (quam utique non in illius odium, ſed favorem interpretari oportet, *arg. cit. l. ſi quis*) ſed de jurium ab utraque parte productorum obſcuritate poſt ſufficientem diſcuſſionem adhuc remanente, volens, ut hac ſtante ſemper reo potius quam actori faveatur per concordantia jura *numer.* 1. citata. 9

Quæritur II. An? & quæ dentur Fallentiæ contra Regulam? Reſp. Eam fallere *primo* in caſu quo actor fovet cauſam favorabilem, puta, pro matrimonio, libertate, dote, aut teſtamento; in hujuſmodi enim caſibus ſtante dubio actori potius quam reo favendum eſt, Barb. *hic n.*4. *c. fin. de ſentent. & re judicat.* juncto *c. Ex litteris de probat.* & aliis juribus citatis a gloſſa hic, quæ hoſce duos verſiculos addit: 10

Stat teſtamentum, libertas, conjugium, dos,
Si ſunt æquales, qui producuntur utrinque.

Fallit *ſecundo* in omni cauſa pia, ſi eam tuetur actor juxta Tiraquel. *de Privileg. piæ cauſæ Privil.* 146. *cum ſeqq.* Barb. *loc. cit.* Ratio eſt: quia cauſæ piæ etiam inter favorabiles cauſas veniunt. 11

Fallit *tertio*, ſi actor eſt in poſſeſſione: in hac enim & ipſe tuendus eſt, donec de jure partis adverſæ conſtet, *c. Ex litteris*, 3. *verſ. Quodſi de probat.* & *l. fin. C. de R. V.* Ratio eſt; quia in poſſeſſione exiſtens actor præter jura, quæ cum reo paria habere cenſetur, etiam militante pro ſe gaudet Regula 65. Juris in 6. *In pari cauſa potior eſt conditio poſſidentis.* 12

R E G U L A XII.

In Judiciis non eſt acceptio perſonarum habenda.

S U M M A R I U M.

1 *Regula unde deſumpta?*
2 *Quid intelligatur in Regula per verbum* in Judiciis?
3 *Acceptatio perſonarum quid?*
4 *Quando non exigente juſtitia, ſed ex mera libera voluntate quid confertur, poteſt ſine acceptione perſonarum una præ alia reſpici.*
5 *Verus ſenſus Regulæ quis?*
6 *Solvitur objectio.*
7 *Ponuntur apparentes, ſed non veræ Fallentiæ contra Regulam, & n. ſeq.*

1 HÆc Regula conformis eſt præcepto Divino *Deut.* 1. ibi: *quod juſtum eſt judicate, ſive civis ſit ille, ſive peregrinus: nulla erit diſtantia perſonarum, ita parvum audietis, ut magnum, nec accipietis cujuſquam perſonam; quia Dei judicium eſt.* Ex traducta videtur ex *c. Novit, verſ. Cæterum, de Judiciis*, & *c. Statutum*, 11. *§. Inſuper, & ſeqq. de Reſcript. in* 6. ac 1. *de Sentent. & re judicata, in* 6.

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Verbum *in Judiciis* in hac Regula ſumitur in lato ſenſu, ita ut nomine Judiciorum intelligantur non tantum diſcuſſio & definitio cauſæ inter actorem & reum controverſæ, ſed etiam alii actus, quibus examinantur & judicantur perſonarum jura, merita, qualitates in ordine ad juſtitiam tam diſtributivam quam commutativam adminiſtrandam: in quo ſenſu vi Regulæ reprobatur acceptio perſonarum non ſolum quando juxta juſtitiam commutativam diſcutitur & judicatur cauſa inter actorem ac reum, ſed & ſi diſcutiuntur & judicantur jura, merita, qualitates, habilitates &c. ad ſervandam juſtitiam diſtributivam in conferendis beneficiis, officiis, dignitatibus, imponendis pro bono publico communibus, oneribus &c. in quibus, uti in illis non eſt habenda acceptio perſonæ, ſeu non ſunt attendendæ qualitates illius ad rem nihil facientes vel conferentes, ſed id tantum, quod juxta jura, æquitatem & exigentiam rei, pro cauſa vel objectio plus, minuive ſervit, uti cum aliis bene obſervat Dynus *hic n.*7. Barb. *hic n.* 3. Strein *hic n.* 1. Vincentius Tauino Ord. Min. Reform. gloſſator Regularum Juris ſolidus & clarus, *hic n.*8. & magis patebit ex num. ſequenti.

Per *Acceptionem perſonarum* intelligit, & reprobat Regula illud vitium, quo aliquid, quod exigente juſtitia debetur uni, confertur vel adjudicatur alteri non intuitu juris vel meritorum hunc præ illo magis dignum vel aptum facientium, ſed ob aliquam perſonæ conditionem, aut qualitatem, quæ ad id, quod confertur; 3

pror-

Digitized by Google

prorſus nil facit vel confert, v. g. quia pulcher, quia affinis, quia conſanguineus eſt: ſic committitur acceptio perſonæ contra Regulam, ſi judex ei contra æquitatem adjudicat cauſam, quia illius affinis eſt; cum affinitas prorſus nil faciat ad juſtitiam cauſæ: item ſi quis alicui præ alio longe digniore confert Parochiam, quia ejus conſanguineus eſt; quia conſanguinitas nil confert ad Parochiam: item ſi quis alicui præ alio longe utiliori confert officium publicum, a quo bonum commune multum dependet, qui amat illum, vel reciproce, quia æſtimatur aut amatur ab illo; cum nec paſſivus nec activus amor horum quidquam faciat ad officium publicum, uti bene advertunt DD. num. præced. citati, eſtque in re etiam communis Theologorum acceptionem perſonarum ſic explicantium.

4 Notanter autem dicitur, quod *exigente juſtitia* commutativa nempe, vel diſtributiva, *debetur uni*; quia in caſu, quo quis non ex juſtitia, ſed ex mera gratia & libera voluntate aliquid v. g. eleemoſynam tribuit, vel diſtribuit, non committit vitioſam acceptionem perſonarum, ſi unam perſonam v. g. conſanguineam, gratam, amatam præ alia reſpicit, uni nil vel minus aut plus quam alteri largitur, vel largiri facit, uti cum D. Thoma 2. 2. *q.* 63. Sylveſtro *verſ. Acceptio perſonarum*, & aliis advertit Barb. *hic n.* 4. id bene declarans exemplo divino: ſic enim ait; quia Deus non ex debito juſtitiæ, ſed ex mera gratia, bonitate & benignitate dona ſua & gratias prout vult, diſtribuit (ſi enim ex juſtitia eſſet debitor gratiæ, jam gratia non eſſet gratia) non dicitur acceptor perſonarum, quando præfata dona ſua diverſimode, uni multa & magna, alteri modica & pauca, uni duo, alteri quinque talenta pro divino beneplacito ſuo diſtribuit; uti patet ex textu Evangelii apud *Matth.* 20. *v.* 15. *aut non licet mihi, quod volo, facere.* Hinc

5 Reſp. II. Verus ſenſus Regulæ hic eſt: *In Judiciis, ſeu quando juſtitia commutativa, vel diſtributiva aliquid judicandum vel diſtribuendum eſt, non eſt habendus reſpectus vel acceptio perſonarum, hoc eſt, non debet id, quod exigente juſtitia uni debetur, alteri adjudicari, vel tribui intuitu alicujus conditionis vel qualitatis in perſona repertæ, quæ ad juſtitiam cauſæ, quæ judicatur, vel ad rem, quæ tribuitur, nihil facit aut confert.* Per Jura *num.* 1. citata. Cujus ulterior ratio eſt; quia juſtitia ſemper & ubique intendit æquitatem & qualitatem: commutativa, quidem arithmeticam, uti vocant, id eſt, ut perfecto & exacte in ſubſtantia, qualitate, pondere, numero, menſura vel æſtimatione tantum detur, quantum debetur; diſtributiva vero geometricam, id eſt talem, qua beneficia, dignitates, munera & officia publica, bona & onera communia juxta exigentiam & diverſitatem, qualitatem meritorum, facultatum, idoneitatis &c. ita diſtribuantur ac conferantur, ut is, qui bonis qualitatibus, meritis, idoneitate &c. manifeſte prævalet, aliis in collatione vel promotione præferatur, vel melius, utilius, nobilius, & dignius, quid; quam alter minus dignus accipiat: ac ille, qui minus in facultatibus habet, ad minus: ille vero, qui majoribus facultatibus gaudet, ad plus pro ſublevanda publica neceſſitate contribuendum adigatur; quam æquitatem vel æqualitatem in alterutra ſi quis intuitu impertinentis ad rem qualitatis vel conditionis in perſona repertæ lædit, contra juſtitiam commutativam, vel diſtributivam procul dubio delinquit, & vitioſam acceptionem perſonarum habere cenſetur, uti cum præcitatis etiam alii tam Theologi, quam Juriſtæ bene obſervant.

Objicitur contra Regulam & ſenſum ejus *can. Cle-* 6
rico, 37. *diſt.* 50. & *c. Niſi ſpeciali*, 3. *de offic. legat.* ubi expreſſe habetur, quod Papa ex ſpeciali erga perſonam amore remiſerit pœnam delicti; nam *cit. cap. Niſi*, dicitur: *Niſi ſpecialis illa dilectio, quam ad perſonam tuam habuimus, & habemus, juſtum motum animi noſtri temperaret, pœnam docente cognoſceres, quantum exceſſeris.* Reſp. Quamvis etiam in juſtitia vindicativa Judices inferiores non poſſint habere reſpectum & acceptionem perſonarum, niſi in caſibus a Jure præſcriptis (nam *pro menſura peccati erit plagarum modus. Deut.* 25. *v.* 2.) tamen aliud eſt in Principe ſupremo, utpote qui lege ſua ſuperior exiſtens jus aggratiandi, & pœnam remittendi vel mitigandi habet *per Vulgaria.*

Quæritur II. An hæc Regula? & quas Fallentias 7
patiatur? Reſp. Aliquos, uti caſum in præced. num. ita & illos ponunt, in quibus ex diſpoſitione legum in pœnis infligendis habetur reſpectus ad perſonas dignitate, libertate, vel alia qualitate præditas. *l. Aut facta* 16. *§.* 4. *ff. de Pœnis. l. ad Beſtias*, 31. *ff. eod. can. Indignantur, can.* 32. *q.* 6. Verum quia reſpectus iſte perſonarum habetur Jure ſic diſponente, non delinquitur contra juſtitiam, nec quod uni ex juſtitia debetur, alteri tribuitur, conſequenter non committitur vitioſa acceptio perſonarum per Regulam reprobata.

Sic pariter non eſt contra Regulam Fallentia, quam 8
alii tamen ponunt; quod ſi quis ætate major contrahat cum pupillo ſine authoritate tutoris, major vi contractus obligetur pupillo, & tamen hic non obligetur illi *l. Julianus*, 13. *§.* 29. *ff. de action. empt.* quia hoc non contra juſtitiam, ſed juxta expreſſam Juris diſpoſitionem, ſicque juſte, ac ſine vitioſa acceptione perſonarum ſit, præſertim cum hæc Juris ordinatio æquiſſima ſit, utpote per quam calliditati hominum obviatur, ne pupillis & minoribus, infirmitate ac imbecillitate judicii plerumque adhuc laborantibus, per circumventionem contractibus nocere valeant. *l.* 1. *ff. de minor.*

R E G U L A XIII.

Ignorantia facti, non Juris excuſat.

S U M M A R I U M.

1 *Regula unde deſumpta?*
2 *Ignorantia quid?*
3 *Alia eſt ignorantia Facti proprii vel alieni:*
4 *Alia Juris.*
5 *Utraque alia vincibilis: alia invincibilis; & quæ in foro interno?*
6 *Quæ in foro externo dicatur vincibilis?*
7 *Ignorantia vincibilis alia dicitur ſupina, ſeu craſſa: alia, affectata.*
8 *Aliud eſt ignorantiam excuſare in ordine ad vitandum damnum: aliud ad acquirendum lucrum.*
9 *Regula habet duas partes, & quoad utramque ſecundum forum externum, & de ignorantia invincibili intelligenda eſt?*
10 *Verus ſenſus Regulæ quoad primam partem de ignorantia facti quis?*
11 *Facti alieni, non proprii ignorantia excuſat.*
12 *Solvitur objectio & n. ſeq.*
14 *Verus ſenſus Regulæ quoad ſecundam partem de ignorantia Juris.*
15 *Ignorantia Juris non excuſat quoad acquirendum lucrum, bene vero quoad vitandum damnum.*
16 *Solvitur objectio contra Regulam: & n. ſeq.*
18 *Quis teneatur ſolvere expenſas litis? remiſſive.*
19 *Fallit Regula quoad primam partem in factis antiquis ac publicis.*
20 *Fallit etiam quoad ſecundam partem de Ignorantia*

Digitized by Google

rantia Juris in militibus, minoribus ac ſubinde etiam in rudibus.

21 *Item in fœminis : & quomodo?*

22 *Item quando Jura non ſunt clara, ſed ambigua.*

1 HÆc Regula deſumitur ex *l. Genero*, 8. *ff. de his, qui not. infam.* ex *l.* 1. *& ſeqq. ff. de Juris, facti ignorantia*; uti & ex *Tit.* 18. *C. de Juris & facti ignorantia.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Ante reſponſionem ſciendum quid, & quotuplex ſit Ignorantia: Quidam errorem cum ignorantia confundunt, & idem eſſe dicunt, ſed minus ſolide; quia Error conſiſtit in poſitivo falſo judicio intellectus: Ignorantia autem conſiſtit in privatione ſcientiæ; & communiter bene deſcribitur: Ignorantia autem eſt *privatio, ſeu carentia ſcientiæ circa ea, quorum ſcientiam habere poſſibile eſt.*

3 Ignorantia ſic deſcripta alia eſt *Facti*, alia *Juris*. *Ignorantia facti* eſt, & dicitur, quando quis ignorat aliquid eſſe factum vel omiſſum, ad hunc, vel illum pertinere; v. g. ignorat quis, rem eſſe venditam: vel utrum Provincia quædam ad hunc vel illum pertineat Principem: an pugna ſit commiſſa, an victoria ab hoc vel illo reportata. Hæc ignorantia rurſus alia eſt *facti proprii*, alia *facti alieni*. Ignorantia *facti proprii*, eſt, qua facta noſtra propria ſeu ea, quæ a nobis ipſis facta ſunt, ignoramus, ſeu non amplius ſcimus. Ignorantia *facti alieni* eſt, qua neſcimus, quæ ab aliis fiunt, vel facta ſunt.

4 Ignorantia *Juris* eſt, qua ignoramus Jura, ſeu Leges vel Canones, aut Statuta municipalia, mandata vel decreta; tali ignorantia laborat v. g. qui ſolemnitates Juris ad alienationem rerum eccleſiaſticarum requiſitas ignorat: vel quod decimæ novalium primo triennio ſemper pertineant ad Parochum &c.

5 Ignorantia tam facti quam Juris ulterius alia Vincibilis, alia Invincibilis eſt, quæ utraque aliter in externo, aliter in foro interno ſumitur. In foro interno enim invincibilis ignorantia (quam etiam antecedentem, item probabilem & juſtam vocant) illa dicitur, quæ morali diligentia impediri, ſeu tolli non potuit, eo quod vel in mentem non venerit cogitare vel dubitare de oppoſito: vel etſi inciderit, ſcientiam tamen vel notitiam etiam adhibita diligentia & inquiſitione acquirere, & ignorantiam depellere quis non valuit. Ignorantia vincibilis vero (quæ etiam conſequens dicitur) in eodem foro interno eſt, quæ morali diligentia ſuperari, & tolli, ſcientiaque oppoſita acquiri potuiſſet & debuiſſet.

6 In foro externo autem, in quo quivis ſcire præſumitur id, quod illius ſtatus, conditio, aut officium requirit, omnis ille dicitur habere Ignorantiam vincibilem, qui ea ignorat, quæ ſcire ad ſtatum & conditionem illius requiritur etiamſi de illo dubitare, vel cogitare non inciderit. *arg. c. fin. §. Si quis, de Clandeſt. Deſponſ.*

7 Porro Ignorantia vincibilis adhuc dividitur in *craſſam*, ſeu *ſupinam*, & in *affectatam*. Craſſa, ſeu ſupina eſt, qua quis ex tædio, pigritia, aliave inſufficienti cauſa, vel nullam, vel non debitam adhibet diligentiam ad acquirendam notitiam eorum, quæ ex ſtatu aut conditione ſcire debet: affectata vero ignorantia dicitur, qua data opera ſcire quis non vult, vel ſcire cavet, quæ ſcire tenetur, ut vel liberius, & ſine remorſu conſcientiæ delinquere, vel excuſationem circa legis obligationem prætendere queat: juxta quod de talibus legitur Job *cap.* 21. *Qui dixerunt Deo, recede a nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus*, & *Pſal.* 35. *Noluit intelligere, ut bene ageret.* Sic de natura & diverſitate Ignorantiæ tam Theologi, quam Juriſtæ communiter docent, ſuamque doctrinam deſumunt & firmant ex Juribus a. 1. citatis præſertim ex *Titulis ff. & C. de Juris & facti ignorantia.*

8 Prænotandum etiam hic, aliud eſſe ignorantiam excuſare in ordine ad damnum vitandum: aliud in ordine ad acquirendum lucrum, *arg. l.* 8. *ff. de Jur. & facti ignor.*

9 Reſp. I. Ad quæſtionem a. 2. poſitam: Regula XIII. quæ duas habet partes, unam de *Ignorantia facti*, alteram de *Ignorantia Juris*, quo ad utramque intelligenda eſt ſecundum forum externum, & quidem de Invincibili, non de Vincibili Ignorantia; per hanc enim ſive facti, ſive Juris ſit, neminem excuſari vel juvari, certum eſt; quia, ſi craſſa & ſupina habetur, deperditi, ſocordis, ac hoc ipſo inexcuſabilis hominis eſt, *l. Plurimum*, 3. *ff. de Juris & facti ignorantia*, indeque a jure reprobatur, etiamſi facti ſit, *l.* 6. *ff. de Juris & facti Ignorantia*, ibi: *Nec ſupina ignorantia ferenda eſt factum ignorantis*; juncta *l. Regula eſt*, 9. *§.* 2. *eod.* ibi: *quid enim, ſi omnes in civitate ſciant, quod ille ſolus ignorat?* Si Juris eſt, etiam a SS. Canonibus rejicitur *c. fin. de conſtit. in* 6. ibi: *dum tamen eorum ignorantia craſſa non fuerit aut ſupina*, ſi autem affectata, ſive juris ſive facti fuerit, minus excuſat, utpote pejor omni alia. Et Ratio ulterior eſt, quia ſcire, & ſcire debere, facileque poſſe in Jure paria habentur. *cit. c. fin. §. Si quis, de Clandeſt. Deſponſ.* & *l. ſi Titius* 48. *pr. ff. de Fidejuſſ.*

10 Reſp. II. Verus Regulæ ſenſus quo ad primam illius partem de Ignorantia Facti hic eſt: *Invincibilis, ſeu probabilis ignorantia facti alieni in foro externo excuſat tam quo ad vitandum damnum, quam incommodis*, per Jura citata, juncta *l.* 8. *ff de Jur. & fact. ignor.* ibi: *Error facti ne maribus quidem in damnis vel compendiis* (id eſt, in damno vitando, vel lucro captando) *obeſt.* Ratio eſt; quia, cum facta aliena quaſi innumera, eaque diverſa & obſcura ſint, etiam prudentiſſimos, & expertiſſimos facile latent & fallunt, ut dicitur *l.* 2. *ff. de Jur. & fact. ignor.* Unde etiam hæc ignorantia facti alieni in judiciis ſemper præſumitur, niſi a parte adverſa ſcientia probetur, *arg. verius*, 21. *ff. de Probat* & *c. præſumitur*, 47. *de R. J. in* 6. ibi: *Præſumitur ignorantia, ubi ſcientia non probatur.*

11 Dicitur autem notanter: *Facti alieni*; nam ignorantia facti proprii non excuſat, *c. Ab Excommunicato* 41. *de Reſcript.* & *l. Quamquam*, 7. *pr. ff. ad S. C. Vell.* cum nemo prudens cenſeatur ignorare facta propria, niſi forſan valde antiqua ſint, vel quis plurimis negotiis implicatus, aut in extremis exiſtens foret, indeque veriſimilis oblivio prudenter præſumi valeret, uti poſt Marant. in *l. Is poteſt*, *ff. de acquir. hær. n.* 227. Menoch. *de Præſumpt. lib.* 6. *præſumpt.* 23. *a n.* 28. *& ſeqq.* obſervat Barb. *in hanc Reg. n.* 20. *& ſeq.*

12 Nec obſtat Reſponſioni *can. In lectum* 6. *cau.* 34. *q.* 2. ubi habetur, quod marito ſit impoſita pœnitentia ob concubitum cum ſorore uxoris ſuæ ignoranter factum; cum dicta ſoror abſente uxore lectum clanculum ingreſſa maritum deceperit, & ſecum quaſi cum uxore propria ad copulam induxerit; Nam contra eſt, tum quia ille maritus propterea non fuit habitus reus adulterii: quod autem punitus fuerit, non in pœnam delicti, ſed ad evitandum ſcandalum, & pro majori cautela, ſi forſan in cavendo inceſtu & adulterio negligentia vel culpa interveniſſet, factum eſt, Gloſſ. *hic*, & in *cit. can. In Lectum verſ. Pœnitentiam.*

13 Pariter non obſtat *c. Innotuit*, 20. *de Elect.* ubi Canonici ignoranter eligentes indignum ob defectum Natalium repelluntur: conſequenter etiam ignorantia facti non excuſare ſatis innuitur; Nam reſpondetur *primo*: Pœnam privationis tunc non fuiſſe impoſitam. Reſp. *ſecundo*: Canonicos illos improvide, & ex vincibili ignorantia facti elegiſſe; quia ex officio tenebantur indagare, & habere notitiam de habilitate eligendi: de vincibili autem ignorantia Regula non loquitur, ſed ipſamet eam rejicit juxta dicta a. 9.

14 Reſp. III. Verus ſenſus Regulæ quoad ſecundam illius partem de Ignorantia Juris ſequens eſt: *Nulla ignorantia Juris ſive divini & naturalis, ſive humani, ſive legis, ſive Canonis, ſive ſtatuti municipalis, ſive receptæ conſuetudinis in foro externo excuſat quoad acquirendum lucrum: bene vero quoad vitandum damnum in re ſua amittenda emergens*, *arg. can. Turbatur*, 12. *cau.* 1. *q.* 4. Ratio eſt; quia leges ab omnibus intelligi & ſciri debent. *l. Leges*, 3. *C. de Legib.* & *l. Conſtitutiones*, 12. *C. de Jur. & fact. ignor.* ibi: *Conſtitutiones Principum*

pum nec ignorare quemquam, nec diſſimulari permittimus, ut proin ignorantia Juris, ſicuti ignorantia facti, non præſumatur, ſed pro culpa lata habeatur, uti poſt Bart. & Bald. bene obſervat Barb. *hic n.* 25.

15 Dicitur autem notanter, *quoad acquirendum lucrum, bene vero quoad damnum vitandum in re ſua amittenda*; quia leges ipſæ expreſſe ſic diſtinguunt, *l. Juris*, 7. *ff. de Jur. & fact. ignor.* ibi: *Juris ignorantia non prodeſt acquirere volentibus, ſuum vero perdentibus non nocet, & l. Error*, 8. *ff. eod.* ibi: *Cæterum omnibus Juris error in damnis avertendis non nocet.*

16 Objicitur contra ſecundam hanc partem Regulæ *cap. fin. de Conſtit. in 6.* ubi expreſſe habetur, quod Statutorum, ſicque Juris ignorantia excuſet, niſi ſit craſſa aut ſupina. Reſp. ibi ſermonem eſſe de ſententiis cenſurarum, ad quas contrahendas contumacia, & quaſi contemptus poteſtatis Eccleſiaſticæ aliquid ſub cenſura prohibentis requiritur. *c. Sacro*, 48. *de Sent. Excom. & c. Ex parte* 23. *de V. S.* quæ contumacia ſine prævia monitione & notitia prohibitionis ſub cenſura factæ non datur.

17 Objicitur ulterius: Jura, Leges ac Canones innumeri ſunt, & maxima pars hominum eos inculpabiliter ignorat, cum illos ſcire nec ſtatus, nec conditio eorum requirat; ergò æquum eſt, ut etiam Juris ignorantia probabilis aut invincibilis excuſet. Reſp. objectionem procedere quidem & ſtringere in foro iuterno, non item in externo; in hoc enim juxta Jura *n.* 14 citata nulla attenditur ignorantia, eo quod, licet multi Jura ignoret, de iis tamen in judicialibus, & ſubinde etiam extrajudicialibus majoris momenti negotiis ipſos concernentibus per alios informari, ac notitiam eorum acquirere poſſent &c. indeque ipſos ignorantia illorum in foro externo non excuſet.

18 Cæterum ex Regula hactenus declarata adducit Gloſſa *hic* notabilem doctrinam, an & quando vi dictæ Regulæ quis in judicio teneatur ad expenſas litis; Verum quia de hac materia ſufficienter jam egimus, *lib. II. Tit.* 27. *§.* 7. Lectorem illuc remittimus.

19 Quæritur II. An? & quales Regula XIII. patiatur fallentias? Reſp. I. Eam quoad partem primam de *Ignorantia facti* fallere in caſibus, & factis publicis ac notoriis, aut valde notabilibus & ponderoſis, quæ fere cunctis patent, & a quovis modica duntaxat adhibita diligentia ſciri poſſunt. Barb. *hic num.* 22. Menoch. *de Præſumpt. præſumpt.* 23. *n.* 68. *arg. cit. l. Regula eſt*, 9. *ff. de Juris & fact. ignor.* ibi: *ſed facti Ignorantia ita demum cuique non nocet, ſi non ei ſumma negligentia objiciatur; quid enim, ſi omnes in civitate ſciant, quod ille ſolus ignorat*; cum concordant. quamvis hæc propria fallentia dici vix queat; cum in hujuſmodi caſibus cenſeatur adeſſe ſupina ac vincibilis ignorantia facti, ſicut in illis factis, quæ quis vi ſtatus & conditionis ſcire tenetur: de qua ignorantia quia non loquitur Regula per dicta *n.* 9. fallentiæ in dictis caſibus proprie non cenſetur ſubjecta.

Reſp. II. Quoad ſecundam partem de *Ignorantia Juris* Regula fallit 1. in militibus & minoribus *l. Regula eſt*, 9. *ff. de Jur. & fact. Ignor.* & *l.* 1. *C. eod.* Item in omnino rudibus, caſu quo copiam peritorum Juris, quos conſulant, non habent, uti communiter volunt DD. *arg. cit. l. Regula*, *§.* 3. *ff. de Jur. & fact. Ignor.* item *l.* 1. *§. fin. ff. de Edendo*, ac adhuc clarius *l. fin. C. de Teſtament.* ibi: *in illis locis, in quibus raro inveniuntur homines litterati, per præſentem legem Ruſticanis concedimus &c.* 20

Fallit 2. juxta aliquos in fæminis propter ſexus infirmitatem *arg. ſæpe cit. leg. Regula*. Verum quia hæc lex non abſolute, ſed cum reſtrictione fæminas excepit, ibi: *quod & in fæminis in quibuſdam cauſis propter ſexus infirmitatem dicitur*: cauſas autem has *l. fin. C. eod.* non niſi illas eſſe dicat, ubi agitur de vitando damno, ibi: *Ne paſſim liceat fæminis omnes ſuos contractus retractare in his, quæ ignoraverunt, ſtatuimus, ſi per ignorantiam Juris damnum aliquod circa jus vel ſubſtantiam patiantur, in his tantum caſibus, in quibus præteritarum legum Authoritas eis ſuffragatur*: hinc propria fallentia dicenda non videtur; cum Juris ignorantia quoad vitandum damnum nulli noceat, ſed quemvis etiam vi Regulæ excuſet juxta dicta *n.* 15. 21

Fallit 3. quando Jura non ſunt clara, ſed ambigua, obſcura, ac propterea multum controverſa inter DD. Hujuſmodi enim Juris ignorantia tam quoad acquirendum, quam vitandum damnum excuſat. Barb. *hic n.* 26. Abb. *in c. de quarta*, *de Præſcript. n.* 12. & alii communiter: & Ratio eſt; quia ubi jus eſt vere dubium, ac inter DD. controverſum, non eſt major ratio, cur quis unam potius quam aliã opinionem ſequi teneatur; quinimo talis ignorantia proprie non eſt Juris cum de ratione Juris ſeu legis ſit eſſe manifeſtum. *c. Erit autem lex di.* 4. 22

R E G U L A XIV.

Cum quis in Jus alterius ſuccedit, juſtam ignorantiæ cauſam habere cenſetur.

S U M M A R I U M.

1 *Hæc Regula exemplificat duntaxat, & declarat antecedentem.*
2 *Succedens in jus alterius ſive univerſale, ſive particulare præſumitur ignorare facta anteceſſoris.*
3 *Si contra ipſum agitur, non item, ſi ipſe actionem inſtituit.*
4 *Verus ſenſus Regulæ quis?*
5 *Solvitur objectio.*
Ignorantia Succeſſoris non tollit obligationem ſolvendi debita anteceſſoris, ſed ſuſpendit tantum, donec probetur: Ibid.

1 HÆc Regula deſumpta ex *leg. qui in alterius*, 42. *pr. ff. de R. J.* nil aliud vult, quam aliquo Juris exemplo declarare & confirmare regulam precedentem XIII. uti bene notat Gloſſ. *hic in fine*; cum enim juxta dicta in antecedente Regula, Ignorantia facti alieni excuſet: quid autem anteceſſor debeat, an, & qualiter bona ipſius gravata ſint, ſit factum alienum, ignorans illud Succeſſor merito excuſatur. Hinc pro brevi huius Regulæ expeditione.

Quæritur, quomodo hæc Regula ſit intelligenda? & quis verus illius ſenſus? Reſp. I. Per verba: *in Jus alterius ſuccedit*; hic non tantum intelligi illum, qui ex teſtamento, vel ab inteſtato in univerſum Jus alterius, ſed quemvis alium, qui etiam quoad res particulares in jus alterius ſuccedit, veluti Legatarius, Fidei-Commiſſarius, Donatarius, Emptor; imo etiam Prælati, & alii in dignitate, officio, & beneficio ſuccedentes; cum hi æque ac hæredes facta anteceſſorum, utpote aliena invincibiliter ignorare præſumantur, ac propterea excuſari mereantur, Strein *in hac Reg. n.* 1. Caniſius *in eandem in pr.* Barb. *ibid. num.* 3. & 4. & alii ab eo citati, per Jura in præcedenti Regula allegata. 2

Notandum tamen cum Gloſſ. cit. Dyno, Viviano *hic* & aliis, Regulam intelligi debere in caſu, quo ſuccedens in jus alterius convenitur, ab aliquo, ut v. g. ſolvat debitum anteceſſoris, vel reſtituat rem ab ipſo ablatam &c. in tali enim caſu excuſat ipſum ignorantia debiti tanquam facti alieni, quod ſolvere 3

non

Digitized by Google

non teneatur ; niſi prios debitum probetur : non autem in caſu, quo ſucceſſor ipſe contra alium actionem inſtituit, tunc enim ignorantia ei non opitulatur; cum quivis ad judicium provocans certus eſſe debeat de facto ſuo: quod totum liquet ex cit. *l. qui in alterius* 42. *ff. de R. J.* ibi: *qui in alterius locum ſuccedunt, juſtam babent cauſam ignorantiæ, an id, quod peteretur, deberetur &c. Hæc ita de hærede dicta ſunt, ſi cum eo ageretur, non etiam, ſi agat; nam plane, qui agit, certus eſſe debet: cum ſit in poteſtate ejus, quando velit experiri, & ante debet rem diligenter explorare, & tunc ad agendum procedere.* Et ex his

4 Reſp. II. Genuinus ſenſus Regulæ XIV. hic eſt; *Qui in jus alterius ſive univerſale, ſive particulare ſuccedit, invincibiliter cenſetur ignorare geſta anteceſſoris, conſequenter nec in culpa nec in mora eſt ſolvendi debita per anteceſſorem occulte contracta, vel reſtituendi injuſte ab eodem ablata, vel aliam præſtandi occultam obligationem, donec a petente ſufficienter probetur.* Per Jura & rationes jam allegatas:

Objicitur contra hanc Regulam & ſenſum illius *l. Ad diem 77. ff. de Verb. oblig.* & *l. fin. ff. de Nautico fænore;* vi quarum habetur, quod ſi quis alicui mille florenos ad certum diem ſub pœna quinquaginta florenorum promittit, & ante adventum conventæ diei moriatur, hæres etiam ad pænam teneatur; ergo Ignorantia facti ab anteceſſore non excuſat ſucceſſorem in jus illius. Reſp. Has leges loqui de caſu, quo debitum & pœna ex contractu adjecta jam ſufficienter ſunt probata: in quo utique Ignorantia non amplius excuſat, utpote quæ non extinguit reales obligationes & vera debita anteceſſoris, ſed ſuccedentem duntaxat immunem reddit a culpa & mora ſolvendi, donec debitum ſufficientet probetur, quo facto ignorantia ceſſat, & ſtringit ſuccedentem in jus alterius eadem obligatio, quam habuit anteceſſor. Zoeſius *in leg. Stipulationum, 2. §. Ex his, ff. de Verbor. Obligation. num.* 15. 5

REGULA XV.

Odia reſtringi, & favores convenit ampliari.

SUMMARIUM.

1 *Regula celebris, ſed difficilis explicatu eſt: & quare?*
2 *Quænam materia, lex, vel diſpoſitio ſit & dicatur favorabilis: & quæ odioſa? & trib. ſeqq.*
6 *Verus ſenſus Regulæ quis?*
7 *Declaratur Exemplis: & duob. ſeqq.*
10 *Omnes Leges pænales cenſentur odioſæ, ac ſtricte interpretandæ.*
11 *Leges, Reſcripta & Diſpoſitiones, quæ a Jure communi exorbitant, cenſentur odioſæ.*
12 *Idem eſt de Privilegiis.*
13 *Afferuntur plura exempla ex Jure de reſtringendis, ac non extendendis odioſis: & trib. ſeqq.*
17 *Alia exempla de ampliandis, extendendis, & late explicandis favoribus, ac odiis reſtringendis: & duobus ſeqq.*
Nomine Populi in odioſis non veniunt Clerici, bene vero in favorabilibus. ib.
18 *Nomine Clericorum in odioſis non veniunt Epiſcopi, Prælati, Canonici, Religioſi: bene vero in favorabilibus.*
19 *Nomine Territorii in favorabilibus veniunt etiam loca exempta, non item in odioſis.*
20 *Regula circa exorbitantia a Jure communi, conſequenter odioſa, fallit quando furor conceſſus eſt pro utilitate publica.*
21 *Vel pro cultu Divino, Fide, Religione, ſalute animarum, aut cauſa pia.*
22 *Vel ex motu proprio.*
23 *Item ubi eſt eadem ratio in lege expreſſa.*
24 *Item ſi extenſio requiritur ad evitandum abſurdum.*
25 *Circa ampliandos favores fallit etiam Regula in Beneficiis Eccleſiaſticis.*
26 *Et quando præjudicatur Juri tertio jam quæſito.*

1 CEleberrima eſt hæc Regula, & in praxi frequentiſſime occurrens, non tamen ſine difficultate; cum non modica inter DD. controverſia exiſtat, quænam materia, lex & diſpoſitio favorabilis, & quænam odioſa ſit. Quamvis enim extra dubium ſit, illas Leges, Canones, Statuta, Privilegia, quæ merum beneficium in favorem unius ſine præjudicio alterius & Juris communis continent, favorabiles cenſeri, indeque late interpretari ac extendi poſſe & debere, *l. Beneficium 3. ff. de Conſtit. Princ.* & *c. Cum Dilecti 6. de Donat.* tamen quia in legibus, diſpoſitionibus, privilegiis &c. plerumque, quod uni eſt favorabile, alteri odioſum, vel a Jure commoni exorbitans, ac econtra: difficultas in decidendo eſt, quænam favorabilis, quænam odioſa diſpoſitio habenda ſit?

Sanch. *lib. 1. de Matrim. diſp. 1. n. 5.* cum aliis magnæ notæ Doctoribus putat, attendendam eſſe principalem intentionem diſponentis vel legiſlatoris; ſi enim hic per ſuam legem, ſtatutum, diſpoſitionem principaliter intendit, alicui favorem exhibere, lex & diſpoſitio favorabilis cenſenda, conſequenter ampliande, extendenda, & late interpretanda eſt, licet etiam in damnum & odium alterius redundet: ſi vero primarium intentum in alicujus odium & pænam tendit, vel contra jus commune militat, lex odioſa reputari debet, etſi cedat etiam in alterios favorem. Quæ opinio vera & ſolida videtur, ſi accipitur cum reſtrictione, quam facit *diſp. 3. n. 5.* 2

Ubi communiori, magis veræ, ac ſolidæ adhæret doctrinæ, quam de hac materia jam tradidimus *lib. I. Tit. 2. §. 17. a n. 437.* videlicet, quotieſcunque odium & favor ab invicem ſeparari poſſunt, lex, vel diſpoſitio partim favorabilis, partim odioſa cenſenda eſt: ac proin qua parte favorabilis, late interpretanda venit: qua parte vero odioſa videtur ſtrictæ interpretationis eſt, ac reſtringi debet. 3

Si autem favor & odium in lege vel diſpoſitione reperta ſeparari nequeunt, attendenda eſt principalis intentio diſponentis, ſeu legiſlatoris juxta dicta *n. 2.* quæ intentio tum ex verbis ipſius, tum ex ſubjecta materia deſumi poterit. 4

Quod ſi vero non appareat, an conſtitutio principaliter facta ſit in favorem vel odium alterius, tunc favorabilis cenſenda, & conſequenter late interpretanda eſt. Et hanc doctrinam ſatis probavimus & declaravimus per Jura, rationem duplicem, Gloſſ. DD. Bart. Bald. Jaſon. Covarr. Abbat. ipſumque Sanch. & alios cit. *lib. I. Tit. 2. §. 17. a n. 437.* ubi vide ne ſuperflua fiat repetitio. His præmiſſis 5

Quæritur I. Quomodo Regula XV. intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. Eam in ſequenti genuino ſenſu intelligendam eſſe. *Leges*, canones, ſtatuta, reſcripta, diſpoſitiones odioſæ, id eſt, illæ, quæ vel a jure communi exorbitant, vel principaliter in odium & pænam tendunt, ſtricte interpretandæ, & propterea non extendendæ, ſed reſtringendæ ſunt: Favorabiles vero, illæ videlicet, quæ principaliter in favorem alicujus factæ ſunt, late *explicari & extendi poſſunt & debent*, uti in præcedentibus numeris jam compendioſe, ex *cit. lib. I.* autem *Tit. 2. §. 17.* ple-nius 6

nius declaratum probatumque habetur, & amplius

7 Huic ſenſui ac doctrinæ conformiter rem magis variis exemplis declarat Gloſſa, & quidem in primis in *c. Si propter. de Reſcript. in 6.* ait conſtitutionem in hoc c. contentam, qua ad debita ſolvenda Epiſcopo concedebantur beneficiorum fructus primi anni. eſſe favorabilem; quia principaliter eſt facta in favorem Epiſcopi ad ſolvenda ſua debita, quamvis in eorum, quibus beneficia conferebantur, redundet damnum, utpote qui propterea redditus primi anni percipere non poterant.

8 Similiter in *c. Sciant cuncti de Elect. in 6. verſ. alios*, inquit, eam conſtitutionem, qua laici excommunicantur, quia gravare præſumpſerunt Clericos ex eo, quod rogati noluerint eligere illos, pro quibus laici intercedebant, eſſe favorabilem, non obſtante, quod laicis ob excommunicationem fuerit odioſa; quia principaliter facta eſt in favorem Clericorum ne injuſte gravaretur.

9 Pariter *can. Si quis ſuadente diabolo* quia principaliter in favorem ſtatus Clericalis conditus eſt, cenſetur favorabilis ex parte Clericorum, indeque late interpretandus, & etiam ad converſos, ſeu ſic dictos Laicos Religioſos extendendus eſt: *c. Non dubium. de Sentet. Excommun.* licet ex parte violantium illum ſit odioſus ob excommunicationem annexam, ac propterea ex parte perſonarum violantium, id eſt, violentas manus in Clericum mittentium ſtricte & cum effectu de actuali violenta injectione manus interpretandus; & nullatenus ad verbalem, vel minas verberum in Clericum extendendus; quia favor & odium in hoc ſeparari poſſunt juxta dicta *n. 3.*

10 Porro quia Regula duas habet partes, unam de odiis reſtringendis, alteram de favoribus ampliandis, loquendo ſpecialiter de prima parte, ſeu de reſtringendo odio, ſeu odioſis imprimis omnes leges & diſpoſitiones pænales cenſentur odioſæ, ac propterea in dubio ſtricte interpretandæ, nec ultra caſum, & perſonas expreſſas extendendæ ſunt, uti amplius jam dictum *c. l. I. T. 2. §. 17. a. n. 427. arg. l. 42. ff. de Pœnis.* ibi: *Interpretatione legum pœnæ molliendæ ſunt potius, quam exaſperandæ, &c. In pœnis. 49. de R. J. in 6.* ibi: *In pœnis benignior interpretatio eſt facienda.*

11 Dein leges, Reſcripta, ac omnes diſpoſitiones a Jure communi exorbitantes, & multo magis Juris correctoriæ tanquam odioſæ, ſtricte interpretandæ, & nec in conſequentiam trahendæ, nec de perſona ad perſonam, neque de caſu ad caſum extendendæ ſunt juxta *c. quæ 28. de R. J. in 6.* ibi: *quæ a Jure communi exorbitant, nequaquam in conſequentiam ſunt trahenda* & *c. Is qui. de filiis Presbyt. in 6.* ubi Papa ait: *prætextu diſpenſationis hujuſmodi, quam exorbitantem a Jure oportet velut odioſam reſtringi.* juncta *l. Si vero. 64. §. de Viro. 9. ff. Soluto Matrim.*

12 Et quoniam privilegia a potiori ſunt contra Jus commune, *can. Privilegia. diſt. 3.* a potiori etiam odioſa cenſentur; cum omnis receſſus a Jure ſit odioſus *c. 5. & 2. de filiis Presbyt. in 6.* conſequenter ſtrictæ interpretationis juxta tritum brocardicum: *Privilegium conceſſum contra Jus eſt ſtricte interpretandum*: Non obſtante, quod ex parte privilegiatorum contineant favorem, & dans privilegium principaliter intenderit favorem illis conferre; quia hic favor privatus eſt, cui præponderat favor Juris communis: quamvis hæc doctrina patiatur etiam ſuas fallentias juxta dicenda *num. 21.*

13 Sic ulterius in ſpecie, quia *Clem. 1. de Privileg.* prohibens ſub cenſuris, ne Religioſi ſine licentia Parochi adminiſtrent extremam unctionem, & Matrimonium, non extenditur adminiſtrantes Baptiſmum, quia odioſa eſt.

14 Sic licet *Clem. un. de Conſang. & Affin.* Moniales profeſſæ ſi nubunt, & illi, qui eas in uxores ducunt, ſint excommunicati: tamen, quia odioſa eſt, ſtricte interpretari debet, & ideo ad fæminam, quæ profeſſo Religioſo nubit, extendi non poteſt. Taccin. *hic. n. 8.*

15 Pariter quamvis vi Concilii Trident. excommunicationem incurrant, qui fæminas ad ingrediendam Religionem cogunt, tamen hanc excommunicationem non contrahunt cogentes maſculum ingredi Religionem; quia Tridentina diſpoſitio tanquam odioſa ad perſonas non expreſſas extendi nequit.

16 Rurſus ob eandem rationem Clerici ſeculares fraudantes decimas non incurrunt pænas, quas contrahunt id facientes Religioſi. Gloſſ. in *Clement. 1. de Decimis.*

17 Loquendo autem ulterius in ſpecie de ſecunda parte Regulæ, id eſt, de ampliando, late interpretando, & extendendo favore, imo pro utraque parte ſerviunt pro declaratione inter alia etiam ſequentia exempla, *Primo*: licet in odioſis & penalibus nomine populi non veniant Clerici: *arg. c. ſi Sententia. 16. de Sent. Excom. in 6.* in favorabilibus tamen eodem nomine etiam comprehenduntur; quia favores ſunt ampliandi, & extendendi.

18 *Secundo*: Quamvis in materia odioſa & pænali nomine Clericorum non veniant Epiſcopi: *c. quia periculoſum. 4. de Sent. Excom. in 6.* neque Canonici, nec alii in Eccleſiaſtica dignitate conſtituti *c. Sedes Apoſtolica. 15. de Reſcript.* & *c. Statutum. 22. de Elect. in 6.* nec Religioſi, juxta Gloſſ. in *Clement. 1. de Supplend. neglig. Prælat.* ſeu ſoli Clerici ſæculares: tamen in materia favorabili præfati omnes nomine Clericorum comprehenduntur.

19 *Tertio*: Nomine Territorii in materia favorabili veniunt etiam loca exempta, non item in materia pęnali. vel alias odioſa. Fel. in *c. Rudol. de Reſcr. n. 18.*

20 Quæritur II. An? & quæ ſint Fallentiæ contra Regulam XV. Reſp. Eam quoad primam partem de odiis reſtringendis fallere in exorbitantibus a Jure conſequenter odioſis tam legibus, quam reſcriptis, & privilegiis, ita ut non ſtricte, ſed late explicari & extendi poſſint ac debeant 1. Quando agitur de favore publicæ utilitatis, *arg. l. Cætera. 41. §. ſed ſi quis. ff. de legatis. I.* Alexander *l. 2. Conſil. 216. n. 38.* Tuſchus *lit. E. Concl. 665.* Bartol. Imola & alii.

21 Fallit 2. In Reſcriptis & Privilegiis conceſſis pro favore cultus divini, fidei, Religionis, ſalutis animarum. Fag. in *c. olim. de V. S. n. 15.* Sylveſter *verſ. Privilegium. q. 3. arg. c. in his. 30. de Privileg.* ibi: *In his, quæ ad cultum divinum facere dignoſcuntur, non maligna, ſed benigna eſſet potius interpretatio facienda.* Ratio redditur *l. ſunt perſonæ. 43. ff. de Religioſ. & ſumptibus fun.* ibi: *Nam ſummam eſſe rationem, quæ pro Religione facit.* Quam fallentiam. Gloſſ. *in c. Sciant. verſ. alios. de Elect. in 6.* Sylveſt. *loc. cit.* Suarez *lib. 8. de legib. c. 27. n. 7.* Laym. *Tract. 4. c. 23. n. 5.* & alii etiam extendunt ad illa, quæ conceſſa ſunt in favorem Eccleſiæ, Monaſterii, Hoſpitalis, vel alterius cauſæ pię, aut alias favorabilis.

22 Fallit. 3. quando Privilegium aut Reſcriptum Iuri communi contrarium datum eſt motu proprio. Laym. *loc. cit.* Suarez *loc. cit. n. 8.* Tale ſiquidem tanquam proprium Principis beneficium, & ex certa ſcientia conceſſum amplam & latam interpretationem meretur *c. ſi motu proprio 23.* & *c. Si pluribus 24. de preb. in 6.*

23 Fallit 4. circa leges, ubi eſt eadem ratio in lege expreſſa: ob hanc enim etiam lex pęnalis, vel alias odioſa ad caſum non expreſſum extenditur. Ab. Panorm. *l. 1. Conſil. 75. n. 6.* Tuſch. *lit. E. Concl. 665. num. 4.* Gloſſ. *in Clement. 1. verſ. Eligatur de Elect. arg. cap. ſi poſtquam. 33. parag. ſi vero de Elect. in 6.* & *lege Si quis id 7. ff. de Juriſdict.* quia ratio in lege expreſſa eſt anima legis *can. Conſuetudo. diſt. 1.* & *l. enim ratio 7. ff. de Portion. quæ liberis*, & ubi hęc eſt eadem, etiam eadem cenſetur eſſe legis diſpoſitio, *lib. Ideo. 27. ff. de legib.* cum Concord.

24 Fallit 5. In caſibus, in quibus exorbitantia a Jure communi extenſionem exigunt ad evitandum abſurdum v. g. quia alias durius ageretur cum Eccleſiis, & perſonis Eccleſiaſticis contra *c. 1. de Dolo & Contumac.* ac Concordantias, juncta *l. Servius. 4. ff. quod vi aut clam.* ubi ſimilis extenſio fit: *ne meliores conditionis ſint ſtulti, quam periti.*

25 Quoad ſecundam partem de favoribus ampliandis Fallit 1. in Beneficiis Eccleſiaſticis, utpote quæ pro-

ter ambitionem ſtricte interpretanda ſunt textu claro *c. quamvis. 4. de Præb. in 6.* ubi etiam ratio exprimitur, ibi: *Quamvis pleniſſima ſit alias in beneficiis interpretatio facienda, litteræ tamen ſuper obtinendis beneficiis debent, cum ſint ambitioſæ, reſtringi.*

26 Fallit 2. In quibuſcunque etiam maxime favorabilibus diſpoſitionibus, quæ præjudicant Juri tertii jam quæſito, prout deſumitur ex *cap, Super eo. 15. de Off. Deleg. c. licet. 12. de Offic. Ordin.* & *c. cum capella. 16. de Privileg.* juncta *Regula Cancell. 18. de non tollendo jus quæſitum*, ubi Papa expreſſe declarat, quod per nullas literas & gratias, etiam motu proprio datas tollatur Jus tertii jam quæſitum.

Cæterum; qui plura circa hanc Regulam, ac de interpretatione illius ſcire deſiderat, legat ex *l. I. T. 2. de Conſtit. §. 17.* & *T. 3. de Reſcript. §. 5.*

REGULA XVI.

Decet conceſſum a Principe Beneficium eſſe manſurum.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde deſumpta?*
2 *Beneficium proprie & late ſumptum quid?*
Hic ſumitur in ſenſu lato, prout etiam privilegium comprehendit.
3 *Decet quidem Principem, ut beneficia non revocet; poteſt tamen tale ſuo ſubdito conceſſum ex cauſa juſta revocare.*
4 *Non item conceſſum alieno.*
5 *Cur deceat Principem beneficia & privilegia conceſſa non revocare?*
Ponitur verus ſenſus Regulæ.
7 *Solvitur objectio:* Par in parem non habet imperium: *quomodo intelligendum?*
8 *Cauſæ, ob quas revocari poſſunt, vel ipſo jure ceſſant privilegia.*
9 *Enarrantur breviter.*

1 HÆc Regula deſumitur ex *c. Si ſuper gratia. 9. de Offic. Delegat. in 6. c. Si cui. 36. ad Præb. in 6.* & aliis a gloſſa hic citatis Juribus.

2 Quæritur, Quomodo hæc Regula intelligenda? Et quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Quamvis *Beneficium Principis* proprie ſumptum illud ſolum dicatur, quod ex liberalitate non contra, ſed præter Jus commune ſine ullius, quam concedentis præjudicio confertur, uti amplius diximus *L. I. tit. 2. de Conſtitut. num. 445. & ſeq.* tamen a Regula hic ſumitur late, prout privilegium quoque, etiam contra Jus conceſſum comprehendit, uti cum Strein *hic n. 1.* bene obſervat Peckius *hic n. 4.* ut proin ſicut beneficia propria, ſic etiam Privilegia a Principe (cujus nomine etiam Epiſcopi veniunt juxta Gloſſ. *hic*) conceſſa conſtanter durare, & manere deceat, conſequenter morte concedentis non expirent, niſi aliter in conceſſione beneficii, gratiæ, vel privilegii exprimatur *arg. c. ſi gratioſe. 5. de Reſcript. in 6.* ubi gratia a Pontifice conceſſa *uſque ad ſuæ voluntatis beneplacitum* per obitum concedentis, quo ejus *beneplacitum* omnino extinguitur, eo ipſo expirare dicitur.

3 Per verbum *Decet* dicere vult Regula, quod omnino conveniens ſit, & deceat quidem Principem, ut beneficia, gratias & privilegia a ſe, vel anteceſſore conceſſa permanere permittat: ad id tamen abſolute non obligetur, nec poteſtas ei adempta ſit, quin hujuſmodi beneficia & privilegia proprio ſubdito conceſſa ex parte, vel in toto, ſaltem ex juſta cauſa moderari, vel tollere & revocare valeat, uti probat Gloſſ. ex *c. quia ſæpe 40. de Elect. in 6.* ibi: *Non obſtantibus quibuſcunque privilegiis. c. Clericis 3. de Immunit. Eccleſiaſt. in 6.* ibi pariter: *Non obſtantibus quibuſcunque privilegiis*, cum Concord.

4 Dicitur autem notanter: *proprio ſubdito*: quia privilegium non proprio ſed alieno ſubdito conceſſum a concedente non amplius poteſt revocari, uti jam diximus & probavimus *l. V. Tit. 33. §. 6. num. 121.* ubi *n. 122.* addidimus, quod privilegia non mere gratioſa, ſed oneroſa, vel intuitu meritorum, aut per modum pacti etiam ſubditi, propriis conceſſa revocari non amplius valeant; ubi vide, ne ſuperflua fiat repititio.

Cæterum, cur deceat Principem, ut conceſſa a ſe, vel anteceſſore beneficia ac privilegia manere & durare permittat, Ratio eſt: tum quia etiam Princeps ex ſuo conſenſu æque ac privatus obligatur propter æquitatem & rationem naturalem dictantem, ea, quæ ſemel placuere, eſſe ſervanda *l. 1. pr. ff. de Pactis*. ibi: *hujus edicti æquitas naturalis eſt; quid enim tam congruum fidei humanæ, quam ea, quæ inter eos placuere, ſervare.* juncta *Reg. 21. Jur. in 6. Quod ſemel placuit, amplius diſplicere non poteſt.* Tum quia vel maxime convenit Principi illud *Pſal. 61. verſ. 12. Semel locutus eſt Deus.* & illud Plati: *quod ſcripſi, ſcripſi*. Joan. *c. 19. verſ. 22.* cum debeant habere unam linguam, & unum calamum atque immobiles eſſe inſtar lapidis angularis, aut poli in cælo, uti poſt Bald. & Gail. *lib. 2. Obſerv. 55. n. 3.* bene obſervat Strein. *hic. num. 2.* Præſertim quia cuivis viro bono, & multo magis Principi turpe ac probroſum eſt eſſe inconſtantem, ac infidelem in dictis et promiſſis. Dictis conformiter 5

Reſp. II. Verus ſenſus Regulæ hic eſt *Beneficia, Privilegia, & aliæ gratioſæ conceſſiones Principum ſine determinatione temporis, vel clauſa reſtrictiva conceſſa, durare & manere debent: perſonalia quidem uſque ad mortem privilegiati: realia vero ſtabiliter, ita, ut neque a concedente, neque a ſucceſſore auferri conveniat, nec ceſſent ſine juſta, eaque grave cauſa*, per rationes & Jura citata, præſertim *c. Si cui 36. de Præb. & Dignit. in 6.* 6

Nec objicias: Par in parem non habet imperium *c. Innotuit. 20. de Elect.* & *l. Nam Magiſtratus. 4. ff. de Recept. arbitr.* ergo ſaltem a ſucceſſore, cujus poteſtatem ligare non potuit anteceſſor, libere revocari poſſunt beneficia et privilegia ab anteceſſore conceſſa. Reſp. enim, hoc procedere quoad futura, non autem quoad præterita, præſertim intuitu meritorum, aut oneroſe vel per pactum conceſſa; talia enim ſicut nec a concedente, ſic nec a ſucceſſore ſine juſta, eaque gravi cauſa ſaltem honeſte ac licite pro libitu auferri valent juxta communem tam Juriſtarum, quam Theologorum; cum alias quivis rebus et juribus ſuis, etiam jam quæſitis, pro libitu Principis ſucceſſoris privari poſſet. 7

Dicitur autem notanter *nu. 6. ſine juſta, eaque gravi cauſa*; ex hac enim ſicut concedens et ſucceſſor beneficia & privilegia revocare poſſunt, ſic etiam aliquoties per ſe ceſſant et amittuntur juxta unanimem DD. Quænam autem ſint hæ cauſæ, fuſe diximus *Lib. V. Tit. 33. de Privileg. §. VI. & ſeqq.* ac compendioſe adducuntur a Gloſſ. *hic*, et *canon Renovantes. 6. diſt. 22.* ac *can. Privileg. 63. can. 11. q. 3.* ſuntque abuſus, delictum, negligentia, ſeu non uſus, contrarium factum, atque ſuper veniens enorme damnum. Et quidem breviter de his loquendo 8

Propter abuſum perdi privilegium habetur cit. *can. Privilegio. 63. can. 11. q. 3.* ibi: *Privilegium omnino meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate.* 9

Propter *Delictum* perdi, patet ex *can. Ita nos. 25. can. 25. q. 2.* ubi civitati duos Epiſcopos ſuos occidenti in pœnam delicti ſubtrahitur Sedes Epiſcopalis.

Propter *negligentiam ſeu non uſum*: *l. 1. ff. de Nundinis*, ubi dicitur: *Nundinis impetratis a Principe non*

uten-

ciendo qui meruit, decenii tempore, uſum amittit.

Propter *contrarium factum*, *arg. c. ſi de terra. de Privileg.* ibi: *de privilegio tamen indulto tanto tempore vobis detrahere voluiſtis, cum liberum ſit, cuique jus ſuum renuntiare, eoque modo non poteſtis vos in hac parte tueri.*

Propter *ſuperveniens enorme damnum arg. c. Dilecti. 8. de Decimis.* ibi; *Unde quoniam iidem fratres ex hoc gravantur enormiter &c.* & *c. Suggeſtum. 9. de Decimis.* quo revocatur privilegium ex eo, quod cæperit enormiter nocivum eſſe; ubi gloſſa *verſ. Privilegium* ſic habet, & pluribus probat: *quod ſecundum diverſitatem temporum, & varietatem rerum privilegia ſint varianda*; unde illi verſus:

Indultum tollit contemptus, crimen, abuſus,
Oppoſitum factum, damnum, tempus variatum.

De quibus cauſis plura inveniens citat. *lib. V. Tit. 33.* & quidem de Abuſu *§. 8. a num.* 176. De non uſu, item de contrario facto, *§.* 10. De Damno ſupervenıente, item de lapſu temporis *§.* 8. ubi etiam a *nu.* 183. alia aſſignatur cauſa, videlicet Ceſſatio cauſæ finalis, non item impulſive, Item *§. 9.* Renuntiatio.

REGULA XVII.

Indultum a Jure Beneficium non eſt alicui auferendum.

SUMMARIUM.

1 *In quo differat hæc Regula a præcedenti?*
2 *Beneficium, vel Privilegium alicui de jure communi competens a nullo homine, etiam Judice &c. auferri poteſt:*
3 *Niſi a ſupremo legislatore ex gravi juſta cauſa.*
4 *Ponitur verus ſenſus Regulæ:*
5 *Et declaratur exemplis.*

1 QUamvis hæc Regula (quæ ex *l. 1. verſ. Neque enim ff. de feriis.* & *L. Adulter. C. ad legem Juliam. de Adulter.* deſumpta habetur) non multum diſſimilis ſit a præcedente, tamen ab ea in hoc principaliter differt, quod procedens de beneficiis & privilegiis ab homine poteſtatem concedendi privilegium habente, Principe nempe conceſſis, loquatur: præſens vero Regula agat de beneficiis & privilegiis, quæ ab ipſo jure communi habentur, eique inſerta reperiuntur; qualia ſunt v. g. Privilegium Exemptionis Clericorum a juriſdictione laicorum; privilegium Reſtitutionis in integrum Minoribus ab ipſo Jure conceſſum, jurique communi inſertum. Itaque

2 Quæritor, Quomodo hæc Regula ſit intelligenda, & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. Eam ſic eſſe intelligendam, quod indultum beneficium, vel privilegium de Jure communi alicui competens, a nullo homine, etiam judice (niſi ſupremus Legislator ſit) auferri valeat. Ratio eſt; quia, cum indulta & privilegia juri communi inſerta naturam legis aſſumant, lex autem ex natura ſua debeat eſſe perpetua *arg. capit. fin. de offic. legat.* cum concord. ſuamque firmitatem & ſtabilitatem tum ab authoritate legislatoris, tum a promulgatione & acceptatione, conſenſuque communi totius populi habeat, a nullo homine privato, nec a Judice auferri, mutari, aut effectus illius impediri poteſt; eo quod Judices ſint tantum miniſtri ac executores Juris & legum, indeque illis ſe accomodare, & juxta eas, non vero pro ſuo libitu contra eaſdem procedere ac judicare poſſint & debeant. *can. In iſtis. 3. diſt. 4. c. 1. de Sentent. & re judic. l. fin. C. Si contra jus & utilitatem.* & *l. Nemo. 13. C. de Sent. & interlocut.*

Dicitur autem ootanter: *niſi ſupremus legislator ſit*; 3
hic enim, ſicut alias leges & conſtitutiones, ſic etiam indulta, beneficia, & privilegia etiam juri communi inſerta per alium legem revocare, mutare, variare, aut penitus auferre poteſt ob gravem & juſtam cauſam, præſertim ob neceſſitatem aut utilitatem publicam. *arg. c. Non debet. 8. de Conſang. & affin. c. 2. & 3. de Cenſib. in 6.* juncta *l. Princeps. 31. ff. de LL. cum Concordant.* & amplius dictum eſt *Lib. I. Tit. 2. de Conſtit. §. 19. & ſeqq.* Nec obſtat, quod lex ex natura ſua debeat eſſe perpetua; quia perpetuitas legis in ſenſu negativo, ita videlicet intelligenda eſt, quod, ſicut ſine ulla determinatione temporis, aut præfixo termino conditur, ſic etiam ſine ullo reſpectu ſemper & perpetuo, ſeu tamdiu ſervari debeat donec a Supremo Legislatore ex juſta cauſa revocetur, mutetur, varietur, minuatur &c. vel etiam per contrariam legitimam conſuetudinem tollatur, uti fieri poſſe certum eſt *c. fin. de Conſuet.* His præmiſſis

Reſp. II. Verus ſenſus Regulæ hic eſt: *Indultum beneficium, vel privilegium a Jure communi, lege, vel Canone conceſſum, ſicque de Jure communi alicui competens, nullus homo, nec Judex ab eo auferre, vel illum impedire poteſt, quo minus tali indulto libere uti & gaudere valeat*; Per Jura & rationes allegatas. 4

Exempla hujus innummera habentur in Jure; ſic 5
enim nullus etiam judex tollere poteſt privilegium immunitatis eccleſiaſticæ, vel impedire, quo minus ea utatur Clericus. Nullus item auferre aut impedire poteſt beneficium reſtitutionis in integrum Minoribus & Eccleſiis de jure communi competens. Sic pariter *c. fin. de ſecundis Nupt.* prohibetur, ne facultas a Jure communi mulieri conceſſa tranſeundi inter annum luctus ad ſecunda vota eidem auferat. Et quoniam circa hanc Regulam difficultas aliqua facile non ſolobilis vix invenitur, pergimus ad Regulam XVIII. declarandam.

Digitized by Google

REGULA XVIII.

Non firmatur tractu temporis, quod de Jure ab initio non ſubſiſtit.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde deſampta?*
2 *Intelligenda de Nullis ipſo jure: non de primum annullandis:*
3 *Et niſi adminiculo firmentur prius invalida.*
4 *Ponitur verus Regulæ ſenſus.*
5 *Declaratur & firmatur exemplis, in Teſtamentis:*
6 *Legatis:*
7 *Contractibus:*
8 *Judiciis:*
9 *Reſcriptis:*
10 *Alienationibus rerum Eccleſiæ; quia hæc omnia recenſita, ſi ab initio invalida fuerunt, non firmantur tracta temporis.*
11 *Solvitur objectio de Profeſſione, quæ ab initio invalida poſt quinquennium valida evadit.*
12 *Sicut & contractus Minoris invalidus poſt quinquennium convaleſcit non ſolo tractu temporis, ſed præſumpta tacita ratificatione.*
13 *Collatio beneficii patronati ſine conſenſu invalide facta validatur non tractu temporis, ſed ob negligentiam Patroni.*
14 *Fallit Regula in contractibus.*

1 DEſumitur hæc Regula ex *l. quod in initio.* 29. *ff. de R. J.* ibi: *Quod in initio vitioſum eſt, non poteſt tractu temporis convaleſcere.* cui concordat *cap. Imperialem. Lib. 2. Feud. de prohibita feudi alienat. per Fridericum*, ibi: *quod ab initio de jure non valuit, tractu temporis convaleſcere non debet.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Eam duntaxat de ipſo jure nullis, non vero de primum annullandis de Jure, ſeu de illis, quæ de Jure quidem valida ſunt, eodem autem diſponente annullari poſſunt, intelligendam eſſe, uti bene advertit Gloſſ. hic. *arg. cap. Bonæ. 4. de Poſtulat. Prælat.* ubi Poſtulatio Archi-Epiſcopi Colon. admittitur, quamvis de jure fuiſſet annullanda. *cum Concord.*

3 Item intelligendam eſſe: niſi de Jure nullum alio adminiculo, v. gr. novo tacito vel expreſſo neceſſario conſenſu, ſublata cauſa invaliditatis firmetur, uti pluribus probat Gloſſ. *hic verſ. non firmatur.* In quo tamen caſu prius invalidum non firmatur ex *tunc*, quando actus nulliter actus eſt (uti res ſe habet in ratihabitione juxta Reg. X. num. 3.) ſed ex *nunc*, quando ea tacito vel expreſſo conſenſu actus valere incepit, niſi jus in particulari aliter diſponat.

4 Reſp. II. Verus ſenſus Regulæ ſequens eſt. *Nullus actus, qui, dum perficitur, ipſo jure invalidus, & nullus eſt, ſolo tractu & lapſu temporis ſine alio adminiculo convaleſcit. ut vim & effectus actus ab initio valide geſti habeat.* Ratio eſt; quia ſicut actus ab initio legitime & valide initus non poteſt ex præciſo tractu temporis vitiari aut annullari, juxta *Reg. 73. de R. J. in 6. Factum legitimum retractari non debet &c.* ita e contrario ſolus tractus ſeu lapſus temporis non poteſt actum ab initio nullum revalidare: cum tempus ex ſe ſolo ſit inſufficiens ad ponendam vel tollendam obligationem, niſi aliud extrinſecum adveniat actui. *l. obligationum. 4. §. 1. de obligat. & Action.*

5 Et procedit ſumme practica hæc Regula vere univerſaliter veluti in Teſtamentis, & ultimis Voluntatibus: In Contractibus, in Beneficiis & Reſcriptis, in Judiciis &c. prout pluribus exemplis ex Jure declarat ac firmat Dynus & Gloſſa hic. Sic enim Teſtamentum ex defectu teſtantis, v. g. ab amente, furioſo, impubere invalide factum non convaleſcit, etiamſi amens tractu temporis fiat rationis compos, aut impubes pubeſcat. *§. Præterea. Inſtit. quibus non eſt permiſſum facere teſtamentum.* juncta *leg. Ejus. 8. pr. l. filius fam. 19. ff. qui Teſtamenta facere poſſ.*

6 Sic legata ab initio nulliter & invalide facta ob incapacitatem legatarii v. g. apoſtatæ a fide, tractu temporis etiam remoto impedimento non convaleſcunt. *arg. leg. Hi, qui Sanctam. C. de Apoſtatis.*

7 Sic in Contractibus: ſi impuberes, ubi malitia non ſupplet ætatem, contrahunt ſponſalia, ea ex defectu ætatis invalide contracta non convaleſcunt, etiamſi tractu temporis legitima ſuperveniat ætas. *cap. un. pr. de Deſponſ. Impub. in 6.* ibi: *Sponſalia hujuſmodi, quæ ab initio nulla erant, per lapſum temporis minime convaleſcant.* Idem eſt in aliis contractibus.

8 Sic in Judiciis: Sententia de Jure nulliter lata manet talis, & nullo quantumvis longo tempore valida evadit, nec tranſit in rem judicatam, etiamſi illa gravatus fatalia appellationis neglexerit, *leg. Si expreſſim. 19. ff. de Appellat.*

9 Sic in Beneficiis & Reſcriptis; Nam ſi in ætate nondum legitima per invalidam collationem beneficium accepiſti, collatio poſtmodum tractu temporis ſuperveniente ætate ſufficiente non evadit valida, quia ab initio fuit nulla. *cap. Si eo tempore. 9. de Reſcript. in 6.*

10 Sic alienationes rerum Eccleſiaſticarum ex defectu requiſitarum ſolemnitatum ab initio invalidæ tractu temporis non validantur. *Extr. Ambitioſæ. de Reb. Eccleſ. non alien. inter. commun.*

11 Objicitur tamen contra Regulam & ſenſum illius 1. Profeſſio Religioſa ab initio invalide facta per quinquennium ita firmatur, ut reclamans non amplius audiatur. *Concil. Trident. Seſſ. 25. capit. 19. de Regular.* Reſp. Profeſſionem hujuſmodi non firmari ſolo tractu temporis, ſed quia nulliter profeſſus præſumitur intra quinquennii tempus profeſſionem ratificaſſe.

12 Objicitur 2. Contractus Minorum abſque curatoris authoritate celebrati ipſo jure ſunt nulli. *l. ſi curatorem. 3. C. de In integr. reſtit. min.* & tamen ſi per quinquennium integrum non conqueruntur, poſtquam Majores facti ſunt, æque ſubſiſtunt, ac ſi ab initio cum debita Juris ſolemnitate fuiſſent initi *l. fin. C. Si Major. fact. alienat.* ergo tractu temporis firmatur, quod ab initio non valuit. Sed Reſp. ad priorem objectionem, videlicet contractum Minoris ab initio invalide factum non validari præciſo tractu quinquennii, ſed tacito conſenſu, quem habere præſumitur, ſi major factus tacet, & non conqueritur. Vivian. *hic.* Strein. *ibid. num. 3.*

13 Objicitur 3. Collatio beneficii patronati ſine Patroni præſentatione vel conſenſu facta, ipſo jure nulla & irrita eſt. *can. Decernimus. cau. 16. quæſt. 7.* & tamen ſi Patronus intra tempus ad præſentandum a jure ſibi conceſſum alium non præſentat, collatio prius nulla convaleſcit, uti poſt Felin. in *cap. Cum Bertoldus. de Sentent. & re judicat.* docet Strein. *hic num. 3.* ergo. Reſp. præfatam nulliter factam collationem non ſolo tractu temporis, ſed ex ſpeciali Juris diſpoſitione ob negligentiam Patroni validari; quando enim Patronus intra tempus a Jure præſcriptum ad beneficium præſentare negligit, ea vice jure præſentandi privatus exiſtit, & validatur collatio prius nulliter facta, ne longior beneficii vacantia evadat Eccleſiæ damnoſa, & animabus periculoſa. Felin. ubi ſupra *n. 14.* Pec. *hic n. 4.* & Strein. *n. 3.*

Quæ-

Digitized by Google

14 Quæritur II. An detur Fallentia contra Regulam XVIII.? Reſp. Eam fallere in præſcriptione; in hac enim lapſus temporis a Jure præſcripti firmat contractum emptionis & venditionis etiam quoad translationem dominii, ita ac ſi ab initio omni ex parte rite celebratus eſſet. Si dicis: ad præſcriptionem non ſufficere ſolum tractum temporis, ſed requiri etiam poſſeſſionem & bonam fidem, Reſp. etſi res ematur bona fide & poſſideatur, tamen contractus emptionis eſt & manet quoad translationem dominii adhuc imperfectus, donec præſcriptus adveniat temporis lapſus, qui proin ſolus contractum ex integro perficit.

R E G U L A XIX.

Non eſt ſine culpa, qui Rei, quæ ad ſe non pertinet, ſe immiſcet.

S U M M A R I U M.

1 *Regula unde deſumpta?*
2 *Nomine* Rei *hic intelligantur etiam officia, negotia, facta, acta &c.*
3 *Res ad aliquem non pertinere, & ei ſe immiſcere dicitur, qui invadit rem alienam:*
4 *Qui exercet actum de jure vi ſtatus prohibitum: Clericus chirurgiam exercens, ſecuta morte, eſt irregularis: ibid.*
5 *Item, qui invito Domino negotium illius aſſumit:*
6 *Vel Juriſdictionem alterius exercet.*
7 *Item falſo jactans ſcientiam vel artem, quam non callet, qui etiam ad reſtitutionem ſecuti damni tenetur.*
8 *Item qui ex ambitione Dignitates & Officia Eccleſiaſtica obtinent.*
9 *Ponitur verus ſenſus Regulæ:*
10 *Quæ fallit I. In caſu neceſſitatis:*
11 *II. Quando quis requiſitus alterius negotium agit.*
12 *III. Vel irrequiſitus* utiliter *agit.*
13 *Si alias ad rem habilis & peritus eſt.*
14 *IV. Si ſe alterius negotio etiam contra prohibitionem illius immiſcet, ut illum ab interitu eruat.*

1 HÆc Regula deſumpta videtur ex *cap. Tua 19. de Homicidio*; eique concordat *Regula 36. ff. de R. J.* ita ſonans: *Culpa eſt, ſe immiſcere rei ad ſe non pertinenti.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis proprius illius ſenſus ſit? Reſp. I. Nomen *Rei* in Regula intelligendum eſſe in ſenſu lato, ita ut non tantum res illa, quæ ad aliquem jure proprietatis pertinet, ſed etiam officia, negotia, adminiſtrationes, munera, judicia, ſententiæ, aliaque facta & acta nomine rei hic comprehendantur, prout cum communi aliorum bene obſervat Peck. *hic num. 1.* & Tacc. *ib.*

3 Verba autem, *quæ ad eum non pertinet*, iiſdem modis intelligi debent, quibus modis res quædam ad aliquem pertinere dicitur: ut proin ſicut variis modis res ad aliquem pertinere poteſt, v. g. quia verum illius dominium & proprietatem habet, vel uſusfructus rei illi competit, vel ratione officii, muneris, ſtatus, adminiſtrationis, tutelæ, obedientiæ &c. ſic iiſdem modis res quædam ad aliquem non pertinere poſſit, ac per conſequens ille dicatur ſe culpabiliter immiſcere rei ad ſe non pertinenti 1. qui rem alienam invadit, vel poſſeſſionem vacantem propria authoritate capit; quia omnes ſcire debent, id, quod ſuum non eſt, ad alium omnibus modis pertinere. *L. fin. C. Unde vi.*

4 2. Qui exercet actum, vel ei ſe immiſcet, qui illi ratione ſtatus non competit, ſed Jure prohibitus eſt, uti ſi Clericus ſagittarium agit *can. Clerico, diſt. 50.* vel artem chirurgicam exercet, *capit. Tua de Homicidio.* ibi enim dicitur: *quod Monachus multum deliquerit alienum officium uſurpando, quod ſibi minime congruebat.* ubi etiam decernitur, quod *Religioſus chirurgiam exercens, ſi ex ea mors ſequatur, irregularis ſit, etiam ſit peritus & diligens, & hoc fecerit cauſa pietatis*, uti ibidem ſummarium habet.

3. Qui directe vel indirecte, phyſice vel moraliter 5
invito, vel prohibente Domino, aut eo, ad quem pertinet, negotium illius aſſumit, gerit, aut ei ſe immiſcet, culpabiliter agit, ac nec ſtipendium, nec honorarium meretur, nec factos ſumptos repetere poteſt, etiamſi negotium bene, & in utilitatem Domini geſſerit *l. fin. C. de Negot. geſt.*

4. Qui alterius juriſdictionem exercet, vel illius 6
præſertim inviti vel non requirentis officio ſe ingerit, per Jura allegata, & *l. Culpa 36. ff. de R. J.*

5. Et præcipue, qui ſimulat, jactat, vel profitetur 7
ſcientiam vel artem v. g. ſcientiam juridicam, theologicam, medicam, chirurgicam, mechanicam, quam non callet, indeque ad officium aliquod hujuſmodi ſcientiam aut peritiam artis requirens ſe intrudit, vel ad illud intuitu ejuſdem aſſumitur. Dynus *hic* Gloſſ. in *c. ad aures, de ætat. & qualit.* Barb. *eod. n. 2.* Strein. *ibid. n. 2.* Taccin. *n. 2.* cum communi aliorum merito docentium, hujuſmodi tam in præſenti quam prioribus numeris rei alienæ culpabiliter ſe immiſcentes etiam ad reſtitutionem teneri, & aliquando publica pœna puniri poſſe, ſi exinde damnum ſequatur *l. Idem Juris, 8. §. Mulionem*, & *l. ſequenti, ff. ad legem Aquil.* juncta *l. Illicitas, 6. §. Sicuti, 7. ff. de officio Præſid.* Ratio eſt; quia revera ad illum non pertinet officium, munus vel negotium, qui requiſita ad illud ſcientia vel peritia caret, conſequenter illud aſſumens rei alienæ, quæ ad eum non pertinet, culpabiliter ſe immiſcere, & pœna dignus eſſe cenſetur. Nec excuſat ipſum in officio vel munere jam exiſtentem prius nota inhabilitas vel infirmitas; quia, ut merito dicitur *cit. leg. Idem Juris. Nec videtur iniquum, ſi infirmitas culpæ adnumeretur, cum affectare quiſque non debeat, in quo intelligit, vel intelligere debet, infirmitatem ſuam aliis periculoſam futuram*, & *cit. l. Illicitas, §. 7. Medico, quod per imperitiam commiſit, imputari ei debet*, & infra: *Prætextu humanæ fragilitatis delictum decipientis in periculo homines innoxium eſſe non debet:*

Ad culpabiliter ſe immiſcentes rei alienæ ad ſe non 8
pertinenti, præſertim ad ſpeciem in n. præcedent. allegatorum, omnium maxime jure merito ex S. Chryſoſt. *Lib. 4. de Dignit. Sacerd.* reducit Strein *hic n. 1.* Regulares & ſæculares Clericos, qui præſertim minus apti dignitates & officia honorifica eccleſiaſtica ambiunt; quia hæc ad illos plane non pertinent, cum per Jura illis indigni habeantur. Hinc S. Chryſoſt. *loc. cit.* ait: *Nullus relinquitur excuſationi locus in his, quæ poſtea commiſit is, qui ſe ad ſuſceptionem honoris illius opportunum ſpondet; nec poteſt ultra dicere, quia invitus hoc aut illud feci, aut invitus in hoc deliqui: Reſpondebitur enim illi a Judice; cur conſcius tibi tam grandis inſcitiæ* (tam juxta *l. 8. & 9. ff. ad leg. aquil.* imperitiæ vel infirmitatis) *auſus es accedere officium, quod vires tuas ſuperat? quis te coegit?* Huc ſerviunt etiam illa, quæ de Paſtoribus animarum, & ambientibus horum officia diximus ad Regulam decimam appoſitam quinto Decretalium.

Reſp. II. Senſus genuinus Regulæ ſequens eſt: *Qui* 9
rei, quæ ad eum non pertinet, ſe immiſcet, id eſt, qui

rem

Digitized by Google

rem alienam, in qua nil Juris habet, invadit: aut negotio vel officio contra prohibitionem illius, ad quem pertinet; vel quod ratione propriæ imperitiæ aut inhabilitatis: vel intuita præſentis ſtatus ſibi non congruit, ſe ingerit, culpam committit, ac propterea non tantum ad reſtitutionem, damnique inde ſecuti reſarcitionem tenetur, & conveniri valet: ſed etiam pœna publica pro culpæ & circumſtantiarum qualitate affici poteſt. Per Jura & rationes allegatas; quibus accedit, quod qui ſic agit, illicite & culpabiliter agat, ſicque pro exigentia culpæ, etiam pœnam mereatur, *c. Tua 19. de Homicid. cap. Sententiam, 9. Ne Clerici vel Monachi* juncta *l. 8. & 9. ff. ad l. Aquil.*

10 Quæritur II. An? & quas Regula XIX. patiatur Fallentias? Reſp. Eam fallere in ſequentibus, & quidem 1. In caſu neceſſitatis: hac enim urgente etiam Clericus & Monachus poſſunt exercere artem chirurgicam vel medicam alias ratione ſtatus ſibi prohibitam, conſequenter ad ſe non pertinentem, v. g. inciſionem, vel aduſtionem facere, experimento probatam medicinam inadere & præbere abſque omni culpæ vel irregularitatis periculo, ſi alii periti in arte deſint, vel venire & juvare detrectant. Navar. *in Man. cap. 25. nu.* 110. Sanch. *lib. 6. Moral. cap.* 14. n. 18. Laym. *Lib. 3. tr. 3. p. 3. cap.* 10. *num.* 3. Covar. *in Clement. Si furioſus, p. 2. §. 4. num. 9.* Strein *hic* cum communi aliorum, *c. quod in lege, 4. de R. J.* ibi: *Quod in lege non eſt licitum, neceſſitas facit licitum.* Et Ratio eſt; quia in caſu neceſſitatis lex humana cedere debet legi divinæ, & naturali, quæ vult, ut proximo in neceſſitate ſuccurramus.

11 Fallit 2. In caſu, quo quis requiſitus alterius negotium vel officium peragit, dummodo conditioni ſtatus non incongruum ſit. Ratio eſt; quia *non decet alicui officium* alteri præſtitum *eſſe damnoſum* ut dicit *capit. Cum non. 30. de Elect. in 6.* Nec refert, ſi alter per accidens exinde damnum patiatur; quia tunc non tam ex parte gerentis ſeu præſtantis alienum negotium vel officium, quam ex parte requirentis adeſſe videtur culpa, ex qua propria ſi quis damnum ſentit, de jure ſentire non cenſetur, *l. quod quis ex culpa, 203. ff. de R. J.* ibi: *quod quis ex culpa ſua damnum ſentit, non intelligitur damnum ſentire.*

Fallit 3. univerſaliter, quando quis ad rem alias ha- 12
bilis & peritus, & irrequiſitus non in proprium, ſed alterius, præſertim abſentis commodum & lucrum negotium illius ſibi ratione ſtatus non inconveniens *utiliter* gerit vel peragit. Strein *hic n. 4.* Gloſſ. *hic verſ. Non eſt ſine*, id probans ex variis Juribus: & Ratio eſt; quia hominis intereſt, ab homine affici beneficio, *l. Servus, 7. ff. de ſervis export.* ibi: *eum beneficio affici hominem interſit hominis*, ob quam rationem Gloſſ. *loc. cit.* etiam infert, eum, qui alienum negotium utiliter gerit, non ſe immiſcere rei alienæ ad ſe non pertinenti, cum ad eum ſuo modo, lege humanitatis videlicet, pertineat, *l. Non tantum, 6. ff. de appellat. & Relat.* unde ei etiam competit actio, & eidem debent reſtitui facti ſumptus ſaltem in eo, quod *utiliter* geſſit, textu claro *l. 2. ff. de Negot. geſtis*, non item pro eo, quod *inutiliter* geſſit, *arg. cit. l. 2.* ibi: *ſi utiliter geſſit*, hinc etiam ad initium hujus fallentiæ notanter dicitur, qui *utiliter* gerit.

Dicitur ulterius notanter ibidem *c. Ad rem alias ha-* 13
bilis & peritus: inhabilis enim ac imperitus ſe alieno negotio immiſcens ſemper in culpa, &, ſi damnum ſequatur, reſtitutioni obnoxius eſt, per Jura & rationem *n. 7.* allegata.

Fallit 4. in caſu, quo quis alieno negotio etiam con- 14
tra prohibitionem illius, ad quem pertinet, ſe immiſcet, ut eum ab interitu alias ſecuturo ſervet. Gloſſ. *l. c. arg. l. Non tantum, 6. ff. de Appellat. & Relat.* ubi habetur, quod loco condemnati ad mortem quivis, etiam contradicente condemnato, appellare poſſit, & exigente lege humanitatis audiendus ſit.

R E G U L A XX.

Nullus pluribus uti defenſionibus prohibetur.

S U M M A R I U M.

1 *Regula unde deſumpta?*
2 *Eſt intelligenda de ſolo Reo, non item de Actore.*
3 *Cur Reus pluribus defenſionibus, & non actor pluribus actionibus tueri valeat?*
4 *Reus non ſimul, ſed ſucceſſive plures exceptiones contrarias adhibere poteſt,*
5 *Eaſque non omnes abſolute, ſed disjunctive veras eſſe dicere habet.*
6 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
7 *Solvitur objectio: & ſeq.*
9 *Reus appellans, aſſumit perſonam Actoris, & non poteſt amplius uti pluribus defenſionibus.*
10 *Fallit Regula in Reo negante ſe ſervum habere:*
11 *Vel quadruplum poſſidere:*
12 *Vel pecuniam ſibi numeratam:*
13 *Vel ſcripturam ſuam eſſe.*
14 *Vel Pignus ſibi datum, ſi deſuper conventus, & de mendacio convictus fuerit.*

1 HÆc Regula deſumpta eſt ex *l. Nemo, 8. ff. de Exception.* ubi dicitur. *Nemo prohibetur pluribus exceptionibus uti, quamvis diverſæ ſint*; Cui etiam concordat Reg. *Nemo ex his, 43. de R. J.* ibi: *Nemo ex his, qui negant ſe debere, prohibetur etiam alia defenſione uti, niſi lex impediat.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda, & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Eam de Reo duntaxat, non autem de Actore intelligendam eſſe, ita ut licet reus pluribus, iiſque diverſis defenſionibus & exceptionibus ſe, ſuaque Jura contra Actorem tueri valeat per Jura citata, Actor tamen plures actiones ſuper eadem re contra reum adhibere non poſſit, ſed ſi plures ad manum forent, unam duntaxat ex illis eligere, & in eadem permanere debeat juxta unanimem DD. textu claro cit. *l. Nemo ex his ff. de R. J.* ibi: *quoties concurrunt plures actiones ejuſdem rei nomine, una tantum quis experiri debet*, & *l. quod in herede, ff. de tributaria actione*, ibi: *Eligere quis debet, qua actione experiatur, utrum de Peculio, an tributaria; cum ſcit, ſibi regreſſum ad aliam non futurum.*

Ratio autem, cur Reo plures diverſæ defenſio- 3
nes, non vero Actori plures actiones de Jure concedantur, juſta prorſus & æqua eſt: Tum quia defenſio eſt Juris naturalis *leg. Ut vim, 3. ff. de Juſtit. & Jur.* quæ autem hujus juris exiſtunt, magis favorabilia ſunt, *§. penult. Inſtit. de Jure naturali*, prout etiam in ſpecie cauſa Rei favorabilior eſt, quam Actoris juxta Regulam XI. *de R. J.* & dicta ad eandem ſupra. Tum, quia actor pro ſuo libitu actionem omittere vel inſtituere, aut differre, interea autem totis viribus ſe præparare, præſentes & abſentes Juriſperitos conſulere poteſt: quo favore reus non fruitur, utpote qui citatus ad judicem, impræparatus quoque ac inopinato tempore ſibi præſcripto comparere & reſpondere debet, *l. Pure, 5. §. fin. ff. de doli mali except.* etiam Juriſperitis necdum conſultis; ad quam inæqualitatem tollendam reo plures defenſiones, actori vero unius tantummodo actionis ſpecies conceduntur. Taccin. *hic n. 1.* cum communi aliorum.

Verum dum Regula præſens & alia Jura Reo per- 4
mit-

Digitized by Google

mittunt plures defenſiones etiam contrarias, ulterius ita intelligenda ſunt, non ut plurium exceptiones contrariæ ſimul, ſed ſucceſſive in judicio admittantur, quatenus ſi una non proficit, vel probata non ſufficit, ad aliam recurrere liceat exceptionem vel defenſionem. Gail. *de Pace publ. lib.* 1. *c.* 18. nu. 6. Peck. *hic n.* 7. & Strein. *nu.* 2. Zoeſ. in *tit. Reg.* *Nemo*, *circa finem*. Barb. *hic nu.* 3. cum communi aliorum. *arg. c. Imputari de fide Inſtrum.*

5 Notandum etiam Reo eſt, ut, dum plures exceptiones, vel defenſiones diverſas & contrarias etiam ſucceſſive adhibet, non aſſerat, eas omnes eſſe abſolute veras; cum id repugnet naturæ, ſed eſse veras conditionate, ſeu disjunctive vel alternative in hoc ſenſu, quod, ſi una non eſt vera, ſaltem altera vel tertia ſit vera: v. g. ſi accuſaris hominem a te fuiſſe occiſum, tu vero excipiendo negas: potes nihilominus poſtquam convictus, aliam exceptionem adhibere dicendo, te cum moderamine inculpatę tutelę ad defendendam propriam vitam feciſse. Vel ſi actor in judicio fundum, quem poſſides, a te petit, excipere & defendere te potes dicendo ſuceſſive, illum tuum eſſe, quia emiſti eum, vel quia tibi donatus eſt, vel quia jam legitime præſcripſiſti. Covarr. *Lib. I. var. Reſolut. cap.* 5. *num.* 3. Menochius *Lib.* 2. *præſ.* 42. *num.* 1. cum alii. In quo ſenſu intelligendus eſse videtur Barb. *ad hanc Reg. nu.* 5. ubi dicit, non poſse reum uti pluribus exceptionibus ita ſibi contrariis, ut juxta rectum ſenſum ſimul veræ eſse non poſſint: alias enim doctrina Barboſæ Juri, & Regulis illius diverſas exceptiones admittentibus eſset contraria, Reiſque multum odioſa; cum præfatæ diverſæ exceptiones ſimul ſumptæ abſolute veræ non ſint, bene vero in ſenſu alternativo ſeu disjunctivo & conditionato ſupra jam explicato.

6 Reſp. II. Verus ſenſus Regulæ hic eſt: *Nullus Reus in judicio conventus prohibetur pro eadem re, vel jure ſuo conſervando plures etiam diverſas, & ſibi contrarias adhibere exceptiones, non quidem eas ſimul & ſemel, ſed ſucceſſive proponenda, ac ſucceſſive dicendo, quod ſi una non ſit vera, vel inſufficiens exiſtat, ſaltem altera, vel tertia vera & ſufficiens maneat*. Per Jura & rationes allegatas: Exempla plura ex jure affert Gloſſ. *hic* & Dynus: habes etiam aliqua ſupra *n.* 5. poſita.

7 Objicitur contra Regulam & ſenſus illius 1. *cap. Veniens.* 19. *de Præſcript.* ubi exceptio præſcriptionis fuit rejecta, quia prius jam alia, privilegii videlicet exceptio, fuerat adhibita. Reſp. in hoc capitulo non Rei, ſed Actoris exceptionem ſuiſse rejectam, cum juxta dicta *num.* 2. actor pluribus exceptionibus uti non poſſit.

8 Objicitur 2. commune illud Brocardicum: *Contraria allegans non eſt audiendus. arg. caput. Impetrari.* 13. *de Fide Inſtrum.* cum concord. Reſp. illud intelligendum eſse de Actore. *l.* 1. *C. de Furtis*, non autem de Reo, utpote cui de jure naturali competit, ut omni, quo poteſt, modo ſe defendere, damnumque & injuriam avertere valeat. *l. ut vim.* 3. *ff. de J. & J.* dummodo contraria non ſimul proponat. *cap. Imputari. de fide inſtrum.* ubi rejicitur, qui ſcripturas contrarias ſimul produxit.

9 Objicitur 3. Species quædam exceptionis etiam Appellatio eſt; ſed reo appellanti non licet contrarias exceptiones adhibere. *arg. leg. ſi Procuratorio.* 2. *§.* 1. *ff. quando appell.* Reſ. Reum appellando aſsumere perſonam Actoris, cui, quia in prima inſtantia una tantum actione experiri licet, per Jura *n.* 2. allegata, multo magis ad id tenetur in ſecunda inſtantia

10 Quæritur II. An? & quas Fallentias Regula hæc XX. patiatur? Reſp. Eam fallentiis ſubjectam eſse claro patet ex cit. *Reg.* 43. *ff. de R. J.* quæ dum dicit, Reum pluribus uti poſsę defenſionibus, addit, *niſi lege probibeatur*: Lege autem ſubinde prohibitum eſt etiam reo plures adhibere defenſiones: conſequenter Regula fallit 1. quando quis conventus de noxa ſervi negat, ſe habere ſervum in poteſtate, convictus enim de mendacio non amplius auditur. *l. quoties.* 21. *§. fin. ff. de Noxali.*

11 Fallit 2. ſi conventus de pauperie quadrupedis negat, ſe habere quadrupedem: convictus ſiquidem alia exceptione uti nequit. *l.* 1. *§.* 15. *D. Si quadrup. pauper.*

12 Fallit 3. In caſu quo quis conventus, ut pecuniam ſibi mutuo datam, & a ſe jam ſolutam ſolvat, negat, ſibi pecuniam unquam fuiſſe numeratam; convictus enim de mendacio non amplius auditur, textu claro *Auth. Contra. C. de non numerat. pecun.*

13 Fallit 4. Et ad ulteriorem exceptionem non admittitur, ſi debitor conventus negat propriam ſcripturam in qua debitum continetur: in quo ſicut & priori caſu Reus conventus poſtea convictus inſuper in duplum condemnatur *c. Auth. Contra*: ibi: *Contra, qui propriam ſcripturam, qua convenitur, abnegat, vel numeratam inficiatur, convictus in duplum condemnetur &c.*

14 Fallit 5. Si creditor conventus de pignore, ſe pignus habere negat, cum habeat; convictus enim in hoc de mendacio ad aliam defenſionem non amplius admittitur. *Auth. poſſeſſor. C. qui potior in pignore.*

REGULA XXI.

Quod ſemel placuit amplius diſplicere non poteſt.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde deſumpta?*
2 *Ad eam requiritur primo, ut, quod placuit, non ſit contra jus, bonos mores, vel animam. Graviter errant, qui promiſſa iniqua obſervant.*
3 *Secundo requiritur, quod libere placuerit: Et quidem.*
4 *Tertio, Externe.*
5 *Quarto, quod alterius interſit in ſemel placito manere.*
6 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
7 *Humanæ fidei & commercio nil tam congruum, quam verba & promiſſa ſervare.*
8 *Declaratur Regula exemplis Juris: & 6. ſeqq.*
15 *Fallit Regula primo ubi habetur mutuus conſenſus.*
16 *Secundo ſuperveniente de novo, vel prius non cognita cauſa.*
17 *Tertio in iis, in quibus licet pœnitere de Jure, uti in deſponſatione impuberum.*
18 *In ultimis voluntatibus.*
19 *In Contractibus innominatis.*
20 *In contractu Societatis, ſi res adhuc eſt integra.*
21 *In Sententia inter locutoria.*
22 *Et Appellatione.*

1 HÆc Regula juxta Gloſſ. & Barb. *hic n.* 1. deſumitur ex *leg. Sicut.* 5. *C. de Obligat. & act.* ubi dicitur: *Sicut initio libera poteſtas unicuique eſt habendi vel non habendi contractus* (de quibus Regula præcipue procedit) *ita renuntiare ſemel conſtitutæ obligationi, adverſario non conſentiente, nemo poteſt. Quapropter intelligere debetis, voluntariæ obligationi ſemel vos nexos ab hac, non conſentiente altera parte minime poſſe diſcedere.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Quamvis hæc vere æqua, rationabilis, & pro conſtantia ſeu perſeverantia in bono plurimum ſerviat, uti bene ad-

ad-

advertit Barb. *hic*: tamen ſine requiſitis ad eam, ac pluribus limitationibus intelligenda non venit. Primo enim ad eam ſervandam requiritur, ut, quod placuit, non ſit reprobatum a Jure, nec turpe, nec contra bonos mores, aut in detrimentum animarum. *arg. c. Parentes. diſt. 55. & c. fin. de Pactis.* ibi: *Pactiones factæ a vobis pro quibuſdam ſpiritualibus obtinendis, cum in hujuſmodi omnis pactio, omniſque conventio debeat omnino ceſſare, nullius penitus ſunt momenti. Quod etiam de aliis eſt dicendum, quæ obſervatæ vergunt in animæ detrimentum; Nam etiam juxta legitimas ſanctiones. pactum turpe, vel rei turpis aut impoſſibilis de Jure vel facto, nullam obligationem inducit*, etſi etiam juramento firmetur; quia *Non eſt obligatorium contra bonos mores præſtitum juramentum*, juxta Regulam 58. *de R. J. in 6.* ut proin graviter etiam Principes errent, qui prætextu hujus Regulæ vel perſeverantiæ & conſtantiæ in ſervando ſemel dato verbo, facto, promiſſo, aut reſolutione tenaciter adhærent illis, quæ ſemel promiſerunt, condixerunt, reſolverunt, ſtatuerunt, quantumvis contra Jura, vel bonos mores, aut in detrimentum animæ, vel præjudicium etiam boni communis militare manifeſte appareant; cum tamen potius ea non ſervandi, quam ſervandi obligatio certa exiſtat

3 Secundo requiritur ad eam, ut id, quod placuit, *ſcienter*, & non per errorem facti placuerit. Gloſſ. *hic arg. l. 1. §. 1. & l. 2. ff. de Jur. & fact. Ignor.*

4 Tertio requiritur, ut, quæ placent, non ſola mente & interne, ſed etiam externe, verbo vel facto placeant. *arg. c. Tuæ. 25. de Sponſal.* ibi: *Sed neceſſaria ſunt, quantum ad Eccleſiam, verba conſenſum exprimentia*, ſecus in ordine ad Deum; nam valet votum ſola mente libere emiſſum.

5 Quarto requiritur, quod alterius interſit in ſemel placito permanere, & ex illius revocatione vel mutatione præjudicium patiatur, juxta *Reg. 33. in 6. Mutare conſilium quis non poteſt in alterius detrimentum*, ubi Gloſſ. *verſ. in alterius*, bene infert: ergo *a contrario ubi alteri non præjudicatur, mutare licet.*

6 Reſp. II. Proprius ſenſus Regulæ ſequens eſt: *Quod alicui ſcienter, libere & juſte ita placuit, ut inde jus quæſitum ſit tertio, cum hujus præjudicio revocari vel mutari amplius non poteſt* arg. cit. *l. 5. C. de Obligat. & Action.* cui concordat utriuſque Juris Regula, Canonici quidem 33. *de R. J. in 6.* num. præced. jam allegata: Civilis vero 75. *ff. de R. J. Nemo poteſt mutare conſilium ſuum in alterius injuriam.*

7 Ratio eſt: tum quia, ſicut commercio & fidei humanæ nil tam congruum, quam verba & promiſſa ſervare. *arg. leg. 1. in prin. ff. de Pactis*, ibi: *quid enim tam congruum humanæ fidei, quam ea ſervare, quæ inter eos placuere*: ita eidem, æquitatique & juri naturali nil magis adverſum, quam dicta & promiſſa, ſicque fidem præſertim in aliorum præjudicium non ſervare *l. 1. ff. de pecun. conſtit. pr.* ibi: *Grave eſt fidem fallere &c.* Tum quia, cum hæc Regula præcipue in contractibus & promiſſis procedat, ubi ex utriuſque contrahentis conſenſu, uti & ex promittentis promiſſione ac promiſſarii acceptatione oritur obligatio naturalis, eidem cum alterius præjudicio contravenire non licet. *arg. citat. l. 5. C. de Obligat. & Act. cum Concord.*

8 Declaratur Regula ulterius quibuſdam Juris Exemplis, quæ a Gloſſ. *hic*, Dyno & aliis in Regulas Juris ſcribentibus copioſe adducuntur. Sic enim 1. Judex ſententiam definitivam, quam ferre ſemel placuit, non amplius mutare, aut revocare poteſt, *l. Paulus 42. ff. de Re judicat.*

9 2. In Judiciis Actor poſt conteſtationem litis invito reo non poteſt amplius recedere. *leg. Pure. 5. §. fin. ff. de Doli except.* & reus, qui judicem ut legitimum conteſtando litem agnovit, illum tanquam incompetentem, vel ſuſpectum recuſare non amplius valet. *leg. Nemo. 4. Codic. de Juriſdiction.*

10 3. Sic ex libero beneplacito factis juramentis & votis contravenire non licet, *cap. Quamvis de Pactis in 6. & cap. licet. 6. de vot.*

11 4. In collationibus & reſignationibus Beneficiorum, unum alicui ſemel collatum ei auferri, & alteri conferri non amplius valet, *cap. Si tibi abſenti. 17. de Præbend. in 6.*

12 5. Sic beneficium per reſignationem vel ceſſionem libere dimiſſum repeti non poteſt, *can. quam periculoſum. 8. can. 7. q. 1.*

13 6. Sic a Matrimonio, quod libere inire, & a Profeſſione religioſa, quam emittere placuit, recedere non amplius licet per dicta in ſuis Titulis lib. III. & IV.

14 7. Et univerſaliter in contractibus & conventionibus rite initis Regulam obſervare oportet, & eis cum præjudicio alterius contravenire non licet, *cit. leg. 5. C. de Oblig. & Action.* quia, *quod ſemel placuit, diſplicere amplius non poteſt.*

15 Quæritur II. An? & quas Fallentias patiatur Regula XXI.? Reſp. Eam ſat multas habere fallentias, ex quibus ſeligemus potiores ad rem magis ſervientes, & ex quarum notitia etiam aliæ cognoſci poſſunt. Fallit itaque Regula *Primo* & univerſaliter, quando receſſus fit ab ea mutuo conſenſu utriuſque partis *leg. Sicut. 5. C. de Oblig. & Act.* excepto Matrimonio & Profeſſione religioſa; cum illud ſemel conſummatum nec utriuſque nubentis conſenſu, nec iſta conſentiente Prælato & ſubdito amplius invalidari queant, niſi cauſa tranſitus ad aliam Religionem, *c. 18. de Regul.*

16 Fallit *Secundo* in non paucis, propter ſupervenientem de novo, & prius non cognitam cauſam. Gloſſ. *hic arg. c. Ut circa. 4. & c. Nulli. 8. de Elect. in 6.* ibi: *Nulli licere decernimus (poſtquam in ſcrutinio nominaverit aliquem, & electio fuerit ſubſecuta, vel poſtquam præſtiterit electioni ipſi ab aliis celebratæ conſenſum) illum ſuper electione ipſa (niſi ex cauſis poſtea emergentibus) impugnare: vel niſi ei morum ipſius antea celata de novo pandatur improbitas, vel alicujus alterius latentis vitii, vel defectus, qui veriſimiliter ignorari potuerit, veritas reveletur.* Et ratio eſt; quia quæ de novo emergunt, novo indigent auxilio, *c. Paſtoralis. 4. de Except. & l. de ætate. 11. §. 8. ff. de Interrog. in Jur.*

17 Fallit *Tertio* in omnibus, in quibus de Jure licet pœnitere & variare, etiam uni ſine conſenſu alterius: ſic licet impuberi a Sponſalibus contractis libere reſilire, quando pubertatem adeptus fuerit, *cap. de illis. 7. & cap. a nobis 8. de Deſponſ. impub.* Pariter a Matrimonio rato nondum conſummato reſilire, & Religionem intrare permiſſum eſt a Jure, *cap. Verum. 1. de converſ. conjug.* Huic fallentiæ univerſali conformiter

18 Fallit *Quarto* in ultimis Voluntatibus; quia hæ ambulatoriæ ſunt ad mortem *l. Quod ſi 4. ff. de adim. & transfer. legat.* & quidem in tantum, ut de non mutanda ultima voluntate nemo ſeipſum adſtringere valeat, *l. Si quis. 22. ff. de legat. 3.* ibi: *Nemo enim ſibi eam legem dicere poteſt, ut a priori ei recedere non liceat.*

19 Fallit *Quinto* in contractibus innominatis, quando res adhuc eſt integra, *leg. Si pecuniam. ff. de Condit. cauſa data.* In Depoſito, *Leg. 1. §. 2. ff. Depoſiti.*

20 Fallit *Sexto* in Mandato & in contractu Societatis, ſi res adhuc eſt integra, ſeu ſi intereſſe alterius needum inceperit, *§. Mandatum. 11. Inſtit. de Mand. & §. Manet. 4. Inſtit. de Societ.*

21 Fallit *Septimo* in Sententia interlocutoria, utpote quam Judex, qui eam tulit, revocare poteſt, cum officio ſuo ex integro nondum functus fuerit, *c. Cum ceſſante. 60. de Appellat.*

22 Fallit *Octavo*, in appellatione, a qua ſemel interpoſita appellans pro libitu recedere poteſt, *c. Si quis libellos, 28. C. de Appellat.*

RE-

R E G U L A XXII.

Non debet aliquis alterius odio prægravari.

S U M M A R I U M.

1 *Regula unde deſumpta?*
2 *Quomodo intelligenda?*
3 *Ponitur verus ſenſus illius:*
4 *Et probatur.*
5 *Ratio Regulæ.*
6 *Objicitur ex Scriptura.*
7 *Ex Jure Canonico:*
8 *Et Civili, quod propter peccata aliorum puniantur innocentes.*
9 *Reſpondetur, quare Deus ob peccata aliena puniat aliquos.*
10 *Jus Canonicum id facit propter utilitatem publicam.*
11 *Sicut & Jus Civile.*

1 HÆc Regula deſumitur ex *leg. Si quis 33. ſ. Legis. C. de Inoffic. Teſtam.* cui etiam concordat *l. Sancimus 22. C. de pænis.* & *Regula 155. de R.J.* ibi: *Factum cuique ſuum, non adverſario nocere debet.*

2 Quæritur, quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Ante reſponſionem eſt notandum, Doctores in declaranda hac Regula non convenire; Barboſa ſiquidem *hic num.* 2. vulgarem opinionem, quæ dicit, Regulæ ſenſum & intentum eſſe, ut nullus propter dictum alterius puniatur, ideo rejicit, quia in hoc ſenſu, ut ait, non eſſet diverſa, ſed eadem cum ſequenti, quæ idem dicit illis verbis: *Sine culpa, niſi ſubſit cauſa, non eſt aliquis puniendus:* non eſt autem veriſimile, quod Papa Bonifacius VIII. duas diſtinctas Regulas idem ſignificantes ponere voluerit. Verum hæc Barboſæ ratio non videtur ſtringere; quia uti ex ipſis verbis utriuſque Regulæ liquet, nihilominus quævis earum diverſum, & diſtinctum ab alia importat ſenſum. Præſens enim Regula id principaliter velle videtur, ne quis innocens pæna, aut damno gravetur propter alterum, quem ob delictum, vel inimicitiam, malam vitam, vel ex alia cauſa odio habet pænam infligens, vel damnum inferens. Sequens autem Regula abſolute, & abſtrahendo ab omni odio vult, ut nullus ſine culpa puniatur, niſi ſubſit cauſa: quod in facto contingere poſſet abſque omni odio erga tertium. v. gr. ex proprio odio, & averſione, qua erga innocentem fertur; pœnam in Jure non contentam inferens; vel ex proprio intereſſe, vel ex reſpectu humano, vel alia minus juſta cauſa. Hinc

3 Reſp. ad quæſtionem *num. præced.* poſitam: Regula præſens principaliter intelligenda eſt de pæna, gravamine, & damno, quod infertur innocenti propter odium, quo injuſte damnificans vel gravans ex quacunque cauſa fertur erga tertium, v. gr. cognatum, amicum, fratrem, filium, parentem, ſervum, familiarem innocentis; ut proin verus ſenſus Regulæ ſequens ſit; *Nullus innocens poteſt affici, vel gravari pæna aliqua, damno, vel alio incommodo propter odium, quo injuſte gravans ex quacunque tandem cauſa fertur erga tertium v.g. conſanguineum, amicum &c. familiarem innocentis.* Sic in ſenſu iſto Regulam intelligit Caramuel. in *Theolog. fundament. num.* 764. Strein. *hic* & alii.

4 Probatur hic ſenſus præcipue per *l. Si quis 33. ſ. Legis C. de Inofficioſ. Teſtam.* ex qua deſumpta habetur Regula; ibi enim propter rationem hujus Regulæ corrigitur lex antiqua, qua permittebatur filium innocentem exhæredari a Matre præciſe ob odium, quod gerebat erga maritum, ex quo infans progenitus erat, illis verbis. *Hoc iniquum judicantes, ut alieno odio aliquis prægravetur.* Idem ſenſus claro deſumitur ex *leg. Sancimus 22. C. de pænis* ibi: *Sancimus, ibi eſſe pænam, ubi noxa eſt. Propinquos, notos, familiares, procul a calumnia ſubmovemus, quos reos ſceleris ſocietas non facit. Nec enim affinitas, vel amicitia nefarium crimen admittant. Peccatum igitur ſuos teneat authores, nec ulterius progrediatur metus, quam reperiatur delictum. Hoc ſingulis quibuſdam judicibus intimetur.* Concordat *leg. Crim. 26. ff. de Pænis:* ibi: *Crimen, vel pæna paterna nullam maculam filio infligere poteſt; nam unuſquiſque ex ſuo admiſſo ſorti ſubjicitur.* Huc facit, & ob eandem rationem, ſi Compromiſſarius eligat indignum, poteſtas eligendi redit ad eligentes, & ipſe ſolus punitur, non vero compromittentes, *quos illius odio non convenit prægravari, ut pæna ſuum authorem teneat* juxta *Regulam 55. ff. de R. J.* ſupra num. 1. jam citatam. Item illud Ezech. *cap. 18. verſ. 20.* ibi: *Anima, quæ peccaverit, ipſa morietur: filius non portabit iniquitatem Patris, & pater non portabit iniquitatem filii.* ſicut nec uxor tenetur pro marito *l. 2. & 3. C. Ne uxor pro marito.*

Ratio præter jam in teſtibus expreſſas ulterior 5
eſt, quia juſtitia commutativa, & diſtributiva exigunt, ut jus ſuum cuique reddatur, innocentes ab injuriis & injuſtis damnis, aut gravaminibus defendantur; nocentes & rei puniantur, promeriti vero condigne præmientur: quod non fit, ſi plene innocentes ex præciſo odio erga alium, ejuſque delicta, damnificantur, gravantur, puniuntur, aut alia incommoda ſuſtinere coguntur.

Verum quantumvis juſta & æqua ex dictis ap- 6
pareat Regula noſtra, tamen graves patitur inſtantias tam ex Scriptura Sacra, quam utroque jure. Ex ſacris enim paginis habemus propter unius, vel plurium delicta etiam alios innocentes a Deo fuiſſe punitos. Sic enim tacendo plura alia exempla, propter ſcandala ſuorum filiorum populum a ſacrificio retrahentium Deus Heli illorum patrem e vivis ſuſtulit. 1. *Reg. c. 4. verſ.* 18. & propter peccatum David populum ſuperbe numerantis, de populo innocente a Dan uſque Berſabeo ſeptuaginta millia virorum ſæva peſte delevit.

De Jure Canonico a Patre, & Matre hæreticis filii, 7
& nepotes innocentes catholici procreati ad Beneficia Eccleſiaſtica, & officia publica inhabiles exiſtunt. *c. Quicunque 2. ſ. Hæretici,* & *c. Statum 9. de Hæreticis in 6.*

De Jure Civili autem propter crimen læſæ Majeſtatis etiam innocentes filii infames evadunt, atque a materna, avitaque, & propinquorum ſucceſſione excluduntur, *l. quiſquis 5. C. ad Leg. Jul. Majeſt.*

Reſpondetur tamen & quidem ad exempla ſacræ 9
Scripturæ, in primis a Deo nullum innocentem pæna æterna, vel alia animæ nociva puniri: temporali tamen quandoque propter unum etiam alios affici, vel quia, etiamſi appareant, tamen revera innocentes non ſunt, ſed ejuſdem criminis coram oculis divinis directe vel indirecte rei exiſtunt, ob quod merito puniuntur, uti contigit in Heli, qui debite corrigere filios negligens, etiam illorum criminum factus eſt particeps. Vel quia licet innocentes in uno, multis tamen aliis peccatis rei coram Deo inveniuntur, indeque juſte puniuntur. Vel, quia innocentes aliquo modo ut filii ad parentem, ſubditi ad principem pertinent, puniuntur, ut delinquens pænam acerbius ſentiat, dum interea alii, ſi pænam ob peccata alterius commiſſa a Deo immiſſam in his innocentes patienter ſuſtinent, alia ſua peccata extinguunt, animæ dona, gratias & merita ſibi cumu-

lant, & ſalutem æternam facilius conſequuntur, ſicque ex hujuſmodi pæna plus lucri, quam damni acquirunt, ac propterea afflictiones a Deo immiſſæ reſpectu delinquentis duntaxat nomen veræ pænæ: reſpectu illorum, qui propter alium patiuntur, nomen medicinæ doni & boni ſpiritualis merentur juxta D. Thom. 1. 2. *q.* 87. *art.* 1.

10 Ad diſpoſitiones Juris Canonici reſpondetur, per illas propter alios puniri in nonnullis etiam innocentes non tam odio erga illos v. gr. hæreticos parentes, quam favore cultus divini, eccleſiæ, & communis utilitatis ejuſdem, quæ exigit, ut non niſi ab omni ſuſpicione mali alienos habeat miniſtros, quales non ſunt illegitime nati, & hæreticorum filii, utpote de quibus non immerito metuit Eccleſia, ne imitatores ſint incontinentiæ & perfidiæ paternæ, *c. l. quiſquis §. filii vero Cod. ad Leg. Jul. Majeſtat.*

11 Ad leges civiles reſpondetur, eas quoque non tam odio delinquentis, quam cura & amore boni communis & publici pæna in aliquibus afficere innocentes ad avertenda graviora, bonoque publico magis nociva; præſertim læſæ Majeſtatis crimina, quatenus quivis ſciens, hujuſmodi crimina etiam in filiis innocentibus tam graviter puniri, ab iis committendis magis & efficacius abſterreatur.

12 Quodſi alicui hæ reſponſiones minus placeant, & per Jura in aliquibus caſibus nonnullos etiam aliorum odio contra Regulam gravari contendat, reſpondetur, Regulam fallere in caſibus, in quibus ob odium erga unum etiam alium ex juſta cauſa boni publici gravari volunt: ut proin huic Regulæ non minus ac ſequenti apponi valeat exceptio: *Niſi ſubſit cauſa.*

REGULA XXIII.

Sine culpa, niſi ſubſit cauſa, non eſt aliquis puniendus.

SUMMARIUM.

1 *Regula quomodo intelligenda?*
2 *Ponitur verus ſenſus illius.*
Sine culpa non datur pæna. Ibid.
3 *Niſi ob cauſam boni communis.*
4 *Declaratur exemplis Juris Canonici:*
Simoniæ ab alio commiſſæ pænam quis non incurrit, ſi illo prohibente, vel proteſtante committitur. Ibid.
5 *Et Civilis.*

1 QUæritur, quomodo hæc Regula intelligenda? Et quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Sicut præcedens Regula vult, ut nullus innocens puniatur, injuſte gravetur, damnum, vel incommodum patiatur præciſe ex odio alterius: ſic præſens univerſaliter, & abſtrahendo ab omni odio diſpoſitum judicat, ut nullus puniatur ſine culpa ex quacunque tandem minus juſta bonum commune non concernente cauſa, verb. gr. ex intereſſe proprio, ex reſpectu humano, ex amore erga alium forſan inimicum puniti ſeu puniendi &c. Siquidem per verba: *niſi ſubſit cauſa*: Regula non niſi juſtam, & bonum commune concernentem cauſam intelligit, juxta dicenda infra num. 2. & 3. Hinc

2 Reſp. II. Verus ſenſus Regulæ hic eſt: *Nemo eſt puniendus vel gravandus ob alicujus actus commiſſionem vel omiſſionem, quæ dolo & culpa vacat, niſi ex juſta bonum commune ſeu publicum concernente cauſa.* Primæ partis, ut nemo ſine culpa puniatur, ratio eſt; quia ubi non eſt noxa, ibi non eſt pæna *l. Sancimus 22. C. de Pœnis*. ibi: *Sancimus, ibi eſſe pænam, ubi eſt noxa*, ſiquidem *pæna eſt noxæ vindicta l. aliud 131. pr. de Verb. Sign.* ac inſuper pæna eſt menſura culpæ juxta illud *Deut.* 25. ibi: *Juxta menſuram peccati erit plagarum modus*: Hinc ubi nulla culpa, nulla quoque eſſe debet pæna *c. Cognoſcentes 2. de Conſtit.* ibi. *Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit*, huc quadrat etiam illud S. Auguſtini effatum *lib. 2. Retract. cap. 9.* ibi: *pæna, ſi juſta eſt, peccati pæna eſt, & ſupplicium vocatur.*

3 Ratio ſecundæ partis, ſeu potius exceptionis, videlicet, quod quis etiam ſine culpa ex juſta bonum commune concernente cauſa, ſeu propter utilitatem publicam puniri, vel magis proprie loquendo gravari, & incommodari valeat, hæc eſt; quia bonum commune, ſeu publica & communis utilitas eſt præferenda privatæ; conſequenter, ſi illa exigit, ut privatus, etiam ſine culpa, puniatur, gravetur, damnum temporale ſentiat, hic merito ſuſtinere debet *arg. l. penult. ff. ad leg. Cornel. de Sicar.* ubi ad ſedandum tumultum decurio inconſulto Principe decapitari poteſt, quod alias ſine conſenſu Principis fieri nequit: cum Concord.

Declaratur & firmatur Regula ulterius exemplis 4
ex Jure deſumptis; Sic enim præter ea, quæ ad præced. Regulam *n. 7. & 8.* adduximus ex utroque Jure ulterius beneficium dimittere tenetur, qui illud acquiſivit per Simoniam ipſo ignorante ab alio commiſſam. *cap. Nobis 27. de Simonia.* (niſi impetrans expreſſe prohibuerit, vel proteſtatus fuerit ne aliquid temporale detur pro beneficio: textu expreſſo *cap. Sicut tuis 33. de Simon.*) quia communis Eccleſiæ utilitas requirit, ut ſumme eidem nocivum ſimoniæ vitium omnibus odio fiat, indeque magis extirpetur. Sic innocens uxor ſine culpa punitur, ſuoque jure conjugali privatur. *arg. c. quoniam 5. §. Si autem, Ut lite non conteſtata.* ibi: *quoniam in conjugio multi caſus occurrunt, in quibus Conjuges ſine culpa, ſed non ſine cauſa continere coguntur.*

Sic de Jure Civili propter bonum commune, vide- 5
licet, ut veritas adulterii bono communi plurimum præjudicioſi eruatur, ſervus torquetur, tortus autem domino amplius non reſtituitur. Dynus *hic argum. leg. ſi poſtulaverit ff. ad L. Jul. de Adulter.* & *leg. fin. ff. de calumniat.* Sic propter bonum commune dominus punitur, quod cauſam proſequi non amplius poſſit, ſi procurator illius, etiam abſque culpa domini, fatalia appellationis labi permiſit. *leg. 1. §. fin. ff. quando appellan. ſit.* Sic univerſaliter quia poteſtas Supremi Principis Eccleſiaſtici ad beneficia & officia eccleſiaſtica, res & jura, ad loca & perſonas eccleſiaſticas pertinentia ſe extendit, *can. cuncta 17. cau. 9. q. 3.* & *cap. licet 2. de Præbend. & Dignit. in 6.* poteſt de illis non quidem pro libitu, ſed ex cauſa juſta publica propter communem utilitatem & Religionis bonum diſponere cum præjudicio & gravamine tertii innocentis: Sicut a pari quia poteſtas ſupremi Principis ſæcularis circa honorem & officia civilia, res, bona & Jura privatorum verſatur, *arg. l. fin. C. de quadrien. præſcript.* de iis diſponere, eaque ſubditis legali vel alia ordinatione etiam innocentibus auferre, transferre, & denegare valet, ſi communis utilitas Reipublicæ ita exigit. Abbas in *c. Quæ in Eccleſiarum, de conſtit. n. 7.* Gail. *lib. 2. obſerv. 26. n. 3.* cum communi aliorum.

REGU-

Digitized by Google

REGULA XXIV.

Quod quis mandato facit Judicis, dolo facere non videtur: cum habeat parere neceſſe.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde deſumpta?*
2 *Eſt intelligenda non ſolum de Judicis, ſed etiam Principis, Superiorum. Dominorum, & Parentum mandatis.*
3 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
4 *Procedit etiam in dubio, an eorum mandatum ſit juſtum.*
5 *Confirmatur exemplis ex Jure.*
6 *Fallit Regula in caſu, quod quid contra Jus divinum:*
7 *Vel etiam clarum & manifeſtum jus humanum præcipitur.*
8 *Fallit inſuper in Judice, ſi hic aliquid ad ſuum officium non pertinens mandat.*

1 HÆc Regula ſumpta eſt ex *l. Non videntur data.* 167. *ff. de R. J.* ibi: *qui juſſu Judicis aliquid facit, non videtur dolo malo facere, qui parere neceſſe habet.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Regula intelligenda eſt non ſolum de mandato Judicis, ſed etiam Principis. *l. quod Princeps*, 23. *ff. de aqua pluv. arc.* & quorumvis Superiorum ac Dominorum reſpectu ſuorum ſubditorum, necnon Parentum reſpectu filiorum, ita ut a dolo immunis cenſeatur non tantum ille, qui ex mandato Judicis, ſed etiam qui ex mandato ſui Principis, Superioris, Domini, aut Parentis quid facit aut omittit; quia ratio Regulæ de quolibet ex præfatis obedientibus pariter procedit, videlicet, *cum habeat* parere neceſſe. Hinc

3 Reſp. II. Verus ſenſus Regulæ hic eſt: *Quicunque ex mandato Judicis, vel cujuſcunque legitimi Superioris ſui aliquid facit vel omittit, a dolo & culpa immunis cenſetur:* Per Rationes & Jura allegata. Probatur ulterius tam ex Sacra Scriptura, quam utroque humano Jure. Nam Paulus ad *Romanos cap.* 13. de Principibus dicit: *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: non eſt enim poteſtas niſi a Deo; quæ autem ſunt a Deo, ordinata ſunt. Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit; qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt.* De obedientia debita Superioribus & præpoſitis præſtanda ad *Hebr. capit* 13. *v.* 17. *Obedite præpoſitis veſtris, & ſubjacete eis.* De Dominis ad *Epheſ.* 6. *verſ.* 5. *Servi obedite Dominis carnalibus cum timore & tremore ſicut Chriſto;* quæ obedientia Principibus, Superioribus, Dominis, & Parentibus debite præſtanda etiam alibi in Scriptura ſicut & in utroque Jure paſſim, indeque certa habetur, quod ſubditi habeant parere neceſſe: neceſſitas autem tollit præſumptionem doli *l. Mater* 2. *C. de Calumniat.* & inducit præſumptionem poſitivam fraudem & dolum abeſſe. *l. Si ſtipulatus* 81. *§.* 1. *ff. de Solution.*

4 Procedit Regula etiam in caſu, quo Judex vel Superior indifferentis præcipit, vel ubi dubium eſt, num juſte vel juſta præcipiat; quia Judex (*idem dic de Superioribus*) quæ facit, & jubet, juſte facere & jubere præſumitur. *arg. cap. Sicut* 16. *in fine. de Sent. & re judic. & l. fin. C. de offic. Civil. Jud.* ibi: *Non arbitramur.* præſertim cum in dubio melior ſit conditio poſſidentis. *arg. in pari, de R. J. in* 6. & *ff. de R. I.* Judex autem in poſſeſſione præcipiendi exiſtit. Accedit argumentum a contrario: qui non paret judici, doli reus præſumitur; nam juxta Regulam Juris Civilis 199. *ff. de R. I. Non poteſt dolo carere, qui imperio Magiſtratus non paruit:* ergo.

Confirmatur Regula exemplis Juris: ſic enim ſi debitor ex præcepto Judicis ſolvat debitum Minori abſque authoritate Tutoris, non tenetur amplius Minori ſolvere, nec minor habet actionem ad ſolutionem denuo præſtandam, *l. ais Prætor* 7. *§. Permittitur ff. de Minoribus.* quia habuit parere neceſſe. Sic etiam, ſi quis ex mandato Judicis ſepulchrum deſtruxit, quo mediante aqua pluvia nocere poterat, non tenetur actione de ſepulchro violato, quia authoritas Judicis ipſum excuſat. Dyn. *hic num.* 2. *arg. l. Quamquam* 4. *prin. ff. de aqua pluv.* Sic inſuper ſi quis, facto apud aliquem depoſito, moritur relictis quatuor hæredibus, & depoſitarius uni duntaxat eorum depoſitum ex mandato Judicis reſtituit, dolo non egiſſe præſumitur, nec tenetur aliis actione depoſiti. *l. ſi ſtipulatus.* 81. *§. Si lancem. ff. de Solut.* quia mandato Judicis habuit parere neceſſe. 5

Quæritur II. An? & quas patiatur Regula 24. Fallentias? Reſp. Eam fallere *Primo* in caſu, quo Judex, Princeps, aut Superior mandat aliquid Juri divino aut naturali manifeſte adverſum; quia in hujuſmodi caſu non habet parere neceſſe, ſed potius tenetur non parere juxta illud *Act.* 4. *Si juſtum eſt in conſpectu Dei vos potius quam Deum audire, judicate.* & rurſum ait *cap.* 5. *Obedire oportet magis Deo, quam hominibus.* Hinc ſi Judex eccleſiaſticus etiam ſub pœna excommunicationis præcipiat mulieri, ut viro ſuo reddat debitum conjugale, parere nec tenetur, nec ſalva conſcientia poteſt, ſi ipſa occulti impedimenti matrimonium dirimentis conſcia eſt, licet id probare nequeat, textu expreſſo *c. Inquiſitioni.* 44. *de Sent. Excom.* ibi: *Si alter conjugum pro certo ſcit impedimentum conjugii, quamvis illud apud Eccleſiam non poſſit probare & cap. debet potius excommunicationis ſententiam humiliter ſuſtinere, quam per carnale commercium peccatum operari mortale.* 6

Fallit *Secundo*, ſi quid præcipitur, quod contra jus clarum manifeſte militat; ſiquidem etiam in tali caſu parere non habet neceſſe, ſed reſiſtere poteſt, ac debet. Dynus *hic* cum communi aliorum *l. omnes.* 33. *C. de Decur.* & *l. Evidenter de Excuſat. muner.* cum concord. apud Dynum *hic num.* 4. 7

Fallit *Tertio* in Judice, ſi mandat aliquid quod ad ſuum non pertinet officium. Ratio eſt; quia Judici in iis tantum parere neceſſe eſt, in quibus ſuo fungitur officio, non item in aliis. *arg. leg. factum* 170. *ff. de R. I.* ibi: *Factum a Iudice, quod ad officium ejus non pertinet, ratum non eſt.* Et *l.* 1. *C. ſi non compet.* eſtque idem, ſi Judex rem ad ipſius officium non pertinentem mandet, ac ſi extra territorium ſuum jus dicat, indeque faciat, quod ei impune non pareatur. *leg. fin. ff. de Iuriſdiction.* ibi: *Extra territorium jus dicenti impune non paretur; idem eſt, ſi ſupra Iuriſdictionem ſuam velit jus dicere.* 8

REGULA XXV.

Mora ſua cuilibet nociva eſt.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde deſumpta?*
2 *Quid hic intelligatur per moram?*
3 *Mora aliqua eſt* ex perſona, *quæ etiam regularis vocatur:*
4 *Alia* ex re, *ſeu irregularis, ubi jus & dies interpellat pro homine. Declaratur exemplis: & num. ſeq.*
6 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
7 *Culpabiliter moroſus tenetur ad æſtimationem rei, etiamſi caſu perierit.*
8 *Item ad compenſandos fructus:*
9 *Atque ad intereſſe, & uſuras:*
10 *Nec non ad ſubeundam pœnam contractui adjectam.*
11 *Fallit Regula in fidejuſſore, cui aliena, Principalis videlicet debitoris mora nocet.*
12 *Idem eſt in contractu Societatis:*
13 *Ac in parente reſpectu filii.*
14 *Fallit item, quando in mora exiſtens moram legitime purgat.*
15 *Item in caſu, quo debitor ſolvere voluit, & creditor non acceptavit.*

1 HÆc Regula deſumitur ex *l. In condemnatione.* 173. *§. Unicuique. ff. de R. J.* ibi: *Unicuique ſua mora nocet.* & *leg. Emptor.* 12. *ff. de aqua pluvial. arcend.* aliiſque a Gloſſa citatis hic.

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? Et quis verus illius ſenſus ſit? Ante Reſponſionem præmittendum eſt, quid, & quotuplex ad propoſitum ſit mora, de qua loquitur Regula præſens. Sciendum itaque, quod etſi late loquendo nomine moræ veniat omnis dilatio, tarditas, & procraſtinatio, ad propoſitum tamen accipiatur *pro culpabili & damnoſa, ſeu nociva dilatione dandi vel ſolvendi, ſeu ſolutionem acceptandi, vel faciendi aliquid eo tempore, quo quis debet & poteſt:* ut ſi quis non præſtat vel non accipiat ſolutionem tempore, quo id facere poteſt & debet. Juxta quod exemplum Barb. *n.* 1. cum multis aliis allegatis dicit: *Moram ad propoſitum eſſe dilationem culpoſam circa ſolvendum vel accipiendum creditum.* Simili fere modo ad propoſitum definitur apud Strein: *Mora eſt culpa prætermiſſi officii in ſolvendo, recipiendove debito, quæ alteri nociva eſt:* Vel *eſt fruſtratio debitoris non ſolventis, vel creditoris non accipientis.* Verum cum non tantum in ſolvendis & recipiendis debitis, ſed etiam in aliis obligationibus præſtandis culpabilis detur mora, prima definitio videtur melior.

3 Mora ſic ſumpta duplex eſt: una *ex perſona*, quæ etiam *Regularis* communiter vocatur: altera *ex re*, quæ mora *Irregularis* nuncupatur. *arg. l. Mora.* 32. *ff. de uſur. & fruct.* Ex *perſona* intervenit culpabilis mora, quando is cui debetur, monet, ſeu interpellat, ut debitum ex contractu v. gr. venditionis & emptionis ſine determinatione temporis contractum eidem ſolvatur; facta enim hujuſmodi competenti monitione ſolvere ulterius differens in culpabili mora ſolvendi eſt, & ad damnum ex hac mora poſtea ſecutum tenetur. Ad quod tamen neceſſario requiritur dicta prævia monitio, ſeu interpellatio pro ſolutione præſtanda; quamvis enim in omnibus obligationibus in quibus certa dies vel tempus non apponitur, ſtatim ac ipſa obligationis die quis teneatur *l. In omnibus.* 14. *ff. de R. J.* ibi: *In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præſenti die debetur;* tamen ut debito in culpabili mora ex perſona conſtituatur, neceſſe eſt ut opportuno tempore prius ſaltem ſemel interpelletur. *arg. cit. l.* 32. *ff. de uſur. & fruct.*

Mora ex re, ſeu irregularis eſt, quando debitor non ſolvit aut ſatisfacit eo die vel tempore, quo, ut ſolvat ſine ulla interpellatione creditoris, jus ipſum diſponit & monere cenſetur, prout fit in omnibus contractibus, in quibus contrahentes ipſimet certam diem vel tempus pro ſolutione præſtanda præfigunt; eo quod in his, Jure ſic diſponente, dies ipſa determinata pro homine interpellet, indeque ea elapſa in culpabili mora exiſtat debitor, textu expreſſo *l. Magnam.* 12. *C. de contrah. ſtipul.* ibi: *Sancimus, ut, ſi quis certo tempore facturum ſe aliquid vel daturum ſtipuletur, vel, quæ ſtipulator voluit, promiſerit, & adjecerit, quod ſi ſtatuto tempore minime hæc perfecta fuerint, certam pœnam dabit, ſciat minime ſe poſſe debitor ad evitandam pœnam adjicere, quod nullus eum admonuit.* cum concord. 4

Sic etiam fur a die commiſſi furti ſemper eſt in culpabili mora reſtituendi, quæ ei nocet, jure ipſo ſic diſponente, & ut ſtatim reſtituat, furem monente. *l. fin. ff. de condict. furt.* juncta *l. Merito.* 19. *ff. de vi & vi armata.* Sic pariter in contractu emptionis, ubi nullum tempus certum pro ſolutione determinatum eſt, diſponente & monente jure emptor fructus ex re empta, pretio nondum ſoluto, interea perceptos ſine ulla interpellatione venditoris ei reſtituere debet, in quantum ipſius intereſt, & non reſtituens in culpabili mora eſt. *l. Curabit.* 5. *Cod. de Action. empti.* Cæterum hæc mora ideo vocatur *irregularis*, quia regulariter loquendo mora ex interpellatione creditoris naſcitur, *arg. cit. l. Mora. ff. de uſur. & fruct.* His præmiſſis. 5

Reſp. ad quæſtionem n. 2. poſitam: Regula non tantum de mora *ex perſona*, ſed etiam *ex re* venit intelligenda, ut proin verus illius ſenſus ſit: *Quando debitor id, quod debet, tempore debito non præſtat, mora* [illegible] *non creditori nociva eſt, ſive ab homine, creditore videlicet, ſive a Jure, aut ſtatuta die fuerit interpellatus, ita ut ad omnia damna & incommoda ratione moræ ſecuta reſarcienda teneantur.* per Jura citata, & adhuc citanda. 6

Declaratur, firmaturque Regula & ſenſus illius per effectus moræ ex Jure deſumptos, quorum aliquos ſpecificat Dynus *hic n.* 1. *& ſeqq.* Sic enim inprimis tenetur culpabiliter moroſus præſtare æſtimationem rei debitæ v. gr. equi, qui tempore moræ periit, etſi interitus caſu contigerit *l. quod te. ff. de Reb. credit. ſi cert. petat. l. ſi in Aſia.* 12. *§. fin. ff. depoſ.* cum concord. a Dyno citatis. 7

Deinde tenetur ad fructus compenſandos & quidem in contractibus bonæ fidei a tempore inchoatæ moræ. *l. ſi quis bonorum.* 23. *ff. de legat. I. l. Moræ cit. §.* 2. *l. qui ſolidum* 78. *§. etiam. ff. de legatis II.* Dynus *hic &* Pock. *nu.* 21. 8

Ulterius tenetur ad intereſſe & uſuras, quæ peti poſſunt, & augentur a die moræ; quod in odium debitoris ita conſtitutum habetur *l. Ratio* 3. *§. Si per venditorem. ff. de action. empti.* & *l. Si Kalendis* 11. *ff. de Re judicat.* 9

Rurſus tenetur ad ſubeundam pœnam, ſi quam ratione moræ contrahentes ſtatuerunt. *cit. l. Moræ §.* 2. *ff. de uſur. & fruct.* Peck. *hic loc. cit.* ubi plures moroſo debitori nocivos effectus enumerat. Item qui Minori aliquid debet ex legato, fideicommiſſo, bonæ fidei contractu, illud ſtatim ſine ulla interpellatione hominis, ipſo monente Jure ac die, quo debere incipit, ſolvere tenetur, & non ſolvens in mora conſtitutus cenſetur, indeque ad damna & uſuras obligatur, 10

Digitized by Google

gatur, *l. In Min. 3. C. in quibus caſ. reſtitutio neceſſ.*

11 Quæritur II. An? & quales Regula XXV. patiatur Fallentias? Reſp. Eam fallere in eo, quod mora non tantum ipſi moroſo, ſed etiam alii nociva ſit, & quidem *primo* in fidejuſſore, utpote cui nocet mora in ſolvendo exiſtentis debitoris principalis *l. Mora* 38. *ff. de V. O.* ita ut teneatur fidejuſſor etiam ad damnum, & intereſſe, ſaltem ſi in omnem caſum promiſit, *leg. quæro* 54. *pr. ff. locati, conducti.* Dicitur autem notanter, *ſaltem ſi in omnem caſum ſe obligavit*; quia non deſunt authores apud Barb. *hic n.* 9. docentes, fidejuſſorem, ſi in omnem caſum expreſſe non promiſit, ad debitum principale quidem, ad damnum & intereſſe vero non teneri, contradicente Gloſſa *hic*, Strein, & aliis volentibus, fidejuſſorem ſemper cenſeri in omnem caſum fide jubere. *l. Si fidejuſſ. 7. ff. de Fidejuſſ.*

12 Fallit *ſecundo* in caſo quo duo ſocii ſunt obligati, ubi mora unius nocet alteri ſocio, *l. penult. ff. de duobus reis.* ibi: *Ex duobus reis ejusdem Stichi promittendi factis, alterius factum alteri quoque nocet*, & *l. In condemnatione.* 173. *§.* 2. *ff. de R. J.* ibi: *Unicuique ſua mora nocet, quod & in duobus reis promittendis obſervatur*; quia ſociorum communis cauſa commodi & incommodi eſt, & quiſque ſibi imputare debet, qui minus diligenti ſocio ſe adjunxit. *§. fin. Inſtit. de Societ. Nam qui parum diligentem ſocium ſibi aſſumit, de ſe queri, ſibique imputare debet.*

13 Fallit *tertio* quoad actionem de peculio, ubi mora filii patri nocet, *l. cum filius 49. pr. ff. de V. O.* quamvis omnes has tres fallentias vero tales eſſe aliqui negent, eo quod filius cum patre, fidejuſſor cum principali creditore, ſocius cum ſocio in hujuſmodi caſibus idem fictione juris eſſe velint.

Fallit, *quarto*, quod nec ipſi debitori ſua mora ſit nociva in caſu, quo debitor moram ſuam legitime purgat, remonſtrando, ſe in mora culpabili non fuiſſe, ut, ſi ſubterfugia non quærit, ſed de fidejuſſoribus & aliis ſollicite indagat, quorum auxilio creditori ſatisfieri queat, *l. Sciendum 21. ff. de uſur. & fruct.* quia in tali caſu mora culpabilis adeſſe non videtur. Legenda in ordine ad hanc fallentiam eſt Gloſſa hic varia Jura pro & contra allegans & concilians ſub diſtinctione, quod ubi dies præfigitur a Jure pœnam imponente & dies præfixa culpabiliter non obſervatur, mora purgari non poſſit (pœna enim ſemel commiſſa non purgatur) & ſic intelligi multa Jura, ac præſentem Regulam vult: niſi in caſu aliquo moram purgari poſſe ſpecialiter caveatur. 14

Huc pertinet, & Fallit Regula *quinto*, quando debitur non quidem illo, quo debuit, eo tamen tempore ſolvit, antequam creditor aliquod damnum paſſus eſt: vel ſi ſolutionem elapſu jam debito tempore obtulit, & creditor, etſi potuerit, eam non acceptavit; cum hujus poſterioris mora purgetur prior. *l. Illud. 17. ff. de Pericul. & commod.* ita ut debitor ab obligatione ſuſtinendi moræ nocumenta abſolvatur: excepta pœna a contrahentibus conſtituta. Gloſſ. *hic*. quam ipſam tamen præſtare non tenetur, ſi docet, quod a præſtatione debiti abſque propria culpa fuerit impeditus etiam ipſo tempore, quo alias ſolvere tenebatur *l. quod te. 5. ff. de reb. cred.* cum univerſaliter loquendo præſens Regula loqui cenſeatur de mora, quæ dolum & culpam præſupponit. *cit. l. quod te*, & ibi Bart. Taccin. *hic n.* 6. Farin. *Tom.* 1. *Conſil.* 15. *n.* 36. & magis patebit ex Regola 60. h. t. Non eſt in mora, qui poteſt exceptione legitima ſe tueri. *arg. can. Biduum 29. cau. 2. qu. 6.* 15

R E G U L A XXVI.

Ea, quæ fiunt a Judice, ſi ad ejus non ſpectant officium, non ſubſiſtunt.

S U M M A R I U M.

1 *Regula unde deſumpta?*
2 *Quid per officium Judicis intelligatur?*
3 *Ponitur verus Regulæ ſenſus.*
4 *Declaratur Juris Exemplis.*
Judex quando nulliter agat: Ibid.
5 *Non tantum inferior, ſed etiam ſupremus Judex nulliter agit, ſi excedit limites ſui officii:*
6 *Etiamſi utiliter agat; quia*
Non ſufficit bonum agere, niſi etiam bene fiat.
7 *In dubio, an Judex excedat limites ſuæ poteſtatis, ſtat præſumptio pro Judice.*
8 *Quivis in alieno territorio exiſtens ſortiri ibidem poteſt forum ratione delicti, contractus, &c.*
9 *Valet citatio ſubditi extra territorium exiſtentis.*
10 *Fallit Regula in iis, quæ ſunt poteſtatis ordinis.*
11 *Item, quæ ſunt juriſdictionis ordinariæ.*
12 *Et in Epiſcopo injuſte expulſo.*

1 DEſumitur hæc Regula ex *l. Factum* 170. *ff. de R. J.* ibi: *Factum a Judice, quod ad officium ejus non pertinet, ratum non eſt*, cui concordat *l. fin. ff. de Juriſdict.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? Et quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Per officium Judicis hic intelligi poteſtatem & juriſdictionem a Lege, Canone, vel homine Judici conceſſam ad debite & legitime examinandas, tractandas, judicandas, expediendas cauſas & negotia ad ſuam poteſtatem, ſeu juriſdictionem pertinentia: ut proin Judex tunc aliquid quod ad officium non ſpectat, agere dicatur, quando tranſgreditur limites conceſſæ ſibi poteſtatis & juriſdictionis; ſive de in id faciat circa rem & cauſam ſub poteſtate & juriſdictione non comprehenſam, ſive circa perſonam juriſdictioni illius non ſubjectam, ſive extra territorium ſuæ juriſdictioni præfixum, ſive contra præſcriptam Juris formam & ordinem. Quæ omnia & ſingula a Judice facta juxta Regulam nulla & invalida ſunt per rationes & Jura infra alleganda. Hinc

Reſp. II. Verus Regulæ ſenſus hic eſt: *Omne id, quod Judex ultra limites poteſtatis & juriſdictionis ſibi conceſſæ, vel contra præſcriptam Juris formam facit, nullum & invalidum eſt.* Ratio eſt: quia tota vis & valor eorum, quæ a Judice geruntur, fundatur in poteſtate publica, & juriſdictione ſibi data, ac præſcripta: conſequenter ubi hoc fundamentum deficit, valorem quoque actorum ab eo deficere neceſſe eſt. Barb. *hic n.* 1. cum Gloſſ. communiter recepta in *l.* 1. *ff. de Juriſdict. arg. c. forus* 10. *V. Judex de V. S.* 3

Declaratur & firmatur Regula, ſenſuſque illius exemplis Juris. Sic enim imprimis ſi judex laicus judicat & condemnat, quem conſtat eſſe Clericum, vel laicum ſub ipſius juriſdictione non exiſtentem, ſententia ipſo jure eſt nulla, utpote a non competente Judice lata. *c. At ſi Clerici. 4. pr. de Judiciis. l.* 1. *& per totum maxime l. fin. C. Si a non compet. l. fin. ff. de Juriſdict.* cum concord. apud Dynum; Item ſi pupillo dat tutorem ſuæ juriſdictioni non ſubjectum, vel pupillo ſibi non ſubjecto tutorem aſſignat, utraque aſſignatio ipſo jure invalida eſt. *leg. Scire oportet §. fin. ff. de Excuſ. Tut.* Item ſi cauſam matrimonii cognoſcit & judicat &c. Item ſi actus Juriſdictionis extra ſuum ſibi competens territorium exercet, vel ibi ſententiam definitivam fert, cuncta ſunt nulla & invalida *c. fin. de conſtit. in 6.* & *l. fin. ff. de Juriſdict.* Item ſi fert ſententiam parte alte- 4

ra non audita, invalida eſt ſententia. *l. Ea, quæ*, & *l. conſentaneum. C. quomodo & quando Judic.* Eadem nullitas habetur, ſi Judex parte utraque non conſentiente tempore feriarum procedit. *l. 1. §. Si vero ff. de fer.* Pariter nulla eſt ſententia a Judice lata ſine prævia cauſæ cognitione. *l. Nec quicquam. 9. ff. de offic. Proconſ.* quia in his cunctis Judex limites ſuæ poteſtatis egreditur, & contra præſcriptam Juris formam, conſequenter nulliter agit.

5 Et procedit Regula non tantum in inferiore, ſed etiam ſupremo Judice ac Principe; cum & hic, ſi extra territorium ſuæ provinciæ, vel in aliquem ſibi nulla ratione ſubditum, vel in cauſa ad ſe non pertinente juriſdictionem & poteſtatem ſuam exercere attentaret, nulliter ageret: uti ſi Rex Poloniæ in ditionibus Romani Imperii juriſdictionem exercere, vel Papa infidelem ſeu paganum Eccleſiæ non ſubditum excommunicare vellet. Strein *hic* a. 4. Sylv. *V. Papa.* cum communi aliorum per rationes & jura citata univerſali praxi confirmata.

6 Inſuper procedit Regula etiam in caſu, quo Judex ſive inferior, ſive ſupremus bonum & utile quid, ſed ultra ſuam poteſtatem facit, judicat, aut ordinat. Strein hic num. 4. cum aliis & Gloſſa *can. bene quidem 1. & can. ſi Imperator. 11. diſt. 96.* & *c. Eccleſia* 10. *de conſtit.* ubi ſtatutum Baſilii de non alienandis rebus Eccleſiæ etiam ipſis Eccleſiis proficuum ex ea ratione fuit reprobatum, quod ad ejus ceu Principis laici non ſpectarit officium de rebus ſeu perſonis Eccleſiaſticis ſtatutum condere. Simile quid accidit poſt appellationem ad Papam; poſt eam enim nil debet innovari per inferiorem Judicem, & ſi ſecus fiat, id irritum eſt & inane. *arg. c. Dilectas* 55. *de Appell.* Nam ut Gloſſa ait *hic*: *Generale eſt, quod non ſufficit bonum facere. niſi & bene id fiat.*

7 Verum hactenus dicta de Regula & ſenſu illius procedunt in iis duntaxat, quando ſufficienter conſtat, hoc vel illud non ſpectare ad officium Judicis, ſeu poteſtatem & juriſdictionem illius, non vero ubi dubitatur; ut bene notat Gloſſa *hic V. non ſpectat.* & ſequitur Barb. *hic* a. 2. Taccin. a. 7. Strein cum communi aliorum; nam ubi dubium eſt de poteſtate & juriſdictione Judicis, valent interim acta & ſententia illius, utpote pro quo ſtat præſumptio, cum ad ejus munus ſpectet examinare, quæ ad ſuam juriſdictionem pertinent. *arg. l. Si quis ex aliena 5. ff. de Iudiciis.* ibi: *Prætoris enim eſt, æſtimare, an ſua ſit juriſdictio, vocati autem, non contemnere authoritatem Prætoris.* Quod ſi aliqui a Juriſdictione ſe exemptos prætendunt, provide ſtatim in eadem lege ſubjungitur: *ut in jus vocati veniant, privilegia ſua allegaturi*, alioquin pœnis ſubjaceant.

Objicitur 1. contra Regulam; Valet citatio non ſubditi in territorio Judicis exiſtentis: *l. Si quis 7. ff. de Iudic.* Reſp. hoc non obſtare Regulæ; quia quivis etiam in alieno territorio exiſtens varie ſortiri poteſt forum Judicis territorii, v. g. ratione delicti, contractus &c. uti late dictum *lib. II. Tit. 2. §. 3. & 4.* 8

Objicitur 2. Valet citatio ſubditi extra territorium exiſtentis, adeo, ut ſi citatus non compareat, excommunicari queat. *c. Tuæ 3. ut lite non conteſt.* & *c. Ex tua 11. de Cleric. non reſident.* Reſp. Judicem citando ſubditos in alieno territorio contumaciter abſentes, eoſdemque excommunicando non tranſgredi limites ſuæ poteſtatis; cum hujuſmodi citatio vel in ipſo territorio Judicis ad valvas affigi, vel publice promulgari, vel per litteras aut nuncium ſine ullo ſtrepitu judiciali alienæ juriſdictioni præjudicioſa fieri valeat, & excommunicationis ſententia lata in ſubditum extra territorium exiſtentem, illius animam inviſibiliter liget, uti bene ratiocinatur Abb. *in c. fin. de Foro compet.* 9

Quæritur II. An? Et quas Fallentias patiatur Regula XXVI.? Reſp. Eam fallere 1. in illis ſpiritualibus, quæ potius dependent a poteſtate ordinis, quam juriſdictionis; nam Epiſcopus conſecrans alienam Eccleſiam vel Altare, vel ordinans alienum ſubditum etiam inſcio vel invito proprio Epiſcopo, etſi illicite agat, valide tamen conſecrat & ordinat Gloſſ. hic claris Juribus. 10

Fallit 2. In iis, quæ ſunt voluntariæ juriſdictionis: ſic enim Epiſcopus etiam extra territorium ſuum exiſtens poteſt conferre beneficia per dicta *l. 3. T. 5. de præb.* 11

Fallit 3. in Epiſcopo injuſte expulſo a ſua civitate & Sede Epiſcopali; talis enim ex ſpeciali diſpoſitione Juris in vicino Epiſcopatu ſuam juriſdictionem erga ſibi ſubditos valide & licite exercere poteſt. *Clem. unic. de Foro compet.* 12

REGULA XXVII.

Scienti, & conſentienti non fit injuria neque dolus.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde deſumpta?*
2 *Eſt intelligenda in ſenſu copulativo, non disjunctivo.* Scite & ſcire debere ac facile poſſe pro eodem habentur.
3 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
4 *Declaratur exemplis Iuris & n. ſeq.*
Sciens & libere conſentiens cenſetur cedere Iuri ſuo.
6 *Injectio violenta in Clericum volentem trahit ſecum excommunicationem.*
7 *Non item jocoſa mutua Clericorum.*
8 *Raptus Virginis ſcientis & conſentientis punitur & quare.* Doloſa perſuaſio plus eſt, quam violenta coactio. *ibid.*
Raptus vere conſentientis virginis non inducit impedimentum matrimonii. ibid.
9 *Ex metu ſcienter conſentiens patitur injuriam.*
10 *Actio furti competit domino conſentienti in furtum: quando & quare?*
Mala facta, quæ trahi poſſunt in exemplum, puniuntur, etſi nondum ſint perfecta. ibid.
11 *Liber conſenſus Martyrum in torturas & mortem quare non excuſet tortores ab injuria.*
12 *Regula fallit in conſentientibus in prohibita de Iure divino.*

DEſumitur hæc Regula ex *l. Nemo videtur.* 145. *ff. de R. I.* ibi: *Nemo videtur fraudare eos, qui ſciunt, & conſentiunt.* Concordat *l. Cum Donationes. C. de Tranſ.* & aliæ a Gloſſa citatæ hic. 1

Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Eam intelligendam eſſe copulative non disjunctive, ita ut conjunctim quis ſciat, ſimulque conſentiat, & quidem libere, non vi aut metu coactus, ſitque conſenſus in id, in quod quis conſentire poteſt, ſeu de Jure non prohibetur. Taccin. *hic* a. 2. Gloſſa hic communiter recepta. Sufficit autem ſcientia non tantum actualis, ſed etiam præſumpta talis, quam debet quis habere, etſi non habeat. Strein. *hic num.* 1. quia qui ignorat, quod ſcire debet, non meretur excuſationem. *c. 1. de poſtulat. Prælat.* eum ſcire & ſcire debere, ac facile poſſe pro eodem habeantur. cap. *fin. §. Si quis de clandeſt. Deſpənſ.* 2

Reſp. II. Verus ſenſus Regulæ ſequens eſt: *Ei, qui aliquid ſufficienter intelligit, & in illud nulla vi, nulloque metu coactus libero conſentit, nec injuria, nec dolus fieri cenſetur.* Ratio Regulæ eſt; quia nullus in- 3

Digitized by Google

injuriam patitur, cujus jus non violatur; ſed illius, qui ſcienter & libere conſentit, jus non violatur: cum juri ſuo, quod in aliquid habet, conſentiendo in illud, cedere cenſeatur.

4 Declaratur & firmatur exemplis Juris: Sic enim, ſi quis ingenuus ſcienter contrahit matrimonium cum ſerva, vel ſi ingenua ſcienter & voluntarie contrahit cum ſervo, non poteſt exceptionem facere ob dolum aut injuriam, ſicut poſſet, ſi ignoranter id feciſſet. textu claro *cau. ſi quis ingenuus 4. & cau. ſi fœmina 5. cau. 29. q. 2.*

5 Sic pariter qui vendit liberum hominem ſcientem & conſentientem, non tenetur actione injuriarum *l. 1. §. uſque adeo ff. de Injur.* Et qui retinet liberum hominem volentem & conſentientem, non tenetur interdicto de libero homine exhibendo. *l. Quod & 3. §. ſi quis volentem 9. ff. de homine libero exhib.* Rurſus ſi quis emit domum, cui ſervitutem annexam ſcit, non habet de illa exceptionem. *l. 1. ff. actioa. empti & venditi.* Sic univerſaliter qui utitur, vel fruitur jure alterius bene ſcientis & libere conſentientis: item qui accipit, retinet, vel conſumit rem alterius probe ſcientis, & libere conſentientis, non infert huic injuriam, neque dolum; quia libere conſentiendo videtur in hoc cedere juri ſuo, ſicque in hoc jus illius non violatur, & conſequenter nec injuriam patitur, quandiu ſcienter ita conſentit. Exempla plura adhuc habentur *l. Cum Donationes 34. C. de Tranſact. l. Venditor 11. C. de Reſcind. vendit. l. quamvis 11. ff. de In jus vocand. l. In diem 9. ff. de aqua pluv. arcea.* cum concord. apud Dynum *hic num. 2.*

6 Objicitur tamen varie contra hanc Regulam, & quidem inprimis. *c. Contingit 36. de Sentent. Excommun.* Injectio manuum in Clericum volentem, dum videlicet quis ipſum volentem percutit in ſatisfactionem præcedentis injuriæ, *etſi non violenta, tamen injurioſa* dicitur; ergo etiam volenti fit injuria. Reſp. Injuriam in hoc caſu non fieri Clerico, utpote conſentienti, bene vero toti ſtatui clericali, in cujus favorem canon *ſi quis ſuadente* conditus eſt, cui per ſuum conſenſum clericus derogare non poteſt.

7 Urgebis. Clerici, qui *non ex odio, invidia, vel indignatione, ſed levitate jocoſa ſe ad invicem percutiant, aut etiam intuitu diſciplinæ & correctionis*, non incurrunt excommunicationem, neque cenſentur inferre injuriam ſtatui clericali. *c. 1. de Sentent. Excomm.* Ergo idem erit dicendum de caſu in cit. *c. Contingit.* ubi Clericus volens percuſſus prohibetur cauſa ſatisfactionis, Reſpondet Gloſſa in cit. *c. Contingit*, diſparitatem eſſe, quia manus percutientis in *c. contingit*, ſæviit, & cauſa ulciſcendi priorem injuriam percuſſiſſe videtur; non ſic illi, qui joco.

8 Objicitur ulterius: Qui virginem etiam conſentientem rapit, graviter punitur a Jure *l. Raptores Cod. de Raptu Virg.* ergo etiam ſcienti & conſentienti videtur irrogari injuria. Reſp. legem illam non obeſſe Regulæ, partim quia prædicta lex in præſumptione fundatur, qua ordinarie præſumitur, virginem ſi non vi, ſaltem dolo fuiſſe raptam, & hoc ipſo injuriam paſſam. Dynus *hic n. 3. & 4.* quia qui doloſe decipitur, pro non volente habetur; cum doloſa perſuaſio plus ſit, quam violenta coactio. *l. 3. §. Si quis volentem ff. de homin. liber. exhib.* Partim quia, ſi non ipſi virgini, ſaltem parentibus illius per raptum filiæ cenſetur irrogari injuria. Taccin. *hic num. 9.* Partim quia ſi ſufficienter conſtat, virginem abſque omni vi & dolo ſcienter ac libere conſenſiſſe, verus raptus non eſt, & virgo hujuſmodi non tam rapta, quam occulte fugitiva dicenda venit, ſicque Regula in ſuo valore procedit.

Navarr. *lib. 5. Conſil. 3. num. 1. de Rapta.* Sanch. *lib. 7. de Matrim. diſp. 12. num. 36. & alii. arg. c. Cum cauſam. 6. de Raptor.* ubi Summarium ſic habet: *Raptus non dicitur, ubi volens pro matrimonio abducitur*; prout etiam ibidem impedimentum exinde non induci deciditur,

9 Objicitur adhuc *l. Si Mulier 21. §. 5. ff. quod metus cauſ. geſt.* ubi mulieri beneficio reſtitutionis in integrum ſuccurritur, etiamſi ſciens & conſentiens adierit hæreditatem ſibi nocivam: ergo ſcienti & conſentienti fit injuria; alias enim ſi mulier hæc injuriam paſſa non fuiſſet, lex reſtitutionem in integrum non conceſſiſſet. Reſp. dictam mulierem gravi metu adactam hæreditatem adiiſſe, uti legenti textum patet. Et quamvis coacta voluntas adhuc ſit voluntas: tamen, quia habuit jus, ne ad hæreditatis damnoſæ aditionem metu adigeretur, & violatione hujus ſui juris injuriam paſſa eſt, æquitate ſuadente per dictum extraordinarium medium merito illi ſuccurrebatur.

10 Objicitur etiam *l. Si quis ſervus 20. C. de furt. & ſervo corrupt.* ubi domino conceditur actio furti & ſervi corrupti contra illum, qui domini ſervo, ut aliquam domini ſui rem ſurriperet, & ſibi afferret, perſuaſit, etſi ſervus ante ablationem rei iniquam ſuaſionem ſincere manifeſtarit, & dominus in ablationem ſciens conſenſerit. Reſp. Actionem Domino fuiſſe conceſſam tum, quia dominus habuit jus, ne ſervus ſuus inique corrumperetur; quo jure, quia ſe non abdicavit, in eo injuriam paſſus eſt: tum ad terrorem aliorum, ne ſervos alienos facile corrumperent; quia *in delictis, quæ trahi poſſunt in exemplum, punitur factum, licet non ſit perfectum*, ut notat Rubr. in cit. *l. Si quis.* & favent verba ultima ejuſdem legis, ibi: *Ne ex hujuſmodi impunitate & in alium ſervum, qui facile poſſit corrumpi, hoc facere pertentet.* Tum etiam, quia Dominus non in retentionem, ſed ablationem duntaxat rei ſuæ conſenſit animo experiendi malitiam iniqui ſuaſoris, ut ſcelere in effectum deducto eum actione furti, & corrupti ſervi ſecurius convenire poſſet. Peck. *hic num. 13. in fine.*

11 Objicitur denique exemplum Sanctorum Martyrum, qui ſcientes, & conſentientes ſuſtinuerunt martyrium, vitam, & membra perdiderunt, & tamen facta eſt illis injuria: ergo etiam ſcienti & conſentienti fieri poteſt injuria. Reſp. Quamvis SS. Martyres amore Dei, & fidei Martyrium a Deo permiſſum ſcienter, & libenter ſuſtinuerint, imo etiam deſideraverint, tamen per hoc non conſenſerunt in torturum iniquitatem, ac injuſtam actionem, qua membris & vita fuerunt privati, nec ullo modo renuntiarunt juri in vitam & membra, cum horum domini non fuerint; & hinc juri ad illa renuntiare non potuerint. Sylveſter. *verſ. Conſenſus n. 2.* Leſſ. *de Juſtit. & Jur. lib. 2. cap. 7. num. 14.*

12 Quæritur II. An? & quales Fallentias Regula XXVII. patiatur? Reſpondet Pirh. *Tit. de Uſur. n. 11.* Eam fallere in cunctis iis, ubi aliunde adeſt prohibitio, præſertim Jure divino, uti eſt in uſuris utpote jure divino & naturali prohibitis, etſi mutuatarius in illas ſcienter conſenſerit; præcipue cum hujus conſenſus ſit etiam quodammodo coactus, eo quod mutuum, quo neceſſario indiget, obtinere non poſſit, niſi in uſuras conſentiat, prout *lib. V. Tit. 19. num. 85.* & toto illo Titulo fuſius diximus. Idem eſt de adulterio, quod, quia jure divino prohibitum eſt, conſenſus ad id ab uno conjugum dari nequit, & ſcienter ac libere datus adulteros non excuſat, quin coram Deo & mundo rei exiſtant, pœniſque a Jure humano in adulteros ſtatutis ſubjaceant.

REGU-

Digitized by Google

REGULA XXVIII.

Quæ a Jure communi exorbitant, nequaquam ad conſequentiam ſunt trahenda.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde deſumpta?*
2 *Exorbitare a Jure quid ſit?*
3 *Aliud eſt* exorbitans a Jure, *aliud* correctorium Juris.
4 *Exorbitans a Jure in ſtricto & lato ſenſu ſumitur.*
5 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
Exorbitantia a Jure ſunt odioſa; non poſſunt extendi ad caſus, & perſonas non expreſſas. Ibid.
6 *Etiamſi ſit eadem ratio.*
7 *Declaratur exemplis Juris, & tribus ſeqq.*
10 *Attendendo Jus Civile, Pater poteſt occidere filiam in ſua poteſtate adhuc conſtitutam, & adulteros in adulterio comprehenſos.*
11 *Conſuetudo non extenditur de loco ad locum.*
12 *In quibus Regula fallat, ita ut exorbitantia a Jure extendi poſſit ad caſus & perſonas non expreſſas.*
13 *Neceſſario connexa ſe invicem includunt, etſi unius tantum fiat mentio.*

1 HÆc Regula deſumitur ex *l. quod contra rationem. ff. de R.J.* ibi: *quod contra rationem Juris receptum eſt, non eſt producendum ad conſequentia.* Concordat *c. Is, qui de filiis Presbyt. in 6.* ibi: *prætextu diſpenſationis hujuſmodi (quam exorbitantem a Jure oportet velut odioſam reſtringi) &c.* & alia Jura per Gloſſa citata *hic*.

2 Quæritur, I. quomodo hæc Regula intelligenda? Et quis verus illius ſenſus ſit? Ante reſponſionem prænotandum venit, *exorbitare* ut ſic idem eſſe, ac ab orbita, ſeu via communi deflectere, & deviare. Gloſſ. & Dynus *hic*: quod Sacra Scriptura ad dextram vel ſiniſtram declinare vocat. Hinc ad propoſitum *exorbitantia a Jure* ſunt, & dicuntur, quæ a communi Jure, ſeu a via Juris communis deflectunt, ſeu Juri communi adverſantur, & contraria ſunt.

3 Ulterius notandum, in proprio ſenſu aliud eſſe *exorbitans* a Jure, aliud *correctorium* Juris. *Exorbitans a Jure* eſt, quod diſpoſitioni Juris communis ex parte duntaxat, & non ex toto adverſatur, & contrarium exiſtit: *Correctorium* vero *Juris* eſt, quod illius diſpoſitionem ex toto corrigit. Ex quo venit, quod exorbitantia a Jure communi, v. g. diſpenſationes, privilegia, conſuetudines, ſtatuta Juris communis diſpoſitioni ex parte tantum contraria facilius extendantur, quam correctoria illius, ſeu eidem ex integro adverſa, prout ex Farin. jam notavimus *lib. I. Tit. 2. de conſtit. n. 423. arg. cap. Auditis*. juncta Gloſſa ibidem *verſ. Minoris, de In integr. reſtit.* & docet Taccin. *hic*.

4 Porro ſunt alii, qui exorbitans a Jure in ſtricto ſenſu illud appellant, quod Juri communi ita adverſatur, ut non niſi difficillime, & rariſſime concedi ſoleat: in lato ſenſu autem omne illud reſcriptum, ſtatutum, diſpenſatio, privilegium a Jure communi exorbitans eſt, & dicitur, quod eidem qualitercunque adverſatur. Regula noſtra tam de correctoriis Juris, quam de exorbitantibus a Jure communi, & de his tam in ſtricto, quam lato ſenſu intelligenda eſt; cum omne correctorium Juris ſit etiam exorbitans, ſeu devians ab illo, etſi in proprio ſenſu non omne exorbitans ab illo ſit etiam correctorium ejuſdem: licet aliqui inter hos terminos non diſtinguant, ſed utrumque uno vocabulo *exorbitantis a Jure* exprimant. His prænotatis

5 Reſp. ad quæſtionem *n. 2.* poſitam. Regula præſens juxta ſequentem proprium illius ſenſum intelligenda eſt: *Quæcunque a Jure communi exorbitant, id eſt, legales, aliæque diſpoſitiones, reſcripta, ſtatuta, diſpenſationes, privilegia, conſuetudines, quæ alicui diſpoſitioni Juris communis ex parte vel ex toto adverſantur, ad conſequentiam, ſive ad alios caſus & perſonas non expreſſas, non ſunt trahendæ, ſeu extendenda.* Ratio eſt; quia *odia reſtringi, & favores convenit ampliari* juxta *Reg. 15. de R. I. in 6.* Ea autem, quæ a Jure communi exorbitant, juxta omnium DD. ſententiam odioſa cenſentur: & merito; hoc ipſo enim, quod Jus commune propter utilitatem publicam conditum, & ab omnibus receptum, indeque ſumme favorabile ſit, quidquid ei adverſum ſeu contrarium eſt, merito odioſum reputatur, & per conſequens ad conſequentiam ſive ad alios caſus & perſonas non expreſſas neutiquam trahendum, ſeu extendendum eſt. *arg. cap. Sane 9. de Privileg.* & *c. Is, qui de filiis Presbyt. in 6.* ibi: *Prætextu diſpenſationis (quam exorbitantem a Jure oportet velut odioſam reſtringi) &c.* Hinc *cap. Cum expediat. de Elect. in 6.* univerſaliter ſancitum habetur, *ut omnis correctio Jurium, quatenus fieri poteſt, ſit evitanda.*

6 Et procedit Regula, etiamſi in alio ſimili caſu, vel perſona videatur eadem vel major ratio: niſi hæc in exorbitante diſpoſitione ſit expreſſa juxta dicta ad Regulam 15. vel extenſio ad ſimilia expreſſe conceſſa. Strein *hic num. 2.* exemplificans id in Principe, cui ex neceſſitate fuit conceſſum in certo loco nominare Prælatum; is enim in alio loco aliquem nominare non valet, etſi in tali loco eadem ſit neceſſitas.

7 Declaratur Regula, & confirmatur exemplis ex Jure deductis: Sic enim etſi laicis Juris ſpiritualis alias incapacibus a Jure concedatur jus præſentandi ad Eccleſias & Beneficia ab illis fundata, uti conſtat ex *Tit. de Jure Patronatus* tamen hæc Juris diſpoſitio trahi & extendi non poteſt ad liberam collationem, electionem, vel cauſarum Juriſpatronatus judicialem cognitionem. *cap. Sacroſancta. cap. Meſſana de Elect.* & *c. quante, de Judiciis.*

8 Sic pariter licet Anglis ex eo, ut ad fidem recenter converſi in ea firmius maneant, diſpenſative conceſſum fuerit cum conſanguineis matrimonium: tamen hæc conceſſio, utpote a Jure communi exorbitans, ad alias gentes recenter converſas trahi & extendi non potuit. *can. quædam lex. 20. §. quod ſcripſi. cau. 35. q. 3.* & ibi Gloſſa communiter recepta.

9 Sic ulterius ſi alicui illegitime nato per diſpenſationem papalem generaliter, & ſine curæ mentione conceditur accipere beneficium, non poteſt conferri curatum. *cap. Is, cui de Præb. & Dignit. in 6.* nec poteſt diſpenſatio extendi ad plura beneficia. *arg. c. fin. de filiis Presbyt. in 6.* Gloſſ. *in c. 1. Eod.* quia utraque hæc diſpenſatio a Jure exorbitans, ſicque odioſa eſt, conſequenter extendi non debet.

10 Similiter etſi *leg. Patri 20. ff. ad Leg. Jul. de adult.* concedatur, quod pater filiam ſub poteſtate ſua adhuc conſtitutam una cum adultero occidere poſſit, tamen hæc poteſtas, utpote a Jure communi alias exorbitans, ſicque odioſa ad alios conſanguineos talis filiæ, vel ad filium familias patrem, extendi non poteſt, *arg. cit. l. Patri*. Fachin. *lib. 7. cap. 28.* Strein *hic n. 1.* Et ſic intellige de aliis hujuſmodi conceſſionibus, diſpenſationibus a Jure communi exorbitantibus, ſeu deviantibus, utpote quæ tanquam odioſæ ad alios caſus & perſonas etiam ob ſimilitudinem, paritatem, identitatem rationis, trahi, aut extendi non poſſunt.

11 Nec objicias cum Decio *Conſil. 384.* quod conſuetudo civitatis Epiſcopalis ad oppida & pagos ejuſdem Diœceſis, imo etiam ad vicina loca diœceſis extendatur *arg. cap. Ex parte de Cenſib. & Exact.* Reſp. enim, id vi dicti capituli fieri ex præſumptione, quod etiam in aliis hujuſmodi locis conſuetudo vigeat: quia præſumptione non data certum eſt, quod conſuetudo a Ju-

re

Digitized by Google

re exorbitans, ſeu eidem adverſa ab una diœceſi ad aliam, vel de loco ad alium locum non extendatur, uti fuſe dictum ac probatum habetur *lib. I. Tit. 4. de conſuet. n num.* 1. &c.

12 Quæritur II. An? & quas Fallentias Reg. XXVIII. patiatur? Reſp. Eam habere omnes illas fallentias, quas addnximus ſupra in Regula XV. *a num.* 20. uſque ad *num.* 24. incluſive. Et quidem eas breviter recapitulando Fallit 1. quando agitur de favore utilitatis publicæ juxta dicta ad *cit. Reg. XV. an.* 20, 2. In conceſſionibus, diſpoſitionibus, reſcriptis, privilegiis pro favore Cultus divinis, fidei, religionis, ſalutis animarum, juxta dicta ibidem *numer.* 2. Fallit 3. quando diſpoſitio, diſpenſatio, reſcriptum, privilegium datum eſt motu proprio, juxta dicta ibi *num.* 22. Fallit 4. nbi eſt eadem ratio in lege expreſſa juxta *num.* 23. Fallit 5. quando extenſio requiritur ad evitandum abſurdum, juxta dicta ibidem *numer.* 24.

Fallit 6. In neceſſario connexis, & niſi extenſio fieret conceſſionis a Jure exorbitantis, alias eſſet inutilis & careret effectu: neceſſario enim connexa comprehendi & includi cenſentur in conceſſo uno, etſi non fiat expreſſa mentio alterins. *arg. cap. Præterea. 5. de Offic. & poteſt Judex deleg.* Exemplum habes: quod minor 25. annis diſpenſatus ad beneficium parochiale, vel aliud curatum, cenſeatur etiam diſpenſatus ad ſuſceptionem Sacerdotii intra annum, etiamſi de ea nulla fiat mentio, qnia eſt neceſſario connexa; cum beneficium curatum nltra annnm nec adminiſtrari, nec retineri valeat ſine ordine Sacerdotali, & alias diſpenſatio careret effectu, & foret inutilis contra mentem Papæ diſpenſantis, uti cum aliis bene advertit Abbas in *cnpit. Nonnulli. 28. de Reſcript.* 13

R E G U L A XXIX.

Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.

S U M M A R I U M.

1 *Regula unde deſumpta?*
2 *Ratio difficultatis in Reguln.*
3 *Aliud eſt*: tangere omnes, *vel plures* nt ſingulos.
4 *Aliud* tangere omnes, *vel plures* ut univerſos vel collegialiter ſumptos.
5 *Reguln intelligeada eſt de eo, quod* omnes ut ſingulos *tangit*.
Ponitur verus ſeaſus illius. Ibid.
6 *Declaratur exemplis Juris: & duobus ſeqq.*
7 *Electio unico vocali ſpreto, ſeu non citato eſt nulln.*
8 *Ad compromiſſum reqniritur omnium conſenſus.*
9 *Majora valent, quando res omnes ut nniverſos vel collegialiter tangit.*
10 *intellige tamen in neceſſario, non autem voluntarie agendis:*
11 *Ac niſi pars minor, vel unicus rationabiliter contradicat.*
12 *Fallit Regala in favore liberationis a debitis:*
13 *In Arbitris pro dirimenda lite:*
14 *Item in compatronis Juris patronatus.*
15 *Et, ſi Fiſcus concurrit cum privatis.*

1 Regula hæc deſumitur ex *leg. fin. C. de Authorit. præſt.* ibi: *Etenim neceſſe eſt, ſingulos pro ſuis partibus, vel regionibus authoritatem pupillo præſtare.* Concordant *l. Per fundum. ff. de ſervit. Ruſt.* & alia Jura per Gl. citata *hic*.

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Ante reſponſionem notandum, non minus difficilem, quam celebrem eſſe hanc Regulam; quamvis enim DD. communiter, imo teſte Barboſ. *hic n.* 2. omnes dicant, Regulam eſſe ſic intelligendam, quod omnes ut ſingulos tangit, non autem, quod omnes ut collegium aut communitatem, ſeu collegialiter & in communi tangit, ab omnibus eſſe approbandum: Tamen difficultas non levis remanet, quandonam aliquid plures aut omnes ut ſingulos, & quando illos nt collegium vel communitatem tangere dicatur. Pro cujus intelligentia

3 Ulterius notandnm, Illud aliquem vel aliquos tangere dici, quod ad eum, vel illos aliquo modo pertinet, vel eis de Jure competit, ita ut ex illius ablatione, diminutione, violatione gravamen & præjudicinm patiantur. Porro poteſt aliquid plures, ſeu omnes vel *ut ſingulos*, ſeu ſingillatim & diſtributive ſumptos: vel omnes *ut univerſos*, ſeu collective & collegialiter ſumptos, ac prout unum corpus efficiunt, tangere, ſive eis de Jure competere & ad eos pertinere. Plures vel omnes *ut ſingulos* aliquid tangere, eis competere, & ad eos pertinere dicitur, quando quivis in ſpecie ac in individuo in illos jus habet, ſicque de jure & præjudicio cujuſvis in ſpecie, directe, &, ut loquitur Barboſa *hic nu.* 3. principaliter agitur: ut ſi plures in enndem fundum jure & dominio gaudent, non poteſt tali fundo ſine omnium approbatione & conſenſu ſervitus imponi; quia omnes nt ſingulos, ſeu quamvis in ſpecie tangit, & de illius præjudicio directe ac principaliter agitur. *arg. cit. l. fin. C. de authorit. præſt.* cum Concordant.

Plures vel omnes *ut univerſos*, vel collective, collegialiter, & in communi ſumptos, ac prout unum corpus, collegium, vel communitatem conſtituunt, aliquid tangere, eis jus competere, & ad eos pertinere dicitur, quando illud non ad quemvis in ſpecie aut individuo, ſed ad totum collegium, communitatem, Monaſterium, Capitulum &c. pertinet, uti ſunt fundi, prædia, aliaque Jura ad totam communitatem pertinentia, in quorum proin alienatione vel violatione non de ſingulari, vel cujuslibet in ſpecie, aut individuo, ſed de totius communitatis, collegii, corporis myſtici Jure ac præjudicio directe, primario, ac principaliter agitur, quamvis indirecte, ſecundario, ac minus principaliter etiam ſingulos tangat, hoc ipſo, quod talis communitatis ſint membra: in quo ſenſu juxta jam dicta, & adhuc magis dicenda non omnium, ſed majoris duntaxat partis conſenſus, & approbatio requiritnr. *arg. l. 1. §. Denuntiari. ff. de ventr. inſpiciend.* cum concord. His prænotatis 4

Reſp. ad quæſtionem nu. 2. poſitam: Regula præſens intelligenda venit de eo duntaxat, quod *omnes ut ſingulos*: non autem de eo, qnod *omnes ſimul, vel collective, ſeu collegialiter* ſumptos tangit, modo *num.* 2. & 3. explicato; ut proin proprius illius ſenſus ſit ſequens: *Quod plures ut ſingulos tangit, id eſt, ad eos pertinet, eiſque ut ſingulis de Jure competit, ita, ut agendo de illa, & de jure & præjudicio cujuslibet in ſpecie ac individuo directe, primario, ac quaſi principaliter agatur, ab omnibus unanimiter approbari debet, ita ut unico diſſentieate, contradicente, ſpreto, aut neglecto tota actio ſit nulla & invalida.* Rtio Regulæ eſt; quia nullus invitus Jure ſuo ſpoliandus eſt, Nec *debet alteri per alterum iniqua conditio inferri. l. Non debet. 74. ff. de R. J.* Et *Id, quod noſtrum eſt, ſine facto* (ſeu conſenſu) *noſtro ad alium transferri* (vel auferri) *non poteſt l. Id, quod.* 11. *ff. de R. J.* Hinc dum *l. In concedendo. ff. de acqua pluv. arc.* deciditur, nt in concedendo jure aquæ ducendæ accedat conſenſus omnium, qui in re jus habent, ſubjungitur, *Nec immerito*, 5

eum enim minuatur jus eorum, conſequens ſuit, exquiri, an conſentiant.

6 Declaratur & firmatur Regula, ejuſque ſenſus variis exemplis Juris per Dynum *hic*, & alios adductis: Sic enim in primis ſi plures fundum aliquem in communi habent, non poſſunt in eo ſervitutem conſtituere, niſi interveniat unanimis omnium conſenſus, ita, ut unico diſſentiente conſtitutio ſit nulla, textu claro *leg. per Fundum* 11. *ff. de ſervit. Præd. Ruſt.* & *leg. Receptum, ff. Commun. prædia*; quia fundus tangit omnes ut ſingulos, & de jure ac præjudicio cujuſvis in ſpecie directe agitur. Idem eſt in caſu, quo novus aquæductus concedendus eſt; omnes enim & ſinguli, qui prius jus ad aquam jam habebant, conſentire debent. *arg. cit. leg. In concedendo, ff. de aqua pluv. arc.* per rationem ex illa deſumptam & n. præced. jam poſitam: Sic etiam, ſi plures ſervum proprie talem in communi habent, omnium conſenſus requiritur, ut Sacros Ordines ſuſcipere valeat, quia omnes tangit, id eſt ad omnes pertinet, & de cujuſvis jure & præjudicio agitur, hoc ipſo quod quivis per ordines ſuo ad ſervum habito jure privetur, cum ſacris initiatus ſervus amplius eſſe non poſſit, ſed homo liber evadat, *can. 2. diſt.* 54.

7 Sic rurſus omnes tam Regularis, quam ſæcularis ſtatus vocales, *qui debent & volunt, ac commode poſſunt intereſſe*, ad electionem Prælati citari & admitti debent, *cap. quia propter, de Elect.* cum concord. ita ut ſi unicus contemptus, id eſt, legitime non citatus, vel illegitime excluſus eſſet, Electionem invalidam reddere poſſet, *c. Quod ſicut* 28. *de Elect.* quia quivis in ſpecie jus eligendi habet, quo invitus privari nequit, prout amplius diximus *Lib. I. Tit. 6. de Elect. n.* 115.

8 Sic ulterius ut electio per compromiſſum fieri queat, unanimis omnium Vocalium conſenſus neceſſario requiritur, adeo ut unius diſſenſus compromiſſum impediat, & nihilominus electionem per compromiſſum factam invalidam reddat, uti Gloſſ. in *c. Quia propter, Vice omnium*, communiter recepta bene docet *arg. cit. c. Quia propter, de Elect.* & amplius dictum habetur *cit. Lib. I. Tit. 6. de Elect. n.* 71. quia cauſa compromiſſi omnes ut ſingulos tangit, cum alioquin invitus privaretur voce ſua activa.

9 Objici ſolent contra hanc Regulam ſatis clari textus Juris utriuſque, Canonici quidem ex *c. 1. De his, quæ fiunt a Major. par. capit.* ubi univerſaliter diſponitur; *niſi a paucioribus & inferioribus aliquid rationabiliter objectum fuerit, & oſtenſum, prævalet ſemper, quod a majori & ſaniore parte Capituli fuerit conſtitutum.* Ex Jure Civili autem *l. quod major* 19. *ff. ad municipalem*, ibi: *Quod major pars Curiæ efficit, pro eo habetur, ac ſi omnes egerint.* Sed Reſp. hos & ſimiles univerſales Juris textus de iis materiis & cauſis intelligendos eſſe, quæ vel non omnes ut ſingulos in ſpecie, ſed omnes ut univerſos, ſeu collective ſumptos, ſive totum collegium tangunt, juxta ſenſum ſupra n. 4. allegatum: vel non ipſa collegii aut curiæ membra, ſed tertium aliquem reſpiciunt.

Quamvis cæteroquin etiam præfati textus (præſertim vero ex *c. quia propter.* deſumptus) non ſemper, ſed tunc tantum verificentur, quando aliqua facienda ſunt ex neceſſitate, uti alienationes, electiones, & hujuſmodi: non autem in iis, quæ ex mera voluntate fiunt; tunc enim major pars non ſufficit, ſed omnes & quidem collegialiter conſentire debent, prout bene obſervat & probat Gloſſ. in *c. Cum omnes, de Conſtitut. verſ. conſtit.* ac etiam ad hanc Regulam: ubi plura de hoc. 10

Et nos quoque *Lib. III. Tit. 11. De his, quæ fiunt a majori parte Capit a num.* 24. plures adduximus caſus, etiam tales, qui omnes collective ſumptos, ſeu totum collegium & communitatem tangunt, in quibus non ſufficit major pars, quin minor pars contradicere, & intentum majoris partis ex rationabili cauſa impedire valeat *cit. cap. 1. De his, quæ fiunt a major.* ibi: *niſi a paucioribus aliquid rationabiliter fuerit objectum & oſtenſum*: ubi etiam addidimus, unicum cæteris omnibus efficaciter contradicere poſſe, tunc nempe, quando reliqui in manifeſtum damnum Collegii, Communitatis aut Eccleſiæ decernunt, ubi vide.

Quæritur II. An? & quas Fallentias patiatur Regula XXIX. Reſp. Eam fallere in pluribus, veluti *Primo* in favore liberationis a debitis, *l. Majorem, ff. de Pactis*, ubi habetur, ſi hæredes paciſcantur cum creditoribus, quota parte debiti velint eſſe contenti, *Prætor ſequetur majoris partis voluntatem*: ubi Rubrica ſic habet: *Hodie in iis, quæ ſunt communia pluribus, ut ſingulis, quod ſit a majore parte, præjudicat aliis favore liberationis.* 12

Fallit *ſecundo* in arbitris favore litium dirimendarum; nam arbitris, qui communi partium conſenſu in diſpari numero ſunt aſſumpti, diſcordantibus, ſtatur ſententiæ majoris partis, etſi res plures ut ſingulos tangat, *arg. cap. Sane* 1. *de Arbitris.* 13

Fallit *tertio* in caſu, quo pluribus Patronis competit Jus patronatus; nam iis diſcordantibus valet præſentatio perſonæ idoneæ facta a majore parte, textu expreſſo *c. Quoniam*, 3. *de Jure Patron.* idque favore Eccleſiæ & animarum, quibus longior beneficii vacatio damnoſa videtur & periculoſa, *arg. cap. Ne pro defectu*, 41. *de Elect.* 14

Fallit *quarto*, Si Princeps, vel fiſcus illius rem aliquam cum aliis communem habet; quia poteſt ille, etiam his invitis, rem totam vendere, reddita tamen parte pretii aliis competente, *l. Multum*, 2. *C. de Commun. rerum alienat.* quia fiſcus in hoc ſpecialiter privilegiatus independenter ab aliis agit, nec in effectu illis præjudicat; cum plerumque commodius ſit & utilius, rem totam, quam partem illius, diſtrahere, *arg. l. Mævius*, 52. *ff. Familiæ Erciſcundæ.* 15

RE

REGULA XXX.

In obſcuris minimum eſt ſequendum.

SUMMARIUM.

1 *Regula a quo deſumpta?*
2 Obſcurum *quid ſit?* & Minimum *quid dicatur?*
3 *Regula non procedit, niſi prius circumſtantiæ de veritate rei perpendantur: Hinc*
Regula hæc ſubſidiaria dicitur. *Ibid.*
4 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
5 *Regula ample extenditur.*
6 *Procedit enim in Legibus:*
7 *In contractibus & promiſſionibus:*
8 *In Teſtamentis & legatis:*
9 *In peccatis & delictis.*
Satius eſt impunitum relinquere facinus nocentis, quam innocentem damnari. *Ibid.*
10 *Procedit inſuper in pœnis:*
11 *In Votis.*
In pari cauſa melior eſt conditio poſſidentis, *Ibid.*
12 *Et ſententiis.*
13 *Solvitur objectio.*
Pars *indiſtincte nominata ſignificat* dimidium. *Ibid.*
14 *In obſcuris & Judex ſequi debet minimum.*
15 *Quivis cenſetur habere animum agendi, quod agit.*
16 *Fallit Regula in ſpeciebus & artefactis:*
17 *Niſi ſub ſpecie duo tantum adſint individua.*
18 *In genere proprie tali non fallit.*
19 *In Homicidio, a pluribus commiſſo, fallit.*
Delicta non debent manere impunita. Ibid.

1 HÆc Regula deſumitur ex *l. Semper in obſcuris, 9. ff. de R. J.* ibi: *Semper in obſcuris, quod minimum eſt, ſequimur*, concordat *l. Semper in ſtipulationibus 34. ff. de Reg. Jur.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. *Obſcurum* in hac Regula ſumitur pro eo, in quo rei veritas, & intentio diſponentis, etiam conſideratis conſiderandis circumſtantiis, nec veriſimiliter ſatis apparet. Per *minimum* vero illud intelligitur, quod minus obligat, vel minus gravat.

3 Dicitur autem notanter etiam conſideratis conſiderandis circumſtantiis; enim vero hæc Regula non ita nude intelligenda venit, quod in quovis obſcuro ſtatim, ac ſine ulla conſideratione *minimum* ſit eligendum: ſed prius videndum eſt, an non rei veritas, & vera diſponentis intentio ex more Regionis, ex ratione, vel fine, vel ex alia lege, ex antecedentibus aut ſubſequentibus verbis, vel ex aliis circumſtantiis ſaltem veriſimiliter erui valeat, prout bene obſervat Gloſſ. & clare deſumitur ex *cit. l. 34. ff. de Reg. Jur.* ibi: *Semper in ſtipulationibus, & in cæteris contractibus id ſequimur, quod actum eſt: aut ſi non appareat, quid actum eſt, erit conſequens, ut id ſequamur, quod in Regione, in qua actum eſt, frequentatur. Quid ergo, ſi neque Regionis mos apparet, quia varius fuit, ad id, quod minimum eſt, redigenda ſumma eſt.* Concordat *Regula 45. Juris in 6. Inſpicimus in obſcuris, quod veriſimilius eſt: vel quod plerumque fieri conſuevit*, & *l. Nummis, 75. ff. de Legatis III.* ibi: *Si neque ex conſuetudine Patrisfamilias, neque ex Regionis, unde fuit, neque ex contextu teſtamenti poſſit apparere.* Hinc Regula hæc communiter vocatur *ſubſidiaria*, id eſt, in ſubſidium, caſu quo de veritate aliunde ſatis non conſtat.

4 Reſp. II. Verus ſenſus Regulæ hic eſt *Quando in lege, ſtatuto, aut alia diſpoſitione ſenſus ita obſcurus eſt, ut neque ex natura actus, neque ex antecedente aut ſubſequente tenore verborum, neque ex conſuetudine loci, nec ex aliis circumſtantiis vera legislatoris, vel aliter diſponentis voluntas ac intentio, ſaltem veriſimiliter ſatis appareat, id, quod minimum, hoc eſt, quod minus obligat, vel gravat, ſentire debemus.* Per Jura citata: Ratio eſt; Tum quia Jura proniora ſunt ad liberandum, quam obligandum, magiſque inclinant ad minuendam, quam augendam obligationem, *arg. l. Arianus, ff. de Obligat. & Act.* Tum qoia ſequendo minimum minus errandi periculum eſt; hoc ipſo, quod in majori, vel maximo etiam minus vel minimum includatur, juxta *Reg. 35. Jur. in 6. Plus ſemper in ſe continet, quod eſt minus*: conſequenter ſi diſponeos forſan de maximo intentionem habuit, etiam mioimum incluſum exiſtat, non ſic econverſo.

Porro hæc Regula ſat ample extenditur, procedit enim non tantum in legibus & ſtatutis, ſed etiam in contractibus, & voluntariis promiſſionibus: in teſtamentis & ultimis voluntatibus: in peccatis & delictis: in pœnis, & in ſententiis. Dynus hic cum communi aliorum, patetque adducendo de ſingulis exempla Juris. 5

Et quidem *inprimis* de Legibus & ſtatutis; hæc enim quando obſcura ſunt, & vera, aut veriſimilior intentio legislatoris noo apparet, mitiorem, minuſque obligantem, vel gravantem præ duriori interpretationem ſequi licet. Strein *hic n. 2.* Taccinus *n. 3. arg. l. Arianus, 47. ff. de oblig. & Act.* ibi: *Ubi de obligando quæritur, propenſiores eſſe debere nos, ſi habeamus occaſionem, ad negandum: ubi de liberando, facilior ſis ad liberationem.* 6

Secundo de Contractibus & voluntariis promiſſionibus; nam qui vendit ſervum, dicens, illum eſſe peculiarem, ſufficit, ſi is minimum habeat peculium, textu claro *leg. Si quid venditor, 18. §. ult. ff. de Ædilit. Edict.* ibi: *Si quis ſimpliciter dixerit, peculiatum eſſe ſervum, ſufficit, ſi is vel minimum habeat peculium.* Dynus *hic n. 3.* Strein *n. 2.* Taccin. *n. 3.* Sic qui alicui certam menſuram tritici promiſit, viliorem ſpeciem daodo ſatisfacit, textu claro *l. fidejuſſorem, 52. ff. Mandati*, ibi: *Si ſine adjectione bonitatis tritici pro altero triticum ſpopondit, quodlibet triticum dando reum liberare poſſe exiſtimo.* Ratio eſt; quia in hoc obſcuro vilior ſpecies promittentem minus gravat. Sic ulterius qui numero decem Canonicis Eccleſiæ A. promiſit ſingulis annis dare vigioti aureos, ita, ut quilibet habeat duos, aucto poſtea Canonicorum oumero, non tenetur ſuperaddere, ut, qui acceſſerunt, tantundem accipiant. Strein *hic n. 3.* Pech. *n. 4.* quia in hoc obſcuro, ita dando, minus gravatur promittens. 7

Tertio in Teſtamentis, legatis, & aliis ultimis voluntatibus, ſi enim alicui indiſtincte legatur pecunia, hæredes ſatisfaciunt, ſi minimam quantitatem legatario dant, *arg. leg. Si ita relictum, 43. ff. de Legat. II.* & *l. Nummis, 75. ff. de Legat. III.* ibi: *Nummis indiſtincte relictis, hoc receptum eſt, ut exigaiores relicti videantur*: quia in hoc obſcuro minimum, ſeu minus gravans hæredes ſequi licet. Sic ulterius ſi alicui legatur tanta pars, quantam unus hæres accipit, & partes hæredum ſunt inæquales, non niſi illa pars debetur legatario, quæ ioter hæredes eſt minima. Dynus *hic n. 2.* textu claro *cit. l. ſi ita relictum; 43. ff. de Legat. II.* ibi: *Si ita relictum &c. quantum unus hæres habebit, tantum Titio hæredes meos dare volo, minor pars erit accipienda.* Ratio eſt, quæ ſupra. 8

Quarto in peccatis & delictis: ſi enim non ſatis conſtat, ſed dubium & ſuſpicio duntaxat eſt de crimine commiſſo, minimum ſequi, & reum abſolvere oportet. Dynus *hic num. 17.* textu claro *l. Abſentem, pr.* 9

Digitized by Google

ff. de Pœnis, ibi: *Sed nec ſuſpicionibus debere aliquem damnari, Divus Trajanus reſcripſit; ſatius enim eſt, impunitum relinquere facinus nocentis, quam innocentem damnari*. Quodſi de delicto conſtet quidem, obſcurum tamen & dubium maneat, de qualitate delicti, an v. g. vi armata, an ſine armis contigerit, minimum, id eſt, minorem inducens pœnam; ſicque ſine armis commiſſum fuiſſe præſumendum eſt. Dynus *loc. cit. l. Si Præſes 32. ff. de Pœnis*, juncta *l. Hæc enim cauſæ, §. Quid ergo, ff. de ſuſpect. Tut.*

10 *Quinto* in Pœnis, prout omnes docent, ob currentes alias Regulas Juris claras: nam juxta *Regulam 49. Jur. in 6: In pœnis benignior eſt interpretatio facienda*, & *Reg. 155. §. fin. ff. de Reg. Jur.* ibi: *In pœnalibus cauſis benignius interpretandum eſt*, juncta *l. Interpretatione, 42. ff. de Pœnis*, ibi: *Interpretatione legum pœnæ molliendæ ſunt potius, quam exaſperandæ.*

11 *Sexto* in Votis: qui enim dubitat, utrum vere voverit, ad votum non tenetur, prout communiter tenent DD. tum ex hac Regula, tum ex Regula 65. in 6. *In pari cauſa potior eſt conditio poſſidentis*: taliter autem dubitans eſt in poſſeſſione ſuæ libertatis. Quodſi certus de voto dubius manet circa qualitatem, quantitatem, pondus, numerum, vel menſuram, minimum, id eſt, minus gravans ſequi poteſt, niſi ex circumſtantiis aliud prudenter deſumatur per Jura citata, juncto *c. Ex parte 18. de cenſibus*. Sicut enim in hoc, ita & in aliis allatis Juris exemplis attendenda eſt clauſula n. 3. adducta, *ſi conſideratis conſiderandis circumſtantiis aliud veriſimiliter non appareat.*

12 *Septimo* in ſententiis: ſiquidem ſi ex tribus judicibus vel arbitris unus ad quindecim, ſecundus ad decem, tertius ad quinque reum condemnet, minimum, quinque nempe, utpote minus gravans, ſequi oportet textu claro *l. Diem proferre, 27. §. Si plures, ff. de Receptis qui arbitrium*, ibi: *Si ex tribus arbitris unus quindecim, alius decem, tertius quinque condemneat, Julianus ſcribit, quinque debere præſtari; quia in hanc ſummam omnes conſenſerant.* Secus foret, ſi duo Judices ſimiliter condemnaſſent ad majus, v. gr. ad quindecim, & tertius ad dena; quia in tali caſu res non amplius obſcura, ſed certa appareret, reum teneri ad quindecim ob clara Jura diſponentia, majorem partem Judicum idem ſentientium prævalere *c. l. Diem, §. 3.* ibi: *Si major pars conſentiat, ei ſtabitur*: quod utrumque clare deciditur *c. 1. de arbitris in 6.* ibi: *Si ex tribus arbitris te duo in decem, & tertius in quinque condemnent, debet ſententia prævalere duorum: licet cum unus in quindecim, alius in decem, tertius vero in quinque pronuntiant, in illius, qui dixit de Summa minori (cum in illa omnes concordes exiſtant) ſententia efficax cenſeatur.*

13 Objicitur autem contra Regulam & ſenſum ejus *Primo l. Etiam, 43. ff. de Uſufructu & quemadmodum*, ubi expreſſe habetur, quod ſi pars legetur ſine determinatione quotæ, dimidia pars totius legata cenſeatur; ibi: *Si non ſit ſpecialiter facta partis mentio, dimidia pars bonorum continetur*; ergo in obſcuris legatis minimum ſequi non licet. Reſp. hunc caſum non verſari in obſcuro, quia clara lege deciſum habemus, quod, ſi quota non determinetur, nomine *partis* dimidium intelligatur, *l. Nomen, 164. §. 1. ff. de V. S.* ibi; *Si non fuerit portio adjecta, dimidia pars debetur.*

14 Objicitur ſecundo *l. Voluntatis, 7. C. de Fideicommiſſis*, ubi dicitur: *Voluntatis defuncti quæſtio in æſtimatione Judicis eſt*. Reſp. Id quidem verum eſſe, ita tamen, ut ſi conſideratis conſiderandis certum vel veriſimilius non appareat & ipſe de minimo judicare debeat per Jura hactenus allegata.

Objicitur *tertio l. 1. C. ad legem Cornel. de Sicar.* ex qua colligitur, quod ſi conſtet aliquem a Mævio fuiſſe occiſum, is teneatur de homicidio, etſi non conſtet de animo occidendi, niſi Mævius hunc abfuiſſe, & homicidium caſu contigiſſe probet; ergo in delictis non licet ſequi minimum. Reſp. hanc legem non obſtare Regulæ; quia in hujuſmodi non in obſcuro, ſed in claro verſamur: cum in dubio quivis cenſeatur id agere voluiſſe, & agendi animum habuiſſe, quod egit, niſi aliud probetur, & animus ordinarie ſit talis, qualem facta demonſtrant, *arg. cit. l. 1. & c. Dilectis 52. de Appellat.* 15

Quæritur II. An? Et quales Fallentias patiatur hæc Regula? Reſp. cum Gloſſ. & Dyno *hic n. 7.* quod etſi Regula in quantitate & numero &c. procedat, tamen generaliter fallat in ſpeciebus (ſubaudi in ſenſu juridico acceptis juxta dicenda infra) & iis, quæ æquipollent ſpeciebus, uti ſunt artefacta, circa hæc enim in obſcuris non minimum, ſed mediocre eſt præſtandum, *leg. legato generaliter, 37. ff. de Legat. I.* ibi: *Legato generaliter relicto, veluti hominis Cajus Caſſius ſcribit, id eſſe obſervandum, ne optimus vel peſſimus accipiatur*, & *leg. Qui lancem, 31. ff. de auro & argent. legat.* ubi diſponitur, quod relinquens tres lanceas unam ex illis legat, mediæ magnitudinis lanceam legaſſe cenſendus ſit juncta *l. Si quis argentum, 35. §. 1. C. de Donat.* ubi habetur, quod ſi quis certum redditum ex ſuis poſſeſſionibus donet, *non exprimendo earum nomina, teneatur dare ex agris, qui nec omnibus, quos habet in poſſeſſione, anteponuntur, nec deteriores omnibus ſunt, ſed ſtatus mediocris inveniuntur.* 16

Quodſi vero ex legata vel donata ſpecie duo tantum individua adſint, verb. gr. duo tantum equi, vel boves, vel fundi, vel ſervi, unus melior, alter deterior, in ſalvo manet Regula, *In obſcuris minimum eſt ſequendum*: indeque non niſi ad deterius dandum obligatus inducitur. Dynus *hic num. 8. & 9. arg. l. cum ſervus 39. §. 6. ff. de Legat. I. & l. ſi ita relictum, 43. §. fin. ff. de Legat. II.* 17

Porro plures Doctores cum Dyno *hic num. 7.* aſſerunt, Regulam non tantum in ſpeciebus, ſed etiam in generibus fallere; Notandum tamen eos loqui de genere & ſpecie non in philoſophico, ſed in Juridico ſenſu acceptis; in quo ultimo ſenſu etiam individua & alia ſingularia vocantur ſpecies philoſophicæ habentes ſub ſe plura individua, uti homo, leo, aſinus &c. apud Juriſtas vocantur genus, prout magis dicetur infra explicando Regulam 34. *Generi per ſpeciem derogatur*. Dynus *l. cit.* cum aliis, *arg. l. Ita ſtipulatus, 115. ff. de V. O.* 18

Cæterum Fallit Regula *ſecundo* in caſu, quo homicidium a pluribus committitur, & neſcitur, ſeu obſcurum manet, quis eorum vulnus lethale inflixerit: tunc enim non minimum de puniendo uno vel nullo, ſed maximum, videlicet ut omnes tanquam homicidæ puniantur, eligendum ſtatuitur, *l. Item Mela, 11. §. 2. ff. ad l. Aquil.* Et merito; cum enim omnes in actu homicidii deprehenſi culpabiles exiſtant, omnes jure merito pœnæ ſubjacent, ne cum gravi damno reipublicæ delicta maneant impunita contra *l. Ita vulneratus, 51. §. 2. ff. ad Leg. Aquil.* ibi: *cum neque impunita maleficia eſſe oporteat*. Danus *hic n. 19.* 19

RE-

REGULA XXXI.

Eum, qui certus eſt, certiorari ulterius non oportet.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde deſumpta?*
2 *Certus qui dicatur? tribus modis certus fieri quis poteſt.*
3 *Quid ſit certiorari?*
4 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
Natura & Jura nil faciunt fruſtra. Ibid.
5 *Declaratur Regula exemplis Juris & duobus ſeqq.*
Venditor ſervitutem fundi inſinuare non tenetur, quam emptor jam ſcit. Ibid.
Nec vitium mancipii, vel alterius jam notum. Ibid.
6 *Nemo tenetur alium de claris Juribus certiorem reddere.*
Dies interpellat pro homine. Ibid.
7 *Iter ad Curiam Romanam in cauſa litigioſa arripere æquivalet Appellationi.*
8 *Fallit Regula, quando ulterior certioratio requiritur ad ſubſtantiam actus.*
9 *Uti ad declarandum contumacem:*
10 *Et ad privationem privilegii Clericalis:*
11 *Nec non ad ferendam Excommunicationem majorem.*
12 *Teſtes in Teſtamento non valent, niſi ſint rogati.*
13 *Judex non niſi imploratus, & judicialiter informatus in cauſa procedere poteſt.*
14 *Venditor non tenetur ad evictionem: niſi fuerit ab emptore laudatus.*
15 *Clerici concubinarii ut pœnas incurrant, prius debent moneri: & quomodo?*
Concilii Tridentini textus ad propoſitum Ibid.
16 *De pœnis Clericorum laſcive viventium remiſſive.*
17 *Quod ulterior certificatio ſit de ſubſtantia actus, non præſumitur, ſed probari debet: bene vero præſumitur ignorantia, niſi ſcientia probetur.*

1 HÆc Regula juxta Gloſſam *hic* deſumitur ex *leg. 1. ff. de Actionibus empti & venditi*, ubi habetur: *quia non videtur eſſe celatus, qui ſcit, nec certiorari debuit, qui non ignoravit.*

2 Quæritur I. Quomodo Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. *Certus* per Regulam præſentem intelligitur ille, qui non qualemcunque, ſed indubitatam notitiam, ſeu ſcientiam rei, vel negotii alicujus habet; quæ notitia vel certitudo triplici modo haberi poteſt: vel *phyſice*, ac naturaliter per quinque ſenſus, viſum præſertim, & auditum, ut ſi quis Inſtrumentum authenticum rem continens ipſemet vidit & legit, vel quid aliud in quæſtione verſari propriis oculis cognovit, vel auribus audivit, v. g. promulgationem legis præſens auribus percepit: vel *moraliter*, quæ notitia provenit ex motivis adeo vehementibus, ut nullus prudens dubitandi relinquatur locus: cujuſmodi certitudo ex relatione virorum omni exceptione majorum, fideque dignorum habetur: vel *ex diſpoſitione legis naturalis*, quæ cunctis nota eſſe debet, vel humanæ, claræ ac certæ riteque promulgatæ, Taccin. *hic num.* 1. Peck *nu.* 1. cum aliis. *arg. leg. Magnam. 12. C. de contrah. & committend. ſtipul.*

3 Per *certiorari* intelligit Regula particularem aliquam judicialem, vel aliam denuntiationem, inſinuationem, aut notificationem, vultque dicere, quod, qui aliquo ex præfatis modis de re quadam certus eſt, ſeu ſufficientem notitiam jam habet, vel ſaltem habere deberet, ei ulteriorem aliquam inſinuationem, vel denuntiationem facere ad hoc, ut notitiam acquirat, non ſit neceſſe. Hinc

4 Reſp. II. Verus Regulæ ſenſus hic eſt: *De Jure non eſt neceſſarium, ut alicui, qui ſufficientem notitiam, vel ſcientiam de re, vel negotio aliquo jam habet, vel ſaltem habere deberet, pro acquirenda ejuſdem rei, vel negotii notitia, adhuc ulterior aliqua fiat denuntiatio, inſinuatio, vel notificatio.* Rationem dat Vivianus hic: quia denuntiatio alicui regulariter ideo fit, ut notitiam acquirat de re aliqua *l. item veniunt. 20. ſ. 11. ff. de Hæred. petit.* Ergo ſi is ſufficientem notitiam jam habet, fruſtranea & ſuperflua eſt ulterior notificatio talis rei: ſicut autem natura, ſic etiam leges & Jura nil fruſtra, aut ſuperfluum faciunt vel exigunt *can. 1. diſt. 19.* cum concord.

Declaratur Regula & ſenſus illius exemplis Juris: 5
Sic enim, licet vendens fundum, vel domum aliqua ſervitute affectam, teneatur emptorem de ſervitute certiorem reddere; cum id omittens teneatur actione empti ad intereſſe emptoris: tamen hujuſmodi ſervitutem inſinuare non obligatur, ſi emptor prius jam ſcit fundum ſervituti eſſe ſubjectum textu claro *leg. 1. ſ. 1. ff. de Action. empti:* ibi: *Venditor ſi, cum ſciret deberi ſervitutem, celavit, non evadet exempto actionem; ſi modo eam rem emptor ignoravit; quia*, uti *ſ. fin. ibidem* additur, *non videtur eſſe celatus, qui ſcit, neque certiorari debuit, qui non ignoravit.* Sic etiam licet quis mancipium vel aliam rem, v. g. equum vitioſum, ſcabioſum vendens debeat emptorem certiorem reddere de moribus & vitiis mancipii, vel morbo aut gravi defectu equi; cum alias teneatur actione redhibitionis, vel quanto minoris: tamen hos defectus emptori notificare non debet, quando is horum prius jam ſufficienter conſcius eſt. *l. 1. ff. de Ædidit. Edict.*

Sic univerſaliter nemo tenetur adverſarium ſuum de 6
claro Jure aut lege certiorem reddere, quia hanc quemvis ſcire præſumitur, cum ſcire debeat, indeque ignorantia hujuſmodi juris ipſum non excuſet juxta *Regulam 13. Jur. in 6. Ignorantia facti, non Juris excuſat:* & dicta ibidem. Prout etiam neceſſe non eſt, aliquem monere, vel certiorem reddere de die ſolutionis, ubi is in contractu eſt appoſitus; quia debitor in tali caſu præſumitur jam certus, cum dies ipſa interpellet pro homine *leg. Magnam. 12. C. de contrahend. ſtipulat.* cum concord.

Sic ulterius in ſpecie arripiens in cauſa litigioſa iter 7
ad Curiam Romanam ſciente Prælato inferiori Judice, non tenetur illi communicare iter aggreſſum, minus attentati inſinuare appellationem, vel eum de hac certiorem reddere, quia ipſemet Prælatus ſcivit, vel ſcire debuit, iter ad curiam Romanam arreptum habere vim appellationis *arg. c. Si duobus. 7. & c. Meminimus, 9. de Appellat.* ac ſtante hujuſmodi appellatione excommunicationem non ſubſiſtere. *cap. Ad præſentiam. 16. de Appellat.* cum concord. Hinc in ſenſu Regulæ num. 3. poſito notanter additum: *ſi de re notitiam jam habet, vel ſaltem habere deberet;* cum ſcire & ſcire debere pro eodem ſumantur per dicta in *Regulam 13. Jur. in 6.*

Quæritur II. An? & quas Fallentias habeat præ- 8
ſens Regula? Reſp. Eam univerſaliter fallere in iis, in quibus ulterior denuntiatio, ſeu inſinuatio rei alias jam notæ non ideo fit, ut alter, cui fit, acquirat rei majorem vel certam notitiam: ſed ideo, quia ulterior certioratio, ſeu denuntiatio ex diſpoſitione Juris requiritur ad ſubſtantiam & valorem actus, uti cum Dyno *hic num.* 4. communiter advertunt Doctores *arg. l. Denuntiaſſe. 17. ff. de Adult.* & clare patebit adducendo ad propoſitum exempla Juris. Sic enim

Primo ſufficientem notitiam rei jam habens reus ab- 9
ſens, ut contumax declarari, & contra eum qua talem procedi non poteſt, niſi prævia trina, vel una, tribus æquivalente peremptoria citatione in jus fuerit

voca-

Digitized by Google

vocatus; quia ſic in Jure expreſſe diſponitur *l. Ad peremptorium. 68. cum ſeqq. ff. de Judiciis.* & *l. Contumacia. 53. ff. de Re judicata*, ibi: *Contumax eſt, qui tribus edictis præpoſitis, vel uno pro tribus, quod vulgo peremptorium appellatur, literis evocatus præſentiam ſui facere contemnit*: Et amplius diximus *Lib. 2. Tit. 14. de Dolo & Contumacia.*

10 *Secundo*, ut quis etiam ſcelerum ſuorum bene conſcius privilegio clericali legitime exuatur, trina monitio prævia de Jure neceſſaria eſt, textu claro *c. Contingit. 45. de Sentent. Excomm.* juncta *Clement. 1. de Vita & honeſt. Cleric.*

11 *Tertio* pariter requiritur prævia trina monitio, ut quis per Judicem Eccleſiaſticum excommunicatione majori feriatur. *c. Conſtitutionem. 10. de Sentent. Excom. in 6.* ibi: *Judices ſive monitionibus tribus utantur, ſive una pro omnibus, obſervent aliquorum dierum competentia intervalla.* & amplius habetur *Lib. V. Tit. 39. de Sentent. Excom.*

12 *Quarto*, quamvis teſtes præſentes audiant voluntatem teſtatoris, & omnia circa teſtamentum rite peragi videant: tamen pro valore teſtamenti non ſufficiunt, niſi teſtes ut actu adſint, fuerint rogati. *l. Hæredes. 21. §. 2. ff. qui Teſtamenta facere poſſunt.* ibi: *Teſtes rogati adeſſe debent.* cum concord. & jam dictum eſt *Lib 3. Tit. 26. de Teſtament. n. 21.*

13 *Quinto*, Etſi Judex cauſam inter aliquos controverſam per ſe optime compertam habeat: tamen in ea judicialiter procedere non poteſt, niſi a partibus imploratus, & judicialiter informatus fuerit, non ut notitiam acquirat, quam jam habet, ſed ut judicii, & proceſſus forma ſervetur. *l. Dies. 4. §. Hoc autem 8. ff. de Damno infecto.* ibi: *Hoc autem judicium certam conditionem habet, ſi poſtulatum eſt: cæterum qui non poſtulavit, experiri non poteſt. Poſtulare autem proprie hoc dicimus pro tribunali petere, & non alibi.* juncta *authent. C. quomodo & quando judic.*

14 *Sexto* Venditor, moræ bene conſcius, non tenetur emptori de evictione, niſi ab emptore fuerit laudatus, ſive de lite, ut cauſam defendat, prius admonitus. *l. Emptor. 18.* & *l. Empti. 21. C. de Evict.*

15 *Septimo* Clerici concubinarii, vel alias ſuſpectam mulierem in propria domo, vel extra illam frequentantes, quantumvis ſcelerum ſuorum conſcii, fructibus beneficii, ex parte vel ex toto, aut ipſo beneficio privari non poſſunt, niſi certæ præcedant monitiones juxta præſcriptum Concil. Trid. *Seſſ. 25. cap. 14. de Reform.* cujus textus huc denuo relatu omnino dignus eſt, ibi: *Quam turpe, ac Clericorum nomine, qui ſe divino cultui addixerunt, ſit indignum, in impudicitiæ ſordibus immundoque concubinatu verſari, ſatis res ipſa communi fidelium omnium offenſione, ſummoque Clericalis militiæ dedecore, teſtatur. Ut igitur ad eam, quam decet, continentiam, ac vitæ integritatem miniſtri Eccleſiæ revocentur; populuſque hinc eos magis diſcat revereri, quo illos vita honeſtiores cognoverit: prohibet Sancta Synodus quibuſcunque Clericis, ne concubinas, aut alias mulieres, de quibus poſſit haberi ſuſpicio, in domo vel extra detinere, aut cum illis ullam conſuetudinem habere audeant: alioquin pœnis a ſacris Canonibus vel ſtatutis Eccleſiarum impoſitis puniantur. Quod ſi a Superioribus moniti ab iis ſe non abſtinuerint, tertia parte fructuum, obventionum, ac proventuum beneficiorum ſuorum quorumcunque & penſionum ipſo facto ſint privati, quæ fabricæ Eccleſiæ, aut alteri pio loco arbitrio Epiſcopi applicetur. Sin vero in delicto eodem, cum eadem vel alia fœmina perſeverantes, ſecundæ monitioni adhuc non paruerint, non tantum fructus omnes, ac proventus ſuorum beneficiorum, & penſiones eo ipſo amittant, qui prædictis locis applicentur; ſed etiam a beneficiorum ipſorum adminiſtratione, quod Ordinarius, etiam Sedis Apoſtolicæ delegatus, arbitrabitur, ſuſpendantur: & ſi ita ſuſpenſi nihilominus eas non expellant, aut cum iis etiam verſantur, tunc beneficiis, portionibus, ac officiis & penſionibus, quibuſcumque Eccleſiaſticis perpetuo priventur, atque inhabiles ac indigni quibuſcumque honoribus, dignitatibus, beneficiis, ac officiis in poſterum reddantur, donec poſt manifeſtam vitæ emendationem ab eorum Superioribus cum iis ex cauſaviſum fuerit diſpenſandum. Sed, ſi poſtquam eos ſemel dimiſerint, intermiſſum conſortium repetere, aut alias hujuſmodi ſcandaloſas mulieres ſibi adjungere auſi fuerint, præter prædictas pœnas excommunicationis gladio plectantur. Nec quævis appellatio, aut exemptio prædictam executionem impediat aut ſuſpendat: ſupradictorumque omnium cognitio non ad Archidiaconos, nec Decanos, aut alios inferiores, ſed ad Epiſcopos ipſos pertineat; qui ſine ſtrepitu, & figura judicii, & ſola facti veritate inſpecta procedere poſſint. Clerici vero beneficia Eccleſiaſtica, aut penſiones non habentes, juxta delicti, & contumaciæ perſeverantiam & qualitatem, ab ipſo Epiſcopo carceris pœna, ſuſpenſione ab ordine, ac inhabilitate ad beneficia obtinenda, aliiſque modis, juxta ſacros Canones puniantur. Epiſcopi quoque, quod abſit, ſi ab hujuſmodi crimine non abſtinuerint, & a Synodo provinciali admoniti, ſe non emendaverint, ipſo facto ſint ſuſpenſi: & ſi perſeverent, etiam ad Sanctiſſimum Romanum Pontificem ab eadem Synodo deferantur, qui pro qualitate culpæ etiam per privationem, ſi opus erit, in eos animadvertat.*

Porro quibus pœnis alias ſubjaceant Clerici incaſte viventes, vide *Lib. III. Titul 2. de cohabit. Cleric. & mulier. §. 2. per totum.* 16

Cæterum bene advertit Dynus *hic num. 5.* quod in dubio, utrum ulterior monitio vel certificatio alias jam certificati ſit de forma & ſubſtantia actus, an non, ſed contra præſumatur, niſi aliter probetur; cum denuntiationes ordinarie ideo tantum fieri ſoleant, ut incertus certificetur. *leg. Item veniunt. 20. §. Petitam. 11. ff. de Hæredit. petit.* juncta *leg. Aut qui aliter. 5. §. Et ſi forte. 2. ff. quod vi aut clam.* Licet cæteroquin etiam ad propoſitum quod quis ſcientiam & notitiam de re aliquam jam habeat, conſequenter ulterius certificari non debeat, non præſumatur, in iis, quæ ſunt facti alieni, niſi probetur. Strein *hic numer. 1.* cum aliis juxta *Reg. 47. Jur. in 6. Præſumitur ignorantia, ubi ſcientia non probatur.* 17

RR

REGULA XXXII.

Non licet actori, quod reo licitum non exiſtit.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde deſumpta?*
2 *Eſt expreſſe negativa, & tacite affirmativa.*
3 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
Favorabiliores ſunt partes Rei, quam Actoris. *Ibid.*
4 *Regula declaratur exemplis Juris: & quinque ſeqq.*
10 *Plura licent reo, quæ actori non licent: enumerantur, & trib. ſeqq.*
11 *Reus non tenetur actori edere ſua inſtrumenta, bene tamen econtra.*
12 *Reus admittitur ad Juramentum ſuppletoriam & purgatorium; ſed non econtra.*
13 *Reus poteſt excipere contra actorem excommunicatum; non econtra.*
14 *Fallit Regula primo; quia Actor poteſt extraordinarium Judicem petere; non item reus.*
15 *Secundo; quia poteſt ex pluribus ordinariis Judicibus unum pro libitu eligere; non item reus.*
16 *Tertio; quia actor reum de crimine accuſare; non vero reus, niſi purgatus, illum reaccuſare poteſt.*
Defenſio non relatione criminum, ſed innocentia fieri debet. Ibid.
17 *Actor ſuum libellum explicare poteſt, non Reus.*
18 *Actor probato furto Rei admittitur ad juramentum de amiſſa quantitate: non item Reus ad juramentum purgatorium.*

1 Regula hæc deſumitur ex *l. Non debet*, 41. *ff.* de *R. J.* ibi: *Non debet Actori licere, quod Reo non permittitur.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Eam quidem expreſſe eſſe negativam, tacite tamen etiam affirmativam, ſicque partim affirmativam, partim negativam, conſequenter ſic intelligendam: quod Reo non licet, nec Actori licitum eſt: item, quod Actori licet, etiam Reo licitum exiſtit. Idque non ideo, quia correlativi ſunt, ac propterea, ob æqualitatem ſervandam, quod uni licet, etiam alteri licitum eſſe debet, uti poſt Gloſſ. *in Clem. Sæpe V. Voluerit de verb. ſignific.* vult Barb. *In Axiomat. jur. axiom.* 10. *n.* 7. *& ſeqq.* Cum id Regula minime aſſerat, ſed præciſe inſinuare intendat, Actorem non eſſe melioris conditionis, quam Reum, conſequenter, quod illi licet, etiam huic licitum eſſe debere, ac quod illicitum, huic etiam illicitum fore illi; Non vero: quod licet Reo, etiam Actori licere: aut quod Actori non licet, nec Reo eſſe licitum; cum cauſa rei favorabilior ſit, quam Actoris juxta *Reg.* 125. *ff. de Reg. Jur. & R. J.* 11. *de R. J. in* 6. Hinc

3 Reſp. II. Verus, ac genuinus ſenſus Regulæ hic eſt: *Quidquid in judicio ad promovendam, & aſſequendam ſuam intentionem Actori permittitur, a fortiori etiam Reo ad ſe defendendum, ſuamque exceptionem fundandam permittendum erit: Et quidquid in præfato ſenſu Reo non licet, multo minus Actori licebit.* Ratio manifeſta deſumitur ex utraque Regula Juris Canonici, & Civilis; hæc ſiquidem numero 125. *ff. de Reg. Jur.* ſic ſonat: *Favorabiliores rei potius, quam actores habentur.* Canonica vero num. 11. ſic: *Cum ſunt partium jura obſcura, reo favendum eſt potius, quam actori:* Idque ob rationes ſupra in hanc Regulam 11. jam allegatas:

4 Declaratur & firmatur Regula, ejuſque ſenſus variis exemplis ex Jure deſumptis: ſic enim loquendo de ſenſu affirmativo: ſi Actori petenti conceditur dilatio propter teſtes, etiam Reo concedi debet. Dynus *hic n.* 1. Taccin. *num.* 4. *arg. l. Petendæ, C. de Tempor. in. integr reſtit.* cum concord.

5 Loquendo de ſenſu negativo: quia poſt cognitas teſtium depoſitiones ulterior productio teſtium non eſt licita Reo, *Novell.* 90. *cap.* 4. *§. Illud tamen*, multo magis illicita erit Actori, ob rationem *num.* 3. allegatam. Strein *hic num.* 1.

6 Item: quia poſt litem conteſtatam non amplius licet Reo revocare Procuratorem, *l. Poſt litem*, 17. *& l. quæ omnia* 25. *ff. de Procurat.* multo minus id licebit Actori. Dynus *hic num.* 2.

7 Item: quia Reus coram Judice delegato conventus cum clauſula commiſſionis inſerta: *ut remota appellatione procedat:* non poteſt appellare, a fortiori prohibita appellatio erit Actori *cap. fin. de mutuis petit.* ſi hic coram eodem Judice reconveniatur. Gloſſ. *in Clement. Sæpe, de Verb. Signif.* Decius *in Regulam* 41, *ff. de R. J.*

8 Ulterius: quia Reus pro ſuo Procuratore non poteſt conſtituere militem: *leg. Neque fœminas*, 54. *ff. de Procurat.* Nec Actor id poterit.

9 Rurſus, ſi Actor in cauſa civili impetrat, ut Reus perſonaliter compareat, perſonaliter quoque comparere debet Actor. Gloſſ. in *c.* 2. *de Mutuis petit.* Decius *loc. cit. n.* 2. Baldus & alii.

10 Immo non tantum illicita Actori ſunt ea, quæ Reo non licent, ſed inſuper multa Reo permittuntur a Jure, quæ Actori non conceduntur: ſic enim præter ea, quæ ad Regulam 11. diximus; *primo* Reo conceduntur de Jure recuſatoriæ, ac etiam deliberatoriæ dilationes, non item Actori. *Authent. offeratur. C. de litis conteſt.* Et illi plures quam huic permittuntur dilationes probatoriæ, *l. fin. ff. de Feriis.*

11 *Secundo*; Reus non tenetur ſua inſtrumenta edere Actori ad fundandam ſuam intentionem, *l. qui accuſare, C. de Edendo*, licet Actor ſubinde ſua inſtrumenta edere debeat reo ad probandam ſuam Exceptionem.

12 *Tertio*; quando Actor non plene probat, in Civilibus, Reo potius, quam Actori defertur Juramentum ſuppletorium, *c. & §. fin. de Jure Jurando*, & amplius diximus *lib.* 2. *Tit.* 24. *eod. a n.* 191. in Criminalibus vero Reus non convictus, ſed graviter ſuſpectus, & gravatus admittitur ad Juramentum purgatorium *c.* 1. *&* 2. *de Purgat. canon.* cum Concord. cum tamen in iiſdem criminalibus Actor in vim probationis jurare nunquam permittatur.

13 *Quarto*; Poteſt Reus contra Actorem excommunicatum excipere, non ſic contra Reum ut talem Actor *c. Intelleximus* 7. *de Judiciis*, ubi Summarium ſic habet: *Excommunicatus, in judicio niſi tanquam reus ſtare non poteſt.* Quæ & ſimilia Reo, non item Actori ſunt licita; quia juxta duplicem Regulam *n.* 3. citatam favorabiliores ſunt partes Rei, quam Actoris.

14 Quæritur II. An? & quas Fallentias Regula 32. patiatur, ita ut Actori liceat, quod Reo licitum non exiſtit? Reſp. Eam fallere in ſequentibus: & quidem *primo* poteſt Actor petere, & per Reſcriptum Principis extraordinarium Judicem impetrare, atque ad illum trahere Reum *l. Si quando*, 2. *C. De Dilat.* quod tamen viciſſim Reo minime permittitur. *Novell.* 69. *cap.* 1. Dynus *hic*.

15 *Secundo*; quando Actor plures habet Judices ordinarios, poteſt unum pro libitu ſuo eligere, *l. Cum Clericis* 25. *pr. C. de Epiſcop. & Cleric.* juncta *leg. fin. C. ubi in rem actio.* Et tamen id non licet Reo, utpote qui nullum ordinarium judicem recuſare, ſed coram eo per Actorem conventus comparere tenetur *l. Nemo* 4. *C. de juriſdict. omn. judic.*

16 *Tertio*, Poteſt Actor Reum de crimine accuſare coram

Digitized by Google

ram competente Judice: & tamen Reus niſi prius purgatus Actorem coram eodem judice reaccuſare non valet, *leg. Neganda* 19. *C. qui accuſare non poſſ.* quia non relatione criminum, ſed innocentia ſua ſe purgare debet Reus, claro textu, *leg. Si quis*, 5. *pr. ff. de public. judiciis*. ibi; *Si reus factus eſt, purgare ſe debet, nec ante poteſt accuſare, quam fuerit excuſatus. Conſtitutionibus enim obſervatur, ut non relatione criminum, ſed innocentia Reus purgetur.*

17 *Quarto*, Stante obſcuritate libelli ſenſum ejus declarare Actori, non item Reo licet, *leg. Inter* 83. *§.* 1. *ff. de Verborum oblig.* ſic ſuadente æquitate, hoc ipſo quod Actori intentio & ſenſus proprii libelli melius perſpectus cenſeatur, quam Reo.

Quinto, quando Actor res ſibi a Reo ablatas debite probavit, admittitur ad Juramentum de aſſerenda earum quantitate *cap. fin. de His, quæ vi metuſque cauſa*, ubi tamen in tali caſu ad Juramentum purgatorium nullo modo admittitur Reus; quia facta contra illum probatio furti vel rapinæ eundem ſuſpectum jam & odioſum reddit. 18

Sexto, Permiſſum eſt Actori etiam die feriato nuntiationem novi operis facere: non tamen licet Reo hujuſmodi feriato die remiſſionem nuntiationis petere, *leg.* 1. *§.* 4. *ff. de Novi oper. Nuntiat.* Et merito; quia in nuntiationis mora longe majus periculum eſt, quam in dilatione remiſſionis, prout ex rei natura patet. 19

REGULA XXXIII.

Mutare quis conſilium non poteſt in alterius præjudicium.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde deſumpta?*
2 *Eſt intelligenda, quando alteri jus jam eſt quæſitum.*
3 *Mutare conſilium, quando nemini præjudicat, laudabile & prudentis eſt: Eidem, & opinioni ſuæ tenaciter inhærere, ſi circumſtantiæ & æquitas aliud exigunt, pertinacia & ſuperbia eſt. Ibid.*
4 *Laicus Patronus cumulando poteſt mutare, & præſentare alium.*
5 *Procurator, re adhuc integra, mutari poteſt.*
6 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
7 *De Fallentiis Regulæ remiſſive.*
8 *Filius repudians hereditatem paternam poteſt mutare, & eam adhuc adire.*

1 HUic Regulæ concordat 75. *Regula ff. de R. J.* ex qua etiam deſumpta cenſetur: *Nemo poteſt mutare ſuum conſilium in alterius injuriam*. Conſonat *Regula* 21. *Jur. in* 6. ſupra jam declarat: *Quod ſemel placuit, amplius diſplicere non poteſt.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Eam eſſe intelligendam de illis duntaxat caſibus, ſeu tunc ſolummodo locum habere, quando ex alicujus conſilio, conſenſu, contractu, aut quocunque actu libere & conſulto facto, alteri jus jam eſt quæſitum, conſequenter hic ex mutatione, variatione, aut revocatione pateretur detrimentum, injuriam, ac præjudicium, uti cum Gloſſa, Barboſa & Dyno *hic* communiter tradunt Doctores per argumentum a contrario deſumptum; nam hoc ipſo quod dicat Regula: Non licet mutare conſilium *in alterius præjudicium*: bene cum Gloſſa infertur; ergo a contrario, ubi præjudicium & detrimentum alterius abeſt, mutare licet.

3 Immo quando mutatio conſilii nemini præjudicat, nec alias a Jure communi prohibita exiſtit, ſubinde non tantum licita, ſed etiam laudabilis eſt, ut ſi mutentur circumſtantiæ, aut novæ ſuperveniant, aut jam exiſtentes prius minus conſideratæ, aut per genuinam informationem primum ſufficienter cognitæ, atque conſilii mutationem exigere viſæ fuerint: tunc enim prudentis & ſapientis eſt mutare conſilium, *arg. l. Nonnunquam* 8. *ff. de Collatione bonorum*. Ubi econtra in hujuſmodi circumſtantiis conſilio, opinioni, reſolutioni ſuæ tenaciter inhęrere evidens ſignum eſt pertinaciæ, & occultæ ſuperbiæ, quæ pro conſervanda reputatione, aut æſtimatione, & ne quis inconſtans, levis, aut ignarus, vel minus doctus & expertus appareat, mutare & revocare erubeſcit, effectu prorſus contrario ordinarie ſubſequente; cum ita tenaciter ſenſui ſuo inhærens non vir conſtans, prudens, & doctus, ſed pertinax, imprudens, ſimulque occulte ſuperbus, aut certe ex proprio intereſſe, paſſione, affectu vel reſpectu privato procedens plerumque reputetur, & non raro etiam propriam conſcientiam multum gravet, præſertim quando ſatis apparet, quod, niſi mutetur vel revocetur conſilium, opinio, votum, reſolutio & bonum commune, aut tertius patiatur; dum econtra exigentibus circumſtantiis conſilium ſuum mutans aut revocans, non inconſtans, levis, aut ignarus, ſed vir prudens, veritatis & æquitatis amans, indifferens, Deum timens, humilis ac tractabilis, ſimulque doctus habeatur, æſtimetur, & diligatur. Præſertim cum etiam prudentiſſimi, doctiſſimi, piiſſimi ſupremi Legislatores, Pontifices, Cæſares ac Principes pro exigentia circumſtantiarum leges, ordinationes, reſolutiones, conſilia & mutare & revocare non erubeſcant, uti patet ex ſatis pulchro, & ad propoſitum bene ſerviente claro textu *c. fin. de Sent. Excom. in* 6. ibi; *Alma Mater Eccleſia plerumque nonnulla rationabiliter ordinat, & conſulte, quæ ſuadente ſubjectorum qualitate poſtmodum conſultius & rationabilius revocat, in meliuſve commutat.* ac Imperatoris *Novell.* 22. *in Præfat. §. Non enim erubeſcimus*, ibi: *Non enim erubeſcimus, ſi quid horum, quæ ipſi prius diximus, adinveniamus, hoc ſancire, & competentem prioribus correctionem imponere, nec ab aliis expectare corrigi legem*, quibus conſonat illud Luciani: *Melius eſt e medio curſu recurrere, quam male currere.*

Firmatur hæc doctrina etiam Juris exemplis: Sic enim ſi laicus Patronus aliquem etiam idoneum ad beneficium præſentavit, poteſt ante inſtitutionem ipſius adhuc alium præſentare, *c. Cum autem*, 24. *de Jure Patron.* quia priori jus necdum fuit quæſitum, conſequenter mutando conſilium eidem non fit injuria. 4

Sic pariter Procurator ad negotia deputatus, re adhuc integra revocari poteſt, *l. Si Mandatum*, 15. *ff. Mandati*. Sicut etiam ad litem proſequendam conſtitutus, ante litis conteſtationem libere revocari valet, *c. Quamvis*, 2. *de Procurat. in* 6. Idque ex ratione jam allegata; quia videlicet nulli eorum fit injuria; cum nullus eorum adhuc jus quæſitum habuerit. Et qua eadem ratione, quia Reo non fit injuria, etiam Actor libellum jam oblatum ante litis conteſtationem licite revocare, mutare, & emendare poteſt, *l. Edita*, 3. *C. de Edendo*. Hinc 5

Reſp. II. Verus ſenſus Regulæ hic eſt: *Nemo poteſt ſuum conſilium, conſenſum, reſolutionem &c. mutare aut revocare, poſtquam alteri jus jam fuit quæſitum, & conſequenter ex mutatione, ſeu revocatione conſilii &c. injuria vel detrimentum eidem inferretur*. Ratio Regu- 6

læ

læſt; quia Joro naturali & divino cautum eſt: *alterum non lædere, ſuum cuique tribuere. Inſtit. de Jur. & Juſt. §. 3.* quod idem *l. Juſtitia.* 10. *§. 1. ff. eod.* repetitur, & univerſali Juris *Regula* 74. *ff. de R. J.* firmatur: *Non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri.*

7 Exempla Juris Regulam & ſenſum illius magis declarantia & firmaotia affert Gloſſa *hic*, Dynus & Barb. quorum aliqua jam adduximus ſupra declarando *Regulam* 21. *a n.* 8. quibus accedunt, quod poſt publicatum ſcrutinium Vocales variare & mutare non amplius valeant, cum electo jus jam ſit quæſitum. *c. Publicato.* 58. *de Elect.* Ex qua eadem ratione Patronus Eccleſiaſticus mutare, & Superiori alium præſentare amplius nequit, poſtquam eidem jam aliquem præſentavit. *cap. Cum autem* 24. *§. Verum ſi de Jure Patron.* ubi etiam habetur, quod idem facere nequeat Patronus laicus, excludendo prius præſentatum, bene vero cumulando, ſeu addendo priori alterum, juxta dicta ſupra, & amplius declarata *Lib. III. Tit.* 38. *§.* 3.

8 Quæritur II. Num, & quas Fallentias patiatur Regula XXXIII.? Reſp. a Gloſſa & aliis plures afferi, ex quibus etiam ſunt illæ, quas jam retulimus contra *Regulam* 21. *a n.* 15. quibus addunt caſum, quo filius paternam repudiavit hæreditatem, otpote qui re adhuc integra intra certum tempus, ſi mavult conſilium mutare, & hæreditatem adire, adhuc poteſt. *leg. fin. C. de Repud. hæredit.* juncta *leg. Si quis ſuus hæres.* 8. *ff. de Jure deliber.* & *leg. Nonnunquam.* 8. *ff. de Collat. bon.* quamvis frater cohæres exinde videatur pati detrimentum. Verum ſi ſtricte loqui volumus, vix cenſentur propriæ Fallentiæ, cum Regulæ adverſari videaotur: hoc ipſo enim quod juxta dicta *numer.* 2. Regula tunc tantum procedat, quando alteri jus jam eſt quæſitum, & conſequenter per mutationem ei infertur injuria; in præallegatis autem caſibus jus firmum alicui nedum ſit quæſitum, legibus mutatiooem adhuc concedentibus, mutans conſilium in memoratis caſibus injuriam alicui inferre non cenſetur; quia *qui utitur Jure ſuo, nulli facit injuriam*, per vulgaria: prout etiam Gloſſ. in *leg. Nemo poteſt. ff. de Reg. Jur.* ad caſum, quo filius prius repudiat, & poſtea adit hæreditatem paternam, bene obſervat illis verbis: *Non dicitur, fratrem habere damnum, quod per injuriam denotatur: ſed magis dicitur non lucrari, inter quæ eſt differentia, ar. l. fin. §. 2. C. de Cod.* ibi: *Non enim par, eademque ratio videtur, amittere debita, & lucra non capere.*

R E G U L A XXXIV.

Generi per ſpeciem derogatur.

S U M M A R I U M.

1 *Regula unde deſumpta?*
2 *Quid ſit genus in ſenſu Juridico?*
3 *Et quid in ſenſu Philoſophico?*
4 *Quid ſit ſpecies apud Juriſtas?*
5 *Minus commune reſpectu magis communis dicitur etiam ſpecies.*
6 *Nil refert, an ſpecies præcedat, vel ſequatur: & ſeq.*
8 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
9 *Procedit Regula in plurimis:*
10 *Uti in legibus & ſtatutis:*
11 *In Reſcriptis.*
12 *In Contractibus;*
13 *In Legatis:*
14 *In Teſtamentis.*
15 *Et in omni materia, in qua diſpoſitio ſpecialis contraria eſt generali.*
16 *Solvitur objectio.*
17 *Fallit Regula primo in Privilegiis: & ſeq.*
19 *Non item in Reſcriptis: & quare?*
20 *Fallit ſecundo, quando genus tantum in una ſpecie verificatur.*
21 *Vel ſpecies tantum pro declaratione adducitur.*
22 *Fallit tertio, & quidem univerſaliter, quando per genus jam fuit quæſitum Jus tertio.*

1 SUmitur hæc Regula ex *l. In toto Jure.* 80. *ff. de Reg. Jur.* ibi: *In toto Jure generi per ſpeciem derogatur, & illud potiſſimum habetur, quod ad ſpeciem directum eſt.* Conſonat *cap.* 1. *de Reſcript.* & *c. Studuiſti de Offic. Leg.* ibi: *Speciale mandatum derogat generali.* Item *cap. Paſtoralis.* 14. *de Reſcriptis.* ibi: *Cum generali per ſpeciale procul dubio derogetur*, cum concord.

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & qois verus illius ſenſus ſit? Ante reſponſionem Notandum, ly *Genus* & *ſpecies* aliter a Juriſtis, aliter a Philoſophis accipi. *Genus* quippe apud Juriſtas dicitur omne illud, quod plura ſub ſe continet, ſive deio hæc plura ſint veræ ſpecies philoſophicæ, uti homo, eqoos, leo; aquila &c. ſive alia communia, v. g. veſtis. lex, pecunia, &c. ſive mera individua & ſingularia, ſive aliæ partes aut res ſub tali genere comprehenſæ: ut proin in ſenſu Juridico etiam homo: equus, leo, & aliæ ſpecies philoſophicæ dicantur *genus*, quia plura ſub ſe continent individua. Petrum v. g. Paulum, hunc vel illum eqoum, leonem in individuo. Item *genus* ſunt Veſtimentum, fundus, frumentum, reſcriptum, mandatum, privilegium, contractus, actio &c. quia cuncta hæc continent ſub ſe plura, uti *veſtimentum* togam, pallium, induſium &c. *frumentum*, triticum, hordeum, avenam &c. *fundus* agrum, hortum, vineam &c. *lex* divinam, naturalem &c. *reſcriptum*, *mandatum* hoc vel illud in iodividuo &c.

3 Apud Philoſophos vero ea, quæ non niſi plura individoa ſub ſe habent, ut eſt homo, equus &c. non genus, ſed *ſpecies* dicuntur: *genus* vero, quod plures hujuſmodi ſpecies, io ſenſu philoſophico acceptas comprehendit, ut animal, avis &c.

4 Species in ſenſu Juriſtarum dicitur omoe illud, quod ſub genere Juridico, plura continente, comprehenditur, etiamſi ſit individuum, ſeu ſingulare, prout reſpectu hominis eſt Petrus, Paulus, reſpectu equi hic vel ille in individuo ac ſingulari. Taccio. hic *num.* 1. Strein. *n.* 1. Vocabularium Juris *verſ. Species.* Joan. Berchan. *in l. Recte dicimus, ff. de Verb. Signif.* & alii. *arg. leg. Mutuum*, 2. *pr. ff. de Rebus credit.* cum Concord.

5 Porro apud Juriſtas nomine ſpeciei venit etiam illud: qood quidem tanquam commune plura continet, tamen minos commone eſt, & pauciora ſub ſe comprehendit, qoam aliud, cum quo hic & nunc concurrerit, ut proin idem ſub diverſo reſpectu & concurrentia io ſenſu Juridico ounc genus, nonc ſpecies vocari valeat; uti ſi duæ ſint leges generales, una magis generalis quam altera; tunc enim minus generalis lex, reſpectu magis generalis, ſpeciei oomen habet, quamvis & hæc minus geoeralis reſpectu legis ſingularis, ſeu particularis etiam *genus* vocetur. Decius in *l. In omni Jure. ff. de Reg. Jur.* Dyn. *hic n.* 3. *arg. cit. l. In omni Jure.* 80. *ff. de R. J. leg. Sanctio legum. ff. de pœnis.* ibi: *Sanctio legum, quæ noviſſime certam pœnam irrogatiis, qui legis præceptis non obtemperaverint, ad eas ſpecies pertinere non videtur, quibus ipſa lege pœna ſpecialiter addita eſt, nec ambigitur in cætero omni Jure, ſpeciem generi derogare.*

6 Cæterum nil refert, an ſpecies præcedat, vel ſequatur legem, ſeu prius vel poſtea ſit conſtituta; ſemper eoim procedit Regula, quod generi per ſpeciem derogetur. Dynus *hic num.* 4. Pech. *num.* 7. Taccin. *num.*

num. 4. Strein *num.* 2. Decius *loc. cit. num*: 7. quia ratio
Regulæ in utroque caſu locum habet, uti patebit
ex num. 8.

7 Quid autem ſit & dicatur ſpecies in ſenſu philoſo-
phico, dictum eſt ſupra n. 3. *His* notatis.

8 Reſp. ad quæſtionem n. 2. poſitam; Regula præſens
intelligenda eſt de genere & ſpecie in ſenſu Juridico
hactenus declarato, ita ut verus illius ſenſus hic ſit:
*Quando duæ diſpoſitiones ſibi contrariæ concurrunt, illa,
quæ ſpecialis eſt, derogat generali, & ſi ambæ communes
ſunt, una tamen magis, altera minus talis, ea, quæ mi-
nus communis, ſicque* ſpecies *eſt, derogat magis commu-
ni tanquam* generi *in eo tamen duntaxat, in quo ſpecia-
lis generali, vel minus communis magis tali contraria
exiſtit:* per Regulas & Jura hactenus allegata. Ratio
& finis Regulæ eſt teſte Barb. hic num. 12. & commu-
ni Doctorum, ut diſcordantes ſpecies & genus, quan-
tum poſſibile eſt, concordentur, juxta univerſale Ju-
ris præſcriptum *c. Cum expediat*. 29. *de Elect. in* 6. ibi:
*Cum expediat concordare Jura Juribus, & eorum corre-
ctiones (ſi ſuſtineri valeant) evitari*; quod melius fieri
non poteſt, quam ſi, uti vult Regula, ſpecies ge-
neri in eo duntaxat, ubi eidem contraria eſt, deroga-
re dicatur, ſalva in reliquo utriuſque natura & pro-
prietate verborum: eo fere modo, quo ſit in Regu-
la aliqua univerſali, & ejus Exceptione ſeu Fallen-
tia, ubi Regula ſtat loco generis, & Exceptio ſeu Fal-
lentia loco ſpeciei, quæ derogat Regulæ in eo, ubi eſt
eidem contraria.

9 Regula ſic explicata procedit in plurimis, prout poſt
Dynum *hic n.* 1. *& ſeqq.* obſervat Gloſſ. *hic*. Decius
loc. cit. & alii: uti in Legibus & ſtatutis: in Reſcriptis,
& mandatis: in Legatis & ultimis voluntatibus: In
Contractibus: & univerſaliter in cunctis diſpoſitioni-
bus, ubi ſpecialis contraria exiſtit generali, prout pa-
tebit adducendo de ſingulis exempla ex Jure deſum-
ptis: Et quidem

10 Loquendo de Legibus & ſtatutis, certum eſt, quod
lex ſpecialis deroget generali in eo, in quo ſibi ſunt
contrariæ, uti conſtat ex innumeris locis utriuſque
Juris, v. g. in Titulo *de Teſtament.* ubi leges ſpeciales
de Teſtamentis militum, ad pias cauſas derogant di-
ſpoſitioni generali de Teſtamentis in eo, quo ſibi ſunt
contrariæ; eo ſemper ſalvo, ut in reliquis maneat
concordia, *arg. c. c. Cum expediat. de Elect. in* 6. & *l.
Præcipimus.* 32. *§. fin. C. de Appellat.* ibi: *Quidquid hac
lege non videtur expreſſum veterum legum, conſtitutionum-
que Regulis omne relictum intelligant:*

11 De Reſcriptis & mandatis Principum exemplum
habes in *c. Studuiſti*. 2. *de Officio Legati*, ubi ſpecialis
alicujus cauſæ delegatio per ſpeciale Reſcriptum Epi-
ſcopo facta derogare dicitur delegationi univerſali ad
omnes cauſas, quam vi litterarum Apoſtolicarum ha-
bet legatus a latere, in tota, quam commiſſam poſſi-
det, provincia: addita illa ratione; *cum mandatum
ſpeciale deroget generali.*

12 De Contractibus exemplum eſt in caſu, quo in
venditione prædii contrahentes expreſſe renuntiant
beneficio *l. Rem majoris.* 2. *C. de Reſcind. Vendit.* vi cujus
generaliter conceditur contractus reſciſſio, vel reſarci-
tio pretii, ſi pars in eo ultra dimidium læditur; nulli
enim contrahentium ad reſciſſionem contractus, quaſi
ex dolo initi, venire conceditur, quia per clauſulam
ſpecialem generali derogatur *l. Doli.* 119. *ff. de V. O.*
ibi: *Doli clauſula; quæ ſtipulationibus ſubjicitur, non
pertinet ad eas partes ſtipulationis, de quibus nominatim
cavetur.* Dynus hic n. 14. ubi adhuc aliud exemplum
ponit.

13 De Legatis exemplum ponit Dynus *hic n.* 2. Taccin.
n. 6. Si penus in genere legatur Petro, & vinum in ſpe-
cie legatur Paulo, huic debetur vinum, etiamſi vi-
num ſub penu contineatur. *l. Qui penum.* 3. *ff. de penu.
legat.* Idem eſt, ſi Titio veſtimenta in genere, & So-
phiæ veſtis muliebris legatur; hæc enim etſi ſub veſti-
mentis in genere contineatur, Sophiæ debetur textu
expreſſo *leg.* 1. *pr. ff. de Auro & Argento Legato*: ibi:
*Si alii veſtimenta, alii veſtis muliebris ſeparatim lega-
ta ſit, detractis muliebribus, & ei adſignatis, cui ſpe-
cialiter legata ſunt, reliquum alteri debetur.* Ratio
utriuſque eſt; quia *generi per ſpeciem derogatur*. Ad-
vertit tamen bene Dyn. *hic n.* 2. præfata & ſimilia exem-
pla intelligenda eſſe, ſi genus uni, & ſpecies alteri le-
getur: non vero ſi alicui prius genus, & poſtea eidem
una vel plures ſpecies ſub eodem genere contentæ le-
garentur; quia tunc generi per ſpeciem non deroga-
retur, ſed per hanc illud magis firmaretur, & legata-
rius utrumque obtineret.

De Teſtamentis poſt Dynum *n.* 12. ponit Strein *n.* 1. 14
exemplum: Si quis patrem & filium in certa bonorum
parte in ſolidum inſtituit, ac invicem ſubſtituit? In
reliquis vero partibus alios hæredes inſtituit, & tan-
dem univerſaliter ſic concludit: Omnes invicem ſub-
ſtituo: in hoc caſu ſub hac ultima generali ſubſtitutio-
ne pater & filius, utpote certa parte ſpecialiter invicem
ſubſtituit, non continentur *leg. Cohæredi.* 41. *§.* 5. *ff. de
vulg. & pupill. ſubſtit.*

Tandem procedit in omni materia, ubi ſpecialis diſ- 15
poſitio contraria eſt generali. Barboſ. *de Axiom. Juris.
axiomate* 107. *num.* 3. Surdus. *Conſil.* 56. *n.* 1. Navarr.
Conſil. 7. *n.* 5. Tuſch. *Lit. G. Concl.* 16. *n.* 5. quia eadem
ubique eſt ratio Regulæ.

Objicitur contra Regulam *c. Ex parte*. 12. *de Offic.* 16
delegati ubi priori generali Reſcripto de conferendo
Clerico N. Archidiaconatu in Eccleſia vacaturo, non
derogatur per reſcriptum ſpeciale de conferenda Cleri-
co R. Archidiaconatus dignitate. Reſ. cum Gloſſ. tum
c. Ex parte, tum *hic*, quod ibidem, ſi bene intueamur,
utrumque Reſcriptum fuerit ſpeciale; quia primum re-
ſcriptum tantum ad unum beneficium reſtringebatur,
fuitque purificatum in ſpecie, id eſt, in prima digni-
tate proxime vacatura.

Quæritur II. An? & quas Fallentias Regula 17
XXXIV. habeat? Reſp. Eam inter alia fallere in ſe-
quentibus, & quidem *primo* Fallit in Privilegiis; quia
Reſcriptum ſpeciale non præjudicat privilegio genera-
li, niſi de eo fiat expreſſa mentio, & derogatio. Barb.
loc. cit. num. 26. Tuſch. *loc. cit. concl.* 36. *num.* 99.
Gloſſ. in *cap. Cum Ordinem. de Reſcript.* & *hic*, *arg. cit.
c. Cum Ordinem.* ibi: *Non facto mentione Ciſtercienſis
Ordinis.*

Quinimo etiam ſecundum privilegium ſpeciale non 18
tollit primum generale eidem contrarium, niſi expreſ-
ſa derogationis fiat mentio, ut ait Gloſſ. *hic. verſ. Gene-
ri. arg. c. Veniens.* 19. *de Præſcript.* ibi: *Non obſtante
privilegio Clementis Papæ, per quod privilegio ſuorum
Anteceſſorum non extitit derogatum; cum de ipſis nullam
fecerit mentionem.*

Nec dicas: Reſcriptum ſpeciale derogat generali, 19
ſive ſit ſecundum, ſive primum; ergo idem dicen-
dum de Privilegio. Reſp: enim Gloſſ. *hic* negando pa-
ritatem; quia *arg. c. Veniens.* 19. *de Præſcript.* & *c.
Decet.* 6. *de Reg. Jur. in* 6. *cum Concordant.* ſemper va-
let primum privilegium, ſive ſit generale, ſive ſpe-
ciale, ſi in ſecundo non tollatur expreſſe. Ratio diſpa-
ritatis eſt inter Reſcriptum & Privilegium; quia per
primum privilegium etiam generale conſequitur quis
Jus plenum: per primum reſcriptum generale vero non
acquiritur plena juriſdictio in ſpeciebus. *arg. cap. Paſto-
rale. de Reſcript.* nam ante expreſſionem perſonarum
vel rerum delegatus ſolum in habitu habet juriſdictio-
nem, non vero in actu, & ideo facilius tollitur prius
reſcriptum, quam privilegium.

Fallit *ſecundo*, quando genus in una tantum ſpecie 20
verificatur, & conſequenter hæc illi contraria non eſt,
quia tunc genus pro ſpecie reputatur. Barb. *l. c. n. fin.*
Menochius. *Conſil.* 71. *n.* 23. *arg. l.* 2. *ff. de Liber. & poſt-
hum.* cum Concord.

Fallit *tertio*, ſi ſpecies præciſe adducitur pro majori 21
declaratione generis. Barb. *loc. cit. n.* 22. Tuſch. *litt. G.
Conſil.* 36. *n.* 103. Ratio eſt; quia ibi nulla intervenit
contrarietas.

Fallit *quarto*, & quidem univerſaliter, quando per 22
genus jam eſt quæſitum jus tertio; tunc enim generi
per ſpeciem non derogatur, niſi exprimatur, *arg. c.
Super eo.* 15. *de Offic. delegat.* & *leg. qui Generaliter.* 2.
ff. qui potior. in pign. hab. Gloſſ. *in cit. c. Super eo, verſ.
Intent.*

Digitized by Google

Intent. & Marginalis *hic*. Exemplum eſto: quando quis alicui creditori generaliter omnia ſua bona per hypothecam obligavit, & poſtea cuidam prædium aliquod in ſpecie hypothecavit, non derogat hypotheca ſpecialis hypothecæ generali; quia prior creditor per generalem hypothecam in cuncta bona debitoris jus eatenus acquiſivit, quatenus non amplius in poteſtate debitoris eſt, aliquod ex ſuis bonis alteri per ſpecialem hypothecam obligare, & per hanc ſupervenientem creditoris prioris jus lædere, ejuſque conditionem facere deteriorem, textu claro *leg. Si generaliter*, *§. 6. Codic. qui potior. in pignor. haben.* ibi: *Si generaliter bona ſint obligata, & poſtea res alii ſpecialiter in pignus detur &c. non oportet te ab eo, qui poſtea credidit, inquietari*, juncta *leg. qui generaliter*, 2. *ff. eod.* ubi idem repetitur.

R E G U L A XXXV.

Plus ſemper in ſe continet quod eſt minus.

S U M M A R I U M.

1 *Regula unde deſumpta? & quibus concordet?*
2 Plus & minus *diverſimode ſumitur.*
3 *Ad præſens ſumitur* plus *in quantitate & toto.*
Ponitur verus ſenſus Regulæ. Ibid.
4 *Procedit Regula in plurimis, uti ultimis voluntatibus.*
5 *In Contractibus:*
6 *In Sententiis & Judiciis.*
7 *Solvitur objectio & duobus ſeqq.*
9 *Regula affirmative, non item negative procedit.*
10 *Solvitur objectio de contractibus.*
11 *Solutio univerſalis.*
12 *Fallit Regula in volente non totam, ſed partem hæreditatis adire.*
Nemo partim teſtatus, partim inteſtatus decedere poteſt. Ibid.
13 *In generali mandato non includuntur ea, quæ ſpeciale mandatum exigunt.*

1 Regula hæc deprompta habetur ex *leg. In eo, quod plus*, 110. *ff. de R. J.* ibi: *In eo, quod plus ſit, ſemper ineſt minus*, & *leg. In toto*, 113. *ff. eod.* ibi: *In toto & pars continetur*: cui ſuo modo concordant etiam plures aliæ Juris Regulæ, veluti 53. *de R. J. in 6.* ibi: *Cui licet, quod eſt plus, licet utique, quod eſt minus*. Item 80. *eod. Tit. In toto partem non eſt dubium contineri*, Item Regula, *Non debet*, 21. *ff. de R. J. Non debet, cui plus licet, quod minus eſt, non licere.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Ante reſponſionem Notandum cum Barb. *hic num.* 1. & aliis, *plus & minus* aliquid diverſimode eſſe & dici: & quidem primo in quantitate, uti in ſumma, ſive numero, in menſura & in pondere reſpectu minoris, *l.* 1. *§. Si ſtipulanti*, *ff. de Verb. Oblig.* in quo ſenſu decem *plus* eſt reſpectu quinque: quinque menſuræ *plus* ſunt, quam duæ &c. Secundo in toto, quod *plus* eſt, quam quævis pars totius, quæ in eo continetur, & ſemper contineri cenſetur juxta cit. Regul. *In toto*, *ff. de R. J.* in quo ſenſu domus *plus* eſt, quam quævis pars illius v. g. tectum, paries, *leg. Eum qui ædes*, 23. *ff. de Uſucap.* Tertio in genere reſpectu ſpecierum, *l. Si Chorus*, 79. *pr. ff. de Legat. III.* Quarto in qualitate; in quo ſenſu *plus* eſt obligatio pura, vel in diem, quam conditionalis, *§. Fidejuſſores*, 5. *verſ. Item*, *Inſtit. de fidejuſſ.* Hoc notato

3 Reſp. I. Regula intelligenda eſt duntaxat de ly *plus* & *minus* prout ſumitur in primo & ſecundo ſenſu, de *plus* in quantitate & toto integrali: uti cum aliis loc. cit. bene obſervat Barboſ. Quare verus Regulæ ſenſus hic eſt: *Quantitas major ſive in ſumma & numero, ſive in pondere aut menſura ſemper in ſe continet quantitatem minorem: Et quodlibet totum ſemper in ſe continet ſui partem.* Ratio Regulæ non tam ex Jure, quam ex lumine naturali, evidenter patet, uti bene obſervant Barb. *loc. cit. num.* 2. Tuſch. *Tom. 7. Lit. S. Concluſ.* 885. & alii. Abſque omni enim probatione per ſe naturaliter conſtat, plus eſſe centum, quam viginti, indeque centum, quod plus eſt, continere in ſe viginti, quod minus eſt: conſequenter eum, qui habet, promiſit, debet, aut dedit centum, habere, promiſiſſe, debere, & dediſſe etiam viginti. Sic pariter lumine naturali evidens eſt, totum aliquod plus & majus quid eſſe, quam hujuſmodi totius partem, ac propterea in toto contineri totius partem: cum impoſſibile ſit, ſubſiſtere, vel conſiderari poſſe totum ſine ſui parte, prout bene diſcurrunt Doctores citati.

Verum quantumvis lumine naturali nota ſit Re- 4
gula & ſenſus illius, tamen pro applicatione practica declaratur, & firmatur etiam variis ſatis exemplis a Gloſſa hic, Dyno, Peckio, Streinio, Taccino adductis, quia fere ubique, uti in ultimis voluntatibus, ſententiis, probationibus, & in quavis diſpoſitione locum habet, uti patet ex verbo *ſemper*, & notant Doctores citati: ſic enim in ultimis voluntatibus ſi quis intendens alicui legare quartam bonorum partem ex errore ſcripſit dimidiam, debetur ei quarta pars, quæ dimidiæ, quæ plus importat, ineſt *l. Qui quartam*, 15. *ff. de Legat. I.* & *leg. Quoties*, 9. *§. Sed ſi majorem*, *ff. de Hæred. inſtit.* Item ſi quis abſolutus eſt a petitione univerſali v. g. petitione hæreditatis, gaudet etiam exceptione rei judicatæ contra petentem partes aliquas hæreditatis in ſingulari, *leg. Julianus*, 3. *leg. Si quis cum totum*, 7. *ff. de Except. rei judicatæ*, quia *plus*, id eſt, tota hæreditas continet in ſe minus, quod eſt quævis pars hæreditatis in ſpecie.

Sic in contractibus, ſi alicui ſtipulanti viginti, alter 5
decem reſpondeat, non niſi de decem erit obligatio textu claro *leg.* 1. *§. 4. ff. de Verb. Oblig.* ibi: *Si ſtipulanti mihi decem, tu viginti reſpondeas, non eſſe contractam obligationem niſi in decem conſtat. E contrario quoque ſi me, viginti interrogante, tu decem reſpondeas, obligatio niſi in decem non erit contracta; licet enim oportet congruere ſummam, attamen manifeſtiſſimum eſt, viginti & decem ineſſe.*

Sic etiam in ſententiis & judiciis, ſi quis abſolutus 6
eſt a petitione totius, abſolutus etiam videtur a quavis parte fundi, ita ut petenti aliquam partem fundi obſtet exceptio rei judicatæ, *cit. l. Si quis cum totum*, 7. *ff. de Except. rei judicat.* quia pars tanquam quid minus continetur in toto, utpote quod plus eſt. Sic ſi inter tres conjudices vel arbitros unus in quindecim, alius in decem, tertius in quinque condemnat, ſententia in quinque valebit; quia in hac parte omnes conveniunt, cum hæc tanquam *minus* quid tam in decem, quam quindecim, utpote *plus*, vere contineantur, *l. Diem proferre*, 27. *§. Si plures*, *ff. de Recept. qui Arbitr.* juncto c. 1. *de Arbitr. in 6.* ibi: *Licet cum unus in quindecim, alius in decem, tertius vero in quinque pronuntiant, illius, qui dixit de Summa minore (cum in illa omnes concordes exiſtant) ſententia efficax cenſeatur.*

Objicitur autem contra Regulam 1. *cap. Cui de non*, 7
27. *de Præb. in 6.* ubi aperte habetur, quod ei, cui mandatur integra, vel certi valoris præbenda conferri, non poſſe vi talis mandati Apoſtolici aliqua dimidia, vel minoris valoris præbenda conferri, etiamſi talis eſſet contentus. Reſp. cum Gloſſ. *hic* id provenire ex

forma mandati, quę exacte eſt obſervanda, *c. Cum dilecta. 22. de Reſcript.* Unde in *cit. c. Cui de non* in fine ſuę Conſtitutionis Papa rationem ſubdit: *Non enim hujuſmodi mandata (quorum fines diligenter obſervari oportet) debent ad caſus alios, quam expreſſos extendi.* Accedit, quod Regula procedat duntaxat, quando minus ſe habet ut pars illius, quod eſt majus: non vero quando plus & minus ſunt ſpecies ſeparatę, uti ſunt duę prębendę, quarum una majoris, altera minoris valoris eſt. Dyn. *hic ad finem.* Pirh. *de Præb. n. 267.*

8 Objicitur 2. Quando alicui conceditur merum imperium ut latrunculatori, non cenſetur ei conceſſa cognitio de re pecuniaria *l. Solemus. 61. §. Latrunculator. ff. de Jud.* Ergo *plus*, quod hic eſt merum imperium, non continet in ſe *minus*, quod hic eſt cognitio cauſarum civilium. Reſp. ut ſupra cum Dyno *Lit. d. 6.* merum imperium, & cognitionem cauſarum civilium non ſe habere ut totum & partem, ſed ut duas ſpecies diſtinctas & ſeparatas *arg. l. Imperium. 3. ff. de Juriſdict.* quarum una, etſi major, non continet minorem, ſed potius dum una nominatim conceditur, altera denegata videtur, *arg. cit. leg. Solemus. 61.* juncta *l. Si ita quis. 21. & leg. Cum ex filio. 39. ff. de vulgar. & pupill. ſubſtit.*

9 Objicitur 3. Ex eo quod Cajo viginti non debeam, haud ſequitur, quin eidem ſim obligatus decem tanquam minus & partem contentam in viginti. Reſp. Gloſſa marginalis *hic*: Regula procedit, ſi *affirmative* proferatur, v. gr. debeo Cajo viginti: ergo eidem & decem debeo: non item ſi negative proferatur, v. g. non debeo Cajo viginti, ergo non decem. Et quamvis Covarr. *Lib. I. Var. Reſolut.* ex pluribus Doctoribus reſponſum Gloſſæ controverſum reddat, tamen addit: etiamſi, an verum ſit, majori ſummæ affirmativæ ineſſe minorem, controvertant DD. tamen manifeſtum eſt, majori ſummæ negative prolatæ minorem nec naturaliter nec civiliter ineſſe.

Objicitur 4. *§. Præterea. 5. Inſtit. de Inutil. ſtipulat.* ubi ſi ſtipulanti decem, promittantur quinque, inutilis reputatur ſtipulatio, ibi *Præterea inutilis eſt ſtipulatio &c. ſi quis decem aureos a te dari ſtipulatur, tu quinque promittas*, cum tamen quinque in decem contineantur. Reſ. ſtipulationem inutilem ſolum eſſe quoad illa ex decem quinque, ad quæ promiſſor ſtipulanti non conſenſit; quoad ſola quina autem, quæ promiſit, validam eſſe ſtipulationem *l. 1. §. 4. ff. de Verb. Oblig.* per textum *n. 5.* citatum. 10

Plures alias objectiones adducit & ſolvit Gloſſa in *l. Non debet cui. ff. de R. J.* & univerſaliter facile ſolvuntur, reſpondendo, quod exempla ex Jure in contrarium adducta non loquantur de *plus* & *minus* in quantitate, vel toto, circa quod hæc Regula ſolum eſt intelligenda per dicta *n. 3.* vel aliter rem ſe habere ex defectu conſenſus: vel adeſſe ſpecialem Juris diſpoſitionem conſequenter in ea fallere Regulam. 11

Quæritur II. An? & quibus Fallentiis ſubjaceat Regula XXXV. Reſp. Eam fallere 1. in caſu quo hæres inſtitutus non totam hæreditatem, ſed unam vel alteram duntaxat partem illius adire; ac reliquum repudiare vult; quamvis partes hæreditatis in hac tota contineantur, tamen Jura expreſſe volunt, ut vel totam adeat, vel penitus abſtineat, ne quis partim teſtatus, partim inteſtatus decedere videatur, *arg. l. Sed etſi 2. ff. de Acquirend. hæredit. & leg. Jus noſtrum. 7. ff. de R. J.* ibi: *Jus noſtrum non patitur, eundem in paganis & teſtato & inteſtato deceſſiſſe, earumque rerum naturaliter inter ſe pugna eſt, teſtatus, & inteſtatus.* 12

Fallit 2. In Procuratore generaliter conſtituto, ut potè qui non admittitur ad ea, in quibus ſpeciale exigitur mandatum, *c. Qui ad agendum, de Procurat. in 6.* licet cæteroquin *ſemper generalibus ſpecialia inſint. l. Semper. 147. ff. de R. J.* 13

REGULA XXXVI.

Pro Poſſeſſore habetur, qui dolo deſiit poſſidere.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde proveniat? & quibus concordet?*
2 *Finis Regulæ eſt, avertere fraudem poſſidentium, & damnum eorum, ad quos res pertinet.*
3 *Intelligenda eſt tam de bonæ, quam malæ fidei poſſeſſoribus.*
4 *Ac etiam de illis, qui poſſidere dolo omiſerunt.*
5 *Item de illis, qui non quidem dolo, lata tamen culpa poſſeſſionem deſeruerunt, vel acquirere omiſerunt.*
Lata culpa, & dolus æquiparantur in civilibus. Ibid.
6 *Dolo, vel lata culpa poſſeſſionem deſerens, vel illam non acquirens habetur poſſeſſor* in ſui damnum *non* in ſui commodum.
7 *Dolus non præſumitur, ſed probari debet: Probatur ex conjecturis.*
8 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
Fraus & dolus nulli patrocinari debet. *Ibid.*
9 *Fictione Juris cenſentur aliqua eſſe, quæ non ſunt.*
10 *Contra illum, qui actu adhuc male poſſidet, datur actio directa: & contra illum, qui fictione Juris pro tali habetur actio utilis.*
In quo differant hæ actiones? Ibid.

1 DEſumitur hæc Regula ex *l. qui dolo. 131. ff. de Reg. Jur.* ibi: *Qui dolo deſierit poſſidere, pro poſſidente damnatur: quia pro poſſeſſore dolus eſt.* Cui concordat *leg. Parem eſſe. 150. ff. eod. Parem eſſe conditionem oportet ejus, quidquid poſſideat, vel habeat, atque ejus, cujus dolo factum eſt, quo minus poſſideret, vel haberet.* Item *leg. Ad ea. 157. ff. eod.* ibi; *Semper, qui dolo fecit, quo minus haberet pro eo eſt habendus, quaſi haberet.*

Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? quid principaliter intendat? & quis verus illius ſenſus ſit? Reſ. I. Eam intelligendam de dolo malo, & principalem finem illius eſſe, avertere fraudes poſſidentium, ne doloſe poſſeſſionem deſerentes illis injuſte noceant, ac præjudicent, qui rem a poſſeſſore juſte vindicare intendunt, Quando enim malæ fidei poſſeſſor rem ad alium pertinere, huncque eam vindicare velle advertens, illam abſumit, deſtruit, vendit, diſtrahit, ne ut poſſeſſor conveniri valeat, & eam ſubinde etiam cum fructibus reſtituere teneatur, doloſe poſſeſſionem deſerit, alteri injuſte præjudicat, & nocet, indeque fictione Juris adhuc pro poſſeſſore habetur, quatenus ut talis vindicatione rei conveniri poſſit, *l. Sin autem. 27. §. 3. ff. de Rei Vind.* actione ſaltem utili, qua petitur, ut rem ſuam, quam alter poſſidere dolo deſiit, & diſtraxit, ab eis, ad quos pervenit, diſtrahens iterum recuperet, & reſtituat, vel ſi id præſtare nequeat, (quia forſan res jam eſt deſtructa) ad æſtimationem condemnetur *l. Qui reſtituere 68. verſ. Si vero. ff. de Rei Vind.* Hinc bene ad propoſitum Gloſſa: *Si tu poſſediſſes rem meam, eamque tu dolo poſſidere deſiiſti, eo quod data opera ad me fraudandum poſſidere deſiiſti, adhuc poſſum agere contra te rei vindicatione, ac ſi rem etiamnum poſſideres. Et quidem ſi poſſis rem recuperare a novo poſſeſſore: teneberis recuperare, mihique reſtituere: ſi minus, Judex te condemnabit ad æſtimationem* 2

tionem pretii. Ratio eſt; quia *fraus & dolus nemini debet patrocinari cap. Sedes.* 15. *&c. Ex tenore.* 16. *de Reſcript.*

3 Rurſus intelligenda eſt Regula non tantum de malæ, ſed etiam bonæ fidei poſſeſſore; nam & hic in ſui damnum pro poſſeſſore fictione Juris habetur, & pro reſtitutione convenitur (intellige, niſi jam legitime præſcripſerit) ſi rem poſſidere dolo deſiit. Strein *hic num.* 2. & alii textu claro *l. Si bonæ.* 12. *ff. de Noxal. act.* ibi; *Si bonæ fidei poſſeſſor eum ſervum, quem bona fide poſſidebat, dimiſerit, ne agi cum eo noxali eu cauſa poſſit, obligari eum actione, quæ datur adverſus eos qui ſervum in poteſtate habent, aut dolo fecerint, quo minus haberent, quia per hoc adhuc poſſidere videtur.*

4 Ulterius intelligenda eſt non tantum de illo, qui vere poſſedit, & dolo deſiit poſſidere, ſed etiam de illo, cujus dolo factum eſt, ne poſſideret rem, & ne ut poſſeſſor conveniatur, ac condemnetur *l. Is, quis.* 69. *ff. de Rei vindic.* Ibi: *Is, qui dolo fecit, quo minus poſſideret hoc quoque nomine punitur, & l. Ad ea.* 157. *ff. de Reg. Jur.* cujus textum *num.* 5. allegavimus, juncta *leg. Sed etſi.* 25. *§.* 8. *de Hæredit. petit.* ibi: *Nam & is, qui dolo fecit, quo minus poſſideret, ut poſſeſſor condemnatur, accipies, ſive dolo deſierit poſſidere, ſive dolo poſſeſſionem noluerit admittere.* Subaudi, ſi in eo eſt cauſa, ut ex contractu, vel quaſi contractu teneatur poſſidere.

5 Procedit etiam Regula in caſu, quo quis non quidem ex vero dolo, attamen ex culpa lata rem poſſidere deſiit, aut poſſeſſionem illius non acquiſivit; nam & talis rei vindicatione, actione utili conveniri poteſt ad æſtimationem rei culpabiliter amiſsæ, vel non poſſeſsæ. Strein *hic n.* 2. Bart. in *leg. un. C. de Alienat. jud. mut. cauſ.* & alii *l. Si culpa.* 63. *ff. de Rei vind.* ibi: *Si culpa, non fraude quis poſſeſſionem amiſerit, pati debet æſtimationem.* Ratio eſt; quia (excepta cauſa criminali *l. In lege.* 7. *ff. ad Leg. Cornel. de Sicar.*) culpa lata, utpote dolo proxima, ordinarie æquiparatur dolo, *arg. l. Mulier.* 22. *§.* 3. *ff. ad S. C. Trebell.*

6 Porro, quod hactenus dictum eſt, eum, qui dolo, aut lata culpa poſſidere deſiit, aut acquirere omiſit, fictiona Juris haberi pro poſseſsore, intelligi debet *in ſui damnum*, quatenus videlicet ut poſseſsor poſſit rei vindicatione, directa vel utili actione conveniri ad reſtitutionem, vel æſtimationem rei; non vero *in ſui commodum*, ut tanquam poſseſsor habitus aliquod commodum inde ſentiat. Dyn. *hic numer.* 3. Vivian. *hic.* Strein *hic numer.* 3. *arg. leg. qui dolo, ff. de Reg. Jur.* ne alias ex iniquitate commodum reportet contra *cap. Ex parte, de Reſcriptis.*

Cæterum notandum, quod dolus non præſumatur; 7
ſed probari debeat. Dyn. *loc. cit. num.* 4 *l. Quoties.* 18. *§. Qui dolo. ff. de Probat.* Probatur autem dolus ex conjecturis *c.* 2. *de Renunt. in* 6. ut ſi, poſt quam jam oblatus fuit libellus, vel quod illum offerre vellet, inſinuatum eſt poſseſsori, & multo magis ſi hic jam fuit citatus, aut jam eſset conteſtaturus litem, & tamen deſineret poſſidere, præſumitur dolo deſinere. Dyn. *hic num.* 4. *arg. l. Quædam.* 9. *§. Nihil. ff. de Edendo*, cum Concordant.

Reſp. II. Verus ſenſus Regulæ hic eſt: *Qui rem aliquam bona vel mala fide poſſidet, eamque ab alio vindicandam advertens, illam dolo malo, aut lata culpa poſſidere deſinit, eandem conſumendo v. g. vel deſtruendo, aut in alium diſtrahendo, pro poſſeſſore adhuc in ſui damnum habetur, & ut talis pro reſtitutione, vel æſtimatione rei conveniri poteſt.* Per Jura hactenus allegata, & Ratio eſt; quia alias ex fraude & dolo quis commodum, & innocens incommodum ac præjudicium frequenter reportaret contra *c. Sedes.* 15. & *c. ex tenore.* 16. *de Reſcript.* ibi: *Fraus & dolus alicui patrocinari non debent*, juncta *l. Ne ex dolo.* 12. *ff. de dolo malo.* 8

Exigua eſt contra Regulam objectio, quod poſseſ- 9
ſio ſit facti, l. 1. pr. & §. 1. ff. de Acquir. poſseſs. ergo *non poſſeſſo*, quæ per deſertionem evenit, eidem comparari, & *poſſeſſor* ac *non poſſeſſor* æquiparari, pro eodemque haberi nequeunt. Reſp. enim, non poſsunt æquiparari naturaliter, conceditur, fictione Juris in ordine ad obtinendos eoſdem effectus, negatur. Hinc in Jure plura ſimilia habentur exempla: ſic enim *l.* 2. *C. de Impub. ſubſtit.* Pater & filius quoad effectus pro una, eademque perſona ſumuntur. Et *c. Ad audientiam.* 15. *de Cleric. non reſid.* Clericus in ſervitiis Epiſcopi abſens habetur pro præſenti, ac Monachus vivus pro mortuo reputatur, *can. Placuit.* 8. *cau.* 16. *q.* 1. ibi: *quia mundo mortuus eſt, Deo autem vivit: cum Concord.*

Non majoris difficultatis eſt illa, quæ dicitur: Con- 10
tra poſseſsorem rei actualem datur actio directa, contra eum vero, qui dolo deſiit poſſidere, actio tantum utilis: ergo æquiparari nequeunt. Reſp. quod etſi actio directa & utilis origine differant, in effectu tamen ad propoſitum obtineant idem, ſola illa cum differentia, quod actione directa ſemper res ipſa apud poſseſsorem adhuc exiſtens vindicetur: actione vero utili id obtineatur, ut res in alterum diſtracta per doloſe diſtrahentem iterum recuperetur, & reſtituatur in natura, aut ſi fieri amplius nequit, re forſan jam deſtructa, æſtimatio illius præſtetur *l. qui reſtituere.* 68. *§. Si vero, ff. de Rei vind.*

REGULA XXXVII.

Utile per inutile non debet vitiari.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde deſumpta?*
2 Utile & Inutile *quid?*
3 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
4 *Valde late procedit.*
5 *Declaratur exemplis: & quatuor ſeqq.*
Donatio ultra 500. *Solidos valet ſaltem quoad* 500. *Ibid.*
6 *Plura promittenti, quam fuit petitum valet quoad minus.*
7 *Superflua verba non vitiant ſcripturam.*
8 *Electio valida non vitiatur per invalidam confirmationem.*
9 *Quid de Alienatione bonorum Eccleſiaſticorum?*
10 *In Teſtamento utile per inutile non vitiatur.*
11 *Ponuntur Fallentiæ uſque ad n.* 20.
Fallit univerſaliter in iis, quæ ſeparari non poſſunt.
12 *Probatur ab exemplis.*
13 *Teſtimonium & Inſtrumentum in uno falſum, cenſetur ex toto falſum.*
Fides eſt inſeparabilis. Ibid.
14 *Error grammaticalis, vel in ſtylo curiæ vitiat totum Reſcriptum.*
15 *Fallit Regula etiam in ſententiis.*
16 *Et Actibus legitimis.*
17 *Electio Eccleſiaſtica non admittit laicum.*
18 *Ex duobus delegatis, uno recuſato, alter procedere non poteſt.*
19 *Locatio Rerum Eccleſiaſticarum ultra trienium ex integro eſt invalida.*
20 *Regula eſt:* Utile per inutile vitiatur in ſeparabilibus.

REgula iſthæc deſumitur ex *leg.* 1. *§.* 5. *ff. de Verb. Obl.* ibi: *Duæ ſunt quodammodo ſtipulationes, una* 1

utrumqilis, alia inutilis, neque vitiatur utilis per hanc inutilem, cum Concordant. a Gloſſa citatis *hic*.

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda ? & quis verus illius ſenſus ſit ? Reſp. Quamvis nonnulli cum Baldo, *lib. 2. Feud. Tit. 34. V. Similiter.* putent, per *utile* hic intelligi omne & ſolum illud, quod ſpectata natura rei, de qua agitur, & diſpoſitione legis validum, aptumque eſt ad valide agendum: per *Inutile* econtra illud, quod ad valide agendum invalidum, & ineptum eſt; tamen, quia multa ſunt, quæ ad valorem actus non requiruntur, & tamen *utilia* cenſentur: & multa, quæ valorem non deſtruunt, & nihilominus *inutilia* reputantur, uti patebit ex infra allegandis exemplis; ideo, loquendo in latiori ſenſu per *Utile* hic omne illud intelligi volunt alii, quod vel ad valorem rei, de qua agitur, requiritur, aut ad eundem ſervit, vel alias pro eadem re, etiam abſtrahendo a valore, pro meliori, firmiori, aut ſecuriori illius eſſe, conducens & aptum eſt: Per Inutile vero illud intelligi, quidquid contra legem, vel alias ad naturam rei, de qua agitur, & valorem illius ineptum eſt. Taccin. *hic*. Strein *hic n. 1.* Hinc.

3 Reſp. II. Verus ſenſus Regulæ hic eſt: *Quidquid ex ſe, ſive de Jure validum, vel alias ad efficiendam, firmandam, aut aſſecurandam rem aptum & conducens eſt, valorem & vim ſuam non amittit adjunctione, vel acceſſione alicujus de Jure prohibiti aut invalidi, vel alias inepti*. Ratio eſt; tum quia communis agentium & contrahentium mens ac intentio eſt, ut ea actuum ſuorum fiat interpretatio, quatenus potius valeant, quam pereant, vel nullius valoris exiſtant: conſequenter ſi quid inutile actibus eorum admiſceatur, ab eis amoveatur, vel pro non adjecto habeatur, ut in reliquis actus ſuum valorem retineant, *c. Abbate. 25. de Verb. Signif.* & *l. Quoties. 12. ff. de Reb. dub.* ibi: *Quoties in actionibus, aut in exceptionibus ambigua oratio eſt, commodiſſimum id accipi, quo res, de qua agitur, magis valeat, quam pereat*, juncta *l. Sancimus. 34. C. de Donat.* Tum quia niſi hoc obſervaretur, & per quodvis inutile ſemper vitiaretur utile, plurimi actus alias ſubſiſtentes, invalidi exiſterent non ſine confuſione & præjudicio humani commercii. Vivian. *hic* Strein. *n. 1.*

4 Regula hæc latiſſima eſt, & frequentiſſime in praxi obſervanda venit, hoc ipſo, quod fere in omni tam Eccleſiaſtica & ſpirituali, quam profana materia, cunctiſque actibus locum habeat, ſi, ut perſæpe fit, eis quid inutile ac ſuperfluum, ad rem non pertinens vel ineptum admiſceatur, adeo, ut teſte Dyno *hic n. 1.* hujus Regulæ inveniantur innumerabilia Juris exempla, ex quibus patet, per adjectionem alicujus inutilis actum, cæteroquin validum, non invalidari, conſequenter utile per inutile non vitiari. Plurima hujuſmodi exempla adducit Gloſſa *hic*, Dynus & alii; ex quibus nos quoque pro majori declaratione & intelligentia Regulæ aliqua hic ſubjungimus.

5 Sic enim *primo*: Donatio profana inter vivos 500. ſolidos excedens, & ſine inſinuatione apud Judicem facta, non vitiatur, ſeu invalidatur quoad ſummam a Jure permiſſam, ſed quoad exceſſum duntaxat, textu claro *l. Sancimus. 34. C. de Donat.* ibi: *Si quid autem ſupra legitimam definitionem fuerit donatum, hoc, quod ſuperfluum eſt, tantummodo non valere: reliquam vero quantitatem, quæ intra legis terminos conſtituta eſt, in ſuo robore perdurare, quaſi nullo penitus alio adjecto, ſed hoc pro non ſcripto, vel non intellecto eſſe credatur.* Et infra: *Exceptis donationibus tam Imperialibus, quam his, quæ in piiſſimas cauſas procedunt.* De hujuſmodi donatione amplius vide *Lib. III. T. 24. §. 1. de Donat.*

6 *Secundo* in ſtipulationibus & contractibus, in quibus plus reſpondetur, quam petitur; nam ut dicitur *l. 1. §. Si ſtipulanti. ff. de V. O.* ibi: *Si ſtipulanti mihi decem, tu viginti reſpondeas, non eſſe contractam obligationem niſi in decem, conſtat.* & infra, *§. Sed ſi. Si mihi Pamphylum ſtipulanti, tu Pamphylum & Stychum ſpoponderis, Stychi adjectionem pro ſupervacuo habendam puto: nam ſi tot ſunt ſtipulationes, quot corpora, duæ quodammodo ſunt ſtipulationes, una utilis, alia inutilis, neque vitiatur utilis per inutilem.*

7 *Tertio*, quando verba ſuperflua, inutilia, vel inepta ſcripturis, contractibus, vel aliis actibus admiſcentur, actum non vitiari aut annullari certum eſt, *l. Teſtamentum. 17. C. de Teſtam.* ibi: *Cum ſuperflua non noceant.* & *l. Verba ſuperflua. 37. C. de Donat.* ubi, poſtquam prohibitum fuit, adhibere verba ſuperflua, deciditur, quod ſi tamen quiſquam *per verboſitatem* ſuperflua verba adhibuerit, actum non vitiari, juncta *l. Non ſolent, 94. ff. de R. J.* ibi: *Non ſolent, quæ abundant, vitiare ſcripturas.*

8 *Quarto*: in Electionibus; Electio enim canonice & valide facta non invalidatur per ſupervenientem illius confirmationem invalidam, *c. Si Confirmationem, 39. de Elect. in 6.* Sic etiam, etſi inter eligentes unus excommunicatus irritum dederit votum, non irritantur vota aliorum, nec vitiatur, vel invalidatur electio per majora valida vota celebrata, *c. Cum ex eo, 14. V. Ad hæc, de Pœnit. & Remiſſ.*

9 *Quinto* exemplificant aliqui in locatione bonorum immobilium Eccleſiaſticorum ultra triennium; hæc enim juxta illos valida manebit quoad primum triennium, etſi invalida exiſtat quoad tempus ulterius. Verum juxta dicenda infra *num. 19.* contrarium ſentimus.

10 *Sexto* de Teſtamentis Dynus *hic* ponit exemplum: ſi damno hæredem meum, & Regem Franciæ decem dare, tenetur hæres, licet Regem Franciæ damnare non potuerim *l. Si duobus, 16. ff. de Legat. I.* Sic etiam ſi Teſtamentum eſt nullum ex cauſa exhæredationis, vel præteritionis, in reliquis firmum manet. *Authent. fin. C. de liber. præterit.* ibi: *Ex cauſa exhæredationis vel præteritionis irritum eſt teſtamentum quantum ad inſtitutiones; cætera namque firma permaneat.* His adde exemplum de Tutoribus: quando enim ad contractum pupilli unus verus, alter falſus tutor authoritatem præbuit, contractus a pupillo initus valet, & ab inutili Tutore non vitiatur, *l. 1. §. 3. ff. Quod falſo Tutore.*

11 Quæritur II. An? & quas Fallentias patiatur hæc Regula? Reſp. Plures: & quidem *primo* ac univerſaliter Fallit, quando utile ab inutili ſeparari non poteſt. Gloſſ. *hic*. Dynus, Barboſ. Vivianus & Doctores communiter, bene advertentes, quod etſi Regula in ſenſu negativo ponatur, conſequenter ſemper obſervanda ſit, niſi ſpecialis ratio, vel caſus ſpecialiter in Jure exceptus adſit, tamen in individuis ac inſeparabilibus non procedat, qualia etiam ſunt, quæ a natura partibus non conſtant, vel ad ſubſtantiam & formam actus duo aut plura, conſequenter inſeparabilia quoad formam: vel abſentiam unius ab altero requirunt: vel ab invicem neceſſario dependent: vel ex ipſa Juris diſpoſitione, aut agentium vel contrahentium voluntate ſeparatim valorem non habent: vel alias ſeparari non poſſunt. Patebit res adducendo plura exempla in ſpecie: Vivianus poſt Gloſſam ponit ſequens.

12 Si habeo ſervitutem ducendi ad aquam certum numerum pecorum, & majorem eorum numerum ducam, utilis conceſſus numerus per inutilem exceſſum non vitiatur, quia hic ab illo per dominum ſeparari poteſt, *leg. 1. §. 18. ff. de Aqua quotid. & æſtiv.* ibi: *Si quis jus habens pecoris ad aquam appellendi plura pecora appulſerit, non in omnibus pecoribus eum prohibendum, quod eſt verum, quia pecora ſeparari poſſunt.* Si vero habeo ſervitutem ducendi aquam per fundum tuum, & ego aliam aquam illi immiſceo, a toto potero prohiberi, quia aqua mixta inſeparabilis eſt, textu expreſſo *cit. l. 1. §. 17.*

13 Ex priori univerſali Fallentia ſequitur, & fallit Regula *ſecundo* in teſtimonio, quod teſtis fert; ſi enim una pars illius falſa reperitur, totum hujuſmodi teſtis teſtimonium corruit. Barboſ. *hic num. 2.* cum communi aliorum, *can. Pura, 17. cau. 3. q. 9.* ibi: *Totam teſtimonii fidem partis mendacio decolorat.* Pariter totum Inſtrumentum a Notario publico confectum fidem, & probandi vim amittit, ſi in una parte falſum deprehenditur, *arg. leg. 2. C. de veteri Jure enucl.* & ibi Gloſſ. *V. Libri*, communiter recepta, juncto *can. Si ad ſcripturas, 7. diſt. 9.* Ratio utrinſque eſt; quia etſi partes tam teſtimonii, quam inſtrumenti ſeparabiles exiſtant,

tamen

Digitized by Google

tamen fides notarii & teſtis indiviſibilis eſt, indeque ſi falſitas in una parte apparet, totius teſtimonii vel inſtrumenti labefactat fidem, illudque ſuſpectum reddit. Concordat doctrina S. Auguſtini, qui ob indiviſibilitatem fidei dicere non dubitavit, quod ſacræ Scripturæ aliqua etiam officioſa duntaxat mendacia eſſent inſerta, totius ſcripturæ corrueret Authoritas, & refertur cit. *can. Si ad Scripturas, diſt. 9.* Pariformiter ob indiviſibilitatem S. Thomas 2. 2. *q. 5. art. 3.* docet, quod uni articulo fidei non credens, in nullo retineat fidem Catholicam. Cæterum de fide Atteſtationum & Inſtrumentorum amplius vide *lib. II. Tit. 20. de Teſtibus, & Atteſtat.* Item *Tit. 22. de fide Inſtrum.*

14 Fallit *tertio* in Reſcriptis, ſeu literis Apoſtolicis, ſi in eis reperitur ſolæciſmus, ſeu vitium conſtructionis, vel phraſis a ſtylo curiæ aliena; quia unicus talis defectus notabilis fidem & vim probandi toti Reſcripto aufert, *c. Ad audientiam*, 11. *de Reſcript.* ibi: *Quibus literis, quoniam manifeſtum continent in conſtructione peccatum, fidem te nolumus adhibere:* quia merito præſumitur, illud a Sede Apoſtolica non fuiſſe emanatum, cum per plures manus tranſeat, & omni errore carens ſtylo conforme ſemper expediatur. De quo plura habes *lib. 1. Tit. 3. de Reſcript. §. 9. a n.* 212.

15 Fallit *quarto* in ſententiis, v. g. aliqua Judicis, qui debitorem certæ ſummæ centum florenorum, ad majorem ſummam, v. g. centum quinquaginta florenorum condemnat; talis enim ſententia nec quoad minorem vere debitam ſummam valet. Barb. *hic num.* 1. Taccin. *n.* 20. Pech. *n.* 14. quia ſententia indiviſibilis eſt, & *non poteſt ex uno judicio res judicata in partem valere, & in partem non valere*, ut dicitur *l. In hoc judicio*, 27. *ff. Famil. Herciſcund.*

Fallit *quinto* in Actibus legitimis, ſi eis conditio apponitur contra *Reg. 50. Jur. in 6.* ſic habentem. *Actus legitimi conditionem non recipiunt, neque diem*, uti magis patet per exempla, quæ pro declaranda hac Regula quinquageſima adducentur infra. 16

Fallit *ſexto* in Electione Prælati Eccleſiaſtici a Clericis & laicis ſimul celebrata; etiamſi major pars Clericorum unum certum pro Prælato eligat, quia de ſubſtantia Electionis Eccleſiaſticæ eſt, ut ad eam nullus laicus concurrat. *c. Maſſana 56. de Elect.* 17

Fallit *ſeptimo* in caſu duorum delegatorum, quando unus ob juſtam ſuſpicionis cauſam recuſatus eſt; quia recuſato uno collega, qui unam cum ipſo Juriſdictionem habuit, amplius procedere non poteſt, *c. Cum ſuper, 23. de Offic. delegati, & c. Judex 5. eod. in 6.* 18

Fallit *octavo* in locatione rerum Eccleſiaſticarum ultra triennium, ſi locatio uno contractu irrevocabili ad longius tempus fiat: vel ſi repetitur quidem, ita tamen, ut vi contractus in poteſtate locatoris non ſit, locationem ulteriorem denegare, prout amplius declaratum & probatum habes *lib. III. Tit. 18. §. 1. de locato & conducto a n. 23.* 19

Ex quibus hactenus dictis cum Barboſ. *hic*, & Gloſſa *hic* communiter recepta merito ſubjungitur: quod ſicut in ſeparabilibus & diviſibilibus Regula negativa ſit, & ſemper procedat: *Utile per inutile non debet vitiari:* ſic alia Regula affirmativa in contrarium poni valeat: *In iis, quæ inſeparabilia, ac indiviſibilia ſunt, utile per inutile vitiatur.* 20

REGULA XXXVIII.

Ex eo non debet quis fructum conſequi, quod niſus extitit impugnare.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde deſumpta?*
2 *Intelligenda eſt de Impugnatione in judicio.*
3 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
Quod quis juris in alterum ſtatuit, eo & ipſe uti debet. Ibid.
4 *Impugnans rem in judicio cenſetur renuntiare Juri ex illo alias competenti.*
5 *Qui dicit Decretales Epiſtolas non eſſe Authenticas, non poteſt illas pro ſe allegare.*
6. *Teſtamentum tanquam falſum, aut inofficioſum impugnans nil percipit ex illo.*
Secus eſt: ſi illud ut minus ſolemne impugnat. ib.
7 *Impugnans Inſtrumentum vel teſtem nequit illum pro ſe allegare.*
8 *Fallit Regula 1. quando quis ante ſententiam definivam impugnare deſiſtit.*
Pœnitentes digni ſunt venia. Ibid.
9 *Fallit 2. quando quis alieno nomine ex efficio impugnat.*
10 *Fallit 3. quando non eſt eadem materia.*
11 *Et, 4. reſpectu tertii.*

1 DEſumitur Regula ex *l. Papinianus*, 8. *§. 14. ff. de Inofficioſo teſtamento*, & *c. Cum olim*, 19. *de Cenſib.*

2 Quæritur I. Qualiter hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Regulam intelligendam eſſe de Impugnatione in judicio, in quo ſicut ſi quis aliquando quid approbavit, amplius reprobare non poteſt *l. Pomponius*, 9. *ff. de Negot. geſt.* juncta *Reg. 21. de Reg. Jur. in 6. Quod ſemel placuit, diſplicere amplius non poteſt.* Sic econtrario, quod ſemel quis reprobavit, aut impugnavit, pro ſuo commodo & fructu approbare, adducere, & uti amplius nequit, *l. Diſpenſatorem*, 62. *ff. de Solut.* quod juxta Taccin. *hic num.* 1. & alios Doctores ideo ſtatutum cenſetur, ut inconſtantiæ in judicio evitentur, & inconſtantes ſaltem in tantum puniantur, quatenus fructum aliquem ex ea re, quam impugnant, non percipiant, quem alias percepiſſent, ſi illam rem non impugnaſſent.

Reſp. II. Verus ſenſus Regulæ hic eſt: *Qui Legem, Reſcriptum, Inſtrumentum, Atteſtationem, Contractum, Teſtamentum, vel aliam quamcunque demum diſpoſitionem in judicio ſemel impugnavit, eam pro ſe & ſua utilitate allegare, eave uti, & fructum aut commodum ex illa percipere non amplius poteſt.* Rationem aſſignat Vivianus *hic*; quia qui in judicio aliquid impugnat, hoc ipſo illud pro injuſto aut invalido, & pro tali habet, quod adverſarius pro ſe, ſuaque intentione producere vel allegare, eave uti, & ex illa fructum vel commodum juſte percipere non poſſit: quod dum impugnans facit, ſeipſum in tantum jugulat, ut ex eadem re, quam impugnando pro injuſta & invalida habet, ipſe fructum aut commodum aliquod percipere non amplius valeat juxta æquiſſimum illud: *Quod quiſque juris in alterum ſtatuit, ipſe uti debeat eo; & ſapientis dicat Authoritas, patere legem quam tu ipſe tuleris, c. Cum omnes, 6. de Conſtit.* juncta *l. 1. ff. quod quiſque juris in alterum ſtatuerit, &c.* ubi etiam æquitas hujus diſpoſitionis adducitur illis verbis: *Hoc edictum ſummam habet æquitatem? & ſine cujuſquam indignatione juſta. Quis enim aſpernabitur idem jus ſibi dici, quod ipſe aliis dixit, vel dici effecit.* 3

Et procedit Regula, etiamſi aliquis ex illo, quod in judicio impugnavit, fructum & commodum alias de Jure percipere omnino potuiſſet; quia, uti cum aliis 4
bene

Digitized by Google

bene advertit Vivianus, Juri, quod prius in re habuit, impugnando eandem, tacite renuntiaſſe cenſetur, textu ſatis claro *c. Olim*, 19. *de Cenſibus* ibi: *Licet enim ex forma ſecundæ compoſitionis deductiones aliquæ eſſene faciendæ; quia tamen compoſitionem idem Abbas nullatenus approbavit, ſed ſtuduit multipliciter impugnare, ex eo non debet beneficium conſequi, cui renuntiaſſe tacite videbatur.* Ad id autem, cui quis ſemel renuntiavit, reditus de Jure non amplius conceditur. *l. Si quis*, 11. *C. de Reb. Cred.* ibi; *Satis enim abſurdum eſt redire ad hoc, cui renuntiandum putavit.*

5 Declaratur & firmatur Regula & ſenſus illius variis exemplis, & quidem imprimis de Legibus; Nam ut bene exemplificat Gloſſa *hic*: qui Decretales Epiſtolas, vel alias conſtitutiones, aut ſanctiones Apoſtolicas non eſſe authenticas aſſerit, nequit eas poſtmodum in ſui favorem allegare, *arg. can. Si Romanorum*, *diſt.* 19. ubi is, qui Decretalium Authoritate temere negare audent, a Nicolao Papa reprehenduntur illis verbis: *Cum ipſi, ubi hæc ſuæ intentioni ſuffragari conſpiciunt, illis indifferenter utantur, & ſolum tunc ad imminutionem Sedis Apoſtolicæ poteſtatis, & ad ſuorum augmentum privilegiorum, minus accepta eſſe perhibeant.* Concordat *can.* 1. *diſt.* 3. & *c. quia fruſtra*, 14. *de uſur.* ibi: *Fruſtra legis auxilium implorat, qui committit in legem*: ſive non eſt dignus legis auxilio, qui facit contra legem.

6 Dein in Teſtamentis: qui enim teſtamentum tanquam falſum aut inofficioſum impugnat, & ſuccumbit, ex tali ſic impugnato teſtamento non tantum nihil recipit, ſed etiam, quod jam accepit, eidem iterum auſertur, & Fiſco appropriatur, *l. Papinianus*, 8. *§.* 14. *ff. de Inoffic. Teſtam.* ibi: *Meminiſſe autem oportebit eum, qui teſtamentum inofficioſum improbe dixit, & non obtinuit, id, quod in teſtamento accepit, perdere, & fiſco vindicari quaſi indigno ablatum*; eo quod ſi impugnando teſtamentum, Juri, ex illo alias competenti tacite renuntiaſſe cenſeatur, *cit. c. Olim*, *de Cenſibus*. Secus foret, ſi quis teſtamentum non ut falſum vel inofficioſum, ſed ut carens debitis Solemnitatibus ſicque de jure non ſubſiſtens impugnaret; talis enim legata in illo pro ſe facta non amitteret, prout clare ſtatutum habetur *cit. l. Papinianus*, *§.* 14. & *l. Poſt legatum*. 5. *§.* 1. *ff. de His, quæ ut indign.* juncta *l. Si Teſtamentum*, 24. *ff. eod.* Rationem diſparitatis affert Dyn. *hic n.* 3. & 4. quia qui Teſtamentum ut falſum impugnat, non ſolum inſtitutionem hæredis, ſed etiam legata impugnat, conſequenter hæc ex illo percipere non poteſt: Non ſic qui illud impugnat ut minus ſolemne; cum corruente teſtamento ob defectum ſolemnitatis nonnunquam valeant adhuc legata ſaltem ad cauſas pias per dicta *lib. III. Tit.* 26. *de Teſtam. n.* 164. Item, qui teſtamentum tanquam inofficioſum impugnat, cenſetur dicere, quod teſtator quaſi non ſanæ mentis fuerit, *l.* 2. *ff. de Inoffic. Teſtam.* ibi: *Hoc colore inofficioſo teſtamento agitur; quaſi non ſanæ mentis fuerunt, qui teſtamenta ordinarent*, conſequenter ſicut ad inſtituendum hæredem, ſic etiam ad condenda legata inhabiles fuerint. Dynus *loc. cit.*

Procedit ulterius in Inſtrumentis, ut qui aliquod impugnat, illud in favorem allegare non amplius poſſit *cit. cap. Cum olim*, *de Cenſib.* Idem eſt de impugnante teſtem: item de impugnante contractum tanquam invalidum. 7

Quæritur II. An? & in quibus Regula XXXVIII. fallat? Reſp. Eam fallere in ſequentibus, & quidem *primo*, quando quis impugnationem rei uſque ad ſententiam definitivam non continuat, ſed ante hanc ab illa voluntarie deſiſtit. Gloſſa hic communiter recepta textu expreſſo *leg. Papinianus*, *§.* 14. ibi: *Ei demum aufertur, quod teſtamento datum eſt, qui uſque ad ſententiam Judicum lite improba perſeveraverit. Cæterum ſi ante ſententiam deſtitit, vel deceſſit, non ei aufertur, quod datum eſt*, juncta *leg. Alia*, 8. *C. de his quibus ut indig.* cum pænitenti, & errorem agnoſcenti venia non ſit neganda, *can. Quarto*, 8. *cau.* 2. *q.* 4. ibi: *quia ſicut in pertinacia perſiſtentibus ſeveros nos eſſe convenit, ſic iterum humiliatis & pænitentibus negare locum veniæ non debemus.* 8

Fallit *ſecundo*, ſi quis non ſuo, ſed alieno nomine & ex officio, ſicque non plene libere, ſed quaſi neceſſario impugnat, uti tutor & curator nomine pupilli vel minoris; talis enim etiam ex illo, quod impugnat, fructum pro ſe conſequi, conſequenter ex teſtamento v. g. ſic impugnato, legata in illo ſibi facta percipere valet. Gloſſ. *cit.* cum communi aliorum, textu claro *l. Adverſus*, 30. *ff. de Inoffic. Teſtam.* ibi: *Tutoribus, pupilli nomine, ſine periculo ejus, quod teſtamento datum eſt, agere poſſe de inofficioſo teſtamento, Divi Severus & Antoninus reſcripſerunt.* Concordat *leg. Cum quædam*, 26. *C. de adminiſtr. Tut.* *Cum non deceat alicui officium ſuum eſſe damnoſum.* *c. Cum non deceat*, 30. *pr. de Elect. in* 6. & *ne diſpendium patiatur, qui videtur præmium meruiſſe*, *c. Pervenit*, 2. *de Fidejuſſ.* 9

Fallit *tertio*, ubi non eſt eadem materia, vel Capitulum (ut Gloſſa ait *hic*.) quod quis impugnat cum illo, ex quo etiam poſt impugnationem fructum conſequi nititur. Nam licet quis ſententiam ex uno capite impugnet, adhuc ex alio capite fructum percipere valet, *arg. cap. Utile non debet per inutile vitiari* 37. *de R. J. in* 6. juncto *c. Raynutius*, 16. & *c. Raynaldus*, 18. *de Teſtam.* ubi ſententia Judicis inferioris, a qua partes ambæ, quatenus contra ſe fuerat, appellaverant ad Papam, ex una parte confirmatur a Papa, ſicque profuit impugnanti. 10

Fallit denique *quarto*, reſpectu tertii, ita ut licet quis ex eo, quod contra certum aliquem impugnavit, contra eundem fructum percipere, vel eadem re impugnata fructuoſe uti non valeat; tamen eadem re impugnata, & jure exinde ſibi competente contra tertium frui omnino poſſit. Peck. *hic*, *num.* 5. eo quod regulariter aliis non noceat res inter alios judicata. *c. Quamvis*, 25. *de Sentent. & re judic.* cum Concordant. 11

REGU-

Digitized by Google

REGULA XXXIX.

Cum quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ ſequuntur ex illo.

SUMMARIUM.

1 *Ponuntur concordantiæ cum Regula.*
2 *Subſequentia ex prohibito, non item media ad illud, cenſentur prohibita.*
3 *Alia ſimpliciter tantum: alia etiam ſub nullitate prohibentur.*
Multa fieri prohibentur, quæ ſi facta fuerint, roboris obtinent firmitatem. Ibid.
4 *Regula implicite duas habet partes: Ponitur verus utriuſque ſenſus.*
Connexorum eadem eſt ratio. Ibid.
5 *Declaratur Regula exemplis: & ſeqq.*
6 *De Jure non licet in quadrageſima comedere Lacticinia.*
Prohibitione concupiſcentiæ prohibentur omnia mala. Ibid.
7 *Prohibita alienatione prohibetur omnis ſpecies & ſubſequentia.*
8 *Exiſtente nullo matrimonio nulla etiam Jura ex eo ſequentia.*
9 *Omnes contractus civiles prohibiti etiam ipſo jure ſunt nulli.*
10 *Fundus dotalis vendi non poteſt.*
11 *Ex contractu prohibito nulla eſt etiam translatio dominii.*
12 *Quando aliquid conceditur, conceduntur omnia, quæ ſpectant ad illud.*

1 CUm hac Regula concordare videtur *Reg. 42. de Reg. Jur. in 6.* ibi: *Acceſſorium naturam ſequi congruit principalis*, ſicut & illud commune: connexorum eadem eſt ratio: ſive quod de uno connexorum ſtatuitur, ad alia quoque connexa extendi debet. *c. Translato 3. de Conſtitut.* juncta Gloſſa ibidem.

2 Addit Vivianus *hic*, cum Regula concordare etiam illud, quod pro quaſi Regula habetur *l. Oratio 16. ff. de Sponſal.* juncto Summario ibidem. *Cum aliquid prohibetur, videtur etiam eſſe omne illud prohibitum, per quod pervenitur ad illud.* Verum diſplicet hæc concordantia Dyno *hic num.* 1. Strein. *num.* 1. ac aliis. Et merito; quia per noſtram Regulam prohibentur conſequentia ex principali prohibito; per textum *l. Oratio.* autem prohibentur ſolum media ad conſequendum prohibitum, uti conſideranti patet.

3 Quæritur I. Quomodo Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Ante reſponſionem Notandum, in Jure ſubinde aliqua tanquam minus honeſta, minuſque licita ſimpliciter tantum prohiberi, non autem ſimul annullari, ſeu non prohiberi ſub nullitate: de quibus verificatur illud *cap. Ad Apoſtolicam 16. de Regular. Multa fieri prohibentur, quæ ſi facta fuerint, roboris obtinent firmitatem.* prout res ſe habet in Matrimonio v. g. utpote quod ſine denuntiationibus præviis, aut certis temporibus fieri prohibetur quidem, & tamen ſi abſque illis, & tempore prohibito celebratur, validum exiſtit juxta dicta *lib. IV. Tit. 3. de Clandeſtin. deſponſ. num.* 15. Aliqua vero oon tantum ſimpliciter prohiberi, ſed etiam ſimul annullari, ſeu ſub nullitate inhiberi; cujuſmodi ſunt Matrimonia cum impedimento dirimente contracta; quia non tantum ſimpliciter, ſed etiam ſub nullitate prohibentur, indeque non ſolum illicita, ſed etiam invalida ſunt, juxta dicta *lib. 4. Tit. 1. de Sponſ. & Matrim. §. 9.* Hoc notato

4 Reſp. Hæc Regula non tantum de iis, quæ ſimpliciter, ſed etiam de illis, quæ ſub nullitate prohibentur, intelligenda eſt; ut proin duas implicite contineat partes, & quævis in ſuo, ſicque ambæ ſub diverſo ſenſu intelligendæ veniant. Et quidem genuinus ac verus Regulæ ſenſus quoad primam partem de ſimpliciter tantum prohibitis ſequens eſt: *Quando aliquid ſimpliciter dumtaxat tanquam minus honeſtum, minuſve licitum abſque nullitate prohibetur, ſimpliciter prohibita quoque, ſicque illicita, non item invalida cenſentur omnia ea, quæ ex principali prohibito propter neceſſariam connexionem & dependentiam ordinarie ſequuntur, ſaltem ſi eadem de his, uti de illo militat ratio.* Quoad ſecundam vero partem verus Regulæ ſenſus hic eſt: *Quando aliquid non tantum ſimpliciter ut illicitum, ſed etiam ſub nullitate, ſeu per legem annullantem prohibetur, ſimiliter prohibita, ſicque illicita ſimul & invalida cenſentur, quæ ob neceſſariam connexionem & dependentiam ex principali prohibito ſequuntur.* Taccin. *hic num.* 2. Ratio utriuſque partis ex mutua connexione & dependentia deſumitur; connexorum enim eadem eſt ratio: ſive quod de uno connexorum ſtatuitur, ad alia quoque connexa extenditur juxta dicta *num. 1. arg. cap. Translato 3. de Conſtitut.* Et quæ ex aliquo ſequuntur, acceſſoria illius ſunt: *Acceſſorium autem naturam ſequi congruit principalis* juxta pariter jam citatam *Regulam 42. Jur. in 6.*

5 Declaratur prima Regulæ pars amplius. & firmatur exemplis per Gloſſam adductis: ſic enim ex eo, quod prohibitum ſit in Quadrageſima comedere carnes, prohibita etiam cenſentur omnia, quæ ex ſementina trahunt originem carnis, lac videlicet, ova, caſeus, &c. *c. Denique 6. diſt. 4.* ibi. *Par autem eſt, ut quibus diebus a carne animalium abſtinemus, ab omnibus quoque, quæ ſementinam carnis trahunt originem, jejunemus, a lacte videlicet, caſeo & ovis*; intelligo, niſi alicubi legitime præſcripta habeatur conſuetudo, uti in Germania, ubi vi conſuetudinis lacticinia licite comeduntur, licet in plurimis aliis Catholicis Regnis ac Provinciis dicta prohibitio ſtricte obſervetur, indeque Regula in illis locum habeat.

6 Sic pariter, dum concupiſcentia prohibetur, prohibentur omnia mala inde oriunda *cap. Nam 4. de Conſtit.* ibi: *Hoc enim elegit Apoſtolus generale, unde omnia mala oriuntur; bona eſt ergo lex, quæ dum hoc prohibet, omnia prohibet.* Sic etiam dum prohibetur Mæchia, prohibitus cenſetur omnis illicitus concubitus *can. Meretrices 11. cauſ. 32. quæſt. 4.* ibi: *Profecto nominæ Mæchiæ omnis illicitus concubitus, atque illorum membrorum non legitimus uſus prohibitus debet intelligi.*

7 Secunda pars Regulæ, quæ præter rationem & Jura allegata ſpecialiter etiam in illo claro Juris textu n. 9. adducendo firmatur *l. Non dubium 5. C. de Legibus*, declaratur etiam exemplis: ſic enim quia alienatio rerum Eccleſiaſticarum ſine debita ſolemnitate oon tantum ſimpliciter, ſed etiam ſub nullitate eſt prohibita per dicta *Lib. III. Tit. 13. de Rebus Eccleſ. alien.* quævis etiam donatio, venditio, & ſimilia ſub nullitate cenſentur prohibita una cum connexis & ſubſequentibus ex illis, qualia ſunt traditio, dominium, Dynus *hic num.* 4. addens, Prælatum vel œconomum propterea admitti ad vindicationem rei alienatæ, *l. Jubemus 14. C. de Sacroſ. Eccleſ.*

8 Sic ulterius, quia Matrimonium cum dirimente impedimenro contrahere, lege annullante & irritante, prohibetur, ut nulla etiam cenſentur prohibita alias conſequentia ex matrimonio, verb. gr. jus petendi debitum conjugale, jus percipiendi fructus dotis, jus agendi uxorio nomine &c. ſicut inſuper, quia ſub nullitate etiam in matrimonio legitimo prohibita eſt venditio fundi dotalis, *l. Rem in præſenti §. Et cum Lex.*

15. *C. de Rei uxor. act.* etiam traditio & dominium, quæ alias ex venditione ſequuntur, nulla ſunt. Dyn. *hic n.4. Inſtit. quibus modis alien. licet.*

9 Sic univerſaliter omnia ex contractibus ſub nullitate prohibitis ſubſequentia, nulla quoque & irrita ſunt. Ubi ſpecialiſſime notandum, omnes & ſingulos contractus civiles, qui Jure Civili ſimpliciter tantum prohibentur, cenſeri etiam ſub nullitate prohibita, etſi annullatio & irritatio contractus expreſſe non addatur, textu claro, & per extenſum relatu certe digno. *leg. Non dubium 5. C. de Legibus.* ibi: *Nullum enim pactum, nullam conventionem, nullum contractum inter eos videri volumus ſecutum, qui contrahunt lege contrahere prohibente: quod ad omnes etiam legum interpretationes tam veteres, quam novellas trahi generaliter imperamus; ut legislatori, quod fieri non vult, tantum prohibuiſſe ſufficiat, cæteraque quaſi expreſſa ex legis liceat voluntate colligere. hoc eſt, ut ea, quæ lege fieri prohibentur, ſi facta fuerint, non ſolum inutilia, ſed pro infectis etiam habeantur, licet legislator fieri prohibuerit tantum, nec ſpecialiter dixerit, inutile eſſe debere, quod factum eſt: ſed & ſi quid fuerit ſubſecutum ex eo, vel ob id, quod interdicente lege factum eſt, illud quoque caſſum, atque inutile eſſe præcipimus.* Ex quo infertur, in contractibus civilibus nunquam verificari illud Juri canonico inſertum, *c. Ad Apoſtolicam 16. de Regular. Multa fieri prohibentur, quæ ſi facta fuerint, roboris obtinent firmitatem.* Quod bene notandum.

10 Nec valet objicere *l. Penult. ff. de Fund. dotal.* ubi licet alias prohibita habeatur & nulla ſit venditio fundi dotalis: facta tamen traditione, dominium transfertur; quod idem dicitur *l. Cum vir prædium 42. ff. de Uſucap.* ergo ſubſecuta ex prohibito & nullo valent. Reſp. enim præſentes leges, uti legenti patet, loqui de valore dominii ſoluto matrimonio, ubi fundus dotalis non amplius habet rationem dotis, ſed ex hæreditate vel alio titulo evadit propria mariti: prout etiam res ſe habet in venditione rei furtivæ, ſi fur ſit hæres domini. *cit. l. Cum vir prædium.* ibi: *Cum vir prædium vendidit ſcienti, vel ignoranti, rem dotis eſſe, venditio non valet: quam defuncta poſtea muliere confirmari convenit, ſi tota dos lucro mariti ceſſit; Idem Juris eſt, cum is, qui rem furtivam vendidit, poſtea Domino hæres extitit.*

Neque obſtat *l. Et eleganter 7. ff. de Dolo malo*, ubi 11
habetur, quod ex contractu prohibito fieri poſſit translatio dominii. Reſp. enim cum Baldo apud Peck. *hic*, translationem dominii non fieri ex vi contractus prohibiti, tanquam ex cauſa immediata ac principali, ſed ex voluntate domini tradentis, qui etiam ex contractu in ſui favorem invalido ultro poteſt transferre dominium rei ſuæ in alterum.

Cæterum bene ad propoſitum Regulæ noſtræ: *Cum* 12
quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ ſequuntur ex illo: Subjungit Barb. aliam Regulam e contra veram: *Quando aliquid conceditur, conceduntur omnia*, quæ ſpectant ad illud. *l. 2. ff. de Juriſd.* ibi: *Cui Juriſdictio data eſt, ea quoque conceſſa eſſe videntur, ſine quibus Juriſdictio explicari non poteſt, & c. Præterea. 5. de Offic. deleg.* ubi dicitur, quod facta alicui delegatione cauſæ, cenſeatur eidem etiam conceſſa poteſtas citandi & condemnandi contumacem; Ratio apponitur ibi: *Quia ex eo, quod cauſa ſibi committitur, ſuper omnibus, quæ ad cauſam ipſam ſpectare noſcuntur, plenariam recipit poteſtatem.*

R E G U L A XL.

Pluralis locutio, duorum numero eſt contenta.

S U M M A R I U M.

1 *Regula unde deſumpta?*
2 *Duo faciunt numerum pluralem.*
3 *Verus Regulæ ſenſus.*
4 *Ordinarie fere in cunctis duo teſtes ſufficiunt.*
5 *Diſpenſatus ad plura beneficia non niſi duo obtinere poteſt.*
6 *Verba* in diebus, *vel* annis *verificantur in duobus.*
7 *Jus Patronatus duabus præſentationibus probatur.*
8 *Legatum* pauperibus *factum in duobus ſalvatur.*
9 *Numerus pluraris* uno *duntaxat non ſalvatur.*
Olim non niſi coram duobus ſaltem præſentibus Miſſa celebrari poterat.
10 *Verbum* liberi *etiam in una prole verificatur.*
11 *Cur Principes & Prælati utantur verbo* Nos?
12 *Fallit Regula, quando Jura, ad verificandum numerum, plura quam duo expreſſe requirunt, & ſeqq.*

1 Deſumitur hæc ex *l. Ubi numerus 12. ff. de Teſtib.* ibi: *Ubi numerus teſtium non adjicitur, etiam duo ſufficiunt; pluralis enim locutio duorum numero eſt contenta, & can. Si teſtes 3. cau. 4. q. 3.* ubi eadem referuntur verba.

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? Et quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Per hanc Regulam a plurali numero non excludi majorem duobus numerum, ſed illud duntaxat indicari, quod ſi abſque determinatione numeri *plura* ad contractum aliquem, vel quid aliud requiruntur: aut *plura* indiſtincte conceduntur, donantur, permittuntur, aut in diſpoſitione aliqua *pluries* dicatur, numerus duorum ſufficiat, niſi Jura majorem numerum ad rem, de qua agitur, expreſſe requirant. Hinc

3 Reſp. II. Verus Regulæ ſenſus hic eſt: *Quandocunque in Lege, Statuto, Reſcripto, Inſtrumento, vel quacunque alia diſpoſitione terminus pluralis, plures, plura, pluries &c. indiſtincte ponitur, requiritur, & ſufficit numerus dualis, ſeu duorum, niſi majorem numerum Jura expreſſe requirant.* Rationem bene aſſignat Vivianus *hic*, quia excluſio unius eſt incluſio alterius. *arg. leg. Cum Prætor 12. ff. de Judiciis.* Hinc quoniam numerus ſingularis non ſalvatur, niſi in *uno*, Gloſſa *hic*: & in *can. Sufficit. de Conſecrat. diſt. 1.* ideo ſi plures uno, uti ſunt duo, adſint, hi numerum pluralem efficiunt, qui tamen ſaltem duo ad talem numerum pluralem requiruntur. *can. Hoc quoque 61. diſt. 1. de Conſecrat.*

Declaratur Regula exemplis: ſic imprimis univerſa- 4
liter: ubi ad valorem actus cujuſcunque plures teſtes indiſtincte requiruntur, ſufficiunt duo textu claro cit. *l. Ubi numerus 12. ff. de Teſtib. & can. Si teſtes 3. cauſ. 4. q. 3.* prout etiam Gloſſa *hic* obſervat, ad cauſas & inſtrumenta regulariter ſufficere duos teſtes, ſemper ſubaudi, niſi aliter in Jure expreſſe diſponatur.

Sic in ſpecie, ſi Papa cum aliquo diſpenſat, quod 5
poſſit habere *plura beneficia*, & aliud non exprimit, iſta pluralitas non niſi de duobus beneficiis, & quidem non curatis intelligi debet. *c. Is, cui 19. de Præbend. in 6.* Tum quia iſta pluralitas in duobus verificatur; tum quia hæc diſpenſatio tanquam Juri contraria eſt odioſa, conſequenter reſtringenda per *Reg. Odia reſtringi & c. 15. de Reg. Jur. in 6.* præſertim cum alias. *In obſcuris minimum ſit ſequendum. c. In obſcuris. 30. de R. J.*

Sic ulterius ſi Teſtator in ſuo teſtamento diſponat, 6
ut *in diebus* aliquid certum fiat, intra biduum impleri debet, textu expreſſo *l. Inter illam 217. ff. de Verb. Sign.* ibi: *Item ita data conditione: illud facito in diebus: ſi nihil præterea fuiſſet adjectum, in biduo conditionem impleri oportet.* Sicut etiam, ſi ſervo legatur libertas poſt annos de duobus intelligi debet. *l. Libertas 17. §. 3. ff.*

de

de Manumiſſ. Teſtam. Ratio utriuſque eſt: quia tam dierum, quam annorum pluralis indiſtincta expreſſio duorum numero verificatur per Jura citata.

7 Sic rurſus Ordinationi Concilii Tridentini *Seſſ. 25. de Reform. cap. 9.* quod probatio Juris patronatus ex *multiplicatis præſentationibus* fieri debeat, ſatisfit allegando, & probando duas. Barb. *de Offic. & Poteſt. Epiſc. p. 3. alleg. 72. num. 4.*

8 Item ſi legatur certa pecuniæ quantitas pauperibus diſtribuenda, ſatisfacere executorem, ſi eam quantitatem totam duobus tantum pauperibus diſtribuat, ex Regula noſtra docet Taccin. *hic n.* 8. Diana *p. 10. tract. 11. Reſolut. 19.*

9 Dicitur notanter in Regula: *duorum numerus requiritur & ſufficit*; quia ad verificationem termini numerum pluralem ſignificantis, ſicut duo ſufficiunt, ſic etiam ſaltem duo neceſſario exiguntur, ita, ut in *uno* ſolo numerus pluralis non ſalvetur juxta communem DD. *cum. Hoc quoque 61. diſt. t. de Conſecrat.* ubi propterea ab antiquo prohibitum perhibet, coram uno ſolo Miſſam celebrare; cum in tali verificari non videantur verba Miſſæ pluralem numerum indicantia: *Dominus vobiſcum*, & *Orate fratres*. Verba præfati can. ſic ſonant: *Hoc quoque ſtatutum eſt, ut nullus Presbyterorum Miſſarum ſolemnia celebrare præſumat, niſi duobus præſentibus, ſibique reſpondentibus ipſe tertius habeatur; quia, cum pluraliter ab eo dicitur, Dominus vobiſcum, & illud in ſecreto, orate pro me, aptiſſime convenit, ut ipſius reſpondeantur ſalutationi.* Quod tamen ſtatutum hodie non amplius ſervatur; quia pluralis locutio Sacerdotis ad totam Eccleſiam, omnes Chriſti fideles complectentem, dirigi cenſetur cujus nomine unus Miniſtrans ſufficienter reſpondere videtur.

10 Cæterum præfatæ doctrinæ non obeſt communiter objici ſolita *l. Non eſt 148. ff. de Verb. Signif.* vi cujus terminus pluralis, *liberi*, unica prole verificatur, ibi: *Non eſt ſine liberis, cui vel unus filius, unave filia eſt.* Non obſtat, inquam, quia terminus *Liberi* caret ſingulari, & ideo ſemper in plurali profertur, prout lex ipſa afferendo rationem ſatis declarat ſtatim ſubjungens: *Hæc enim enuntiatio*, habet liberos, non habet liberos, *ſemper plurativo numero profertur*.

Pariter non obſtat loquendi modus Principibus, & Prælatis conſuetus, quo una perſona plurali numero exprimitur, *Nos*, *Noſter*, *Noſtra*, *Vos*, *Veſter &c.* quia per verba hæc Majeſtatem, Authoritatem & dignitatem, qua pluribus æquivalere, ac propterea majori reſpectu, reverentia ac honore digni eſſe cenſentur, aliis indicare, indeque juxta antiquam conſuetudinem quivis ſuam perſonam ipſemet in plurali exprimere, & ab aliis pari modo appellari volunt. 11

Quæritur II. An etiam? & in quibus fallat Regula? Reſp. Eam univerſaliter fallere in iis, in quibus ex ſpeciali diſpoſitione legis ad verificandam pluralitatem, indiſtincte poſitam, major, quam dualis numerus requiritur, prout fit per *l. 1. ff. de optione & electione leg.* ubi *Divus Pius Cæcilio Proculo reſcripſit, eum, cui* indiſtincte *ſervorum legata eſt electio, tres poſſe eligere*, conſequenter locutionem pluralem numero duorum non eſſe contentam. 12

Fallit univerſaliter 2. quando leges ad valorem actus certum numerum duobus majorem requirunt, uti ad codicillum 5. ad Teſtamentum 7. requiruntur teſtes per dicta *lib. III. Tit. 26. de Teſtamentis.* 13

Fallit e contra 3. & ad verificandam pluralitatem poſitam ſufficit etiam *unum*, quando leges ita volunt & declarant, uti fit in termino *liberi* juxta dicta *n. 9.* & in caſu, quo plures ſervi legantur, ac interea uſque ad unum diſtrahuntur, ſalvatur adhuc legatum pluraliter factum in unico ſuperſtite, *l. Falſa 33. ff. de Condition. & Demonſtrat.* ibi: *Si quis ita ſcripſerit, Stychum & Pamphilum Titio do, lego, ſi mei erunt, cum moriar, & unum ex his alienaverit, an vel alter a legatario poſſit vindicari? Placet vindicari: nam hunc ſermonem, licet pluralis ſit, pro eo oportet accipi, atque ſi ſeparatim dixiſſet; Stychum, ſi meus erit, cum moriar.* 14

REGULA XLI.

Imputari non debet ei, per quem non ſtat, ſi non faciat, quod per eum fuerat faciendum.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde deſumpta?*
2 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
  Nemo puniri, aut jure ſuo privari debet ſine culpa. Ibid.
3 *Impedimentum debet probari.*
4 *Impeditus intra annum ſuſcipere Sacerdotium, non perdit Parochiam.*
5 *Stante impedimento non cenſetur appellatio deſerta.*
6 *Canonici intra tres menſes eligere impediti non privantur Jure eligendi.*
7 *Clerici ægroti non præſtantes officium tamen percipiunt fructus.*
8 *Sicut etiam integrum Salarium annuum, laborare impediti Conſiliarii, Officiales, Advocati &c.*
9 *Niſi aliter tacite vel expreſſe ſit conventum.*
10 *Legitime impeditus ceſſante impedimento illico præſtare tenetur debitum.*
11 *Fallit Regula univerſaliter, quando impedimentum ex propria culpa contrahitur:*
12 *Intellige, ſi hæc ſtudio fuit ordinata ad contrahendum impedimentum.*
13 *Secus ſi ad illud ordinata non fuit.*
14 *Fallit in Patrono Eccleſiæ intra tempus debitum præſentare impedito.*

REgula deſumitur ex *c. Quia diverſitatem 5. de Conceſſ. Præbend.* & concordant. *Reg. 6. de R. J. in 6. Nemo poteſt ad impoſſibile obligari:* & *Reg. 66. eod. Cum non ſtat per eum, ad quem pertinet, quo minus conditio impleatur, haberi debet perinde, ac ſi impleta fuiſſet.* 1

Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis finis illius, & verus ejuſdem ſenſus ſit? Reſp. finem hujus Regulæ eſſe, quemvis ſalvare a pœna, & damno in caſu, quo legitime impeditus non fecit, quod alias facere debuiſſet: ut proin verus illius ſenſus ſit ſequens: *Qui legitime impeditus non facit, quod alias facere deberet, propterea nec pœnam, nec damnum ſentire debet.* Ratio eſt, tum quia juxta jam dicta, *Nemo poteſt ad impoſſibile obligari. cit. Reg. 6. Nemo.* Tum quia ſine culpa nemo debet puniri, nec jure ſuo privari, vel damno affici *arg. c. Sine culpa 23. h. t. in 6.* 2

Quoniam vero impedimentum in facto conſiſtit, facere debitum omittens, probare debet faciendi impedimentum, ſimulque docere, a ſe ſufficientem adhibitam fuiſſe diligentiam, qua tolleretur impedimentum: niſi aliunde ſatis conſtet. Menoch. *de Arbit. l. 2. cent. 2. caſu 118.* Strein. *hic num. 2.* ubi inter alia etiam ſequentia adducit impedimenta, veluti gravem morbum, captivitatem, aeris infectionem, inundationes, aut alia gravia pericula viarum, mortem parentum, defectus rerum neceſſariarum ad iter, bellum cauſa reipublicæ, violentam detentionem &c. 3

4 Declaratur Regula exemplis Juris per Gloſſ. adductis *hic*; ſic enim licet non Sacerdos ad Eccleſiam Parochialem promotus intra annum ſub pæna amiſſionis Parochiæ adeptæ ſuſcipere teneatur Ordinem Sacerdotalem; *cap. 35. de Elect. in 6.* tamen ab hac pæna immunis eſt, ſi ſufficienter probat, ſe legitime fuiſſe impeditum v. gr. propter abſentiam, ſuſpenſionem, aut gravem morbum Epiſcopi Ordinem præfato anno conferre non valentis. *cit. c. Commiſſa 35. de Elect. in 6.* ibi: *Annus autem hujuſmodi tibi non currit, ſi promoveri juſto impedimento detentus intra tempus hujuſmodi nequiviſti.*

5 Sic etiam licet, ſi quis a ſententia appellat, appellationem intra annum proſequi teneatur. *c. Cum ſit. 5. de Appellat.* tamen in præjudicium illius non cenſetur appellatio deſerta, ſi impedimentum intra annum id faciendi per ſe pateat, aut probetur. *c. Ex ratione 8. de Appellat.* ibi: *dummodo proſecutionem ipſius per impotentiam vos conſtiterit omiſiſſe.*

6 Sic pariter quamvis ſub pæna devolutionis electio fieri debeat intra tres menſes *c. Ne pro defectu 41. de Elect.* tamen etiam poſt tres eligere adhuc poſſunt Canonici, ſi impedimentum intra tres menſes eligendi ſufficienter probant. *cit. c. Ne pro defectu*, ibi: *intra quos*, ſcilicet tres menſes (*juſto impedimento ceſſante*) *ſi electio celebrata non fuerit, qui eligere debuerant, eligendi poteſtate careant ea vice.*

7 Sic rurſus licet beneficium detur propter officium ſeu ſacrum miniſterium, & hoc Beneficiatus præſtare teneatur *c. fin. de Reſcript. in 6.* tamen beneficium & fructus illius non perdit, ſi infirmitate impeditus incumbens alias debitum ſacrum miniſterium non peragit *cap. 1. de Clerico ægrot.*

8 Sic ulterius de annuis Salariis nil detrahi poteſt, ſed integra debentur Conſiliariis, Officialibus, Advocatis; & ſi illa in anteceſſum jam acceperunt, nil amplius reſtituere tenentur dicti Conſiliarii, Advocati &c. quamvis nil operentur & laborent, ſi per eos non ſtat, quo minus operas & labores alias incumbentes peragant v. g. ſi Profeſſor publicus tempore belli vel peſtis non docet, Conſiliarii conſilia non frequentant, officiales nil laborant, vel ſi Advocati ex defectu litigioſæ cauſæ nullum officium exhibent. Gail. *lib. I. Obſerv. 44. n. 12.* Strein *hic n. 1. ar. l. fin. C. de cond. cauſa data* & textu ſatis claro *l. qui operas 38. ff. locati.* ibi: *Qui operas ſuas locavit, totius temporis mercedem accipere debet, ſi per eum non ſtetit, quo minus operas præſtet. Advocati quoque, ſi per eos non ſteterit, quo minus cauſam agant, honoraria reddere non debent.* juncta *l. 1. §. Divus Severus. 13. ff. de Extraord. Cognit.* ibi: *Divus Severus ab hæredibus Advocati, mortuo eo, prohibuit, mercedem repeti; quia per eum non ſteterat, quo minus cauſam ageret.*

9 Quam tamen doctrinam præcedentis numeri merito cum aliis limitat Gail. ſi expreſſa vel tacita adſit conventio de dando ſalario aut mercede, quando & quamdiu operas vel labores conductus quis præſtat. Adeſſe autem cenſetur tacita hujuſmodi conventio ibi; ubi ita habetur Patriæ conſuetudo, qualis ſaltem in his partibus vigere videtur reſpectu operariorum diurnorum, fabrorum lignariorum, aliorumque artificum, utpote quibus non laborantibus nil datur, vel non niſi tantum, quantum laborant, etiamſi abſque omni ſua culpa legitime impediti exiſtant, ſicque per eos non ſtet, quo minus operas & labores præſtent; Quod idem de famulis & famulabus domeſticis diu ægrotantibus paſſim obſervari videmus, docetque de his ultimis Covarr. *lib. 3. Var. Reſolut. c. 13. n. 8.* Dian. *p. 1. tr. 8. Reſolut. 86.* & alii apud eundem. Dum e contra circa Conſiliarios, Officiales, & alios annua ſalaria habentes contraria, ea videlicet cernitur conſuetudo, quod morbo etiam diuturniori, vel alias ſubinde legitime impeditis, quo minus debitos ex officio labores peragant, integra annua præbeantur ſalaria.

Illud tamen univerſaliter hic obſervandum cum Vivian. *hic*, quod, etſi legitime impeditus, quo minus faciat, quod ad certum tempus facere deberet, non imputetur ad pænam vel damnum, tamen ceſſante impedimento poſtea debeat id facere, quam citius poterit, *arg. c. Cum dilecti 7. de Dolo & contum.* ubi Summarium ſic habet. *Citatus ad totam cauſam certo tempore ad comparendum aſſignato, tenetur comparere in termino: & dato impedimento in termino, debet comparere quam citius poterit, poſt terminum; alias condemnabitur in expenſis a tempore citationis emiſſæ.* Hinc non Sacerdos adeptus Parochiam, etſi legitime impeditus, quo minus juxta præſcriptum Canonum intra annum recipiat Ordinem Sacerdotalem, non perdat Parochiam ſecundum dicta *n. 4.* Tamen ceſſante impedimento eum recipere debet, quam citius poterit. 10

Quæritur II. An? & in quibus Regula XLI. fallat? Reſp. Eam juxta Gloſſ. *hic* univerſaliter fallere, quando quis ſua culpa contrahit impedimentum, vel incidit in caſum, propter quem facere non potuit, quod facere tenetur; tunc enim ei imputatur; cum regulariter loquendo quivis teneatur de caſu, qui ſequitur culpam. *can. Sæpe 50. diſt. 50.* & *can. Studeat ibid.* cum concord. a Gloſſa citatis. 11

Verum hanc Fallentiam Vivianus *hic* cum Franc. & aliis merito limitat ad illas duntaxat culpas, quæ veriſimiliter ſtudio aut dolo ordinatæ ſunt ad caſum ſiniſtrum, vel impedimentum incurrendum, prout caſus ſimilis habetur in *Clement. Multorum. 2. V. Illis. de Pænis.* ubi Reus ſtudio & doloſe procuravit, ut detineretur in carcere, ne deberet in judicio comparere; cui impedimentum affectatum, & doloſe procuratum non profuit, quin pænas legis incurreret, & pro contumaci haberetur: cum fraus & dolus nulli patrocinari debeat. *c. ex parte 16. de Reſcriptis.* 12

Secus de illis culpis, quæ ad impedimentum obtinendum nullatenus ordinatæ apparent; quia ſecutum ex his, utpote nec affectatum, nec doloſe procuratum, impeditum a pæna & damno immunem reddit: ut proin, etſi Clericus v. g. ſua culpabili intemperantia contrahat infirmitatem, qua impeditur a præſtando officio, tamen fructus beneficii percipiat. Item dic de Conſiliariis & Officialibus ex propria ſimili culpa ad impedimentum obtinendum non ordinata, & tamen illud contrahentibus. *arg. c. quia diverſitatem 5. de Conceſſ. preb.* ubi ob ſuſpenſionem pro legitime impedito habetur, *etſi fuerit ſua culpa ſuſpenſus*, juncta *l. Verum 39. ff. de Furtis.* ubi habetur, *eum, qui libidinis cauſa fores meretricis effregit*, indeque cauſa fuit, *quod fures ab eo non inducti, ſed alias ingreſſi, meretricis res egeſſerunt, furti non teneri*; quia effractio oſtii ad furtum non erat ordinata cum Concord. a Gloſſ. cit. *hic*. 13

Fallit autem ſpecialiter ſecundo in Patrono, qui ob litem ſuper Jure Patronatus actu durantem legitime impeditus intra quadrimeſtre non præſentat; cum non obſtante hujuſmodi legitimo impedimento, pro ea vice privetur jure præſentandi, illudque devolvatur ad Ordinarium: textu expreſſo *c. Quoniam 3. in fine.* & *c. Cum propter 27. de Jur. Patron.* quod contra communem Juris Regulam merito ſtatuit Eccleſia favore Eccleſiarum, quibus longior beneficii vacatio damnoſa, & animabus periculoſa cenſetur *c. Ne pro defectu 41. de Elect.* 14

RE-

R E G U L A XLII.

Acceſſorium naturam ſequi congruit principalis.

S U M M A R I U M.

1 *Regula unde deſumpta?*
2 *Quid dicatur* Principale, *quid* Acceſſorium?
3 Acceſſorium *quadrupliciter quid eſſe poteſt.*
4 *Regula procedit, ſive de inducendo, tollendo, vel confirmando principali agatur.*
5 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
Acceſſorium ſequitur naturam Principalis: & quare? Ibid.
6 *Commiſſa cauſa, commiſſa cenſeatur requiſita ad eam.*
7 *Qui cognoſcit de Matrimonio, etiam de dote tanquam acceſſorio cognoſcit.*
8 *Etiam in privilegiis corruente principali, corruunt acceſſoria.*
9 *Vendito prædio venditur etiam aquæ ductus eidem inexiſtens.*
10 *Teſtamentum minus ſolemne inter liberos vel ad pias cauſas validum, facit ut valeant etiam legata profana.*
Invalido exiſtente Teſtamento paterno, invalida etiam eſt ſubſtitutio pupillaris. Ib.
Legata domo cenſetur etiam legatus hortus cohærens. Ibid.
11 *Fallit Regula, quando in principali, & acceſſorio diverſa reperitur ratio.*
Uſuræ juratæ ſolvi, ſed iterum reſtitui debent. Ibid.
12 *Teſtamento invalido inſerta legata pia valent.*
13 *Sublato principali non tollitur acceſſorium, quod ſe ſolo poteſt ſubſiſtere.*
14 *Soluto quoad thorum matrimonio manet dos apud partem innocentem.*
15 *Teſtamento ob præteritionem exiſtente nullo, valent legata.*
16 *Fidejuſſor pupilli obligatur, etſi pupillus non ſit obligatus.*
17 *Acceſſorium ſequitur naturam principalis, etſi illud pretioſius ſit iſto.*
18 *Niſi ſit ſumme arduum, de quo non cogitaſſe diſponentem præſumitur.*

1 FAmoſa, & in praxi ſæpe occurrens hæc Regula deſumpta habetur ex *l. Nihil dolo* 129. *ff. de Reg. Jur.* ibi: *Cum principalis cauſa non conſiſtit, ne ea quidem, quæ ſequuntur, locum habent. & l. Cum principalis* 178. *ff. eod.* ibi: *Cum principalis cauſa non conſiſtat, plerumque ne ea quidem, quæ ſequuntur, locum habent,* cui concordat *l.* 2. *ff. de Pecul. legato.* ibi: *Nam quæ acceſſionum locum habeat, extinguuntur, cum principales res peremptæ fuerint.*

2 Quæritur I. Quomodo Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Ante reſponſionem Prænotandum, quid per *Principale*, & quid per *Acceſſorium* intelligatur. Principale ad propoſitum illud vocatur, quod eſt præcipuum in re, & quaſi cauſa, ſeu fundamentum illius, quod accedit. Strein. *hic num.* 1. vel ut Barb. *hic num.* 11. vult: *Principale* eſt, quod per ſe ſtat, ſeu propria ſua virtute ſubſiſtit; *Acceſſorium* vero, quod per ſe non ſubſiſtit, ſed vel ex natura rei, vel ex diſpoſitione legis, vel ex partium conventione dependet ab alio, cui tanquam principali ineſt, vel accedit, aut comitatur illud. Taccin. *hic num.* 1.

3 Obſervat autem *hic* Barb. *num.* 12. quadupliciter poſſe aliquid eſſe acceſſorium alterius: Primo, ut ſine illo res principalis nulla, vel inutilis reddatur. 2. Si ita rei ineſt, ut portio & pars illius reddatur. 3. Quia ex natura rei, vel diſpoſitione legis, vel partium conventione ſemper ſequitur, & comitatur aliud. 4. Quia ab alio dependet tanquam effectus a cauſa. His prænotatis

Reſp. I. Regula intelligenda eſt, & ſubſiſtit ſive aga- 4
tur de Principali inducendo, ſive tollendo, ſive confirmando; ſemper enim verum manet, quod Acceſſorium ſequatur naturam Principalis, ita, ut cum hoc etiam illud inducatur, tollatur, & confirmetur: Et quidem de *inducendo* probatur ex *c. Si ſuper gratia* 9. *de Offic. deleg. in* 6. De *tollendo* patet ex *cit. l.* 2. *ff. de Pecul. legat.* ibi: *Nam quæ acceſſionum locum obtinent, extinguuntur, cum principales res peremptæ fuerint.* cum Concord. a Dyno citatis. *De confirmando* conſtat ex jam *cit. c. Si ſuper gratia* 9. *de Officio delegat. in* 6. Hinc

Reſp. II. Verus Regulæ ſenſus hic eſt: *Tanta eſt de-* 5
pendentia Acceſſorii a Principali, ut, regulariter loquendo, inducto, conceſſo, prohibito, annullato, ſublato, vel confirmato principali, inductum, conceſſum, prohibitum, annullatum, ſublatum, vel confirmatum etiam cenſeatur acceſſorium. Dicitur, *Regulariter:* conformiter cit. *Regulæ* 178. *ff. de R. J.* ubi adhibetur terminus *plerumque*; quia, ut infra patebit, Regula patitur ſuas fallentias. Ratio Regulæ eſt, tum quia Acceſſorium eſt connexum & adhærens principali: connexorum autem eadem eſt ratio, idemque judicium *c. Tranſlato,* 3. *de Conſtitut.* Tum, quia magis dignum trahit ad ſe minus dignum *arg. c. quod in dubiis* 3. *de Conſecrat. Eccleſ.* Principale autem regulariter loquendo eſt præcipuum, & magis dignum. *arg. §. Si quis in aliena* 34. *Inſtit. de Rerum diviſ.* Porro hæc Regula valde late patet, ita ut fere ubique procedat, præſertim in Legibus & Reſcriptis, in Contractibus, in ultimis voluntatibus, in Privilegiis, in matrimonio &c.

Declaratur Regula exemplis Juris, & quidem in 6
primis de Legibus, Reſcriptis ac Judiciis; quando enim alicui delegatur cauſa, delegata quoque cenſentur acceſſoria neceſſario requiſita ad eam, v. g. citatio, contumaciæ declaratio, teſtium examinatio &c. *c. Præterea* 5. *de offic. deleg.* ibi: *Quia ex eo, quod cauſa ſibi committitur, ſuper omnibus, quæ ad cauſam ipſam ſpectare noſcuntur, plenariam recipit poteſtatem.* juncto *c. Prudentiam* 21. *ibid. §. Sexta nobis adfin.* ibi: *Explorati ſiquidem juris exiſtit, ut delegatis Judicibus, quibus principale committitur, & acceſſorium committatur.*

Sic in ſpecie, quando cauſa matrimonii delegatur, 7
delegatus de dote quoque, tanquam aliquo acceſſorio, reſtituenda cognoſcere, & ſententiare valet *c. de Prudentia* 3. *de Donat. inter virum & uxorem.* ibi: *Quia igitur vos, qui de Matrimonio principaliter cognoviſtis, & de dote (quæ eſt cauſa incidens) acceſſorie cognoſcere valuiſtis, & ſententialiter definire.* Et univerſaliter quando aliquid per legem præcipitur vel prohibetur, præcepta quoque vel prohibita cenſentur acceſſoria, id eſt, ei neceſſario connexa & adhærentia.

Sic in Privilegiis, quando principale non ſubſiſtit, 8
nec acceſſoria ſubſiſtunt. *c. Inter dilectos.* 6. *§. fin. cum ergo. de Fide Inſtrum.* ibi: *cum ergo Privilegium Henrici confirmatorium tantum extiterit ſaltem quoad illa, quæ deducta ſunt in judicium, ſi principale non tenuit, nec acceſſorium, quod ex eo, vel ob id dignoſcitur eſſe ſecutum.*

Sic in contractibus; quando venditur prædium, cui 9
ineſt aquæductus, jus aquæ etiam, & fiſtulæ, per quas aqua tranſit, tanquam acceſſoria vendita, & emptoris eſſe cenſentur. *l. Si aquæductus.* 47. *ff. de contrah. empt.* ibi: *Si aquæductus debeatur prædio, jus aquæ tranſit ad emptorem, etiamſi nil dictum ſit: ſicut & ipſæ fiſtulæ, per quas aqua ducitur.* Sic e contra univer-

ſaliter

Digitized by Google

ſaliter in omni contractu ſi principalis obligatio non ſubſiſtit, nec fidejuſſoria tanqnam acceſſoria ligat. *l. Si quis 37. ff. de Fidejuſſ. & Mandat.* ibi: *Si quis poſtquam tempore tranſacto liberatus eſt, fidejuſſorem dederit, fidejuſſor non tenetur, quoniam erroris fidejuſſio nulla eſt.*

10 Sic in Teſtamentis: nam teſtamentum inter liberos minus ſolemne validum, valet etiam quoad legata extranea inſerta, juxta dicta & probata *lib. 3. Tit. 26. de Teſtam. §. 7. a num.* 204. ſicut etiam Teſtamentum minus ſolemne, validum tamen ad pias cauſas, valet quoad legata profana, prout dictum & probatum habetur *cit. lib. 3. Tit. 26. §. 6. a n.* 161. & quidem utrumque ob hanc Regulam, videlicet quia Acceſſorium naturam ſequi congruit principalis. cujuſmodi principale ad propoſitum eſt Teſtamentum, & legata ſunt acceſſorium. Ob quam rationem etiam non valet ſubſtitutiu pupillaris, ſi invalidum eſt teſtamentum paternum. *§. Liberis autem 5. Inſtit. de Pupill. ſubſtit.* ibi: *Nam pupillare Teſtamentum pars & ſequela eſt paterni teſtamenti, adeo, ut ſi patris teſtamentum non valeat, nec filii quidem valebit.* Dum e contra, quando quis dumum legat, cui pro majori commoditate hortus vicinus cuemptus exiſtit, legata domo etiam hortus, tanquam quid acceſſorinm, legatus cenſetur. *l. Prædiis 91. §. 5. ff. de Legat. III.* ibi: *Qui domum poſſidebat, hortum vicinum ædibus comparavit, ac poſtea domum legavit: ſi hortum domus cauſa comparavit, ut amæniorem domum, & ſalubriorem poſſideret, aditumque in eum per domum habuit, & ædium hortus additamentum fuit, domus legato continebitur.* Plura exempla Juris vide apud Gloſſa *hic*.

11 Quæritur II. An? & quas fallentias patiatur Regula noſtra? Reſp. Eam in pluribus fallere; & quidem *primo*, quando in principali & acceſſurio non eadem, ſed diverſa reperitur ratio. Abbas in *c. Debitores de Jurejur. num.* 2. Sanch. *lib. 7. de Matrim. diſp. 29. n.* 11. Hinc etſi principalis obligatio ſolvendi uſuras ſit nulla, tamen ſi juramento firmata eſt, acceſſorium juramentum ſervandum erit, textu expreſſo, *c. Debitores 6. de Jurejur.* ibi: *Debitores ad ſolvendas uſuras, in quibus ſe obligaverant, cogi non debent; ſi vero de ipſarum ſolutione juraverint, cogendi ſunt domino reddere juramentum.* Ubi tamen ſubjungitur odioſa uſurariis clauſula illis verbis: *Et cum uſuræ ſolutæ fuerint, creditores ad reſtituendas ſunt ſeveritate Eccleſiaſtica compellendi.* Cur autem acceſſoria juramenti obligatio obſervanda ſit, eſt ſpecialis ratio divinæ reverentiæ, quæ ſervare juramentum compellit, qualis ratio in ſimplici promiſſione non reperitur. Sanchea *loc. cit.*

12 Fallit *ſecundo* quoad pia legata inſerta Teſtamento ad cauſas profanas nulliter facto; quia illa, etſi acceſſoria, valent, licet Principale, Teſtamentum videlicet, ſit nullum, juxta dicta & probata *lib. 3. Tit. 26. de Teſt. §. 6. n.* 161. Idque ob fundamentum *n. præced.* allegatum quia nempe in acceſſoriis legatis piis invenitur ſpecialis ratio, Religionis videlicet.

13 Fallit *tertio* in Acceſſorio, quod ſe ſolo, & independenter a Principali poteſt ſubſiſtere, ſicque ab eo diviſibile eſt; quamvis enim conceſſo principali etiam hoc acceſſorium conceſſum videatur, tamen ſublato principali illud ſublatum non cenſetur. Vivianus *hic* cum Franch. & aliis, patetque ex ipſa rei natura: hoc ipſo enim, quod hoc ſine illo valeat ſubſiſtere, ſublatu principali acceſſorium hujuſmodi neceſſario non tollitur.

Fallit *quarto* in caſibus, in quibus Jura aliter ſpecialiter diſponunt: prout fit in caſu, quo ob adulterium uxoris, matrimonio tanquam principali quoad thorum ſublato, non tollitur dos, ſed penes ſolum virum manet, etſi dos acceſſorium matrimonii ſit. *l. Cum Mulier 47. ff. Soluto Matrim. & c. Plerumque 4. de Donat. inter vir. & uxor.* ibi: *Plerumque ſi mulier ob cauſam fornicationis judicio Eccleſiæ, vel propria voluntate a viro receſſerit, nec reconciliata poſtea ſit eidem, dotem, vel dotalitium repetere non valebit.* Quod tam a Canonico, quam Civili Jure merito ſpecialiter ſic ſtatutum habetur in odium adulterii, & favorem conjugis innocentis. 14

Sic etiam ſpecialiter ſancitum habetur in Jure, ut teſtamentu tanquam principali propter exhæredationem, vel præteritionem filii nullo declarato, acceſſoria tamen in illo ſubſiſtant legata, & alia. *Auth. Ex cauſa. C. de liber. præterit.* ibi: *Ex cauſa exhæredationis, vel præteritionis irritum eſt teſtamentum quantum ad inſtitutiones: cætera namque firma manent.* 15

Sic pariter licet alias obligatio fidejuſſoria ſit acceſſoria, & ſublata principali obligatione tollatur per dicta *num.* 9. tamen ex ſpeciali Juris diſpoſitione habetur, quod, etſi pupillus ſine authoritate tutoris contrahens, nec civilem, nec naturalem obligationem ſervandi contractum habeat, *l. Pupillus 59. ff. de Oblig. & Act.* tamen ſi in tali caſu tertius pru pupillo fidejubeat, fidejuſſio teneat & obligaturia exiſtat. *l. Si Pupillus 35. ff. de Arb.* cum Concord. Quod etiam ideo recte ſancitum videtur, quia in tali caſu fidejuſſio cenſetur inducere obligationem principalem, hoc ipſo, quod alia principalis deſit; cum pupillus aliquam obligationem, quæ alias principalis foret, neutiquam contrahat. 16

Cæterum quamvis Vivianus *hic* teneat. Regulam fallere etiam in caſu, quo acceſſorium nobilius quid & pretiuſius eſt ipſo principali: tamen quia hæc doctrina non tantum communi DD. ſed etiam claræ Juris diſpoſitioni contraria apparet, ei minime adhærendum, ſed dicendum eſt. Regulam procedere etiam tunc, quando acceſſorium melius quid, nobilius, ac pretioſius eſt principali *l. Cum aurum 19. §. 13. ff. de auro & argent. legat.* ibi: *Perveniamus & ad gemmas incluſas auro, argentoque: Et ait Sabinus, auro, argentoque cedere; ei enim cedit, cujus major eſt ſpecies: quod recte expreſſum; ſemper enim cum quærimus, quid cui cedat, illud ſpectamus, quid cujus rei ornandæ cauſa adhibetur, ut acceſſio cedat principali. Cedent igitur gemmæ phyalis & lancibus incluſæ auro argentove.* Ex quo reſolvens, quod annulus habens incluſam gemmam longe majoris pretii, quam ſit ipſe annulus, vel veſtis habens ornamenta aurea vel argentea pretium veſtis longe ſuperantia, ſi vendatur, donetur, legetur, etiam gemma, & ornamenta, quantumvis majoris pretii, vendita, donata vel legata cenſeantur. 17

Limitat tamen non immerito hanc doctrinam & fallere Regulam ait Barb. *hic n.* 10. ſi acceſſorium eſt ſumme arduum quid, ut de tali veriſimiliter non cogitaverit concedens, donans, legans, diſponens &c. 18

REGU-

REGULA XLIII.

Qui tacet, conſentire videtur.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde deſumpta?*
2 *Ratio difficultatis in Regula.*
3 *Opinio quod tacens in favorabilibus, non item in odioſis conſentire cenſeatur, non approbatur.*
4 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
5 *Tacens etiam in odioſis conſentire videtur, ſi contradicendo impedire poteſt.*
6 *Declaratur exemplis & ſeqq.*
Servus ſciente & tacente Domino ordinatus liber evadit. Ibid.
7 *Sponſalia nomine filiæ ſcientis & tacentis contracta valent.*
9 *Alienatio Rei Eccleſiaſticæ ſciente & tacente Capitulo valet.*
10 *Superiores ſcientes & tacentes ad defectus ſubditorum conſentire videntur.*
Epiſcopi non corrigentes delicta, reprehenduntur a jure. Ibid.
11 *Tacentes in conſilio, vel collegio conſentire cenſentur.*
12 *Fallit Regula 1. quando tacens rem non intelligit.*
Errantis nullus eſt conſenſus. Ibid.
13 *Fallit 2. quando ad ſubſtantiam actus requiruntur verba, vel ſigna externa, uti in batiſmo adultorum.*
14 *In Sponſalibus & Matrimonio.*
15 *Ac in ſtipulationibus.*
16 *Fallit 3. quando contradictio ſine turbatione vel majori malo fieri nequit.*
17 *Fallit 4. quando fur ſciente, & tacente domino rem aufert.*
18 *Fallit 5. quando de conſenſu vel diſſenſu non dubitatur.*

1 HÆc Regula deſumitur ex *l. 2. §. Voluntatem. ff. Soluto Matrimonio*, & aliis LL. a Gloſſa citatis *hic*.

2 Quæritur I. Quomodo intelligenda hæc Regula? & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Quamvis ſecundum ſenſum grammaticalem facilis appareat hæc Regula, in ſenſu tamen Juridico eam explicatu eſſe difficillimam, fere omnes farentur: eo quod in Jure plurima extent exempla, ex quibus clare patet, eos etiam, qui ſcienter tacent, non cenſeri conſentire. Hinc in ea declaranda mire deſudant Doctores.

3 Barboſa *hic n. 9.* allegat ingentem Doctorum Claſſicorum numerum dicentium: Regulam cum ſubſequenti diſtinctione eſſe intelligendam; *qui tacet, in favorabilibus conſentire videtur: qui vero in præjudicialibus vel odioſis tacet, conſentire non videtur*, quam doctrinam licet magis communem, immo vulgarem eſſe vere aſſerat, & pro illa etiam Gloſſam variis in locis citet: tamen eam non approbat; ſed improbat ex illo vero fundamento; quia in Jure valde multa reperire eſt exempla, vi quorum tacens etiam in præjudicialibus pro vere conſentiente habetur. Nos ſedulo perlectis, & bene conſideratis tam Doctorum rationibus, quam Juris exemplis, arbitramur, ſecuriorem & faciliorem Regulæ explicationem, ſeu declarationem eſſe ſequentem.

4 Reſp. II. Verus & genuinus Regulæ ſenſus videtur iſte: *Qui tacet in favorabilibus conſentire videtur: qui vero in præjudicialibus tacet, tunc conſentire videtur, quando contradicendo, vel expreſſe diſſentiendo facile poteſt impedire id, de quo agitur, & in contrarium nulla conjectura apparet.* Prima pars hujus ſenſus, videlicet quod tacens in favorabilibus conſentiro videatur, pene omni controverſia caret; cum fere omnes Doctores conſentiant; quia in dubio ordinarie merito præſumuntur ea, ad quæ nos naturalis ducit affectio & propenſio, *arg. c. 2. de Præſcript. & leg. Iſt. 8. §. fin. ff. quod metus cauſ. geſt.* Hinc bene obſervat hic Strein. *n. 3.* nullum tam hebetem cenſeri debere, ut commoda, grata, amica, utilia &c. reſpuat, ſi offeruntur, donantur, legantur, cum hæc a natura quiſque appetat, quærat, & acceptet; *Omnes enim expetimus utilitatem, & ad eam rapimur.* Cicero *l. 3. de Offic.* conſequenter ſi nobis offeruntur, tacendo acceptare merito cenſemur.

Altera pars, quod etiam in præjudicioſis, & odioſis tacens conſentire videatur, ſi contradicendo, vel diſſentiendo illa impedire poſſet juxta Dynum *hic num. 1.* infallibilis, conſequenter utraque pars vera eſt. *arg. l. 2. §. Voluntatem. ff. Soluto Matrim.* ibi. *Niſi evidenter contradicat, videtur conſentire, & cap. 2. de His, quæ fiunt à Prælat.* ubi ex eo ſolo Capitulum pro conſentiente habetur, quia non contradixit; *Si ſciente, & non contradicente Conventu facta eſt, robur firmum debet habere*, cum concord. & Ratio eſt, quia, ut bene argumentatur Barboſ. *hic num. 5.* quando quis præſens ſcit rem fieri, vel peti, & tacet, dum facile contradicere poteſt, ſua taciturnitate facit, quod de Jure merito præſumatur idem ſentire: ut proin tacitus illius conſenſus non in fictione; ſed præſumptione Juris fundetur, niſi adſit contraria conjectura ex verbis; vel ſaltem ex nutu, aut aliis ſignis apparens; quia etiam nutu, vel geſtu contraria voluntas oſtenditur *l. Si tamen 48. §. Ei quiſſ. de Ædilit. Edict. l. Non tantam verbis 5. pr. ff. Ratam rem haberi* cum Concord. 5

Declaratur & firmatur amplius exemplis Juris. Sic enim imprimis licet ſervum amittere res Domino ſit præjudicioſa: ſi tamen eo ſciente, & non contradicente ordinatur, ordinatio valet, ſervus liber evadit, & Dominus illum amittit *can. Si ſervus ſciente 20. diſt. 54.* ibi: *Si ſervus ſciente, & non contradicente domino, fuerit ordinatus, ex hoc ipſo, quod conſtitutus, eſt, liber in Clero & ingenuus erit.* 6

Secundo, ſi filia ſciens, patrem ſibi certam dotem conſtituere, tacet, & non contradicit, conſentire præſumitur, etſi dos forſan incompetens, ſicque ei præjudicioſa ſit *cit. l. 2. §. Voluntatem ff. Soluto Matr.* ibi: *niſi evidenter contradicat.* Sic pariter *Tertio*: ſi parentes pro filiis, vel filiabus præſentibus & non contradicentibus ſponſalia vel matrimonium contrahunt, valent ſponſalia & matrimonium, etſi forſan prolibus odioſa; quia non contradixerunt, cum facile potuiſſent, dicendo v. g. nolo nubere, nolo hunc, vel hanc *c. un. §. fin. de Deſponſ. Impub. in 6.* ibi: *Porro ex ſponſalibus, quæ parentes pro filiis puberibus, vel impuberibus plerumque contrahunt, ipſi filii, ſi expreſſe conſenſerint, vel tacite, ut ſi præſentes fuerint, nec contradixerint, obligantur.* 7

Quarto, qui criminaliter inquiſitus crimina ſua confeſſus eſt, non poteſt excipere, quod infamia non præceſſerit; quia prius non contradicendo tacire conſenſit. *c. 2. de Accuſat. in 6.* *Quinto* ſi tutor aliquem pro fidejuſſore nominat, iſque præſens non contradicit, ſed nomen ſuum actis inſeri permittit, conſenſiſſe præſumitur, etſi illi præjudicioſum ſit, *l. 4. §. fin. ff. de Fidejuſſ. & nominat.* ibi: *Fidejuſſores a Tutoribus nominati, ſi præſentes fuerint, & non contradixerint, & nomina ſua referri in acta publica paſſi ſunt, æquum eſt, perinde teneri, atque ſi jure legitimo ſtipulatio interpoſita fuiſſet.* 8

Sexto, Rei Eccleſiæ locatio, vel alienatio, ad quam de Jute requiritur conſenſus Capituli, ſi hoc ſciente, & non contradicente facta eſt, valet; quia ex taciturnitate Capituli, quod contradicere poſſet, 9

con-

Digitized by Google

conſenſus illius præſumitur, per textum *cap. 2. de His, quæ fiunt a Prælat.*

10 *Septimo*, Superiores qui graves ſubditorum defectus ſciunt, &c, cum poſſent, non contradicunt, non corrigunt, non puniunt &c. conſentire videntur in grave communitatis præjudicium. *c. Error. 3. diſt. 83.* ibi: *Error. cui non reſiſtitur, approbatur, & veritas, quæ minime defenſatur, opprimitur. Negligere quippe, cum poſſis deturbare perverſos, nil aliud eſt, quam fovere. Nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obviare.* juncto *c. Conſentire 5. diſt. 83. Conſentire videtur erranti, qui ad reſecanda, quæ corrigi debent, non occurrit.* & *c.* immediate ſequenti. ibi: *Nil illo Paſtore eſt miſerius, qui luporum laudibus gloriatur: quibus ſi placere voluerit, atque ab his amari delegerit, erit hinc ovibus magna pernicies.* Hinc ipſi quoque Epiſcopi, qui etiam majores delinquentes non corrigunt, ſed tacent, graviter reprehenduntur a SS. Canonibus, præſertim *c. 2. cit. diſt. 83.* illis verbis: *Epiſcopus itaque, qui talium crimina non corrigit, magis dicendus eſt canis impudicus quam Epiſcopus.*

11 Huc etiam univerſaliter referuntur illi, qui in Collegio, aut Conſilio communi tacent, dum aliquid injuſte, inique, aut præjudicioſe agitur, vel decernitur; habentur enim pro conſentientibus, & fiunt cum aliis rei omnium malorum inde ſecutorum, ſi, dum poſſunt, non contradicunt, uti poſt Abb. in *c. 1. de His, quæ fiunt a major. part. cap.* bene obſervat Strein *hic n. 9.* per Jura hactenus allegata. Sic plurima in Jure reperiuntur exempla, ex quibus manifeſte patet, quod etiam in præjudicialibus, odioſis, & oneroſis cauſis, ac rebus tacens conſentire præſumatur, ſi non contradicit, cum facile poteſt.

12 Quæritur II. An? & quas Fallentias Regula LXIII. patiatur? Reſp. potiſſimum ſequentes: & quidem *Primo* juxta unanimem fallit, quando tacens id, de quo agitur, non intelligit, vel penitus ignorat. *arg. l. Qui vas 48. §. 3. ff. de Furtis.* Ratio manifeſta eſt; quia ignorantis vel errantis nullus eſt conſenſus. *l. Si per errorem 15. ff. de Juriſd.* ibi: *Cum, ut Julianus ſcribit, non conſentiant, qui errant: quid enim tam contrarium eſt, quam error, qui imperitiam delegit?* cum concordant.

13 Fallit *Secundo*, quando ad formam & ſubſtantiam actus conſenſus verbis vel ſignis externis expreſſus de Jure requiritur, vel alias præſcribitur; prout expreſſe ſancitum habetur de Baptiſmo adultorum loqui valentium, utpote quorum taciturnitas ad valorem Sacramenti non ſufficit, etſi alii loco illorum reſpondeant, *arg. can. Cum pro parvulis 77. diſt. 4. de Conſecrat.* ibi: *Cum pro parvulis alii reſpondeant, ut impleatur erga eos celebratio Sacramenti, valet utique ad eorum conſecrationem, quia ipſi reſpondere non poſſunt. At ſi pro eo, qui reſpondere poteſt, alius reſpondeat, non itidem valet. Ex qua Regula illud in Evangelio dictum eſt, quod omnes, cum legitur, naturaliter movet: ætatem habet, ipſe pro ſe loquatur.*

14 Sic pariter ad valorem Matrimonii, vel Sponſalium de Jure non ſufficit, etſi una pars ad promiſſionem, vel interrogationem alterius taceat, & non contradicat, licet loco illius alii, etiam propinqui (excepto Patre) v. g. frater, patruus &c. reſpondeant, & conſentiant, ipſa tacente, & non contradicente; cum requiratur de Jure utriuſque partis contrahentis vel mandatum, vel conſenſus verbis aut aliis ſignis externis ſufficienter expreſſus, prout jam dictum habetur *Lib. 4. Tit. 1. de Sponſal. & Matr. n. 14. & ſeqq.* Nec obſtat, quod in contrarium objicitur *c. 1. de Matr. contra interdict. Eccleſ.* ubi fit mentio de Matrimonio per fratrem pro ſorore præſente & tacente, contracto; quia, ut legenti textum patet, non tantum tacuit, ſed expreſſe conſenſit ſoror. Minus obſtat objici ſolitum *c. Ex parte 14. de Reſtit. ſpoliat.* ubi habetur ſermo de ſponſalibus a patruo nomine neptis contractis; quia ex textu ſatis patet, ſponſalia a patruo acta vel non contracta, vel nulla fuiſſe; & bene ibidem obſervat Gloſſ. *verſ. Præſente.* Accedit, quod *cap. un. §. fin. de Deſponſat. impub. in 6.* per textum ſupra *n. 7.* jam allegatum de ſolis parentibus diſpoſitum habeatur, quod, ſi nomine prolium præſentium, & non contradicentium, vel abſentium, & poſtea ratihabentium, ſponſalia contrahant, ea valida exiſtant, conſequenter ad alios, etſi propinquos, extendi non debeat; præſertim cum agatur de perpetua obligatione ſtatum hominis concernente, circa quem pro ſuis liberis parentes etiam ex naturali affectu magis ſolliciti merito de Jure cenſentur, quam alii, quantumvis propinqui.

Sic ulterius, quia in Jure ad formam & valorem ſtipulationis regulariter requiruntur verba utriuſque ſtipulantis *l. 1. pr. ff. de Verb. Oblig.* ibi. *Stipulatio non poteſt confici, niſi utroque loquente &c.* Ideo Regula fallentiam ſecundam regulariter patitur in ſtipulationibus, utpote in quibus tacens & non contradicens pro tacite conſentiente minime haberi poteſt. 15

Fallit *tertio* in Superioribus, qui tacent, & non contradicunt in caſu, quo ſine magna turbatione, ſtrepitu externo, aut proprio gravi damno contradictio fieri nequit, aut alias res jam deſperata apparet: tunc enim tacentes, & non contradicentes conſentire neutiquam præſumendi ſunt *arg. Reg. 50. ff. de R. J.* ibi: *Culpa caret, qui ſcit, ſed prohibere non poteſt.* Strein. *hic nu. 2. & fin.* cum aliis a ſe allegatis. *arg. cap. Nihil 2. de Præſcript.* ubi Papa Italiæ Patritiæ reſcribit: *Nihil cum ſcandalo, nihil cum forali ſtrepitu vobiſcum nos velle de cauſis pauperum definire, vobis ſcripſiſſe meminimus; ſed illud vos ſcire credimus, taciturnitatem, atque patientiam noſtram futuris poſt me Pontificibus in rebus pauperum præjudicium non facturam.* Quæ fallentia etiam ad alios non ſuperiores a Doctoribus ob paritatem rationis merito extenditur, & inducitur, minime blandiri ſibi poſſe Principes de tacentium & non contradicentium ſubditorum conſenſu, quando illos collectis ſteuris & tributis exceſſive ac injuſte gravant: quod idem dic de inferioribus dominis directis ſubditos nimium gravantibus; quia miſelli ſubditi in hujuſmodi caſibus tacentes non tam voluntarie conſentire, quam metu majoris mali coacte dare cenſendi ſunt. 16

Fallit *quarto* in caſu, quo fur ſciente, & non contradicente domino rem illius ſurripit; quia in tali caſu dominus conſentire non præſumitur, ſed actionem contra furem inſtituere poteſt: cum ſic in odium furti Jura ſpecialiter ſtatuant. *leg. Si quis 91. ff. de Furtis.* ibi: *Si quis ſcit, ſibi rapi, & quia non poteſt prohibere, quievit, furti agere poteſt: at ſi potuit prohibere, & non prohibuit, nihilominus furti aget.* 17

Fallit *quinto*, & quidem univerſaliter, quotieſcunque de conſenſu vel diſſenſu tacentis, & non contradicentis verum non extat dubium, ſed ex circumſtantiis & conjecturis veriſimilius apparet, eum tacendo conſentire noluiſſe. Barboſ. *hic*, cum aliis, ad longum deducens, Regulam, *Tacens conſentire videtur*, tantum locum habere in dubio, in quo de Jure præſumitur conſentire, qui tacet, & non contradicit, cum facile poſſet, prout deſumitur ex verbo *videtur*; hinc ſi circumſtantiæ, & conjecturæ tollunt dubium, & veriſimilius pro diſſenſu militant, præſumi conſenſus prudenter non amplius poteſt. ideo in ſenſu Regulæ n. 4. poſito notanter additum eſt: *& contrarium ex conjecturis non apparet.* 18

REGU-

R E G U L A XLIV.

Is, qui tacet, non fatetur, ſed nec utique negare videtur.

S U M M A R I U M.

1 *Regula unde deſumpta?*
2 *Differt a priori; quia præſens de confeſſione, vel negatione: prior de conſenſu agit.*
3 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
4 *Tacens interrogatus a non Judice nec fatetur, nec negat.*
5 *Quare tacens cenſeatur conſentire, & non fateri?*
6 *Legitime interrogatus a Judice tacens habetur pro confeſſo.*
7 *Sicut & ille, qui ad articulos non reſpondet.*
8 *Qui duobus ſibi propoſitis ad unum reſpondet, & ad alterum tacet, hoc fateri cenſetur.*

1 DEſumitur hæc Regula ex *l. qui tacet 142. ff. de R. J.* ibi: *Qui tacet, non utique fatetur: ſed tamen verum eſt, eum non negare.*

2 Quæritur, I. quomodo hæc Regula intelligenda? Et quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Hanc Regulam minime convenire cum præcedenti, ut perperam putabant nonnulli, ſed multum differre ab ea; cum in priori agatur de conſenſu; an, & quando ex taciturnitate præſumi poſſit: præſens vero Regula de confeſſione, & negatione, & non niſi in caſu interrogationis procedit, utrum videlicet confiteri, vel negare cenſeatur, qui ab alio interrogatus nihil reſpondet, ſed tacet.

3 Reſp. II. Verus ſenſus Regulæ ſequens eſt: *Qui ad interrogationem alterius tacet, regulariter nec confiteri, nec negare præſumitur.* Ratio eſt; quia inter negare & confiteri tanquam duo membra datur medium, ſilere nempe & tacere, uti cum Gloſſa obſervant Dynus & Vivianus *hic*: & merito, eo quod licet in immediate ſibi contrariis excluſio unius ſit incluſio alterius, & econtra, ac unum neceſſario ineſſe debeat, uti ſit in ſanitate, & infirmitate, numero pari, & impari, cum unum alterum neceſſario excludat: corpus ſiquidem aut ſanum, aut infirmum eſſe debet, & tempore, quo ſanum eſt, infirmum eſſe nequit, ac econtra: numerus par, aut impar eſſe debet: ſi par eſt, impar eſſe non poteſt, & e converſo: aliter tamen res ſe habeat in extremis habentibus medium; cum nullum neceſſario inſit, ſed tertium mediare, ac ſubſiſtere valeat, prout contingit in colore albo, & nigro, quorum nullus neceſſario ineſt, cum res tertium aliquem colorem, flavum aut rubrum habere queat. Hinc ſimiliter, quia inter confiteri & negare mediat ſilere, & tacere, ac ſeipſo ſtare poteſt, quin inſit confiteri, aut negare; juſtus eſt Regulæ ſenſus: qui ad interrogationem alterius tacet, nec fatetur, nec negat.

4 Declaratur exemplis: ſic v. g. in caſu, quo quis extra judicium, vel etiam in judicio a non Judice interrogatur, an non hunc vel illud percuſſerit: an non hoc vel illud abſtulerit: hunc vel illum verbali injuria affecerit: an non mutuas pecunias mille florenorum a ſe acceperit, ſicque debeat: ſi tacet, nec fateri, nec negare cenſetur *ar. l. Si filius 19. ff. de Interrog. in Jure faciend.* & ratio præter jam dictam eſt; quia reſpondere non tenetur. Et profecto miſera foret hominum conditio, ſi quis cuivis interroganti affirmando, vel negando poſitive reſpondere teneretur; cum ſæpiſſime interſit tacere, & nihil reſpondere, ſicque medium inter negationem & confeſſionem tenere.

Cur autem tacens præſumatur conſentire, & non confiteri, in ratione alleganda diviſi ſunt Doctores: melior videtur, quam aſſignat Barb. *hic num. 9.* videlicet, quia conſenſus eſt actus voluntatis eligentis & quieſcentis, qui actus adeſſe merito præſumitur, dum quis contradicere facile poſſet, & non facit predicta in præcedenti Regula: confeſſio vero conſiſtit in aſſertione veri aut falſi, quorum nullum aſſerit, qui tacet. 5

Quæritur II. An? & quas Fallentias patiatur Regula præſens? Reſp. eam fallere *Primo* univerſaliter, quoties quis in judicio a Judice legitimo interrogatur, ſic enim interrogatus, qui tacet, pro confeſſo habetur, vel etiam in ſui damnum pro negante, *l. de Ætate 11. §. 4. de Interrog. in Jure faciend.* ibi: *Qui tacuit apud Prætorem, in ea cauſa eſt, ut inſtituta actione in ſolidum conveniatur, quaſi negavit, ſe hæredem eſſe.* Ratio eſt; tum quia hoc ipſo, quod legitime interrogatus, & reſpondere obligatus taceat, juſtam præſumendi cauſam præbet, veritatem contra ſe ſtare, ſeque eam tacite fateri velle: tum quia a Judice legitime interrogatus, reſpondere omittens contumax reputatur, ac propterea in pœnam contra ſe confeſſus in effectu habetur. *cit. l. De ætate 11. §. 4.* ibi: *nam qui omnino non reſpondet, contumax eſt: contumaciæ autem pœnam hanc ferre debet, ut in ſolidum conveniatur, quia prætorem contemnere videtur.* 6

Fallit *ſecundo* in quovis illo, qui in judicio ad poſitiones, ſeu articulos ab adverſario propoſitos, & a Judice approbatos reſpondere juſſus tacet, vel ſine cauſa reſpondere recuſat; quia etiam talis confiteri cenſetur, & pro confeſſo habetur. *c. 2. de Confeſſ. in 6.* ibi: *Si reus, vel procurator ipſius poſitionibus ab adverſario ſibi factis interrogatus, juſſuſque a Judice reſpondere abſque rationabili cauſa recuſet, aut nolit, ſeu contumaciter ſe abſentet, haberi debet ſuper iis, de quibus in iiſdem poſitionibus interrogatus extitit, pro confeſſo.* Ratio eſt, quæ in priori fallentia. 7

Fallit *tertio*, quando alicui in judicio objiciuntur duo, & is unum negat, vel in eo ſe excuſat, ad alterum vero tacet, cenſetur enim hoc tacite fateri. *c. Nonne 5. de Præſumpt.* ibi ſummarium ſic habet: *qui ex duobus illatis alterum negavit, reliquum affirmare præſumitur;* textus vero ſic ſonat: *Duo quippe illata fuerunt ei: unum negavit, alterum tacendo conceſſit,* 8

REGULA XLV.

Inſpicimus in obſcuris, quod eſt veriſimilius, vel quod plerumque fieri conſuevit.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde?*
2 Obſcurum, veriſimilius, & plerumque, *quid?*
3 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
Veriſimilitudo pro veritate habetur. Ibid.
4 *De ordinarie contingentibus fiunt leges.*
5 *Ordo procedendi in obſcuris.*
6 *Declaratur Regula exemplis Juris: & ſeqq.*
7 *Subſtitutio facta filio evaneſcit, ſi hic liberos procreat.*
8 *Mulier metu mortis monaſterium ingreſſa non cenſetur ibi tacite profeſſa, quamdiu cauſa metus durat.*
9 *Solvitur objectio contra Regulam.*

1 DEſumpta habetur hæc Regula ex *l. In obſcuris* 114. *ff. de Reg. Jur.* ibi: *In obſcuris inſpici ſolet, quod veriſimilius eſt, aut quod plerumque fieri ſolet.*

2 Quæritur Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Quid per verba, *In obſcuris*, dicere velit Regula, ſatis patet ex dictis ad Regulam XXX. *In obſcuris minimum eſt ſequendum. n.* 2. & 3. ubi videndum. Per *veriſimilius* autem intelligitur id, quod prudenter conſideratis conſiderandis circumſtantiis, & aliis ad genuinam veritatem ſervientibus; veritati magis conſentaneum apparet. Per *plerumque* vero id denotatur, quod in ejuſmodi, de quibus quæritur, actibus, negotiis, contractibus, diſpoſitionibus communiter, & ordinarie fieri ſolet, ac in regione fieri conſuevit.

3 Reſp. II. Verus Regulæ ſenſus hic eſt: *Quandocunque vera intentio, mens, & voluntas ſtatuentis, agentis, contrahentis, diſponentis &c. aliunde certo vel ſufficienter non apparet, illud ſequendum, judicandum, & tenendum eſt, quod prudenter, & æquo animo conſideratis conſiderandis ad cognoſcendam veritatem ſervientibus circumſtantiis, veritati magis conſentaneum, ſeu conforme apparet:* vel, *quod in hujuſmodi, de quibus quæritur, actibus, negotiis, aut diſpoſitionibus communiter & ordinarie fieri ſolet, ac in Regione fieri conſuevit. arg. l. Semper in Stipulationibus 34. ff. de Reg. Jur.* cujus textum allegavimus in *Regula XXX. num.* 3. cum Concordant. Ratio Regulæ quoad primam partem, de ſequendo veriſimili, eſt; quia veriſimilia quaſi pro veritate habentur, *arg. leg. cum quid* 3. *ff. de rebus creditis, ſi certum petatur*: adeo ut idem reputetur, veritatem pro ſe habere, & præſumptionem in veriſimili fundatam pro ſe habere, ut post Jaſon. bene advertit Strein. *hic n.* 2. *arg. l. Licet Imperat.* 74. *ff. de Legat. I.* & veriſimilitudo onus probandi nonnunquam in adverſarium rejiciat *arg. l. Sive poſſidetis* 16. *C. de Prob.* ac non niſi validioribus probationibus elidi valeat. *l. Non eſt veriſimile, fin. ff. quod metus cauſ.*

4 Secundæ vero partis, videlicet, quo deficiente veriſimili id attendatur, quod plerumque ſeu communiter & ordinarie fieri ſolet, ratio hæc eſt; quia ſicut Legislatores non de iis, quæ raro, ſed quæ frequenter contingunt, leges & jura condunt. *l. Ex his* 4. & *l. Nam ad ea* 5. *ff. de Legib.* ibi: *Nam ad ea potius debet aptari jus, quæ & frequenter & facile, quam quæ perraro eveniunt.* Sic etiam intentio & mens privatim diſponentium, & contrahentium in defectu alterius certitudinis juxta communiter & ordinarie fieri ſolita præſumi, & colligi debet. *arg. l. Certi conditio* 9. §. 8. *ff. de Reb. credit.* præſertim in Regione, in qua verſamur. *l. Semper* 34. *ff. de R. J.* ibi: *Si non appareat, quid actum eſt, erit conſequens, ut id ſequamur, quod in Regione, in qua actum eſt, frequentatur.*

5 Ut proin circa obſcura ſequens procedendi, præſumendi & ſequendi ordo ſit: & quidem Primo videndum, an non aliunde rei veritas, & quod actum eſt, appareat: hoc enim vere cognitum omnino ſequi, & tenere oportet; quia juſtum & æquum eſt, ut contrahentium voluntates, & pacta cuſtodiantur *c.* 1. *de Pactis* ibi: *aut inita pacta ſuam obtineant firmitatem, aut conventus (ſi ſe non cohibuerit) Eccleſiaſticam ſentiat diſciplinam. Dixerunt univerſi: Pax ſervetur, pacta cuſtodiantur*, & *leg. Semper* 34. *ff. de R. J.* ibi: *Semper in ſtipulationibus & in cæteris contractibus id ſequimur, quod actum eſt.* Secundo, ſi de hoc certo, vel ſufficienter non conſtat, id præſumendum, ſequendum, & tenendum, quod prudenter conſideratis conſiderandis veriſimilius apparet juxta tenorem hujus Regulæ. Tertio, ſi veriſimilius non apparet, id inſpiciendum, & ſequendum eſt, quod plerumque, ſeu communiter, & ordinarie fieri ſolet, juxta præſcriptum præſentis Regulæ, præſertim in Regione, in qua res acta eſt. *cit. l. Semper*, per textum *n. præced.* jam allegatum. Quarto, ſi neque hoc haberi poteſt, *minimum* ſequendum & tenendum eſt *cit. leg. Semper*, ibi: *Quid ergo, ſi neque Regionis mos appareat, quia varius fuit? Ad id, quod minimum eſt, redigenda ſumma eſt*, & *Reg.* 30. *de R. J. in* 6. ibi: *In obſcuris minimum eſt ſequendum*; cum in hoc partes certo conveniant, & errandi periculum magis declinetur juxta dicta ſuperius ad hanc Regulam, *n.* 4.

6 Declaratur etiam & firmatur ulterius Regula, ſenſuſque illius exemplis Juris: Sic enim *primo*, ut exemplificat Gloſſ. *hic* ſi maritus cum prius corrupta diu cohabitat, & poſtea mulier ex cauſa impotentiæ viri divortium petat, vir autem potentem ſe aſſerat, viro creditur, niſi impotentia manifeſta ſit, textu claro *can. ſi quis* 3. *cau.* 33. *q.* 1. Quia veriſimilius eſt, virum non defuiſſe ſuo officio.

7 Sic pariter 2. ſi quis proprium filium inſtituit hæredem, eique ſubſtituit Cajum, præſumitur ſubſtitutio facta ſub conditione: ſi filius meus ſine liberis deceſſerit. *l. Cum avus* 102. *ff. de Condition. & Demonſt.* Cum nec veriſimile, nec uſu receptum ſit, quod quis intendat filio aliquem ſubſtituere, ſi filius ipſe liberos progenerat, *l. Generaliter* 6. *verſ. cum autem, C. de Inſtit. & ſubſtit.* ibi: *Cum autem invenimus excelſi ingenii Papinianum in hujuſmodi caſu, in quo pater filiis ſuis ſubſtituit, nulla liberorum ex his procreandorum adjectione habita, optimo intellectu diſpoſuiſſe, evaneſcere ſubſtitutionem, ſi is, qui ſubſtitutione prægravatus eſt, pater efficiatur, & liberos ſuſtulerit; intelligentem, non eſſe veriſimile, patrem, ſi de nepotibus cogitaverit, talem feciſſe ſubſtitutionem.*

8 Sic 3. ſi mulier metu mortis a viro inferendæ ad monaſterium fugit, ibique, quamdiu cauſa durat, permanet, tacite profeſſa non cenſetur; quia veriſimile eſt, eam perſeveraſſe in monaſterio ex eadem cauſa, ex qua fuit ingreſſa, conſequenter cauſa ceſſante, mortuo nempe viro, egredi, & alteri nubere poſſe, textu expreſſo *c.* 1. *de His, quæ vi, met. cauſ.*

9 Objici contra Regulam communiter ſolet. In judiciis probatio neceſſario concludere debet, nec ſufficit oſtendere, rem ſic eſſe poſſe, ſed neceſſe eſt, probare, eam revera ſic eſſe. *arg. l. Matrem* 17. *C. de Probat.* cum Concord. ergo veriſimilitudo ad rem nihil facit. Sed Reſp. Probationem concludentem neceſſariam eſſe tunc, quando haberi poteſt: ſecus eſſe, ſi haberi nequit, in tali enim caſu ad præſumptionem, præſertim in veriſimilitudine fundatam, ex utroque Jure in ſubſidium datur recurſus. Hinc, prout ſupra de Regula XXX. dictum, ita & de præſenti dicitur, quod ſit *ſubſidiaria*.

REGU-

REGULA XLVI.

Is, qui in Jus ſuccedit alterius, eo Jure, quo ille, uti debebit.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde?*
2 *Succeſſor alius eſt univerſalis: alius particularis. & quis?*
3 *Succeſſor univerſalis, præſertim hæres, active & paſſive ſuccedit in omne jus defuncti.*
4 *Etiam hæres particularis ſuccedit taliter quoad partem, cujus eſt hæres.*
5 *Succeſſoribus univerſalibus æquiparantur etiam Prælati Eccleſiaſtici, qui proin debent ſolvere debita defuncti nomine Eccleſiæ facta.*
6 *Succeſſor etiam particularis ſuccedit active & paſſive, quod prior dominus circa rem particularem habuit.*
7 *Excepta actione perſonali, quæ ad eum non tranſit: nec nocet ei mala fides prioris domini, bene vero ſucceſſori univerſali.*
8 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
9 *Declaratur exemplis: & tribus ſeqq.*
Succeſſor univerſalis, v. g. hæres debet ſolvere omnia debita defuncti. Ibid.
10 *Idem debet facere ſucceſſor in Regno.*
11 *Succeſſor poteſt conveniri vi reſcripti contra anteceſſorem impetrati.*
12 *Defuncti jus ita inhæret hæredi, ut propter hoc ſubinde etiam aliunde ſua perdere debeat.*
13 Mors omnia ſolvit: *quomodo intelligendum?*
14 *Donator poteſt revocare ex cauſa donationem, non item hæres illius: & quare?*
15 *Marito circa dotem majus jus competit, quam hæredi illius; quia eſt privilegium perſonale.*
16 *Fallit Regula 1. in Mandato 2. In Contractu Societatis 3. In precario.*
17 4. *In donationibus inter virum & uxorem.*
18 5. *Univerſaliter in omnibus Privilegiis perſonalibus.*

1 DEſumpta habetur hæc Regula ex *l. Qui in Jus, 177. ff. de Reg. Jur.* ibi: *Qui in jus, & dominium alterius ſuccedit, jure ejus uti debet.* Cui concordat *Regula 79. de R. J. in 6.* ibi: *Nemo poteſt plus juris transferre in alium, quam ſibi competere dignoſcatur.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? Et quis verus illius ſenſus ſit? Ante reſponſionem Notandum cum Dyno & Strein *hic n. 1.* duplicem eſſe & dici *Succeſſorem* in jus alterius, Univerſalem videlicet, & particularem, ſeu, quod idem eſt, ſingularem. *Univerſalis* eſt, qui in univerſum, ſeu in totum jus alterius ſuccedit, ejuſque perſonam repræſentat, uti ſunt hæres, bonorum poſſeſſor, & ex Trebellianica poſſeſſor, fidei commiſſarius, qui etiam proprie ſucceſſores vocantur, quia in jus univerſum defuncti ſuccedunt *l. quoties. 9. §. 12. ff. de Hæred. inſtit. l. Prætor. 117. ff. de Reg. Jur.* ibi. *Prætor bonorum poſſeſſorem hæredis loco in omni cauſa habet. l. In pari. 128. ff. eod. Hi, qui in univerſum jus ſuccedunt, hæredis loco habentur*, juncta *l. Nihil. 24. ff. de V. S.* ibi: *Nihil eſt aliud hæreditas, quam ſucceſſio in univerſum jus, quod defunctus habuit.* Succeſſor *Particularis*, ſeu *Singularis* eſt, qui non in totum jus, ſed in certam aliquam rem, vel jus alterius ſuccedit, uti ſunt legatarii, donatarii, emptores &c. qui proprie ſucceſſores in rem appellantur *l. Quædam. 9. §. Is autem ff. de Edendo. & l. Etiam. 8. ff. de Jure jur.* ibi: *Etiam ſi in rem ſucceſſerint.* cum Concord. Hoc Notato

3 Reſp. I. Regula de ſucceſſore univerſali tam active, quam paſſive intelligenda eſt: Active quidem; quia omne jus agendi, excipiendi, fruendi &c. tam reale, quam perſonale, etiam mixtum, & in rem ſcriptum, quod prius competebant defuncto, competit poſtea hæredi. Paſſive vero, quia jus agendi, excipiendi &c. quod alicui competebat contra defunctum, competit eidem etiam contra hæredem ipſius. Dynus *hic* cum communi aliorum *a. pr. Inſtit. de perpet. & temp.* Ratio eſt, tum quia defunctus, & hæres ipſius, fictione Juris pro una eademque perſona habentur *Novell. 38. pr.* ibi. *Cum utique noſtris videtur legibus, unam quodammodo eſſe perſonam hæredis, & ejus, qui in eum tranſmiſit hæreditatem*; conſequenter jus, quod uni active vel paſſive competit, etiam alteri competere debet: cum non debeat una eademque res, vel perſona diverſo Jure cenſeri *c. Cum in tua. 30. de Decimis.* Tum, quia nemo poteſt plus juris transferre in alium, quam ſibi competere dignoſcatur, *c. Nemo. 79. de Reg. Jur. in 6.* conſequenter, ſi defunctus jus exceptionis habuit, exceptionem etiam hæres pati debet: ſi fundum ſervitute affectum tranſtulit, ſervitute eadem etiam apud hæredem fundus manebit affectus.

Quæ cuncta intellige non tantum de hærede univer- 4
ſali, ſive ex aſſe, ſed etiam de hærede ex parte tantum; quia quod Juris in toto, idem etiam in qualibet parte illius eſt *l. Quæ tota. 76. ff. de Rei vindicat.* ibi: *Quæ de tota re vindicanda dicta ſunt, eadem & de parte intelligenda ſunt*: ut proin ſicut hæres ex aſſe ex toto, ſic hæres ex parte, pro ea parte, in qua hæres eſt, perſonam defuncti repræſentet, jure illius active & paſſive fruatur, & utatur, licet in partibus reliquis pro extraneo habeatur, *l. Si adulta. 6. de Hæred. act.*

Succeſſoribus univerſalibus æquiparantur etiam Præ- 5
lati Eccleſiaſtici tam ſæculares quam Regulares; cum etiam ad hos, tanquam legitimos ſucceſſores, ab anteceſſoribus jus agendi, & excipiendi active, ac paſſive, nomine Eccleſiæ, vel Monaſterii tranſeat: ut proin ſucceſſor pacta anteceſſoris, nomine Eccleſiæ inita, ſervare teneatur *can. Eleutherius. 30. cau. 18. q. 2.* & geſta ab ipſo rata habere *c. Quoniam. 14. de Offic. deleg.* ac debita ab eodem contracta ſolvere *c. 1. de Solut.* ibi: *Sicut filius debita patris ſolvere tenetur, ita Prælatus ſui prædeceſſoris pro Eccleſiæ neceſſitate contracta.* Hæc tamen, quoad Prælatos, intellige de illis geſtis & pactis, quæ nomine Eccleſiæ, & alias legitime ſunt facta: privatas ſiquidem obligationes anteceſſoris Prælati, vel alias illegitime factas ſucceſſor præſtare non tenetur, *c. Veniens. 8. de Tranſact.* ubi Summarium ſic habet: *Tranſactio facta de rebus Eccleſiæ per Prælatum ſine Superioris conſenſu non obligat ſucceſſorem.* Ratio ſubjungitur in textu illis verbis? *Cum inter perſonas facta potius, quam inter Eccleſias videatur: nec pacta inter alios acta aliis obeſſe patiamur*: patetque amplius ex traditis *Lib. I. Tit. 10. de His. quæ a Prælat. ſine conſenſu Capit. & Lib. III. Tit. 13. de Rebus Eccleſ. alienand.*

Porro ſucceſſorem particularem, ſeu ſingularem 6
quod attinet, de eo etiam Regula intelligenda venit, ita, ut in hunc quoque, facta rei traditione, tota cauſa, idemque jus active & paſſive tranſeat, quod in eadem re prior dominus habuit *l. Alienatio. 67. ff. de contrahend. Empt.* ibi: *Alienatio cum ſit, cum ſua cauſa dominium ad alium transferimus, quæ eſſet futura, ſi apud nos ea res manſiſſet: Idque toto Jure Civili ita ſe habet: præterquam ſi aliquid nominatim ſit conſtitutum.* juncta *l. Traditio. 20. ff. de Acquirend. rer. domin.* ibi: *Quoties autem dominium transfertur ad eum, qui accipit, tale transfertur, quale fuit apud eum, qui tradit. Si ſervus fuit fundus, cum ſervitutibus tranſit: ſi liber, uti fuit. Et ſi forte ſervitutes debebantur fundo, qui traditus eſt, cum jure ſervitutum debitarum transfertur.*

7 Ea tamen differentia inte univerſalem, & particularem ſucceſſorem notanda eſt, quod actio mere perſonalis non tranſeat ad ſucceſſorem ſingularem ſine ceſſione nec contra eum, *l. Quod ſæpe. 35. §. Si res, ff. de contrah. Empt.* ibi: *qui alienam rem vendiderit, cum is nullam vindicationem, aut condictionem habere poſſit, ob id ipſum damnandus eſt: quia ſi ſuam rem vendidiſſet, potuiſſet eas actiones ad emptorem transferre.* & *l. quædam. 9. §. Is autem. ff. de Edend.* cum Concord. a Dyno citatis *hic n. 7.* Hinc expediti Juris eſt, quod legatario donatario, emptori, tanquam ſucceſſori ſingulari non noceat mala fides legantis, donantis, aut vendentis, quin præſcribere valeat, *l. An vitium. 5. ff. de divers. tempor. præſcript.* ibi: *An vitium auctoris, vel donatoris, ejuſque, qui mihi rem legavit, mihi noceat; ſi forte auctor meus juſtum initium poſſidendi non habuit, videndum eſt? Et puto, neque nocere, neque prodeſſe: nam denique & uſucapere poſſum, quod auctor meus uſucapere non potuit.* Dum econtra mala fides noceat ſucceſſori univerſali, ſeu hæredi, ita, ut hic rem a defuncto mala fide poſſeſſam nullo modo præſcribere valeat, prout cum communi aliorum late probavimus lib. II. Tit. 26. a n. 134. Item contra hæredem, hæreditario nomine conventum, etiam doli actio datur. Dynus *hic leg. Hæredibus. 13. ff. de Dolo* ibi: *Item adverſus hæredes de dolo actio erit danda.*

8 Reſp. II. Verus ſenſus Regulæ hic eſt: *Qui in alterius dominium, vel jus ſive univerſale, ſive particulare ſuccedit, eodem jure, quod ille alter habuit, active & paſſive uti poteſt, & debet: ſeu, eodem iure, quo prior, in ſui ſavorem gaudet, idemque, quod prior, contra ſe ſuſtinere debet.* Per Jura & rationes jam allegatas, Solum addendum eſt, Regulam non tantum de proximis, ſeu immediatis, ſed etiam mediatis, & poſterioribus hæredibus, tanquam ſucceſſoribus procedere, Strein *hic n. 3.* & ratio eſt, quia etiam hæredis hæres appellatione hæredis venit.

9 Declaratur Regula ulterius præter jam adducta adhuc aliis Juris exemplis; & quidem præcipue, quod, ſicut ſucceſſor alterius, jure illius in ſui favorem gaudet per dicta, ſic jura contra illum; & exceptiones paſſive ſuſtinere, ac reales obligationes ejuſdem præſtare debeat; ſic enim hæres tam neceſſarius, quam extraneus ſolvere tenetur omnia debita defuncti, ſive ex vero, ſive quaſi contractu, ſive aliunde contracta: ſic etiam pœnas pecuniarias, ad quas defunctus damnatus fuit, ſolvere debet hæres *l. Commiſſa 14. ff. de Publican. & Vectigal.*

10 Sic etiam ſucceſſores in Regno & Principatu ſervare debent pacta & contractus anteceſſorum, *arg. c. 1. de Probat.* alias enim nemo eſſet, qui cum illis commercium habere vellet, quod in detrimentum ipſius boni publici redundaret; uti poſt Baldum in *leg. Princeps, ff. de Legibus,* bene obſervat Strein *hic n. 4.*

11 Sic rurſus ſucceſſor poteſt conveniri vi reſcripti contra anteceſſorem impetrati, *arg. c. Dilect, 17. de Foro compet.* & ibi conveniri poteſt & debet hæres, ubi conveniendus erat defunctus, *l. Hæres abſens. 19. pr. ff. de Judiciis:* ibi: *Hæres abſens ibi defendendus eſt, ubi defunctus & conveniendus.* Sic etiam laicus hæres Clerici, lite cum defuncto jam conteſtata, coram Judice Eccleſiaſtico convenitur, & econtra Strein *hic* cum communi DD. *arg. l. Venditor. 49. ff. eod,* quorum ratio eſt; quia hæres cum defuncto fictione Juris eadem cenſetur eſſe perſona. *Novell. 48. pr.*

12 Porro defuncti jus active & paſſive ita hæredi adhæret, ut etiam impediat ea, quæ alias eidem aliunde competunt: ſic enim ſi mater bona paterna filii vendit quamvis male agat, tamen ſi filius hæres matris eſſe velit, non poteſt ſic vendita recuperare, dicendo: ergo hæc vendita bona repeto, non ut hæres matris, ſed ut bona mea a patre mihi relicta, *l. Cum a Matre. 14. C. de Rei vindic.* Sic etiam, ſi filius rem aliquam, paterno teſtamento alienari prohibitam extra familiam male vendat, non poteſt hujus vendentis hæres alienationem revocare, dicendo, ſe in re alienata fuiſſe ſubſtitutum, conſequenter eam a defuncto, non potuiſſe alienari, *leg. Filius familias. 114. §. 15. ff. de Legat. I. & Leg. Vindicantem, ff. de Evict.*

13 Objici ſolet contra Regulam: Mors omnia ſolvit *Novell. 22. c. 20. pr.* Ergo Jura non tranſeunt ad hæredem. Sed Reſp. hoc intelligendum eſſe de mere perſonalibus, talibus, quæ perſonæ ita ſunt propria, ut alteri convenire nequeant, indeque cum ipſa pereant: qualia ſunt vota mere perſonalia, quæ morte voventis omnia ſolvuntur, & extinguuntur, nec ad hæredes tranſeunt, uti cum communi aliorum diximus *l. 3. t. 34. de Voto & voti redempt. n. 4.* Item quoad crimina, & pœnam criminalem, ne ulterius progrediatur pœna, quam delicta *l. Sancimus. 22. C. de Pœnis.* ibi: *Peccata igitur ſuos teneant Authores, nec ulterius progrediatur metus, quam reperiatur delictum,* niſi forſan ex delicto defuncti aliquod commodum ad hæredem pervenerit; circa hoc enim etiam hæres tenetur, & conveniri poteſt. *l. In Hæredem. 26, ff. de Dolo. Ne alieno ſcelere ditetur l. un. C. ex Delictis defunct. & l. Quod diximus. 16. §. 2. ff. quod met. cauſ. geſt.* ibi: *Quod turpiter, vel ſcelere quæſitum eſt, ad compendium hæredis non debet pertinere.* Secus eſt de realibus juribus, quæ minime ſolvuntur morte, per dicta & probata hactenus.

14 Objicitur 2. Donator habet jus revocandi donationem ob ingratitudinem donatarii, quod tamen ius non competit hæredi, textu expreſſo *c. fin. de Donat.* ibi: *Propter ejus ingratitudinem, in quem liberalitas eſt collata, donatoris perſona de rigore juris potuit eam revocare: ſi forte in ipſum impias manus injecerit, aut ſibi atroces injurias, ſeu grave rerum ſuarum damnum, vel vitæ periculum inferre præſumpſerit; quod tamen ad donatoris, qui hoc tacuit, non extenditur ſucceſſores.* juncta *l. fin. C. de Revocat. Donat.* Reſp. cum Gloſſ. *in cit. c. fin. verſ. Etenim.* Jus revocandi donationem ideo non competere hæredi, quia donator tacendo, & non revocando, ſicque moriendo præſumitur injuriam ingrato donatario remiſiſſe. forſitan eo fine, ut & ipſe facilius veniam impetret a Deo ſuorum peccatorum. Remittens autem jus ſuum nec ipſe amplius illud revocare poteſt, multo minus hæres ipſius, *can. quam periculoſum. 8. can. 7. q. 1.* ibi: *nec recipere id poſtmodum potuerit, quod ſemel ceſſit.* & *l. Quæritur. 14. §. 9. ff. de Ædilit. Edict.* ibi: *Remittentibus enim actiones ſuas non eſt regreſſus dandus.*

15 Objicitur 3. Marito illud privilegium competit, ne conveniatur de reſtituenda dote ultra id, quod commode poteſt, & tamen hæres illud totum reſtituere debet *leg. Maritum. 12. ff. Soluto Matr.* ibi: *Maritum in id, quod facere poteſt, condemnari, exploratum eſt: ſed hoc hæredi non eſſe præſtandum,* ergo hæres non ſuccedit in omne jus defuncti. Reſp. Hoc eſſe privilegium mere perſonale mariti quia talis, indeque ſicut alia privilegia mere perſonalia cum perſona extingui, *l. Quia tale. 13. ff. Solut. Matr.* ibi: *Quia tale privilegium perſonale eſt, & cum perſona extinguitur.*

16 Quæritur II. An? & quales Fallentias habeat Regula XLVI? Reſp. Quamvis Regula alias procedat in omnibus contractibus; tamen Fallit 1. in Mandato *l. Qui negotia. 34. §. 1. ff. Mandati.* 2. in Contractu Societatis *l. Actione. 65. §. 9. ff. pro Socio.* ibi: *Morte unius Societas diſſolvitur nec hæres ſocii ſuccedit.* 3. in Precario; licet enim precarium etiam ad hæredem illius, qui precario conceſſit, tranſeat: tamen non tranſit ad hæredem illius, qui precario rogat. *leg. Cum precario. 12. §. 1. ff. de Precario.* ibi: *Precario rogatio, & ad hæredem ejus, qui conceſſit, tranſit: ad hæredem autem ejus qui precario rogavit, non tranſit; quia ipſi duntaxat, non etiam hæredi, conceſſa poſſeſſio eſt.*

17 Fallit 4. in Donationibus inter virum, & uxorem; hæ enim a donantibus revocari poſſunt, non item ab hæredibus ipſorum, ſed confirmantur morte donantis. *l. Cum hic ſtatus. 32. §. 2. ff. de Donation. inter virum & uxorem:* niſi donans ante mortem pœniteat, & donationem revocet tacite vel expreſſe. *cit. l. Cum hic ſtatus. §. 4.* ibi; *Sed ubi ſemel donatorem pœnituit, etiam hæredi revocandi poteſtatem tribuimus, ſi appareat, defunctum evidenter revocaſſe voluntatem.* juncto *c. fin. eod.* ibi: *quæ tamen penitus evaneſcit, ſi revocetur ab eo tacite vel expreſſe.* Quando autem tacite revocata cenſeatur

dona-

donatio inter virum & mulierem, ſufficienter declaratum habetur *l. 4. Tit. 20. de Donation. inter virum & uxorem. ſ. 1. a. n. 21.*

18 Fallit 5. & quidem univerſaliter in cunctis privilegiis mere perſonalibus, utpote quæ ad ſucceſſorem nunquam tranſeunt, ſed cum perſona extinguuntur, prout in ſimili jam diximus ſupra *n.* 15. Quia univerſaliter juxta *l. In omnibus. 68. ff. de Reg. Jur. In omnibus cauſis id obſervatur, ut ubi perſonæ conditio locum facit beneficio, ibi deficiente ea, beneficium quoque deficiat.* Concordat *Regula 7. de Reg. Jur. in 6. Privilegium perſonale perſonam ſequitur, & cum perſona extinguitur.*

REGULA XLVII.

Præſumitur ignorantia, ubi ſcientia non probatur.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde?*
2 *Intelligenda eſt de ſola ignorantia facti:*
3 *Et quidem alieni.*
4 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
5 *Declaratur exemplis: & ſeqq.*
7 *Papa per ſuas leges non cenſetur derogare ſtatutis & conſuetudinibus locorum, niſi exprimat.*
8 *Ubi præſumitur ſcientia, allegans ignorantiam, eam probare debet.*
9 *Poteſt probari triplici modo.*
10 *Fallit Regula in notoriis, & in iis, quæ ſcire debemus ex officio.*

1 HÆc Regula multum concordat cum Regula XIII. *de R. J. in 6. Ignorantia facti, non Juris excuſat.* eamque ulterius declarat: & deſumpta cenſetur ex iiſdem legibus.

2 Quæritur, I. quomodo hæc Regula intelligenda? Et quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Quamvis Regula iſta generaliter loquatur, tamen de ſola Ignorantia Facti, non Juris intelligenda venit, uti poſt Dynum bene obſervat Gloſſ. hic communiter recepta, quia eorum quæ Juris ſunt, non ignorantia, ſed ſcientia regulariter præſumitur, indeque ignorantia eorum non excuſat, per dicta ſupra *ad cit. Reg. 13. de Reg. Jur. in 6.*

3 Immo non de quavis, ſed de alieni duntaxat facti ignorantia intelligenda eſt; quia propria facta ignorare, nemo prudenter præſumitur, per dicta ad *cit. Reg. 13.* ubi etiam declaratum habetur, quid ſit Ignorantia ut ſic: & quid ignorantia Juris & facti, proprii & alieni.

4 Reſp. II. Verus ſenſus Regulæ hic eſt: *Facti alieni Ignorantiam habere in dubio quivis præſumitur, niſi probetur, eum tale factum ſciviſſe.* Ratio Regulæ eſt; quia, uti jam ſupra *ad Reg. 13. n:* 10. dictum eſt, facta aliena fere innumera, ac diverſa ſunt, indeque etiam expertiſſimos, & prudentiſſimos facile latere, & fallere poſſunt, uti dicitur *l. 2. ff. de jur. & Facti Ignorant.* conſequenter ſtante dubio in judiciis Ignorantia merito præſumitur; ita, ut onus probandi ſcientiam transferatur in adverſarium, qui, ſi eam non probet, hoc ipſo jam Ignorantia facti ex præſumptione, ſufficienter probata, & ignorans pro excuſato habetur, uti poſt Gloſſ. in *l. 1. C. ad S. C. Macedon.* bene docet Barb. *hic num. 2.*

5 Declaratur, & firmatur Regula exemplis Juris: Sic enim ſi quis in Clericum clericaliter non incedentem, indeque ex præſumptione ignorans, eum eſſe Clericum, manus violentas injiciat, non excommunicatur *c. ſi vero. 4. de Sentent. Excom.* Sic etiam dominus ignorare præſumitur, ſervum ſuum militiæ nomen dediſſe, indeque ſervi reſtitutionem petere poteſt. *l. ſuper ſervis. 6. C. qui militar. poſſ.* Sic inſuper tutor præſumitur ignorare, ſe tutorem eſſe conſtitutum, ac propterea pupillus adverſarius probare tenetur, illum hoc ſciviſſe. *l. Hoc autem 6. ff. de Adminiſtr. & Periculo Tutor.* ibi: *Hoc autem, quod cognovit tutor, pupillus probare debebit.*

6 Sic ulterius ignorare præſumitur pars litigans, ſententiam definitivam contra ſe latam fuiſſe, ac propterea fatalia appellandi ei non currunt, niſi a die notificatæ ſententiæ, *l. 1. ſ. fin. ff. quando appelland.* ibi: *ſi adverſum abſentem fuerit pronunciatum, biduum, vel triduum, ex quo quis ſcit, computandum eſt, non ex quo pronuntiatum eſt.*

Sic rurſus Summi Pontifices, quia præſumuntur ignorare particulares conſuetudines, & ſtatuta locorum, tanquam quid facti, eis per conſtitutionem generalem derogare non cenſentur, niſi exprimant, eleganti textu *cap. 1. de Conſtit. in 6.* ibi: *Licet Romanus Pontifex (qui jura omnia in ſcrinio pectoris ſui cenſetur habere) conſtitutionem condendo poſteriorem, priorem, quamvis de ipſa mentionem non faciat, revocare noſcatur, quia tamen locorum ſpecialium, & perſonarum ſingularium conſuetudines & ſtatuta (cum ſint facti, & in facto exiſtant) poteſt probabiliter ignorare, ipſis, dumtamen ſint rationabilia, per conſtitutionem a ſe noviter editam (niſi expreſſe caveatur in ipſa) non intelligitur in aliquo derogare.* 7

Objicitur autem contra Regulam: Dantur multi caſus, in quibus etiam facti alieni ignorantia non præſumitur, ſed probari debet: ſic enim *c. fin. qui Matrim. accuſ. poſſ.* diſponitur, ne quis admittatur ad accuſandum matrimonium prævis denuntiationibus in facie Eccleſiæ contractum, niſi juramento affirmet, & probet, ſe impedimentum matrimonii prius ignoraſſe. Pariter non admittitur ad impugnandam electionem, pro qua votum dedit, etiamſi dicat, ſe inhabilitatem electi antea ignoraſſe, niſi juramento talem ignorantiam probet *c. Nulli 8. de Elect. in 6.* ibi: *de hujuſmodi autem ignorantia fidem faciat proprio juramento.* Reſp. cum Strein *hic* & aliis, hos & ſimiles caſus non obeſſe Regulæ; quia hæc tantum dicit, *in dubio* præſumi ignorantiam facti, non autem ibi, ubi ceſſante dubio militat rationabilis præſumptio, & veriſimilitudo contra allegantes ignorantiam facti alieni; in hujuſmodi enim caſibus allegans ignorantiam, eam probare tenetur. Et ideo, quia in præfatis Juris caſibus talis præſumptio etiam habetur, allegans ignorantiam, eam probare merito adigitur. Loquendo enim de primo caſu, merito ſuſpectus eſt ille, & præſumitur contra illum, qui matrimonium præviis denuntiationibus in facie Eccleſiæ contrahi ſcivit, & tacuit, poſtea primum ſub prætextu ignorantię matrimonium accuſare vult: ſicut & ille, qui electionem etiam ſuo voto factam, prætextu prius ignoratæ inhabilitatis in electo impugnat; cum ipſe de habilitate eligendi diligenter prius inquirere ex officio obligatus fuiſſet. 8

Porro in caſibus, in quibus allegans ignorantiam, eam probare tenetur, ob præſumptionem ſibi contrariam, poteſt eam probare triplici modo: uti bene *hic* advertit Vivian. & quidem primo medio juramento, *arg. cit. c. fin. qui Matrim. accuſ. & c. Nulli. 8. de Elect. in 6.* Secundo, probando id, ex quo neceſſario ſequitur: te ignoraſſe, v. g. quia fuiſti tunc furioſus, phreneticus; *arg. c. Cum dilectus 3. de Succeſſ. ab inteſt.* Tertio, probando id, ex quo non quidem neceſſario, attamen veriſimiliter ſequitur, te ignoraſſe, puta, quia fuiſti abſens. Gloſſ. *hic* 9

Quæritur II. An? & quibus Fallentiis ſubjecta ſit Regula XLVII? Reſp. Eam fallere 1. in iis, quæ 10

ſunt

Digitized by Google

ſunt publica, & notoria. Vivianus *hic* cum communi aliorum; quia in his non ignorantia, ſed ſcientia præſumitur, per Jura allegata ſupra ad *Reg. 13. n. 19.* Fallit 2. ob dictam rationem in iis, quæ quis etiam in facto ex officio indagare, & ſcire tenetur, cum ſcire, & ſcire debere, ac facile poſſe æquiparentur, per Jura citata in memorata *Reg. 13. n. 9.* indeque facti ignorantia non excuſet Paſtorem juxta *cap. quamvis* 10. *de Reg. Jur.* ibi: *Non enim poteſt eſſe Paſtoris excuſatio, ſi lupus oves comedit, & Paſtor neſcit.* Fallit 3. ita, ut non tantum facti alieni juxta Regulam, ſed etiam facti proprii præſumatur ignorantia in caſu, de quo diximus ad ſæpe *citat. Regulam 13. num. 11.*

REGULA XLVIII.

Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria vel jactura.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde?*
2 *In ſenſu disjunctivo ſufficit unum verificari in conjunctivo omnia verificari debent.*
3 *Regula eſt intelligenda in ſenſu copulativo, & quare.*
4 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
5 *Cum injuria alterius locupletari dicitur, qui rem alterius injuſte accipit, vel retinet: etſi poſtea perdat:*
6 *Item qui utitur rebus alienis, ut ſuis parcat: vel diutius, quam conceſſum.*
7 *Regula procedit etiam in cauſis privilegiatis, vel in pupillis:*
8 *In Republica:*
9 *In Eccleſiis & Monaſteriis.*
10 *Fallit Regula in caſu, quo quis Chirographum de mutuo accepta pecunia dedit, quam non accepit.*
11 *Item ſi quis ex errore judicialiter agnitus eſt cohæres.*
12 *Qui cum damno quidem, ſed abſque injuria alterius locupletatur, non agit contra Regulam.*
13 *Privilegia ita debent interpretari, ut vel nullum, vel minus præjudicium afferant tertio.*

1 DEſumitur hæc Regula *ex l. jure naturæ*, 206. *ff. de Reg. Jur.* ibi. *Jure naturæ æquum eſt, neminem cum alterius detrimento, & injuria fieri locupletiorem.* Cui concordat *l. Nam hoc natura. 14. ff. de Condict. indebiti.* ibi: *Nam hoc natura æquum eſt, neminem cum alterius detrimento fieri locupletiorem.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Ante reſponſionem notandum, controverſiam eſſe inter Doctores, an Regula ſit intelligenda in ſenſu disjunctivo, vel copulativo? Gloſſa ſiquidem *hic* poſt Dynum *hic n. 1.* vult, eam in ſenſu disjunctivo eſſe ſumendam: conſequenter non tantum illum contra Regulam agere, qui locupletatur cum injuria alterius, ſed etiam illum, qui ſine alterius injuria, attamen cum detrimento, & damno illius locupletatur. Rationem dant; quia Regula in ſenſu disjunctivo adhibito termino *vel* expreſſe loquitur illis verbis: *cum alterius injuria, vel jactura:* ubi autem ſenſus ſic disjunctive ponitur, ſufficit unum verificari, *l. Plane. 94. §. 2. ff. de Legat. I. l. Si illud 27. ff. de Legat. II.* ibi: *Si illud, aut illud legatum ſit, unum legatum eſt*, juncta *l. Cum pupillus. 78. §. 1. ff. de Condition. & Demonſtrat.* ibi: *Disjunctivo modo conditionibus adſcriptis, alteram defeciſſe non oberit, altera vel poſtea adimpleta*, cum Concord. ſicut econtra illa, quæ in copulativo ſenſu per terminum & proponuntur, omnia verificari debent. *l. ſi hæredi 5. ff. de Condition. inſtit.* ibi, *ſi hæredi plures conditiones conjunctim datæ ſint, omnibus parendum eſt, quia unius loco habentur.* Verum his non obſtantibus.

3 Reſp. I. Quamvis Regula in ſenſu disjunctivo loquatur, tamen in ſenſu copulativo intelligenda eſt; conſequenter ille duntaxat contra Regulam agit, qui cum damno, & injuria alterius locupletatur: non item ille, qui quidem cum damno, & detrimento alterius, non autem cum injuria illius, ſed juſto titulo locupletior fit. Magnerius in *cit. l. Jure naturæ. ff. de Reg. Jur.* Menock. *Conſil. 787. num. 19.* Taccin. *hic. num. 1.* & alii; Ratio eſt; tum, quia Regula 206. *ff. de R. J.* ex qua noſtra deſumitur, etiam in ſenſu copulativo loquitur: Tum quia terminus disjunctivus *vel* ſubinde etiam pro termino copulativo & in jure ſumitur *l. cum quidam. 4. §. Melius itaque. C. de Verb. & Rer. ſignificat.* ibi: *Melius itaque nobis viſum eſt, omni hujuſmodi verboſitate exploſa, conjunctionem, aut, pro & accipi, ut videatur copulativo modo eſſe prolata.* Et quidem tunc præcipue quando alias ſequeretur abſurdum, uti in propoſito eſſe videtur; cum innumeri caſus ab hac Regula eſſent reprobati, qui in jure pro juſtis habentur: quod utique abſurdum videtur; ſic enim ſi cum ſolo detrimento alterius, ſine injuria ejuſdem locupletari vi hujus Regulæ non liceret, omnes etiam legitimæ præſcriptiones eidem eſſent contrariæ: item omnia lucra in bello juſto reportata; innumera commoda ex variis contractibus cum alterius detrimento juſte acquiſita: nec non cuncta illa compendia, quæ ob bonum Reipublicæ uni, cum jactura alterius, obveniunt. Hinc

4 Reſp. II. Verus Regulæ ſenſus ſequens eſt: *Nemo debet cum alterius injuria, & jactura, ſeu detrimento locupletari.* Ratio eſt; quia non ſolum Juris poſitivi, ſed etiam naturalis eſt; *neminem injuſte lædere: ſuum cuique tribuere*, relinquere, & non auferre, *l. Juſtitia. 10. ff. de J. & J. & §. Juris. 3. Inſtit. eod.* ut proin merito ad propoſitum dicat Eloquentiæ Princeps, *l. 3. Offic. hominis incommodo ſuum augere commodum magis eſt contra naturam, quam mors, quam paupertas, quam dolor, quam cætera, quæ poſſunt aut corpori accidere, aut rebus externis.*

5 Dicitur autem quis *cum injuria & jactura alterius* locupletari, qui rem alienam injuſte accipit, vel retinet, ſuiſque rebus commiſcet, & iis pro ſuo commodo utitur, etiamſi poſtea apud eum pereant, *l. Si ipſa res. 18. ff. quod me. cauſ. geſt.* ibi: *Si ipſa res, quæ ad alium pervenit, in pecuniam, vel aliam rem converſa eſt, nihil amplius quærendum, quis exitus ſit, ſed omnino locuples factus videtur, licet poſtea deperdat.* Item etiam ille, qui ab alterius ſolutione cum ejuſdem injuria ſe liberat, vel alterum ſibi obligat, *l. Cum Mulier. 50. ff. Donat. inter Virum & Uxor.*

6 Rurſus cum injuria & jactura alterius locupletari dicitur, qui, ut parcat ſuis, utitur rebus alienis, v. g. equis ad vehendum, bovibus ad arandum, navibus ad navigandum, curribus, inſtrumentis, ſupellectili &c. item, qui re aliena ſibi conceſſa ultra tempus utitur, item qui ſe, ſuaſque res a communi onore ſubtrahit, & alienas ſubjicit. Strein, *hic n. 1.* hoc ipſo enim quod alienis utens, ſuas res conſervet locupletior factus cenſetur, quia pauperior factus non eſt; cum alias ſuis uti, eaſque utendo conſumere, ſicque in illis pauperior fieri debuiſſet, *l. In pupillo. 47. ff. de Solut.* ibi: *Nam hoc ipſo, quo non eſt pauperior factus, locupletior eſt.*

7 Porro Regula noſtra generaliter ad omnes, etiam

alias

alias privilegiatas perſonas, & cauſas ſe extendit; quia hæ quoque Juri naturali, in quo Regula noſtra fundatur, juxta dicta *num.* 4. ſubjectæ ſunt, indeque jus ſuum cuique tribuere, & relinquere, neminem lædere, ac conſequenter cum alterius injuria & jactura locupletari non debent: Hinc in ſpecie etiam pupilli ea, ex quibus cum injuria, & jactura fierent locupletiores, reſtituere vel compenſare debent. *l. Si pupilli 6. pr. ff. de Negot. geſt.* ibi: *Sed & pupillum, modo ſi locupletior fuerit factus*, juncta *l. In pupillo* 47. & *l. Si pupilli*, *66. ff. de Solut.*

8 Sic etiam Reſpublica, etſi Jure pupilli gaudeat, *l. Rempublicam 3. C. de Jure Reſpubl.* ibi: *Rempublicam ut pupillam extra ordinem juvari moris eſt*: tamen cum injuria, & gravamine aliorum lucrum capere non poteſt; ſicut nec Princeps, nec fiſcus, *l. 1. C. de Naufrag.* ibi: *Si quando naufragio navis expulſa fuerit ad litus, vel ſi quando aliquam terram attigerit, ad dominos pertineat: Fiſcus meus ſeſe non interponat. Quod enim jus habet fiſcus in aliena calamitate, ut de re tam luctuoſa compendium ſectetur.*

9 Sic ulterius Eccleſia quoque, & Monaſterium, etſi res indebite alienatas repetere poſſit, ſi tamen pretium pro ea acceptum reſtituere debet, ne cum injuria & jactura alterius locupletetur prout jam dictum & probatum habetur *l. 3. tit. 13. de rebus Eccleſ. alien. num. 56. & ſeqq.*

10 Quæritur II. An, & quas fallentias patiatur Regula XLVIII. Reſp. Eam quoad forum externum fallere *primo* in caſu, quo quis alteri chirographum dedit de mutuo accepta ab eo pecunia; in hoc enim caſu chirographum habens exigere poteſt pecuniam in chirographo contentam, licet eam mutuo nondum dederit, ſi debitor chirographum intra biennium non repetat, & de non numerata pecunia nullam exceptionem faciat *l. In Contractibus 14. C. de non numerat. pecun.*

11 Fallit *ſecundo* in foro externo in caſu, quo quis cohæres judicialiter agnitus partem hæreditatis accipit, eam reſtituere non amplius tenetur, etſi poſtea plene conſtet, eum verum hæredem de Jure non fuiſſe, *l. Cum putarem 36. ff. Famil. Erciſcund.* ibi. *Cum putarem, te cohæredem meum eſſe, idque verum non eſſet, egi tecum Familiæ Erciſcundæ judicio, & a Jure invicem adjudicationes, & condemnationes factæ ſunt: quæro, rei veritate cognita, utrum condictio invicem competat, an vindicatio, & an aliud in eo, qui hæres eſt: aliud in eo, qui hæres non ſit, dicendum eſt? Reſpondi: qui ex aſſe hæres erat, ſi eum putaret, Titium cohæredem habere, acceperit cum eo familiæ Erciſcundæ judicium, & condemnationibus factis ſolverit pecuniam, quoniam ex cauſa judicati ſolvi, repetere non poteſt.* Dicitur tamen notanter in utraque fallentia: *quoad forum externum*; quia, uti cum aliis bene advertit Strein. *hic n. 3.* Tac. *n.* 10. in foro conſcientiæ ille, qui pecuniam, quam mutuam non dedit, repetit, & acquirit, retinere non poteſt, ſed reſtituere tenetur: ſicut & ille, qui ſciens, ſe hæredem non eſſe, pro tali quibuſcunque tandem artibus in foro externo ſe probavit, partem hæreditatis acceptam reſtituere debet, ne cum injuria & jactura alterius locupletetur. Niſi forſan hic poſterior bona fide credens, ſe cohæredem eſſe, litem inceperit, & cauſam lucratus fuerit: quia tunc authoritate rei judicatæ, quæ ex præſumptione juris, & de jure directam probationem in contrarium non admittente, pro veritate habetur, dominium rei juſte acquirit, eo fere modo, quo in Præſcriptione.

12 Fallere Regulam *tertio* in omnibus, in quibus quis cum damno quidem, ſed ſine injuria alterius locupletatur, ſicquo in utroque foro ſecurus eſt, uti in præſcriptione, juſto bello, variis contractibus, privilegiis, dicunt illi, qui Regulam in ſenſu disjunctivo juxta dicta *n.* 2. intelligendam eſſe volunt. Verum quia nos eam in ſenſu copulativo intelligi debere ſupra *n.* 3. docuimus, hos caſus inter fallentias non numeramus.

13 Illud tamen circa Privilegia ſpecialiter notandum duximus, quod, cum hæc plerumque aliis aliquo modo præjudicent, ea in dubio ita accipiantur, ut vel nullum, vel minus præjudicium afferant. *arg. c. quid per novale 21. de V. S. & c. de Eccleſiaſticis 8. cauſ. 25. q. 2.* ibi: *De Eccleſiaſticis Privilegiis, quod veſtra fraternitas ſcribit, hoc poſtpoſita dubitatione teneat; quia, ſicut noſtra defendimus, ita ſingulis quibuſque Eccleſiis ſua jura ſervemus: Nec cuilibet favente gratia, ultra, quam meretur, impertior, nec ulli hoc, quod ſui juris eſt, ambitu ſtimulante derogabo: Sed fratres meos per omnia honorare cupio, ſicque ſtudeo honore ſingulos ſubvehi, dummodo non ſit, quod alteri jure ab altero poſſit opponi.* Dicitur autem notanter: in dubio; quia ubi verba privilegii ſunt clara, juxta ea, non obſtante aliqua jactura tertii (dummodo in jure jam quæſito non ſit) procedendum eſt; quia juxta Brocardicum: *Verba clara non admittunt interpretationem, neque voluntatis conjecturam*; prout amplius dictum habetur *l. 1. tit. 2. de Conſtit. §. ib. num. 384. & ſeq.*

R E G U L A XLIX.

In pœnis Benignior eſt Interpretatio facienda.

S U M M A R I U M.

1 *Regula unde?*
2 *Eſt intelligenda, quando verba circa pœnas ſunt dubia:*
Ubi pœnæ clare ſtatutæ, non poteſt in illis diſpenſare Judex inferior.
3 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
4 *Declaratur exemplis.*
5 *Fallit Regula 1. in pœna Excommunicationis, utpote quæ indefinite poſita ſemper major intelligitur.*
6 *Fallit 2. in delicto Contumaciæ.*
7 *Fallit 3. in interdicto: huic enim ſi ſubjicitur civitas, etiam ſuburbia interdicta cenſentur.*
8 *Fallit 4. in delictis atrocibus.*
Cogitationis pœnam nemo patitur. Ibid.

1 DEſumitur hæc Regula ex *l. Factum cuique 155. in fin. ff. de R. J.* ibi: *In pœnalibus cauſis benignius interpretandum eſt.* Cui concordat *l. Interpretatione 42. ff. de Pœnis* ibi: *Interpretatione legum pœnæ molliendæ ſunt potius, quam exaſperandæ.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? Et quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Regulam tantum procedere in dubio, ſeu tunc, quando in lege, ſtatuto, vel alia diſpoſitione pœna certa claris verbis non invenitur, impoſita. Hoc enim ubi invenitur, juxta clarum textum habet Judex procedere, & pœnam nec exaſperare, nec mitigare poteſt, prout jam dictum eſt *lib. 1. Tit. 2. §. 17. num. 428.* cum verba clara non admittant interpretationem per dicta *n. fin.* in præcedenti Regula, & Judex inferior miniſter duntaxat legis, & executor illius ſit, nullam habens in ea diſpenſandi, aut mutandi poteſtatem: nec gloriam in ſeveritate, vel clementia affectare debeat, *l. Perſpiciendum 11. ff. de Pœnis.* ibi: *Perſpiciendum erit judicanti, ne quid aut durius, aut remiſſius conſtituatur, quam cauſa depoſcit: Nec enim aut ſeveritas, aut clementiæ gloria affectanda eſt: ſed perpenſo judicio, prout quæque res expoſtulat, ſtatuendum eſt.* Hinc

3 Reſp. II. Verus Regulæ ſenſus hic eſt: *Quando in lege,*

Digitized by Google

lege, vel alia diſpoſitione verba circa pœnas non certa & clara, ſed ambigua ſunt, mitior, & benignior interpretatio facienda eſt. Ratio eſt; quia *Odia reſtringi, & favores convenit ampliari*: per *Reg.* 15. *de R. J. in* 6. Et *ſemper in dubiis benigniora præferenda ſunt*, *leg. Semper* 56. *ff. de R. J.* atque *in obſcuris minimum* (id eſt, minus gravans, & obligans) *eſt ſequendum*, *Reg.* 30. *Jur. in* 6. Siquidem ea *tanto digniora ſunt imitatione, quanto excellentiora pietate*, *can. fin. diſt.* 9.

4 Declaratur, & firmatur Regula exemplis Juris; Nam præter ea, quæ ad propoſitum jam adduximus in explicatione *cit. Regulæ* 15. & 30. ac *lib.* 1. *Tit.* 2. *§.* 17. ſi varia pœna pro delicto disjunctive in Jure inflicta habetur, vi hujus regulæ mitior eligenda eſt, *can. Eos*, 42. *diſt.* 50. *can. Si quis* 41. *cau.* 24. *q.* 1. Item ſi verba legis pœnam perpetuam, vel temporalem importare poſſunt, aſſumenda eſt temporalis, *c. Ex literis* 11. *de Conſtit.* ubi Summarium ſic habet: *Pœna ſimpliciter appoſita, intelligitur temporalis, non perpetua*. Et ubi in illa reperitur verbum: *puniantur priventur* &c. non addito ly *ipſo Jure*, vel *ipſo facto*, uti *c. Quia propter* 42. *de Elect.* intelligendum eſt de privatione, vel punitione, per ſententiam Judicis, non ipſo facto, aut jure. Gloſſa *hic* communiter recepta. Si amputanda eſt manus, ſiniſtram potius, quam dextram, vel aridam, ſi quæ habetur, utpote minus utilem accipere debemus; Nam præter jam allegata Jura univerſaliter etiam rapienda eſt occaſio, quæ præbeat benignius reſponſum. *l. Rapienda* 168. *ff. de R. J.* Plura exempla vide apud Gloſſ. *hic*.

5 Quæritur II. An? Et in quibus fallat Regula præſens? Reſp. in ſequentibus, & quidem 1. Fallit in pœna Excommunicationis. Quandocunque enim ſive per ſententiam, ſive per decretum, ſive in Jure imponitur pœna Excommunicationis, non de minori, ſed majori intelligenda eſt: *c. Si quem* 59. *de Sent. Excom.* ibi: *Si quem ſub hac forma verborum; illum excommunico: vel ſimili, a Judice ſuo excommunicari contingat, dicendum eſt, eum non tantum minori, quæ a perceptione Sacramentorum, ſed etiam majori excommunicatione (quæ a communione fidelium ſeparat) eſſe ligatum*.

6 Fallit 2. in delicto contumaciæ: contra hanc enim Judicem ea pœna, *quæ magis timeri debet*, procedere opportet, uti habetur *c. & §. fin. Ut lite non conteſtata*. Idque merito; quia contumacia delictis addita malitiam auget, indeque majore caſtigatione indiget: præſertim cum hæc animæ contumaci proſit, cujus in Eccleſiaſticis, præcipua ratio habenda eſt. Felin. *in c. fin. de Præſumpt.* Barb. in *c. Veniens de Presbyt. non baptizato*. Strein *hic num.* 3.

7 Fallit 3. in materia Interdicti; quia ſi interdicitur civitas, etiam ſuburbia cenſentur interdicta, ne in vilipenſionem legis ab interdicta civitate facile confugiatur ad ſuburbia: ſic pari ratione ſi interdicitur Eccleſia, etiam Capellæ, & Cæmeterium eidem contigua manent interdicta: *c. Si civitas* 17. *de Sentent. Excom. in* 6. ibi: *Si civitas, caſtrum, aut villa ſubjiciantur Eccleſiaſtico interdicto, illorum ſuburbia, & continentia ædificia eo ipſo volumus interdicta. Nam licet prædicta videantur alias murorum ambitu terminari: hoc tamen caſu ne vilipendi valeat ſententia interdicti (quod fieret, ſi poſſet in ipſorum ſuburbiis, vel continentibus ædificiis licite celebrari ut prius) expedit, interpretationem facere latiorem. Ratione quoque ſimili, ſi ſit Eccleſia interdicto ſuppoſita, vel ſubjecta, nec in Capellis ejus celebrari, nec in Cæmeterio ipſius, eidem Eccleſiæ contiguis poterit ſepeliri: ſecus ſi ei contigua non exiſtant*.

8 Fallit 4. in delictis valde atrocibus, utpote in quibus ſeveriora ſunt eligenda. Peckius *hic n.* 8. Taccin. *hic n. fin. arg. l. Divus* 33. *ff. de Re judicat.* ibi: *rem ſevere vindica*: adeo ut, licet alias conformiter Regulæ benigne interpretando verba legis pœnalis cum effectu ſint intelligenda, *can. Hæc autem verba* 17. *de Pœnitent. diſt.* 1. ſolaque voluntas, & conatus non ſufficiant; quia *cogitationis pœnam nemo patitur*, *can. Cogitationis* 41. *de Pœnit. diſt.* 1. & *l.* 1. *§.* 2. *ff. quod quiſque Juris*, ibi: *Quid enim obfuit conatus, cum injuria nullum habuerit effectum?* tamen in attrociſſimis delictis punitur affectus, licet non fuerit ſecutus effectus, ut habetur *l. Si quis* 5. *C. de Epiſcop. & Clenc.* ac Gloſſ. in *c. fin. verſ. Conatus de Sponſal.* plures ad propoſitum citans caſus: & ſpecialiter in Jure diſpoſitum habetur de criminibus læſæ Majeſtatis, *l. Quiſquis* 5. *pr. C. ad Leg. Jul. Majeſt.* ibi: *eadem enim ſeveritate voluntatem ſceleris, qua effectum, puniri Jura voluerunt*.

R E G U L A L.

Actus legitimi conditionem non recipiunt, neque Diem.

S U M M A R I U M.

1 *Regula unde deſumpta?*
2 *Actus legitimi ſunt in duplici ſenſu: in primo ſunt, & vocantur tales, qui legibus exiſtunt conformes.*
3 *In ſecundo autem ſenſu, & ad propoſitum ſunt illi, quorum valor in futurum ſuſpendi nequit, indeque conditionis, vel diei appoſitæ incapaces ſunt.*
4 *Conditio alia eſt de præterito, alia de præſenti alia de futuro, ultima alia de contingenti, alia de neceſſario.*
5 *Regula eſt intelligenda de actibus legitimis in ſecundo ſenſu acceptis.*
6 *Ponitur verus Regulæ ſenſus.*
7 *Conditionem de præterito, & præſenti omnes actus legitimi recipiunt:*
8 *Sicut etiam conditionem de futuro neceſſario:*
9 *Nec non conditionem de futuro contingenti, quæ ex natura actus neceſſario tacite ineſt:*
10 *Non item illam, quæ quidem tacite, ſed non ex natura actus ineſt:*
Differentia inter hanc, & priorem conditionem: Ibid.
11 *Declaratur Regula exemplis Juris: & ſeqq.*
Solvitur Inſtantia de additione hæreditatis. Ib.
12 *Electiones, & poſtulationes non recipiunt conditionem de futuro:*
13 *Neque Sacramenta. excepto Matrimonio: quod tamen etiam vitiatur per appoſitionem ejus ſubſtantiæ contrariam.*
Conditio turpis, vel impoſſibilis etiam adjecta, habetur pro non adjecta, ideoque non invalidat: Ibid.
14 *Cenſuræ patiuntur appoſitionem de futuro.*

1 Regula hæc deſumpta habetur ex *l. Actus* 77. *ff. de R. J.* ibi: *Actus legitimi, qui non recipiunt diem, vel conditionem, veluti emancipatio, acceptilatio, hæreditatis aditio, ſervi optio, datio tutoris in totum vitiantur per temporis, vel conditionis adjectionem*. Quamvis enim aliqui, ſed pauci velint, hanc Regulam civilem a canonica differre; cum hæc univerſaliter, & indiſtincte de actibus legitimis loquatur: civilis vero, hoc ipſo, quod dicat, *actus legitimi, qui non recipiunt diem*

diem vel conditionem: actuſque hujuſmodi ſpecificet, tacite innuat eſſe etiam aliquos actus legitimos, qui diem, ſeu certum tempus recipiunt; tamen verior, ac communior, immo quaſi certa eſt opinio eorum, qui dicunt, utramque Regulam invicem convenire, ac in nullo differre; cum, uti ex ſequentibus patebit, nec Regula canonica velit, quod nullus actus legitimus recipiat adjectionem temporis, vel conditionis, ſed tacite idem dicat, quod civilis: & hæc non ſolum illos, quos exempli cauſa adduxit, ſed etiam plurimos alios legitimos actus diei & conditionis incapaces eſſe velit.

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Ante reſponſionem Notandum hic cum Barboſ. Actus legitimos in duplici accipi ſenſu: *Primo* quidem, quod omnes illi ſint, & vere dicantur actus legitimi; qui a Jure ſcripto, ſeu lege inventi, introducti, & approbati ſunt; quicunque enim talis actus legibus conformis, conſequenter legitimus eſt. Et in hoc ſenſu non tantum ſupra in Regula ſpecificati, ſed etiam omnes alii a Jure approbati contractus, utpote legibus & Juri conformes, actus ſunt legitimi.

3 *Secundo*, & ad propoſitum actus legitimi ſunt, & vocantur illi, qui vel ex natura ſua, vel ſpeciali legis diſpoſitione appoſitionem conditionis, vel diei, ſeu temporis non recipiunt: eo quod ſtatim certo valeant, ſuumque purum habeant effectum, conſequenter tempus, vel conditionem ſuſpenſivam valoris non patiantur, & hoc ipſo, ſi quæ adjicitur, invalidi & nulli evadant; cum dies vel conditio ſuſpenſiva ſubſtantiæ, ſeu eſſentiæ illorum, quam ex natura, vel ſpeciali diſpoſitione Juris habent, immediate ſit contraria.

4 Prænotandum ulterius, conditionem aliam eſſe *de præterito*, v. g. contraho tecum, ſi Titius jam eſt mortuus: aliam *de præſenti*, v. g. ſi Cajus de facto gaudet hoc vel illo officio: aliam *de futuro*: & hanc ultimam aliam eſſe *contingentem*, aliam *neceſſariam*: *Contingens* eſt v. g. ſi Cæſar in proximo conflictu reportabit victoriam: *neceſſaria*, ſi cras ſol orietur: uti magis patebit ex ſequentibus. Hoc prænotato

5 Reſp. I. Ad quæſtionem *num.* 2. poſitam, Regulam non eſſe intelligendam de quovis actu legitimo juxta primum ſenſum n. 2. declaratum, ſed de actibus legitimis in ſecundo ſenſu *n.* 3. declarato acceptis. Neque intelligenda eſt de conditione præterita, aut præſenti, ſed de futura, eaque non neceſſaria, ſed contingenti. Quod non de quolibet actu legitimo Regula intelligatur, Ratio evidens eſt; cum omnes actus humani a noſtra libera propria voluntate, & conſenſu, tanquam ſubſtantiali puncto proveniant, & dependeant: *leg. Conſenſu.* 2. *ff. de Obligat. & Action.* ibi: *Conſenſu fiunt obligationes in emptionibus, venditionibus, locationibus, conductionibus, Societatibus, mandatis &c.* juncta *l. Obligationum ſubſtantia.* 3. *ff. eod.* Nam naturalis libertas voluntatis exigit, ut hoc, vel illo modo, ſub hac, vel illa conditione quivis contrahere valeat, hoc ipſo, quod ſuæ quiſque rei moderator & arbiter ſit, *l. in re mandata*, 21. *Cod. Mandati*. Prout etiam plurimi actus & contractus diem, & conditionem accipiunt, ſub eaque legitime fiunt, uti patet ex *Tit. ff. de Condition. & Demonſtrat. & Tit. ff. de in diem addictione*, cum concordant. Probatum ergo manet, quod Regula intelligi debeat non de quovis, ſed de illis duntaxat actibus legitimis prout in ſecundo ſenſu accipiuntur.

6 Reſp. II. Verus ſenſus Regulæ ſequens eſt: *Actus legitimi illi, quorum valor, & effectus in futurum contingentem eventum ex ipſa natura actus, vel diſpoſitione Juris ſuſpendi nequit, ſed ſtatim ac fiunt, ſubſiſtere debent, appoſitionem conditionis de futuro contingenti, vel dies, aut temporis non recipiant, ſeu non patiuntur, indeque appoſitione unius, vel utriuſque illico invalidi, & irriti exiſtunt.* Ita in re omnes. Ratio ſupra *num.* 3. jam eſt allegata; quia videlicet appoſitio conditionis de futuro contingenti, vel temporis futuri ſubſtantiæ eorum immediate contraria eſt, conſequenter facit, quod appoſita valere nequeat, uti magis patebit ex Juris exemplis infra adducendis.

7 Dicitur autem notanter *conditionis de futuro*: quia conditionem de præſenti, vel præterito etiam præfati actus legitimi omnino recipiunt. Ratio eſt; quia talis conditio valorem actus non ſuſpendit: cum hic illico valeat, & ſubſiſtat, ſi conditio de præſenti, vel præterito a parte rei, etiam ignorante contrahente, vera eſt, v. g. ſi dicis; *accepto hæreditatem, vel contraho tecum, ſi Rex Romanorum de facto adhuc vivit:* vel, *ſi verum eſt, quod mercatoribus hoc, vel illud dederit privilegium:* aditio hæreditatis, & contract[illegible] ſtatim a tempore, quo facti ſunt, validi exiſtunt, ſi tunc Rex Romanorum adhuc vixit, vel ſi præfata privilegia revera dedit; ſi autem hoc verum non eſt, actus etiam illico a tempore, quo fiunt, invalidi ſunt, textu claro *l. Cum ad præſens*, 37. *ff. de Reb. credit.* ibi. *Cum ad præſens tempus conditio confertur, ſtipulatio non ſuſpenditur: & ſi conditio vera ſit, ſtipulatio tenet: quamvis tenere contrahentes conditionem ignorent: veluti, ſi Rex Parthorum vivit, centum millia dare ſpondes. Eadem ſunt, & cum in præteritum conditio confertur.* Accedit, quod conditio de præſenti, vel præterito pro vera conditione non habeatur, ſeu proprie talis non ſit, *lib. Etiamſi jus*, 3. §. 13. *ff. de Bonis Libert.* ibi: *Si tamen in præteritum collata ſit conditio, vel ad præſens, non videtur ſub conditione inſtitutus. Aut enim impleta eſt? & pure inſtitutus eſt: aut non eſt? & nec hæres inſtitutus eſt*, juncto §. *Conditiones*, 6. *inſtit. de Verb. Obligat.*

Dicitur notanter ulterius: *de futuro contingenti*; quia conditio de futuro neceſſario, ſeu quæ neceſſario evenire debet, v. g. ſi dicis: *Contraho, ſi cras ſol orietur:* vel, *ſi etiam Imperator Turcarum mori debet:* non pro conditione appoſita habetur, nec actum ſuſpendit, vel moratur, ſed illius appoſitione non obſtante actus ſtatim valebit, *arg. cit. l. Cum ad præſens, & cit. §. Conditiones* 6. *inſtit. de verb. oblig.* ac *l. Si pupillus.* 9. §. 1. *ff. de Novationibus*, ibi: *qui ſub conditione ſtipulatur, quæ omnino extitura eſt, pure videtur ſtipulari*, Barboſ. *hic n.* 4. Taccin. *hic n.* 4. 8

Ubi tamen advertendum, etiam conditionem de futuro contingenti, quæ ex natura actus tacite neceſſario ineſt, non ſuſpendere actum, nec vitiare, etſi exprimatur, & actui apponatur, ut ſi tutoris dationi, quæ eſt actus legitimus, apponitur hæc conditio: *ſi ſatisdederit*: id eſt, ſi ſecuritatem per fidejuſſionem præſtiterit; quia licet hæc conditio ſit de futuro contingenti, tamen cum dationi tutoris ex natura actus tacite inſit, non ſuſpendit, nec vitiat valorem. Barboſ. *hic n.* 19. *arg. l.* 1. & 2. *C. de Tutor. & Curatore, qui ſatis non dedit.* Sicut etiam non ſuſpenditur, nec vitiatur actus, quando in contractu, vel obligatione deducuntur fructus naſcituri, etiamſi hæc conditio expreſſe apponatur: *ſi naſcentur*; quia hæc conditio ex natura neceſſario ineſt, *arg. l.* 1. *ff. de Condition. & Demonſtrat.* 9

Secus eſt de conditione, quæ non ex natura actus ineſt, ſed ab extrinſeco, ex libera diſponentis voluntate apponitur, hæc enim, licet tacite inexiſtens non vitiet actum, tamen expreſſe appoſita vitiat eundem. Barboſ. *loc. cit.* ubi differentiam inter præcedentem, & hanc conditionem, illam ponit, videlicet, quod conditio, quæ ex natura actus neceſſario tacite ineſt, etiam expreſſe appoſita non ſuſpendat, nec vitiet actum. Illa vero, quæ ex natura ipſius actus non ineſt, licet tacita non vitiet actum, tamen ſi ex diſponentis voluntate expreſſe apponitur, legitimum annullet actum. Unde & de hac conditione futura contingenti intelligendum eſt illud quod; Regulæ civili 77. *ff. de R. Jur.* ad finem ſubjungitur illis verbis: *Nonnunquam tamen actus ſuprascripti tacite recipiunt,* (intellige conditiones) *quæ aperte comprehenſa vitium adferunt.* 10

Cæterum declaratur, & firmatur amplius Regula, ejuſque ſenſus exemplis Juris: & quidem imprimis illis, quæ ab ipſa Regula Juris Civilis *n.* 1. allegantur, quia omnes ibi recenſiti actus ſunt etiam inter illos legitimos, qui ſuſpenſionem in futurum non patiuntur, ſed ſtatim valere, & ſuum effectum habere debent, conſequenter conditionem de futuro contingenti, vel tempus in futurum non recipiunt, ſed illius appoſitione illico invalidi exiſtunt. Nec dicas: hæres quis ſub conditione de futuro, atque ad incertum tempus inſtitui po- 11

teſt, *§. Hæres. 9. Inſtit. de Hæred. inſtit.* ibi: *Hæres & pure, & ſub conditione inſtitui poteſt.* juncta *l. In tempus 62. ff. eod.* ergo etiam ſaltem aditio hæreditatis cum conditione de futuro contingenti fieri poterit. Reſp. enim negando conſeq. & paritatem: diſparitas eſt, quod per aditionem hæreditatis actu inducatur repræſentatio teſtatoris: non item per inſtitutionem hæredis.

12 Sic ulterius electiones & poſtulationes conditionem de futuro non recipiunt, *c. In Electionibus, 2. de Elect. in 6.* ibi: *In Electionibus & poſtulationibus, ac ſcrutiniis, ex quibus jus oritur eligendi, vota conditionalia, alternativa, vel incerta penitus reprobamus.*

13 Sic inſuper Sacramenta cuncta (Matrimonio excepto) quia ſunt tales actus legitimi, quorum valor, & effectus adhibita debita materia, forma, & intentione Miniſtri, ſuſpendi in futurum non poteſt, conditionem de futuro non recipiunt. Barboſ. *hic nu. 9.* Strein *hic num. 2.* Tacin. Dicitur tamen notanter. *Matrimonio excepto*; quia, etſi conditiones contra ſubſtantiam matrimonii militantes illud illico vitient, ac invalident, & conditiones turpes, vel impoſſibiles pro non adjectis habeantur, *c. fin. de Condit. appoſit.* ibi: *Si conditiones contra ſubſtantiam conjugii inferuntur, puta, ſi alter dicat alteri: contraho tecum, ſi procreationes prolis evites: vel donec inveniam aliam honore, vel facultatibus ditiorem: aut, ſi pro quæſtu adulterandam te tradas: matrimonii contractus, quantumcunque ſit favorabilis, caret effectu. Licet aliæ conditiones appoſitæ in matrimonio, ſi turpes, aut impoſſibiles fuerint, debeant propter ejus favorem pro non adjectis haberi*; tamen aliæ conditiones honeſtæ etiam de futuro contingenti; v. g. *contraho tecum Matrimonium, ſi pater meus ſit conſenſurus, ſi hoc, vel illud officium obtinebis: ſi Papa* (caſu quo poteſt) *in impedimento inter nos verſante diſpenſabit*: apponi poſſunt, prout contra nonnullos ample probavimus *L. IV. Tit. 5. de Condit. Appoſit.* additis certis cautelis; quamvis Sanchez *lib. 5. de Matrimon. diſp. 1. n. 5.* non ſine fundamento dicat, in tali caſu conditionem non afficere ipſum matrimonium, ſed ſolum conſenſum.

Volunt aliqui etiam cenſuras inter actus legitimos in 14
ſecundo ſenſu *n. 3.* declarato numerare: verum minus recte; quia ex Jure ſatis clare habemus, quod cenſuræ diem & conditionem recipiant, ac ſub illa ferri valeant, præſertim contra contumaces; valet enim ſententia excommunicationis ſic lata; niſi Sempronio ſatisfeceris intra menſem, excommunicatum te eſſe cognoſcas: ſi interea reus non appellet *c. Præterea 40. de Appellat.* ibi: *Niſi Sempronio intra viginti dies ſatisfeceris, te excommunicatum: vel ſuſpenſum, aut interdictum eſſe cognoſcas*, cum Concord. patetque ex praxi Tribunalium. Barb. *hic n. 11.* Taccin. *hic* cum communi aliorum.

REGULA LI.

Semel Deo dicatum non eſt ad uſus humanos ulterius transferendum.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde deſumpta?*
2 *Quid per* Deo dicatum *intelligatur?*
3 *Et quid per verba* ad uſus humanos?
Ligna dirutæ Eccleſiæ non debent ad ſæcularium profanos uſus applicari. Ibid.
4 *Ponitur verus Regulæ ſenſus.*
5 *Declaratur exemplis & ſeq.*
7 *In neceſſitate Eccleſiæ poſſunt etiam Calices, & alia vaſa ſacra vendi.*
8 *Sicut etiam pro redemptione captivorum, vel ſublevanda extrema neceſſitate egentium.*
9 *Servus invito domino ordinatus ei reſtitui debet.*

1 DEſumitur hæc Regula ex *c. Mancipia. 3. de Rerum permut.* ibi ad finem: *Quod enim ſemel Deo conſecratum eſt, ad humanos uſus transferri non decet.* Concordat *can. 4. cau. 19. quæſt. 3.* & *c. Ad hæc 4. de Religioſis Domibus.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. cum Gloſſ. & Dyno *hic*, eam præcipue intelligendam eſſe non de quibuſcunque rebus Deo dicatis, ſed de rebus conſecratione, vel benedictione Eccleſiaſtica ſacratis, ſeu *Sacris* effectis: aut publica, præſertim Papali, vel Epiſcopali Authoritate Eccleſiaſtica ad cultum divinum, & miniſterium ſacrum deputatis; ſiquidem res Eccleſiarum non ſacræ, etſi Deo ſint dicatæ, ad uſus humanos bene tranſeunt, v. gr. fruges terræ, jumenta &c. ad Eccleſiam ſpectantia, utpote quæ etiam ad uſus profanos ob bonum Eccleſiæ vendi poſſunt; ſicut & ipſæ poſſeſſiones & bona immobilia Eccleſiarum adhibita debita ſolemnitate *c. ſine exceptione. 52. cau. 12. q. 2.* quia, etſi Deo ſint dicatæ, tamen proprie ſacræ, ſeu ſacratæ non exiſtunt.

3 Per verba *ad uſus humanos* dicere vult Regula ad uſus ſæculares, ſeu ſæcularium; quia nonnullæ res ſacræ, v. g. ligna dirutæ Eccleſiæ quamvis ad uſus profanos laicorum applicari non poſſint, tamen ad uſum Clericorum id fieri poteſt, *can. 38. de Conſecrat. diſt. 1.* ibi: *Ligna Eccleſiæ dedicatæ non debent ad aliud opus jungi, niſi ad aliam Eccleſiam, vel igni ſunt comburenda, vel ad profectum in Monaſterio fratribus, in laicorum vero uſum non debent admitti*, ubi Gloſſa *v. ad profectum*, addit: *non tamen indifferenter, ſed vel in Capitulo, vel in dormitorio, vel in aliis Religioſis locis, non in coquina, vel vineis paſtinandis.*

Reſp. II. Verus Regulæ ſenſus hic eſt: *Res, quæ,* 4
vel per conſecrationem, vel per benedictionem ſacratæ, vel ſacræ factæ ſunt, veluti Eccleſiæ, Altaria, Cæmeteria, Monſtrantiæ, Calices, Patenæ, paramenta Eccleſiaſtica, & reliqua ſacra ſupellex: item Monaſteria, Hoſpitalia, aliaque loca pia, authoritate Papali, vel Epiſcopali ad uſum divinum, ſacrum miniſterium, cauſaſve pias, principaliter ordinata, ad ſæcularium, ſeu laicorum profanos uſus transferenda, & adhibenda amplius non ſunt, per jura hactenus præſertim *n. 1.* allegata. Et ratio eſt; quia reverentia præfatis ſacris, ſeu ſacratis rebus debita merito exigit, ne contra primum, ac principalem finem ad profanos ſæcularium uſus amplius applicentur; cum qui contra debitam reverentiam facit, ſacrilegium committat, juxta dicta & probata ad Regulam juris 7. *de R. J. in Quinto Decretalium*: ubi plura exempla practica etiam ad præſentem Regulam ſervientia adduximus, quæ ibidem videnda, ne ſuperflua fiat repetitio.

Pro majori tamen claritate ſupradictis alia adhuc ju- 5
ris exempla adducimus: Sic enim primo quando Epiſcopus calicem ad ſe delatum inſcio, vel invito domino conſecrat, non poteſt eum amplius Domino laico reſtituere, ſed debet pretium illius exhibere, eſtque caſus ſpecialis, quo quis etiam invitus privatur re ſua, *can. Comperimus. 2. cau. 14. quæſt. 6.* ibi: *Præcipimus, ut, quia, quod ſemel conſecratum eſt, eis non valet ultra reſtitui, ſtudii tui ſit, ut ipſe Epiſcopus debeat pretium dare*, niſi forſan dominus haberet Capellam Domeſticam conſecratam, vel ſaltem benedictam, in qua ex legitima diſpenſatione Eccleſiaſtica celebrari valent Miſſæ; quia in tali caſu calix conſecratus non reſtituitur ad profanos

ſanos uſus domini laici, ſed ad ſacrum uſum Sacerdotum Miſſas ibidem legentium,

6 Secundo prohibetur, oe cadavera mortuorum Altaris, aut Eccleſiæ indumentis ſacris involvantur. *c. Nemo. 40. de Conſecrat. diſt.* 1. neve ad ornamentum nuptiarum, vel ornaodas menſas quorumcunque, etiam Principum, applicentur *can. Ad Nuptiarum.* 43. *eod.* ibi: *Ad nuptiarum ornatum divina miniſteria non præſtentur, ne dum improborum contactu, pompaque ſæcularis luxuriæ polluuntur; ad officia ſacri myſterii reddantur indigna.* Plura exempla juris vid. *ad cit. Reg.* 7. *de R. J. in quinto Decretalium.*

7 Quæritur II. An? Et in quibus Regula LI fallat? Reſp. Præter fallentias, quas explicaodo cit. Regulam 7. adduximus, eam inſuper fallere *primo* in caſu neceſſitatis, qua laborat Eccleſia, debitis v. gr. oimis gravata; in tali enim caſu etiam conſecratos calices, & alia vaſa ſacra, conflata tamen prius, ac minuta, ſicque quaſi execrata, cuivis etiam laico ad profanos uſus vendi poſſunt: niſi forſan aliis venerabilibus locis integra dari queant. *c. Ea enim.* 2. *§. Præterea. cau.* 10. *q.* 2. ibi: *Præterea ſi habeat ſuperflua vaſa, cum debitrix ſit, nec aliunde ſolvere valeat, ne quid immobile alienetur, vel diſtrahatur, ea integra vel aliis locis venerabilibus oblata dentur, vel conflata cuilibet alii vendantur,*

Fallit *ſecundo*, ſi venditio vaſorum ſacrorum pro redemptione captivorum, vel alia extrema neceſſitate egentium ſublevaoda, neceſſaria videtur. *can. Aurum.* 20. *cau.* 12. *q.* 2. ibi: *Aurum Eccleſia habet, non ut ſervet, ſed ut eroget, & ſubveniat in neceſſitatibus:* & infra: *cur tot captivi deducti in commercium ſunt, nec redempti ab hoſte occiſi ſunt? Melius fuerat, ut vaſa viventium ſervares, quam metallorum. His non poſſunt reſponſum referri Quid enim diceres? Timui, ne templo Dei ornatus deeſſet. Reſponderet: & ornatus Sacramentorum redemptio captivorum eſt. Et vere illa ſunt vaſa pretioſa, quæ redimunt animas a morte.* Plura adhuc in hoc canone pro favore pauperum reperiuntur lectu digna.

Fallit *tertio* in ſervo, qui inſcio, vel invito Domino ſacris Ordioibus ordinatus eſt; talis eoim, et ſi per Ordinationem Deo, ejuſque miniſterio jam ſit dedicatus, tamen Domino ſuo, etiam ad uſus & labores profanos reſtitui debet. *can. Ex antiquis.* 9. & *can. frequens.* 50. *diſt.* 54. juncto *c. de ſervorum.* 2. *de ſervis non ordinandis.* ibi: *Si ſervus fugiens dominum ſuum qualibet calliditate, aut fraude ad gradus pervenerit Eccleſiaſticos, decretum eſt, ut deponatur, & ejus Dominus eum recipiat.* 8

R E G U L A LII.

Non præſtat Impedimentum, quod de jure non ſortitur effectum.

S U M M A R I U M.

1 *Regula hæc univerſaliſſima eſt.*
2 *Quid intelligat Regula per verba*, quod de jure oon ſortitur effectum.
3 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
4 *Sponſalia cum minore ſeptennio non inducit impedimentum.*
Baptiſmus & Ordo invalide collati iterari debent.
6 *Teſtamentum primum rite perfectum non revocatur a ſecundo inchoato, ſed necdum perfecto.*
7 *Depoſitio teſtis coram incompetente judice facta non impedit, quin alia et contraria fieri queat coram judice competente.*
8 *Electio nulliter facta repeti poteſt.*
9 *Ponuntur fallentiæ Regulæ: & ſeqq.*
Matrimonium ratum nulliter initum præſtat impedimentum, non item ſponſalia nulliter contracta: Ibid.
10 *Fallit Regula in Procuratore:*
11 *Item in Legato.*
12 *Et judice delegato, utpote qui ſententia nulliter prolata aliam ferre nequit.*
14 *Item in Compromiſſario, nam hic indignum nulliter eligens, alium eligere nequit.*
14 *Item in delictis.*
Delicta non debent manere impunita.

1 HÆc Regula ſicut æquiſſima, ſic etiam nniverſaliſſima eſt, utpote in omni materia, atque jure tam quoad forum externum, qoam internnm procedens. Cui concordant plura jura, ex quibus deſumpta ceoſentur, quæ infra loco rationis afferemus.

2 Quæritur I. quomodo hæc Regula intelligenda? Et quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Per verba; *quod de jure non ſortitur effectum:* Regulam idem vult dicere, ac, *quod de jure nulliter, & invalide factum eſt*, conſequenter omni juris caret effectu. *Non præſtat impedimentum:* id eſt, prorſus nullam habet conſequentiam, nec in minimo impedit, quin alius actus valide fieri queat, ſed coofiderari debet, ac ſi factum nunquam fuiſſet. Hinc

3 Reſp. II. Verus Regulæ ſenſus hic eſt: *Quidquid de jure nullum, ſeu invalidum eſt, conſequenter omni caret juris effectu, prorſus nullum cauſat impedimentum, ſeu nullatenus impedit, quin alius actus valide & licite fieri queat.* Ratio ſumitur ex variis juris Regulis, & Maximis notoriis, uti ex Regula 64. *de R. J. in* 6. *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi*, ac trito illo Ariſtot. *Ex nihilo nihil fit:* & *non entis non ſunt proprietates.* Item: *Quod nullum eſt, nullum parit effectum. arg. l. Si ſe.* 4. *§.* 6. *ff. de Re judicat.* Nec non: *Aliquid eſſe nullum, & ſine effectu eſſe, paria ſunt.* arg. *l. Ex conſenſu.* 23. *§.* 1. *ff. de Appellat. & Relat.*

Declaratur & firmatur Regula, ejuſque ſenſus exemplis juris. Sic enim in primo Sponſalia cum minore ſeptennio, conſequenter oulliter contracta, non cauſant impedimentum, ſeu non impediunt, quo minus contrahens poſtea cum matre prioris ſponſæ matrimonium inire valeat, oiſi forſan prior ſponſa poſt ſeptennium adeptum in propria ſponſalia conſenſerit. *c. Literas.* 4. *de Deſponſ. impub.* Ratio ibidem ſola additur; *cum deſponſationes hujuſmodi nullæ ſint.* Sic pariter ſponſalia ex defectu conſenſus nulla nullom præſtant impedimentum publicæ honeſtatis, & ſe habent, ac ſi omnino contracta non fuiſſent, ſicque non impediunt, quo minus quævis contrahentinm pars cum conſanguioea alterius ſpooſalia, & matrimoninm valide ac licite contrahere queat. *can. Si verum. cau.* 31. *q.* 2. *juncto c. Acceſſit.* 5. *de Deſponſ. Impub.* 4

Sic nlterius licet alias Sacrameota Baptiſmi, & Ordiois non ſint iterabilia, tamen ſi primo invalide conferuntur, valide ac licite iterari poſſunt. *can. Quos a paganis.* 52. *de Conſecrat. diſt.* 4. ibi: *Quos a paganis baptizatos aſſeruiſti, ſi ita habetur, ut denuo baptizes in Nomine SS. Trinitatis mandamus.* Et *c.* 1. *de Presbyt. non baptiz.* ibi; *Si quis Presbyter ordinatus deprehenderit ſe non eſſe baptizatum, baptizetur, & iterum ordinetur;* Ratio unica eſt; quia ſicut Baptiſmus a Pagano, ita & Ordo ſine baptiſmo prævio collatus nulli, & invalidi fuerunt, conſequenter ita ſe habuerunt, quaſi nullatenus collati fuiſſent. 5

Sic rurſus, etſi liberum cuivis ſit, ſuum revocare Teſtamentum per ea, quæ diximus *lib.* 3. *tit. de Teſtament. §.* 22. tamen inchoatio ſecuodi teſtamenti, quo 6

teſtator primum revocare intendit, huic non obeſt, ſi antequam ſecundum perficiat, morte præveniatur. *§. Ex eo. 7. Inſt. quibus modis Teſtam. infirm.* ibi: *Ex eo autem ſolo non poteſt infirmari teſtamentum, quod poſtea teſtator id noluerit valere: uſque adeo, ut, etſi quis poſt factum prius teſtametum, poſterius facere cœperit, & aut mortalitate præventus, aut quia eum ejus rei pœnituit, id non perfecerit, divi Pertinacis oratione cautum ſit, ne alias tabulæ priores jure factæ irritæ fiant; niſi ſequentes jure ordinatæ & perfectæ fuerint.* Rationem ibidem hanc unicam ſubjungit; *Nam imperfectum teſtamentum ſine dubio nullum eſt*: conſequenter de Jure nullum ſortitur effectum, ſicque prius nullatenus infirmat. Sic inſuper ſi legatarius ex duobus v. gr. prædiis disjunctive ſibi legatis unum elegit, prout poteſt, *l. 2. & 4. ff. de Optione, vel Electione legata*: & hæc electio ex certa cauſa de jure eſt nulla, poteſt aliam electionem facere, quia prior, utpote nulla, juris carens effectu, non præſtat impedimentum.

7 Sic etiam in Judiciis, ſi depoſitio coram judice incompetente, conſequenter de jure nulliter, & invalide fit, non impedit, quin alia, etiam priori contraria, coram judice competente fieri queat; quia prior, utpote nulla, nullum habet effectum, & conſiderari debet, ac ſi facta omnino non fuiſſet. Gloſſ. *in Clement. 2. verſ. Rite de Teſt. & Atteſt.* Taccin. *hic arg. c. At ſi Clerici. 4. de judiciis*: ubi propterea Clerici coram judice ſæculari etiam confeſſi, vel convicti de crimine, a pœna immunes declarantur ibi: *At ſi Clerici coram ſæculari judice convicti fuerint, vel confeſſi, non ſunt propter hoc a ſuo Epiſcopo aliquatenus condemnandi.* Et ratio eſt; quia acta coram judice incompetente ſunt nulla, conſequenter ſine ullo juris effectu.

8 Sic in electione quoque, ſi Electio poſt publicatum ſcrutinium de indigno, conſequenter nulliter facta appareat, non impedit, quin eligentes novam electionem facere valeant: dummodo communis electio ſubſecuta non fuerit, & Canonici ex alia ratione ea vice non ſint privati jure eligendi. *c. Perpetuo. 7. de Elect. in 6.* cum Concord. Ratio eſt; quia prior, utpote nulla, nullum præſtat impedimentum.

9 Quæritur II. An? Et quas fallentias patiatur Regula LII? Reſp. Eam fallere *primo* In Matrimonio rato; hoc ſiquidem, etſi invalidum ſit (dummodo tale non ſit ex defectu conſenſus) parit impedimentum publicæ honeſtatis; prout idem jure antiquo etiam ſponſalia de futuro præſtabant: quod ultimum tamen jure novo Concilii Tridentini correctum fuit. *Trident. Seſſ. 24. de Reform. Matrim. c. 3.* ibi: *Juſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum, ubi ſponſalia* (intelligo de futuro) *quacunque ratione valida non erunt, ſancta Synodus prorſus tollit*: Impedimento ex ſponſalibus de præſenti ſicut ex Matrimonio rato, conſurgente manente in ſalvo, uti de hac materia late dictum eſt *l. 4. tit. 14. de Sponſa duorum a n.* 10.

10 Fallit *ſecundo* in Procuratore: quia conſtitutio hujus etiam legitime facta tacite revocata cenſetur per ſubſequentem conſtitutionem alterius, quamvis hæc effectum non fuerit ſortita; ut dum poſterius conſtitutus munus recuſavit. *c. Non injuſte. 14. de Procurat.* ibi: *quoniam dato poſteriori, prioris eſt procuratio revocata.*

11 Fallit *tertio* in Legato: hoc ſiquidem alicui rite factum, cenſetur tacite revocatum, ſi idem poſtea alii leget teſtator, etiamſi poſterior legatarius hujuſmodi legati ſit incapax, conſequenter reſpectu illius legatum invalidum ſit. *leg. Plane. 34. pr. ff. de Legat. I.* ibi. *Plane ubi transferre voluit legatum in noviſſimum, priori non debebitur: tametſi noviſſimus talis ſit, in cujus perſona legatum non conſiſtit.*

12 Fallit *quarto* in Judice delegato; hic enim, ſi ſententiam de Jure nullam profert, non poteſt eam revocare, & aliam proferre, ſed debet alius Judex deputari. *l. Si (ut proponis) 4. C. quomodo & quando jud.* ibi: *Si (ut proponis) pars diverſa die feriato, abſente, vel ignorante, te a Judice dato ferri ſententiam pro partibus ſuis, quaſi contumaciter deeſſes, impetravit: non immerito Præſes denuo negotium alterius Judicis actioni terminandum commiſit.* Niſi forſan ſententia fuiſſet nulla ob non ſervatam formam mandati, tali enim in caſu adhuc judicare poſſet, uti obſervat Pirh. *de officio delegati n. 156. arg. l. Quid tamen 21. ff. de Recept. qui Arbitr.*

13 Fallit *quinto* in compromiſſario ſcienter, vel ignoranter eligente indignum; hic ſiquidem, etſi nulliter elegerit, ſicque electio illius de Jure non ſit ſortita effectum, tamen alium eligere non amplius poteſt, ſed eligendi poteſtas devolvitur ad eligentes. *c. Si compromiſſarius. 37. §. Si vero. de Elect. in 6.* ibi; *Si vero eligit indignum, tunc ſive ſcienter id fecerit (cum dolus ipſius eis, qui non ſunt in culpa, non debeat imputari) ſive etiam ignoranter (cum ſuo ſit functus officio) eligendi poteſtas (niſi & ipſi ſcienter electionem talem ratam habuerint) libere revertitur ad eoſdem.* Quæ ratio in textu expreſſa, videlicet, *cum ſuo ſit functus officio*, etiam de Judice delegato nulliter ſententiante (de quo n. præc.) procedit.

14 Fallit *ſexto* in delictis; quia, quamvis hæc inique facta non præſtent impedimentum, ſed habeantur pro infectis, nullumque ſortiantur effectum in ordine ad acquirendam utilitatem & commodum delinquentis, tamen id efficiunt, ut taxatis a Jure pœnis puniri poſſint, & debeant, ne delicta impunita liberius, & frequentius perpetrentur. *canon. 1. diſt. 50.* ibi: *Si lapſis ad ſuum ordinem revertendi licentia concedatur, vigor canonicæ procul dubio frangitur diſciplinæ: dum pro reverſionis ſpe pravæ actionis deſideria quiſque concipere non formidat. & can. 2. ibid. Qui ſemel poſt ſuam ordinationem in lapſum ceciderit, deinceps jam depoſitus erit, nullumque gradum Sacerdotii poterit adipiſci.* Immo licet alias in delictis quoad pœnam attendatur effectus; cum voluntatis pœnam nemo ſentire debeat, & ſolus conatus ſine effectu non puniatur, prout dictum & probatum ſupra *ad Reg. XLIX. in fin.* tamen juxta pariter ibidem dicta, in delictis atrocibus etiam delinquendi voluntas, & conatus nullo ſecuto effectu punitur. Quibus concordat *l. Divus Hadrianus 14. ff. ad Leg. Cornel. de Sicariis.* ibi: *Divus Hadrianus in hæc verba reſcripſit: in Maleficiis voluntas ſpectatur, non exitus.*

Digitized by Google

REGULA LIII.

Cui licet, quod eſt plus, licet utique quod eſt minus.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde?*
2 *Procedit tam in negativo, quam affirmativo.*
3 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
4 *Declaratur exemplis: & ſeqq.*
5 *Ubi ratione incorporatæ Parochiæ Monaſterio competant decimæ, etiam de Novalibus competunt.*
6 *Qui poteſt teſtamentum facere, etiam mortis cauſa donare poteſt.*
7 *Cui non licet minores honores accipere, nec majores acceptare valet.*
8 *Qui diffamare non poteſt, minus occidere valet.*
9 *Qui non poteſt abſolvere ab excommunicatione, multo minus diſpenſare poteſt ad Ordinum uſum.*
10 *Regula non procedit, ſi* majus *&* minus *ſunt diverſi ordinis.*
11 *Vel diverſa in utroque reperitur ratio.*
12 *Qui poteſt occidere in adulterio deprehenſam, non poteſt eam adigere ad adulterandum cum eo.*
13 *Fallit Regula, quando forma mandati aliud exigit.*
14 *Quando quis a minore, & non majore expreſſe prohibetur.*
15 *Fallit in Sacerdote, qui poteſt ſub duplici, ſed non ſub una ſpecie celebrare.*
16 *In Tutore, utpote qui, ſi concedente Præfecto poteſt vendere, tamen oppignorare rem pupillarem non poteſt.*
17 *Fallit in Præſide Provinciarum: & quomodo?*

1 DEſumitur hæc Regula ex *l. Non debet*, 21. *ff. de R.J.* ibi: *Non debet, cui plus licet, quod minus eſt, non licere.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? Et quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Regulam tam affirmative, quam negative intelligi poſſe, ac debere, ita ut, ſicut iu ſenſu affirmativo verum eſt: *Cui licet, quod eſt plus, licet utique, quod eſt minus*, ſic econtra in ſenſu negativo verum quoque ſit: *Cui non licet, quod eſt minus, utique non licet, quod eſt majus.* Et quamvis hæc Regula lumine naturæ videatur nota, famoſo argumento *a majori ad minus, & a minori ad majus* deſumpto: tamen non adeo univerſalis eſt, quin patiatur moderationem; & explicationem; cum non in omnibus, ſed illis duntaxat procedat, quando utrumque tam *majus* videlicet; quam *minus* ejuſdem ordinis eſt, & in utroque eadem reperitur ratio, ac præcipue ſi minus in majori continetur tanquam pars in toto, vel ſpecies iu genere, uti obſervat bene Vivianus *hic*, Barboſ. *hic* a. 1. plures citans alios. Hinc

3 Reſp. II. Verus regulæ ſenſus hic eſt; *Cui licet, quod eſt plus, ſeu majus, licet etiam, quod eſt minus, ſi minus in majori, tanquam pars in toto, vel ſpecies in genere continetur; aut quando utrumque tam majus, quam minus ejuſdem ordinis eſt, & eadem in utroque reperitur ratio.* Regulam hanc ſuadet naturalis ratio; ubi enim minus continetur in majori tanquam pars in toto, vel ſpecies in genere, naturaliter neceſſario ſequitur, quod, ſi alicui ratione Teſtamenti, legati, donationis contractus, vel alterius diſpoſitionis licet accipere, retinere, diſtrahere totum, ei licere etiam debeat accipere, retinere &c. partem illius: v. g. ſi licet alicui accipere, vel retinere totam ſummam centum florenorum, tanquam majus quid, licebit, eidem etiam minus v.g. quinquaginta tanquam partem in illa ſumma contentam accipere, retinere, &c. Item ſi licet alicui totum fundum occupare, licebit eidem & partem illius, tanquam quid minus occupare. Item ſi licet alicui omnia pecora in ſtabulo exiſtentia accipere, naturaliter ſequitur, ei licere etiam hoc vel illud pecus in ſpecie ibidem: Eadem naturalis ſequela eſt, quando majus, & minus ſunt ejuſdem ordinis, & eadem in utroque reperitur ratio, uti patebit ab exemplis Juris ſtatim adducendis. Nam

4 Declaratur, & firmatur regula exemplis ex Jure deſumptis, quorum plura reperire eſt apud Gloſſam *hic*, Strein. Taccin. & alios; & quidem in primis in ſenſu affirmativo: Quando licet patri filiam in adulterio deprehenſam occidere, licebit ei illam etiam fuſtigare, verbis objurgare; quia hoc minus eſt, quam occidere, *l. Nec in ea*, 22. *§. 3. ff. ad Leg. Jul. de adult.* ibi: *Sed qui occidere poteſt adulterum, multo magis contumelia poterit jure afficere.*

5 Secundo, ſi alicui Monaſterio ratione Parochiæ incorporatæ indiſtinctim decimas accipere licet, licebit eidem eas etiam de Novalibus capere, cum hæc reſpectu illarum quid minus ſint, *c. Ex parte*, 27. *de Decimis*, ibi: *Cum igitur tibi, quod majus eſt, ſit conceſſum, ut videlicet decimas de laboribus terræ parochiarum tuarum cum integritate percipias, de Novalibus eas recipere ſatis potes; quia ubi majus conceditur, minus conceſſum eſſe videtur.* Dicitur autem notanter: *ratione Parochiæ* &c. ob doctrinam *l. 3. tit. 30. de Decimis*, *n. 152. & 153.* de Novalibus optime traditam.

6 Tertio, ſi alicui licet Teſtamentum facere, etiam mortis cauſa donare licet; quia hoc minus eſt, *arg. l. Tam is*, 25. *ff. de Mortis cauſ. Donat.* Quarto, quia ſi Judici licet Juramentum in litem deferre, licebit eidem etiam, quod minus eſt, videlicet taxationem juramento addere, *arg. l. Videamus*, 4. *§. penult. ff. de In litem Jurand.*

7 Sequuntur exempla etiam in ſenſu negativo: & quidem primo ſi alicui ex prohibitione non licet minores accipere honores, eidem etiam non licebit majores acceptare *l. Relegatorum*, 7. *§. 22. ff. de Interdictis & Relegatis*, ibi: *Poteſt alicui unus honor interdici, ſic tamen, ut ſi cui honore uno interdictum ſit, non tantum eum honorem petere non poſſit, verum nec eos quoque, qui eo honore majores ſunt. Eſt enim perquam ridiculum, eum, qui minoribus pœnæ cauſa prohibitus ſit, ad majores adſpirare. Majoribus tamen prohibitus, minores petere non prohibetur.*

8 Secundo, quia liberto non licet laceſſere famam Patroni ſui, ei quoque non licebit illum occidere etiam deprehenſum in adulterio cum uxore ſua, textu claro *l. Si adulterium cum inceſtu*, 38. *§. 9. ff. ad Leg. Jul. de Adult.* addita ratione: *Nam cujus famæ, multo magis vitæ parcendum eſt.*

9 Tertio, qui non poteſt abſolvere Clerici percuſſorem ab excommunicatione, nec ad Ordinum uſum cum eo diſpenſare valet; quia iſtud eſt majus illo *c. Cum illorum*, 32. *de Sentent. Excom.* ubi etiam ratio additur illis verbis: *cum majora intelligantur illis prohibita, quibus vetita ſunt minora.* Sic quarto, ſi alicui non licet verberare, multo minus licebit occidere. Strein. *hic num.* 1.

10 Notanter tamen in ſenſu Regulæ num. 3. additum eſt; *Si utrumque, tam majus; quam minus videlicet ejuſdem ordinis eſt*; quia ubi hæc diverſi ſunt ordinis, Regula non procedit. Sic enim etſi latrunculatori latrones conquirere, eos ſupplicio afficere licitum fuerit, tamen de re pecuniaria cognoſcendi nulla ei competit poteſtas, *l. Solemus*, 61. *ff. de Judiciis*, ibi: *Latrunculator de re pecuniaria judicare non poteſt.* Quamvis enim criminaliter judicare majus ſit, quam civiliter; tamen, quia diverſi ordinis ſunt, a majori ad minus argumentari non licet.

11 Pariter uotanter additum eſt: *Et ſi eadem in utroque reperiatur ratio*; hæc enim ubi deficit, Regula non pro-

Digitized by Google

procedit. Hinc licet impertiri abſolutionem Sacramentalem majus ſit, quam concedere ſepulturam Eccleſiaſticam: tamen, quia in utroque eadem non habetur ratio, licitum quidem eſt, ei, qui in torneamento moritur, & prius pænitet, dare abſolutionem Sacramentalem, non tamen impertiri ſepulturam *c. 1. de Torneamentis*, ibi: *Quod ſi quis eorum ibi mortuus fuerit, quamvis ei poſcenti pænitentia non negetur, Eccleſiaſtica tamen caret ſepultura.*

12 Similiter licet homicidium majus ſit, quam adulterium, vel fornicatio *arg. can. Si quod, 9. cau. 33. q. 2.* tamen caſu, quo in flagranti deprehenſam juxta leges licitum eſt occidere, non licet eandem propterea ad fornicationem adigere: quia diverſa in utroque ratio reperitur, & authoritate legis homicidium inbinde; fornicatio autem, vel adulterium nunquam licite fieri poteſt, uti cum aliis bene advertit Baldus in *l. fin. C. quæ contra jus, & utilit. public.*

13 Quæritur II. An? & quas fallentias patiatur Regula LIII.? Reſp. Eam præter alias, præſertim ad Regulam XXXV. poſitas fallentias, etiam ſequentibus ſubjacere: & quidem univerſaliter *Primo*, quando forma mandati aliud requirit; hæc enim ſemper exacte eſt obſervanda. Hinc, ſi alicui Papa jubet provideri de integra Præbenda, non poteſt eidem etiam volenti dimidia præbenda conferri, *cap. Cui de non, 27. de Præbend. in 6.* ibi: *Si in Eccleſia, in qua integræ, & dimidiæ præbendæ habentur, mandatur integra præbenda conferri, quamquam ille, pro quo ſcriptum exiit, dimidia velit eſſe contentus ei de ipſa non poterit provideri. Idem, cum injungitur proviſio alicui de præbenda certi valoris, ut in præbenda minoris valoris, etiam illo volente, mandatum non poſſit adimpleri. Non enim hujuſmodi mandata (quorum fines diligenter ſervari oportet) debent ad caſus alios, quam expreſſos, extendi.*

Fallit *ſecundo*, quando quis expreſſe prohibetur a minori ex cauſa: ſic v. g. ſi quis ex eo, quia Ordinem minorem injuſte contulit, in pœnam privatur poteſtate conferendi talem Ordinem, quamvis adhuc conferre valeat majorem, vel alium minorem, *arg. can. Si qui Epiſcopi, 43. cau. 1. q. 1.* juncta Gloſſa *ibidem verſ. Illi.* Idem dic, ſi quis privatur minori ob utilitatem aliorum, vel aliam ob cauſam. 14

Fallit *tertio* in Sacerdote celebrante Miſſam utpote cui licet, quod plus eſt, ſumptio videlicet Euchariſtiæ ſub utraque ſpecie, & tamen eidem non licet, quod minus eſt, eam nempe ſub una ſpecie ſumere *c. Comperimus, 12. diſt. 2. de Conſecrat.* ibi: *Comperimus autem, quod quidam ſumpta tantummodo Corporis ſacri portione a calice ſacri Cruoris abſtineant. Qui procul dubio (quoniam neſcio qua ſuperſtitione docentur obſtringi) aut integra ſacramenta percipiant, aut ab integris arceantur: quia diviſio unius ejuſdem myſterii ſine grandi ſacrilegio non poteſt provenire.* 15

Fallit *quarto* in Tutore; hic enim quamvis ei a prætore conceſſum ſit, quod majus eſt, videlicet vendere rem pupillarem, non tamen licet eidem, quod minus eſt, rem talem oppignorare, *l. Si pupillorum, 7. §. 3. ff. de Rebus eorum, qui ſub tutela &c.* ibi: *Si Prætor tutoribus permiſerit vendere, illi obligaverint; vel contra an valeat, quod actum eſt? Et mea fert opinio, eum, qui aliud fecit, quam quod a Prætore decretum eſt, nihil egiſſe.* 16

Fallit *quinto* in Præſide univerſas Provincias regente; huic enim quamvis conceſſum ſit, quod plus eſt, videlicet jus gladii *l. Illicitas, 6. §. 8. ff. de Officio Præſidis*, ibi: *Qui univerſas provincias regunt, jus gladii habent:* & tamen deportare, quod minus habetur, ei non eſt conceſſum, *l. Rei. 2. §. 1. ff. de Pœnis, & l. Inter; 6. §. 1. ff. de Interdict. & Relegat.* ibi. *Deportandi autem in Inſulam jus Præſidibus provinciæ non eſt datum.* 17

REGULA LIV.

Qui prior eſt tempore potior eſt jure.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde?*
2 *Procedit tantum, ubi cæteris paribus par cauſa habetur.*
3 *At in iis, quæ a voluntate duorum dependent.*
4 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
Principium cujuslibet rei potiſſima pars eſt. Ib.
5 *In pignore & hypotheca ordinarie qui prior tempore, potior eſt jure:*
6 *Etiamſi prior generalem duntaxat, & poſterior ſpecialem hypothecam habeat, & huic pignus actu traditum ſit.*
7 *Limitatur tamen hæc doctrina de hypotheca in aliquibus.*
8 *Qui prius beneficium obtinet, præfertur poſtea obtinenti.*
9 *Ponuntur varia exempla Regulæ.*
10 *Fallit Regula in privilegiis.*

1 DEſumitur hæc Regula ex *l. Qui balneum, 9. prin.* & *l. Potior, 11. ff. Qui potiores in pignore*, juncta *l. Si fundum, 3. C. eod.* ibi: *ſicut prior es tempore, ita potior es jure.* Concordat *Reg. 98. ff. de R. J.* ibi: *Quotiens utriuſque cauſa lucri ratio vertitur, is præferendus eſt, cujus in lucrum cauſa tempore præcedit.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit. Reſp. I. Eam intelligendam eſſe *cæteris paribus*, indeque locum habere in iis duntaxat, in quibus utriuſque per omnia, ſolo excepto tempore, *par cauſa* eſt, uti bene hic advertit Gloſſa communiter recepta. Hinc ex duobus emptoribus vel donatariis præfertur ille, cui prius res vendita vel donata eſt, ſi nulli adhuc eſt tradita: ſi vero alicui tradita jam exiſtit, is ipſe præfertur, cui res prius tradita fuit, etiamſi alteri prius fuerit vendita vel donata *l. Quoties, 15. C. de Rei vendicat.* ibi: *Quoties duobus in ſolidum prædium jure diſtrahitur: manifeſtis juris eſt, eum, cui priori traditum eſt, in detinendo dominio eſſe potiorem:* quia in utroque par cauſa non eſt; cum poſterior non ſolum jus ex contractu, ſed etiam ex traditione poſſeſſionem & dominium habeat: quamvis priori emptori contra venditorem remaneat actio ex empto, *c. l. Quoties.*

Proin intelligenda eſt Regula, quod locum habeat in iis tantum, quæ pendent a voluntate duorum, uti fit in contractibus. In legibus ſiquidem, & conſtitutionibus: item in teſtamentis, & ultimis voluntatibus, quæ ex voluntate unius, legiſlatoris videlicet, vel teſtatoris dependent, ſemper diſpoſitio poſterior attendenda venit, cum per hanc cenſeatur revocari prior. *arg. c. 1. de Conſtit. in 6.* ibi: *Licet Romanus Pontifex (qui jura omnia in ſcrinio pectoris ſui cenſetur habere) conſtitutionem condendo poſteriorem, priorem, quamvis de ipſa mentionem non faciat, revocare noſcatur.* Et loquendo de ultimis voluntatibus *leg. Si mihi & tibi, 12. §. 3. ff. de Legat. I.* ibi: *In legatis noviſſimæ ſcripturæ valent: quia mutari cauſa præcedentis legati vel die, vel conditione, vel in totum ademptione, poteſt:* ut proin non ex priori, ſed ex poſteriori legatum habens potior ſit jure. Hinc 3

Reſp. II. Senſus Regulæ ſequens eſt; *Ubi par cauſa eſt, a voluntate duorum dependens inter certantes de juris prælatione, cæteris paribus ille præfertur, qui anterius* 4

ſeu

ſea antiquius jus habet. Ratio eſt; tum quia, ut bene argumentatur Vivian. *hic: cujuſque rei potiſſima pars principium eſt*, *l.* 1. *ff. de Origine Juris*. Tum & præcipue, quia nemo ſine culpa privari poteſt jure ſuo, *arg. c. Satis perverſum* 7. *diſt.* 56. & *l. Id, quod noſtrum eſt*, 11. *ff. de R. J.* ibi: *Id, quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro ad alium transferri non poteſt*. Hoc autem fieret, ſi quis, poſtquam per contractum, emptionis v. g. jus ad rem emptam jam acquiſivit, illo ſine culpa privaretur, & ipſum alteri eandem rem, poſtea ementi, cæteris exiſtentibus paribus, cedere deberet.

5 Declaratur Regula exemplis Juris; & quidem primo circa pignora, vel hypothecas: nam in his ordinarie præferendus eſt, cui res prius ſive generaliter, ſive ſpecialiter, ſive tacite, ſive expreſſe oppignorata exiſtit, *l. Potior* 11. *pr. ff. qui potiores in pignor.* ibi: *Potior eſt in pignore, qui prius credidit pecuniam*, juncta *l. Licet*, 7. *C. eod.* ibi: *Licet iiſdem pignoribus multis creditoribus diverſis temporibus datis priores habeantur potiores*: & *l. Diverſis*, 8. *C. eod.* ibi: *Diverſis temporibus eadem re duobus jure pignoris obligata, eum, qui prior data mutua pecunia pignus accepit, potiorem haberi, certi, ac manifeſti juris eſt*.

6 Nec refert, quod poſteriori res ſpecialiter ſit oppignorata, & priori generaliter duntaxat *l. Si generaliter* 6. *C. eod.* ibi: *Si generaliter bona ſint obligata, & poſtea res alii ſpecialiter pignori dentur: quoniam ex generali obligatione potior habetur creditor, qui antea contraxit*. Pariter non refert, quod res poſteriori non tantum oppignorata, ſed etiam in pignus actu tradita ſit, *leg.* 2. *pr. ff. eod.* ibi: *Qui generaliter bona debitoris pignori accepit, eo potior eſt, cui poſtea prædium ex his bonis datur*: Ratio eſt; quia res tranſit cum onere ſuo etiam in caſu, quo tacite tantum oppignorata exiſtit, *c. Ex litteris*, 5. *in fin. de Pignoribus*, ibi: *cum etiam bona viri mulieri ſint pro dote tacite obligata, & cum ſuo onere tranſierint ad quemlibet poſſidentem*.

7 Dicitur tamen notanter *ordinarie*; quia doctrina præcedentis num. limitatur in nonnullis caſibus, ita ut poſterior hypothecarius præferatur priori, veluti 1. Si poſterior ad conſervandam, vel reficiendam rem hypothecariam mutuo dedit *l. Interdum*, 5. *ff. eod.* 2. Quando poſterior ad emendam aliquam rem hac conditione mutuam pecuniam dedit, ut eidem ſpecialiter maneat obligata, *l. licet* 7. *C. eod.* Tertio. Si habeat hypothecam publico inſtrumento erectam: niſi prioris inſtrumentum eſſe tribus teſtibus ſubſcriptum *l. Scripturas*, 11. *C. eod.* Quarto. Si poſterior eſſet cauſa ſpecialiter privilegiata. Plura de jure prælationis vide *l.* 3. *tit.* 23. *§.* 3. *de Solut.*

Cæterum declaratur Regula ulterius etiam aliis exemplis Juris: uti in beneficiis; qui enim prius impetravit beneficium, præfertur poſteriori idem impetranti, niſi prior dolo, vel negligentia illud poſſidere omiſerit, textu expreſſo *c. Si autem aliquis*, 9. *de Reſcript.* Nec refert, ſi poſterior obtentor ſuum reſcriptum prius præſentaverit, *c. Tibi, qui gratiam*, 12. *eod. in* 6. Verum, quia materia hæc de Prælatione Reſcriptorum ſuas patitur inſtantias, ac limitationes, vide de ea *Lib. I. Tit.* 3. *de Reſcript.* §. 4. ubi late & exacte de eadem tractavimus. 8

Ulterius exemplificat Regulam Strein *hic* in variis veluti in Eccleſiis, Monaſteriis, Collegiis, Congregationibus, Communitatibus &c. In his enim, qui tempore præcedit quod inſtitutionem, receptionem, profeſſionem, cæteris paribus, præcedit poſteriores in conſidendo, incedendo, conſulendo, ſuffragando, participando, ac ſimilibus: quod etiam in infima plebe, & apud Mechanicos artifices obſervatur. Cujus ulterior ratio eſt; quia jus, quod ab aliquo acquiritur, illi prodeſſe debet, qui prior eſt, nec præpoſtero ordine decet ultimos in fronte collocare, *arg. c.* 1. *de Majorit. & Obedient.* ibi: *Sit honoris iſta diſtinctio, ut ipſe prior & major habeatur, qui prius communitatis conſilio, & concordi fuerit actione ordinatus*, ac *ibid.* Barb. 9

Quæritur II. An? & quas Fallentias patiatur hæc Regula? Reſp. Præter fallentias, quas *num.* 5. de pignore & hypotheca jam poſuimus, & quæ *num.* 8. remiſſive allegantur, ſpecialiter fallit Regula in Privilegiis, *arg. l. Privilegia*, 32. *ff. de Rebus authorit. Jud. poſſid.* ubi in ipſo textu ratio continetur, quia videlicet *Privilegia non ex tempore æſtimantur, ſed ex cauſa*. Hinc, ut notat Gloſſa ibid. privilegiatus præfertur non privilegiato in ſolvendo ac repetendo: & inter duos privilegiatos ille, qui magis eſt privilegiatus? Quod ſi vero æqualiter ſint privilegiati, id eſt; *ſi ejuſdem tituli fuerint, concurrunt, licet diverſitates temporis in his fuerint*, uti expreſſe habetur *cit. leg. Privilegia*. 10

REGULA LV.

Qui ſentit onus, ſentire debet commodum, & econtra.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde?*
2 *Juxta communem hæc Regula duo habet membra: juxta Streia quatuor: & qualia?*
3 *Per onus & commodum intelligatur illa, quæ ex rei natura, vel diſpoſitione juris ſunt annexa.*
4 *Ponitur verus Regulæ ſenſus quoad primum illius membrum principale.*
5 *Declaratur exemplis, & ſeqq.*
Ad emptorem pertinent onera & commoda rei emptæ. Ibid.
6 *Parochus adminiſtrans divina, debet ſentire commoda & ſeqq.*
8 *Uſufructuario cedant arbores demortuæ.*
9 *Creditor fundum in ſolutum accipiens habet periculum & commodum.*
10 Qui non ſentit onus, nec commodum ſentire debet; *Declaratur exemplis ibid.*
11 *Ponitur verus ſenſus Regulæ quoad ſecundum principale membrum.*
12 *Declaratur exemplis: & ſeqq.*
Væ dicitur Paſtoribus, qui percipiunt commoda, & non præſtant paſtoris officia.
13 *Qui ab Eccleſia commodum percipiunt, tenentur concurrere ad ejus reparationem.*
14 *Reges, & Principes tenentur habere curam pro bono communi populi.*
15 *Regula procedit etiam in cauſis piis, & in Fiſco.*
16 Qui non ſentit commodum, non debet ſentire onus.
17 *Regulæ membrum primum*: Qui ſentit onus, debet ſentire commodum: *Fallit, quando ex natura rei, vel diſpoſitione Juris officium eſt ſine commodo, quale eſt officium capituli Sede vacante.*
18 *Item officium Tutoris ſaltem legitimi.*
19 *Maritus adulteræ percipit dotem ſine onere alendi adulteram.*
20 *Item Prælati Eccleſiarum, ac Beneficiati ægroti percipiunt fructus ſine onere.*

Deſu-

1 DEſumitur hæc Regula ex *l. Secundum naturam*, 10. *ff. de R. J.* ibi: *Secundum naturam eſt, commoda cujuſque rei eum ſequi, quem ſequuntur incommoda*, & *l. un. §. 4. ad fin. C. de Caducit. tollend.* ibi: *Neque enim ferendus eſt is, qui lucrum quidem amplectitur, onus autem ei annexum contemnit.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Ante reſponſionem notandum, certum quidem eſſe, hanc Regulam principaliter bimembrem exiſtere, uti patet ex verbis: *Et econtra*: Doctores tamen, etſi in re omnes conveniant, non plene convenire in deſignandis his membris; Gloſ. ſiquidem *hic verſ. Et econtra*: putat, alterum membrum verbis Regulæ oppoſitum eſſe: *qui non ſentit onus, nec commodum ſentire debet*. Alii econtra dicunt, alterum Regulę membrum per ly *& contra* inſinuatum eſſe ſequens: *Qui ſentit commodum, & onus ſentire debet*. Strein pro majori intelligentia Regulæ eam in quatuor non incongrue dividit membra, duo ſcilicet affirmativa, & duo negativa, ita, ut horum quodvis affirmativum habeat ſuum econtra negativum; ut proin juxta ipſum Regulæ primum membrum affirmativum ſit: *Qui ſentit onus, ſentire debet commodum*: ſecundum membrum vero negativum econtra ſit: *Qui non ſentit onus, non debet ſentire commodum*. Tertium membrum rurſus affirmativum: *Qui ſentit commodum, ſentire debet onus*. Ac econtra quartum denuo negativum membrum: *Qui non ſentit commodum, ſentire non debet onus*. Verum, juxta communem DD. ſenſum, & praxin applicandi, regula principaliter duo affirmativa jam recenſita cenſetur habere membra, ita tamen, ut in quovis includatur, & ex eo econtra ſequatur negativum, indeque in re omnes conveniunt. H. N.

3 Reſp. I. Per onus & commodum intelligit regula non quævis, ſed præcipue illa onera & commoda, quæ vel ex natura rei & actus, vel ex diſpoſitione legis proveniunt, eique ſunt annexa. Barboſa *hic* cum aliis, patebitque ex adducendis infra Juris exemplis. Hinc

4 Reſp. II. Verus regulæ ſenſus quoad primum principale membrum affirmativum ſequens eſt: *Quicunque ſentit, & ſuffert onus, ſeu incommoda, aut damna alicui rei, vel actui ex natura, vel diſpoſitione Juris annexa, aut inde provenientia, debet etiam ſentire & percipere commoda, ac emolumenta eidem pariter annexa, indeque provenientia*. Ratio hujus Regulæ eſt, tum quia juxta *Reg. 10. ff. de Reg. Jur.* ipſa natura dictat, ut, qui propter rem aliquam ſubit & ſuffert onera ac incommoda, etiam commoda, & emolumenta inde provenientia percipiat; prout etiam non niſi ideo ad ſubeunda & ſuſtinenda onera, pericula, incommoda plerumque movemur, quia ſperamus, & expectamus inde provenientia commoda, atque emolumenta; quod attendens S. Paulus ad ſufferenda pro Chriſti nomine adverſa ſuos ſpe ſecuturi emolumenti eſt hortatus *2. Corinth. c. 1. verſ. 7.* illis verbis: *Sicut enim ſocii paſſionum eſtis, ſic eritis & conſolationis*: quibus ipſis verbis ad propoſitum utitur Papa *c. 1. de Sepult.* addens etiam illam rationem; *Dignus eſt operarius mercede*. Tum, quia, niſi ſuſtinentes onera, incommoda & labores ſequerentur etiam commoda, melior foret conditio negligentis, quam operantis, ac nemo eſſet, qui vellet ſubire onera & labores, non ſine humani commercii præjudicio.

5 Declaratur Regula, vel potius primum principale ipſius membrum exemplis Juris: Sic enim quia emptor rei venditæ, etſi needum traditæ, periculum ac interitum ſuſtinere debet, de jure percipit etiam fructus & commoda rei emptæ v. g. ex auctione pretii, alluvione, vel alia ratione provenientes *§. 3. Inſtit. de Emption. & Vendition.* ibi: *Quum autem emptio & venditio contracta ſit periculum rei venditæ ſtatim ad emptorem pertinet, tametſi adhuc ea res emptori tradita non ſit*: & paulo inferius: *Sed et ſi poſt emptionem fundo aliquid per alluvionem acceſſerit, ad emptoris commodum pertinet*. Audi rationem Juris ad propoſitum: *Nam & commodum ejus eſſe debet, cujus periculum eſt*: concordat *l. 1. C. de Periculo & Commodo rei vend.* ibi: *Poſt perfectam venditionem omne commodum & incommodum, quod rei venditæ contingit, ad emptorem pertinet.*

6 Sic etiam, quia Parochus onus & labores habet in adminiſtrando Sacramenta, & alia divina parochianis, ab eiſdem de Jure, vel conſuetudine competentia commoda percipit, etiam in caſu, quo parochianus extra Parochiam ſepulturam eligit *cit. c. 1. de Sepult.* ubi ratio ex S. Paulo ſupra allegata adducitur, & additur: *quia dignus eſt operarius mercede ſua*: juncto *c. Certificari, 9. eod.*

7 Sic rurſus, quia Monaſterium onus & ſollicitudinem habet in alendo & cuſtodiendo Clerico, ob incontinentiam illuc ad agendam pænitentiam detruſo, de ejuſdem relatis bonis etiam commodum percipere debet. *c. de lapſis, 5. can. 16. q. 6.* ex illa ratione: *quatenus ipſi* (intellige Religioſi) *ex rebus illorum ſubſidium habeant, qui de correptione eorum ſollicitudinem gerunt*, ut ait textus.

8 Sic ulterius, quia uſufructuarius onus habet, dum loco arborum demortuarum novas plantare debet, in ejuſdem commodum demortuæ arbores cedunt, *l. Agri 18. ff. de Uſufructu, & quemadmodum*, ibi: *Agri uſufructu legato, in locum demortuarum arborum aliæ ſubſtituendæ ſunt & priores ad fructuarium pertinent.*

9 Sic inſuper, quia creditor, qui loco pecuniæ a ſe mutuo datæ fundum in ſolutum accipit, periculum & damnum ſentire debet, ſi tanti illum diſtrahere non valet, quanti pecunia mutuo data efficit, pariter lucrum & commodum ei competit, ſi fundum majori pretio, quam mutuum erat, divendit, *l. Cum pro pecunia 24. C. de Solution.* ibi: *Cum pro pecunia, quam mutuo acceperas, ſecundum placitum Evandro te fundum dediſſe profitearis: cum induſtriam, vel eventum meliorem tibi non ipſi prodeſſe, contrarium non poſtulaturus, ſi minoris diſtraxiſſet, non juſte petis.*

10 Ex præfato *num. 4.* poſito principali primo Regulæ membro econtra ſequitur ſecundum negativum: *Qui non ſentit onus, ſentire non debet commodum*. Cui concordat illud Apoſtoli *2. ad Theſſalonicenſ. c. 3. verſ. 10. Si quis non vult operari, nec manducet*. Declaratur & firmatur Juris exemplis; Sic quia Clerici non reſidentes onus in ſerviendo Eccleſiæ, & divina peragendo non ſentiunt, nec commodum, ſeu fructus beneficii percipere poſſunt, & ſi quos perceperint, eos reſtituere tenentur, *c. Ad audientiam, 15. de Clericis non reſid.* & *c. un. eod. in 6.* juncta *Conc. Trid. Seſſ. 24. c. 12. de Reform.* præſertim cum beneficium detur propter officium, *c. fin. de Reſcript. in 6.* & amplius dictum habetur *lib. 3. tit. 4. de Clericis non reſid.* Sic etiam, qui non vult onus ſuſcipere legato per teſtatorem impoſitum, non cenſetur dignus legati commodo *l. Neſennius, 32. §. Non ſemper ff. de Excuſat.* Sic pariter uſufructuarius, qui onus in ſatiſdando proprietario ſentire nun vult, fructus non percipit, *l. Quamvis 10. ff. de Damno infecto.*

11 Reſp. III. Verus Regulæ ſenſus quoad ſecundum principale membrum affirmativum per ly *& contra*, indicatum, hic eſt: *Quicunque alicujus rei percipit commoda & emolumenta, is etiam ſufferre debet onera, ſeu incommoda eidem ex natura, vel Juris diſpoſitione annexa, damnaque inde provenientia*. Ratio fundatur in æquitate naturali, quam tantam agnovit Imperator, ut illum nec ferendum, nec tulerandum exiſtimarit, qui lucrum & commoda amplectitur & annexa damna vel incommoda ſufferre non vult; *cit. l. un. §. 4. C. de Caducit. tollend.*

12 Declaratur exemplis Juris: Sic enim huc quadrant dicta *num. 10.* videlicet quod, qui percipit fructus Beneficii, onera quoque annexa ſufferre, Eccleſiæ nempe ſervire, atque præſcripta officia & obſequia divina præſtare debeat per Jura ibidem citata: Sic animarum Paſtores, qui ab eis varia recipiunt commoda, & emolumenta, onus etiam, ſcilicet curam, labores, & incommoda officio ſuo annexa ſufferre, ſicque animas concreditas cæleſti pabulo reficere, ignaras erudire, afflictas conſolari, errantes reducere, ægrotantes viſitare, & Sacramenta adminiſtrare debent. In

quo

quo ubi deficiunt, & lucro, commodo, ac emolumento temporali aut corporali præciſe, vel præcipue inhiant, utique contra hanc Regulam agentes merito timere habent illud a Domino per Prophetam Ezech. intentatum *Væ. Ezech. 34. verſ. 2. & ſeqq. Væ Paſtoribus Iſrael, qui paſcebant ſemetipſos: Lac comedebatis, & lanis operiebamini, gregem autem meũm non paſcebatis. &c.*

Sic ulterius Beneficiati, & alii, qui de Eccleſia fructus aut commoda quævis percipiunt, debent etiam onus ſuſtinere ſuccurrendo ad reparationem ruinoſę eccleſiæ, ſi ipſius media non ſufficiunt, aut ea aliunde non habentur *cap. 1. Eccleſ. ædific. vel repar.* ibi: *Quicunque Eccleſiaſticum beneficium habent, omnino adjuvent ad tecta Eccleſiæ reſtauranda vel ipſas Eccleſias emendandas* juncto *Concil. Trident. Seſſ. 21. caput. 7. de Reform.* ibi *Parochiales vero Eccleſias, etiamſi Juris patronatus ſint, ita collapſas refici, & inſtaurari procurent ex fructibus, & proventibus quibuſcunque, ad eaſdem Eccleſias quomodocunque perinentibus; qui ſi non fuerint ſufficientes, omnes patronos, & alios, qui fructus aliquos ex dictis Eccleſiis provenientes percipiunt; aut in illorum defectum parochianos* (quia & hi commoda ſpiritualia percipiunt ab Eccleſia) *omnibus remediis opportunis ad prædicta cogant.*

14 Sic Reges & Principes, qui commoda & emolumenta innumera a populo recipiunt, onus ſubire debent in habenda debita cura, labore, & vigilantia pro bono communi ejuſdem. Sic etiam illi, qui ex vectigalibus, pedagiis &c. commoda & proventus percipiunt, onera annexa ſufferre debent, vias nempe pro intinerantibus, & vectigal dantibus debite præparare, reparare, reſtaurare &c. ut cum aliis bene advertit Strein *hic* addens, innumera ferme eſſe, in quibus Regula quoad dictum ſecundum principale affirmativum membrum procedit, & cujvis conſideranti facile patet.

15 Porro hoc membrum Regulæ ita univerſaliter procedit, ut etiam in Eccleſiis, cauſis piis, & Fiſco locum habeat, niſi ſpeciali privilegio, pacto aut conventione in caſu aliquo ſint exempti. Strein *hic*; eo quod & ipſi juri naturali, in quo Regula fundata habetur, ſint ſubjecti, ut videlicet, qui ex aliqua re, vel actione percipit commodum, ſuſtineat etiam onera & incommoda eidem annexa, ac inde provenientia, per Jura ſuperius allegata.

16 Cæterum ex memorato affirmativo Regulæ membro ſequitur econtra alterum membrum negativum: *Qui non ſentit commodum, non debet ſentire onus.* Hinc juxta Gloſſam communiter receptam in *can. Omnis Chriſtianus 69. de Conſecrat. diſt. 1.* recto docetur, Parochum, cui commoda, debitæ nimirum decimæ ſubtrahuntur, vel alii proventus, non teneri ad onera, ad prædicationem nempe, adminiſtrationem Sacramentorum, & alia paſtoralis officia. Idem dicendum de Canonicis, & aliis beneficiatis; cum & hi, ſi redditus debiti eis non præbentur, vel negantur, officia præſtare, Miſſas legere &c. non obligentur. Iniquiſſimum enim genus taciti, vel expreſſi contractus, aut Societatis foret, vi cujus unus onus damnum, & non commodum, vel lucrum haberet. *arg. l. Si non fuerint. 29. §. 2. ff. pro Socio.* ibi: *iniquiſſimum enim genus ſocietatis eſt, ex qua quis damnum, non etiam lucrum ſpectet.*

Quæritur II. An? Et in quibus fallat Regula? Reſp. 17
Eam fallere in aliquibus quoad utrumque membrum affirmativum principale: & quidem quoad Primum *num. 4.* poſitum: *Qui ſentit onus, ſentire debet & commodum*: fallit univerſaliter, quando ex propria inſtitutione, & natura rei, vel ex ſpeciali Juris diſpoſitione alicui muneri vel officio onus eſt annexum ſine commodo; Exemplum habetur Sede vacante, ubi onus, labor, nempe, juriſdictio Epiſcopalis, & adminiſtratio tranſit ad Capitulum, & tamen fructus Epiſcopales interea currentes ad Capitulum non pertinent, ſed ſucceſſori reſervari, vel in utilitatem Eccleſiæ impendi debent *c. Quia ſæpe. 40. de Elect. in 6.* cum Concord.

Idem eſt in Tutela, prę́ſertim legitima, ubi Fra- 18
tres tenentur ſuſtinere onus tutelę ſororis ſine commodo *l. 1. in fine ff. de legitimis Tutor.* Item in Mandato; quia mandatum gratuitum, & ſine mercede eſſe debet. *l. 1. §. 4. ff. Mandati.* ibi: *Mandatum, niſi gratuitum, nullum eſt: nam originem ex officio, atque amicitia trahit, contrarium ergo eſt officio merces:* Ubi tamen notandum, quod hujuſmodi officia, onus ſine commodo habentia, gerenti cæteroquin non debeant eſſe damnoſa; *cum non deceat alicui ſuum offiaium eſſe damnoſum*, uti dicitur *c. Cum non deceat. 30. de Elect. in 6.* Ex quo inferunt Doctores, hujuſmodi officio, præciſe oneroſo, fungentes poſſe repetere expenſas intuitu talis officii factas.

Pariter quoad ſecundum principale membrum affir- 19
mativum *num. 11.* poſitum Regula fallit ita, ut commodum quis accipiat, qui ſentiat onus, ubi leges ſpecialiter ſic diſponunt, uti habemus Juris exemplum in marito, qui commoda, & fructus dotis uxoris adulteræ percipit, quin habeat onus adulteram alendi *l. un. C. de Rei uxor. action. & c. Plerumque 4. de Donation. inter virum & uxor.* Quamvis ſi res bene conſideretur, hoc exemplum ad fallentias præſentes non pertineat; quia licet maritus in tali caſu careat onere alendi adulteram; tamen non caret aliis oneribus, puta, conducendi nutricem, curatricem familiæ, & ipſe quaſi viduus non habet adjutorium ſimile ſibi, nec ad alias nuptias tranſire valet; quæ onera cum commodo ſatis compenſari videntur, uti bene advertit Strein *hic.*

Sic etiam diſponente Jure Prælati & Rectores Eccle- 20
ſiarum, nec non Canonici, & alii beneficiati, etſi ob ſenium, vel infirmitatem ad ſubeunda officia & onera annexa inhabiles ſint, tamen percipiunt commoda, & fructus. *c. 1. & c. Ex parte. 5. de Clerici ægrotante.* cum Concord. licet & iſtud exemplum ad fallentias vix pertineat; cum Regula dicens: *qui ſentit commodum, ſentiat & onus:* comprehendere non videatur illos, qui in officio, commodum & emolumentum afferentes, prius jam exiſtentes, poſtea fiunt inhabiles & incapaces ad onera annexa; quia iſti prius jam ſenſerunt, & portarunt onera: indeque eis convenit illud: *Dulcia percipiat, qui jam guſtavit amara:* ac de cætero *nemo poteſt ad impoſſibile obligari juxta Reg. 6. de Reg. Jur. in 6.*

Digitized by Google

REGULA LVI.

In re communi potior eſt conditio prohibentis.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde ?*
2 *Quid intelligatur per verba* in re communi : *&* *per verbum* prohibentis?
3 *Ponitur verus Regulæ ſenſus.*
4 *Declaratur exemplis Juris : & ſeqq.*
5 *Unus conjugum invito altero vovere non poteſt.*
6 *Ponuntur alia exempla Juris : & n. ſeq.*
8 *Fallit Regula , quando non intereſt prohibentis : Declaratur exemplis : & n. ſeq.*
10 *Fallit item , quando uno , altero prohibente : utitur re communi ad uſum deſtinatum.*
11 *Doctrina Gloſſæ ad propoſitum.*
12 *Fallit inſuper , quando prohibente uno alter neceſſaria reparat.*
13 *Item in aliis remiſſive.*
14 *Poteſt quivis diviſionem rei communis apud Judicem petere.*

1 DEſumitur hæc Regula ex *l. Sabinus . 28. ff. Communi dividando*. ibi: *Sabinus ait , in re communi neminem dominorum Jure facere quidquam , invito altero , poſſe* . Unde manifeſtum eſt , prohibendi jus eſſe: in re enim pari potiorem cauſam eſſe prohibentis, conſtat. Concordat *Regula 29. de R. J in 6. Quod omnes tangit , debet ab omnibus approbari.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda ? & quis verus illius ſenſus ſit ? Reſp. I. Per verba *in re communi* intelligit Regula talem rem , quæ indiviſa pertinet ad duos , vel plures ut ſingulos , non ut univerſos , ſeu prout collegium , aut commune faciunt , ſicut communiter tenent DD. Quid autem ſit , rem pertinere *ad plures ut ſingulos* : item *ad plures ut univerſos* , ſeu prout collegium faciunt , dictum eſt ſupra *ad Reg. 26. n. 3. & 4.* Per verbum *prohibentis* autem intelligit , & comprehendit Regula etiam contradictionem, diſſenſum , & oppoſitionem , ita ut , dum aliquis rem , pluribus communem , ſeu quæ ad plures ut ſingulos pertinet , diſtrahere , vel mutare vult, & alter , ſive dicat , prohibeo , ſive contradico , diſſentio , nolo , me oppono , prohibere cenſeatur , ejuſque conditio potior ſit , & præferri debeat . Hinc

3 Reſp. II. Verus ſenſus Regulæ hic eſt : *Quando res aliqua pluribus communis talis eſt , quæ indiviſa ad plures ut ſingulos pertinet , & de hujuſmodi re alienanda , immutanda , deſtruenda &c. inter dominos diſſenſio eſt , is , vel illi preferendi ſunt , eiſque acquieſcendum , qui prohibent , vel contradicunt , diſſentiunt , aut ſe opponunt ; etiamſi unicus tantum eſſet* . Ratio eſt , tum ; quia non ſolum ille , qui mutare , vel alienare , deſtruere &c. vult : ſed etiam , qui contradicit , vel prohibet , dominus eſt . Quæ ratio in exemplo ad propoſitum de pariete pluribus communi affertur *l. Parietem. 8. ff. de Servitutibus Prædior. Urban.* ibi : *Parietem , qui naturali ratione communis eſt , alterutri vicinorum demoliendi eum , & reficiendi jus non eſt : quia non ſolus dominus eſt* . Tum , quia iniquum eſt , quod aliquis in re , vel jure ſuo , per factum alienum invitus gravetur , diminutione , aut detrimento afficiatur , *l. Non debet . 74. ff. de R. J.* ibi : *Non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri* : cum proximum lædere etiam juri naturali adverſum ſit , *§. 3. Inſt. de J. & J.*

4 Declaratur Regula ulterius exemplis Juris: Sic enim , ſi duo fundum in communi habent , & unus eorum domum in illo ædificare , vel eundem omnino alienare vult , & alter prohibet , ſeu contradicit , diſſentit , hujus contradictionem preferre, eique acquieſcere oportet , arg. *l. Sabinus . 28. ff. de Communi dividund.* & *cit. l. Parietem . 8. ff. de Servitut. præd. urb.*

5 Sic etiam , ſi matrimonio jam conſummato unus caſtitatem vovere velit , & alter prohibeat , vel contradicat , hujus conditio potior eſt , & contradictio prævalet , *c. Quidam. 3. de Converſ. Conjug.* ubi ex Apoſtolo additur ratio : quia *Vir non habet poteſtatem ſui corporis , ſed mulier* : & econtra . Item *Cum vir & uxor una caro ſint , ſicut docet Apoſt. non poteſt unus ad Deum converti , & alter in ſeculo remanere* .

6 Sic rurſus , quia jus eligendi Prælatum ad omnes Capiturales , etiam ut ſingulos, pertinet , non poteſt electio per compromiſſum celebrari , vel extraneus ad ſuffragandum admitti , ſi vel unus tantum contradicat *c. Quia propter . 42. de Elect.* ibi *vice omnium* . juncto *c. In cauſis . 30.* & *c. Scriptum . 40. eod.*

7 Huc faciunt etiam exempla pro declaratione Regula XXIX. an. 29. adducta ; quia illa Regula cum præſenti multum concordat .

8 Quæritur II. An ? & in quibus fallat Regula præſens ? Reſp. I. Eam *primo* & univerſaliter fallere , quando non intereſt ſocii prohibentis ; cum quivis merito pati debeat id , quod ſibi non nocet , & alteri prodeſt. Dynus *hic num.* 2. Strein , alii . *l. 1. §. 11. ff. de Aqua, & aqu. pluv. arcend.* ibi: *Prodeſſe enim ſibi unuſquiſque , dum alii non nocet , non prohibetur , nec quemquam hoc nomine teneri* : cum Concord. Exemplum ad propoſitum exhibetur in *l. Fiſtulam . 19. §. 2. ff. de Servitut. præd. urban.* ubi ſocio permittitur ſcala , quæ removeri poteſt , ad communem parietem facere , quia alteri non nocet , ibi : *Scalas poſſe me ad parietem communem habere , Sabinus recte ſcribit* .

9 Eadem *leg. Fiſtulam pr.* ob dictam rationem conceditur , ut quis penes communem parietem poſſit balneum habere , commodo ob aſſiduum humorem non noceat vicino , ibi : *non poſſe prohiberi vicinum , quo minus balneum habeat ſecundum parietem communem , quamvis humorem capiat paries , non magis , quam ſi vel in triclinio ſuo , vel in cubiculo aquam effunderet . Sed Neratius ait , ſi talis ſit uſus tepidarii , ut aſſiduum humorem habeat , & id noceat vicino , poſſe prohiberi eum* . In eadem lege ponuntur adhuc alia exempla fallentiam Regulæ confirmantia : Sic etiam ob fallentiæ rationem , juxta *l. Quidam . 13. §. 1. ff. eod. Parietem communem incruſtare licet , ſecundum Capitonis ſententiam : ſicut licet mihi pretioſiſſimas picturas habere in pariete communi* : ſunt verba legis .

10 Fallit *ſecundo* rurſus univerſaliter , quando prohibente , aut invito uno , alter re communi fruitur ad talem uſum , ad quem parata , ſeu deſtinata eſt , uti conſtat de fundo , ſeu loco pluribus communi pro ſepultura : in quo , licet extraneus , etiam unico contradicente ſepeliri nequeat : tamen , quia locus pro ſepultura Dominorum deſtinatus eſt , quivis eorum , etiam prohibente altero , ibi tumulari valet . *l. Si plures . 41. ff. de Religioſ. & ſumpt. funerum.* ibi : *Si plures ſint domini ejus loci , ubi mortuus infertur , omnes conſentire debent , cum extraneus inferatur . Nam ex ipſis dominis quemlibet recte ibi ſepeliri conſtat , etiam ſine cæterorum conſenſu* .

11 Hinc ad propoſitum poſt Dynum *hic num.* 2. bene docet Gloſſa communiter recepta in *§. Religioſum Inſt. de Rerum diviſion. verſ. Invitis in additione* , ſic diſcurrendo : aut ſocius vult uti re communi , aut in ea reparare , vel facere aliquid ad eum uſum , ad quem parata , ſeu deſtinata eſt : & poteſt , etiam alio prohibente vel contradicente *c. l. Si plures* : aut ad eum uſum , ad quem parata non eſt : & tunc ſubdiſtingue ; aut intereſt prohibentis non uti: & melior eſt conditio prohibentis per jura *n. 3.* citata : aut non intereſt prohibentis ; tunc melior eſt conditio facientis, per Jura citata *num.* 8.

12 Fallit *tertio* in caſu , quo pro conſervanda re communi

Digitized by Google

ni reparatio, vel quid aliud neceſſario fieri debet, v.g. ſi tectum domus reficere, ruinæ præcavero, parietem fulcire, trabem immittere neceſſe eſt; tunc enim id ab uno fieri poteſt, etiam altero prohibente. Immo ſi ſocius ad hoc contribuere detrectat, ademptione dominii, quod in re communi habet, puniri poteſt, *l. Si (ut proponis) 4. C. de Ædificiis privat.* ibi: *Si (ut proponis) ſocius ædificii, ad refectionem ejus, ſumptus conferre detrectat: non neceſſario extra ordinem tibi ſubveniri deſideras. Etenim ſi ſolus ædificaveris, nec intra quatuor menſium tempora cum centeſimus nummus, pro portione ſocii erogatus, reſtitutus fuerit, vel, quo minus id fieret, per ſocium ſtetiſſe, conſtiterit, jus dominii pro ſolido vindicare, vel obtinere juxta placitum antiquitatis poteris.*

Fallit *Quarto* pro favore obtinendæ libertatis. *Quinto* in concurſu plurium patronorum ad idem beneficium. *Sexto*, quando Princeps vel fiſcus rem cum aliis communem habet, per dicta & probata ad *Reg. XXXIX. n. 12. 14. & 59.* 13

Illud etiam circa rem pluribus communem notandum venit, quod ſi communio inter ſocios difficilis appareat, vel ex illa immineant, aut jam adſint diſcordiæ, vel incommoda, ad hæc avertenda quivis ex ſociis apud Judicem inſtantiam pro diviſione facere poſſit, & obtinere debeat, *l. Cum pater, 77. §. 20. ff. de Leg. II.* & *l. fin. C. de Communi dividundo*, ibi: *In communione, vel ſocietate nemo compellitur invitus detineri: Quapropter aditus præſes Provinciæ, ea, quæ communia tibi cum ſorore perſpexerit, dividi providebit.* 14

R E G U L A LVII.

Contra eum, qui legem dicere potuit apertius, eſt interpretatio facienda.

S U M M A R I U M.

1 *Regula unde?*
2 *Per verbum* legem *intelliguntur conditiones & obligationes contractibus appoſitæ.*
3 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
4 *Minor dicitur tam ille, qui minor eſt quatuordecim, quam qui vigintiquinque annis.*
5 *Ponitur exemplum de ſtillicidio.*
6 *Teſtis obſcura depoſitio contra producentem eſt interpretanda.*
7 *Fallit Regula, quando de mente legem ponentis aliunde certo, vel veriſimilius conſtat:*
8 *Item, ſi alias actus eſſet irritus:*
Interpretatio facienda eſt, ut res potius valeat, quam pereat. Ibid.
9 *Fallit etiam in Donationibus, de quibus non ſatis conſtat:*
10 *Item in Votis:*
11 *Ac in Teſtamentis.*

1 DEſumitur hæc Regula ex *l. Veteribus 39. ff. de Pactis*, ibi: *Veteribus placet, actionem obſcuram, vel ambiguam venditori, & qui locavit, nocere, in quorum fuit poteſtate, legem apertius conſcribere.* Concordat *l. Labeo 21. ff. de Contrab. Empt.* ibi: *Labeo ſcripſit, obſcuritatem pacti nocere potius debere venditori, qui id dixerit, quam emptori; quia potuit re integra apertius dicere.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Per verbum *legem* hic præcipue intelliguntur pacta, conditiones, vel obligationes, quæ contractibus apponi ſolent, uti cum aliis bene advertit Caniſius *hic*; quia hæc in Jure etiam leges vocantur, privatæ ſcilicet; uti *l. Legem 10. C. de Pactis*, ibi: *Legem, quam dixiſti, cum dotem pro alumna dares, ſervari oportet*, & *leg. Contractus, 23. ff. de R. J.* ibi: *legem enim contractus dedit*: cum Concord. Hinc etſi hæc Regula etiam de aliis actionibus, tamen potiſſimum in contractibus procedit: cui conformiter

3 Reſp. II. Verus Regulæ ſenſus hic eſt: *Quando in contractibus, & aliis actibus pacta, conditiones, vel aliæ obligationes quaſi leges ad alterum obligandum per verba obſcura, dubia, vel ambigua apponuntur, interpretatio facienda eſt contra eum, qui hujuſmodi leges appoſuit.* Ratio eſt; tum quia *in obſcuris minimum*, id eſt, minus gravans & obligans *eſt ſequendum*: juxta *Reg. 30. Jur. in 6.* Tum; quia, qui aſſerit, alterum ſibi eſſe obligatum, vel ſe ab obligatione eſſe liberatum, probare debet *l. 2. ff. de Probat.* ibi: *Ei incumbit probatio, qui dicit, non, qui negat*; & *leg. 1. C. eod.* ibi: *Ut creditor, qui pecuniam petit numeratam, implere cogitur; ita rurſum debitor, qui ſolutam affirmat, ejus rei probationem præſtare debet*: Et quidem non qualemcunque, ſed claram; cum probatio obſcura, vel dubia non relevet, *arg. c. In præſentia, 8. de Probat.* & *l. Neque natales, 10. C. eod.* conſequenter, qui non niſi per verba obſcura, & ambigua alterum ſibi obligatum dicit, merito contra ſe interpretationem pati debet: præſertim, quia *in ejus poteſtate fuit legem apertius dicere, cit. l. Veteribus*: indeque ſibi culpam imputare debet. Quod idem & alia ratio ſuadet, videlicet ut caveantur doli, & fraudes, quæ in verbis obſcuris, ac ambiguis intervenire poſſunt, Strein *hic*, Taccio. *hic num. 5.*

Declaratur Regula exemplis Juris: Sic enim, qui ſuam profeſſionem impugnans dicit, ſe tempore profeſſionis fuiſſe minorem, contra ipſum interpretatio fit, quod fuerit minor 25. annis, conſequenter profeſſio extiterit valida; *Cum verbum, illud, minor annis, duobus modis potuerit intelligi: cum & qui minor eſt quatuordecim annis, & qui viginti-quinque, dici ſolet minor*: ut habetur *cit. c. In præſentia, 8. §. Præterea de Probat.* Et hinc quia potuiſſet clarius dicere, aſſerendo ſe impuberem fuiſſe, & non dixit, merito contra ſe interpretationem pati debet. 4

Sic etiam, ſi in vendenda domo additur: *ſtillicidia, uti nunc ſunt, ita maneant*: & dubium eſt, utrum ſervitus ſtillicidii afficiat domum venditam, vel potius eam, quam forſan venditor contiguam, vel vicini adhuc habent, contra venditorem de retenta adhuc domo illius interpretatio facienda eſt? quia conditio hæc appoſita ambigua eſt *l. Si arborem, 17. ff. de Servitut. præd. urb.* & *l. Cum in lege, 33. ff. de Contrab. Empt.* ibi: *Cum in lege venditionis ita ſit ſcriptum: flumina, ſtillicidia, uti nunc ſunt, ut ita ſint; nec additur, quæ flumina, vel ſtillicidia: primum ſpectari oportet, quid acti ſit; ſi non id appareat; tunc id accipitur, quod venditori nocet: ambigua enim oratio eſt.* 5

Ad ſenſum Regulæ ponit Gloſſa *in cit. c. In præſentia 9. de Probat. verſ. Verbum dubium*: ulterius aliud exemplum, videlicet, quod in caſu, quo quis pro ſe producit teſtem, & hic depoſitionem dubiam facit, contra producentem interpretatio facienda ſit, *cit. c. In præſentia*: quia aſſerenti incumbit probatio & quidem clara per Jura citata *n. 3.* 6

Quæritur II. An? & quas fallentias habeat Regula LVII.? Reſp. Eam fallere in pluribus: veluti 1. quando mens legem, ſeu conditionem obſcure ponen- 7

tis aliunde certo, aut veroſimilius conſtat; quantumvis enim juxta hactenus dicta in ambiguis contra proferentem interpretatio facienda ſit: tamen ubi de mente illius certa, vel veriſimilior notitia habetur, juxta eam procedendum eſt per dicta & ex jure probata ad *Regul. 30. n. 3.* & *ad Regul. 45. de R. J. in 6. Inſpicimus in obſcuris, quod veriſimilius eſt, & quod plerumque fieri conſuevit.*

8 Fallit 2. ſi ex facta contra obſcure proferentem interpretatione, tota diſpoſitio irrita, & omni carens effectu evaderet. Ratio eſt; quia univerſaliter interpretatio ſic facienda eſt, ut verba aliquid operentur, & diſpoſitio potius valeat, quam pereat, *arg. l. Item veniunt, 20. §. 6. ff. de Hæredit. petit.* & *l. Quoties, 12. ff. de Rebus dub.* ibi: *Quoties in actionibus, aut in exceptionibus ambigua oratio eſt, commodiſſimum eſt, id accipi, quo res, de qua agitur, magis valeat, quam pereat.*

9 Fallit 3. in Donationibus, quando de eis vere factis ſatis non conſtat: vel, ſi conſtat quidem, dubium tamen manet, an plus vel minus donatum ſit: Item ſi iis derogaretur juri jam quæſito tertii, vel communitatis; licet enim alias in donationibus, præſertim Principum, de quibus ſatis conſtat, latiſſima pro donatario interpretatio ſit facienda *c. Cum dilecti, 6. de Donation. ad finem*, ibi: *quia in contractibus plena, in teſtamentis plenior, in beneficiis quoque pleniſſima interpretatio eſt adhibenda:* juncta *l. Beneficium, 3. ff. de Conſtitut. Princip.* ibi: *Beneficium Imperatoris, quod a Divina ſcilicet ejus indulgentia proficiſcitur, quam pleniſſime interpretari debemus:* Tamen, quia donare, ſuum perdere & jactare eſt *l. filius familias, 7. pr. ff. de Donat.* ſuum autem jactare in dubio nemo præſumitur, *arg. l. Cum de indebito, 25. pr. verſ. ſin vero, ff. de Probat.* merito pro donante ſit interpretatio, ubi de donatione non ſatis conſtat. Ob quam eandem rationem pro eodem interpretatio fieri debet, ſi dubium eſt, an plus, vel minus donatum ſit. Pariter pro donante interpretatio facienda, ſi per donationem præjudicatur quæſito jam juri tertii; quia huic præjudicare velle nemo cenſetur per dicta & probata ſupra ad *Regul. 15. num. 26.*

Fallit 4. in Votis, utpote in quibus ſtante dubio, 10
vel ambiguitate pro vovente ſit interpretatio per dicta ſupra *ad Reg. 30.*

Fallit 5. in Teſtamentis, & ultimis Voluntatibus; 11
has enim interpretari teſtatoris eſt, quamdiu vivit, *l. Hæredes palam, 21. §. 1. ff. Qui teſtament. facere poſſ.* poſt mortem autem teſtantis ſi circa res legatas dubium remanet, electio ordinarie penes hæredem eſt, *l. ſi quis 32. §. 1.* & *l. legato, 37. ff. de Leg. I.* qui minimum præſtando ſatisfaciat, per dicta ad *cit. Reg. XXX. num. 8.* Niſi forſan legatum penitus periret, casu quo interpretatio pro legatario non fieret, ut bene advertit Dynus *hic n. 11.* cum univerſaliter loquendo in dubiis interpretatio ita ſit facienda, ut actus valeat potius, quam pereat cit. *l. Quoties, 12. ff. de Reb. dub.* vel niſi ſervus, aut alia res generaliter legetur; quia tunc electio penes legatarium eſt, textu expreſſo *§. Si generaliter, 22. Inſtit. de Leg.* ibi: *Si generaliter ſervus, vel alia res legetur, electio legatarii eſt; niſi aliud teſtator dixerit*, juncta *l. Qui duos, 20. ff. de Leg. I.*

REGULA LVIII.

Non eſt obligatorium contra bonos mores præſtitum juramentum.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde?*
2 *Contra bonos mores idem ac quod contra legem eſt. Juramentum non eſt vinculum iniquitatis. Ibid.*
3 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
4 *Prohibita de Jure in favorem tertii ſervanda ſunt, ſi juramento confirmantur: & ſeq.*
5 *Juri, & favori ſuo quivis renuntiare poteſt.*
6 *Omne Juramentum, quod non eſt contra bonos mores, obligat.*
7 *Contractus juramento firmati, quando ſervari debeant, remiſſive.*

1 VIdetur deſumpta hæc Regula ex *l. Contractus, 23. ff. de R. J.* ubi poſt medium ſic habetur: *Legem enim contractus dedit, excepto eo, quod Celſus putat, non valere, ſi convenerit, ne dolus præſtetur, hoc enim bonæ fidei judicio contrarium eſt: & ita utimur.* Concordat *c. Inter cætera, 22. cau. 12. q. 4. verſ. Porro*, ibi: *Juramentum non ob hoc fuiſſe inſtitutum invenitur, ut eſſet vinculum iniquitatis, vel matricidii, vel fratricidii, ſeu* cujuſcunque criminis: & *Reg. 69. de R. J. in 6.* ibi: *In malis promiſſis fidem non expedit obſervari.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Regulam per verba *contra bonos mores* idem dicere velle, ac contra legem naturalem, divinam, vel etiam humanam, ſub gravi, vel levi culpa obligantem; quidquid enim contra hujuſmodi legem ſit, offenſa DEI, etiam hoc ipſo malum, ac contra bonos mores eſt, utpote qui tales non ſunt, quando legi difformes, & divinam Majeſtatem offendentes exiſtunt. Qui igitur jurat facere, quod lex prohibet, vel omittit, quod lex præcipit, juramentum ſervare non obligatur, ſed potius obligatur tale juramentum, contra legem factum, non ſervare, hoc ipſo, quod legem obſervare teneatur, v. g. qui jurat proximum injuſte perſequi, eum in bonis famæ, vel fortunæ lædere, verberare, vulnerare, occidere &c. vel qui jurat, quod parentibus, vel ſuperioribus non velit obedire, nulli pauperi, etiam in gravi neceſſitate exiſtenti eleemoſynam præbere, etſi bene poſſet; nullam amplius audire Miſſam, vel quid aliud omittere, quod agere tenetur: non obligatur ſervare tale juramentum, ſed potius obligatur illud non ſervare, & illo non obſtante facere, quod lex præcipit, & omittere, quod prohibet. Ratio eſt, tum quia juramentum non eſt vinculum iniquitatis *cit. can. 22. cau. 22. q. 4.* & *c. Quanto, 18. de jurejur.* id eſt, neminem vinculat, ligat, ſtringit, vel obligat ad iniquum: cujuſmodi omne illud eſt, quod contra legem, conſequenter contra bonos mores, & quod malum, ac peccatum eſt. Nulla autem exiſtente obligatione juramenti, remanet obligatio legis, contra quam juratum eſt. Tum quia *Nemo poteſt ad impoſſibile obligari, c. Nemo, 6. de R. J. in 6.* Ea autem, quæ contra leges, & conſequenter contra bonos mores ſunt, ſicque licite fieri nequeunt, inter impoſſibilia reputantur per dicta & probata ad *cit. Reg. 6.* ergo jurans illa facere, juramentum ſervare non obligatur.

Reſp. II. Verus Regulæ ſenſus hic eſt: *Qui jurat* 3
aliquid facere, vel omittere, quod contra jus, ſeu legem naturalem, vel divinam, vel humanam, ſub gravi vel levi peccato obligantem, conſequenter contra bonos mores eſt, & licite obſervari nequit, juramentum ſervare nullatenus obligatur, ſed potius tenetur illud non obſervare, eoque non obſtante, legi obedire. Per Jura &

ratio-

Digitized by Google

rationes jam allegatas: patetque tam ex jam addoctis, quum obviis aliis exemplis.

4 Objici ſolent contra hanc Regulam plura ex Jure, per quæ manifeſte patet, quod etium prohibita de Jure obſervari debeant, ſi qois ea ſervare juravit: Sic enim renuntiatio, quam filia dotata facit de ſutura ſucceſſione paterna *u* Jure reprobatur *l. fin. ff. de Suis & Leg.* & *l. Pactum, quod dotali, 15. C. de Pactis*; tamen ſi filia eam ſervare jurat, juramento ſtare tenetur textu expreſſo *c. Quamvis, 2. de Pactis in 6.* ibi: *Quamvis pactum patri factum a filia, dum nuptui tradebatur, ut dote contenta nullum ad bona paterna regreſſum haberet, improbet lex civilis: ſi tamen juramento, non vi, nec dolo præſtito, firmatum fuerit, ab eadem omnino ſervari debebit: cum non vergat in æternæ ſalutis diſpendium, nec redundet in alterius detrimentum.*

5 Sic paritee, etſi fundi dotalis alienatio de Jure ſit prohibita, *l. un. C. de Rei uxor. action. §. Et cum Len 15.* tamen ſi muliee eam juramento firmat, illud ſervare tenetur, Jure civili propterea per Jus canonicum correcto, *c. Licet, 2. de Jurejur. in 6.* ibi: *Licet mulieres, quæ alienationibus dotium, & donationum propter nuptias conſentiunt, non contravenire proprio juramento firmantes, ſervare juramentum hujuſmodi, non vi, nec dolo præſtitum, de Jure Canonico teneantur; quia tamen quidam Judices ſæculares eas contra præfatas alienationes audiunt, quamvis eis conſtet legitime de hujuſmodi juramento: Nos animarum periculis obviare volentes, eoſdem Judices ad ſervandum hoc Jus canonicum per locorum Ordinarios cenſura eccleſiaſtica decernimus compellendos.* Plura alia hojuſmodi exempla adducit Vivianus: ad quæ tamen, ac alia Reſp. cum dicto Viviano & aliis, plura per legem prohibita ſervari debeat caſu, qoo firmantur juramento, ſi ſunt prohibita ob ſui turpitudinem, negatur: ſi ſunt probibita præciſe in privilegium tertii (qualia ſunt cuncta in exemplis allegata) conceditur; cum enim quivis juri & favori ſuo renuntiare valeat, *arg. c. Si diligenti, 12. de Foro compet.* & *l. Si Judex 41. ff. de Minor.* ibi: *Unicuique licet contemnere hæc, quæ pro ſe introducta ſunt*: debet id, quod in ſui favorem *u* lege prohibitum eſt, obſervare, ſi illud ſervare juraverit; quia licite ſervare poteſt, *arg. cit. c. Quamvis 6. de Pactis in 6. & c. Licet, 2. de Jurejur. in 6.*

Hinc Doctores communiter docent, in Regula no- 6
ſtra: *Non eſt obligatorium contra bonos mores præſtitum juramentum*: implicite contineri aliam econtra oppoſitum, videlicet: *Omne juramentum, quod contra bonos mores non eſt, conſequenter licite ſervari poteſt, obligatorium eſt, & ſervari debet*, per Jura a. *præc.* citata.

Cæterum plura circa hanc Regulam, præſertim an, 7
& quando contractus de Jure prohibiti, & invalidi, juramento firmati ſervari debeant, fuſius habetur *lib. II. Tit. 24. de Jurejur. §. 3. & 4.*

REGULA LIX.

Dolo facit, qui petit, quod reſtituere oportet eundem.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde?*
2 *Quomodo Regula intelligenda?*
3 *Ponitur verus ſenſus illius.*
: *Qui non illi, a quo petit, ſed alteri reſtituere debet, reus doli non eſt.*
4 *Nec illi, qui non ſtatim, ſed primum cum tempore reſtituere tenetur.*
5 *Declaratur Regula exemplis Juris: & ſeqq.*
6 *Maritus petens defunctæ uxoris dotem nondum ſolutam, doli reus cenſetur..*
7 *Sicut & uſurarius petens ſolutionem uſurarum.*
8 *Fallit Regula in caſu reſtitutionis ſpoliatorum.*

1 DEſomitur hæc Regula ex *leg. In condemnatione, 173. §. 3. ff. de R. J.* ibi: *Dolo facit, qui petit, quod redditurus eſt*, & *l. Dolo 8. ff. de Doli mali except.* ubi etiam exemplificatur Regula, ibi: *Dolo facit, qui petit, quod redditurus eſt; ſic ſi hæres damnatus ſit, non petere a debitore, poteſt uti exceptione doli mali debitor, & agere ex teſtamento.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Eam ſic eſſe intelligendam, quod ille doloſe, & malitioſe, fraudandique aoimo agere præſumatur (fundatur enim hæc Regula in præſumptione) qui rem ud ſe non pertinentem petit ab aliquo, quam etiam acceptam eidem, a quo petiit, exigente juſtitiu, ſtatim iterum eeſtituere tenetur. Ratio Regulæ eſt; quia hoc ipſo, quod quis rem, quam ab alio petit, eidem ſtatim, ac recepit, iterum reſtituere debeat, nullum videtue habere juſtam peteodi cauſam, conſequenter ex dolo & malitia, animoque fraudandi petere juſto præſumitur; *arg. cit. l. Dolo.* Fraudibus antem, & malitiis hominum non indulgendum, ſed occurrendum eſt, *arg. l. in fundo, 38. ff. de Rei Vindicat.* Addit Vivianus aliam rationem, quia videlicet lex & natura horrent inutiles ambages: & circuitus, ac propterea voluot, ut, quod paucis fieri poteſt, non fiat pluribus, *arg. l. fin. C. de Emancipat. lib.* coolequenter id quis ab aliquo minime petere, ſed relinquere debet, quod, poſtquam accepit, eidem ſtatim iterum reddere, ſeo reſtituere debet.

Reſp. II. Regulæ ſenſus verus eſt iſte: *Omnis ille ex* 3
dolo, & animo fraudandi de jure præſumitur, qui rem aliquam ad ſe non pertinentem ab altero petit, quam etiam obtentam, eidem, a quo petiit, exigente juſtitia, ſtatim iterum reddere, ſeu reſtituere tenetur. Per Jura, & rationes *num. 1. & 2.* jam allegatas. Notantee autem dicitor, quam *eidem, a quo petiit*, itorum reſtituere tenetue; quia Regula non eſt intelligenda de illo, qui petit ub altero rem aliquam, quam non eidem, a quo petiit, ſed alicui alteri, domino nempe ſoo, reſtituere debet, *l. Si ſocer, 44. §. 1. ff. de Solut. Matr.* ibi: *Cum abſurde dicitur, dolo videri eum facere, qui non ipſi, quem convenit, ſed alii reſtiturus petit.* Hinc doli reus minime cenſetur commodatarius, qui rem ſibi commodatam, & poſtea a fure ublatam, ub eodem petit; quia eam non furi, a quo petit, ſed alteri, domino videlicet, reddere debet. Sic Procuratores & advocati, nomine ſui Priocipalis rem ab injuſto detentore petentes, doloſe agere non præſumuntur, etſi rem, quam petunt, ſtatim reſtituere debeant; quia non illi, a qoo petont, ſed alteri, domino videlicet ſuo, reſtituere tenentue.

Dicitur notunter ulterius, quam *ſtatim*, ſeu incon- 4
tinenti reſtituere debet eidem, a quo petit; nam qui rem non *ſtatim*, ſed poſt intervallum temporis, v. g. poſt annum eidem, a quo petit; reſtituere tenetur doli reus oon præſumitur, *arg. l. fin. §. 1. ff. ad Leg. cauſ. cavetur*, ubi pater a filia inſtitutus hæres, ut poſt mortem ſuam nepoti, teſtatricis filio, hæreditatem reſtituat, doli reus non cenſetur ex eo, quod *u* ſuperſtite marito res filiæ defunctæ petat, licet eas reſtituere teneatur nepoti, quia reſtitutionem non *ſtatim*, ſed primum poſt mortem ſuam facere debet. Quamvis etiam ex alio capite a dolo immunis eſſet; quia oimirum oon illi, a quo petit, ſed alteri, nepoti ſcilicet ſuo, reſtituere debet.

Cæ-

Digitized by Google

5 Cæterum declaratur Regula, & ſenſus illius exemplis Juris; Sic enim hæres, qui hac cum conditione inſtitutus eſt, ne peteret a certo debitore debitum, doloſus cenſetur, & doli exceptione repellitur, ſi debitum a debitore petat; quia eidem, etiamſi debitum obtineret, ſtatim iterum reddere deberet. *cit. l. Dolo*. 8. *ff. de Doli mali Except.* per textum *numer.* 1. citatum.

6 Sic pariter maritus doli reus præſumitur, & doli exceptione repellitur, ſi defuncta conjuge dotem a ſocero, ſeu patre defunctæ conjugis promiſſam, ſed nondum ſolutam petat. *arg. l. Apud Celſum*. 4. §. 1. & 2. *ff. de Doli, & met. Except.* quia eidem ſtatim iterum reſtituere deberet. Nec obſtat, quod vi *l.* 1. *C. de Rei uxor. act.* maritus primum poſt intervallum uoius anni teneatur reſtituere dotem defunctæ conjugis; quia tempus hoc ſolius commiſerationis cauſa conceditur marito, ut, cum pecunia parata ſæpe non ſtatim habeatur ad manum, eam interea comparare, ac poſtea pro quantitate dotis reſtituere valeat. Quæ ratio cum in dote necdum ſoluta non militet, petens dotem maritus reus doli præſumitur; cum eidem, a quo petit, ſtatim iterum reddere deberet.

7 Sic ulterius uſurarius, qui uſura a debitore petit ex dolo agere præſumitur, & doli exceptionem pati debet; quia uſuras, quas a debitore petit, eidem ſtatim reſtituere deberet. *c. Cum tu*. 5. & *c. Tuas*. 13. *de Uſur.* ibi: *Compellas reſtituere ipſas* (uſuras videlicet) *poſtquam fuerint perſolutæ, ne dolo & fraude contigat eos commodum reportare?*

Quæritur II. An? Et in quibus fallat Regula LIX. 8 Reſp. Eam præcipue fallere io caſu reſtitutionis ſpoliatorum; Nam, ut contra oonnullos bene notat Dynus *hic*, etſi hæc Regula nou tantum in petitorio, ſed etiam in poſſeſsono adipicendæ & retinendæ procedat, tamen fallit in judicio recuperandæ poſſeſſionis; quia *ſpoliatus ante omnia eſt reſtituendus*. *c. fin. de Ordine cognit. cum concordant.* Hinc etſi ſciat ſpoliatus, ſe rem, quam a ſpoliatore ſibi pro recuperanda poſſeſſione reſtitui petit, eidem ſtatim iterum debere reddere, tamen doli reus non eſt; quia juſtam cauſam petendi habet, ut nempe juxta Juris præſcriptum ſpoliatus ante omnia in poſſeſſiooem reſtituatur, prout amplius diximus *lib. II. Tit. 13. de Reſtit. ſpoliat.* §. 3. ubi tamen §. 4. etiam ſubjunximus caſus, in quibus reſtitutio ſpoliatorum ante omoia non fit, & conſequenter in iiſdem fallentia hæc oon procedit. Vide ibidem, ne inutilis fiat repetitio.

REGULA LX.

Non eſt in mora, qui poteſt exceptione legitima ſe tueri.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde?*
2 *Mora quid. & quotuplex? ac quid Exceptio? remiſſive.*
Quomodo Regula intelligenda? Ibid.
3 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
4 *Exceptio legitima quæ?*
5 *Enarrantur cauſæ legitimam reddentes exceptionem.*
6 *Citatus etiam ab illegitimo Judice (niſi notorie ſit talis) comparere debet.*
7 *Legati dominium ſtatim poſt mortem legantis tranſit ad legatarium.*
8 *Illegitima exceptio non excuſat a mora.*

1 Deſumitur hæc Regula ex *l. Nulla*. 88. *ff. de R. J.* ibi: *Nulla intelligitur ibi mora fieri, ubi nulla petitio eſt*: adde, vel ſi quæ eſt, exceptione legitima elidi poteſt. *l. Nihil intereſt*. 112. *ff. de R. J.* quia *nihil intereſt, ipſo jure quis actionem non habeat, an per exceptionem infirmetur*.

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Ante reſponſionem ſupponitur ex dictis ſupra ad *Regulam XXV. nu.* 2. & *ſeqq.* quid? & quotuplex ſit mora. Quid autem, & quotuplex ſit exceptio, fuſe declaratum habetur *Lib. II. Tit.* 25. §. 1. *de Exceptionibus*. Quo ſuppoſito Reſp. I. Regulam ſic eſſe intelligendam, quod ille, qui ex juſta, & rationabili cauſa ſe defendere, excuſare, ſicque contra actorem petentem legitime excipere poteſt, quare tempore alias debitore aut præſcripto non ſolverit, aut non fecerit, vel præſtiterit verum, aut prætenſum debitum, non ſit in culpabili mora, quæ pœnas, & malos effectus ſecum trahat: conſequenter ad eos condemnari nequeat; qui enim in culpabili mora eſt tempore debito ſolvendi, faciendi, aut præſtandi, quod debet, tenetur ad reſarcienda damna omnia & incommoda ratione moræ ſecuta, v. g. ad æſtimationem rei, quæ tempore moræ etiam caſu periit: ad compenſandos fructus: ad intereſſe & uſuras: ad pœnas in contractu appoſitas &c. prout amplius explicatum, & ex jure probatum, habetur per dicta ad *Regulam XXV. a n.* 6. A tali igitur mora culpabili, hujuſmodi pœnas, & malos ſecum trahente effectus Regula immunem declarat illum, qui legitima exceptione ſe tueri & defendere, id eſt, allegare, & probare poteſt, quod ex rationabili, juſta, legitima cauſa tempore alias debito non ſolverit, vel non fecerit, aut præſtiterit, quod debebat, vel eum debere, prætendebatur, id enim probando legitima exceeptione ſe tueri dicitur contra actorem petentem, vel prætendentem. Hinc

Reſp. II. Verus ſenſus Regulæ ſequens eſt: *Non eſt in culpabili mora ſolvendi, faciendi, vel præſtandi, qui eo tempore, quo alias deberet, vel debere prætenditur, non ſolvit, facit, aut præſtat, quod debet, aut debere prætenditur, & conſequenter nec pœnas moræ culpabilis incurrit, qui ſufficienter probare poteſt, quod ex rationabili, juſta, ſeu legitima cauſa præfato tempore debitum ſolvere, aut præſtare omiſerit.* Ratio eſt; quia mora, de qua jura, & Regula noſtra loquuntur, ſupponitur eſſe inculpabilis, adeo, ut, ubi culpa non eſt, nec mora adeſſe cenſeatur. Strein. *hic num.* 1. *arg. l. Pecuniæ feaebris*. 19. *ff. de Uſur.* atqui ubi juſta, & legitima excuſatio adeſt, culpa abeſt, conſequenter & moram abeſſe, ſicque qui ſe legitime excuſare, ſeu excipere poteſt, iu mora non eſſe merito cenſetur. 3

Dicitur antem juſta cauſa excuſans, & legitima exceptio illa, quæ in jure Divino, naturali, ant humano directe, vel indirecte ita fundatur, ut replicatione elidi non valeat; quia ſi repplicatione elidi poteſt, pro legitima non habetur. Dyn. *hic num.* 3. Vivianus *hic*: & alii communiter; Nam ſicut idem eſt ipſo jure non habere actionem, & habere actionem, quæ poſſit exceptione excludi, textu claro *l. Nihil intereſt*: 112. *ff. de Reg. Jur.* ſic idem eſt, omnino uon habere exceptionem, & habere exceptionem, quæ per replicationem excludi poteſt; cum ita ſe habeat replicatio ad excludendam exceptionem, ſicut ſe habet exceptio ad excludendam actionem. *l.* 2. *ff. de Except.* 4

Porro cauſæ juſtæ, legitime excuſantes, legitimamque reddentes exceptionem, ne quis cenſeatur eſſe in mora, plurimæ ſunt; ex quibus aliquas in ſpecie ſubjungimus. Tales namque ſunt *Primo*, ſi ſolutio pro 5

tem-

tempore eſt impoſſibilis, aut juſto difficilior; quia *nemo poteſt ad impoſſibile obligari* juxta *Reg. VI. de R. J. in 6.* & dicta ad eandem ſupra. *Secundo*, ſi debitum provenit ex facto alieno: ut ſi teſtator relinquit debitum, quia hujus datur excuſans ignorantia juxta *Regulam XIII. de Reg. Jur. in 6. Ignorantia facti, non juris excuſat:* & dicta ad eandem ſupra. *Tertio*, ſi creditor debito tempore ſolutionem oblatam acceptare renuit, per dicta ad *Reg. XXV. n. 2. Quarto*, ubi mali doli, vel metus gravis injuſte incuſſi contra prætendentem, vel petentem creditorem datur exceptio, *l. Pecuniæ fenebris*, 9. *ff. de Uſur.* & *toto Titulo de doli mali, & metus exceptione. Quinto*, ſi debitum non eſt liquidum. *Sexto*, ſi jam facta eſt compenſatio aliqua ex parte petentis. *Septimo*, ſi petens ipſemet contractum non implevit. *Octavo*, ſi exigui temporis dilatio eſt; quia in hac notabile non ſentitur damnum, *l. Si debitori*, 21. *ff. de judiciis*. ibi: *Neque enim magnum damnum eſt in mora modici temporis*; nec eſt neceſſe ſtatim cum ſacco accurrere, *l. Quod dicimus*, 105. *ff. de Solut.* ibi: *Quod dicimus debere ſtatim ſolvere, cum aliquo ſcilicet temperamento temporis intelligendum eſt; nec enim cum ſacco adire debet.*

6 Objicitur autem contra Regulam 1. Qui excipit contra judicem non ſuum, legitime excipit, *l. Contumacia*, 53. *ff. de Re judicat.* & *l. fin. ff. de juriſdictione*, ibi: *Extra territorium jus dicenti impune non paretur. Idem eſt, & ſi ſupra juriſdictionem ſuam velit jus dicere*: & tamen ſi citatus a tali judice non comparet, in mora eſſe, & contumax reputatur, *l. Si quis ex aliena*, 5. *ff. de judiciis*. Reſp. hoc verum eſſe, quando dubium, ſeu notorium non eſt, judicem eſſe incompetentem; quia *Prætoris eſt, æſtimare, an ſua ſit juriſdictio, vocati autem non contemnere authoritatem Prætoris*, uti dicitur *cit. l. Si quis ex aliena*. Hinc citatus venire debet ſaltem ad oſtendendam fori incompetentiam, *cit. l. Si quis*, ibi: *In jus vocati veniant, ſua privilegia allegaturi*, juncta *l. 2. ff. Si quis in jus vocatus*, ibi: *Ex quacunque cauſa ad Prætorem, vel alios, qui juriſdictioni præſunt, in jus vocatus venire debet; ut hoc ipſum ſciatur, an juriſdictio ejus ſit.* Quare ſi vocatus contra hoc excipit, legitimam exceptionem non habet per leges citatas. Secus eſt, ſi notorium habetur, quod citans Judex incompetens ſit; tunc enim comparere non tenetur, ſed legitima exceptione ſe tueri poteſt. *cit. l. fin. ff. de Juriſdict.* & *c. fin. de Conſtit. in 6.* ibi: *Cum extra territorium jus dicenti non pareatur impune*: patetque in caſo, quo Clericus a laico, utpote notorie incompetenti Judice citatur.

Objicitur 2. Debitores ex perſonali actione conde- 7
mnati gaudent legitima exceptione, *l. Debitoribus*, 31. *ff. de Re judicat.* & tamen hæres pro re legata conventus, & condemnatus, non obſtante hac legitima exceptione tenetur ad reſtitutionem fructuum, poſt litem conteſtatam perceptorum *l. In Fideicom.* 3. *ff. de Uſur.* Ergo etiam legitima exceptio non excuſat a mora. Reſ. hæredem in hoc caſu ad fructuum reſtitutionem teneri non propter moram, ſed ne ex re legata, tanquam aliena, locupletior fiat contra *Reg. XLVIII. de R. J. in 6.* ibi: *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria*, Strein *hic num.* 3. Salicetus in *cit. l. In fideicommiſſ.* Cum enim rei legatæ dominium legatarius ſtatim poſt mortem legantis acquirat, *l. a Titio*, 64. *ff. de Furtis*. ibi: *quia ea, quæ legantur, recta via ab eo, qui legavit, ad eum, cui legata ſunt, tranſeunt*: ex illa, tanquam re aliena hæres fructus percipere non poteſt, & ſi percipit, legatario reſtituere tenetur.

Objicitur 3. *l. Nemo*, 82. *ff. de V. O.* pro moroſo ha- 8
betur, qui excipiendo in judicio *litigare maluit, quam reſtituere*; ergo exceptio non purgat moram. Reſp. Ibi ſermonem eſſe non de juſta, & legitima, ſed injuſta exceptione: quæ utique moram non excuſat, bene vero exceptio legitima & juſta, textu claro, *l. Si quis ſolutioni*, 24. *pr. ff. de Uſur. & fruct.* ibi: *Si quis ſolutioni quidem moram fecit, judicium autem accipere paratus fuit, non videtur feciſſe moram: utique, ſi juſte ad judicium provocavit.*

R E G U L A LXI.

Quod ob gratiam alicujus conceditur, non eſt in ejus diſpendium retorquendum.

S U M M A R I U M.

1 *Regula unde?*
2 *Ponitur verus Regulæ ſenſus.*
3 *Declaratur exemplis Juris.*
Quæ a minoribus fiunt ſine authoritate tutoris, valida ſunt, ſi in eorum commodum cedunt, invalida autem, ſi eis damnoſa eſſent: & num. ſeq.
5 *Profeſſores plebejo genere nati, evadunt nobiles docendo 20. annis.*
Privilegia antiqua per nova non tolluntur, ſed augentur: Ibid.
7 *Hæreditatem etiam pinguem nunquam adire poteſt pupillus ſine tutoris authoritate.*
8 *Judæi die ſabbati non poſſunt conveniri, nec convenire in judicio.*
9 *Prælati Eccleſiaſtici repudiando hæreditatem, vel legatum, tenentur ad reſtitutionem.*
Eccleſia gaudet Jure minoris, Ibid.
10 *Sicut vera eſt Regula præſens; ſic vera eſt eidem a contrario oppoſita*: Quod in pœnam, & odium alicujus eſt introductum, non debet in ejus utilitatem, & commodum converti: *niſi remote ac mediate.*
11 *Regula fallit in gratiis & favoribus non motu proprio, ſed ad petitionem conceſſis.*

DEſumitur hæc Regula ex *l. Nulla*, 25. *ff. de Le-* 1
gibus, ibi: *Nulla juris ratio, aut æquitatis benignitas patitur, ut quæ ſalubriter pro utilitate hominum introducuntur, ea nos duriore interpretatione contra ipſorum commodum producamus ad ſeveritatem*, & *l. Quod favore*, 6. *C. eod.* ibi: *Quod favore quorundam conſtitutum eſt, quibuſdam caſibus ad læſionem eorum nolumus inventum videri.*

Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & 2
quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. Eam intelligendam eſſe juxta ſequentem ſenſum, qui proprius illius eſt: *Quod alicui conceditur ut gratia & favor pro commodo ac utilitate, non ita interpretandum eſt, ut ei ſit oneri, incommodo, vel præjudicio.* Ratio Regulæ eſt: quia Reſcripta accipiunt vires & effectum ab intentione reſcribentis *arg. c. Ad aures* 8., *de Reſcript.* ibi: *cum non ſit intentionis noſtræ*: & quod ad unum effectum, atque finem ordinatum eſt, ita accipi non debet, ut producat effectum contrarium, *l. Cum & Judices*, 2. *§. 9. C. de Jurejur. propter calumn.* ibi: *ne aliquod contrarium eveniat propoſito noſtro, & quod pro compendio litium introductum eſt, protinus hoc in adverſariam figuram transformetur*: conſequenter quod alicui tanquam gratia & favor conceſſum eſt, in ejus odium, incommodum, & præjudicium trahendum non eſt, per Jura *n. 1.* allegata: præſertim cum alias gratia & favor conceſſus, exuta ſua natura, odium & onus evaderet.

Declaratur Regula exemplis Juris, & quidem præ- 3
cipue

Digitized by Google

cipue in Minore; in hujus ſiquidem favorem ſtatutum eſt, quod non poſſit ſtare in judicio ſine authoritate tutoris, *l. Clarum*, 4. *C. de Authoritate præſtanda*, ubi ratio apponitur illis verbis: *ne ex ſua imperitia, vel juvenili calore aliquid vel dicant, vel taceant, quod ſi fuiſſet prolatum, vel non expreſſum, prodeſſe eis poterat, & a deteriore calculo eos eripere*, juncta *l. Momentaneæ*. 3. *C. Qui legitimam perſonam ſtandi &c.* adeo, ut ſi nihilominus ſine authoritate tutoris litiget, & contra ipſum feratur ſententia, hæc de Jure oulla ſit *l. 1. C. eod.* ibi: *Si, cum eſſes pupillaris ætatis, ſine tutoris authoritate cum adverſario conſiſtens, Præſes Provinciæ adverſus te pronuntiaverit, minime authoritate judicati nititur, quod ſtatutum eſt*: *cum Concord.* Et tamen ſi ſententia in favorem minoris litigantis ſine aurhoritate tutoris fertur, valida exiſtit *l. Non eo minus*, 14. *C. de Procurat.* ubi pariter ratio ſubjungitur his verbis: *Minoribus enim ætas in damnis ſubvenire, non in rebus proſpere geſtis obeſſe conſuevit*.

4 Rurſus in favorem minorum introductum eſt beneficium in integrum cootra venditorem: quo uti ſi nolit, adverſarius petere non poteſt reſciſſionem contractus invito minore; ne io ejus læſionem, vel damnum retorqueatur, quod in illius favorem iotroductum eſt, *l. Si Judex*, 41. *ff. de Minor.* Sic pariter in favorem miooris lege introductum habetur, quod ſi moveatur quæſtio de ſtatu, & bonis illorum, judicium differri debeat uſque ad annos pubertatis *l. Carbonianus*, 3. *§. 5. ad finem*, *ff. de Carbonian. Edict.* ibi: *ne de ſtatu periclitentur, antequam ſe tueri poſſint*, ut ait lex; & tamen ſi pararas pro ſe habent probationes, & cauſam ſtatim decidi volunt, id fieri debet, ne quod in favorem conceſſum habetur, in eorum vertatur præjudicium. *cit. l. Carbonianus*, ubi eadem additur ratio; quia *non debet adverſus pupillos obſervari, quod pro ipſis excogitatum eſt, & pendere ſtatus eorum, cum jam poſſit indubitatus eſſe*.

5 Sic ulterius Profeſſores, de plebeio genere oati, etſi 20. annis docendo efficiantur nobiles, *l. un. C. de Profeſſor. qui in urbe Conſtantinopolit.* Tamen non perdunt favores, quibus ut plebei gaudebant, ne nova gratia, & favor conceſſus eis oocea t. Et univerſaliter novæ gratiæ, & favores non extinguunt veteres: nec per nova privilegia tolluntur, vel revocantur antiqua (niſi exprimatur) ſed augentur & confirmantur *l. fin. C. de Præpoſitis agentium in rebus*, ibi: *ita tamen, ut privilegia, quæcunque jam per diſpoſitiones principales impertita, & nunc uſque obſervata eſſe noſcuntur, intacta cuſtodiantur*; addita ratione: *enim per abſurdum, & per quam temerarium ſit, hanc noſtræ liberalitatem pietatis: quemquam aſtuta interpretatione non ad augmentum anteriorum privilegiorum, ſed diminutionem converte-re, concedi*.

6 Objicitur autem contra hanc Regulam *primo*: In pupilli favorem ſancitum eſt, ne valeat adire hæreditatem, quamvis pinguis, & lucroſa ſit, textu expreſſo *§. 1. Inſtit. de Authorit. tut.* & *l. Obligari*, 9. *§. 3. ff. eod.* ibi: *Pupillus hæreditatem adire non poteſt, quamvis lucroſa ſit*: atqui hoc videtur pupillo præjudicioſum; ergo quod io gratiam conceſſum, etiam in ejus damnum torqueri poteſt. Reſp. cum Dyno, & Gloſſa *hic*; id non eſſe pupillo damnoſum, ſed favorabile, & utile; quia ordinarie periculum eſt, ne hæreditas habeat latentia onera, quæ pupillo magis nocere poſſent, quam hæreditas prodeſſe; ad quæ pericula & damna evitanda in favorem pupillorum ſancitum eſt, ut etiam apparentem pinguem hæreditatem adire noo valeant ſine authoritate tutoris; quæ ratio etiam additur *cit. §. 1. Inſtit. de Authorit. tut.* ibi: *neque tamen hæreditatem adire aliter poſſunt, niſi tutoris authoritate, quamvis illis lucroſa ſit*; audi rationem: *ne ullum damnum habeant*.

7 Hinc bene poſt Dyoum advertit Gloſſ. *cit.* quod, etſi univerſaliter loquendo in cunctis, de quibus certum eſt, conditionem pupilli effici meliorem, valeat factum pupilli etiam ſine authoritate tutoris per Jura *n. 4. & 5.* citata; tamen ſic non valeat in iis, in quibus ejus conditio vel deterior ſit, vel periculum, & dubium eſt, an deterior, vel melior evadat: prout res ſe habet in aditione hæreditatis.

Objicitur *ſecundo*: Ex privilegio, & favore Judæis conceſſo non poſſunt hi die ſabbati oonveniri *l. Die Sabbati*, 13. *C. de Judæis*, ibi: *Die ſabbati, vel reliquis, ſub tempore, quo Judæi cultus ſui reverentiam ſervant, neminem aut facere aliquid, aut ulla ex parte conveniri debere præcipimus*: ſed hic idem favor illis odioſus eſt; quia & ipſi propterea etiam Chriſtianos tali tempore convenire non poſſunt, cum dictis verbis legis ſtatim addatur: *ita tamen, ut nec illis detur licentia, eodem die Chriſtianos Orthodoxos convenire*. Reſp. cum Dyno *hic*: Privilegium Judæis datum non ſtetiſſe in ouda conceſſioue illis facta, ſed additam eſſe conditionem, ut ſervetur æqualitas inter litigatores, & vitetur inæqualitas juxta præſcripta Juris, ſicque Judæos gaudere ſuo privilegio, prout fuit. Accedit, non tam ex præfata lege, quam Lege Moſaica principaliter provenire, quod Judæi in die Sabbati non poſſiut convenire Chriſtianos: quod vero Chriſtiaoi ipſos præfata die convenire nequeant, proveoire præciſe ex privilegio legis, quo plene fruuntur, ſine ſubſecutione oovi oneris. Strein *hic n. 3.* 8

Objicitur tertio: Officium Prælati Eccleſiaſtici ex ſua inſtitutione ad favorem & indemnitatem Eccleſiæ ſpectat, & tameo Prælatus poteſt repudiare hæreditatem, & legatum Eccleſiæ relictum per fuſe dicta & probata *Lib. 3. Tit. 10. §. 2.* atqui hoc videtur Eccleſiæ non raro præjudicioſum: ergo quod in favorem eſt conceſſum; etiam in diſpendium retorqueri poteſt. Reſp. per accidens, & contra intentionem Juris eſſe, quod per repudiationem hæreditatis vel legati Eccleſiæ præjudicet Prælatus, utpote qui a Jure datur Eccleſiæ, ut univerſaliter etiam in repudiando legato damna Eccleſiæ vitet, non cauſet. Eorum autem, quæ per accidens eveniunt, non habetur ratio. Streio *hic num. 3.* Accedit, quod, ſicut tutor, ſi ſua actione lædat pupillum, tenetur damnum reſarcire *l. Quidquid*, 7. *C. Arbitr. tutel.* ibi: *Quidquid tutoris dolo, vel lata culpa, aut levi, ſeu curatoris, minores amiſerint, vel cum poſſent, non acquiſierint, hoc in tutelæ, ſeu negotiorum geſtorum utile judicium venire, non eſt incerti juris.* Sic etiam Prælatus tenetur reſarcire damnum cauſatum Eccleſiæ, utpote quæ gaudet Jure minoris *c. 1. de In integr. reſtit.* ibi: *Quod ſi Eccleſia læſa eſt, & manifeſte apparet detrimentum ipſius (cum Epiſcopo ejus conditionem facere deteriorem non liceat, & Eccleſia jure minoris debeat ſemper illæſa ſervari) quæ in detrimentum ejus acta conſtiterit, ad ipſius convenit jus, & proprietatem redire.* Caſu quo autem Prælatus ſatisfacere non poteſt, ſuccurritur Eccleſiæ beneficio reſtitutionis in integrum. *arg. cit. c. 1. de In integr. reſtit.* & *l. 1. ac fin. C. ſi minor ab hæredit.* 9

Cæterum ſicut juxta dicta omnino vera manet Regula: *Quod in gratiam alicujus conceditur, non eſt in ejus diſpendium retorquendum*: ſic a ſenſu contrario vera etiam eſt Regula, quam illa implicite continet: Quod in pœnam & odium alicujus eſt introductum, oon debet in ejus utilitatem, vel commodum converti, uti notat & pluribus probat Gloſſa *hic*, & Dynus, *arg. c. 2. de Translat. Epiſc. circa med.* ibi: *Quod ſtatutum fuit ad pœnam, trahi non debet ad gratiam*: *cum Concord.* quam tamen contrariam Regulam cum Dyno ſic intellige; quod idem actus non poſſit ſimul eſſe immediata, & proxima cauſa pœnæ, & præmii, ſeu commodi & damni: bene tamen mediata & remota; ſi enim licet in pœnam, & odium ſuſpecti tutoris conſtitutum ſit, ut tanquam ſuſpectus removeatur ab officio: tamen id etiam in commodum illius redundat, quia exiode non tenetur amplius de periculo adminiſtrationis oeglectæ. *l. Decreto*, 10. *ff. de ſuſpect. Tutor.* Sic etiam, etſi in pœnam & odium militis, per ignominiam dimiſſi, ſtatutum ſit, ut *neque in urbe, neque alibi, ubi Imperator eſt, morari ei liceat*, ut dicitur *l. 2. §. 4. ff. de His, qui notantur infamia*: tamen exinde etiam id commodi & utilitatis conſequitur, quod excuſetur a tutelis, quæ deferuntur in urbe, & aliis oneribus militum; Nam, ut bene argumentatur Dynus *hic num. 1. 6.* 10

De-

Digitized by Google

Delictum eſt cauſa pœnæ: pœna vero eſt cauſa inhabilitatis ad aliquem actum, vel officium: inhabilitas autem eſt cauſa remotionis ab actu, remotio eſt cauſa exemptionis ab onere incumbente ratione actus vel officij.

11 Quæritur II. An? & quas fallentias habeat Regula LXI? Eam fallere in gratiis, quæ non motu proprio, ſed ad inſtantiam petentis ſunt conceſſæ. Gloſſa & Dyn. *hic*: Exemplum habetur in *c. Prudentiam. 2. de Mutuis. petit.* ubi clauſula *appellatione remota* in ſavorem impetrantis obtenta, in ejuſdem læſionem retorquetur: ſi reus ipſum coram eodem Judice reconveniat. Ratio fallentiæ fundatur in illo Juris principio: Quod quid Juris in alterum quis ſtatuerit, ut ipſe eodem Jure utatur. *Tot. Tit. ff. Quod quiſque Juris in alterum, &c. Cum omnes. 6. de Conſtit.*

R E G U L A LXII.

Nullus ex conſilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur.

S U M M A R I U M.

1 *Regula unde?*
2 *Quomodo intelligenda?*
3 *Verus illius ſenſus ponitur.*
Sine conſilio nil agendum. Ibid.
4 *Procedit Regula etiam in caſu, quo conſilium noceat tertio.*
5 *Dummodo bona fide detur.*
Conſilium fraudulentum non excuſat: Ibid.
6 *Fraudulenter conſulens ſubinde tenetur non ipſi, cui ſuaſit, ſed tertio, cui damnum inde ſecutum eſt, reſtituere: Quando? & quomodo?*
7 *Ei, cui delictum ſuadetur, nil debetur.*
8 *Fallit Regula in aſſeſſoribus, Advocatis, Medicis, & aliis, qui ex defectu ſcientiæ, vi officii debita, bona fide, ſed damnoſe ſuadent.*

1 DEſumitur hæc Regula ex *l. Conſilii. 47. ff. de R. J.* ibi: *Conſilii non fraudulenti nulla obligatio eſt*: & aliis apud Gloſſam.

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit. Reſp. I. Regulam id velle dicere, quod, cum ex conſiliis etiam optima fide, & prudentiſſime datis, gravia non raro ſequantur damna, is, qui conſilium bona fide dedit, ad reſarcienda hujuſmodi damna nullatenus obligetur. Hinc

3 Reſp. II. Verus ſenſus Regulę hic eſt: *Qui alteri ſive petenti, ſive non petenti conſilium bona fide præbet, nullatenus tenetur ad reparanda damna, vel ſuſtinenda incommoda, quæ ex tali conſilio præter intentionem ſequuntur.* Ratio eſt, Tum; quia quamvis ex conſilio unius alter ad agendum, vel omittendam efficaciter moveatur, tamen ad id ſequendum minime obligatur *l. 2. ff. Mandati. §. 6.* ibi: *Nemo ex conſilio obligatur, etiamſi non expediat ei, cui dabatur: quia liberum eſt cuique apud ſe explorare, an expediat ſibi conſilium.* Unde ſibi imputare debet, ſi ex conſilio, quod quis non neceſſario, ſed libere ſequitur, damnum ſentiat. Tum: quia ſi quis ex conſilio, etiam bona fide & prudenter dato ad reſarcienda damna præter intentionem ſæpe ſequi ſolita obligaretur, & a commodis inde ſecutis excluderetur, nemo foret, qui conſilium dare vellet: cum tamen pro humano commercio optimum immo exigente charitate ſæpe neceſſarium ſit dare, & audire fidele & prudens conſilium. Nam ut Spiritus S. loquitur: *ibi ſalus, ubi multa conſilia. Prov. 11. verſ. 14. & c. 12. verſ. 15.* ibi: *qui ſapiens eſt, audit conſilia.* Nam *qui omnia agunt cum conſilio, reguntur ſapientia. Ibid. cap. 13. verſ. 10.* unde monet Spiritus S. *Eccleſ. 32. verſ. 24. Fili, ſine conſilio nihil facias, & poſt factum non pœnitebis.*

4 Procedit Regula etiam in caſu, quo conſilium bona fide datum in damnum tertii redundat, ut ſi quis alicui juſte ſuadeat, ut adeat hæreditatem, qua ſuaſione non facta factus fuiſſet hæres aliquis tertius: vel ſi conſilium juſtum det, ut inſtituat actionem de recuperando prædio ſibi debito, quod alias retinuiſſet injuſtus detentor &c.

Dicitur autem in reſponſione *num. 2.* data: *bona fide datum*; quia ex conſilio non bona, ſed mala fide, dolo, fraude, vel malitia dato obligationem dari, extra controverſiam eſt, uti patet ex ipſis Regulæ verbis: *dummodo fraudulentum non ſit*; ergo a ſenſu contrario, ſi *fraudulentum eſt*, obligatur. Quod idem clare innuitur *c. l. Conſilii. 47. ff. de R. J.* ubi poſtquam Regula noſtra expreſſa fuit illis verbis: *Conſilii non fraudulenti nulla obligatio eſt*: ſtatim altera a contrario ſequens additur: *Cæterum ſi dolus, & calliditas interceſſit, de dolo actio competit*, idque non obſtante ratione *n. 2.* allegata, videlicet, quod *conſilium ſequi nemo tenetur*: cum adhuc ratione fraudis teneatur *c. Sedes. 15. & c. Ex tenore. 16. de Reſcriptis.* ibi: *quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent* 5

6 Notandum tamen ſingulariter cum Gloſſa, Dyno & Strein. *hic*, male conſulentem non ſemper teneri damnum reparare illi, cui conſilium dedit, ſed ſubinde etiam tertio; cui damnum ſuo conſilio intulit; Et quidem ſi conſilium circa contractum, vel quaſi contractum v. g. emptionem, venditionem, aut alium contractum doloſe, ſeu fraudulenter dedit, damnum, quod inde ſecutum eſt, illi, cui conſilium doloſum dedit, reparare tenetur, per jura hactenus citata. Si vero conſilium ad maleficium, ſeu delictum, vel quaſi tale dedit, v. g. ad perpetrandum homicidium, furtum, diffamandum, injuriandum, falſe accuſandum, teſtificandum &c. damnum inde ſecutum tertio huic reparare debet: idque non ex actione doli mali, ſed actione maleficii, aut delicti, quod ſuaſit, v. g. ſi furtum ſuaſit, actione furti tenetur, *l. Si quis. 52. §. 21. ff. de Furtis*, & *l. Si quis. 20. C. eod.* Si injuriam ſuaſit, actione injuriarum. *§. Non ſolum. 11. Inſtit. de Injuriis*, ibi: *Non ſolum autem is, injuriarum tenetur, qui fecit injuriam, verum ille quoque tenetur, qui dolo fecit injuriam, vel qui procuravit, ut cui mala pugno percuteretur.* Quod idem ſancitum habetur *l. Non ſolum. 11. pr. ff. eod.* ibi. *Non ſolum is injuriarum tenetur, qui fecit injuriam, hoc eſt, qui percuſſit, verum ille quoque continetur, qui dolo fecit, vel curavit, ut cui mala pugno percuteretur.* Si adulterium ſuaſit, tenetur lege Julia de adulterio: *l. Hæc verba legis. 12. ff. ad Leg. Juliam de adult. coercend.* ibi: *Hæc verba legis: ne quis poſthac ſtuprum, adulterium facito ſciens dolo malo, & ad eum, qui ſuaſit & ad eum qui ſtuprum intulit, pertinent*, & ſic de aliis delictis.

Ei vero, cui delictum ſuaſit, ad nil obligatur, etiamſi & ille eadem actione teneatur per jura immediate citata, indeque damnum ſentiat. Ratio eſt, Tum, quia delictum committens ipſemet ſcivit, & expendere debebat, id ſibi non licere. Tum, quia *nemo de improbitate ſua conſequitur actionem l. Itaque. 12. §. 1. ff. de Furtis.* 7

Quæritur II. An etiam? & quas fallentias habeat hæc Regula? Reſp. Eam fallere in Aſſeſſoribus, Advocatis, Medicis, & aliis, qui ex officio conſilium dare debent; Hi enim, etſi non ex dolo, vel fraude, 8

Digitized by Google

ſed ex imperitia conſilium alteri nocivum etiam bona fide præbeant, ad reſarcitionem damni inde ſecuti obligantur, *l.* 2. *ff. Quod quiſque juris in alt.* ibi: *Si aſſeſſoris imprudentia jus aliter dictum ſit, quam oportuerit, non debet hoc Magiſtratui officere, ſed ipſi aſſeſſori*: & *l. Illicitas*, 6. *§.* 7. *ff. de Officio Præſid.* ibi: *Sicuti Medico imputari eventus mortalitatis non debet, ita quod per imperitiam commiſit, imputari ei debet: prætextu humanæ fragilitatis, delictum decipientis in periculo hominis innoxium eſſe non debet.* Ratio eſt; quia hoc ipſo, quod ex officio conſilia præbeant, ex quaſi contractu obligati exiſtunt, neceſſaria ad id habere, & comparare ſcientiam; ſine qua, ſi officio hujuſmodi funguntur, & ex imperitia conſilium damnoſum ſubminiſtrant, culpam latam committunt: Culpa lata autem, in jure æquiparatur dolo *l.* 1. *§. Si Menſor falſum modum dixerit*, ibi: *lata culpa plane dolo comparabitur.*

REGULA LXIII.

Exceptionem objiciens non videtur de intentione adverſarii confiteri.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde?*
2 *Regula quomodo intelligenda?*
Exceptio *quid? non inſinuat confeſſionem. Ibid.*
3 *Declaratur exemplo juris.*
4 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
5 *Si reus factum, in quo actor ſuam intentionem fundat, fatetur quidem, ſed excipit, onus probandi incumbit Reo.*
6 *Si reus ſecure confidit, quod Actor factum, in quo ſuam injuſtam intentionem fundat, ſatis probare non valeat, factum illud, etſi realiter contigerit, abſolute negare licet, & expedit.*
7 *Et quare? Ponitur doctrina multum practica.*
8 *Si reus dubitet, an actor factum probare poſſit; illud tamen negare expedit; & exceptionem ſub conditione apponere: dato, non conceſſo, ſi eſſet factum.*
9 *Nunquam expedit, nudam & ſimplicem exceptionem facere.*

1 DEſumitur hæc Regula ex *l. Non utique* 9. *ff. de Excep.* ibi: *Non utique exiſtimatur confiteri de intentione adverſarii, cum quo agitur, qui exceptione utitur.* Cui concordat *c. Cum Venerabilis*, 6. *de Except.* ibi: *Exceptionem objiciens de intentione partis adverſæ non intelligitur fuiſſe confeſſus.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. Eam ſic eſſe intelligendam: quando quis ab alio aliquid petit, vel prætendit, & hic quidem expreſſe non negat, nec expreſſe confitetur factum, in quo intentio actoris, ſeu petentis fundatur, ſed tamen excepit, ſeu ponit exceptionem aliquam contra hujuſmodi petitionem, non cenſetur confiteri intentionem adverſarii ſui, id eſt, petentis aliquid ab eo; v. g. Aliquis in judicio accuſat quemdam dicens: ego dedi huic mutuam pecuniam mille florenorum, quos necdum ſolvit; ego peto, ut ſolvat: vel vendidi illi domum meam, & ille nondum ſolvit; peto ergo, ut compellatur ad ſolvendum: alter vero expreſſe non negat quidem mille florenos ſibi mutuo datos, vel domum ſibi eſſe venditam, neque id expreſſe fatetur, excipit tamen dicendo: jam pridem ſolvi: vel, adeſt pactum de non ſolvendo: vel, remiſiſti mihi debitum; hic non cenſetur fateri intentionem adverſarii petentis. Ratio eſt; quia exceptio eſt actionis & intentionis excluſio, qua reus, ſeu ille, a quo aliquid petitur, id, quod petitur, v. g. ſolutionem debitam, intendit improbare, & tacite ſaltem negare: *arg. l.* 2. *ff. de Except.* ibi: *Exceptio dicta eſt, quaſi quædam excluſio, quæ interponi actioni cujuſque rei ſolet, ad excludendam id, quod in intentionem, condemnationemve deductum eſt.* Ergo per eandem exceptionem fateri non cenſetur intentionem ſui adverſarii, Tum quia hoc eſt contra eſſentiam, & intrinſecam naturam exceptionis juxta primum dicta. Tum quia, ſi excipiens fateri cenſeretur, exceptio duos ſibi contrarios effectus haberet, confeſſionem videlicet, & negationem intentionis, quam adverſarius prætendit; quod inconveniens eſt *arg. l. Non omnis*, 19. *ff. de Reb. creditis*, & *l. Legat.* 19. *ff. de Legat. I.*

Exemplum Juris habetur *cit. c. Cum Venerabilis*, 6. *de Except.* ubi orta inter Epiſcopum Sabinenſem, & Monaſterium Farſenſe, lite, agente, & prætendente Epiſcopo, Eccleſiam S. Viti cum ſpiritualibus, & temporalibus poſſeſſionibus & pertinentiis ad ſe pertinere: quam intentionem ſuam antequam ſufficienter fundaret Epiſcopus, Procurator Monaſterii præpropere excipiendo reſpondit: Eccleſiam, etſi olim ad Epiſcopum pertinuiſſet, de facto tamen ad Monaſterium pertinere ex cauſa permutationis. Quo audito Epiſcopus ſuam intentionem ſufficienter fundatam dicebat; quia (ajebat) ſi Monaſterium cauſa permutationis Eccleſiam obtinuit, ergo antecedenter ipſa ad Epiſcopum pertinebat. Quo non obſtante Papa decidit, Epiſcopum intentionem ſuam minime fundaſſe allegando Regulam noſtram, ibi; *Quia exceptionem objicieas de intentione partis adverſæ non intelligitur confeſſus.* Hinc 3

Reſp. II. Verus Regulæ ſenſus ſequens eſt: *Quando Reus contra intentionem actoris exceptionem opponit, adverſaris intentionem non cenſetur fateri, nec huic, ſed actori adverſario incumbit onus probandi, dummodo factum, in quo intentio actoris fundatur, abſolute non fateatur.* Per Jura, & rationem allegata. 4

Dicitur autem notanter: *dummodo factum, in quo intentio actoris fundatur, abſolute non fateatur*; quia ſi Reus fatetur, tunc actor ſuam intentionem jam ſatis fundaſſe in tantum cenſetur, ut relevetur ab onere probandi, & Reo incumbat onus probandi ſuam exceptionem, v. g. Si Cajus actor dicat: Titio, mutuos dedi mille florenos, quos ut mihi ſolvat, peto: vel, vendidi Titio meam domum trecentis aureis, quos, quia non ſolvit, ut ad ſolvendum compellatur, inſto; Vel, Titius meum parentem occidit; ergo peto ſatisfactionem; Titius vero reſpondeat: fateor quidem, Cajum mihi mutuos dediſſe 1000. florenos; ſed nihil amplius ei debeo, quia pridem jam ſolvi: vel quia mihi hoc debitum jam dudum condonavit. Vel, Verum quidem eſt, quod Cajus mihi vendiderit domum, ſed pretium non amplius debeo; quia loco hujus, ipſo volente & inſtante Cajo dedi aliud bonum immobile. Vel, verum eſt, quod occiderim patrem ipſius, ſed ob neceſſariam mei defenſionem. Per hujuſmodi enim confeſſionem facti, in quo intentionem Caji actoris fundatur, Cajus, uti dictum, ab onere probationis relevatur, & Titius eo gravatur, ac ſuam exceptionem probare debet; cum tali exceptione fiat Actor *l.* 1. *ff. de Exept.* ibi: *Agere etiam is videtur, qui exceptione utitur; Nam reus in exceptione Actor eſt.* Et de iſta numeri hujus doctrina amplius diximus, eamque probavimus *Lib.* 2. *Tit.* 25. *§.* 3. *nu.* 91. ulteriori argumento *l. Si quidem.* 9. *C. de Exception.* ibi: *Si vero de hac confitendo* 5

Digitized by Google

de exceptione te munitum aſſeveras , de hac taatum agi convenit .

6 Hinc Doctores communiter cum Gloſſa hic bene monenr , caute eſſe procedendum cum exceptionibus , & in praxi obſervandas cautelas *cit. l. Si quidem* . Et quidem *primo* , ſi reus certus eſt, vel indubitate confidit , actorem non poſſe illud v. g. factum , in quo petitionem , & intentionem fundat , ſufficienter probare , non excipere , ſed abſolute negare debet factum tale , ſi (ut bene monet Gloſſa) cæteroquin ſecurus eſt in conſcientia : v.g. Si quis inique a te petat ſolutionem dati mutui , quod revera fideliter jam ſolviſti ; & bene ſcis , quod mutuum tibi aliquando datum probare non valeat , prorſus nullam exceptiunem opponere , ſed abſolure negare debes , quod mutuum tibi dederit , intelligendo mutuum necdum ſolutum; quia tunc Actor probare debet mutuum datum : qui ſi in probando deficiat , tu liber ab alio onere prubandi abſolveris ; nam actore non probante reus abſolvendus eſt . *c. Cum ia Ecceleſia . 3. de Cauſ. poſſeſſ. & prop.* juncta *l. Qui accuſare . 4. C. de Edendo* .

7 Et hæc Doctrina beoe notanda , quia ſæpiſſime , & optime ſervit , quando actores duplicem ſolutionem , vel alias injuſta inique petunt . Nec committitur in negatione hujuſmodi facti, io quo iniquus actor ſuam injuſtam inrentionem inique , & doloſe ſundat , aliquod mendacium , ſed ſimplex & nuda proſertur veritas : dum enim v.g. Actor inique petit ſolutionem mutui jam ſoluti , dicit mutunm a ſe datum ſibi nondum eſſe ſolutum , & conſequenter petit ſolutionem mutui nondum ſoluti; cum autem mutuum tale nondum ſolutum Reus non habet , cum omni veritate negare , & dicere poteſt , ſe mutunm ab actore nunquam accepiſſe ; in eo videlicet ſenſu , quo Judex interrogat , & actor inique petit , mutuum nempe noodum ſolutum . Et quoniam ſic negaodo abſque omni amphibologia , aut reſtrictione mentali puram dicit veritatem , in caſu neceſſitatis etiam juramento purgatorio , ſi offertur , negationem ſuam firmare , ſicque efficere valet , ne ipſe injuſte patiatur , & ne iniquus actor ex ſua malitia , fraude , & dolo commodum reportet contra *c. Sedes . 15.* & *c. Ex tenore . 16. de Reſcript.* ibi : *Fraus & dolus alicui patrocinari aon debeat* . Quod idem dic de malitia , quæ , utpote lata culpa , dolo æquiparatur per dicta ſupra . Et conducit hæc doctrina tunc vel maxime , quando innocens Reus oxceptionem ſuam , quam veram & juſtam habet , non poteſt probare : uti ſæpe contingit.

8 Secunda cautela , per *cit. l. Si quidem* : inſinuata eſt : quod ſi Reus dubitet , an Actor factum , in quo intentionem ſuam fundat , probare valeat necne , poſſit utrumque cumulare , nempe negare factum , & ſub conditione , ſi probetur , apponere exceptionem , dicendo v. gr. nego , datum mihi fuiſſe mutuum : & ſi , dato , non conceſſo , datum eſſet , aut quamvis probaretur , datum fuiſſe , tamen nulla obligatio amplius ſolvendi exiſteret ; quia jam ſolutum eſt , vel quia adeſt pactum de non ſolvendo . Quem modum ut tutiorem ſuadet Gloſſa , eamque approbant Dynus , Strein , & Caniſius *hic* dicentes in tali conditionata confeſſione facti adhuc remanere onus probandi penes Actorem , eoque non probante , reum abſolvi debere . arg. *cap. Cum Venerabilis . 6. de Except.* ubi Procurator Monaſterii hoc modo negandi factum , & in caſu probationis futuræ , exceptionem apponens lucratus eſt caſum ; quia Epiſcopus ſatis non probavit , ibi : *Quod , etſi dicta Eccleſia dudum fuerit Eccleſiæ Sabinenſi ſubjecta , eam tamen noa poterat Epiſcopus vindicare , quam ex permutatioais cauſa Farſenſe Monaſterium obtinebat* . Ex eo enim , quia Procurator Monaſterii factum non abſolute confeſſus eſt , (alias enim Papa ipſum condemnaſſet) ſed ſub conditione , ſi forſan ſubſiſteret , exceptionem appoſuit , Papa dixit , *Epiſcopum inteationem ſuam minime fuadaviſſe per teſtium depoſitiones , vel procuratoris ſupradicti reſponſionem ; quia exceptionem obiiciens de intentione partis adverſæ , non intelligitur fuiſſe confeſſus* ; indeque pro Monaſterio pronuntiavit .

Ut proin nunquam conſultum ſit , exceptionem puram , vel nudam facere , v.g. petente Actore Abſolutionem mutui , puram ſimplicem exceptionem objicere , dicendo : *non teneor , quia jam ſolvi* , vel , *quia adeſt pactum de non ſolveado* . Quamvis enim & hujuſmodi nuda exceptio adhuc rejiciat onus probandi , mutuum v. g. datum eſſe , in actorem per dicta , & probata ſupra *num.* 4. Tamen quia non deſiint Doctores , uti Dynus , Strein , Caniſius , & alii dicentes : in tali caſu onus probandi exceptionem ſuam illico incumbere Reo excipienti , idque ex illo fundamento , quod is , qui fatetur , ſe jam ſolviſſe , fateatur etiam ſaltem implicite , ſe fuiſſe debitorem ; cum , qui fatetur unum , per conſequens fateri cenſeatur , quod ſequitur ex illo . *c. Cum ſuper . 23. de Offic. Delegat.* Hinc merito pro praxi ſuadetur , ut nunquam exceptio pura & nuda fiat , ſed vel factum abſolute negetur , ſi ſatis apparet , id ab Actore ſufficienter probari non poſſe , per dicta *nu. 6.* Vel ſi de hoc dubium exſtat , ponatur exceptio cum conditione , ſi factum , in quo intentio Actoris fundatur , ſufficienter probetur , aut revera ſubſiſtat per dicta *n. 9.* 9

R E G U L A LXIV.

Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi.

S U M M A R I U M.

1 *Regula unde?*
2 *Juxta aliquos Regula intelligenda etiam de illis eſt , quæ contra legem duntaxat prohibentem fiuat .*
3 *Juxta communem vero ſolum de iis , quæ coatra irritaatem , vel præſcribentem formam actus .*
4 *Quæ ſententia & hic teaetur : ac firmatur exemplis Juris , ac a. ſeq.*
6 *Non ſervata forma ſubſtantiali actus per legem , actus aullus eſt .*
7 *Ponitus verus ſenſus Regulæ .*
8 *Solvuntur jura contraria .*
9 *Quæ contra legem prohibentem fiunt , etſi valeant , tamea plerumque invalidari poſſunt .*
10 *Quid cenſeadum in foro interno de effectum actuum jure invalidorum , remiſſive .*

DEſumitur hæc Regula ex *l. Noa dubium 5. C. de Legibus* . ibi : *Nullum enim pactum , nullam conventionem , aallum contractum inter eos videri volumus ſubſecutum , qui contrahunt , lege contrahere prohibente : quod ad omnes etiam legum interpretatioaes , tam veteres , quam novellas trahi , generaliter imperamus , ut legislatori , quod fieri aon vult , tantum prohibuiſſe ſufficiat ; cæteraque quaſi expreſſa ex legis liceat voluntate colligere : hoc eſt , ut ea , quæ lege fieri prohibentur , ſi fuerint facta , non ſolum inutilia , ſed pro infectis etiam habeantur ; licet legislator fieri prohibuerit tantum , non ſpecialiter dixerit , inutile eſſe debere , qaod factum eſt .* Concordant *can. Imperiali . 13. caa. 25. q. 2.* ibi : *Impe-* 1

riali conſtitutione aperte ſancitum eſt, ut ea, quæ contra leges fiunt, non ſolum inutilia, ſed etiam pro infectis habenda ſint.

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Ante Reſponſionem Notandum, quod Regula hæc in praxi quidem frequentiſſima, tamen etiam difficilima ſit, Doctnribus in ea explicanda, ob utriuſque Juris contrarios textus, in diverſas partes abeuntibus, & in eo præcipue hæſitantibus, utrum Regula nnn tantum ſit intelligenda de iis, quæ fiunt contra jus, ſeu leges, vel canones irritantes, ſed etiam de iis, quæ fiunt contra jus, ſeu leges, vel canones ſimpliciter prohibentes, vel præcipientes aliquid. Abbas ſiquidem in *c. Nullis, 5. de Reb. Eccleſ. alienand. num.* 7. & plures alii putant, eam etiam de iis, quæ ſimpliciter duntaxat prohibentur, vel præcipiuntur, intelligendam eſſe, indeque ea quoque vi Regulæ invalida, & pro infectis cenſeri debere, quæ contra legem nude, ac ſimpliciter tantum prohibentem, vel præcipientem fiunt. Pro quibus ſtant clari textus priori num. ex *l. Non dubium. 5. C. de Legibus. & can. Imperiali. ibidem allegati.*

3 E contra communiſſima DD. ſententia eſt, Regulam intelligendam eſſe ſolummodo de iis, quæ contra jus, ſeu leges, & canones irritantes: non item de iis, quæ contra ſimpliciter duntaxat prohibentes, vel præcipientes fiunt niſi per has præſcribatur fnrma actus; quæ ſententia principaliter fundatur in *c. Ad Apoſtolicam 16. de Regular.* ibi: *Multa fieri prohibentur, quæ, ſi facta fuerint, obtinent roboris firmitatem:* & variis exemplis Juris infra *a num. 4. & ſeqq.* allegandis. Hoc notatn

4 Reſp. I. Regulam intelligendam eſſe juxta communiſſimam DD. ſententiam *prec. num.* adductam, adeoque illa pro infectis haberi non debere, quæ contra legem, vel canonem, ſimpliciter duntaxat prohibentem, vel præcipientem fiunt, niſi per hanc præſcribatur ſubſtantialis forma actus, qua deficiente, actus utique etiam invalidus, & pro infecto habendus eſt, utpote carens forma ſubſtantiali, ſeu eſſentiali. Fundamentum præcipuum reſponſionis eſt textus ex *c. Ad Apoſtolicam*, præc. nu. allegatus, variaque Juris exempla. Sic enim licet matrimonium cum ſimplici voto caſtitatis inire ſit prohibitum, indeque illicitum, tamen contractum valet, & pro infecto habendum non eſt. *c. un. de Voto in 6.* Sic pariter etſi a Jure prohibitum, ac illicitum ſit, contrahere matrimonium contra interdictum Eccleſiæ, tamen ita cnntractum validum exiſtit *c. 1. de Matrim. contra interdict. Eccleſ.* Sic rurſus, quamvis univerſaliter prohibitum habeatur cum impedimento impediente, v. g. ſtantibus ſponſalibus de futuro cum una, cum altera matrimoninm inire, initum tamen firmiter ſubſiſtit. *c. 2. eod.*

5 Sic ulterius, licet Epiſcopis alienos diæceſanos ſine proprii epiſcopi licentia ordinare graviter ſit prohibitum tamen ordinatio ab eiſdem ſacta valet. *ar. c. fin. can. 9. q. 2.* Pariformiter etſi Epiſcopis prohibitum ſit alienas Eccleſias, vel Altaria conſecrare, tamen facta ab illis conſecratio eſt valida. *can. Epiſcopus. 28. cauſ. 7. q. 1.* Sic denique tacendn plura alia exempla, quamvis prohibinum, & illicitum ſit Sacerdotibus celebrare Miſſam, vel alia adminiſtrare Sacramenta in ſtatu diſgratiæ: nihilominus celebratio Miſſæ & conſecratio ſicut & aliæ adminiſtrationes Sacramentorum in tali ſtatu factæ validæ ſunt. Ex quibus, & aliis hujuſmndi exemplis abunde patet, quod ea, quæ contra jus, ſeu leges, vel canones ſimpliciter prohibentes vel præcipientes fiunt, illicita quidem, & peccaminnſa, nnn tamen invalida exiſtant, nec pro infectis haberi debeant: ſicque Regula de iis intelligenda non veniat.

6 Dicitur autem notanter in teſponſinne n. 4. data: *niſi per hanc forma ad ſubſtantiam actus pertinens præſcribatur*; hæc enim ubi a lege præſcribitur, & non ſervatur, actum pro infecto & invalido haberi debere, extra controverſiam eſt. *arg. c. Cum dilecta. 22. de Reſcript. & c. Quia propter. 42. de Elect. cum Concord.* deficiente enim forma ſubſtantiali, et eſſentiali requiſito rei alicujus, rem ipſam corruere per ſe neceſſe eſt. Sic enim alienatio rerum Eccleſiæ contra præſcriptam a Jure fnrmam invalida eſt, & pro infecta habenda, juxta dicta *Lib. 3. Tit. 13. de Reb. Eccleſ. alien. vel non. §. 2.* Sic Teſtamentum, non obſervata præſcripta Juris forma, nullum atque irritum, & prn infectn habetur per dicta, & probata *Lib. III. Tit. 26. de Teſtament.* Sic matrimonium contra præſcriptam a Tridentino formam circa aſſiſtentiam Parochi, & duorum teſtium, non tantum illicitum, ſed & invalidum, ac pro infectn habetur. Concil. Trident. *Seſſ: 24. de Refor. cap. 1.* Sic electiones cnntra præſcriptam ſubſtantialem Eccleſiæ formam celebratæ invalidæ ſunt, & pro infectis habentur *cit. c. Quia propter. 42. da Elect.* &c. Hinc

7 Reſ. II. Verus, & genuinus Regulæ ſenſus hic eſt: *Quidquid agitur contra jus, id eſt, contra canonem, aut legem, qua actus irritatur, vel nullus declaratur, aut illius forma ſubſtantialis præſcribitur, invalidum eſt, & pro infecto habetur:* per Jura, & rationem jam adducta.

8 Ad Jura, quæ ab adverſariis *n. 1.* allegantur, Reſpondetur, ea non obſtare, tum quia etſi non de lege irritante, tamen de lege formam præſcribente bene intelligi poſſunt, exigente ſic defacto vigente conſuetudine, quæ eſt optima legum interpres. *c. Cum dilectus. 8. de Conſuet.* & aliis textibus atque exemplis Juris contrariis *n. 4. & 5.* allegatis, quæ cum aliis Juribus pro poſſibili, concordare oportet *c. Cum expediat. 29. de Elect. in 6.* Tum; quia quamvis *l. Non dubium. 5. C. de Legibus* juxta tenore, & rigorem intelligenda foret, per conſuetudinem contrariam modo vigentem abrogata cenſetur, prout teſte Herincx *p. 2. diſp. 5. de Legib. n. 34.* plures conteſtantut authores.

9 Illud tamen notandum: quod, licet ea, quæ contra legem ſimpliciter duntaxat prohibentem, fiunt, invalida non ſint, tamen plerumque a Judice præſertim ad inſtantiam partis adverſę annullari valeant *can. Vides fili. 10. diſt. 10.* ibi: *quia quod contra leges accipitur, per leges diſſolvi meretur;* prout idipſum in pluribus caſibus præcipitur. Dicitur autem *plerumque*; cum etſi nonnulli putent, id univerſaliter fieri poſſe, hoc tamen verum non ſit; quia certum eſt, quod matrimonium contra legem prohibentem illicite, valide tamen contractum, annullari amplius nequeat; quod idem dic de ordinatione, conſecratione, & aliis *n. 5.* adductis.

10 Cæterum quid in foro interno cenſendum ſit de effectu illorum, quæ nb legem irritantem nulla, & invalida ſunt, vide dicta *Lib. 1. Tit. 2. de Conſtitut. §. 11. a num. 251.*

Re-

REGULA LXV.

In pari delicto & cauſa potior eſt conditio poſſidentis.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde?*
2 *Ponitur vera intelligentia, & ſenſus Regulæ.*
Quare in pari delicto, & cauſa melior ſit conditio poſſidentis. Ibid.
3 *Data Judici ob injuſtam ſententiam repeti non poſſunt:*
4 *Nec data meretrici ob uſum corporis.*
5 *Repeti autem poteſt datum alicui, ne turpe quid committat.*
6 *Ponuntur exempla Juris, quod etiam in pari cauſa ſine delicto, melior ſit conditio poſſidentis.*
7 *Nec eximuntur ab hac Regula cauſæ piæ, vel alias privilegiatæ.*
8 *Solvitur objectio contra Regulam.*
9 *Fallit Regula 1. in Simonia reali.*
10 *2. In lenocinio viri &c.*

1 PRima pars hujus Regulæ, *in pari delicto*, deſumitur ex *l. Cum par delictum*, 154. *ff. de R. J.* ibi: *Cum par delictum eſt duorum, ſemper oneratur petitor, & melior habetur poſſeſſoris cauſa.* Altera pars, videlicet *in pari cauſa* abſque delicto deſumpta habetur ex *l. In pari*, 128. *ff. eod. In pari cauſa poſſeſſor potior haberi debet.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. Regula intelligenda eſt in ſequenti vero illius ſenſu: *Quando duo in eadem cauſa rei ſunt delicti, v.g. ſi unus ex delicto dat, & alter ex delicto accipit, melior eſt conditio poſſidentis, ita ut reſtituere amplius non teneatur: Item ſi duo parem cauſam abſque delicto habent, pariter melior eſt conditio poſſidentis, adeoque a poſſeſſione dejici non poteſt, donec adverſarius legitime probet, ſe meliori gaudere jure.* Ratio Regulæ quoad utramque partem eſt; quia in pari delicto, vel cauſa poſſeſſor duos habet titulos: unum dubium, eundemque, quem habet adverſarius, videlicet, num rei proprietas ad ſe pertineat nec ne: alterum certum, & indubitatum, nempe poſſeſſionem; quo titulo quia adverſarius caret, merito Jura magis favent poſſidenti, præſertim cum duo vincula plus ligent, quam unum, *arg. c. 1. de Trenga & Pace* ac alias in judicio petitorio poſſeſſor perſonam rei agat, reus autem ordinarie gaudeat, majori favore quam actor per dicta ad *Reg. XI. de R. J. in 6.* & *l. Favorabiliores*, 125. *ff. de R. J.* ibi: *Favorabiliores Rei potius, quam Actores habentur:* ac inſuper poſſeſſio magnæ ſemper conſiderationis ſit, & inter alios etiam effectum pariat, qui refertur *§. Retinendæ*, 4. *Inſtit. de Interdict.* ibi: *Commodum autem poſſidendi in eo eſt, quod etiam ſi ejus res non ſit, qui poſſidet, ſi modo actor non potuerit ſuam eſſe probare, remanet in ſuo loco poſſeſſio: propter quam cauſam cum obſcura ſunt utriuſque jura, contra petitorem judicari ſolet.*

3 Exempla Juris pro prima parte ſunt *primo*: Si quis Judici pecuniam, vel munera alia dat, ut ferat injuſtam ſententiam, ab eo repetere datum amplius non poteſt, quia utriuſque tam dantis, quam accipientis verſatur turpitudo, & Judex in poſſeſſione accepti, conſequenter melioris conditionis eſt, *arg. can. Non ſane*, 15. *cau. 14. q. 5.* & *l. 3. ff. de Condict. ob turp. cauſ.* ibi: *Ubi autem & dantis & accipientis turpitudo verſatur, non poſſe repeti, & dicimus; veluti ſi pecunia detur, ut male judicetur.*

4 *Idem eſt, ſi ob ſtuprum datum ſit*, ut dicitur *l. 4. pr. ff. eod.* & *§. 3. ibid. quod meretrici datur, repeti non poteſt.* Concordat *l. 2. C. eod.* ibi: *Cum te propter turpem cauſam donum adverſariæ dediſſe profitearis, fruſtra eam tibi reſtitui deſideras: cum in pari cauſa poſſeſſoris conditio melior habeatur.* Ex quibus legibus Doctores univerſaliter inferunt ea, quæ ob turpem quamcunque cauſam dantur, & accipiuntur, repeti non amplius poſſe: cum ubi par eſt delictum utriuſque, tam male dantis ſcilicet, quam male accipientis, hujus tanquam poſſeſſoris melior ſit conditio.

Ubi tamen cum Taccino *hic*, & aliis advertendum, 5
quod; etſi datum & acceptum ob turpem cauſam, ſeu delictum repeti non amplius valeat: tamen id, quod quis dat, ne alter turpe quid, ſeu delictum committat, v. g. ne injuſtam ſententiam ferat, ne furtum, ne homicidium, ne adulterium, ne proditionem faciat, ab eo, qui accepit, iterum revocare valeat, adeoque in tali caſu melior conditio poſſidentis non ſit; cum non par in utroque, ſed in uno duntaxat, volente nempe delinquere, & accipiente verſetur delictum, textu claro *l. 1. §. 2. ff. de Condict. ob turp. cauſ.* ibi: *Si turpis cauſa accipientis fuerit, etiamſi res ſecuta ſit, repeti poteſt.* Exemplificatur hoc *l. 2. ff. eod.* illis verbis: *Ut puta, dedi tibi, ne ſacrilegium facias; ne furtum; ne hominem occidas, in qua ſpecie Julianus ſcribit, ſi tibi dedero, ne hominem occidas, condici poſſe.* Concordat *l. Idem 4. §. 2. ff. eod.* ibi: *Quoties autem ſolius accipientis turpitudo verſatur, Celſus ait, repeti poſſe, veluti ſi tibi dedero, ne mihi injuriam facias.*

Pro altera parte Regulæ, *In pari cauſa*, ſine deli- 6
cto, exempla Juris dantur plurima: veluti ſi duo eandem rem a duobus non dominis bona fide emunt, ille, cui res etiam tradita eſt, prævalet; quia in hac pari cauſa potior eſt conditio poſſidentis. *leg. Sive autem 9. §. Si duobus 4. ff. de Publiciana in rem action.* Item, ſi duobus eadem res obligatur, & neſcitur, cui prius: melior eſt conditio poſſidentis rem, *l. Si debitor 10. ff. de Pignor.* Sic ulterius: *ſi a Sede Apoſtolica, vel Legato ipſius uni, & ab Ordinario alteri eodem die idem beneficium conferatur, nec appareat, quæ collatio fuerit primo facta, erit potior conditio poſſidentis*, ſunt verba formalia *c. Si a Sede*, 31. *de Præbend. & Dignit. in 6.* Sic rurſus, ſi in judicio utriuſque teſtes æque idonei & pares ſunt, in hac pari cauſa præferuntur depoſitiones teſtium, qui pro poſſeſſore teſtantur *c. Ex literis*, 3. *§. Quodſi de Probation.* ibi: *Quodſi ambarum partium teſtes ſint æque idonei, poſſeſſoris teſtes præferentur.* Et, ſi ambo ſe poſſidere contendunt, prævalent, qui de antiquiore poſſeſſione deponunt *c. Licet cauſam*, 9. *eod.* ubi ſummarium ſic habet: *Si Actor & Reus in interdicto retinendæ poſſeſſionis probant, obtinet is, qui antiquiorem poſſeſſionem probat &c.* Ut proin ſemper in pari cauſa melior ſit conditio poſſidentis, & ſpecialiter attendatur ad poſſeſſionem; quod ipſum non ex minimis prærogativis eſt, quas affert poſſeſſio, uti cum aliis hoc obſervat Strein. *hic n. 1.*

Porro procedit Regula etiam contra Eccleſiam, aliaſ- 7
que cauſas pias, & privilegiatas, niſi ſint de quatuor ſpecialiter favorabilibus, videlicet teſtamento, libertate, conjugio, & dote: de quibus vid. *Lib. 2. Tit. 12. a n. 46.*) ita ut, licet harum favor, etiam dum actores exiſtunt, potior ſit, quam Rei, tamen quando cauſa pia, vel alia privilegiata cum profano litigat, in pari cauſa potior ſit conditio poſſidentis profani; cum magis ſemper attendatur ad titulum poſſeſſionis, quam qualitatem litigantium, ut poſt Fulgoſum *Conſil. 138. dub. 1.* & alios bene advertit Strein *hic n. 2.* patetque inter alia etiam in caſu, quo quis dubitat, an emiſerit votum, necne; tunc enim, quia libertas in poſſeſſione exiſtit, potior eſt conditio ipſius *arg. c. Ex parte*, 18. *de Cenſib.*

Nec dicas: ex hac Regula foveri fures, prædones, 8
& ra-

& raptores, quamprimum poſſidere incipiunt. Reſp. enim, neque hac Regula, nec alio jure horum poſſeſſionem defendi, ſed quam primum de illis, ut talibus, conſtiterit, eos, non obſtante poſſeſſione, ad reſtitutionem rerum ablatarum, una cum fructibus, & ad reſarcienda damna illata illico compelli textu claro *cap. Gravis* 11. *de Reſtit. Spoliat. cum Concordant.*

9 Quæritur II. An? & quas Falleutias patiatur Regula LXV.? Reſp. Eam fallere 1. In Simonia reali; cum, etſi par ſit delictum dantis & recipientis ſimoniace, tamen qui munus taliter recepit, non obſtante poſſeſſione, teneatur reſtituere, *arg. cap. De hoc* 11. *de Simon.* ubi etiam Reges, & Principes id, quod ſimoniace receperunt, reſtituere coguntur: cui autem reſtitui debeat vid. *Lib.* 5. *Tit.* 3. *u num.* 295.

10 Fallit 2. Quando uxor lenocinio viri adulteratur; hoc enim in caſu, etſi par videatur delictum utriuſque, tamen ſoluto per mortem uxoris matrimonio, vir dotem, quam poſſidet, non poteſt retinere, ſed illis, quibus alias ab inteſtato, vel ex teſtamento competit, reſtituere debet. *l. Cum mulier* 47. *ff. Soluto matrim.* ubi legiſlator etiam rationem ſuæ legis proponit; ibi: *Cum mulier viri lenocinio adulteruta fuerit, uil ex dote retinetur; cur enim improbet maritus mores, quos ipſemet aut ante corrupit, aut poſteu probavit.*

REGULA LXVI.

Cum non ſtat per eum, ad quem pertinet, quo minus conditio impleatur, haberi debet perinde acſi impleta fuiſſet.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde?*
2 *Ponitur verus ſenſus, & intelligentia Regulæ.*
3 *Loquitur duntaxat de caſu, quo quis impeditur a tali, cujus intereſt conditionem non impleri.*
4 *Adducitur ratio Regulæ.*
5 *Firmatur exemplis Juris: & duob. ſeqq.*
8 *Solvuntur objectiones Juris: & n. ſeq.*

1 DEſumitur hæc Regula ex *l. In Jure Civili*, 161. *ff. de R. J.* ibi: *In Jure Civili receptum eſt, quoties per eam, cujus intereſt, conditionem non impleri, fiat, quo minus impleatur, perinde haberi, ac ſi impleta conditio fuiſſet: quod ad libertatem, & legata, & ad hæredum inſtitutiones perducitur &c.* Concordat *l. In executione* 85. *§. fin. ff. de Verb. Oblig.* ibi: *Quicunque ſub conditione obligatus curaverit, ne conditio exiſteret, nihilominus obligetur.*

2 Quæritur: Quomodo hæc Regula intelligenda? Et quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. Regulam intelligendam eſſe juxta ſenſum ſequentem, qui proprius illius eſt: *Quando in lege, contracta, teſtamento, vel alia diſpoſitione aliquid in alicujus favorem ordinatur ſub certa quadam conditione, & is, cui apponitur conditio, facit, quantum eſt in ſe, nihilque prætermittit eorum, quæ ad conditionem implendam ſpectant, & tamen implere non poteſt, eo quod ab illo, cujus intereſt conditionem non impleri, impeditur, perinde haberi, & favore frui debet, ac ſi conditionem reipſa adimpleſſet.* Dicitur notanter: *Quando aliquid in alicujus favorem ordinatur*; quia Regula loquitur, & intelligenda eſt de illis diſpoſitionibus, *quæ in alicujus favorem fiunt*, appoſita tamen conditione, uti patet ex verbis exemplificatoriis Regulæ civilis *n.* 1. allegatæ, ex qua deſumpta fuit Regula canonica, ibi: *Quod ad libertutem legata, & ad hæredum inſtitutiones pertinet &c.* quæ cuncta ſunt favorabilia pro iis, qui libertatem, legata, vel hæreditatem, conſequuntur.

3 Dicitur etiam notanter: *eo quod ab illo, cujus intereſt conditionem non impleri, impeditur*; Nam ut poſt Dynum *hic* bene advertunt Vivianus & alii, Regula per omnia declarari & intelligi debet juxta *Regulam* 161. *ff. de R. J. num.* 1. allegatam, utpote ex qua canonicam deſumptam diximus; ibi autem expreſſe habetur: *quoties per eum, cujus intereſt conditionem non impleri, fit, quo minus conditio impleatur*: per quod etiam diſtinguitur hæc a *Regula XLI. in* 6. *Imputari non debet ei, per quem non ſtat, ſi non faciat, quod per eum fuerat faciendum*; iſta ſiquidem etſi ſimilis videatur præſenti, tamen ab illa differt in eo, quod Regula 41. loquatur de caſu, quo quis impeditur per alicujus caſus eventum, vel per tertium, cujus non intereſt rem fieri, vel non fieri: præſens vero proprie loquatur de caſu, quo quis ab implenda conditione ſibi impoſita impeditur ab eo, cujus intereſt, conditionem non impleri, puta, quia conditione adimpleta aliquid amiſſurus eſt, aut præſtare debet. Dynus, & Vivian. *hic. c. t.* cui Strein *hic num.* 1. & aliam differentiam addit, videlicet, Regulam XLI. duntaxat velle, non debere illi imputari ad culpam, ſi non facit, quod facere non poteſt: præſentem vero Regulam non ſolum a culpa eximere illum, qui appoſitam conditionem non adimplet, dum impeditur, ſed inſuper velle, quod conditio etiam habeatur pro adimpleta, ſi quis impeditur a tali, cujus intereſt conditionem non impleri: quod non dicit Regula XLI. utpote vi cujus quidem excuſatur quis a culpa, ſi non facit, quod facere non potuit, nullum tamen præterea conſequitur fructum & effectum, uti contingit, quando quis impeditur a conditionibus ad valorem & uſum Sacramentorum neceſſariis, ubi licet quis careat culpa, attamen nullum fructum & effectum habet Sacramentorum: vi præſentis Regulæ autem non ſolum a culpa quis immunis eſt, ſed & eundem effectum habet, acſi conditionem reipſa adimpleſſet. Res magis patebit per exempla Juris infra *a n.* 5. *& ſeqq.* adducenda.

4 Interea adducitur Ratio Regulæ, videlicet, quod, quia nemo poteſt ad impoſſibile obligari, juxta *Reg.* 6. *de R. J. in* 6. legiſlatores, & aliarum diſpoſitionum authores non cenſeantur (ſaltem in ordine ad illos, quorum intereſt, non impleri conditionem, quam injuſte impediunt) conditiones aliter apponere, quam, ſi eas implere poſſibile ſit: nec velle favere illis, qui malitioſe impediunt, nec lucro & favore deſignato privare eos, qui nihil omiſerunt eorum, quæ ad præſcriptam conditionem adimplendam ſpectant. In quo dicti Authores divinam imitantur bonitatem, quæ etiam ſolam voluntatem, & poſſibilem, licet irritum conatum æque remuneratur, ac opus ipſum, uti conſtat de Abraham *Geneſ.* 22. qui ex eo, quod bonam voluntatem, & debitum conatum ſacrificandi filium habuerit, idem meritum, eundemque effectum apud DEUM reportavit, ac ſi actu filium occidendo ſacrificaſſet, etſi ab hoc per Angelum fueri impeditus: *arg. can. Siquælibet*, 20. *cau.* 22. *q.* 2.

5 Declaratur, & firmatur Regula amplius exemplis Juris: Sic enim, ſi quis inſtituitur hæres ſub hac conditione, ut decem det Titio, qui alias ab inteſtato ſucce-

cede-

cederet, & conſequenter cujus intereſt, conditionem non impleri; & inſtitutus hæres conditionem adimplere volens decem offerat Titio; hic autem ea non accipiat, conditio habetur pro impleta, & inſtitutus hæres hæreditate gaudet. Dyn. *hic num.* 1. *arg. l. Si ita hæres*, 3. *ff. de Condition. inſtit.* ibi: *Si ita hæres inſtitutus ſum; ſi decem dedero; & accipere nolit, cui dare juſſus ſum, pro impleta conditione habetur.*

6 Sic pariter: ſi ſervo in Teſtamento legatur libertas ſub conditione, *ſi hæredi decem ſeſtertia pendat*, & ſervus ea hæredi offerat, hæres autem, cujus intereſt ſervo non privari, illa non acceperit, perinde liber evadit, ac ſi accepiſſet hæres, & conditio fuiſſet impleta, quia per eum non ſtetit, quo minus conditio adimpleretur *l. fin. ff. de Condition. inſtit.*

7 Sic etiam: ſi quis cum altero contrahit, & promittit dare eidem decem, ſi aſcendat in Capitolium, & per promiſſorem ſtat, quo minus alter aſcendat, utpote impeditus ab illo, conditio habetur pro impleta, & decem debentur. Dyn. *hic num.* 1. *l. In Jure*, 161. *ff. de R. J.* ibi: *quibus exemplis ſtipulationes quoque committuntur; cum per promiſſorem factum eſſet, quo minus ſtipulator conditioni pareret.*

8 Objiciens 1. *l. Cum quidem*, 7. *C. de Condition. inſert.* ubi expreſſe habetur, quod, ſi ſervo legatur libertas ſub hac conditione, ut tot vel tot ſolvat hæredi, ſervus evadat liber, ſi conditionem impleturus ad hæredem properavit *ſed in medio latronum, & hoſtium incurſione, vel alio fortuito caſu peremptum eſt, quod portabat*: cui ſubjungitur; *ex quacunque igitur cauſa impediatur, ſive per hæredem, ſive per eum, cui dare aliquid juſſus eſt: ſive per fortuitos caſus, in libertatem perveniat.* Ergo Regula non tantum eſt intelligenda de caſibus, in quibus conditionem adimplere volens impeditur ab eo, cujus intereſt, conditionem non impleri: ſed etiam, ſi ex alia quacunque cauſa, vel caſu fortuito impeditur, quod eſt contra ſupradicta *num.* 3. Reſp. negando conſequentiam, quia etſi ex quacunque cauſa impedito implere conditionem vi dicta legis attribuatur libertas, tamen conditio non habetur pro impleta, cum eandem, etiam ſecuta jam libertate, adhuc adimplere per dictam legem cogatur; ibi: *in libertatem quidem ipſe omnino perveniat, niſi ipſe ſervus noluerit adimplere conditionem; obnoxius tamen conſtituatur poſt libertatem hæredi, vel ei, cui dare aliquid juſſus eſt, (niſi & ipſe oblatas pecunias non ſuſceperit: quod enim ſemel repudiatum ab eo eſt, reintegrari minime concedimus) quatenus hoc, quod dare juſſus eſt, omnimodo implere compellatur.*

Objicies 2. Si quis Cajo legat mille ea cum conditione, ſi filiam ejus ducat, & filia ante nuptias moriatur, nil debetur Cajo, etſi per eum non ſteterit, quo minus conditio fuerit adimpleta: *l. Legatum*, 4. *C. de Condition. inſert.* ibi: *Legatum, ſive fideicommiſſum a patruo tuo relictum tibi ſub conditione, ſi filio ejus nupſiſſes; cum, mortuo filio, priuſquam matrimonium cum ipſo contraheretur, conditio defecerit; nulla ratione deberi tibi exiſtimas.* Ergo non ſemper conditio habetur pro impleta, quando non ſtat per eum, ad quem pertinet, quo minus impleatur. Reſp. hanc legem minime obeſſe Regulæ noſtræ, tum quia non loquitur de caſu aliquo, quo conditionem implere volens impeditur ab eo, cujus intereſt, conditionem non impleri: de cujuſmodi tamen caſibus ſolummodo intelligenda eſt Regula per dicta *n.* 3. Tum, quia caſus in lege poſitus, eſt unus inter illos, in quibus apponens conditionem abſolute velle præſumitur, ut adimpleatur, eaque ob quamcunque cauſam non impleta, conditionate promiſſum non valeat; in cujuſmodi caſibus Regulam locum non habere extra controverſiam eſt. 9

R E G U L A LXVII.

Quod alicui ſuo non licet nomine, nec alieno licebit.

S U M M A R I U M.

1 *Regula unde?*
2 *Regula in duplici ſenſu intelligi poteſt.*
3 *Ponitur verus illius ſenſus.*
4 *Declaratur exemplis Juris: & duob. ſeq.*
Clerico non licet exercere fœnus proprio, vel alieno nomine. Ibid.
5 *Nec alicui excommunicato ſtare in judicio.*
6 *Nec falſificare litteras Apoſtolicas ſuo, vel alieno nomine.*
7 *Fallit Regula in caſibus, ubi in propria, & aliena perſona non eſt eadem prohibitionis ratio.*
8 *Declaratur hoc exemplis Juris: & duob. ſeqq.*

1 DEſumpta videtur hæc Regula ex *l. Non utique*, 2. *§.* 1. *ff. de Adminiſtrat. rerum ad civitat. pertin.* ibi: *quod quis ſuo nomine exercere prohibetur, id nec per ſubjectam perſonam agere debet, & can. Sicut non ſuo* 10. *diſt.* 46.

2 Quæritur I. quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Hanc Regulam in duplici ſenſu procedere, & intelligi poſſe; & quidem *primo* taliter: quod alicui ſuo nomine in propria perſona facere non licet, nec alieno, id eſt, nec per alium ſeu per ſubſtitutum eidem licebit. *Secundo* ita: quod quis ſuo nomine, ſeu pro ſeipſo licite facere non poteſt, id neque alieno nomine, id eſt, nec pro alio poterit. Exemplu utriuſque ſenſus paſſim habentur in Jure: & procedit potiſſimum de maleficiis, ſeu delictis, non tantum Jure divino & naturali, ſed etiam humano prohibitis; Sic v. g. quia non licet mihi nomine meo; & in propria perſona innocentem occidere, vel furtum, aut uſuram committere, ita neque alieno nomine, id eſt, nec per alium pro me, nec pro alio committere licebit. Hinc

Reſp. II. Verus ſenſus Regulæ ſequens eſt: *Quod quis probibente Jure divino, naturali, aut humano licite facere non poteſt ſuo nomine, id nec alio nomine, id eſt, nec per alium pro ſe, nec in propria perſona pro alio, licite facere poterit.* Ratio eſt; Tum quia, cum quis regulariter in quovis negotio ad agendum pro ſe, & ad ſe aliquo modo pertinentibus facilius admittatur, quam pro aliis, *arg. can. Probibentur*, 14. *cau.* 2. *q.* 1. conſequens eſt, quod ſi quis ſuo nomine quid agere prohibetur, multo magis id alieno nomine agere prohibitus eſſe cenſeatur. Tum quia, ſi quod non licet proprio nomine, liceret alieno, admitteretur aliquid una via, quod alia via prohibetur contra *Reg.* 84. *de R. J. in* 6. ibi: *Cum quid una via prohibetur alicui, ad id alia via non debet admitti.* 3

Declaratur, & firmatur Regula ulterius exemplis Juris; & quidem, abſtrahendo a prohibitis Jure divino, & naturali, de quibus jam aliqualiter dictum eſt *n.* 2. & per ſe patet, loquendo de prohibitis jure humano: Sicut Clerico non licet nomine ſuo exercere fœnus, ſic idem ei non licet nomine alieno, *cit. can. Sicut non ſuo*, 10. *diſt.* 46. ibi: *Sicut non ſuo, ita nec alieno nomine aliquis Clericorum exercere fœnus attentet. Indecens eſt enim crimen ſuum commodis alienis impendere.* 4

Sic pariter, quia excommunicato non licet proprio nomi- 5

nomine agere in judicio, *c. Intelleximus, 7. de Judiciis cum Concord.* ſic etiam alieno, ſeu procuratorio nomine agere prohibetur *c. Poſt ceſſionem, 7. de Probat.* ibi: *Cum igitur per litteras judicis ordinarii (quibus ſtandum eſt, donec probetur contrarium) nobis conſtiterit, quod N. excommunicatus erat, cum procurationis officium aſſumpſit: ipſum tanquam procuratorem non duximus admittendum.*

6 Sic rurſus ſicut non licet ſuo nomine litteras Apoſtolicas falſificare, ita nec alieno licet *Nos enim*, ait Papa *c. Ad falſariorum 7. de Crimine falſi*, *omnes falſarios litterarum noſtrarum, qui per ſe, vel alios vitium falſitatis exercent, anathematis vinculo decernimus innodatos.* Sic etiam uti proprio, ita & alieno nomine album Prætoris corrumpere illicitum eſt, *l. Si quis, 7. ff. de Juriſdict.* Sic plurima alia in Jure habentur exempla; ex quibus

7 Quæritur II. An, & quas Fallentias patiatur hæc Regula? Reſp. Eam univerſaliter fallere tunc, quando ratio prohibitionis in mea perſona exiſtens ceſſat, ſeu non reperitur in aliena, eique non obſtat. Ita DD. communiter; Sic enim, etſi mihi non liceat contrahere matrimonium cum mea conſanguinea, *c. Non debet 8. de Conſanguin. & affinit.* poſſum tamen cum ea nomine alieno, ſeu pro alio non conſanguineo vel affine ut procurator ipſius contrahere, *c. Ex parte c. 14. de Reſtit. Spoliat. & c. fin. de Procurat. in 6.* quia ratio prohibitionis, conſanguinitas nempe, quæ in mea perſona eſt, non reperitur in alia.

8 Sic etiam, quamvis filiusfamilias ſine conſenſu patris, quantum ad temporalia regulariter loquendo, non poſſit agere in judicio *c. 3. de Judiciis in 6.* tamen nomine alieno, ſeu pro alio agere poteſt, *c. Qui generaliter, 5. de Procurat. in 6.* ibi: *Nedum vero ad negotia, ſed etiam ad judicia poteſt filiusfamilia abſque patris aſſenſu fieri procurator*: quia ratio prohibitionis, ne filiusfamilias juvenili ſua imprudentia ſibi, vel patri circa temporalia noceat, ceſſat in alieno negotio, in quo ut procurator nec ſibi, nec patri præjudicat; cum judex non contra procuratorem, ſed contra principalem proferat ſententiam, & hic ſibi imputare debeat, quod ſciens talem conſtituerit procuratorem. Dynus *hic num. 2.*

Sic ulterius, quamvis per fundum alienum, in quo jus ſervitutis non habeo, nomine meo ire, vel jumentum agere non valeam: tamen id mihi licebit facere nomine alieno jus ſervitutis in præfato fundo habentis *l. Si ſtipulatus, 111. ff. de V. O.* quia ratio, quæ me prohibet, alium non prohibet, qui jus ſervitutis in fundo habet, quo jure per ſe, vel per alium uti poteſt juxta Regulam ſtatim ſequentem: *Poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſeipſum.* 9

Sic rurſus, etſi Epiſcopo non liceat ſuo nomine alienos diœceſanos ordinare: tamen id ei licet ex commiſſione, & nomine Papæ; vel Ordinarii loci: *c. 1. de Tempor. Ordinat. in 6.* quia ratio prohibitionis, carentia nempe juriſdictionis in alienos ſubditos, ceſſat in Ordinario loci, cujus nomine & commiſſione Epiſcopus alienus ordinat. Sic pariter, licet munere & poteſtate carens, judicare aliquem nomine ſuo non valeat, nomine tamen alieno, cauſam & juriſdictionem delegante de cauſa ſibi commiſſa cognoſcere, judicare, & ſententiare poteſt, *integro Tit. ff. de Officio & poteſt. Judicis delegati.* 10

R E G U L A LXVIII.

Poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſeipſum

S U M M A R I U M.

1 *Regula unde?*
2 *Quomodo intelligenda?*
3 *Ponitur verus ſenſus illius.*
4 *Alius, per quem quis agit, debet ad id eſſe debite qualificatus.*
5 *Declaratur Regula exemplis.*
6 *Sunt plura, quæ per alios fieri debent.*
Nobiles non per ſe, ſed per procuratores litigare debent. Ibid.
7 *Idem eſt de Epiſcopis & Sacerdotibus.*
8 *Fallit Regula 1. quando adeſt induſtria perſonæ.*
9 *Fallit 2. in iis, quæ natura ſua, vel diſpoſitione Juris per alios fieri nequeunt: & num. ſeqq.*
10 *Uti in ſpecie ſunt Teſtamenta, niſi ad pias cauſas fiant.*
11 3. *Quando nudum miniſterium ſine juriſdictione committitur.*
12 4. *Quando aliter inter partes conventum eſt.*

1 HÆc Regula juxta Gloſſam *hic* deſumitur ex *l. Quod juſſu, 180. ff. de R. J.* ibi: *Quod juſſu alterius ſolvitur, pro eo eſt, quaſi ipſi ſolutum eſſet:* & *l. 1. §. 12. ff. de Vi & vi armata:* quibus affinis etiam eſt *Reg. 72. de R. J. in 6. Qui facit per alium, eſt perinde, ac ſi faciat per ſeipſum.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Regulam id velle dicere: quod, cum in commercio humano plurimæ ſint cauſæ, actus, & negotia, quæ quis ipſemet in perſona agere, aut tractare, vel impeditus non poteſt, vel ex quacunque cauſa non vult, poſſit alterius, ad rem idonei, ac debite qualificati opera & auxilio uti, & per eum tam in, quam extra judicium facere, quod ipſemet licite, ac legitime facere poteſt, hic & nunc autem ex cauſa ſibi nota facere non vult, vel impeditus non poteſt. Quæ Regula potiſſimum delegatos, ſubſtitutos, procuratores, miniſtros, & officiales concernit, per quos cauſas & negotia ſua principales agunt, ac pertractant. Hinc

Reſp. II. Verus Regulæ ſenſus hic eſt: *Qui aliquid, v. g. contractum, actum, negotium, cauſam &c. per ſeipſum valide, & licite facere, vel tractare poteſt, valet id ipſum etiam per alium ad hoc idoneum, & debite & qualificatum valide & licite facere.* Ratio Regulæ eſt; quia, cum juxta jam dicta hominum negotia plurima, & varia ſint, quæ quantumvis ad ſe ſpectantia quivis per ſeipſum peragere ſæpe non poteſt, utpote vel aliis magis urgentibus, vel infirmitate, vel neceſſaria abſentia, aut alia ratione impeditus: vel quia ex cauſa ſibi nota peragere non vult: vel quia actus, labor, aut negotium per ſeipſum agere ejus perſonæ non congruit, maximum non raro quis pateretur, in rebus ſuis damnum & præjudicium, ſi per alium facere non poſſet, quod ipſe quidem, abſolute loquendo, per ſeipſum agere valeret, hic & nunc tamen impeditus vel non poteſt, vel ex cauſa non vult peragere. Ob quam etiam rationem procuratorum, & ſimilium hominum, aliena negotia agentium, uſus ab ipſo Jure omnino neceſſarius agnoſcitur *l. 1. §. 2. ff. de Procurat.* ibi: *Uſus autem Procuratoris per quam neceſſarius eſt, ut qui rebus ſuis ipſi ſupereſſe vel nolunt, vel non poſſunt, per alios poſſint vel agere, vel conveniri.* Quod ipſum etiam utiliſſimum, & maxime commodum ideo merito reputatur, quia juxta diſpoſitionem juris quod quis facit per alium, 3

perin-

Digitized by Google

perinde eſt, ac ſi faciat per ſeipſum: *cit. Reg. 72. de R. J. in 6.*

4 Dicitur autem notanter: *per alium ad hoc idoneum &c.* id eſt, neceſſaria ad id ſcientia, poteſtate, ordine, aliaque requiſita qualitare præditum; enim vero ubi hoc non eſt, utique Regula non procedit, *arg. can. fin. cau. 5. q. 3.* Hinc licet Epiſcopus uti per ſe, ita & per alium Epiſcopum ordinare ſuos ſubditos poſſit non tamen id poteſt per ſimplicem Sacerdotem, cum hic ad id non ſit idoneus, utpote carens poteſtate ordinandi.

5 Exempla Juris Regulam declarantia, & confirmantia fere innumera exiſtunt, ac cuivis vel obiter conſideranti facile patent; nam ut ſtatim ad hominem exemplificat Dyous *hic num.* 1. Sicut poſſum per me ipſum emere, vendere, locare, litigare, dare eleemoſynam, acceptare beneficium: ita idem poſſum facere per alium; *arg. cit. l. 1. §. Uſus. 2. ff. de Procur.* & *l. Sed ſi unius. 17. §. 19. & 20. ff. de Injur. & famoſ. libell.* cum Concord.

6 Quinimmo ſunt plura, quæ licet per ſeipſas certæ perſonæ ob dignitatis ſtatum, defectum virium, ſcientiæ, ætatis, vel ob delictum, aut aliam inhabilitatem facere non poſſint, per alios tamen ea facere valent & debent. Sic perſonæ nobiles, ac illuſtres non per ſeipſas, ſed per procuratores in judicio litigare debent, *l. Quicunque. 25. pr. C. de Procurat.* ibi: *Quicunque prætorianæ, vel urbanæ præfecturæ ſublime faſtigium, vel magiſterium militare, vel Conſiſtorianæ comitivæ inſignem meruerit dignitatis, vel proconſulare jus dixerit, aut Vicarii fuerit adminiſtratione ſuffultus, ſi quod ab eo infertur jurgium, vel refertur, procuratoris perſonam in negotii ſui jura ſubſtituat.* Sic etiam pupilli, mente capti, & alii hujuſmodi ex natura inhabiles, non per ſeipſos, ſed per alios in judicio litigant, *arg. c. Paſtoralis. 14. in fin. de Judiciis,* ubi *indiſcretæ,* id eſt, carentes debita diſcretione appellantur ejuſmodi perſonæ. Sic etiam, etſi propter delictum excommunicatus per ſe in judicio ſtare non poſſit, conventus tamen poteſt, & debet per alium reſpondere: *c. Intelleximus. 7. de Judiciis:* ibi: *Quia poſtulaſti a nobis, utrum excommunicatus in judicio ſtare poſſit; reſpondemus, quod conveniri poteſt, & debet per alium reſpondere in judicio, ne videatur de ſua malitia commodum reportare.*

7 Sic Epiſcopi, & alii Sacerdotes non per ſeipſos, ſed per advocatum, vel procuratorem litigare in judicio debent: *can. fin. cau. 5. q. 3.* ibi: *quia Epiſcopus univerſique Sacerdotes ad ſolam laudem Dei; bonorumque operum actiones conſtituuntur, debet unuſquiſque eorum tam pro Eccleſiaſticis, quam etiam pro ſuis actionibus (excepto publico videlicet crimine) habere advocatum non malæ famæ ſuſpectum, ſed bonæ opinionis, & laudabilis artis inventum.* Sic iidem Epiſcopi, Prælati & Clerici habentes altam juriſdictionem de cauſa ſanguinis non per ſe, ſed per alios cognoſcere, ac judicare poſſunt & debent *c. fin. Ne Clerici, vel Monachi in 6.* ibi: *Nam licet Clericis cauſas ſanguinis agitare non liceat, eas tamen (cum juriſdictionem obtinent temporalem) debent & poſſunt, metu irregularitatis ceſſante, aliis delegare.*

8 Quæritur II. An? & quas fallentias habeat Regula præſens? Reſp. Eam fallere in pluribus veluti 1. quando ad negotium aliquod, vel cauſam expediendam ſpecialiter electa eſt induſtria & fides certæ perſonæ; hæc enim non niſi per ſeipſam, minime vero per aliam negotium expedire poteſt, *c. fin. §. Is autem. de Offic. Jud. deleg.* ibi: *præterquam ſi inquiſitionem fieri, vel Eccleſiæ de Prælatis, vel aliis miniſtris provideri mandaremus: cum in his omnibus caſibus induſtriam, & fidem perſonæ, cui talia committimus, eligere videamur.* Concordat *c. Is cui. 12. eod. in 6.* & *leg. un. §. 9. C. de Caducit. tollend.*

9 Fallit 2. In iis, quæ ex ipſa natura, & inſtitutione ſua, vel ſpeciali Juris diſpoſitione factum propriæ perſonæ requirunt, uti ſunt reſidentia Epiſcoporum, Parochorum, & Canonicorum, *cap. Quia nonnulli. 3. de Cleric. non reſident.* ibi: *Cum igitur Eccleſia, vel eccleſiaſticum miniſterium committi debuerit, talis ad hoc perſona quæratur, quæ reſidere in loco, & curam ejus per ſeipſam valeat exercere:* juncto Concil. Trident. *Seſſ. 23. c. 1. de Reform.* & *Seſſ. 24. c. 12. eod.* ubi ſpecialiter de neceſſaria reſidentia perſonali; item & de officio divino recitando, ac de pœnitentia peragenda; hæc enim ex natura ſua non per alium, ſed per ſeipſum pœnitens exequi debet, & corporali præſentia ſunt peccata confitenda: *can. Quem pœnitet. 88. diſt. 1. de Pœnitent.* Idem dic de ſuſceptione aliorum Sacramentorum, excepto Matrimonio, utpote quod per alium contrahi poteſt, *c. fin. de Procurat.*

Idem ex natura & inſtitutione ſua, Juriſque diſpoſitione requirit confectio Teſtamenti, & hæredis inſtitutio, utpote quam teſtator per ſeipſum facere debet, & alterius arbitrio, ſeu diſpoſitioni committere non valet: *l. Illa inſtitutio. 32. ff. de Hæred. inſtit.* ibi: *Illa inſtitutio ideo vitioſa eſt, quia alieno arbitrio permiſſa eſt: nam ſatis conſtanter veteres decreverunt, teſtamentorum jura ipſa per ſe firma eſſe oportere, non ex alieno arbitrio pendere.* Nec objicias *c. Cum tibi. 1. de Teſtament.* cujus textus videtur contrarius textui primum citato; ibi: *In ſecunda quæſtione dicimus, quod, qui extremam voluntatem in alterius diſpoſitionem committit, non videtur decedere inteſtatus.* Reſp. enim cum Gloſſ. in c. *c. Cum tib. verſ. diſpoſitionem:* quod etſi de benignitate canonica *videatur,* non decedere inteſtatus, qui ultimam voluntatem alterius diſpoſitioni committit, tamen revera teſtatus non decedat; cum prorſus nullum ſit teſtamentum; ubi hæres per ſcripturam, vel vocem ipſius teſtatoris non eſt expreſſus, textu claro *l. Jubemus. 29. C. de Teſtam.* ibi: *Quod ſi non fuerit obſervatum, & nomen hæredis, vel hæredum non fuerit manu teſtatoris ſcriptum, vel voce coram teſtibus nuncupatum, hoc teſtamentum ſtare minime patimur:* cum Concord. Vel dic cum Innocent. Panormit. Viviano in *c. c.* & pluribus aliis, textum loqui de Teſtamentis ad pias cauſas; cujuſmodi teſtamentum quis alterius diſpoſitioni committere, & dicere poteſt: committo tibi, ut poſt mortem omnia mea bona pauperibus, Eccleſiis, Monaſteriis, vel aliis piis cauſis pro tuo arbitrio diſtribuas. Quod etiam Summarium Capituli habet illis verbis: *Tenet teſtamentum, ſi quis extremam voluntatem ſuam alterius diſpoſitioni committit, & dicitur teſtatus ad pias cauſas ſecundum intellectum notabiliorem.* Ratio illorum eſt, quia teſtamentum ad pias cauſas etiam aliis ſolemnitatibus civilibus carens valet; dummodo conſtet de voluntate teſtatoris: *cap. fin. de Succeſſ. ab inteſt.* cum Concord. Et inhærendo huic ſententiæ, quæ omnino probabilis eſt, tamen manet fallentia Regulæ in Teſtamentis ad cauſas profanas: quam fallentiam Jura quoque ſpecialiter de adoptione, & arrogatione ſtatuere *l. Poſt mortem. 25. §. 1. ff. de Adopt.* ibi: *neque adoptare, neque arrogare quis abſens, neque per alium hujuſmodi ſolemnitatem peragere poteſt.* 10

Fallit 3 Quando alicui nudum miniſterium, ſeu executio ſine juriſdictione ſpecialiter committitur, v. g. injunctio pœnitentiæ, diſpenſatio in irregularitate, excommunicatio, vel abſolutio ab eadem, prædicatio crucis &c. hæc ſiquidem delegatus (excepto Sedis Apoſtolicæ Legato) per alium præſtare nequit, textu claro *c. fin. §. Cæterum, de Offic. deleg.* ibi: *Cæterum (ſalva Legatorum Sedis Apoſtolicæ authoritate) nulli, cui commiſſum fuerit prædicare crucem, excommunicare, vel abſolvere aliquos, diſpenſare cum irregularibus, vel injungere pœnitentias, licent hæc de cætero aliis demandare; quia non ſibi juriſdictio, ſed certum miniſterium potius committitur in hac parte.* 11

Fallit 4. Quando inter partes ſpecialiter conventum eſt, ut non per alium, ſed per ſeipſum res fiat: uti & in caſibus, ubi ex ſpeciali loci conſuetudine, aut ſtatuto, vel teſtatoris voluntate, excluſo alieno, perſonale miniſterium ſpecialiter requiritur. Tuſch. *L. F. Concl. 7.* Fachin. *Lib. 1. Controv. c. 24.* Strein. & Caniſ. *hic, n. fin.* 12

Digitized by Google

REGULA LXIX.

In malis promiſſis fidem non expedit obſervari.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde?*
2 *Mala promiſſa in duplici ſenſu accipiuntur.*
3 *In quo Regula loquatur, eſt controverſia.*
4 *Veriſimilius de utroque ſenſu loquitur.*
5 *Satisfit fundamentis contrariis.*
6 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
7 *Promiſſa, fraude, vel dolo, aut metu injuſte incuſſo extorta, nec obligant, nec ea ſervare expedit:*
8 *Niſi juramento fuerint firmata.*
9 *Datum meretrici ob conceſſum uſum corporis repeti non poteſt.*
10 *Num autem propterea promiſſum ſervari debeat in foro conſcientiæ, controverſia eſt inter Doctores, aliis affirmantibus, aliis negantibus. Ponuntur fundamenta negantium.*
Pacta & promiſſa de re turpi nullius ſunt momenti. Ibid.
11 *Solvuntur fundamenta affirmantium.*
12 *Negantium opinio præcipue in Regibus & Principibus, exceſſive magna promittentibus, procedere videtur.*
13 *Eadem negantium ſententia omnino etiam probabilis: immo quoad Reges & Principes, exceſſiva promittentes, probabilior, & quaſi moraliter certa.*

1 HÆc Regula cenſetur ex parte deſumpta ex *can. In malis*, 5. *cau.* 22. *q.* 4. ibi: *In malis promiſſis reſcinde fidem: in turpi voto muta decretum: quod incaute voviſti, ne facias. Impia enim eſt promiſſio, quæ ſcelere adimpletur.* Et *l. Filius*, 15. *ff. de Condit. inſtit.* ibi: *Quæ facta lædunt pietatem, exiſtimationem, verecundiam noſtram, & (ut generaliter dixerim) contra bonos mores fiunt, nec facere nos poſſe, credendum eſt:* cui concordat *Regula* 58. *de R. J. in* 6. *Non eſt obligatorium contra bonos mores præſtitum juramentum.*

2 Quæritur, Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Ante Reſponſionem Notandum cum Gloſſa hic, Dyno, Viviano, & aliis: verba Regulæ, *In malis promiſſis*, dupliciter poſſe intelligi, uno videlicet modo, ut ſignificant rem malam, turpem, peccaminoſam, quæ promittitur, v. g. homicidium, furtum, adulterium, ſimoniam &c. quæ ſi quis promittit, utique nec expedit, nec licet fidem ſervare. Altero modo, prout indicant male promiſſa, ſeu male concepta, malitia ſe habente non ex parte promittentis, nec ex parte rei promiſſæ, ſed promiſſarii duntaxat, qualia cenſentur illa promiſſa, quæ ex dolo, metu injuſte incuſſo, a promittente extorquentur, vel alias contra Juris præſcriptum obtinentur.

3 De quo autem modo Regula loquatur, & intelligenda ſit, plane non conveniunt Doctores; Strein enim cum Barboſa *hic*, & aliis, vult, eam intelligi debere de malis promiſſis in ſecundo ſenſu acceptis: Tum, quia ſi in primo ſenſu intelligeretur, non differret a *Regula* 58. ſed in ea jam contineretur, ſicque ſuperflua videretur; quod de Papa Regulas condente præſumendum non eſt; hoc ipſo enim, quod promiſſum malum in primo ſenſu, ſeu de re mala, turpi, peccaminoſa factum, etiam juramento firmatum obſervandum non ſit, neceſſario ſequitur, multo minus obſervandum eſſe nudum, ſeu ſimplex promiſſum ſine juramento de hujuſmodi re mala factum. Tum quia, cum Papa in ha[illegible] Regula utatur termino *non expedit* ſervare fidem, & non dicat, *non licet* ſervare fidem, ſeu *non poteſt* ſervari fides: non videtur Regula intelligenda de malis promiſſis in primo ſenſu, utpote quæ ſervare non tantum non expedit, ſed prohibitum, ac illicitum, ſicque in ſenſu Juris etiam impoſſibile eſt; ſed de malis, ſeu potius male promiſſis in ſecundo ſenſu, utpote quibus proprie competit terminus *non expedit*; cum etſi ex parte promittentis licite ſervari valeant, ea tamen ſervare non expediat juxta dicenda infra. Ita in re præfati Doctores, nec abſque fundamento. Alii econtra cum Taccino *hic* docent, præmiſſa verba, *In malis promiſſis* intelligenda duntaxat eſſe in primo ſenſu. Sed

Reſp. I. Regulam intelligendam eſſe de malis pro- 4
miſſis in utroque ſenſu acceptis. Sic ſentire ſatis clare apparet Gloſſa, Dynus, Vivianus, quos immerito pro ſe allegant alii; hoc ipſo enim, quod pro declaranda Regula adducant exempla Juris de malis promiſſis in utroque ſenſu ſumptis, in utroque ſenſu Regulam intelligi volunt. Dynus ſiquidem *hic n.* 1. cum Gloſſa ſic exemplificat: *Si promitto tibi occidere hominem, committere furtum, ſimoniam, vel quid aliud turpe, non expedit ſervari fidem.* Ecce exemplum *de malis promiſſis* in primo ſenſu. Dein ulterius dicit: Si interveniente dolo, vel metu fit promiſſum, ſeu male promittitur, tunc licet promiſſum teneat de Juris rigore, non expedit tamen fidem ſervare; quia promiſſori datur exceptio *l. Si quis cum aliter*, 36. *ff. de Verb. Oblig.* En exemplum de malis promiſſis, in ſecundo ſenſu.

Nec obſtat reſponſioni ratio a Barboſa, & Strein 5
allata, quaſi Regula de malis promiſſis in primo ſenſu acceptis, videatur ſuperflua, utpote jam contenta in Regula *LVIII.* Nam contra eſt, quod præſens Regula plus dicat, quam *LVIII.* hæc etenim, ſpectando verba illius, ſolum dicit, *Non eſt obligatorium* contra bonos mores præſtitum juramentum, vel promiſſum: præſens vero Regula non ſolum vult & dicit, *Non eſſe obligatorium*, ſed *nec expedire*: qui terminus in duplici ſenſu ſumi poteſt, ita, ut idem ſignificet, ac, non eſt conſultum, vel non eſt licitum; ſicque loquendo de promiſſa re turpi ly *non expedit*, idem ſit ac, *non licet* ſervare promiſſum contra bonos mores, id eſt, de turpi, vel peccaminoſa re factum, *cit. can. In malis*, 5. *can.* 22. *q.* 2. ibi: *Impia eſt enim promiſſio, quæ ſcelere adimpletur.* Nam, ut bene advertit hic Peck. Regula per verbum, *non expedit*, idem vult dicere, ac *non licet* ſervare fidem in promiſſis contra bonos mores, ſeu de re mala & peccaminoſa factis. Per quod patet, etiam ad alteram rationem ex verbis *non expedit*, deſumptam. Hinc

Reſp. II. Verus ſenſus Regulæ hic eſt; *In promiſſis* 6
malis, quæ contra bonos mores, aut de re mala, ſeu peccaminoſa fiunt, non tantum nulla eſt obligatio ſervandi fidem, ſed nec licet ſervare fidem: In illis vero malis, ſeu male promiſſis, quæ ex parte promiſſoris non contra bonos mores, ex parte promiſſarii tamen male, dolo v. g. metu injuſte incuſſo extorta, vel malitioſe obtenta ſunt, quamvis fidem ſervare liceat, & valeat, tamen non expedit, nec conducit eam obſervare. Ratio Regulæ quoad primam partem de promiſſis contra bonos mores, quod non obligent, patet ex dictis ad cit. Regulam 58. *n.* 2. Et quod etiam non liceant, conſtat ex *cit. can. In malis promiſſis*, 5. *can.* 22. *q.* 2. *Impia eſt promiſſio, quæ ſcelere adimpletur.*

Quoad ſecundam vero Regulæ partem de aliis ma- 7
lis, ſeu male promiſſis, quod, etſi in iis fidem ſervare liceat, & valeat, tamen non expediat, nec conducat. Ratio eſt; quia etiam in his fidem ſervare tam promiſſori, quam promiſſario, & Reipublicæ præjudicioſum, conſequenter nulli expediens eſt: Non promiſſo-

Digitized by Google

miſſori; quia ſervans in his fidem, ex aliena fraude & malitia, rerum ſuarum promiſſarum jacturam, ſeu præjudicium patitur. Non promiſſario; quia accipiendo, & retinendo promiſſa, dolo malo, vel injuſto metu extorta, lædit conſcientiam, agitque contra Regulam, quod Fraus & dolus nulli patrocinari debeat. Non Reipublicæ, quia hujus intereſt, ne fraudes & malitiæ hominum foveantur, neve ex fraude, dolo, injuria, & malitia innocens præjudicium, & damnum, iniquus vero lucrum reportet contra primum citatas Regulas. Hinc licet hujuſmodi ex dolo, vel alia malitia, facta mala promiſſa de rigore, & ſubtilitate Juris valeant, & in tantum obligent, ut contra promittentem detur actio: tamen contra eandem actionem promittenti competit exceptio, ſicque, non ille in judicio cauſam lucratur. §. 1. *Inſtit. de Except.* ibi: *Si metu coactus, aut dolo inductus, aut errore lapſus ſtipulanti Titio promiſiſti, quod non debueras promittere, palam eſt, jure civili te obligatum eſſe, & actio, qua intenditur, dare te oportere, efficax eſt; ſed iniquum eſt, te condemnari. Ideoque datur tibi exceptio, quod metus cauſa, aut doli mali, aut in factum compoſita ad impugnandam actionem.* Et *l. Si quis cum aliter, 36. ff. de Verb. Oblig.* ibi: *Si quis cum aliter eum conveniſſet obligari, aliter per machinationem obligatus eſt, erit quidem ſubtilitati Juris obſtrictus, ſed doli exceptione uti poteſt; quia enim per dolum obligatus eſt, competit ei exceptio.* Concordat *l. Dolo, 5. C. de Inutil. ſtipul.* Hinc quia mali promiſſarii actio in Jure nil obtinet, cum per exceptionem elidatur, ſuadet Regula, ne in his promiſſis fides ſervetur, ſed contra promiſſarium agentem excipiatur; quia *in malis promiſſis fidem non expedit obſervari*, per dicta.

8 Illud tamen notandum, quod ſi hujuſmodi in ſecundo ſenſu acceptis malis, vel male promiſſis; quæ contra bonos mores non ſunt, conſequenter obſervari valent, adjiciatur juramentum, etiam in conſcientia obſervari debeat, per dicta ad Regulam 58. *num. 4. & ſeqq.*

9 Objicies contra Regulam. Quod meretrici promittitur, ſi præbeat uſum corporis, poſt conceſſum uſum ſervari debet, *l. Idem, 4. §. 3. ff. de Condict. ob turpem cauſ.* & *l. 2. C. eod.* Ergo etiam in malis promiſſis fides ſervanda eſt. Reſp. Nec præfatas leges, nec aliam dicere, ut, quod meretrici ob corporis uſum fuit promiſſum, ſervari, & dari debeat; ſed ſi jam datum fuit, repeti non amplius poſſit: *Quod meretrici datur, repeti non poteſt*, ſunt verba c. *l. Idem*, quod pariter dicitur cit. *l. 2. C. eod.* ubi etiam additur ratio; videlicet; quia in pari cauſa, & delicto melior eſt conditio poſſidentis, prout magis dictum fuit *ad Reg. 65.* Nullibi autem habetur, ut, ſi res promiſſa data non eſt, dari debeat: immo contrarium ſtatui videtur in Jure, eo quod lex meretrici deneget actionem ad obtinendum id, quod ob illicitum uſum corporis ei fuit promiſſum, *l. Mercalem, 5. C. eod.* ubi abſolute ſtatuitur, *ob turpem cauſam exactioni locum non eſſe. Quamvis enim*, pergit ibidem textus, *utriuſque turpitudo verſetur, ac ſolutæ quantitatis ceſſet repetitio, tamen ex ejuſmodi ſtipulatione contra bonos mores interpoſita* (erat ea Lenonis cum adultero de danda mercede pro conceſſa uxore ad uſum illicitum) *denegandas eſſe actiones, Juris auctoritate demonſtratur.*

Quid autem de Jure naturali, & in foro conſcientiæ, poſt conditionem turpem jam impletam, puta, poſt corporis uſum actu jam conceſſum, ſentiendum, non conveniunt Doctores; aliqui, quos & nos ſecuti ſumus *Lib. 4. Tit. 4. a n. 58.* volunt, poſt actu jam conceſſum illicitum uſum corporis teneri promittentem dare, quod promiſit: alii vero, iique non pauci contrarium docent cum Sanch. *de Matrim. Lib. 5. diſp. 17.* idque varie probare conantur tam ex Jure, quam ratione: ex Jure quidem; Nam *l. Generaliter, 26. ff. de Verb. Oblig.* habetur: *Generaliter novimus, turpes ſtipulationes nullius eſſe momenti.* Idem habetur *l. Pacta, 6. C. de Pactis* ibi: *Pacta, quæ contra bonos mores ſiunt, nullam vim habere, indubitati Juris eſt.* Ergo, inferunt, ſi nullius momenti, nullius valoris ſunt, nullamque vim habent, etiam in conſcientia non obligant; præſertim cum hujuſmodi pacta turpia, & contra bonos mores eſſe, nemo neget, prout etiam ut talia in Jure expreſſe nominantur *cit. leg. Mercalem.* Ex ratione autem: tacendo enim alias, dicunt, ex doctrina contraria plurima ſequi peccata, eamque eſſe ſcandaloſam, & ad peccata inducentem; ſi enim meretrices ſciunt, eum, qui ob uſum corporis aliquid promittit, teneri poſt conceſſionem ejuſdem in conſcientia, ut id præſtet, alliciuntur, & inducuntur ad peccatum, quod tam facile non committerent, ſi ſcirent, promittentem non teneri ſtare promiſſo; idem dicendum, ſi quis alicui promittit, ut innocentem injuſte occidat. 10

Solvunt etiam fundamenta adverſariorum: & quidem illud, quod dicitur, promiſſum meretrici factum poſt uſum corporis obligare ex jure naturali, præſertim cum abſque dantis & recipientis peccato ſervari poſſit; negant enim abſolute, ex promiſſo, quoad utramque partem turpi & peccaminoſo, oriri obligationem ex Jure naturali. Nec refert, ſi dicatur, quod dare non ſit peccatum? Nam admiſſo etiam, quod non foret peccatum dare, tamen neque foret obligatorium; cum hujuſmodi promiſſum dandi, ex quo obligatio oriri deberet, a Jure abſolute annulletur, ſicque obligare non poſſit. Dein etiam negant ſuppoſitum, volentes, promiſſum meretrici factum non tantum non eſſe obligatorium ſed etiam illicitum eſſe, illud ſervare, juxta Regulam noſtram: *In malis promiſſis fidem non expedit*, id eſt, *non licet ſervare*, quia ſunt ſcandaloſa, & inductiva ad peccatum. Ex quibus, & aliis rationibus merito arbitramur, hanc Doctorum ſententiam omnino etiam probabilem, & in foro conſcientiæ tutam eſſe. Profecto conſuetudo, quæ alias maximam, & quidem etiam legis vim habet, ſi eſt nutritiva peccati, vel Reipublicæ præjudicioſa, tanquam irrationabilis a Jure rejicitur, invalidaque, & illicita declaratur, prout dictum & probatum habetur *Lib. 1. Tit. 4. §. 2.* Ergo multo magis nudum promiſſum ad peccata efficaciter inducens, & Reipublicæ præjudicioſum exiſtens. 11

Digitized by Google

REGULA LXX.

In alternativis debitoris eſt electio, & ſufficit alterum adimpleri.

SUMMARIUM.

1 *Regula, quæ duas habet partes, unde?*
In alternativis ſufficit unum: in copulativis neceſſe eſt utrumque verificari. Ibid.
2 *Alternativa, & disjunctiva idem ſunt:*
3 *Suntque varia: Alia Perſonarum.*
4 *Alia Rerum: alia Locorum.*
5 *Alia Temporum.*
6 *Alia Remediorum, & alia pœnarum.*
7 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
Probatur quoad primam partem. Ibid.
8 *Probatur quoad ſecundam partem.*
9 *Declaratur exemplis.*
10 *Poteſtas, ſeu libertas eligendi tranſit etiam ad hæredes.*
11 *Nec ceſſat, etſi unum ex alternativis pereat.*
12 *Si debitor ex errore utrumque ſolvit, repetere poteſt, quod lubet.*
13 *Fallit Regula quoad primam partem Primo in alternativis remediorum.*
14 *Secundo in alternativis pœnarum.*
15 *Tertio in Gratiis & beneficiis a Principe conceſſis.*
16 *Quarto in alternativis locorum.*
17 *Quinto in legatis, quando teſtator ad legatarium verba dirigit.*
Ordinarie penes hæredem eſt, quid ex alternative legatis præſtare velit. Ibid.
18 *In dubio, ad quem verba ſint directa, electio legatarii eſt.*
19 *Quoad alteram partem, quod ſufficiat unum præſtare, Fallit Regula Primo in alternativis certarum perſonarum: Et quarum.*
20 *Secundo, quando adhibetur particula* ſeu: *hæc plerumque pro conjunctiva ſumitur.*
21 *Tertio in alternativis inter genus & ſpeciem.*
22 *Et quarto fallit quoad utramque partem, quando aliunde de mente diſponentis aliter conſtat.*

1 PRænotandum cum Dyno, & aliis poſt ipſum, hanc Regulam duas habere partes: prima eſt, quod in alternativis ſit debitoris electio: Secunda, quod in alternativis ſufficiat unum impleri. Prima pars deſumitur ex *l. Plerumque*, 10. *in fine*, *ff. de Jure Dotis*, ibi: *Nam & cum illa, aut illa res promittitur, rei electio eſt, utram præſtet*. Et *l. Si ita*, 25. *ff. de Contrah. empt.* ibi: *Si ita diſtrahatur, illa, aut illa res, utram eliget venditor, hæc erit empta*: ac *l. Si in emptione*, 34. *§. 6. ff. eod.* ibi: *Si emptio ita perfecta fuerit; eſt mihi emptus Stychus, vel Pamphylus, in poteſtate eſt venditoris, quem velit dare, ſicut in ſtipulationibus*. Altera pars deſumitur ex *l. In eo* 110. *§. 3. ff. de R. J.* ibi: *ubi verba conjuncta non ſunt, ſufficit, alterutrum eſſe factum*: & *l. Si hæredi*, 5. *ff. de Condit. inſtit.* ibi: *Si hæredi plures conditiones conjunctim datæ ſint, omnibus parendum eſt, quia unius loco habentur: ſi disjunctim, cuilibet*: & *l. Si quis ita*, 129. *ff. de Verb. Oblig.* ubi Summarium ſic habet: *Ad veritatem copulativæ requiritur, utrumque eſſe factum: ad veritatem disjunctivæ ſufficit alterutrum tantum.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula (quæ ſumme practica eſt) ſit intelligenda? Et quis verus illius ſenſus? Ante reſponſionem Notandum 1. cum DD. verbum: *Alternativa* idem eſſe, & ſignificare, ac *disjunctiva*! ſuntque illa, quæ cum disjunctione, interpoſita dictione, *vel*, *aut*, aliave hujuſmodi ſignificatione innuente proferuntur. *Alternativa, ſeu disjunctiva* apponuntur *Copulativis*, quæ interpoſita dictione *&*, *ac*, *atque* aut ſimili idem ſignificante exprimuntur.

Notandum 2. cum Barboſa *hic* (qui hanc Regulam fuſe, & exacte pertractat) Strein, & aliis: Alternativorum, ſeu disjunctivorum varia, potiſſimum vero quatuor eſſe genera, vel ſpecies, ad quas referuntur reliquæ. Prima ſpecies eſt *perſonarum*; dum nempe plures perſonæ disjunctive proponuntur, uti ſit *cit. l. Si in emptione*, ibi: *Eſt mihi emptus Stychus, vel Pamphylus*: & *l. Cum quidam*, 4. *C. de Verb. & Rer. Signif.* 3

Secunda ſpecies, ſeu genus eſt *Rerum*, quando nempe in contractu, ultima, vel alia diſpoſitione plures res ſub disjunctiva dictione *vel*, *aut* adducuntur, uti apparet ex *cit. l. Plerumque*, ibi: *Nam & cum illa, vel illa res promittitur*. Tertia ſpecies eſt *Locorum*, dum videlicet diverſa loca disjunctive proponuntur, v. g. Romæ, vel Viennæ, prout ſit *l. 2. ff. de Eo, quod certo loco*. 4

Quarta ſpecies eſt *Temporum*, dum ſcilicet diverſa tempora ſub disjunctione exprimuntur, uti reperire eſt *l. Si ita ſtipulatus*, 109. *ff. de Verb. Oblig.* ibi: *poſt annum aut biennium dabis*. 5

Præfatis principalibus ſpeciebus annumerantur adhuc aliæ, veluti, alternativa, ſeu disjunctiva *Remediorum*, quæ alicui nomine ejuſdem rei in judicio competunt, uti videre eſt *l. Reſcriptum*, 10. *§. 1. ff. de Pactis*, Item alternativa *Summarum*, *ſeu quantitatum*; de quibus exemplum habetur *l. Si ita relictum*, 43. *§. fin. ff. de Legat. II.* & alternativa *Pœnarum*, quando plures pœnæ eidem delicto disjunctive imponuntur a Jure, uti de ſervis fugitivis legendum *l. Si fugitivi*, 3. *C. de Servis fugit.* ibi: *Si fugitivi ſervi deprehendantur ad barbaros tranſeuntes, aut pede amputato debilitentur, aut metallo deatur, aut qualibet alia pœna afficiantur*. His notatis 6

Reſp. ad quæſtionem *num.* 2. poſitam; Regula intelligenda eſt, juxta ſequentem ſenſum, qui proprius illius eſt: *Quando in contractibus, ultimis voluntatibus, vel aliis diſpoſitionibus plura alternative, ſeu disjunctive adimplenda, aut præſtanda continentur, regulariter in libero arbitrio debitoris, ſeu illius eſt, qui adimplere, & præſtare debet, quid ex illis præſtare velit: Et ſufficit, ſi unum ex illis faciat, aut præſtet*. Prima pars patet ex *cit. l. Plerumque*, *l. Si ita*, 25. & *l. In Emptione*: quarum textus adduximus *num.* 1. Ratio Regulæ eſt; quia alternativa diſpoſitio ex mente diſponentis in favorem debitoris eſt, ut, qui in uno, in eo videlicet, quod ſolvere, facere, adimplere, aut præſtare debet, gravatur, in alio ſublevetur, in eo nempe, quod ſaltem ex alternative præſtandis, minus gravans, ſi velit, aut quod lubet, eligere valeat, juxta *Reg. Semper*, 9. *ff. de R. J. Semper in obſcuris, quod minimum eſt*, (ſeu quod minus gravat) *ſequimur*. Vivianus *hic*. 7

Altera pars probatur ex textibus Juris pro eadem *num.* 1. allegatis, juncta *l. Si quis ita*, 129. *verſ. At ſi ſic*, *ff. de Verb. Oblig.* cum Concord. Et Ratio eſt; quia, ſi ex alternativis unum præſtatur, ſufficienter verificatur propoſitio, & ſatisfit diſponenti *arg. cit. l. Si quis ita*: juncta *l. Cum pupillus* 78. *§. 1. ff. 1. ff. de Condit. & demonſtrat.* cum Concord. differtque in hoc disjunctiva a copulativa propoſitione, eo quod hæc ad ſui verificationem requirat præſtationem utrinſque, vel plurimum copulative contentorum *§. Si plures*, 11. *Inſtit. de Hæred. inſtit.* ibi: *Si plures conditiones inſtitutionibus adſcri-* 8

pta

ptæ ſunt: ſi quidem conjunctim, utputa ſi illud & illud factam fuerit, omnibus parendum eſt, ſi ſeparatim, veluti, ſi illud, aut illud factum erit, cuilibet conditioni obtemperare ſatis eſt.

9 Exempla plurima & obvia ad hominem ſunt, quorum aliqua affert Strein hic num. 1. Sic enim 1. ſi quis promittit alicui daro pecuniam, vel frumentum, in promittentis, tanquam debitoris arbitrio eſt, utrum pecuniam vel frumentum dare velit, & ſatisfacit dando unum ex his pro libitu. 2. Si quis promittit alteri uoam ex tribus filiabus in matrimonium dare, hic contentus eſſe debet, quamcunque dein promittens dederit. 3. Si permuto tecum pro tua domo duos ex meis agris, penes me erit, qaos agros tibi dare velim. 4. Si teſtator pecuniam, vel prædium alicui leget, liberum eidem tanquam debitori, utrum ex his dare velit. 5. Si pro centum florenis uoum ex equis meis promitto, penes me erit, quem dare velim, & ſatisfacio unum dando pro meo libitu. Et ſic de aliis per Jura & rationes.

10 Porro libertas dandi, ſolvendi, vel præſtandi inter alternative, ſeu disjunctive debita in debitore ſe eouſque extendit, ut ſi ante mortem quid præſtaret, necdum elegerit, libertas & electio tranſeat etiam ad hæredem, hujuſque io arbitrio ſit, quid ex disjunctive debitis a defuncto relictis dare vel præſtare velit, *l. Si ſtipulatus fuerim*, 76. *ff. de Verb. Oblig.* Ratio eſt; quia hujuſmodi electio eſt acceſſoria ad obligationem dandi, aut præſtandi; conſequenter, cum ipſa obligatio ad hæredem tranſeat, etiam acceſſoria eligendi libertas, indeque proveniens præſtandi commoditas ad eundem tranſire debet. Barb. *hic num.* 5. Strein *hic n.* 2.

11 Nec ceſſat hæc eligendi facultas, ſi unum ex alternative debitis periit, vel deſtructum fuit; quia nihilominus iu poteſtate debitoris eſt, vel id præſtare, quod adhuc extat, vel æſtimationem illius, quod interea periit, *l. Cum res*, 47. *§. 3. ff. de Legat. I.*

12 Libera hæc optio & electio dandi, vel præſtandi uuum ex disjunctive debitis ulterius ſe extendit, quod, ſi debitor, vel hæres illius ex alternative debitis per errorem præſtitit utrumque, in arbitrio ejus maneat, quid ex utroque velit repetere, ſicut prius erat iu optione ipſius, quid vellet præſtare: textu, & caſu expreſſo *l. penult. C. de Condict. indeb.*

13 Quæritur II. An? Et quas Fallentias habeat Regula LXX.? Reſp. Eam fallere in pluribus, ita ut propterea dictum ſit in ſenſu Regulæ *n.* 6. poſito: *regulariter loquendo:* Et quidem quoad primam partem, quod in disjunctivis debitoris ſit electio Fallit 1. in alternativis, ſeu disjunctivis *remediorum* ſive actionum judicialium; nam in his electio actori non debitori competit, qua actione vel experiri, & convenire debitorem *hic. n.* 18. Strein *hic num.* 4. *arg. l. Reſcriptum*, 10. *§. 1. ff. de Pactis*, & *l. Cum filius*, 76. *§. 8. ff. de Legat.* 2. cum Concord. Ratio aſſignatur in *l. 2. §. 3. ff. de eo, quod certo loco*, quia videlicet, ſi penes debitorem eſſet electio actionis, in manu ipſius foret pro libitu, & continuo eludere intentionem actoris. Accedit, quod alternativa remediorum introducta ſint pro favore Actorum, conſequenter eiſdem competere debeat electio.

14 Fallit 2. in alternativis *Pœnarum* a Jure pro delictis impoſitarum; quia circa has electio non ad delinquentem, tanquam debitorem, ſed ad Judicem ſpectat: hujus enim tanquam miniſtri legis & juſtitiæ eſt pro qualitate perſonæ & delicti pœnam eligere, & imponere, *c. & §. fin. Ut lite non conteſtata.* Et *l. 1. C. de his qui latrones*, ibi: *ſupplicio corporali, aut diſpendio facultatum, pro qualitate perſonæ, & Judicis æſtimatione, plectetur.*

15 Fallit 3. in *Gratiis*, beneficiis, & favoribus a Principe alternativo, ſeu disjunctive conceſſis, vel promiſſis; in his ſiquidem non Principis, tanquam debitoris, ſed recipientis, ſeu promiſſarii ceu creditoris eſt electio, juxta communem DD. apud Barboſ. *hic n.* 6. *arg. l. 2. C. de Caſtrenſib. & miniſtr.* Ratio eſt; quia iu beneficiis Principum pleniſſima in favorem recipientis facienda eſt interpretatio, *c. Cum Dilecti*, 6. *in fine, de Donat.* & *l. Beneficium*, 3. *ff. de Conſtit. Princip.* ibi: *Beneficium Imperatoris, quod a Divina ſcilicet ejus indulgentia proficiſcitur, quam pleniſſime interpetrari debemus.* Nec refert, utrum beneficium motu proprio, an ad inſtantiam ſit conceſſum; quia Jura non diſtinguunt, niſi quod ſola beneficia Eccleſiaſtica ad inſtantiam obtenta, utpote ambitionem ſapientia, a lata interpretatione excludant, *c. Quamvis 4. pr. & c. Si a pluribus*, 24. *de Præb. in 6.*

16 Fallit 4. in alternativis *locorum;* ut ſi quis promittit, ſe Romæ, vel Viennæ ſoluturum, non penes debitorem, ſed penes creditorem, eligere eſt locum, in quo ſolvatur, tum quia intereſt creditoris, ut in loco ſibi commodo, & abſque ſui damno ei ſolvatur debitum. Tum quia alias, ſi penes debitorem eſſet electio, poſſet hic ſemper alium, atque alium locum eligere, ſicque eludere creditorem *l. 2. §. 3. ff. de eo, quod certo loco.* Hanc tamen fallentiam intellige, niſi debitor ſolvendo præveniat antequam creditor eligat, & in quo loco ſolutionem ſibi fieri petat; tunc enim utique in electione debitoris eſt, ubi ſolvat; *arg. cit. l. 2. ff. de eo, quod certo loco.* Barboſ. *hic num.* 23. Strein *hic* Caniſ. *hic.*

17 Fallit 5. in Legatis, quando teſtator verba ad ipſum legatarium, & non ad hæredem dirigit; quamvis enim alias, & plerumque ad hæredem tanquam debitorem legati electio ſpectet, præſertim ſi teſtator ad hæredem verba dirigat *l. Si ita relictum*, 43. *in fine, ff.* de Legat. 2. ibi: *ſi ita ſcriptum ſit, decem aut quindecim hæres dato: pro eo eſt, ac ſi decem ſola legata ſint, aut ſi ita ſit: poſt annum, aut biennium, quam ego deceſſero, hæres dato: poſt biennium videtur legatum; quia hæredis eſſet poteſtas in eligendo:* juncta *l. Si quando*, 109. *ff. de Legat. I.* & *l. Titio*, 21. *ff. de Uſu, & Uſufruct. Leg.* cum Concord. Tamen, quando teſtator ad ipſum legatarium verba dirigit, v.g. Titius pro ſuo legato accipiat, vel habeat domum, aut mille florenos: vel ſic: Titio lego prædium, vel domum: legatarii, tanquam creditoris, eſt ex alternative legatis eligere, quod libuerit, *l. Plane*, 34. *§. 14. ff. de Legat. I.* ibi: *ſi ita Titio legetur: Fundum Sejanum, aut uſumfructum ſibi habeto, duo eſſe legata, & arbitrio ejus eſſe, an velit uſumfructum vindicare.* Item, & adhuc clarius habetur *l. Lucio Titio*, 23. *ff. de Legat.* 2. *Lucio Titio fundum Sejanum, vel uſumfructum fundi Sejani lego, poteſt legatarius vel fundum vindicare, vel fructum:* cum Concord. Ratio utriuſque eſt; quia teſtator illum, ad quem verba dirigit, magis reſpicere videtur, indeque velle, ut ei electio competat. Et ita diſtinguendo inter legata conciliantur Doctores, qui ob diverſitatem textuum in diverſas opiniones abeunt, uti poſt Dynum *hic* plures bene advertunt.

18 Quodſi teſtator verba ſimpliciter proferat, ita ut non appareat, ad quem verba direxerit, & exinde dubium maneat: electio legatario tanquam debitori competit. Dynus *hic num.* 4. Barboſ. *hic n.* 15. cum communi aliorum, *arg. cit. l. Lucio Titio*, ubi Summarium ſic habet: *In alternativis in dubio electio eſt legatarii.* juncto *§. 22. inſtit. de Legat.* ibi: *Si generaliter ſervus, vel alia res legetur, electio legatarii eſt: niſi aliud teſtator dixerit.* Et ratio eſt, quia *in teſtamentis plenius voluntates teſtantium interpretantur*, ſunt verba *l. 12. ff. de Reg. Jur.* Barboſ. & Dyo. *loc. cit.*

19 Quoad alteram partem Regulæ, quod *ſufficiat unum ex alternativis implere*, Fallit Regula 1. In alternativis Perſonarum, quæ teſtamentis, legatis, libertatibus, & tutorum aſſignationibus inſeruntur, ut *cum quidam ſic, vel inſtitutionem, vel legatum, vel fideicommiſſum vel libertatem, vel tutelam ſcripſiſſet: ille, aut ille, mihi hæres eſto: aut illi vel illi lego, do, vel dari volo: vel illum, vel illam liberum, aut tutorem eſſe volo, vel jubeo;* uti exemplificat ipſa *l. Cum quidem*, 4. *C. de Verb. ſignif.* quia in his disjunctiva dictio, *vel, aut*, in copulativam &, *ac*, reſolvitur, indeque non ſufficit unum, ſed requiritur utrumque impleri *cit. l. Cum quidam, verſ. Melius*, ubi univerſaliter diſponitur, quod in hujuſmodi diſpoſitionibus plures disjunctive nominati,

nati, non disjunctive, ſed copulative accipiendi ſint, ne aliquis eorum commodo teſtatoris privetur, ibi: *Melius itaque nobis viſum eſt, omni hujuſmodi verboſitate exploſa, conjunctionem* aut, *pro* & *accipi, ut videatur copulativo modo eſſe prolata – ut & primam perſonam inducat, & ſecundam non repellat.* Barboſa. *hoc n.* 30. Strein. *hic*, & alii.

20 Fallit 2. quando alternativæ concipiuntur per dictionem *Seu*; quia hæc dictio plerumque plus copulandi, quam disjungendi vim habet. *l. Si quis ita.* 30. *ff. de Auro & Argent. legat.* ibi: *Si quis ita legaverit: uxori meæ mundum, ornamenta, ſeu quæ ejus cauſa paravi, do, lego: placet omnia deberi, ſicut cum ita legatur: Titio vina, quæ in urbe habeo, ſeu in portu, do, lego, omnia deberi. Hoc enim verbum* ſeu *ampliandi legati gratia poſitum eſt.* Quæ fallentia in favorabilibus, uti teſtamentis, legatis, & aliis, quæ amplam interpretationem recipiunt, potiſſimum procedit juxta Abbatem; cum vero univerſaliter non currat, in reliquis ex ſubjecta materia, & aliis circumſtantiis num dictio *ſeu* copulative, vel disjunctive accipienda ſit, judicium formandum erit. Strein. *hic*.

Fallit 3. in alternativis inter genus & ſpeciem; quia in his propoſitio disjunctiva pro copulativa ſumitur, Strein. *hic numer.* 32. cum communi aliorum: *l. Sæpe ita.* 53. *verſ. Et cum dicimus. ff. de verb. ſignif.* cum Concord. 21

Fallit 5. Regula quoad utramque partem, quando mens diſponentis ex ſubjecta materia, ſcopo, vel fine diſpoſitionis alia eſſe apparet: vel alias iniquitas, aut abſurdum ſequeretur. Barb. *hic nu.* 34. *ar. l. Generaliter* 6. *C. de Inſt. & Subſt.* & *l. Lucius* 1. *ff. de Her. inſt. cum Conc.* 22

REGULA LXXI.

Qui ad agendum admittitur, eſt ad excipiendum multo magis admittendus.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde?*
2 *Quomodo intelligenda?*
3 *Ponitur verus ſenſus illius.*
4 *Declaratur exemplis Juris.*
5 *Fallit primo in ſpolio,*
6 *Secundo, in caſu electionis jam confirmatæ,*
7 *Tertio in caſu Solutionis uſurarum juramento firmatarum.*
8 *Quarto, in caſu depoſiti: & quomodo?*

1 DEſumpta habetur hæc Regula ex *l.* 1. *§.* 4. *ff. de Superficiebus.* ibi: *Cui damus actionem, eidem & exceptionem competere multo magis quis dixerit*: quod idem dicitur *l. Invitus.* 156. *§.* 1. *ff. de Reg. Jur. Cui damus actiones, eidem & exceptionem competere multo magis quis dixerit.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Regulam intelligendam eſſe, & procedere tunc ſolummodo, quando de eodem, & ad idem agitur, ac excipitur, ut bene advertit Gloſſa marginalis *hic*, communiter recepta, Item quando non adeſt ratio ſpecialis exceptionem magis, quam actionem repellens, prout patebit ex fallentiis infra a *n.* 5. adducendis. Hinc

3 Reſp. II. Verus Regulæ ſenſus hic eſt: *Quando alicui de Jure competit actio pro re aliqua acquirenda, eidem etiam, & multo magis competit exceptio pro eadem, ſi habet, retinenda, ad excludendam actionem, quam alius pro eadem re inſtituit.* Ratio eſt, Tum quia *cui licet quod eſt plus, licet utique, quod eſt minus*, juxta *Reg.* 53. *de R. J. in* 6. Plus autem eſt agere, quam excipere; cum non raro, cui denegatur actio, concedatur exceptio *arg. c. Cum inter.* 5. *de Except.* utpote quæ tanquam ſui defenſio in majore æquitate fundatur *l. Qui æquitate. arg. c. Cum inter* 5. *de Except.* Tum quia exceptio tendit ad rei retentionem, quæ facilius conceditur, quam acquiſitio illius, qualem intendit actio. *l. Per retentionem.* 4. *C. de Uſur.* Tum quia exceptione utens repræſentat perſonam Rei, actionem vero inſtituens perſonam Actoris: ſed *Favorabiliores Rei potius, quam Actores habentur*, *l.* 125 *ff. de R. J.* ergo. Quibus accedit, Jura promptiora eſſe ad abſolvendum, & liberandum, quod quærit excipiens, quam condemnandum, & obligandum, quod intendit actionem inſtituens *l. Arianus.* 47. *ff. de Oblig. & Action.* conſequenter, cui de Jure competit actio pro aliqua re acquirenda, multo magis ei competit exceptio pro illa retinenda.

Declaratur & firmatur Regula, ejuſque ſenſus exemplis Juris: Sic enim, uti exemplificat Gloſſa *hic*, quia ei, qui poſt legitimam rei præſcriptionem dejicitur a poſſeſſione, competit actio: multo magis ei competit exceptio pro eadem retinenda, dum eam poſſidet, *arg. can. Placuit* 15. *cauſ.* 16. *q.* 3. juncta *l. Si quis* 8. *C. de Præſcript. trigint. vel quadrag. annor.* Sic pariter, ſi alicui competit actio, & vindicatio contra poſſeſſorem, multo magis competit exceptio, ſi rem poſſidet, contra alium actorem, eandem rem vindicare volentem. *l.* 1. *§.* 4. *ff. de Superficiebus.* Sic rurſus, quia conductori rei alienæ ad longum tempus competit actio, & vindicatio utilis in rem contra poſſeſſorem etiam dominum: ſic eidem quoque competit exceptio contra eundem dominum. *arg. cit. l.* 1. *§.* 3 *ff. eod.* Sic ulterius, quia viro contra uxorem adulteram competit actio ad divortium *c. Ex literis.* 5. *de Divortiis*, ſic contra eandem ei competit exceptio pro reditu ad virum actionem inſtituentem, *c.* 4. *eod.* 4

Quæritur II. An? & quas fallentias habeat Regula LXXI? Reſ. Eam fallere in pluribus, veluti 1. Si quis vi ſpoliatur poſſeſſione, & agendo reſtitutionem petit, non competit ſpoliatori exceptio dominii, dicendo, ſe eſſe rei dominum, & alterum injuſtum poſſeſſorem, licet facta reſtitutione poſſit contra ſpoliatum agere. *c.* 1. *& c. In literis.* 5. *de Reſt. Spoliat.* prout amplius diximus *Lib.* 2. *tit.* 13. *de Reſt. Spoliat.* 5

Fallit 2. in caſu Electionis jam confirmatæ, in quo non datur exceptio contra miſſionem Prælati in poſſeſſionem, etſi contra eundem in poſſeſſionem jam miſſi detur actio. *c. Conſtitutus* 46. *de Appellat. & c. Indemnitatibus*, 43. *§. Cæterum. de Elect. in* 6. Idque ſpeciali ratione ob favorem Eccleſiæ, vel Monaſterii, utpote quibus diuturna Prælati carentia, quam exceptio admiſſa cauſaret, eſt præjudicioſa Eccleſiæ, & animabus periculoſa. 6

Fallit 3. in caſu Solutionis uſurarum, quas ſolvere debitor jurejurando promiſit: in tali enim caſu, licet poſt ſolutionem jam factam competat actio ad obtinendam reſtitutionem uſurarum jam ſolutarum, tamen eidem non competit exceptio contra ſolutionem præſtandam, textu claro *c. Debitores.* 6. *de Jurejurando.* Ratio ſpecialis eſt, quia ob virtutem Religionis juramentum, quod ſine diſpendio ſalutis animæ, & præjudicio tertii ſervari poteſt, ſemper ſervari debet: *c. Cum contingat.* 28. *de Jurejur.* & *c. Quamvis.* 2. *de Pactis. in* 6. ubi pactum, etiam a Jure Civili reprobatum obſervari jubetur, ſi juramento ſuit firmatum; *cum non vergat in æternæ ſalutis diſpendium.* 7

nec

Digitized by Google

nec in alterius detrimentum, uti dicitur ibidem. 8 Fallit 4. in caſu depoſiti; licet enim depoſitarius habeat actionem contra deponentem, ſi ei debeat: exceptione tamen uti non poteſt titulo compenſationis, ſi deponens repetat depoſitum *c. fin. v. Sane. de Depoſito.* & *l. Si quis. 11. C. Depoſiti.* ibi: *Si quis vel pecunias, vel res quaſdam per depoſitionis acceperit titulum, eas volenti ei, qui depoſuit, reddere illico modis omnibus compellatur, nullamque compenſationem, vel deductionem, vel doli exceptionem opponat, quaſi & ipſe contra eum, qui depoſuit, actiones perſonales, vel in rem, vel hypothecariam prætendens.* Ratio in utroque Jure ſpecialis allegatur illa: ne contractus, qui ex bona fide oritur, ad perfidiam retrahatur:

REGULA LXXII.

Qui facit per alium, eſt perinde, ac ſi faciat per ſeipſum.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde?*
2 *Differt a Regula*: Poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſeipſum: *& quomodo?*
3 *Ponitur Regulæ ſenſus.*
4 *Declaratur exemplis: in bonis;*
5 *Et in malis.*
6 *Solvitur objectio.*
7 *Obſtetrix an? & quando delinquat præbendo, vel ſuadendo medicinam?*
8 *Fallit Reg. in iis, in quibus fallit LXVIII.*

1 DEſumitur Regula ex *leg. Quod juſſu alterius.* 180. *ff. de Reg. Jur.* ibi: *Quod juſſu alterius ſolvitur, perinde eſt, quaſi ipſi ſolutum eſſet.*

2 Quæritur I. quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. quamvis iſta Regula convenire videatur cum Regula 68. *Poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſeipſum*: tamen ab ea differt, Tum quia primum dicta Regula loquitur de poteſtate faciendi per alium: præſens vero de vi, & effectu actus per alium jam facti. Tum quia iſt hæc Regula loquitur generaliter, ut etiam comprehendat maleficia, quatenus non ſolum ille, qui bona, ſed etiam qui mala & iniqua per alium facit, v. g. hominem occidit, vulnerat &c. perinde eſt, & homicidii reus habetur, ac ſi ipſe in perſona occidiſſet. *arg. l. Is damnum. 196. ff. de R. J. Is damnum dat, qui jubet dare*: & patebit per exempla Juris infra *num.* 4. adducenda. Non ſic Regula 68. utpote quæ de licitis loquitur, uti patet ex dictis ad eandem. Verbum autem *perinde* non eſt intelligendum, quaſi eſſet idem utriuſque actus, ſed quia fictione, & interpretatione quoad effectum pro eodem habetur. Et concernit hæc Regula potiſſimum mandatarios, procuratores ſubſtituros, delegatos, miniſtros, officiales, ſervos, utpote per quos ſæpiſſime negotia noſtra, & alia facimus, & quod per hos facimus, quoad Juris effectum pro eodem habeatur, ac ſi ipſi faceremus. Hinc

3 Reſp. II. Verus Regulæ ſenſus ſeruens eſt: *Quod quis per alium ſive bene, ſive male facit, quoad Juris effectum pro eodem habetur, ac ſi faceret per ſeipſum.* Ratio Regulæ eſt; quia ille, qui mandat, delegat, ſubſtituit &c. ut quid per alium fiat, eſt principalis cauſa & origo facti ſecuti: hoc ipſo, quod factum non eſſet, ſi ipſe non mandaſſet; conſequenter factum tale eidem merito ita imputatur, ac ſi ipſe feciſſet. *arg. cit. l. Is damnum. 169. ff. de R. J.* & *l. Hæc actio. 4. ff. Si Menſor falſ. mod. dixer.*

4 Declaratur Regula exemplis: Sic enim, qui debitum ſuum per alium ſolvit, perinde habetur, ac ſi ipſe ſolviſſet *cit. l. Quod juſſu. 180. ff. de Reg. Jur.* Sic etiam qui mandat, ut ſuus debitor id, quod debet, ſolvat mandantis creditori, perinde eſt, ac ſi ipſe ſolviſſet. *l. Cum juſſu 64. ff. de Solut.* ibi: *Cum juſſu meo id, quod mihi debet, ſolvit creditori meo, & tu a me, & ego a creditore meo liberor.* & *l. Singularia. 15. ff. de Reb. creditis, ſi certum.* Sic pariter, ſi quis per procuratorem juramentum deponit, perinde eſt, ac ſi ipſe juraſſet. *Clem. 1. de Jurejur.* Sic rurſus, qui per delegatum fert ſententiam, perinde eſt, ac ſi ipſe eam tuliſſet. *l. Etſi. 3. ff. de Offic. ejus, cui mandat.* Sic ulterius, ſi quis per procuratorem contrahit matrimonium, perinde eſt, ac ſi ipſe in perſona illud contraxiſſet *c. fin. de Procurat. in 6.* Sic alia inuumera exempla paſſim habentur in Jure.

Ponuntur etiam exempmpla Juris ex Dyno de maleficiis, ſeu male factis per alium; Sic enim qui alium vi dejicit a poſſeſſione, perinde eſt, & tenetur edicto *Unde vi*, ac ſi ipſa perſona eum dejeciſſet *l. 1. §. 12. ff. de Vi, & vi armat.* ibi: *Dejeciſſe autem etiam videtur, qui mandavit, vel juſſit.* Sic etiam actione injuriarum tenetur, ſive per ſe ſive per alium calumniam quis inferat. *l. Non ſolum 11. pr. ff. de Injuriis* Sic rurſus æque pro homicida habetur, & ut talis punitur, qui per alium occidit, ac ſi per ſeipſum occidiſſet. *l. Non ideo. 5. C. de Accuſ.* cum Concord. Sic inſuper qui per alium percutit Clericum, vel manus violentas injicit, æque incurrit excommunicationem, ac ſi per ſeipſum percuſſiſſet. *c. Mulieres. 6. §. fin. de Sentent. Excom.* ubi etiam ratio additur illis verbis; *cum is committat vere, cujus authoritate, vel mandato delictum committi probatur.* Sic plurima alia in Jure habentur exempla. 5

Objicies 1. Si Mævius Stycho mandavit, ut jubeat fieri opus aliquod, & id fieri Stychus juſſit; in caſu emergentiæ non Stychus jubens, ſed Mævius eſt conveniendus: *l. Aut qui aliter. 5. §. 12. ff. Quod vi, aut clam.* ibi: *Si tibi mandavero, ut opus fieri juberes, & in ea re mihi parueris, mecum, inquit, non tecum erit actio*: ergo non ſemper, quod per alium quis facit, per ſeipſum facere cenſetur. Reſp. neg. conſeq. quia Regula intelligenda eſt duntaxat de principali mandante, jubente, volente, ut quid per alium fiat; non de intermediis perſonis, quæ non proprio, ſed principalis mandantis nomine quid fieri jubent. uti aperte patet ex ipſa *l. Aut qui aliter*: in contrarium citata. Hoc tamen intellige de contractibus, & aliis apparentibus licitis per alium factis: Secus eſt, ſi a Mævio principali maleficium, v. g. Rapina, furtum, aut homicidium mandetur; tunc enim non ſolum principalis mandans, & delictum actu perpetrans, ſed etiam concurrentes, & conſentientes rei reputantur, ac pæna plectuntur: *can. Omnes. 5. cau. 17. q. 4.* ibi: *Omnes Eccleſiæ raptores, atque ſuarum facultatum alienatores a liminibus S. Matris Eccleſiæ anathematizamus, authoritate Apoſtolica pellimus, & damnemus, atque ſacrilegos eſſe judicamus: & non ſolum eos, ſed omnes conſentientes eis, quia non ſolum qui faciunt, rei judicantur, ſed etiam, qui conſentiunt facientibus. Par enim pæna & agentes, & conſentientes comprehendit.* 6

Objicitur 2. *l. Item, ſi obſtetrix. 9. pr. ff. ad Legem Aquiliam.* ubi aperte ſtatui videtur, quod non idem ſit, homicidium committere, & cauſam homicidii præbere, ibi: *Si obſtetrix medicamentum dederit, & mulier perierit, Labeo diſtinguit: ut ſi quidem ſuis manibus ſuppoſuit, videatur occidiſſe: ſin vero dedit, ut ſibi mulier offerret, in factum actionem dandam. Quæ ſententia vera eſt; magis enim cauſam mortis præſtitit, quam occidit.* Reſp. In hac objectione, & lege ſolvenda multum 7

tum deſudare Doctores: vel enim obſtetrix occidendi animo medicamentum dedit, aut ſuaſit: vel bona, & medendi intentione, mortis periculo nullatenus prævi-ſo; ſi modo poſteriori contingit, obſtetrix abſque culpa & pœna eſt; quia *In maleficiis voluntas ſpectatur, non exitus*: ut dicitur *l. Divus. 24. ff. ad Legem Cornel. de Sicariis*. Si vero priori modo contingit: homicidii, & pœnarum illius rea erit; quia ſive per ſe, ſive per alium quis occidat, vel mortis cauſam culpabiliter præbeat, de homicidio tenetur, tum per Jura citata: tum per textum ſatis clarum *l. Nihil intereſt. 15. ff. ad Legem Cornel. de Sicar.* ibi: *Nihil intereſt, occidat quis, an cauſam mortis præbeat*. Hinc, quia *cit. l. Item, ſi obſtetrix*, ſi nudus verborum ſenſus ſpectetur, primum dictæ legi, & aliis Juribus aperte videtur contraria, Streinius dicere non dubitavit, quod *Labeonis* per eam allegata ſententia dura, & minus vera, nec tam *Labeonis*, quam judicio labentis & errantis dicenda ſit, niſi benigna interpretatione, Jura concordante, corrigatur.

Quæritur II. An? Et quas fallentias habeat hæc Regula? Reſp. Eam in iis omnibus fallere, in quibus fallit Regula 68. hoc ipſo, quod in caſibus ibidem a nu. 8. allegatis non poſſit quis facere per alium, quod facere in perſona propria debet: non perinde habetur, ſi tale quid per alium facit, quod ipſemet in perſona facere tenetur. 8

R E G U L A LXXIII.

Factum legitime retractari non debet, licet caſus poſtea eveniat, a quo non potuit inchoari.

S U M M A R I U M.

1 *Regula unde?*
2 *Quomodo intelligenda?*
Declaratur exemplis Juris: Ibid. & ſeqq.
6 *Non niſi de actibus legitime factis, & completis procedit: idque docetur exemplis Juris & ſeq.*
8 *Ponitur verus Regulæ ſenſus.*
9 *Solvitur textus ei contrarius.*
10 *Supervenientes cauſæ, quæ ab initio exiſtentes actui obſtitiſſent, etſi actum perfectum non amplius impediant, tamen ſæpe impediunt effectum illius.*

1 DEſumitur hæc Regula ex *l. In ambiguis. 35. ff. de Reg. Jur.* ibi: *Non eſt novum, ut, quæ ſemel utiliter conſtituta ſunt, durent, licet ille caſus extiterit, a quo initium capere non potuerunt.* & *l. Nec enim. 2. ff. de Itinere, actuque privato.* ibi: *Nec enim corrumpi, aut mutari, quod recte tranſactum eſt, ſuperveniente delicto, poteſt.*

2 Quæritur quomodo hæc Regula intelligenda? Et quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Eam ſic eſſe intelligendam: quando aliquid legitime, id eſt, juxta præſcriptum legum valide fit, valorem non amittit, nec retractari, vel annullari poteſt, aut debet, etiamſi poſtea superveniant caſus, aut circumſtantiæ, quæ ſi prius, & antequam actus fuit factus, extitiſſent, inchoari, & fieri non potuiſſet. Sic v. g. Matrimonium valide & legitime contractum valorem non amittit, nec retractari, aut annullari poteſt vel debet, ſi poſtea unus, vel uterque conjugum incidat in amentiam, quæ antea exiſtens matrimonium valide contrahere impediviſſet: *can. Neque furioſus. 26. cau. 32. q. 7.* ibi: *Neque furioſus, neque furioſa matrimonium contrahere poſſunt; ſed ſi contractum fuerit, non ſeparentur*. Idem eſt, ſi affinitas superveniat uti ſi vir cognoſcat ſororem uxoris ſuæ; quia etſi hujuſmodi affinitas ſit impedimentum dirimens, & ante matrimonium exiſtens faciat, quod inchoari, & valide contrahi non queat: tamen poſt matrimonium primum eveniens, hoc non diſſolvit *cap. Diſcretionem. 6. cap. penult. & ult. de Eo, qui cognovit conſanguin. uxor. ſuæ.*

3 Sic pariter, licet furioſi teſtamentum facere non valeant, tamen ſi furor teſtatoris primum poſt teſtamentum eveniat, teſtamentum non invalidatur: *§. 1. Inſtit. Quibus non eſt permiſſum facere teſtamentum.* ibi: *Teſtamentum facere non poſſunt furioſi, quia mente carent.* & infra: *certe eo, quod ante furorem fecerint, teſtamento valente.* Ratio additur; *Nam neque teſtamentum recte factum, neque ullum aliud negotium recte geſtum poſtea furor interveniens perimit.*

Sic rurſus, ſi quis rem legitime præſcripſit, poteſt eam valide & licite, tutaq; conſcientia retinere, etiamſi poſt completam præſcriptionem certo ſciat, rem fuiſſe alienam; quia licet hujuſmodi ſcientia, ſi ante inchoatam, vel completam præſcriptionem extitiſſet, præſcriptio inchoari, aut continuari non potuiſſet *c. Vigilanti. 5. & c. fin. de Præſcript.* ſuperveniens vero eam legitime jam completam non invalidat, aut vitiat, ſed in utroque foro adhuc validam relinquit, prout jam diximus *Lib. 2. Tit. 26. a n. 21.* 4

Sic ulterius, ſi quis a Patrono, in poſſeſſione exiſtente, ad beneficium præſentatus canonice inſtituitur, beneficium valide & licite retinet, licet Patronus poſtea jus patronatus in judicio perdat: *c. Conſultationibus. 19. de Jure Patronat.* ubi Summarium ſic habet: *Inſtitutus ad præſentationem ejus, qui tunc jus patronatus Eccleſiæ poſſidebat, removeri non debet, licet illud jus ab eo poſtmodum evincatur*: quæ evictio ſi ante præſentationem extitiſſet, utique nec præſentatio a Patrono, nec inſtitutio fieri potuiſſet. Sic innumera alia exempla reperiuntur in Jure. 5

Singulariter tamen notandum, Regulam noſtram ſolummodo intelligendam eſſe de actibus legitime factis, perfectis, & conſummatis; quia ſi actus legitime non ſit, ſubintrat alia Regula; *Non firmatur tractu temporis, quod ab initio non ſubſiſtit. c. Non firmatur. 18. de Reg. Jur. in 6.* Dein ſi legitime inchoatur quidem, attamen ſubſtantialiter non perficitur & completur, regulariter invalidatur actus, ſi supervenit caſus, vel circumſtantia, quæ ſi ante initium actus extitiſſet, hic inchoari non potuiſſet, ut pluribus oſtendit Dyn. *hic. arg. l. Pluribus. 140. ff. de Verb. Obligat.* Sic Teſtamentum legitime quidem inchoatum, ſed ob amentiam teſtatoris non perfectum, invalidum exiſtit ob talem supervenientem amentiam, utpote, quæ ſi prius extitiſset, nec inchoationem teſtamenti promiſiſſet: *cit. §. 1. Inſtit. Quibus non eſt permiſſ. facere Teſtam.* Sic etiam Præſcriptio legitime inchoata, & continuata, ſed debito tempore nondum completa evaneſcit per supervenientem notitiam, rem eſſe alienam; cum hæc ſcientia, ſi ab initio penes præſcribere volentem fuiſſet, præſcriptionem inchoare non permiſiſſet ex defectu bonæ fidei. *c. Vigilanti. 5. & c. fin. de Præſcript.* 6

Sic ulterius ſtipulatio ſervitutis, viæ, vel itineris in fundo evaneſcit, ſi ante completam ſtipulationem fundus alienatur. *l. Pro parte. 11. ff. de Servitut.* Sic rurſus ſponſalia, ſeu promiſſio de futuro matrimonio tolluntur, ſi antequam matrimonium de præſenti actu contrahitur, superveniat cauſa, qua prius exiſtente, ſponſalia contrahere non licuiſſet; veluti ſi poſt ſponſalia de futuro unus ſponſorum cum alio contrahit matrimonium de præſenti, vel impedimentum dirimens affini- 7

Digitized by Google

affinitatis contrahit, *c. Sicut*, 22. *& c. Si inter*, 31. *de Sponſal. & Matrim.*

8 Reſp. II. Verus Regulæ ſenſus ſequens eſt: *Quidquid aliquando legitime factum, & in ſuo genere ſubſtantialiter perfectum, ſeu completum eſt, nec a facientibus, nec ab aliis retractari, vel aliunde invalidari poteſt; nec invalidum evadit, etiamſi caſus, vel circumſtantiæ ſupervenient, quæ, ſi prius extitiſſent, inchoationi ejuſdem, & valori obſtitiſſent.* Per Jura, & exempla Juris jam allegata. Ratio eſt bonum commune Reipublicæ, quæ utique graviter pateretur, & in gravem confuſionem, litiumque nocivam copiam incideret, ſi actus, contractus, ſententiæ, & alia negotia, legitime geſta, completa, & abſoluta reſciſſioni adhuc ſubjacerent, vel ex ſe invalida evaderent, caſu quo cauſæ, vel circumſtantiæ emergunt, quibus ante initium actus exiſtentibus, actus inchoari non potuiſſet; præſertim cum exinde graviter præjudicaretur neceſſario commercio humano, cunctis diffidentibus, & contractus, atque alia negotia horrentibus, ſi rerum dominia, jura, & emolumenta legitime obtenta forent incerta, & futuris caſibus; ac circumſtantiis emergentibus, quæ ab initio obſtitiſſent, iterum perirent. Boni communis autem, & Reipublicæ ſumma ratio eſt habenda, *arg. can. Scias frater* 35. *cau.* 7. *q.* 1. cum Concord.

9 Contra Regulam principaliter objicitur *l. Pluribus* 140. *§.* 2. *ff. de Verb. Oblig.* ubi videtur adeſſe textus noſtræ Regulæ aperte contrarius; ſic enim ſonat: *Placeat extingui obligationem, ſi in eum caſum inciderit, a quo incipere non poteſt. Non tamen hoc in omnibus verum eſt*: qui, & alii Juris textus fere ſimiles DD. præſertim vero Peckium adeo fatigant, ut dicere hic non dubitarit, nihil circa hoc in toto Jure magis incertum, & perplexum eſſe. Dynus autem mitius ſentiendo ait, conciliari poſſe præfatum, & alios Juris textus Regulæ noſtræ apparenter contrarios, ſi dicatur, eos loqui de actibus ſubſtantialiter necdum perfectis & completis, quos ſuperveniente caſu, vel circumſtantia, inchoationi actus obſiſtente, retractari poſſe, vel ex ſe ipſis evaneſcere, quod Regula noſtra ipſamet vult per dicta ſupra *n.* 6. Fundaturque hæc reſponſio in eo, quod textui Regulæ apparenter contrario ſtatim ſubjungatur: *Non tamen hoc in omnibus verum eſt*. Strein vero non multum ſe fatigans ait; ſe textu Juris civilis in eo, ubi non concordant cum noſtra Regula Juris Canonici, pro non inſertis habere, eoſque profani Juris ſtudioſis committere.

Notandum tamen, quod, licet juxta hactenus dicta, legitime facta & completa retractari nequeant, nec invalida evadant ob ſupervenientem cauſam, quæ prius exiſtens inchoationem actus impediiſſet: tamen nonnunquam per hujuſmodi ſupervenientem cauſam impediatur effectus actus valide, & legitime peracti, ac perfecti, uti patet in arreptitiis, & epilepticis; cum licet eorum ſuperveniens infirmitas Ordines legitime collatos non invalidet, effectum tamen eorum impediat; quia hujuſmodi infirmitate gravati Sacris Altaribus miniſtrare, & Ordines exercere non valent *can. Communiter*, 3. *diſt.* 33. ibi: *Communiter deffinimus, ut nullus de iis, qui aut in terram arrepti a dæmonibus eliduntur, aut quolibet modo vexationis incurſibus efferuntur, vel Sacris Altaribus audeant miniſtrare, vel indiſcuſſe ſe ingerant Sacramentis Divinis, exceptis illis, qui corporis incommoditatibus dedit, ſine hujuſmodi paſſionibus in terram probantur eliſi, qui tamen & ipſi tamdiu erunt ab officii ſui Ordine, & loco ſuſpenſi, quouſque unius anni ſpatio, per diſcretionem Epiſcopi inveniantur ab incurſu dæmonum liberati.* Qui textus circa tales infirmos bene eſt notandus. Idem cum proportione dic de Presbytero, cui medietas palmæ eſt abſciſſa, vel qui eſt leproſus, textu claro *c. Presbyterum*, & *c. Tuæ nos*, 4. *de Clerico ægrotante.* 10

R E G U L A LXXIV.

Quod alicui gratioſe conceditur, trahi non debet ab aliis in exemplum.

S U M M A R I U M.

1 *Regula unde?*
2 *Quomodo intelligenda?*
3 *Ponitur verus ſenſus illius.*
4 *Declaratur Juris exemplis.*
5 *Solvitur Objectio.*

1 DEſumptam ajunt hanc Regulam ex *leg.* 1. *ff. de Conſt. Princip.* ibi: *Nam quod Princeps alicui ob merita indulſit, vel ſi quam pœnam irrogavit, vel ſi cui ſine exemplo ſubvenit, perſonam non egreditur.* Concordat, & affinis eſt *Regula* 7. *de R. J. in* 6. *Privilegium perſonale perſonam ſequitur, & extinguitur cum perſona*: & *Reg.* 28. *eod.* *Quæ a Jure communi exorbitant, nequaquam ad conſequentiam ſunt trahenda*. De quibus vide ſupra ſuo loco, & applicanda etiam hic applica.

2 Quæritur, quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Regulam loqui, & intelligendam eſſe de iis favoribus, gratiis &c. quæ a Papa, vel alio ſupremo Principe alicui in ſpecie, ex ſpeciali ratione, vel beneplacito conceduntur contra, vel ultra jus commune: & velle, ne hæc in exemplum, vel conſequentiam, etiam ob paritatem rationis ab aliis trahantur. Hinc

3 Reſp. II. Verus Regulæ ſenſus hic eſt: *Quod alicui in ſingulari ex ſpeciali favore, & gratia a Papa, vel alio ſupremo Principe contra, vel ultra jus conceditur, ab aliis trahi non debet in exemplum, vel conſequentiam; ita, ut exiſtiment, id ſibi quoque in ſimili caſu, & exiſtente eadem ratione licitum.* Per Jura, & Juris Regulas *num.* 1. allegatas. Ratio Regulæ eſt; quia favores & gratiæ ſpeciales contra jus, vires ſuas præciſe recipiunt ab intentione & voluntate concedentis. Vivianus *hic arg. c.* 2. *de Reſcript.* intentio autem, & voluntas concedentis non eſt, ut quod alicui in ſingulari ex ſpeciali favore & gratia impertitur, ad alios extendatur, ſed tanquam favor, & privilegium perſonale perſonam duntaxat ſequatur, & cum ea extinguatur; conſequenter ab aliis in exemplum trahi non poſſit: præſertim cum per ſimiles ſpeciales favores & privilegia perſonalia, non ea, quæ juris communis, & per conſequens aliis etiam in ſimili communia ſunt, ſed quæ contra jus, vel ultra id, quod vi illorum permittitur, concedantur; ſiquidem: *Quæ a Jure communi exorbitant, nequaquam ad conſequentiam ſunt trahenda*: juxta *cit. Reg.* 28. *de R. J. in* 6.

Exempla in Jure, & in praxi habentur plurima; 4
Sic enim, uti bene ſpecificat Dynus *hic* ſi Papa ex gratia ſpeciali concedit, quod quis habere poſſit plura beneficia curata: percipere fructus ſine reſidentia: vel ſi quem eximit a ſolvendis decimis. Aut ſi Princeps aliquem declarat a ſolvendis tributis, vel aliis oneribus publicis immunem, hoc non poteſt ab aliis trahi in exemplum, ita ut tali ſpeciali favore ſine ſpeciali conceſſione & ipſi fruantur. Speciale etiam exemplum habetur *can. Petiiſti*, 17. *cauſ.* 7. *q.* 1. ubi Zacharias

Papa ex ſpeciali gratia conceſſit quidem Epiſcopo Moguntino, ut ſibi ipſi poſſit deſignare ſucceſſorem, tamen addidit: *Hoc nulli conceds alii patimur, quod tibi, charitate cogento largiri cenſuimus*. Simile quid habetur *can. Contra morem. 8. diſt. 100.* ubi Gregorius arguit, Archi-Epiſcopum Ravennatenſem, quod intuitu privilegiorum aliis Eccleſiis ſpecialiter conceſſorum, uſus fuerit pallio extra Miſſarum ſolemnia, eumque adegit, ut vel probet, etiam ſuæ Eccleſiæ ſimile ſpeciale privilegium eſſe conceſſum, vel in defectu probationis, univerſali Eccleſiarum Metropolitanarum mori, jurique communi ſe accomodet, ibi: *Aut enim mos omnium Metropolitanorum etiam u tna eſt fraternitate ſervandus, aut ſi tuæ Eccleſiæ aliquid ſpecialiter dicis eſſe conceſſum, præceptumve a Prioribus Romanæ urbis Pontificibus, quod hæc Ravennati Eccleſiæ ſunt conceſſa, a vobis oportet oſtendi.*

Objicies contra Regulam *l. 1. §. 2. C. de Novo Codice faciendo:* ubi ſatis clare contineri videtur, etiam ea, quæ perſonæ conceduntur, generalis conſtitutionis vim habere, & ab aliis in exemplum trahi poſſe. 5
Reſp. Legem hanc de illis loqui Reſcriptis, quæ quidem ab initio ſpeciali perſonæ, aut communitati ſunt inſcripta, poſtea vero propter utilitatem communem Codici, vel Juri communi Canonico, aut Civili, tanquam leges communes fuerunt inſerta, ſicque merito ad exemplum trahenda. Ita enim ſonant verba legis, præfatæ: *Sicut & illas* (intellige conſtitutiones) *vim generalis conſtitutionis obtinere, palam eſt, quæ ad certas perſonas reſcriptæ, vel per pragmaticam ſanctionem ab initio datæ; eidem novo Codici, propter utilitatem Sanctionis inſertæ fuerunt*; cujuſmodi Reſcriptis Jus commune plenum eſt.

REGULA LXXV.

Fruſtra ſibi fidem quis poſtulat ab eo ſervari, cui fidem a ſe præſtitam ſervare recuſat.

SUMMARIUM.

1 *Frangenti fidem, fides frangatur eidem.*
2 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
3 *Quæ procedit, etiamſi in modico duntaxat fides violetur.*
4 *Et quamvis violans per æquivalens velit ſatisfacere:*
5 *Aut a præſtando promiſſo fuerit legitime impeditus.*
6 *Licet pars adverſa juramento firmaſſet ſuam fidem.*
7 *Declaratur Regula exemplis Juris: & numer. ſeq.*
9 *Violante uno fidem, in arbitrio ſervantis eſt, utrum pariter velit eam frangere, vel continuare contractum, & pœnam petere.*
10 *Etiam hoſti eſt ſervanda fides.*
11 *Ambobus conjugibus pari conſenſu continentiam voventibus, ſi unus eorum illam violat, tenetur nihilominus alter ſervare.*
12 *Fallit Regula in contractu cum pupillo.*

1 CONcordat cum Regula illud tritiſſimum & verum Brocardicum verſiculo expreſſum:
Frangenti fidem, fides frangatur eidem.

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. Eam eſſe intelligendam juxta ſequentem proprium illius ſenſum. *Is, qui fidem in contractu, vel quacunque conventione alteri datam non ſervat, id eſt, non præſtat, quod promiſit, non poteſt ab altero prætendere, ut ſibi datam, circa idem factum, fidem obſervet, ſeu, quod reciproce promiſit, præſtet.* Ratio Regulæ eſt; quia omni contractui tacite ineſt hæc conditio: *ſi fidem datam alter ſervarit. arg. l. Cum proponas, 21. C. de Pactis:* conſequenter, ſi una pars contrahentium fidem de re, materia, vel facto aliquo non ſervat, nec pars altera ſuam de eodem datam fidem ſervare tenetur.

3 Procedit Regula, etſi in modico duntaxat ab una parte frangatur fides: quia etiam tunc ab altera obſervandam fidem prætendere nequit, & petens exceptione de prius violata fide removeri poteſt; quemadmodum ſi in emptione emptor etiam modicam partem pretii ſtipulati non ſolvit, venditor fidem ſervare, & rem venditam tradere non tenetur, *l. Julianus, 13. §. 8. ff. de Action. Empti*. Strem hic n. 2. Baldus *ad l. Pacta, ff. de Contrah. empt.* Niſi forſan id, quod deſideratur, tam modicum ſit, ut merito præſumi poſſit, ad hujuſmodi minutias noluiſſe reſpicere contrahentes: *l. 1. §. 8. ff. Ædilit. Edicto*.

Procedit inſuper Regula; etiamſi fidem violans velit per aliquid æquivalens ſatisfacere, quia *aliud pro alio, invito creditori, ſolvi non poteſt*, ut dicitur *l. 2. §. 1. ff. de Reb. credit. ſi cert. pet.* Sic v. g. ſi mutuam alicui dediſti pecuniam cum conditione, ut ipſe iterum in parata pecunia ſolvat, non teneris aliam rem ejuſdem pretii accipere, immo nec acceptare, ſi mutuum accipiens velit ſuum debitorem, qui ſolvat, ſubſtituere: *leg. Eum, a quo, 16. C. de Solution.* ibi: *Eum, a quo mutuam ſumpſiſti pecuniam, in ſolutum, nolentem accipere nomen debitoris ſui, compelli Juris ratio non permittit.* 4

Procedit ulterius Regula, etiamſi pars una fidem ſervare ex cauſa neceſſaria impediatur, ſicque abſque culpa exiſtat; quia licet in tali caſu excuſetur a mora, & pœna, *l. Si vehenda, 10. §. 1. ff. de Lege Rhodia, de Jactu*. Tamen exinde alteram partem obligare non poteſt ad ſervandam fidem, vel actionem propterea contra ipſam inſtituere: *l. Ex conducto, 15. §. 6. ff. Locati*. 5

Procedit rurſus, etſi una pars juramento firmarit ſuum promiſſum, & fidem; quia etiam hujuſmodi juramento facta promiſſio, vel contractus, tacitam continet conditionem: ſi pars altera fidem, & promiſſum ſervet, conditionem impoſitam, & ſuſceptam adimpleat: *c. Pervenit, 3. de Jurejur.* ibi: *Nec tu ei, etiamſi promiſſum tuum juramento, vel fidei obligatione, interpoſita conditione firmaſſes, aliquatenus teneris; ſi conſtat, eum conditioni minime paruiſſe.* 6

Declaratur Regula, & firmatur ulterius exemplis Juris: Sic enim ſi Petrus per viam tranſactionis liti, ea cum conditione, renuntiavit, ut Paulus intra menſis ſpatium certam pecuniæ quantitatem ſolvat: & Paulus intra dictum menſem pecuniam non ſolvit, Petrus renuntiationi ſtare non tenetur, ſed ad litem redire poteſt, *arg. l. Cum proponas, 21. C. de Pactis*. 7

Sic pariter ſi duo fratres habentes plura prædia, vel domos in communi cum mutua conventione ſub certa pœna, ne alienentur, & unus eorum aliquid alienavit, non poteſt hic prætendere ab altero fratre, ne ipſe alienet, *arg. l. Cum Pater, 77. §. Libertis, 27. ff. de Legat. II.* Sic quoque, ſi quis pro certa penſione annua alteri ad certos annos locavit domum ſuum ſub certa pœna, quod 8

eum

eum expellere non velit, nec poſſit: poteſt locutarium libere expellere, & pœnam ſubire non tenetur, ſi penſionem juxta promiſſum non ſolvit, textu, & caſu expreſſo *l. Quero. 54. §. 1. ff. Locati*.

9 Notandum tamen cum Gloſſa *hic*, quod ſi duæ partes ſub certa pœna mutua ſibi invicem promittunt, & una pars prius fidem violet, in libertate non frangentis fidem ſit, vel ulterius ſervare pactum, ſi melius ei videbitur, ac interea petere ſolutionem pœnæ, *arg. leg. Cum par. 154. ff. de Reg. Jur.* ibi: *Illi debet permitti petere pœnam, qui in ipſam non incidit*; vel fidem pariter frangere; quo caſu tamen hinc inde ſit mutua compenſatio pœnæ: *c. Conſtitutus. 7. de Pœnis*. ibi: *licet autem in inſtrumento Epiſcopi expreſſa fuerit certa pœna, quam pars contractum non ſervans ſolverit obſervanti: cum tamen utraque pars veniſſe contra illum ea confeſſione propria convincatur — utramque partem ab ea credimus abſolutam*.

10 Objicitur autem contra Regulam 1. *can. Noli exiſtimare. 3. cau. 23. q. 1.* ubi habetur: *Fides enim, quando promittitur, etiam hoſti ſervanda eſt*: atqui hoſtis non ſervat fidem; ergo. Reſp. cum Gloſſa, fidem omnino etiam hoſti ſervandam eſſe, ſi & ipſe eam ſervat: ſecus ſi hic eam violat. Idem dic in ſimilibus *arg. can. Sta ſubjectus. 7. diſt. 95.* ibi: *Scitum eſt illud oratoris Domitii: cur ego te, inquit, habeam ut Principem, cum tu me non habeas ut ſenatorem*.

Objicitur 2. Si conjuges mutuo conſenſu continentiam vovent, & unus eorum adulteratur, tamen pars innocens adhuc tenetur ad ſervandam continentiam: 11
c. Quod Deo. 4. cau. 33. q. 5. ibi: *Quod Deo pari conſenſu voveratis, perſeveranter reddere ambo uſque in finem debuiſtis: a quo propoſito, ſi lapſus eſt ille, tu ſaltem inſtantiſſime perſevera*. Reſp. hoc verum eſſe, quia in hoc caſu fides non fuit promiſſa homini, ſed Deo, qui fidem nunquam violat. Et hinc licet pars una adulteretur, tamen innocens votum Deo factum ſervare debet: quamvis adulteram ad thorum, & cohabitationem admittere, & debitum ei reddere haud amplius obligetur, niſi & ipſa poſtea adulteretur: *c. Signific. 4. de Divort.*

Quæritur II. An? Et quas fallentias patiatur 12
Regula LXXV? Reſp. Eam fallere in contractu cum pupillo, inito ſine authoritate tutoris: *leg. Julianus. 13. §. 29. ff. de Action. empt.* hunc enim contractum pro libitu frangere poteſt pupillus, alter vero eundem ſervare tenetur, ibi: *Si quis a pupillo ſine authoritate tutoris emerit, ex uno latere conſtat contractus: nam qui emit, obligatus eſt pupillo: pupillum ſibi non obligat*. Et in hoc favorem ætatis pupillaris a Jure ſpecialiter ſancitum eſt: quod cum emens a pupillo ſcire potuit & debuit, ſibi imputare debet, quod cum illo ſine authoritate tutoris contraxerit.

REGULA LXXVI.

Delictum perſonæ non debet in detrimentum Eccleſiæ redundare.

SUMMARIUM.

1 *Quid nomine* perſonæ *intelligatur in Regula?*
2 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
3 *Declaratur exemplis Juris.*
4 *Solvuntur objectiones.*
5 *Fallit Regula prima in delictis omiſſionis.*
6 *Secundo, quando Prælatus cum conſenſu Capituli delinquit.*
7 *Tertio, in Interdicto.*
8 *Quando ex delicto perſonæ aliquid ad Eccleſiam pervenit, hacque inde facta eſt ditior.*

1 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? Et quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Nomine *perſonæ* in hac Regula intelliguntur non tantum Prælati Eccleſiarum, tam Regularium, quam ſæcularium: ſed etiam omnes illi, ſive ſæculares Laici, ſive Clerici, qui Eccleſiæ, vel Monaſterio ſerviunt, ejuſque res aut Jura adminiſtrant, vel membra Eccleſiæ, monaſteriive exiſtunt. De quibus Regula dicit, quod eorum qualiacunque delicta, ſive falſum committant, ſive occidant, ſive furentur, aut alias damnificent, vel injuria afficiant &c. in detrimentum Eccleſiæ redundare non debeat, conſequenter Eccleſia ad reparationem damni illati, vel pœnam delicto impoſitam non obligetur, nec ipſamet in bonis ſuis damnum pati habeat. Hinc

2 Reſp. II. Genuinus Regulæ ſenſus ſequens eſt. *Si perſonæ, quæ Eccleſiæ ſive regulari, ſive ſæculari deſerviunt, ejuſque res, aut jura adminiſtrant, vel membra illius exiſtunt, quales ſunt Prælati, privati Clerici, aut Religioſi, Officiales ſive regulares, ſive ſæculares, puta Granarii, Cellarii, œconomi, procuratores &c. delictum committunt, non debet illud in detrimentum Eccleſiæ redundare, nec ei quomodolibet præjudicare, conſequenter non tenetur Eccleſia damna exinde aliis illata reſarcire, aut pœnam aliquam ſubire; nec damnum ſibi illatum ſuſtinere*. Ratio Regulæ eſt, Tum quia delicta ſuos tenere debent authores, *c. Quæſivit. 2. de His, quæ a majori parte Capit.* ibi: *Cum peccata ſuos authores tenere debeant, nec pœna ſit ulterius protrahenda quam delictum fuerit in excedente repertum*: juncta *l. Sancimus. 22. C. de Pœnis*: conſequenter, cum præfatæ perſonæ, ſi delinquunt, id non Eccleſiæ, ſed ſuo nomine faciant, eorum delicta illis ſolis, non Eccleſiæ nocere debent. Tum quia Eccleſia gaudet favore & jure minoris, *c. 1. de In integr. reſt.* ibi: *Et Eccleſia jure minoris debeat ſemper illæſa ſervari*: Minor autem ex alieno, etiam tutoris delicto non tenetur: *arg. l. penult. ff. de Tabulis exhibendis*. Accedit, quod Eccleſiæ Prælatus, vel alius adminiſtrator illius meliorem quidem reddere poſſit conditionem Eccleſiæ, ſed deteriorem facere non debeat, *cit. cap. de in Integr. reſtit.* & *c. 2. de Donationibus*: ibi: *Cum Epiſcopus, & quilibet Prælatus Eccleſiaſticarum rerum ſit procurator, & non dominus, conditionem Eccleſiæ meliorare poteſt, facere vero deteriorem non debet*.

Declaratur Regula exemplis Juris, ubi plurima inveniuntur; Sic enim, ſi Epiſcopus tam grave delictum 3
committit, ut merito deponatur, bona Eccleſiæ non confiſcantur: *can. Si Epiſcopum. cau. 19. q. 6.* ubi pro ratione affertur Regula noſtra, ibi: *quia delictum perſonæ in damnum Eccleſiæ non eſt convertendum*. Sic etiam, ſi procurator, aut Syndicus producit falſum inſtrumentum, ab ipſo Prælato confectum, id Eccleſiæ non præjudicat, *c. Cum Venerabilis. 6. §. ad hec. de Except.* Sic ulterius res Eccleſiæ male alienatas revocare poteſt non tantum ſucceſſor Superior, & capitulum, ſed ipſe Prælatus male alienans, allegando etiam, & fatendo propriam turpitudinem, etiamſi juraſſet non repetere; prout amplius dictum, & probatum habetur *Lib. III. Tit. 13. §. 3.* Adducit Dynus plura alia exempla de variis delictis per perſonas commiſſis, &

univerſaliter concludit, quod vi Regulæ nullum horum præjudicare valeat Eccleſiæ, prout etiam *num.* 1. jam diximus.

4 Objicitur autem 1. contra Regulam *l. Jubemus* 10. *C. de Sacroſ. Eccleſiis*: vi cujus etiam navis Eccleſiæ fiſco addicitur ob delictum Prælati, quo eam publicæ tranſvectioni ſubtraxit. Reſp. Leges Civiles, ſacris canonibus manifeſte obviantes, eſſe nullas, cum Legiſlatores civiles careant poteſtate aliquid ſtatuendi in præjudicium Eccleſiarum *c. Quæ in Eccleſiarum* 7. & *c. Eccleſia* 10. *de Conſtit.* ibi: *Nos attendentes, quod Laicis — ſuper Eccleſiis, & perſonis Eccleſiaſticis, nulla ſit attributa facultas, quos obſequendi manet neceſſitas, non authoritas imperandi*. Vel dic cum Dyno & Gloſſa delictum ibidem circa navem commiſſum fuiſſe cum conſenſu & conſilio capituli: in cujuſmodi caſibus Regula non procedit, juxta mox dicenda num. 6. Objicitur 2. Repudiatio Legati a Prelato facta cenſetur in Jure valida: ergo factum perſonæ nocet Eccleſiæ: Reſp. negando conſequentiam; quia in repudiatione non agitur de damno vitando, ſed tantum de lucro non captando: non autem eſt par ratio, lucra non facere, & quæſita perdere; prout amplius de hac materia dictum habetur *Lib.* 3. *Tit.* 10. *ſ.* 2.

5 Quæritur II. An? Et quas fallentias patiatur Regula LXXVI? Reſp. Eam fallere 1. in delictis omiſſionis a Prælato, vel aliis perſonis factis; hæc ſi quidem etiam Eccleſiæ præjudicant *arg. can. Placuit*. 15. *cau.* 16. *q.* 3. Idem *c.* 1. *& ſeqq. de Præſcript.* ex quibus clare patet, quod delictum Prælati, omittentis repetere rem eccleſiaſticam, noceat Eccleſiæ eatenus, quatenus contra eundem debito tempore currit præſcriptio.

6 Fallit 2. Quando Prælatus delinquit cum conſenſu Capituli, & communicato conſilio, *arg. c. Cum dilectus*. 2. *de Ordin. cognit.* juncta Gloſſa ibidem: ubi exceptio ſpoliationis a Prælato facta propterea etiam Eccleſiæ nocet. Vivianus *hic* Et ratio eſt; quia, etſi Prælatus ſolus delinquendo non repræſentet Eccleſiam ſicque ei non noceat: tamen, quia cum Capitulo, vel Collegio eam vere repræſentat, eidem etiam nocet, ſi cum conſilio & conſenſo eorum delinquit, quia ſic totam Eccleſiam deliquiſſe cenſetur. Et procedit hæc fallentia ſive omittendo, ſive committendo fiat delictum, ob paritatem rationis.

7 Fallit 3. in Interdicto, *Cum dilectus*. 8. *de Religioſis domibus*: ubi propter delictum Prælati Monaſterium interdicto ſubjicitur; quod, etſi ſpeciale, non tamen adeo durum cenſet D. Thomas 4. *diſt.* 18. *q.* 2. *art.* 3. *quæſt.* 2. *ad ſecundum* dicens; *quia interdictum non eſt tanta pœna, quanta excommunicatio; quia interdicti non fraudantur ſuffragiis Eccleſiæ, ſicut excommunicati*.

8 Fallit 4. quando ex dolo, vel delicto Prælati, aut alterius ex recenſitis *numer.* 2. perſonis aliquid ad Eccleſiam pervenit, & hæc inde facta eſt ditior: Dynus *hic* quia ſicut Jure cavetur, ut pupillus teneatur de dolo, aut delicto tutoris, ſi inde ad eum aliquid pervenit, *l.* 4. *ff. de Tribut. act.* cum Concord. & dominus de delicto ſervi; ac Pater de delicto filii, ſi quid ex horum delictis aliquid ad eos pervenit *l.* 1. *ſ.* 15. 19. *&* 20. *ff. de Vi, & vi armat.* ſic etiam Eccleſia eatenus tenetur, quatenus id, quod ex delicto perſonæ ad ſe pervenit, reſtituere debet. Fallit 5. in confeſſione judiciali Prælati de quo fuſius *Lib.* 2. *Tit.* 18. *ſ.* 4.

REGULA LXXVII.

Rationi congruit, ut ſuccedat in onere, qui ſubſtituitur in honore.

SUMMARIUM.

1 *In quo differat hæc Regula a Regula LV?*
2 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
3 *Et ratio illius.*
4 *Declaratur exemplis Juris: & duobus ſeqq.*
5 *Patronus Eccleſiæ quæ prærogativa honoris, & quæ onera habeat.*
6 *Succeſſor Prælatus tenetur ſolvere Anteceſſoris debita, pro utilitate Eccleſiæ contracta.*
7 *Conditio oneroſa adhærens perſonæ non transfertur ad Succeſſorem.*

1 PRæſens Regula in ſubſtantia omnino concordat cum Regula LV. de Reg. Jur. in 6. ac in hoc ſolo differre videtur, quod hæc poſterior univerſaliter, & indiſtincte dicat: *Qui ſentit onus, ſentire debet commodum, & econtra*. Præſens vero Regula loquatur ſpecifice de caſu ſucceſſionis in honore, velitque, ut, qui in honore ſuccedit; ſuccedat etiam in onere honori annexo.

2 Quæritur itaque, quomodo hæc Regula intelligenda? Et quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. Eam eſſe intelligendam juxta ſequentem genuinum illius ſenſum: *Quicunque alicui ſuccedit in dignitate, vel alio munere honorifico, aut prærogativa quadam, eidem etiam ſuccedit in onere, ſeu in obligationibus tali dignitati, vel muneri honorifico annexis, eaſque uti anteceſſor adimplere, & præſtare debet*. Fundatur Regula in ratione, & æquitate naturali, prout ipſa Regula innuit illis verbis: *Rationi congruit*: quam adeo æquam duxit Imperator, ut intollerabilem minime ferendum pronuntiarit illum, qui eidem non acquieſcit: *l. un. C. de Caduc. tollend.* ibi: *Neque enim ferendus eſt is, qui lucrum quidem amplectitur, onus autem ei annexum contemnit*. Ad propoſitum etiam ſervit effatum Gregorii Papæ *can. Rationis ordo*. 9. *diſt.* 100. ibi: *cum honoris augmento cura etiam ſollicitudinis debet acreſcere, ut cultui veſtium actionis quoque ornamenta conveniant*.

3 Rationis loco ſtat etiam, quod ſucceſſor in munere honorifico habetur quaſi pro hærede anteceſſoris, uti advertit Gloſſa in *c.* 1. *de Solut. v. Prædeceſſoris*: conſequenter, ſicut hæres in univerſum jus tam paſſivum, quam activum ſuccedit, indeque onera & debita hæreditati annexa præſtare debet, ſic idem facere oportet eum, qui quaſi hæres alteri in honore ſuccedit *cit. c.* 1. *de Solut.*

4 Declaratur & firmatur Regula ulterius exemplis Juris. Primum adducit Dynus de ſubſtituto hærede; quia hæreditas in Jure honor vocatur, *l. Filium*. 5. *ſ.* 5. *ff. de Legat. præſt.* Sicut enim hæres inſtitutus, ſic etiam ſubſtitutus una cum honore in onere, puta, ſolvendi legata, & alia debita, ſuccedit; quia relicta ab inſtituente videntur legis poteſtate tacite repetita ab inſtituto: *l. Licet Imperator*. 74. *ff. de Legatis*. I.

5 Sic filius, qui jure hæreditario ſuccedit in jus Patronatus, indeque honorem & commoda reportat, puta, honoratiorem locum in proceſſione, præcedentiam in acceptanda thurificatione, in capiendo modeſto auxilio, ſi ad inopiam vergat: *c. Nobis*. 25. *de Jure Patronatus*. ibi: *Pro fundatione quoque Eccleſiæ honor proceſſionis fundatori ſervatur: & ſi ad inopiam vergat*,

Digitized by Google

gat, ab Eccleſia illa modeſte ſuccurritur, ſicut in Sacris eſt canonibus inſtitutum: cum Concord. idem in oneribus quoque, & obligationibus, defendendi videlicet Eccleſiam, &, quantum poſſibile, curandi, ne ullo modo injuſte patiatur, aut bona illius ad alium, quam deſtinatum uſum, applicentur, ſuccedit: *arg. can. Filiis, vel nepotibus. 31. & can. Decernimus. 32. cau. 16. quaſt. 7.*

6 Sic Prælatus ſuccedens in honore, ſuccedit etiam in onere & obligatione ſolvendi debita ab anteceſſore ob utilitatem Eccleſiæ contracta *c. 1. de Solut.* ibi: *Sicut filius debita patris ſolvere tenetur; ita Prælatus ſui prædeceſſoris pro Eccleſia utilitate contracta.* Et ille, qui honorifico mortui Judicis officio ſubſtituitur, onus & obligationem habet, ſequendi judicium, quod ipſe ferre debeat: *arg. c. Quoniam Abbas. 14. de Offic. & poteſt. Jud. deleg.*

Illud tamen cum Dyno *hic num. 5.* & aliis notandum, 7
quod, ſi onus, vel conditio onerosa adhæret perſonæ anteceſſoris, ſuccedens in honore illius, non ſuccedat in tali onere: *arg. l. Legatum. 24. de Admend. legat.* ibi: *Legatum ſub conditione datum, cum transfertur, ſub eadem conditione transferri videtur: ſi non conditio priori perſonæ cohæreat.*

REGULA LXXVIII.

In argumentum trahi nequeunt, quæ propter neceſſitatem aliquando ſunt conceſſa.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde? & in quibus a quaſi ſimilibus differat?*
2 *Ponitur verus ſenſus Regulæ:*
Conceſſa propter neceſſitatem, ceſſante neceſſitate, ceſſant. Ibid.
3 *Beneficia ſæcularia, extra cauſam neceſſitatis, Regularibus non ſunt conferenda.*
4 *Pater ob nimiam inopiam vendere poteſt filium.*
5 *Ubi omnino ſimilis, vel major ratio habetur, fit extenſio conceſſionis: & quare?*

1 Deſumitur hæc Regula ex *leg. Quæ propter. 162. ff. de Reg. Jur.* ibi: *Quæ propter neceſſitatem recepta ſunt, non debent in argumentum trahi.* Concordare videntur Reg. XXVIII. *Quæ a jure communi exorbitant, nequaquam ad conſequentiam ſunt trahenda:* & Regula LXXIV. *Quod alicui gratioſe conceditur, trahi non debet ab aliis in exemplum.* A quibus tamen differt, & propterea ſuperflua non videtur, quod præſens Regula ſpecialiter loquatur de eo, quod *ob neceſſitatem:* precedentes vero de eo, quod ex ſpeciali favore & gratia conceditur, ut notat Gloſſa *hic*.

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. Regulam intelligendam eſſe in ſenſu ſequenti, tanquam proprio ejuſdem: *Id, quod intuitu urgentis alicujus gravis neceſſitatis ſubinde conceditur, aut permittitur, ab aliis ſumi non debet pro argumento, quaſi & illis in hujuſmodi caſu permiſſum, aut conceſſum eſſet.* Ratio Regulæ eſt; quia, cum hujuſmodi conceſſiones a Jure communi exorbitent, in conſequentiam non ſunt trahendæ, juxta Regulas n. 1. allegatas; immo non tantum non trahendæ in exemplum, ſed in ipſo etiam, cui factæ ſunt, ceſſare debent, neceſſitate tanquam cauſa conceſſionis, ceſſante; *can. Quod pro. 41. cau. 1. q. 1.* ibi: *Quod pro neceſſitate temporis ſtatutum eſt, ceſſante neceſſitate debet utique ceſſare.* Quod idem reperitur *can. Quod pro remedio. 8. cau. 1. q. 7.* Et merito; *Cum ceſſante cauſa ceſſet effectus: c. Cum ceſſante. 60. de Appellat.*

3 Declaratur Regula, & firmatur exemplis Juris Sic etſi in neceſſitate ob inopiam Sacerdotum beneficia ſæcularia, & Parochiæ etiam Religioſis conferri valeant; id tamen ceſſante tali inopia, vel alia vera neceſſitate practicari non debet: prout ex illo trito: *Sæcularia beneficia ſæcularibus, & Regularia Regularibus ſunt conferenda:* amplius diximus *Lib. III. Tit. 5. §. 2. n. 26.* Sic pariter, quando ob inopiam Sacerdotum conceditur unio duarum parochiarum, ea ceſſare debet, quando habetur copia Sacerdotum. Sic rurſus, ſi ob certam gravem neceſſitatem tempore quadrageſimæ conceditur eſus carnium, ad aliud tempus, neceſſitate vacans, trahi non debet. Sic, etſi Bavaris tempore belli Suevici ob varias neceſſitates univerſaliter fuerit conceſſum in quadrageſima edere carnes, uti poſt Caramuel refert Stein *hic*; tamen, quia neceſſitates tunc exiſtentes non amplius extant, id eis non amplius licet per Jura & rationes allegatas.

Sic, licet pater ob nimiam paupertatem & egeſtatem 4
victus cauſa vendere poſſit filium, vel filiam. *l. 1. C. de Patribus. qui filios.* tamen in ſimili cauſa id non licet matri, vel avo paterno, ut cum aliis docet Bruneman in *cit. l. n. 1.*

Notandum tamen cum Gloſſa, & Dyno *hic*, quod, 5
etſi regulariter loquendo, alius pro argumento & exemplo ſumere non debeat, id quod aliquando intuitu neceſſitatis fuit conceſſum, tamen id fieri poſſit & debeat in caſu, ubi eadem gravis, vel major urget neceſſitas; quia argumentum a ſimili ad penitus ſimile procedit, dum ea, quæ conveniunt in identitate rationis, non debeant ſeparari, ſecundum conſtitutionem Juris, ut habet Summarium in *l. Illud. 32. ff. ad Leg. Aquiliam.* cui concordat *c. Inter corporalia 2. de Translat. Epiſc.* ibi: *Propter expreſſam tamen ſimilitudinem, vel potius identitatem — cum de ſimilibus idem judicium ſit habendum.* Et quamvis argumentum a paritate rationis deſumptum, *ubi eſt eadem ratio, eadem eſt legis diſpoſitio*, non ſemper procedat, ac præſertim locum non habeat in iis, quæ a Jure communi exorbitant: tamen, ubi rationis loco ſtat gravis neceſſitas, & hæc in aliis eadem omnino procedit; eo quod neceſſitas gravis alias ordinarie excuſet a ſervanda lege humana, juxta Regulam IV. *de Reg. Jur. in quinto Decret. Quod non eſt licitum in lege, neceſſitas facit licitum &c.* & dicta ad eandem Regulam ſupra. Addit nihilominus Dynus: niſi in conceſſione reperiatur expreſſa, vel æquipollens prohibitio in contrarium, uti fit in *cit. l. 2. C. de Patribus, qui filios.* ibi: *Venditione in hoc tantummodo caſu valente.*

R E-

Digitized by Google

REGULA LXXIX.

Nemo poteſt plus juris transferre in alium, quam ſibi ipſi competere dignoſcatur.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde?*
2 *Ponitur verus ſenſus illius:*
3 *Et declaratur exemplis Juris.*
4 *Solvuntur objectiones: & duob. ſeqq.*
5 *Patronus laicus quadrimeſtre: Eccleſiaſticus ſemeſtre habet ad præſentandum.*
6 *Alieno, ſed non ſuo nomine dare quis poteſt, quod non habet.*

1 DEſumitur hæc Regula ex *l. Nemo plus juris*. 54. *ff. de Reg. Jur.* ibi: *Nemo plus juris ad alium transferre poteſt, quam ipſe haberet*. Ex *l. Nemo plus commodi*. 120. *ff. eod. Nemo plus commodi hæredi ſuo relinquit, quam ipſe habuit*: cui concordat etiam *c. Nuper*. 6. *de Donat. inter virum & uxor.* ibi: *Cum regulariter nullus in alium plus juris transferre poſſit, quam eum conſtat habere*: & *c. Is, qui*. 46. *de R. J. in 6.* ibi: *Is, qui in jus ſuccedit alterius, eo jure, quo ille, uti debebit*: conſequenter non majori.

2 Quæritur Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. Regula, ex ſe clara, hunc proprium ſenſum habet, *Quantumvis aliquis ſive per contractum, vel diſpoſitionem inter vivos, ſive mortis cauſa alicui ſuo nomine dat, aſſignat, relinquit, aut transfert, plus Juris in eum transferre non poteſt, quam ipſe habuit*. Ratio Regulæ eſt manifeſta; quia nemo dare poteſt, quod non habet. *can. Daibertum* 24. *cau.* 1. *q.* 7. ibi: *Qui nihil habuit, nihil dare potuit*.

3 Declaratur Regola, alias ex ſe clara, exemplis Juris. Primum ponit Dynus *hic num.* 1. ſi vendo tibi rem aliquam, illud juris, quod ego venditor in eandem habeo, & tu emptor habebis: ſi ego nihil juris habui, & tu nihil habebis; ſi ego directum, ſed non utile: vel utile, ſed non directum: vel ſi liberam, aut ſervitute, vel alio onere affectam, tu quoque taliter, & non aliter habebis, claro textu *l. Traditio*. 20 *ff. de Acquirendo rer. Domin.* ibi: *Traditio nihil amplius transferre debet, vel poteſt ad eum, qui accipit, quam eſt apud eum, qui tradit. Si igitur quis dominium in fundo habuit, id tradendo transfert; ſi non habuit, ad eum, qui accipit, nihil transfert. Quoties autem tale dominium transfertur, ad eum, qui accipit, tale transfertur, quale fuit apud eum, qui tradit: ſi ſervus fuit fundus, cum ſervitutibus tranſit: ſi liber, uti fuit. Et ſi forte ſervitutes debebantur fundo, qui traditus eſt, cum jure ſervitutum debitarum transfertur*. Idem eſt de aliis contractibus, & actibus inter vivos, quibus res transferuntur; univerſaliter enim, & merito dicitur *l. In his*. 175. *ff. de Reg. Jur. Non debeo melioris conditionis eſſe, quam author meus, a quo jus in me tranſit*. De diſpoſitionibus mortis cauſa, patet ex *cit. Reg.* 120. *ff. de Reg. Jur. Nemo plus &c.*

4 Objicitur tamen contra Regulam 1. Patronus laicus, etſi quatuor duntaxat menſes ad præſentandum habeat, tamen ſi jus patronatus in Eccleſiam, vel Monaſterium transfertur, huic illico competunt ſex menſes ad præſentandum: *c. un. de Jure Patron. in 6.* ibi: *licet Patronus laicus ad præſentandum tempus habeat quadrimeſtre duntaxat; Eccleſiam tamen, vel Monaſterium, cui facta eſt a Laico Juris patronatus collatio, tempus habet ſemeſtre*. Ergo Patronus laicus in tali caſu plus juris transfert, quam ipſe habuit. Reſp. negando conſequentiam; quia patronus laicus ſimpliciter ſuum jus, quod habet, transfert: quod autem novus patronus, utpote Eccleſiaſticus, plus temporis acquirat, non a patrono laico transferente, ſed a Juris diſpoſitione provenit, quæ Patronis Eccleſiaſticis ſex menſes ad præſentandum concedit: *cit. c. un. de Jure Patron. in 6.*

5 Objicitur 2. Capitulum, ſede vacante, poteſt dare licentiam ordinandi ſubditos diœceſanos *c. Cum nullus*. 3. *de Tempor. Ordinat. in 6.* qua tamen ipſum caret: ergo dat, quod non habet: Reſp. Capitulum non niſi juriſdictionem, quam habeat, tribuere, ut alius poteſtate Ordinis alias jam præditus in præfatos ſubditos uti valeat.

6 Objicitur 3. in *l. Non eſt novum* 56. *ff. de acquirend. rer. Domin.* habetur textus, qui videtur Regulæ aperte contrarius; ſic enim ſonat: *Non eſt novum, ut, qui dominium non habet, alii dominium præbeat. Nam & creditor pignus vendendo, cauſam dominii præſtat, quam ipſe non habuit*. Sic etiam tutores, curatores, procuratores &c. licet dominium rerum non habeant, illud nihilominus in alios transferunt: *§. Nihil.* 41. *Inſtit. de Rerum diviſion.* cum Concord. Ergo plus juris transferre quis poteſt, quam ipſe habet. Reſp. negando rurſus conſequentiam; quia omnes recenſiti transferentes alienum dominium non ſuo proprio, ſed aliorum, verorum videlicet dominorum, nomine transferunt: etiam creditor rem oppignoratam vendens, utpote cui dominus per contractum ad id poteſtatem tribuit, ut ſi tempore debito non ſolvat, creditor pignus vendere valeat: *§.* 1. *Inſt. Quibus alienare*. ibi: *Creditor pignus ex pactione, quamvis ejus ea res non ſit, alienare poteſt. Sed hoc forſitan ideo videtur fieri, quod voluntate debitoris intelligitur pignus alienari; quia ab initio contractus pactus eſt, ut liceret creditori pignus vendere, ſi pecunia non ſolvatur*. Regula autem noſtra de iis duntaxat loquitur, qui proprio nomine jus transferunt. Plures objectiones adducit, & ſolvit Gloſſa *hic*

Digitized by Google

REGULA LXXX.

In toto partem non eſt dubium contineri.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde ?*
2 *Ponitur verus ſenſus Regulæ:*
3 *Ponitur exemplis Juris.*
4 *Solvuntur objectiones: & n. ſeq.*
Quando legatur omne aurum & argentum, non comprehenduntur pecuniæ, & nummi, nec ejus nomine veniunt.
5 *Quando materia tranſit in materiatam, cenſetur aſſumere aliam ſpeciem.*

1 DEſumitur hæc Regula ex *l. in toto 113. ff. de R. J.* ibi: *In toto & pars continetur.* Et concordat ſupra jam explicata Regula XXXV. *de Reg. Jur. in 6. Plus ſemper in ſe continet, quod eſt minus*, conſequenter, quia totum plus eſt, quam pars illius, hæc in illo continetur.

2 Quæritur. Quomodo hæc Regula intelligenda? Et quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. Regulæ ex ipſis verbis claræ, & lumine naturæ notæ, ſenſus hic eſt: *Certum eſt, quod in toto etiam pars illius continentur*; Cum ſi in eo non contineretur, jam hoc ipſo pars illius non eſſet. Tendit autem Regula eo præcipue, ut intelligatur, credatur, & firmiter teneatur, ac judicetur, eum, qui totum habet, emit vendit, lucratur, in teſtamento acquirit, vel perdit, amittit &c. etiam partem hujuſmodi totius habere, emere, vendere, lucrari, acquirere, perdere, amittere &c. Et qui jus ad totum habet, etiam ad partem illius habere,

3. Iſque patet exemplis Juris: Sic enim, ſi quis in judicio totam v. g. domum petit, & ſuccumbit, etiam quoad partes illius ſuccubuiſſe cenſetur: indeque, ſi poſtea petat partem ejuſdem ex eadem cauſa (ſecus ſi ex diverſa cauſa) obſtat exceptio rei judicatæ. *l. Si quis eam totum. 7. pr. ff. de Exception. rei judicat. Nam pars in toto eſt*, ut dicitur ibidem. Et econtra ob eandem rationem, qui totam domum lucratur, etiam partes illius, tectum, parietes &c. lucratur. Sic etiam, qui fundum totum ſtipulatur, etiam uſumfructum tanquam partem illius, ſtipulari cenſetur, ſicque nihil agit, ſi, poſtquam totum fundum ſtipulatus eſt, poſtea uſum fructum ejus ſtipulatur. Sic etiam nihil agit, qui prius uſum fructum fundi, & poſtea ex eadem cauſa totum fundum ſtipulatur. *l. Qui Uſum fructum. 58. ff. de Verb. Oblig.* ibi: *Qui uſum fructum fundi ſtipulatur deinde fundum: ſimilis eſt ei, qui partem fundi ſtipulatur, deinde totum; quia fundus dari non intelligitur, ſi uſus fructus detrahatur. Et e contrario, qui fundum ſtipulatus eſt, deinde uſum fructum, ſimilis eſt ei, qui totam ſtipulatur; deinde partem.* Sic rurſus cui de jure competit vindicatio pro tota re prius poſſeſſa, etiam pro partibus illius eidem competit vindicatio. *l. Quæ de tota. 76. ff. de Rei vindicat.* ibi: *Quæ de tota re vindicanda dicta ſunt, eadem & de parte intelligenda ſunt.* Plura hujuſmodi Juris exempla, ſicut & alia ad propoſitum vide in *cit. Reg. XXXV. Plus ſemper &c. de Reg. Jur. in 6.* utpote quæ cum præſenti plurimum concordat.

Cæterum quantumvis clara appareat hæc Regula, 4
nihilominus contra eam fieri ſolent a Juriſtis objectiones, ſolutu tamen faciles. Sic enim Objicitur 1. Licet alicui omne aurum, & argentum legetur, tamen nummi, & pecuniæ ex auro & argento cuſæ non cenſentur legatæ: cum tamen videantur ſpecies, & pars illius: *l. Cum aurum 19. pr. ff. de Auro, argento &c. legato.* ibi: *Cum aurum, vel argentum legatum eſt, quidquid auri, argentique relictum ſit, legato continetur ... Pecuniam autem ſignatam placet eo legato non contineri.* Ergo pars non ſemper continetur in toto. Reſp. negando, quod pecunia & nummi cuſi ſint ſpecies & pars auri, vel argenti maſſivi; cum hoc nomine in Jure ordinarie non veniant; *l. Quintus. 27. §. 1. ff. eod.* ibi: *An, cui omne argentum legatum eſt, ei nummi quoque legati videantur, quæritur: Et ego puto, non contineri.* Audi rationem; *Non facile enim quiſquam argenti numero nummos computat. Item argento facto legato, puto, niſi evidenter contra ſenſiſſe teſtatorem appareat, nummos non contineri.* Vel, niſi aliud aurum aut argentum non haberet, quam pecuniam & nummos; tunc enim de voluntate teſtatoris ſatis conſtaret: uti bene advertunt Doctores: *arg. l. Pediculis. 32. §. 4. ff. eod.* ibi: *Si teſtatrix habuit proprium argentum ad uſum ſuum paratum, non videri id legatum, quod negotiandi cauſa venale proponi ſoleret.*

Objicitur 2. *l. Si convenerit. 18. §. 3. ff. de Pignor.* 5
actione: habetur, quod ſi quis pro pignore dedit ſylvam, navis ex arboribus ſylvæ fabricata non cenſeatur oppignorata; ibi: *Si quis caverit, ut ſylva ſibi pignori eſſet, navim ex ea materia factam, non eſſe pignoris, Caſſius ait: quia alind eſt materia, alnd navis.*; ergo Reſp. cum Gloſſ. in *cit. l. §. 3.* quando materia tranſit in materiatam, id eſt, ſi ex rudi materia fiat artificioſa, uti ex rudibus arboribus fabricata navis eſt, aſſumit novam ſpeciem, nec eadem cum rudi materia ſpecies, nec pars illius amplius eſſe cenſetur, uti videre eſt in pecunia ex auro, vel argento cuſa, utpote quæ juxta dicta *n. 4.* cum auro & argento maſſivo eadem ſpecies, & pars illius non amplius reputatur, conſequenter Regulæ noſtræ non obſtat.

R E-

Digitized by Google

REGULA LXXXI.

In generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde deſumpta?*
2 *Quomodo intelligenda?*
3 *Ponitur verus ſenſus illius.*
4 *Declaratur exemplis Juris: & n. ſeq. Adminiſtrator rerum non poteſt donare. Ib.*
5 *Vicarius generalis non poteſt conferre beneficia.*
6 *Solvitur objectio contra Regulam: & n. ſeq.*
7 *Tranſactio generalis extendit ſe etiam ad incognita, & ignorata.*

1 DEſumitur hæc Regula ex *cap. 2. de Pœnitent. & Remiſſ. in 6.* ibi: *Cum in generali conceſſione illa non veniant, quæ non eſſet quis veriſimiliter conceſſurus.*

2 Quæritur. Quomodo hæc Regula intelligenda? Et quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Regulam præſentem ita intelligi debere, & intendere, quod, etſi juxta claras Juris Regulas, *ſemper ſpecialia generalibus inſint, l. Semper. 147. ff. de Reg. Jur.* conſequenter ſpecialia ſub generalibus comprehendantur: *& In toto partem non eſt dubium contineri*, juxta immediate præcedentem Regulam: Generale autem ſit aliquod totum, & ſpecialia ſub ipſo contenta habeantur pro partibus ejuſdem: tamen iſta, & concordantes Juris Regulæ non adeo univerſaliter, & illimitate procedant, quin patiantur ſuas limitationes; & quidem vi præſentis Regulæ ſpecialiter illam, quod ſub conceſſione, quantumvis generali, venire, & comprehendi non cenſeantur illa ſpecialia, quæ concedere veriſimiliter non intendit generaliter concedens. Hinc

3 Reſp. II. Verus ſenſus Regulæ ſequens eſt: *Quando aliqua in genere conceduntur, non intelliguntur conceſſa etiam illa, quæ quidem tanquam ſpecies ſub tali genere alias comprehenduntur, tamen talia ſunt, de quibus veriſimile eſt, quod ea in ſpecie concedere nullatenus intenderit generaliter concedens.* Ratio Regulæ eſt; quia veriſimile non eſt, ea, quæ ſpeciali nota digna ſunt, ſub generali conceſſione comprehendi, niſi exprimantur: cujuſmodi ſunt prorſus extraordinaria, inſolita, & de quibus nec in genere quidem cogitatum eſt, ut ait Layman ad *c. Sedes. 15. de Reſcript.* vel quæ habent impoſſibilem, aut inhumanam, ſive duram a generaliter concedente, vel ſe obligante, ſeparationem, ut inquit Gloſſ. *hic*. Cum enim conceſſiones generales non niſi confuſa aliqua prævia cognitione ſpecialium, & quidem eorum, quæ fere ordinarie, & facile concedi conſuevere, fieri ſoleant: ad prorſus extraordinaria autem, inſolita, & difficillima, in iis ordinarie reflexio non fiat, mens & intentio concedentis ad ea ſe non extendiſſe veriſimiliter præſumitur. Tum, quia ſicut alias *Inſpicimus in obſcuris, quod veriſimilius eſt: c. Inſpicimus. 45. de Reg. Jur. in 6.* idem inſpicere debemus in obſcuris conceſſionibus generalibus. Quibus accedit, quod ea, quæ ſpeciali nota ſunt digna, ſi ſpecialiter non notantur, ex induſtria cenſeantur omiſſa: *l. Item apud. 15. §. 26. ff. de Injur.* ibi: *Ea enim, quæ notabiliter ſunt, niſi ſpecialiter notentur, videntur quaſi neglecta.*

4 Declaratur Regula & firmatur amplius exemplis Juris: Sic enim in generali conceſſione adminiſtrationis bonorum non cenſetur venire donationis poteſtas *c. fin. de Offic. Vicar. in 6.* ibi: *Cum — nec regulariter donare valeat is, cui bonorum adminiſtratio etiam libera eſt conceſſa*, etiamſi talis adminiſtratio filio familias committatur *l. Filius familias 7. princ. ff. de Donat.* ibi: *Filiusfamilias donare non poteſt, neque, ſi liberam peculii adminiſtrationem habeat; non enim ad hoc ei conceditur libera peculii adminiſtratio, ut perdat.* Sic etiam ſub generali obligatione pignori non venit uxor, nec alumni, nec ea, de quibus veriſimile eſt, quod ſe obligare quis non velit: *l. 1. C. Quæ Res pignor. Oblig.* ibi: *Alumnos tuos, & cæteras res, quas neminem credibile pignori ſpecialiter daturum fuiſſe, generali pacti conventione, quæ de bonis tuis facta eſt, in cauſa pignoris non fuiſſe, rationis eſt.*

Sic rurſus generalis commiſſio facta legato Sedis 5
Apoſtolicæ ſe non extendit ad cauſas fidei. Strein. *hic. arg. can. Frater noſter. 52. can. 16. q. 1.* Nec ad translationem Epiſcoporum, *c. Niſi ſpecialis. 3.* nec ad unionem, vel diviſionem Epiſcopatuum, *c. Quod tranſlationem. 4. de Offic. legati.* Sic inſuper in generali conceſſione officii Vicarii Epiſcopi non comprehenditur libera collatio beneficiorum, *c. fin. de Offic. Vicar. in 6.* ubi etiam Regula noſtra pro ratione adducitur illis verbis: *Cum in generali conceſſione nequaquam illa veniant, quæ non eſſet quis veriſimiliter in ſpecie conceſſurus — Officialis, aut Vicarius generalis Epiſcopi beneficia conferre non poſſunt; niſi beneficiorum collatio ipſis ſpecialiter ſit commiſſa.* Ex eadem ratione allegata, ſeu vi Regulæ: *Si Epiſcopus ſuo ſubdito conceſſerit, ut ſibi poſſit idoneum eligere confeſſorem, ille, quem is elegerit, in caſibus, qui eidem Epiſcopo ſpecialiter reſervantur, nullam habet penitus poteſtatem:* uti habetur *c. 2. de Pœnitent. & Remiſſion. pr.*

Objicitur autem contra Regulam 1. a Dyno. Illud 6
operatur generale quantum ad omnia, quantum operatur ſpeciale in qualibet ſpecie: *l. Si chorus. 79. ff. de Legat. 3.* ibi: *Si chorus, aut familia legetur, perinde eſt, quaſi ſinguli homines legati ſint:* juncto *l. Si duo. 51. ff. de Adminiſtrat. tutor.* cui concordat *c. Solitæ. 6. de majoritat. & obedient.* circa finem cum Gloſſa ibidem: *Qui dicit omnia, nihil excipit:* Reſp. cum eodem Dyno, talia locum habere in illis, quę veriſimiliter in ſpecie quis eſſet conceſſurus, puta, quæ non ſunt extraordinaria, inſolita, vel concedenti grave damnum afferentia &c. ad alia vero conceſſio generalis non extenditur; quia derogatur eis per præſumptionem contrariam, uti patet ex Juribus citatis.

Objicitur 2. Generalis tranſactio de remiſſione om- 7
nium jurium extendit ſe etiam ad incogitata, & ignorata: cum non amplius liceat recurrere ad novas ſpecies poſtea apparentes, vel inſtrumenta noviter reperta, prius incognita *l. Sub prætextu. 19. Cap. de Tranſact.* ibi: *Sub prætextu inſtrumenti poſtea reperti tranſactionem bona fide finitam reſcindi jura non patiuntur:* juncta *l. 29. Cap. eod.* ibi: *Sub prætextu ſpecierum poſtea repertarum generali tranſactione finita, reſcindi prohibent Jura.* Ergo diſpoſitio, & conceſſio generalis etiam ad extraordinaria ſe extendit. Reſp. negando conſequentiam; quia ex eo, quod partes ſimili generali tranſactione intendant litem penitus finire, cenſentur etiam inſtrumentis, & ſpeciebus pro tunc non apparentibus, jurique in eis fundato renuntiare: *arg. cit. LL.*

REGULA LXXXII.

Qui contra jus mercatur, bonam fidem præſumitur non habere.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde?*
2 Contra Jus mercari, *quid?*
3 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
4 *Præſumitur malæ fidei emptor etiam qui ignoranter contra publicam claram legem emit.*
Ignorantia facti, non Juris excuſat. Ibid.
5 *Declaratur Regula exemplis.*
Emens a pupillo, ſine authoritate tutoris, rem emptam præſcribere poteſt, ſi ex ignorantia facti: non item juris id fecit. Ib.
6 *Solvuntur objectiones: & n. ſeq.*
7 *Bona fides præſumitur, niſi adeſſe probetur, ubi allegatur ignorantia facti, non vero Juris.*
8 *Fallit Regula in iiſdem caſibus, in quibus fallit Regula XIII.*

1 SUmitur hæc Regula ex *l. Quemadmodum. 7. in fin. C. de Agricolis, & cenſitis*; ibi: *Malæ fides namque poſſeſſorem eſſe, nullus ambigit, qui aliquid contra legum interdicta mercatur.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. *Contra jus mercari*, juxta Regulam iſtam, cenſetur omnis ille, qui aliquid emit contra prohibitionem legis ſive divinæ, ſive humanæ, ſive canonicæ, ſive civilis, ſive ſtatutorum municipalium; & taliter emens præſumitur cum mala fide emere. Hinc

3 Reſp. II. Verus Regulæ ſenſus hic eſt: *Quicunque contra publicam, claram, & notoriam prohibitionem Juris, vel legis cujuſcunque aliquid emit, id mala fide, ſicque cum dolo, & peccato facere præſumitur, ac propterea ſemper malæ fidei poſſeſſor, qui præſcribere non poteſt, eſſe cenſetur.* Rationem hujus optime allegat Dynus *hic*. Vel enim ſcivit emptor prohibitionem Juris, vel non ſcivit: Si ſcivit: manifeſtum, & extra dubium eſt, quod mala fides, dolus & malitia reperiatur in illo; cum quivis teneatur in actibus ſuis ſe conformare legibus & ſtatutis, *c. 1. de Conſtit. Canonum ſtatuta cuſtodiantur ab omnibus*: & *l. Leges. 3. C. de Legibus.* ibi: *Leges ut generales ab omnibus æquabiliter impoſterum obſerventur.*

4 Si non ſcivit, ex præſumptione Juris pro malæ fidei emptore, & poſſeſſore habetur; cum ſcire, & ſcire debere facileque poſſe (prout res ſe habet circa claras & notorias legum prohibitiones) paria ſint: *arg. l. Regula. 9. §. 3. ff. de Jur. & facti ignor.* & *l. Conſtitutiones. 12. C. eod.* cum Concord. Unde juxta Regulam XIII. *de R. J. in 6. Ignorantia facti, non Juris excuſat.* Ut proin pro malæ fidei emptore & poſſeſſore merito habeatur, qui etiam ex ignorantia contra notoriam & claram prohibitionem emit; qui propterea etiam rem ſic emptam præſcribere non poteſt, quia: *Poſſeſſor malæ fidei ullo tempore non præſcribit c. Poſſeſſor. 2. de Reg. Jur. in 6.* & *l. Nunquam. 31. ff. de Uſurpat. & Uſucap.* ibi: *Nunquam in uſucapionibus. Juris error* (ſeu ignorantia) *poſſeſſori prodeſt*: de qua materia etiam vid. *Reg. II. de R. J. in 6.* & *l. 2. tit. 26. a num. 67.*

5 Exempla Juris habentur innumera, inter quæ eſt, quod, ſi quis a pupillo, ſine authoritate tutoris aliquid emit, ignorans id prohibitum eſſe, malæ fidei poſſeſſor de Jure præſumatur, & præſcribere non poſſit; ſecus foret, ſi haberet ignorantiam facti, putans eum puberem eſſe: *l. Pro emptore. 2. §. 15. ff. Pro Emptore.* ibi: *Si a pupillo emero ſine tutoris authoritate, quem puberem eſſe putem, dicimus uſucapionem ſequi, ut hic plus ſit re, quam in exiſtimatione. Quod ſi ſcias, pupillum eſſe, putes tamen, pupillis licere res ſuas ſine tutoris authoritate adminiſtrare, non capies uſu; quia Juris error nulli prodeſt.* Simile exemplum eſt etiam, ſi quis a Prælato Eccleſiæ, vel Monaſterii quid emit non ſervata præſcripta ſolemnitate Juris: *arg. c. 1. & c. Tua nuper. 8. de His, quæ fiunt a Prælatis.*

6 Objicitur 1. contra Regulam: *c. Apoſtolicæ. 9. de Donation.* valet præſcriptio rei per Epiſcopum Monaſterio, magno cum Eccleſiæ damno, conſequenter contra Juris prohibitionem donatæ; ibi: *poterit legitime revocari, niſi præſcriptione, vel alia exceptione legitima, actio hujuſmodi excludatur.* Reſp. cum Gloſſa communiter recepta, ibi fuiſſe ignorantiam facti, & non Juris: Facti enim quæſtio erat, utrum per allegatam ibidem donationem quinquageſimæ, vel centeſimæ partis de cenſibus Eccleſiæ eadem graviter lædatur; atque ideo monaſterium id, quod recepit, præſcribere potuit; cum habuerit titulum & bonam fidem, ac de reliquo facti ignorantia excuſet, *cit. Reg. 13. de R. J. in 6.* & præſcriptionem non impediat *arg. cit. l. Pro emptore.*

7 Objicitur 2. Bona fides ſemper adeſſe præſumitur, niſi abeſſe probetur, *arg. l. Dolum. 6. C. de Dolo*: & *l. 2. C. de Præſcript. long. tem.* cum Concord. Reſp. cum Dyno, id verum eſſe, ubi allegatur ignorantia facti; quia tunc Juris præſumptio allegationi non reſiſtit: ſecus eſt, quando allegatur ignorantia Juris; tunc enim non bona, ſed mala fides præſumitur, quia præſumptio Juris allegationi reſiſtit *c. l. 2. ff. Pro Emptore*: & *c. Ignorantia. 13. de R. J. in 6.* cenſeturque mala fides ſatis probata, ſi patet, vel probatur delictum, quod emendo contra prohibitionem committitur.

8 Quæritur II. An? & quas fallentias habeat Regula LXXXII? Reſp. Eam fallere in iiſdem, in quibus quoad ſecundam partem fallere diximus Reg. XIII. *Ignorantia facti, non Juris excuſat*: videlicet 1. In Minoribus. 2. In Militibus. 3. In omnino rudibus, non habentibus, quos conſulant. 4. Juxta aliquos etiam in fæminis. Et 5. Univerſaliter, quando non ſunt clara, ſed ambigua, obſcura, & controverſa; quia in his recenſitis non tantum facti, ſed etiam juris ignorantia excuſat, conſequenter a præſumptione Juris de mala fide eximit; vide dicta ad cit. Reg. XIII. a n. 20. ac etiam reliqua ad eandem Regulam adducta, quia præſentem magis elucidant.

Digitized by Google

REGULA LXXXIII.

Bona fides non patitur, ut ſemel exactum iterum exigatur.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde deſampta?*
2 *Quomodo intelligenda?*
Solutione debiti tollitur obligatio, per quemcunque fiat. Ibid.
3 *Procedit Regula etiam in Pœnis.*
4 *Legatum, pro certa die factum, ſingulis annis eo die peti poteſt.*
5 *Fallit Regula, quando una exactione, & ſolutione debiti, obligatio illius non extinguitur.*
Epiſcopus bis, vel ſæpius in anno viſitans, ſemper exigere poteſt procurationem. Ib.
6 *Fallit inſuper in cauſa dotis: & quando?*

1 DEſumpta eſt hæc Regula ex *l. Bona fides.* 57. *ff. de Reg. Jur.* ibi: *Bona fides non patitur, ut idem bis exigatur.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. Eam eſſe intelligendam juxta ſequentem proprium illius ſenſum: *Creditor, qui ſolutionem debiti jam ſemel petit, & juſtam obtinuit, eam ulterius petere: ſeu exigere bona fide, ſeu bona conſcientia non poteſt.* Ratio perſpicua eſt, quia vera ſolutione debiti tollitur omnis obligatio ejuſdem. Nec refert, utrum debitor per ſe, vel per alium, aut id, quod debet, io natura, aut, conſentiente creditore, io æſtimatione, vel per aliud ſolvat: *pr. Inſtit. Quibus modis tollatur obligatio.* ibi: *Tollitur autem omnis obligatio ſolutione ejus, quod debetur, vel ſi quis conſentiente creditore aliud pro alio ſolverit; Nec intereſt, quis ſolvat, utrum ipſe, qui debet, an alius pro eo, liberatur enim & alio ſolvente, ſive ſciente, ſive ignorante debitore, vel invito eo ſolutio fiat.* Hinc etiam eſt, quod, ſi ab uno ex duobus correis, ſeu condebitoribus, vel a fidejuſſore totum debitum ſolutum eſt, ab altero, vel principali debitore exigi bona fide & conſcientia, ſine dolo & malitia nihil amplius valeat nec ab altero correo, nec a fidejuſſore *cit. pr. Inſtit. Quibus modis toll. oblig.* ibi: *Idem contingit, ſi fidejuſſor ſolverit, non ipſe ſolus liberatur, ſed etiam reus:* & *l. In duobus.* 3. *§.* 1. *ff. de Duobus Reis.* ibi: *Utique enim, cum una ſit obligatio, una & ſumma eſt: ut, ſive unus ſolvat, omnes liberentur, ſive ſolvatur ab altero, liberatio contingat.*

3 Procedit Regula etiam in Pœnis, ita, ut, ſi pœna a reo pro aliquo delicto ſemel exacta fuit, alia ab illo propter idem exigi non amplius valeat: niſi diverſæ pœnæ copulative pro delicto eſſent impoſitæ. Gloſſa & Strein. *hic arg. c. At ſi Clerici.* 4. *§. fin. de Judiciis.* ibi: *Cum functus ſit ſuo officio, nec duplici contritione debeat ipſum conterere:* quia nec Deus bis punit in idipſum.

Objicitur: *l. Annua.* 20. *§.* 1. *ff. de Annuis Legatis:* 4
expreſſe ſancitum habetur, quod legatum pro certa die, v. g. Calendis Maji, Sacerdotibus ſolvendum, ſingulis annis pro illa die peti poſſit. Reſp. Id merito ſtatutum fuiſſe ex benigna interpretatione in favorem cauſæ piæ; cum enim dubium, & obſcurum eſſet, utrum legatum in citata lege expreſſum uno duntaxat, vel ſingulis annis ſolvendum eſſet, in favorem piæ cauſæ legislator illud ſingulis annis in perpetuum eſſe ſolveodum, ioterpetratus eſt; præſertim quia certo determinato die ſolvendum imponitur. Hinc bene infert Strein. quod ſi alumnis S. Franciſci legaretur, ut io die S. Patris eis præberetur pitantia, eam ſingulis annis io præfato feſto præſtare deberent hæredes, *arg. cit. l. Annua:* Neque propterea idem bis exigeretur, ſed pro quolibet aono ſemel, cui alia, atque alia obligatio dandi correſpondet.

Quæritur II. An? & quas fallentias patiatur Regula LXXXIII? Reſp. Eam fallere, & quidem univer- 5
ſaliter 1. quando una exactione & præſtatiooe debiti noo extinguitur ulterior obligatio ejuſdem. Gloſſa *hic* uti patet in exactione debiti conjugalis, in exactione tributorum, vectigalium certis temporibus, vel toties, quoties currus onerati tranſeunt, perſolvendorum. Idem eſt in Viſitatione Eccleſiarum, vel Monaſteriorum, ſi eam bis, vel ſæpius in anno facit Epiſcopus, prout poteſt *can. Non ſemel.* 29. *cau.* 18. *q.* 2. ibi: *Non ſemel, ſed ſæpius in anno Epiſcopi viſitent monaſteria Monachorum, &, ſi aliquid corrigendum fuerit, corrigatur:* juncto *c. Mandamus.* 6. *de Offic. Archidiac.* ibi: *Mandamus, quatenus prohibeatis Ceſtrenſ. Archidiacono, ne ad Eccleſias ſui Archidiaconatus viſitandas niſi ſemel in anno accedat, niſi forſan talis cauſa emerſerit, propter quam ipſum oporteat præfatas Eccleſias ſæpius viſitare.* Viſitans itaque Epiſcopus ex juſta cauſa bis, vel ſæpius in anno Eccleſias, aut Monaſteria ſibi ſubjecta, non tantum ſemel, ſed etiam ſæpius, toties nempe, quoties viſitat, exigere poteſt procurationem moderatam *c. Cum Venerabilis.* 21. *de Cenſib. & Exact.* ubi etiam ratio additur illis verbis: *Quia ergo viſitationi annexa eſt procuratio, & Epiſcopus ratione Epiſcopalis juriſdictionis, quam habet in ea, teneatur cauſa correctionis, Eccleſiam viſitare.*

Fallit 2. in cauſa dotis; hanc enim ſemel exactam, 6
& jam acceptatam, ſecundo nubens filia denuo exigere poteſt, ſi prima vice vi pacti ad partem rediit. *Auth. Sed quamvis. C. de Rei uxor act.* ibi: *Sed quamvis dos poteſtatis, ſive pactionis jure ad partem reddat, non tamen licet ei, filia denuo nubente, diminuere priorem dotis menſuram, niſi forte ſubſtantia ſua decreſcat aliqua fortuita clade: tunc enim amplius ſecundo marito in dotem præſtare non cogitur, niſi quantum facultates ejus patiuntur.*

REGULA LXXXIV.

Cum quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde?*
2 *Poteſt aliquid prohiberi vel abſolute, ſimpliciter, & principaliter ratione ſui: vel ad viam, & modum duntaxat.*
3 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
4 *Declaratur exemplis; & trib. ſeqq.*
5 *Electus non poteſt ſe ingerere adminiſtrationi, etiam ut œconomus, ante confirmationem.*
6 *Clerici de jure non poſſunt habere plura beneficia: nec unum titulo beneficii, & alterum in commendam perpetuam poſſidere.*
7 *Filiisfamilias non licet mutuam dare pecuniam, nec quid aliud, ut inde pecuniam acquirant.*
8 *Fallit Regula univerſaliter, quando aliquid non abſolute, & principaliter ratione ſui, ſed quoad certum modum duntaxat, & viam prohibetur.*
Declaratur fallentia exemplis, & n. ſeq.

1 DEſumpta dicitur hæc Regula ex *l. fin. C. Si Mancipium ita venierit*; ubi etiam ratio additur his verbis: *ne fraus legi fiat*: & ex *c. un. de Cleric. conjug. in 6.* ibi: *ne per unam viam concedatur, quod per aliam denegatur.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus ſenſus ejuſdem ſit? Ante reſponſionem Notandum cum Gloſſa, & Viviano hic, aliquid dupliciter prohiberi poſſe: uno modo abſolute, ſimpliciter, & principaliter ratione ſui, ita, ut prohibitio non viam aut modum aliquid obtinendi vel agendi, ſed rem, ſive actum ipſum reſpiciat, cauſa prohibitionis ſemper durante: cujuſmodi prohibita ratione ſui ſunt adulteria, furta, perjuria &c. Vel alio modo prohiberi poſſunt non ſimpliciter & ratione ſui, ſed quoad certam viam duntaxat, vel modum acquirendi prohibitum. Sic Epiſcopus, alligatus jam alicui Eccleſiæ, prohibetur aliam Eccleſiam aſſumere, non abſolute & ſimpliciter, ſed duntaxat quoad viam, electionis nempe, non vero quoad viam poſtulationis: *c. fin. de Poſtulat. Prælat.* Hoc notato Reſp. I. Regulam loqui, & intelligendam eſſe de prohibitis in primo ſenſu, uti ſtatim patebit. Nam

3 Reſp. II. Verus Regulæ ſenſus hic eſt: *Quando aliquid ſimpliciter, ac principaliter ratione ſui, ſuæve naturæ prohibitum alicui habetur una via, vel modo, ad id alia via, vel modo de jure admittendus non eſt.* Ratio Regulæ jam allegata eſt *n. 1. ne* videlicet *fraus legi fiat, cit. l. fin. C. Si Mancipium.* Hoc ipſo enim, quod legiſlator aliquid abſolute & ſimpliciter, ac principaliter ratione ſui, ſuæve naturæ prohibeat, vult, & intendit, ut nulla via vel modo fiat, aut ad eam perveniatur, etiamſi in prohibitione una tantum via, vel modus exprimatur; conſequenter ſi quis unam viam, vel modum in lege expreſſum & prohibitum, declinat quidem, aliam tamen viam aſſumit, aperte contra voluntatem, & intentionem legiſlatoris, ſicque in fraudem legis, & contra famoſam illam *Reg. 88. de R. J. in 6.* agere cenſetur. *Certum eſt, quod is committit in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem.*

4 Declaratur Regula, & firmatur amplius exemplis Juris: Sic enim *cit. c. un. de Clericis conjug. in 6.* dicitur, Clericos pro commiſſis criminibus, vel delictis trahi non poſſe criminaliter, aut civiliter ad judicium laicale, *nec ab ipſis ſæcularibus Judicibus eos debere perſonaliter, vel etiam pecuniariter (ne per unam viam concedatur eiſdem Judicibus; quod per aliam denegatur) ullatenus condemnari.*

Sic *l. Scire oportet, 21 §. 1. ff. de Tutor. & Curat. datis:* pater materno teſtamento ab adminiſtratione liberis patria poteſtate ſolutis, relictorum prohibitus, nec ut curator ea adminiſtrare valet, *& ſi voluerit, ut non aliâ via hoc, quod noluit teſtatrix, fiat*, prout ait lex. 5
Sic pariter, quia Prælatus electus adminiſtrationi ſe ingerere nequit ante confirmationem *c. Noſti 9. de Elect.* ibi: *Noſti, quomodo electus concedendi honores, vel præbendas, vel alias diſponendi de rebus Eccleſiæ (cum ſua electio non ſit confirmata) non habeat facultatem:* eaſdem nec ſub titulo œconomi, vel procuratoris adminiſtrare valet, Regula hac eis obſtante *c. Avaritiæ, 5. de Elect. in 6.* ubi Papa etiam rationem, fraudem legis videlicet, allegans ita loquitur: *Avaritiæ cæcitas, & damnandæ ambitionis improbitas aliquorum animos occupantes, eos in illam temeritatem impellunt, ut, quæ ſibi a Jure interdicta noverint, exquiſitis fraudibus uſurpare conentur. Nonnulli ſiquidem ad Regimen Eccleſiarum electi, quia eis, Jure prohibente, non licet ſe ante confirmationem electionis celebratæ de ipſis, adminiſtrationi Eccleſiarum, ad quas vocantur, ingerere ipſam ſibi tanquam procuratoribus, ſeu œconomis committi procurant. Cum itaque malitiis hominum non ſit indulgendum &c.*

Sic rurſus, quia Clerici abſolute, & ſimpliciter prohibentur plura beneficia obtinere in titulum *c. Quia in tantum, 5. de Præbend. & Dignit.* ibi: *Quia in tantum quorundam proceſſit ambitio, ut non duas, vel tres, ſed plures Eccleſias perhibeantur habere, cum nec duabus poſſint debitam proviſionem impendere: per Fratres, & Coepiſcopos noſtros hoc emendari præcipimus, & de multitudine præbendarum, Canonibus inimica, quæ diſſolutionis materiam & evagationis inducit, certumque continet periculum animarum, eorum, qui Eccleſiis deſervire valeant indigentiam volumus ſublevari:* juncto *c. Cum ſingula, 32. Eod. in 6.* uno obtento in titulum, non poſſunt alterum in commendam perpetuam habere; ne, quod uno modo prohibetur, alia via obtineatur; cum commenda perpetua æquivaleat beneficii titulo, Layman in *c. Avaritiæ*: arg. Concil. Trident. *Seſſ. 7. c. 4. de Reform.* 6

Sic, quia ſimpliciter, abſolute, & ratione ſui prohibetur, ut filiisfamilias mutua non detur pecunia, ne inde materiam peccandi, & malos contrahendi mores ſumant, prohibitum eſt etiam eiſdem frumentum, vinum, oleum, vel quid aliud mutuum dare, ut ex his venditis pecuniam acquirant: *l. Item ſi 7. §. 3. ff. de S. C. Macedon.* ne in fraudem legis, quod una via prohibitum, alia obtineatur, ibi: *Sed ſi fraus ſit Senatus conſulto adhibita, puta frumento, vel vino, vel oleo mutuo dato, ut, his diſtractis fructibus, uteretur pecunia, ſubveniendum eſt filio familias.* 7

Quæritur II. An? & quas fallentias habeat Regula LXXXIV.? Reſp. Eam fallere univerſaliter tunc, quando aliquid prohibitum exiſtit altero modo ſupra *num. 2.* declarato, id eſt, quando quid non ſimpliciter, & principaliter ratione ſui, ſed quoad certam viam vel modum duntaxat prohibetur; quia ad taliter prohibitum alia, non prohibita via, vel modo admitti, & pervenire licite & valide quis poteſt. Sic præter exemplum ſupra cit. *num. 2.* allegatum de Epiſcopo, qui, licet ad aliam Eccleſiam electionis via aſſumi prohibeatur, ad eandem tamen alia via, poſtulationis videlicet, pervenire poteſt *cit. c. fin. de Poſtulat. Prælat.* Ulterius, etſi prohibitum ſit, ne Clerici illegitime nati ad 8

Prælaturas eligantur, tamen via poſtulationis ad eandem pervenire poſſunt; *c. Innotuit, 20. de Elect.* ubi Summarium rem breviter dicit: *Illegitimus poteſt poſtulari, non autem eligi.*

9 Sic etiam in judiciis, etſi actor petens aliquam rem una actione inepta repellatur, petendo tamen eandem alia actione congruenti admittitur: *c. Examinata, 15. de Judiciis*, ibi: *Actionem, quam — intentabas, incongruentem cognovimus, & ineptam — unde intentionem tuam in hac parte pronuntiavimus non tenere — ita tamen, quod ſi congruentem & aptam intentare volueris actionem, reſpondere tibi teneantur.* Sic inſuper, etſi Clerici communi Jure prohibitum ſit, de bonis intuitu Eccleſiæ acquiſitis, condere teſtamentum: tamen eadem bona per actum inter vivos ad pios uſus clargiri valent *c. Ad hæc, 8. de Teſtam.* ibi: *Ad hæc præſentibus innoteſcat, quod Clerici de mobilibus, quæ per Eccleſiam ſunt adepti, de Jure teſtari non poſſint: Viventes tamen & ſui compotes moderate valeant aliqua de bonis ipſis, non ratione teſtamenti, ſed eleemoſynæ intuitu erogare.* Verum, ſi in ſtricto ſenſu loqui volumus, recenſitæ propriæ fallentiæ non ſunt, utpote per Regulam ipſam jam excluſæ.

REGULA LXXXV.

Contractus ex conventione legem accipere dignoſcuntur.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde deſumpta?*
2 *Quomodo intelligenda?*
Quivis rerum ſuarum arbiter eſt. Ibid.
3 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.*
4 *Fallit Regula, quando privata conventio eſt contra ſubſtantiam contractus: aut jus publicum: & n. ſeq.*
6 *Item, ſi turpis, aut inhoneſta, ſeu de re turpi, aut inhoneſta eſt.*

1 DEſumitur hæc Regula ex *l. 1. §. 6. ff. Depoſiti*, ibi: *Contractus enim legem ex conventione accipiunt:* & *leg. Contractus, 23. ff. de R. J.* ubi poſtquam ſingillatim explicatum fuit, quinam contractus dolum malum duntaxat recipiunt, quinam dolum, & culpam; ibi: *Contractus quidam dolum malum duntaxat recipiunt: quidam & dolum, & culpam: dolum tantum, depoſitum, & precarium: dolum, & culpam, mandatum, commodatum, venditum, pignori acceptum, locatum, item dotis datio, tutelæ, negotia geſta. In his quidam & diligentiam ſocietas, & rerum communio, & dolum, & culpam recipit:* ſtatim ſubjungitur: *ſed hæc ita, niſi, ſi quid nominatim convenit, vel plus vel minus, in ſingulis contractibus: nam hoc ſervabitur, quod initio convenit; legem enim contractus dedit: excepto eo, quod Celſus putat, non valere, ſi convenerit, ne dolus præſtetur: hoc enim bonæ fidei judicio contrarium eſt: & ita utimur.*

2 Quæritur I. Quomodo hæc Regula intelligenda? Et quis proprius illius ſenſus ſit? Reſp. I. Per verbum *legem* Regula intelligit formam, naturam, & modum obligationis in contractu, vultque dicere, qualiter, & quomodo obliget contractus, ex contrahentium dependere voluntate & ſpeciali conventione, quæ inter eos legem privatam conſtituit, qua indicatur, qualiter, quo modo, quo tempore, quo loco, quibus ſub conditionibus quivis ex contractu obligatus exiſtat; cum enim quilibet rerum ſuarum moderator, & arbiter exiſtat: *l. in re mandata, 21. C. Mandati*: poſſunt contrahentes ad invicem convenire & paciſci, ſibique legem obſervandam imponere, quo modo, quo loco, quo tempore, quibus ſub conditionibus contractus eorum obligent *l. In traditionibus, 48. ff. de Pactis:* & *l. 1. C. eod.* quæ dein lex privata ex ſpeciali eorum conventione, ſeu pacto proveniens procul dubio ab utroque contrahentium ſervanda eſt: quia *pacta cuſtodiantur c. 1. de Pactis;* Et quidem etiam ex æquitate naturali, *l. 1. ff. eod.* ibi: *æquitas naturalis eſt. Quid enim tam congruum fidei humanæ, quam ea, quæ inter eos placuerunt, ſervare?* Unde *cit. l. In traditionibus, 48. ff. eod.* dicitur: In traditionibus *rerum quodcunque pactum ſit, id valere manifeſtiſſimum eſt.*

Reſp. II. Verus Regulæ ſenſus ſequens eſt: *Qualiter, quo modo, quo tempore, quo loco, quibus ſub conditionibus, contractus aliquis obliget, dependet ex ſpeciali contrahentium pacto, ſeu conventione, qua legem mutuo obligantem ſibimet imponunt.* Per rationem, & Jura jam allegata; Et quoniam ſenſus Regulæ ex ſe clarus eſt, opus non habet, ut exemplis Juris declaretur: præſertim cum quivis ſibimet exemplare formare facile poſſit; ſi enim vendis domum tuam mutua ſub conventione, ut pretium ſimul, vel per partes, hoc vel illo tempore, in hac, vel illa moneta, hoc vel illo loco ſolvatur: eo modo, quo conventum eſt, ſolvendum erit per Jura allegata. 3

Quæritur II. An? Et quas præſens Regula habeat Fallentias? Reſp. Eam fallere 1. quando conventio contrahentium fit contra formam ſubſtantialem, ſeu eſſentialem contractus a Jure præſcriptam: ſeu, ſi eſt contra jus commune, & publicum: *arg. l. Leges, 7. C. de Legibus & Conſtit. Princip.* ibi: *Leges, & conſtitutiones futuris certum eſt dare formam negotiis:* & *l. Jus publicum, 38. ff. de Pactis*, ibi: *Jus publicum privatorum pactis mutari non poteſt:* juncto *c. Si diligenti, 12. in fin. de Foro compet.* ubi dicitur: *cui* (indulto publico) *privatorum pactio derogare non poteſt.* Hinc, quia de ſubſtantia, & eſſentia cujuſvis contractus eſt conſenſus, quævis conventio irrita habetur, ubi verus deeſt conſenſus: *l. 1. ff. de Pactis.* Et ideo Regula intelligi debet de conventione circa accidentalia, non vero circa formam ſubſtantialem contractus, utpote quæ invariata manere debet. Strein *hic n. 3.* cum communi aliorum: *arg. leg. Novationum, 8. C. de Novationib.* 4

Dicitur autem notanter: *contra Jus commune, aut publicum:* ſiquidem *pactum, per quod tollitur jus privati ſibi publica authoritate conceſſum valet: ſecus, ſi tolleretur jus commune*, ut ait Rubrum in *leg. Juris gentium, 7. §. Si paciſcar; 13. ff. de Pactis.* Hinc quamvis in favore emptorum jure cautum ſit, quod venditor teneatur de evictione, etſi in contractu emptionis vel venditionis nil fuerit expreſſum; tamen ſi venditor & emptor ſpecialiter conveniunt, quod ille de evictione non teneatur, conventioni huic ſtandum eſt, prout amplius dictum & probatum habetur Lib. III. Tit. 17. §. 12. 5

Fallit 2. ſi conventio contrahentium eſt turpis, vel de re turpi, inhoneſta, aut impoſſibili, de jure, vel de facto: *c. final. de Pactis in fine,* 6

Digitized by Google

fine, ibi: *Nam etiam juxta legitimas ſanctiones pactum turpe, vel rei turpis, aut impoſſibilis de jure, vel de facto nullam obligationem inducit.* Hinc *Celſus putat, non valere, ſi convenerit, ne dolus præſtetur; hoc enim bonæ fidei judicio contrarium eſt*, uti dicitur *citat. leg. Contractus. 23. ad final. ff. de Reg. Jur.* juncto *capit. Nemo poteſt, 6. de R. J. in 6.* ibi: *Nemo poteſt ad impoſſibile obligari.* Huc ſerviunt etiam dicta ſupra ad *cit. Reg. VI.* & ad *Reg. LXIX.*

REGULA LXXXVI.

Damnum, quod quis ſua culpa ſentit, ſibi debet, non aliis imputare.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde?*
2 *Non tantum ex ſua culpa, ſed etiam qui ex cauſa, quam ipſe ſine delicto præbet, damnum ſentit, ſibi imputare debet.*
3 *Idem eſt, ſi jacturam lucri.*
4 *Ponitur verus ſenſus Regulæ:*
5 *Declaratur exemplis: & ſeqq.*
7 *Projiciens aliquid ex alto, & prius non clamans, reus damni inde ſecuti eſt, ſecus ſi clamat.*

1 DEſumitur hæc Regula ex *leg. Quod quis, 203. ff. de R. J.* ibi: *Quod quis ex culpa ſua damnum ſentit, non intelligitur damnum ſentire.*

2 Quæritur, quomodo hæc Regula intelligenda? Et quis verus illius ſenſus ſit? Reſp. I. Quamvis Regula ex ſe perſpicua videatur tamen notandum, quod per verba, *ſua culpa*, intelligatur non tantum quævis culpa Theologica, vel civilis: ſed inſuper quævis cauſa, quam quis ipſemet, etiam abſque dolo & ullo delicto, libere præbet ad damnum incurrendum: ſic enim: ſi quis, dum dimidium rei, prædii v. g. pacifica tranſactione acquirere poſſet, putans, ſe habere juſtam cauſam, bona fide actionem in judicio pro toto acquirendo inſtituit, & ſuccumbendo totum perdit, ac inſuper ad expenſas condemnatur, damnum ſibi ipſi imputare debet, quia etſi nullam culpam, vel dolum commiſerit, cauſam tamen damni ipſe præbuit, ſua ſponte præeligendo litem: *l. Ipſe diſpice, 1. C. de Edendo.* Sic etiam, qui bona fide, abſque ulla culpa vel dolo compromittit in arbitros, horum ſententiæ, etiam minus juſtæ, & ſibi plurimum damnoſæ ſtare, ſibique, & non aliis imputare debet damnum inde ſecutum, quia ad id ipſemet cauſam præbuit, ſponte compromittendo in arbitros, *l. Diem proferre, 27. §. 2. ff. de Receptis, qui arbitrium*, ibi: *Stari autem debet ſententiæ arbitri, quam de ſe dixerit, ſive æqua, ſive iniqua ſit: & ſibi imputet, qui compromiſit. Nam & Divi Pii reſcripto adjicitur: vel minus probabilem ſententiam æquo animo ferre debet.*

3 Notandum ulterius, verbo *Damnum* in Regula non tantum damnum poſitivum, ſed & lucri carentiam intelligi, ita ut ſibi, non aliis imputare debeat, ſive damnum; ſive carentiam lucri ſentiat ex ſua culpa, ſeu cauſa, quam ipſe præbuit; cum damnum pati, & lucrum perdere, paria ſint, arg. *l. Proinde, 22. in fin. ff. ad Leg. Aquil.* Hinc Clericus, cui primo vacatura Præbenda per Sedem Apoſtolicam fuit conceſſa, ſi eam, quæ primo vacat, petere negligit, ſibi imputare debet, quod carentiam totius incurrat gratiæ. *c. Si Clericus, 11. de Præbend. in 6.* ubi ratio additur illis verbis. *Cum facta ei gratia per ipſius negligentiam ſit extincta.* Idem eſt de aliis beneficiis & gratiis ad certum tempus promiſſis, ac neglectis; quia univerſaliter jura vigilantibus ſunt ſcripta. *l. Pupillus, 24. ff. Quæ in fraudem creditor. in fin.* ibi: *Jus civile vigilantibus ſcriptum eſt.* Hinc

4 Reſp. II. Verus Regulæ ſenſus ſequens eſt: *Damnum, vel jacturam lucri, quam quis ſentit ex ſua culpa, vel cauſa, quam ipſemet libere præbuit, ſibi, & non aliis imputare debet.* Ratio Regulæ eſt. Tum quia *Non debet aliquis alterius odio prægravari*: *c. Non debet, 22. de R. J. in 6.* Tum quia culpa ſuos, non alienos tenet auctores: *l. Sancimus, 22. C. de Pœnis*, ibi: *Peccata igitur ſuos teneant auctores: nec ulterius progrediatur metus, quam reperiatur delictum.* Tum quia effectus ſuæ cauſæ, non alteri imputandus eſt: *arg. c. Cum ceſſante cauſa, 60. de Appellation.*

5 Declaratur, & firmatur Regula amplius exemplis Juris; præter enim jam allegata ulterius pro exemplo ſervit, quod, ſi procurator, aut negotiorum geſtor indebitum ſolvit, ſibi non Domino damnum imputare debeat: *l. Si quis, 23. ff. de Negot. geſtis*, ibi: *Si quis negotia aliena gerens, indebitum exegerit; reſtituere cogitur; de eo autem, quod indebitum ſolvit, magis eſt, ut ſibi imputare debeat.* Sic etiam, ſi unus ſociorum ex ſuo delicto in pœnam incidit, ſibi ſoli imputare, ipſeque ſolus, non conſocii ſentire debent: *l. Cum duobus, 52. §. fin. ff. Pro Socio: & l. 53. ff. eod.* ibi: *Quod autem ex furto, vel ex alio maleficio quæſitum eſt, in ſocietatem non oportere conferri, palam eſt: quia delictorum turpis atque fœda communio eſt.* Sic ulterius, qui abſque inventario hæreditatem adit, indeque damnum ſentit, ſibi, ſuæque improvidentiæ, non aliis imputare debet: *l. fin. C. de Jure deliberandi &c.*

6 Sic rurſus, ſi quis ex præſcriptione rei ſuæ damnum patitur, ſuæ negligentiæ adſcribere debet, quod intra præſcriptionis tempus de rebus ſuis non indagaverit, eaſque vindicarit, *arg. l. 1. ff. de Uſurpat. & Uſucap.* Sic etiam, qui ad ſocietatem negligentem ſocium aſſumit, indeque damnum ſentit, hoc ſibi imputare debet: *§. fin. Inſtit. de Societ. qui parum diligentem ſocium ſibi aſſumit, de ſe queri, ſibique hoc imputare debet.* Sic pariter, qui adminiſtrationem rerum ſuarum imperitis, ac ineptis committit, vel ſervos minus habiles conducit, damnum inde ſequens ſibi imputare debet: *l. Videamus, 11. ff. Locati.*

7 Sic ulterius, ſi putator, ramos ex arbore dejiciens, vel alius machinarius in tempore clamet, ut prætereuntes a periculo ſibi caveant, & hi cavere negligant, his, non illis damnum, etiam homicidium ſecutum imputandum; ſecus ſi non tempeſtive, vel penitus non clament: *l. Si Putator, 31. ff. ad Leg. Aquil.* ibi: *Si putator, ex arbore ramum cum dejiceret, vel machinarius hominem prætereuntem occidit: ita tenetur, ſi is in publicum decidat, nec iſte proclamavit, ut caſus ejus evitari poſſit &c.* Sic innumera alia in quavis fere materia reperiuntur Juris exempla.

REGULA LXXXVII.

Infamibus portæ non pateant dignitatum.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde?*
2 *Sicut infamia duplex eſt, Juris nempe, & facti: ita alii ſunt infames infamia Juris, alii infamia facti.*
3 *Infames infamia Juris quinam in ſpecie?*
4 *Ponitur verus ſenſus Regulæ.* *Adducuntur rationes, cur infames; ſive de jure, ſive de facto, non ſint aſſumendi ad munera honorifica, ibid. & ſeq.*
5 *Dignitas & honor ſunt præmium virtutis.*
6 *Infames infamia Juris a dignitatibus non tantum impedit, ſed iis etiam privat; requiritur tamen ad id ſententia Judicis.*
7 *Infamia facti, ſi conſtanti publica emendatione aboletur, non impedit obtinere dignitates.*
8 *Procuratoris officium de jure inter munera honorifica non reputatur, bene vero de conſuetudine.*

1 HÆc Regnla deſumitur ex *l. 2. C. de Dignit.* ibi: *Neque famoſis & notatis, & quos ſcelus, aut vitæ turpitudo inquinat, & quos infamia ab honeſtorum cœtu ſegregat, dignitatis portæ patebunt.*

2 Quæritur, quomodo hæc Regula intelligenda? & quis verus illius ſenſus ſit? Ante reſponſionem notandum, Infames alios eſſe infamia *Juris*, ſeu de jure: alios infamia *Facti*, ſeu ex facto, prout nempe infamia eſt, qua laborant; hæc ſiquidem duplex eſt, *Juris* nempe, & *Facti*. *Infamia Juris* eſt, quæ ex diſpoſitione ipſius Juris contrahitur ob certa delicta; idque vel ſtatim ipſo facto: vel per ſententiam Judicis; Et hac infamia inquinati dicuntur infames infamia juris, vel infames de jure. *Infamia facti* eſt, quæ non quidem ex Juris diſpoſitione, ſed ex talibus factis, & delictis contrahitur, propter quæ bona opinio, atque exiſtimatio apud probos ac honeſtos viros gravatur: & hac infamia notati vocantur infames infamia facti, ſeu ex facto.

3 Quinam autem in ſpecie ſint infames infamia Juris, aut de jure, patet ex integris duobus titulis, videlicet *ff. de His, qui notantur infamia:* & *c. Ex quibus cauſis infamia irrogatur*: de quibus etiam ſpecifice habes *Lib. V. Tit. 37. de Pœnis, §. 3.* hic ſolum eſt addendum, quod omnes, qui de Jure civili infames ſunt, etiam infames de Jure canonico habeantur *can. Omnes, 2. cau. 6. q. 1.* ibi: *Omnes vero infames eſſe dicimus, quos leges ſæculi infames appellant*; intellige, niſi infamia per Jus civile introducta, a Jure canonico ſit ſublata: prout factum eſt circa ſecundo nubentes intra annum luctus *c. penult. & ult. de Secundis Nuptiis*. Porro infames in ſpecie de Jure Canonico ad longum enarrantur *can. Infames, 17. cau. 6. q. 1.* cujus textum, quia *cit. Lib. V. Tit. 37. §. 3.* per extenſum jam adduximus, eum ibidem, vel in fonte lege, ne ſuperflua fiat repetitio. His Notatis.

4 Reſp. ad quæſtionem n. 2. poſitam: Regula intelligi debet juxta ſequentem proprium illius ſenſum: *Quicunque ſive Juris, ſive Facti infamia infamis eſt, ad dignitates & munera honorifica aſſumi, & admitti non debet.* Per Jura hactenus allegata: Ratio Regulæ eſt, Tum quia ad dignitates illi tantum ſunt promovendi, qui integritate vitæ & morum probati, iis, quibus præſunt, verbo & exemplo efficaciter prodeſſe valent: *arg. c. Cum in cunctis, 7. de Elect.* quod præſtare non poſſunt infames, utpote qui ipſimet rei monere, & corrigere vel non audent, vel ſi monent & corrigunt, parum aut nihil fructificant, Deo verba illorum minus ſecundante, & ſubditis eos non æſtimantibus, ſed deſpicientibus (infames enim deſpiciuntur, *arg. citat. l. 2. C. de Dignit.*) ac per conſequens monita & correctiones eorum non attendentibus; cujus enim vita deſpicitur, ejuſdem etiam prædicatio contemnitur, ut ait S. Gregorius *Hom. 12. in Evang. Matth.* Hinc S. Paulus in *Epiſt. 1. ad Timoth. 3.* merito docet, eum, qui in dignitate Epiſcopali exiſtit, debere eſſe *irreprehenſibilem. ſobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hoſpitalem, non vinolentum, non percuſſorem, ſed modeſtum, non litigioſum, non cupidum &c.* & *ad Tit. cap. 2.* qui *in omnibus ſeipſum præbeat exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in gravitate, verbum ſanum, irreprehenſibile, ut is, qui ex adverſo eſt, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis.* Quæ cuncta etiam de aliis Superioribus, & dignitate fulgentibus ob non exiguam paritatem rationis cum proportione intelligenda ſunt.

Tum quia dignitas & honor ſunt præmium virtutis, conſequenter virtute fulgentibus, non criminoſis conferenda; *cum utique unumquemque criminoſum non dignitas debeat, ſed pœna comitari* ut dicitur *l. Ne quis, 38. in fin. C. de Decurionib.* Tum quia, ut Strein *hic* cum aliis bene advertit, ſi infames, & criminoſi ad dignitates, & honorifica munera aſſumuntur, vel admittuntur, ex probro, & macula infamiæ naſcitur in animis hominum ipſius etiam dignitatis contemptus, ita, ut ex eorum promotione non tam honorentur infames, quam infamentur honores ac dignitates. Addit Peck. *hic* & aliam rationem, cur infames ad dignitates & honores non ſint aſſumendi; quia videlicet, ſi malitia poteſtatem dignitatis adjunctam habet, novum robur recipit, & nervos intendit, liberiuſque, ac ſæpius delinquit, dum per dignitatis poteſtatem fulcita facit, quod lubet. 5

Porro infames ad dignitates & honores non tantum non aſſumendi, ſed ab eiſdem, ſi quos jam habent, etiam removendi ſunt: *leg. Judices, 12. C. de Dignit.* ibi: *Judices, qui ſe furtis & ſceleribus fuerint maculaſſe convicti, ablatis codicillorum inſignibus, & honore exuti, inter peſſimos quoſque & plebejos habeantur: nec ſibi poſthac de eo honore blandiantur, quo ſeipſos indignos judicaverunt*: juncta *l. Infamia, 8. C. de Decurion.* ibi: *Infamia, quæ tibi abominanda eſt, — quæſitum tibi adimit honorem*: quod ſpecialiter etiam de dignitatibus, officiis, & beneficiis Eccleſiaſticis intelligendum venit *c. Inter dilectos, 11. de Exceſſ. Prælat.* & ibi Panormitan. *n. 8.* Navarr. *cap. 27. n. 207.* ita tamen, ut requiratur ſententia Judicis; uti cum aliis bene advertit Strein *hic arg. cit. cap. Inter dilectos*: ubi Summarium hic habet: *Collatio beneficii indigno facta caſſari debet*; &, ut infamia juris exiſtat; quia licet infamia facti a dignitatibus, honoribus, & beneficiis impediat, actu tamen obtentis non privat, cum privatio hujuſmodi nullo Juris textu reperiatur expreſſa, uti cum aliis bene advertit Layman *Lib. 1. Tr. 5. p. 5. cap. 4. num. 5.* 6

Ubi alterius notandum, quod infamia ſolius facti, & quæ publica, conſtanti emendatione aboletur, etiam ab obtinendis dignitatibus, ac honoribus non impediat. Sylveſter, *v. Infamia, n. 11.* Molina, *diſp. 10. num. 1.* Strein *hic* & alii: *arg. can. Si duo, 4. cau. 35. q. 6.* ibi: *infames effectos, donec ab inceſti facinore deſinant*: & *can. Nunquam, 4. diſt. 56.* ibi: *ad meliora converſum nequaquam prior vita commaculat.* Et Ratio eſt; quia infamia facti facto adhæret: conſequenter hoc per conſtantem emendationem abolito ceſſare debet: *arg. cap. Cum ceſſante, 60. de Appellat.* 7

Objicitur contra Regulam: Infames ad munus Procuratoris admittuntur: *§. fin. Inſtit. de Except.* ibi: 8

Eas

Digitized by Google

Eas vero exceptiones, quæ olim procuratoribus propter infamiam vel dantis vel ipſias procuratoris opponebantur, eum in judiciis frequentari nullo modo perſpeximus, conquieſcere ſancimus: ne dum de iis altercatur, ipſius negotii diſceptatio protelatur: Ergo. Reſp. Munus Procuratoris, niſi Principis, ſit, inter dignitates non computari, ſed de jure inter vilia munera reputari: *arg. l. Si quis. 34. C. de Decarionib.* Dicitur autem notanter, *de Jure*; quia de conſuetudine hodierna, quæ Juri homano prævalet, *c. fin. de Conſuet.* munus Procuratorum fere æque honorificum habetur, quam Advocatorum, & perſonas infamia notatas non recipit, uti poſt Sylveſtrum *v. Procuratio*: & Gail. *Pratic. Lib. 1. Obſervat. 43.* bene obſervat Strein. *hic.*

REGULA LXXXVIII.

Certum eſt, quod is committit in legem, qui legis verbum complectens, contra legis nititur voluntatem.

SUMMARIUM.

1 *Regula unde?*
2 *Quomodo intelligenda?*
3 *Ponitur verus ſenſus illius.*
4 *Quadrupliciter fraus legi fieri poteſt, videlicet de re ad rem. Ibid.*
5 *De perſona ad perſonam.*
6 *De contractu ad contractum alium.*
7 *De contractu ad contractum eundem, ſed alio modo.*
8 *Ratio Regulæ ex Jure deſumpta.*
9 *Solvitur objectio.*
10 *Computatio annorum Pontificatus, a die coronationis, non Electionis fieri ſolet.*

1 DEſumpta habetur hæc Regula ex *leg. Non dubium. 5. C. de Legibus & Conſtit. Princ.* ibi: *Non dubium eſt, in legem committere eum, qui verba legis amplexus, contra legis nititur voluntatem. Nec pœnas inſertas legibus evitabit, qui ſe contra Juris ſententiam ſæva prærogativa verborum fraudulenter excuſat.*

2 Quæritur, quomodo hæc Regula intelligenda? Et quis verus ſenſus illius ſit? Ante reſponſionem notandum, præſenti Regula reprehendi, & pro veris tranſgreſſoribus legis haberi illos, qui prætextu nudi ſenſus verborum, in lege contentorum, eam pro ſuo intereſſe, contra ſatis ſibi notam mentem & intentionem legis, ſeu potius legiſlatoris, fraudulenter interpretantur, & obſervant. Quamvis enim ob inopiam verborum, & copiam variorum improviſorum eventuum & caſuum lex verbis propriis tam clare non poſſit exprimi, quin ſubinde, ſpectando nuda verba, ad alium ſenſum, quam mens Legiſlatoris eſt, trahi valeat: tamen, quia dicta mens, voluntas, & intentio aliunde, ut puta ex fine, & ratione, vel occaſione latæ legis, vel aliis circumſtantiis ordinarie ſufficienter deſumi poteſt, merito a Regula ut tranſgreſſores legis arguuntur, qui voluntatem, & mentem legiſlatoris præfato modo ſatis perſpectam habentes, contra eandem mentem prætextu nudorum verborum legem pro ſuo commodo fraudulenter interpretantur, & obſervant, arg. *cit. l. Non dubium,* ibi: *fraudulenter.* Hoc Notato

3 Reſp. ad quæſtionem; Regula intelligenda eſt in ſequenti proprio illius ſenſu: *Contra legem delinquit, veruſque tranſgreſſor legis habetur, qui voluntatem, mentem, ſeu intentionem legis ſive potius legiſlatoris ſufficienter perſpectam habens, contra ejuſdem mentem fraudulenter interpretatur, & obſervat legem.* Siquidem uti bene obſervat Gloſſa in *can. Plerique. 5. cau. 14. q. 3. v. Præcepta*: nolunt quidem facere contra legem, ſed faciunt fraudem legi: ille autem fraudem legi facit, qui nuda verba obſervans veram ſententiam, & mentem ipſius circumvenit *l. Contra legem. 29. ff. de Legibus, Senatuſque conſult. &c.* ibi: *Contra legem facit, qui id facit, quod lex prohibet, in fraudem vero, qui ſalvis verbis legis, ſententiam ejus circumvenit*: & *l. Fraus enim. 30. ff. eod.* ibi: *Fraus enim legi fit, ubi, quod fieri noluit, fieri autem non vetuit, id fit*: ſubaudi expreſſe.

4 Porro juxta Dynum *hic n. 3.* Gloſſam *loc. cit.* communiter receptum poteſt fraus legi quatuor potiſſimum modis fieri, videlicet de re ad rem: de perſona ad perſonam: de contractu ad alium contractum: de contractu ad eundem contractum, ſed alio modo. *De re ad rem* fit fraus legi, quando loco unius rei, in lege expreſſæ, datur vel ſubſtituitur alia res, ſed contra intentionem legis: Sic quia in *l. Item ſi. 7. §. 3. ff. de Senatus Conſulto Maced.* prohibitum eſt, filiofamilias mutuam dare pecuniam, ne occaſione illius delinquat; in fraudem hujus legis facit, qui loco pecuniæ eidem mutuum dat oleum, vinum, frumentum &c. ut his diſtractis pecuniam acquirere valeat: *arg. cit. leg. Item ſi, 7.* Sic etiam, quia in *l. Solent, 6. ff. de Offic. Proconſulis, & l. Plebiſcito, 18. ff. de Officio Præſidis*: prohibetur, ne præſides, & alii, qui provincias regunt, aut eis præſunt, & Judices exiſtunt, accipiant munera, niſi eſculenta, & poculenta, quæ intra paucos dies conſumi valeant; ibi: *Plebiſcito continetur, Ut ne quis Præſidum, munus, donum caperet; niſi eſculentum, poculentumve, quod intra dies proximos prodigatur*: in fraudem hujus legis, & contra mentem illius facit, qui eſculenta, & poculenta in tanta quantitate, & pretio accipit, ut trahi poſſint ad munerum qualitatem, Dynus *loc. cit.* arg. *cit. legib.*

5 *De perſona in perſona* fraus legi fit, quando quis miniſterio alterius facit, quod ipſe facere licite non poteſt; quia *Quod alicui ſuo non licet nomine, nec alieno licebit,* juxta *Reg. 65. de Reg. Jur. in 6.* & dicta ad eandem, ubi etiam exempla habes; quibus adde, quod, quia donationes gratuitæ inter virum & uxorem a lege prohibitæ ſunt, *leg. Hæc ratio, 3. §. 10. ff. de Donation. inter virum & uxorem.* ibi: *Sciendum autem eſt, ita interdictum inter virum & uxorem donationem, ut ipſo jure nihil valeat, quod actum eſt*: juncta *l. Si ſponſus, 5. pr. ff. eod.* ac *c. fin. eod.* magiſque dictum habetur *Lib. IV. Tit. 20. §. 1.* in fraudem legis fiat, ſi vir, vel mulier alii donat, ut donatum acquirat conjux alter: vel ſi maritus ſibi dandum juſſerit uxori ſuæ dare: *arg. cit. l. Hæc ratio. 3. §. fin.* ibi: *ſi donaturum mihi juſſero uxori meæ dare, ait Julianus, nullius eſſe momenti.*

6 *De contractu ad contractum alium* fraus legi fit, ſi loco unius contractus a lege prohibiti, alius contra mentem legis aſſumitur: ut ſi maritus prohibitus donare uxori, loco donationis adhibet contractum venditionis, & id, quod uxori donare non potuit, eidem vili pretio vendit, cum alias eum vendere nullatenus intenderit, *cit. l. Si ſponſus, 5. §. 5.* ibi: *Circa venditionem quoque, Julianus quidem minoris factam venditionem, nullius eſſe momenti ait. Neratius autem — venditionem, donationis cauſa inter virum & uxorem factam, nullius eſſe momenti: ſi modo, cum animum maritus vendendi non haberet, idcirco venditionem commentus ſit, ut donaret: cæterum vero, ſi cum animum vendendi haberet, ex pretio ei remiſit, venditionem quidem valere, re-*

miſſio-

Digitized by Google

miſſionem autem hactenus non valere, quatenus facta eſt locupletior.

7 *De contractu ad contractum eundem, ſed alio modo,* fraus legi fit in caſu, quo v. g. mulier, quæ fide jubere prohibetur, uti patet ex *toto Tit. ff. ad S.C. Vellejan.* & ample dictum habetur *Lib. III. Tit. 22. §. 1. a num.* 18. in ſe ſuſcepit principalem obligationem, & ſeipſam conſtituit debitricem, cum nihilominus intercedere, & reipſa fidejubere cenſeatur. Dynus, & Gloſſ. *loc. cit. arg. l. Quamvis. 8. ff. ad S. C. Vallejan.*

8 Cæterum ratio Regulæ, & cunctorum dictorum eſt; quia univerſaliter in legibus non nuda verba, ſed intentio & voluntas legiſlatoris reſpicienda eſt, *can. Humanæ aures* 11. *caa. 22. q. 5.* ibi: *non debet aliquis verba conſiderare* intellige, nude & ſimpliciter: *ſed voluntatem & intentionem: quia non debet intentio verbis deſervire, ſed verba intentioni:* & *Scire leges non hoc eſt, verba earum tenere, ſed vim ac poteſtatem: l. Scire. 17. ff. de Legib. Senat. Conſult.* Hinc illud vulgatum: *Ratio legis eſt anima legis*, prout deſumitur ex *can. Conſuetudo. 5. diſt.* 1. cum concord. Ob quod Abbas Panormit. in *cap. Ad audientiam. 12. de Decimis. num.* 2. bene dixit: *habent ſe verba, & intentio, ſea ratio, ſicut corpus & anima; nam ſicut anima dominatur corpori, ita ratio legis dominatur verbis.* Quapropter ſi contra ſufficienter notam intentionem mentem, & rationem legiſlatoris, legem fraudulenter quis interpretatur & ſervat, vi Regulæ noſtræ pro tranſgreſſore legis merito reputatur; cum fraus & dolus nulli patrocinari debeant, per vulgaria.

9 Objici contra hanc Regulam ſolet; Non alio fine inventa ſunt verba & nomina, quam ut mentis noſtræ ſenſu manifeſtent: ergo illis inhærendum, quamvis videantur dura: *arg. l. Proſpexit. 12. §. 1. ff. Qui, & a quibus Manumiſſi liberi non fiunt.* ibi: *quia ita verba faciunt — quod quidem perquam durum eſt, ſed ita lex ſcripta eſt;* præſertim cum interpretatio verborum legis juxta mentem legiſlatoris, majoris ponderis eſſe non debeat, quam propria ſignificatio verborum: *l. Labeo ait. 7. §. 2. ff. de Supellect. Legata.* ibi: *Non enim ex opinionibus ſingulorum, ſed ex communi uſu nomina exaudiri debere. Id Tubero parum ſibi liquere ait: nam quorſum nomina (inquit) niſi ut demonſtrarent voluntatem dicentis? Equidem non arbitror quemquam dicere: quod non ſentiret, ut maxime nomine uſus ſit, quo id appellari ſolet: nam vocis miniſterio utimur.* Reſp. Speciosam quidem, ſed minus ſtringentem eſſe hanc ex legibus deſumptam objectionem; quia nemo negat, verba eſſe indicia mentis noſtræ, eaque juxta propriam ſignificationem accipienda venire, ubi ſunt clara & manifeſta, & de vero illorum ſenſu nulla ratio dubitandi occurrit. Verum ubi nuda verborum ſignificatio varia, vel intentioni ac menti dicentis contraria apparet: vel ſi nudus ſenus verborum, ut jacent, aliquod abſurdum, iniquum, a recta ratione devians, & ab aliis legibus manifeſte reprobatum innuit, utique nudæ hujuſmodi ſignificationi non inhærendum, ſed ad mentem, voluntatem, & intentionem dicentis, ſeu legiſlatoris ex ratione & fine legis, aliiſque circumſtantiis colligendam neceſſario, & prudenter recurritur juxta apertos Juris textus ſupra allegatos, quibus claris textibus cum textus apparenter duntaxat, non autem vere contrarii in objectione poſiti, juxta reſponſionem noſtram facile concordari poſſint, eos ſic concordare, rationi & juri conſonum eſt; *Cum expediat concordare Jura Juribus, & eorum correctiones (ſi ſuſtineri valeant) evitari;* *c. Cum expediat. 29. de Elect. in 6.*

Finit Pontifex Bonifacius VIII. conditas a ſe Regulas Juris in Sexto illis verbis:

Datæ Romæ apud Sanctum Petrum V. Nonas Martii, Pontificatus noſtri anno quarto. (1298.)

Ubi cum Gloſſa notandum *hic v. Pontificatus:* quod computus annorum Pontificatus Romani incipiat a die coronationis, ſeu conſecrationis ſuæ; non vero a die electionis; quod bene notandum Juriſtis monet eadem Gloſſa, ne in computatione contingat errore, qualem ibidem ipſamet refert; quamvis & hæc computatio potius ex conſuetudine, & ſolito uſu, quam a Jure roboretur: cum poſt canonicam electionem a duabus partibus celebratam ſuumque præſtitum aſſenſum, vere jam ſit Pontifex Romanus, prout iterato cit. Gloſſa bene advertit. 10

Nos autem præſentem Tractatum de Regulis Juris in Nomine Domini, quo incepimus, finimus, eumque humillima cum reverentia judicio & correctioni Eccleſiæ Catholicæ, quæ fidei, & veritatis, morumque infallibilis Regula eſt, penitus ſubjicimus, idque, quod ipſa in eo rejicit, & improbat, nos quoque rejicimus, & improbamus: immo pro non ſcripto, aut dicto haberi volumus, unice optantes, ut cuncta ad Majorem DEI Gloriam, quam præcipue intendimus, directe, ac indirecte cedant.

F I N I S.

Digitized by Google

INDEX ALPHABETICUS
RERUM, AC VERBORUM:

Ubi C. denotat Caput, R. Regulam, n. Numerum materiæ in quavis Regula.

A

Abſolutio non danda impœnitenti, & indiſpoſito, C. 2. R. V. n. 6.
Acceptio perſonarum quid ſit? C. 2. R. XII. n. 3. in judicio non eſt habenda, ib. per tot.
Acceſſorium ſequitur naturam principalis, C. 2. R. XLII. n. 5. etiamſi acceſſorium ſit pretioſius quam principale, ib. n. 17. niſi eſſet ſumme arduum, n. 18. acceſſorium quadrupliciter dici poteſt, n. 3. Varia hujus Regulæ exempla & limitationes, ib. n. 6. & ſeqq. acceſſorium quod ſe ſolo ſine principali poteſt ſubſiſtere, non corruit corruente principali, ib. n. 3.
Actio injuriarum perpetua datur contra Judicem, non ſervato juris ordine in tortura procedentem, C. 1. R. VI. n. 12.
Actio mere perſonalis non tranſit in ſucceſſorem particularem ſine ceſſione, C. 2. R. XLVI. n. 7.
Actio cui competit pro re acquirenda, ei magis competit exceptio pro retinenda, C. 2. R. LXXI. num. 3.
Actor quis dicatur? C. 2. R. XI. n. 2. in quibus cauſis actoris partes ſint favorabiliores quam Rei? ib. n. 10. 11. 12.
Actor excommunicatus repellitur exceptione, C. 2. R. XXXII. n. 13.
Actor ſi una actione inepta repellatur, poteſt aliam congruentem inſtituere, C. 1. R. LXXXIV. n. 9.
Actor non poteſt uti pluribus actionibus, reus vero pluribus exceptionibus, C. 2. R. XX. n. 2. 3.
Actor poſt litis conteſtationem invito reo non poteſt recedere, C. 2. R. XXI. n. 9.
Actori non licet, quod reo licitum non eſt, C. 2. R. XXXII. n. 2. 3. fallit. (1.) quod actor poſſit petere judicem extraordinarium, non item reus, ib. n. 14. (2.) Actor ex pluribus ordinariis judicibus poteſt unum eligere, non reus, n. 15. (3.) actorem accuſantem reus de crimine non poteſt reaccuſare, n. 16. (4.) actor probato furto admittitur ad juramentum de quantitate, non vero reus ad purgatorium juramentum, n. 18.
Actus ab initio validus ſolo tractu temporis non vitiatur; nec ab initio invalidus temporis lapſu convaleſcit, C. 2. R. XVIII. n. 4.
Actus, forma ſubſtantiali non ſervata, nullus eſt, C. 2. R. LXIV. n. 6.
Legitimi conditionem non recipiunt, neque diem, C. 2. R. L. n. 5. 6.
Sumuntur in duplici ſenſu, ib. n. 2. 3.
Actuum jure invalidorum effectus, C. 2. R. LXIV. n. 10. remiſſive.
Actus legitime factus, *v. Factum*.
Adminiſtrator rerum non poteſt donare, C. 2. R. LXXXI. num. 4.
Ægrotus urgente neceſſitate excuſatur a jejunio, C. 1. R. IV. num. 6.
Æquitas Arithmetica & Geometrica quid ſit? C. 2. R. XII. num. 5.
Ætate non legitima beneficium invalide obtentum non convaleſcit ætate poſtea ſuperveniente, C. 2. R. XVIII. num. 9.
Agere plus eſt quam excipere, C. 2. R. LXXI. n. 3.
Aggratiandi Jus habet Princeps Supremus, C. 2. R. XII. num. 6.
Alienatio bonorum Eccleſiæ licita ob Neceſſitatem, C. 1. R. IV. num. 6.
Sciente & tacente Capitulo valet, C. 2. R. XLIII. num. 9.
Etiam invito Capitulo facta valet, ſi ab eodem poſtea ratificetur, C. 2. R. IX. n. 8.
Alienationes rerum Eccleſiæ, ab initio invalidæ, non validantur tractu temporis, C. 2. R. XVIII. num. 10.
Alienationes Eccleſiæ invalidas etiam ipſe alienans poteſt revocare, C. 2. R. LXXVI. n. 3.
Alienis rebus utens, ut ſuis parcat, dicitur locupletari cum alterius injuria &c. C. 2. R. XLVIII. n. 6.
Alieno, non ſuo, nomine, poteſt quis dare quod non habet, C. 2. R. LXXIX. n. 6.
Alius, non licet per alium facere, quod per ſe non licet, C. 2. R. LXVII. n. 2.
Per alium poteſt quis, quod poteſt facere per ſeipſum, C. 2. R. LXVIII. n. 2. 3.
Quomodo alius debeat eſſe qualificatus? ib. n. 4.
Quænam per alium fieri non poſſint? ib. nu. 8. & ſeqq.
Per alium quod quis facit, perinde eſt ac ſi per ſe ipſum faciat: quomodo intelligendum? C. 2. R. LXXII. per tot.
Alter alterius odio non debet gravari, C. 2. R. XXII. n. 2. & ſeq.
Alternativa: in alternativis debitoris eſt electio, C. 2. R. LXX.
Fallit in remediis, pœnis, gratiis Principum & aliis, ib. n. 13. uſque 17.
Alternativa alia ſunt perſonarum, rerum, locorum, temporum, remediorum, pœnarum &c. ibid. n. 3. 4. 5. 6.
Alternativa & disjunctiva idem ſunt, ib. n. 2.
In alternativis ſufficit unum præſtare, ib. num. 8. 9. 19. &c.
Alternativa quando ſumenda ſint disjunctive vel copulative, ib. n. 19. 20. 21.
Ambages inutiles horreat lex & natura, C. 2. R. LIX. num. 2.

Anglorum converſorum privilegium, C. R. xxviii. num. 8.
Annorum Pontificatus computatio fit a die Coronationis, C. 2. R. LXXXVIII. n. 10.
Apertius qui legem dicere potuit, contra eum interpretatio eſt facieoda, C. 2. R. LVII. n. 1. &c.
Appellans fit actor, C. 2. R. XX. n. 9.
Appellatio ſtante impedimento non cenſetur deſerta, C. 2. R. XLI. n. 5.
Appellatio contra Judicem datur non ſervato juris ordine in tortura procedentem, C. 1. R. VI. n. 12.
Appellationis fatalia etiam labuntur ex negligentia procuratoris, licet ſine culpa Domini, C. 1. R. XXIII. oum. 5.
Arbiter, in arbitris ſtatur majori parti, C. 2. R. XXIX. num. 13.
Argenti vel Auri non venit pecunia vel num. C. 2. R. LXXX. n. 4.
Arithmetica æqualitas in Juſtitia Commutativa, C. 2. R. XII. n. 5.
Arreptitii removentur a miniſtro altaris, cap. 2. Reg. LXXIII. n. 10.
Aſſeſſoris imprudentia non nocet Magiſtratui ſed ſibi, C. 2. R. LXII. n. 8.
Auri vel Argenti nomine non veniunt nummi & pecunia, C. 2. R. LXXX. n. 4.
Aut, quando ſumatur pro particula copulativa, vel disjunctiva; C. 2. R. LXX. n. 19.

B

BAptiſmus invalide collatus iterari debet, C. 2. R. I. 11. num. 5.
Beneficia plura quomodo prohibita, C. 2. R. LXXXIV. num. 6.
Beneficiatus quomodo debeat concurrere ad reparationem Eccleſiæ ruinoſæ, C. 2. R. LV. n. 13.
Non percipiens redditus ſibi debitos non tenetur ad onera injuncta, ib. n. 16.
Beneficii inſtitutio triplex. Collativa, vel verbalis: Corporalis, ſeu realis, quæ etiam Inveſtitura vel inſtallatio vocatur: & Authorizabilis, C. 2. R. I. n. 3. 4.
Debet eſſe canooica, ut fiat ſine vitio Conferentis, recipientis, & formæ, ib. n. 5.
In Beneficii collatione prior impetrans præfertur poſteriori, C. 2. R. LIV. n. 8.
Beneficii fructus etiam laicus poteſt habere, C. 2. I. num. 18.
Beneficii patronati collatio ſine conſenſu Patroni facta convaleſcit, ſi Patronus intra tempus ſibi conceſſum alium noo præſentet, C. 2. R. XVIII. n. 13.
Beneficio hominem affici intereſt homini, C. 2. R. XIX. num. 12.
Beneficio ſimpliciter conceſſo, oon cenſetur conceſſum curatum, C. 2. R. XXVIII. n. 9.
Beneficio pro obtinendo litteræ, ut ambitioſæ reſtringendæ, C. 2. R. XV. n. 25.
Beneficium Eccleſiaſticum quid, & quotuplex, Cap. 2. R. I. in 1.
Sæculare, extra neceſſitatem, non eſt Regularibus conferendum, C. 2. R. LXXVIII. n. 3.
Beneficium nullum obtineri poteſt ſine inſtitutione canonica, C. 2. R. I. n. 6.
Nec per ceſſionem aut commutationem privata authoritate, ib. n. 8.
Niſi per diſpenſationem Papalem, n. 10.
An & quomodo per præſcriptionem triennalem, ib. n. 11. & ſeqq. notanter n. 22. quænam ad hanc præſcriptionem requirantur, n. 23. &c.
Beneficium late ſumptum, C. 2. R. XVI. num. 2. v. *Privilegium*.
Beneficium homini collatum ei auferri non poteſt, C. R. XXI. n. 11.
Nec libere dimiſſum repeti, n. 12.
Beneficium quando dicatur reſervatum Sedi Apoſtolicæ: & quis Beneficiatus Intruſus, Simoniacus, vel habere titulum coloratum, C. 2. R. I. n. 28. remiſſive.
Beneficium per alterius Simoniam, etiam beneficiato ignorante, acquiſitum, debet dimitti, C. 2. R. XXIII. num. 4.
Bona Eccleſiaſtica immobilia an valide poſſint locari ultra triennium, C. 2. R. XXXVII. n. 9. 19.
Bona fides, v. *Fides*.
Boous quilibet præſumitur donec probetur malus, C. 1. R. II. n. 2.
Niſi quis jam ſemel fuerit malus, Cap. R. VIII. num. 13.
Bonum commune prævalet privato, C. 2. R. XXIII. n. 3. & ſeqq.
Bonum facere, non ſufficit, niſi & bene fiat, Cap. 2. R. XXVI. num. 8.

C

CAncellariæ Regulæ, v. *Regula*.
Capitulares non vocati poſſunt ratificare electionem ab aliis factam, C. 2. R. IX. n. 7.
Capitulum poteſt ratificare alienationem ſe etiam invito factam, C. 2. R. IX. n. 8.
Capitulum ſede vacante non percipit fructus, C. 2. R. LV. num. 17.
Sede vacante poteſt dare licentiam ordinandi ſubditos Diæceſanos, C. 2. R. LXXIX. n. 5.
Caſus fortuiti: quomodo ſe quis poſſit ad eos obligare, C. 2. R. VI. n. 13.
Cauſa commiſſa cenſentur etiam commiſſa requiſita ad eam, C. 2. R. XLII. n. 6.
Cauſæ piæ, & aliæ favorabiles actori, Cap. 2. R. XI. n. 10. 11. 12.
Cauſæ piæ favor in Legatis, C. 2. R. LXXXIII. num. 4.
Cenſuræ patiuntur conditionem de futuro, Cap. 2. R. L. num. 14.
Certus quis eſſe dicatur, C. 2. R. XXXI. n. 2.
Certus quis eſt, eum certiorari ulterius oon opportet C. 2. R. XXXI. n. 4.
Certioratio quando requiratur, C. 2. R. XXXI. n. 8. &c.
Citatio valet rem ſubditi in alieno territorio, quam non ſubditi in ſuo, C. 2. R. XXIII. num. 2. 3. R. XLI. num. 2.
Citatus etiam ab illegitimo Judice (niſi notorie tali) debet comparere, C. 2. R. LX. n. 6.
Clandeſtine facta plerumque ſunt ſuſpecta, C. 1. R. V. n. 2. Clam quid fieri, dicatur, ib.
Clara non admittunt interpretationem, nec voluntatis coojecturam, C. 2. R. XLVIII. num. 13. R. XLIX. num. 2.
Clerici de bonis intuitu Eccleſiæ acquiſitis quomodo poſſint inter vivos diſponere. C. 2. R. LXXXIV. n. 9.
Clerici feudatari propter feuda ſæcularia præſtant homagium proprie tale, C. 1. R. XI. n. 6.
Clerici ooo reſidentes noo percipiunt fructus, C. 2. R. LV. num. 10.
Clerici non poſſunt habere pluta beneficia: nec uoum titulo beneficii, alterum ut commeodam perpetuam, C. 2. R. LXXXIV. n. 6.
Clerici non veniunt nomine populi in odioſis, bene vero in favorabilibus, C. 2. R. XV. n. 17.
Clericorum appellatione non veniunt Epiſcopi, Prælati, Canonici, Religioſi, in odioſis, bene vero in favorabilibus, ib. n. 18.
Clericorum laſcive viventium pœnæ, C. 2. R. XXXI. n. 15. 16.
Clericum volentem, vel conſentienrem percutiens nihilominus excommunicatur, C. 2. R. XXVII. n. 6.
Clericus Chirurgiam exercens, ſecuta morte, eſt irregularis, C. 2. R. XIX. n. 4.
Commuuis res, v. *In re communi* & *Socii*.
Compromiſſarius eligens indignum, eligere amplius non poteſt, C. 2. R, LII. n. 13.
Conceſſio generalis non inducit, quæ quis veriſimiliter in ſpecie non eſſet conceſſurus, C. 2. R. LXXXI.
Conceſſo uno conceduntur omnia quæ ſpectant ad illud, C. 2. R. XXXIX. n. 12.

Conceſſa

Conceſſa alicui non ſunt ab alio trahenda in exemplum, v. *Gratia* & *Neceſſitas*.
Concupiſcentiæ prohibitione prohibentur omnia mala, C. 2. R. XXXIX. n. 6.
Condemnatus: pro condemnato ad mortem quilibet poteſt appellationem ſuſcipere, etiam eo invito. C. 2. R. XIX. n. 14.
Conditio alia eſt de præterito: alia de præſenti: alia de futuro: hæc iterum alia de futuro neceſſario, alia de contingenti. C. 2. R. L. n. 4. &c.
Conditio habetur pro impleta, cum non ſtat per eum, ad quem pertinet, quo minus impleatur. Cap. 2. R. LXVI. num. 2. &c.
Conditio turpis aut impoſſibilis habetur pro non adjecta. C. 2. R. L. n. 11.
Connexorum eadem eſt ratio. C. 2. R. XXXIX. n. 4.
Confiteri non cenſetur exceptionem objiciens. Cap. 2. R. LXIII. n. 2. 3. &c.
Conjux, altero conjuge invito, non poteſt vovere caſtitatem. C. 2. R. LVI. n. 5.
Conſenſus majoris partis vel ſingulorum de communitate quando requiratur. C. 2. R. XXIX. n. 4. & ſeqq. uſque 11.
Conſentire non poteſt quis in probitis jure divino. C. 2. R. XXVII. n. 12.
Conſentire videtur qui tacet: & quomodo? Cap. 2. R. XLIII. n. 2. 3. 4.
Conſiliarii tacentes fiunt rei omnium malorum inde ſequentium. C. 2. R. XLIII. n. 11.
Conſilio dato nullus obligatur, niſi ſit fraudulentum. C. 2. R. LXII. n. 2. 3.
Conſilium fraudulentum non excuſat. Cap. 2. R. LXII. num. 5.
Sine conſilio nihil agendum, ib. n. 3.
Conſulens fraudulenter ad quid teneatur. C. 2. R. LXII. num. 6. 7.
Conſuetudo non extenditur de loco in locum. Cap. 2. R. XXVIII. n. 11.
Contingentia, de ordinario contingentibus fiunt leges. C. 2. R. XLV. n. 4.
Contractus, etiam jurati, qui ſine peccato ſervari non poſſunt, ſunt ipſo jure nulli. C. 1. R. V. n. 7. cæteri contractus illicite facti, de jure valent, ſed reſcindi poſſunt, ib. & C. 2. R. LVIII. n. 7. remiſſive.
Contractus minorum abſque curatore nulliter celebrati, ſubſiſtunt, ſi majores facti per quinquennium non reclament. C. 2. R. XVIII. n. 12.
Contractus civiles prohibiti ſunt ipſo jure nulli, Cap. 2. R. XXXIX. n. 9. ex contractu prohibito nulla eſt translatio Dominii, ib. n. 11.
Contractus ex conventione legem accipiunt. Cap. 2. R. LXXX. n. 2. & ſeqq.
Contrahens cum pupillo ſine tutore obligatur eidem, licet pupillus non illi viciſſim. C. 2. R. XII. n. 8.
Contradictio etiam ſignis & nutu fieri poteſt. Cap. 2. R. LXIII. n. 5.
Contraria allegantem non eſſe audiendum quomodo intelligendum de actore & reo. C. 2. R. XX. n. 8.
Contumacia in delictis auget malitiam. C. 2. R. XLIX. num. 6.
Contumax debet certiorari. Cap. 2. Reg. VIII. n. 15. R. XXXI. num. 9.
Contra contumacem ſemper ſeverius procedendum: C. 2. R. XLIX. n. 6.
Copulativa, v. *Alternativa*.
Correctorium juris quid ſit? C. 2. R. XXVIII. n. 3. 5.
Criminaliter inquiſitus & crimen confeſſus non poteſt excipere quod infamia non præceſſerit. Cap. 2. R. XLIII. num. 8.
Criminales, ſeu Sanguinis cauſas Epiſcopi &c. per alios tractant. C. 2. R. LXVIII. n. 7.
Culpa lata æquiparatur dolo. C. 2. R. XXXVI. n. 5.
Sine culpa nemo puniendus, niſi ſubſit cauſa boni communis. C. 2. R. XXIII. num. 2. 3. R. XLI. num. 2.

D

Damnum quod quis ſua culpa ſentit, non intelligitur ſentire. Cap. 2. Reg. XIX. n. 11. R. LXXXVI. num. 2.
Dare quis poteſt, quod non habet, alieno nomine, non ſuo. Cap. 2. R. LXXIX. n. 6.
Debiti obligatio ſolvitur ſolutione, per quemcunque fiat. C. 2. R. LXXXIII. n. 2.
Debitor non eſt in mora, ſi creditor ſolutionem oblatam non acceptaverit. C. 2. R. XXV. n. 15.
Decimæ novalium primo triennio pertinent ad Parochum. C. 2. R. XIII. n. 4.
Conceduntur eidem, cui conceditur perceptio decimarum indiſtinctim. C. 2. R. LIII. n. 5.
Decimas fraudantes Clerici ſeculares, vel Religioſi, quam pœnam incurrant. C. 2. R. XV. n. 16.
Defenſio eſt juris naturalis. C. 2. R. XX. n. 3.
Defenſio non relatione criminum, ſed innocentia fieri debet. C. 2. R. XXXII. n. 16.
Defenſionibus pluribus, etiam contrariis, uti nullus reus prohibetur, non quidem ſimul, ſed ſucceſſive proponendo. C. 2. R. XX. per tot.
Fallit ſi de mendacio convictus fuerit, ib. n. 10. 11. 12. 13. 14.
Delicta quæ trahi poſſunt in exemplum, in iis punitur factum, licet non ſit perfectum. C. 2. R. XXVII. n. 10.
Debent tenere ſuos authores. Cap. 2. Reg. LXXVI. num. 2.
Delicta non debent manere impunita. C. 2. R. XXX. n. 9. 19. R. LII. n. 14.
Delicta atrociora ſeverius ſunt tractanda. C. 2. R. XLIX. num. 8.
Delictum perſonæ non debet in detrimentum Eccleſiæ redundare. C. 2. R. LXXVI. n. 2. &c.
Dies interpellat pro homine. C. 2. R. XXXI. n. 6.
Difficilia non reputantur inter impoſſibilia. C. 2. R. VI. num. 10.
Dignitas & honor ſunt præmium virtutis. Cap. 2. Reg. LXXXVII. num. 5.
Disjunctiva, v. *Alternativa*.
Diſpenſatus in uno quando cenſeatur etiam diſpenſatus in altero. C. 2. R. XXVIII. n. 13. 14.
Diſpoſitio Specialis derogat generali. C. 2. R. xxxiv. num. 15.
Dolo non caret qui imperio Magiſtratus non paruit. C. 2. R. xxiv. n. 4.
Dolo facit, qui petit quod reſtituere debet. C. 2. R. lix. per tot.
Dolus bonus quis. C. 1. R. V. n. 11.
Dolus & fraus nulli patrocinantur. C. 2. Reg. xxxvi. num. 8.
Dolus & lata culpa æquiparantur. Cap. 2. R. xxxvi. num. 5.
Dolus non præſumitur ſed probari debet. Cap. 2. R. xxxvi. num. 7.
Dolus non præſumitur ubi eſt neceſſitas. C. 2. R. xxiii. num. 3.
Dominium quoties transfertur, tale transfertur quale fuit apud eum qui transfert. Cap. 2. Reg. XLVI. num. 6. 8.
Domo legata, cenſetur etiam legatus hortus cohærens. C. 2. R. xlii. n. 10.
Dona ſeu munera non licet accipere rectoribus Provinciarum. C. 2. R. lxxxviii. n. 4.
Donatio inter Virum & Uxorem non poteſt revocari ab hæredibus, niſi a donante tacite revocata ſit. C. 2. R. xlvi. n. 17.
Quomodo prohibeatur. R. lxxxvii. n. 5. 6.
Donatio ultra 500. ſolidos valet quoad 500. Cap. 2. xxxvii. n. 5.
Donationes, præſertim Principum, pro donatario latiſſime ſunt interpretandæ, & quomodo limitentur. C. 2. R. LVII. n. 9.
Donator poteſt revocare ex cauſa donationem, non vero hæres illius. C. 2. R. xvi. n. 14.

Donare non poteſt adminiſtrator rerum. C. 2. R. LXXXI. num. 4.
Dos. v. *Matrimonium*.
Dotem uxoris defunctæ, nondum ſolutam, petens, dolo facere dicitur. C. 2. R. LIX. n. 6.
Dotem quando teneatur reſtituere defunctæ hæredibus. C. 2. R. LIX. n. 6.
Dotis cauſa eſt favorabilis actori. C. 2. R. IX. n. 10.
Dubia in meliorem partem interpretari debent. C. 1. R. II. per tot.
Dubium ſolet naſci vel ex defectu medii ſcientifici; vel ex obſcuritate rei &c. vel ex æqualitate ſignorum aut rationum. C. 1. R. II. n. 3.
Dubitans an res ſit aliena non poteſt præſcribere. C. 2. R. II. n. 6. 7.
Duo faciunt numerum pluralem. C. 2. R. XL. num. 2. & ſeqq.

E

Eccleſia gaudet jure minoris. C. 2. R. LVI. n. 9.
Eccleſiæ bona non confiſcantur ob delictum Epiſcopi. C. 2. R. LXXVI. n. 3.
Eccleſiæ bona. v. *Alienatio*.
Eccleſiæ non nocet dolus a Prælato commiſſus. C. 2. R. LXXVI. n. 3.
Effectum de jure non ſortiri quid ſit. Cap. 2. R. LII. num. 2.
Electio Eccleſiaſtica non admittit laicum. Cap. 2. R. XXXVII. n. 17.
Electio non poteſt fieri per compromiſſum, vel extraneo admiſſo, vel uno eligentium contradicente. C. 1. R. LVI. num. 6.
Electio nulliter facta repeti poteſt. Cap. 2. Reg. LII. num. 8.
Electio valida non vitiatur per invalidam confirmationem: C. 2. R. XXXVII. n. 8.
Electiones non recipiunt conditionem de futuro. C. 2. R. L. n. 12.
Electio in alternativis cui detur. Vid. *Alternativa*.
Electus non poteſt ſe ingerere adminiſtrationi, etiam ut œconomus, ante confirmationem. C. 2. R. LXXXIV. num. 5.
Emendatio non præſumitur, ſed debet probari. Cap. 2. R. VIII. n. 12.
Emptor fructus ex re empta, pretio nondum ſecuto, perceptos reſtituere debet venditori, etiam abſque ulla interpellatione. C. 2. R. XXV. n. 5.
Rei venditæ, nondum traditæ, periculum & commoda ſuſcipit. C. 2. R. LV. n. 5.
Epileptici removentur a miniſterio altaris. Cap. 2. R. LXXXIII.
Epiſcopi non corrigentes delicta reprehenduntur. C. 2. R. XLIII. n. 10.
Epiſcopis non licet ordinare alienos Diæceſanos ſine licentia ordinarii: nec conſecrare alienas Eccleſias &c. C. 2. R. LXIV. n. 5.
Epiſcopus bis vel ſæpius in anno viſitans, ſemper exigere poteſt procurationem. Cap. 2. Reg. LXXXIII. num. 5.
Epiſcopus locum a ſe ad fidem converſum præſcribit contra Epiſcopum loci, qui illum convertere neglexit. C. 2. R. II. n. 14.
Errantis nullus eſt conſenſus. C. 2. R. XLIII. n. 12.
Error differt ab ignorantia. C. 2. R. XIII. n. 2.
Error grammaticalis vel ſtyli curiæ vitiat reſcriptum. C. 2. R. XXXVII. n. 14.
Exceptio declarat Regulam. Procem. n. 16. firmat Regulam in non exceptis, ibid.
Exceptio quid ſit? C. 2. R. LXIII. n. 2.
Exceptio legitima quæ dicatur. C. 2. R. LX. n. 4. 5.
Exceptio nuda & pura non expedit fieri, & quomodo? C. 2. R. LXIII. n. 10.
Exceptionem objiciens non videtur de intentione adverſarii confiteri. C. 2. R. LXIII. n. 2. 3. &c.
Exceptionibus pluribus uti poteſt reus. Cap. 2. Reg. XX. per tot.
Excommunicatus nec per ſe, nec per procuratorem poteſt agere in judicio. C. 2. R. LXVII. n. 5.
Excommunicationis pœna ſimpliciter prolata intelligitur de excommunicatione majori. C. 2. R. XLIX. num. 5.
Excuſatio, v. *Exceptio legitima*.
Exorbitare a jure quid ſit? Cap. 2. Reg. XXVIII. n. 2. 3. 4.
Quæ a jure exorbitant in conſeqnentiam non ſunt trahenda, ibid. num. 5. & ſeqq. niſi in utilitate publica: favore cultus divini; in privilegiis motu proprio: in neceſſario connexis &c. ibid. n. 12. 13. 14. v. etiam C. 2. R. LXXIV. num. 1. &c. R. LXXVIII. n. 1.
Expedit: non expedit idem eſt ac non licet. C. 2. R. LXIX. n. 5.
Expenſæ litis: quando quis ad eas teneatur. C. 2. R. XIII. num. 18.

F

FActum legitime non debet retractari, licet poſtea eveniat caſus a quo non potuit inchoari, Cap. 2. R. LXXIII. per tot. & n. 9. 10. &c.
Fœminæ ab omnibus officiis remotæ ſunt. Procem. num. 6.
Favorabiliores leges vel diſpoſitiones quænam cenſendæ, C. 2. R. XV. n. 2. & ſeqq. n. 20. & ſeqq.
Favores ſunt ampliandi? & quomodo? Cap. 2. R. XX. per tot.
Non ſunt interpretandi in onus & incommodum illius, cui conceſſi ſunt. C. 2. R. LXI. n. 2. & econtra n. 10.
Feudatarii clerici. v. *Clerici*.
Fidejuſſor pupilli obligatur, etſi pupillus non obligetur. C. 2. R. XLII. n. 16.
Fidejuſſor a Tutore nominatus, ſi præſens non contradicit, conſenſiſſe cenſetur, Cap. 2. Reg. XLIII. num. 3. &c.
Fidejuſſori nocet mora debitoris principalis. Cap. 2. R. XXV. n. 11.
Fidem frangenti, fides non eſt ſervanda. C. 2. R. LXXV. num. 2. 3. &c.
Fides bona & mala in materia præſcriptionis quid ſit. C. 2. R. II. n. 12.
Fides bona non patitur, ut ſemel exactum iterum exigatur. C. 2. R. LXXXIII. n. 2.
Ex fide quod non eſt, peccatum eſt. Cap. 2. R. II. num. 3.
Fides bona Theologica & juridica. Cap. 2. Reg. II. num. 8.
Fides bona ſemper præſumitur donec probetur contrarium. ib. n. 12.
Niſi in ignorantia juris. Cap. 2. Reg. LXXXII. num. 7.
Fides mala quomodo probetur, ibid. num. 13. & C. 2. R. LXXXII. n. 7.
Fides etiam hoſti eſt ſervanda. Cap. 2. Reg. LXXV. num. 10.
Fides eſt inſeparabilis & indiviſibilis. C. 1. R. XXXVII. num. 13.
Fieri multa prohibentur, quæ facta tenent. C. 2. R. V. num. 9.
Filii hæreticorum &c. inhabiles ſunt ad beneficia Eccleſiaſtica. C. 2. R. XXII. n. 7.
Filii reorum læſæ Majeſtatis ſiunt infames &c. C. 2. R. XXII. n. 8.
Filio familias non licet dare mutuam pecuniam, nec quid aliud ut inde pecuniam acquirat. C. 2. R. LXXXIV. n. 7. R. LXXXVIII. n. 4.
Filius repudians hæreditatem paternam poteſt mutare, &c. C. 2. R. XXXIII. n. 3.
Filius familias pro alio poteſt agere in Judicio etiam ſine Patris conſenſu; licet non pro ſe. C. 2. R. LXVIII. num. 8.
Fiſci privilegium ſi concurrat cum privatis. Cap. 2. R. XXIX. n. 15.

Forum

Forum ſortitur quis ratione delicti, contractus &c. C. 2. R. XXVI. n. 8.
Fraus v. *Dolus*.
Fraus legi quomodo fiat, v. *Legi & fraus &c.*
Fundus dotalis non poteſt vendi, C. 2. R. XXXIX. num. 10.
Fura die commiſſi furti ſemper eſt inculpabili mora reſtituendi, C. 2. R. XXV. n. 5.
Furioſus non poteſt contrahere matrimonium, Cap. 2. R. LXXVII. n. 2.

G

GEneralis Conceſſio, v. *Conceſſio*.
Generali diſpoſitioni derogat ſpecialis, Cap. 2. R. XXXIV. n. 15.
Generi per ſpeciem derogatur, Cap. 2. R. XXXIV. num. 8. &c.
Genus & Species quænam dicantur in ſenſu Philoſophico & Juridico? C. 2. R. XXX. num. 18. R. XXXIV. num. 2. 3. 4.
Geometrica æqualitas in juſtitia diſtributiva, Cap. 2. R. XII. num. 5.
Gratia mera & libera non committit vitium in acceptione perſonarum, unam alteri præferendo. C. 2. R. XII. num. 4.
Gratiæ novæ non extingunt veteres, C. 2. R. LXI. nu. 5.
Gratia alicui conceſſa non debet trahi ab aliis in exemplum, C. 2. R. LXXIV. num. 2. 3. R. LXXVIII. num. 1.
Gratiam faciendi ſeu jus aggratiandi habet ſupremus Princeps, C. 2. R. XII. n. 6.
Ob gratiam alicui conceſſum, non eſt in ejus diſpendium retorquendum, C. 2. R. LXI. nu. 2. 3. & econtra n. 10.

H

HÆreditas in Jure honor vocatur, C. 2. R. lxxvII. num. 4.
Hæres debet ſolvere debita defuncti, C. 2. R. XLVI. num. 9.
Hæres videtur eſſe eadem perſona cum defuncto, C. 2. R. XLVI. num. 3.
Hæres tenetur pro legata: condemnatus tenetur ad reſtitutionem fructuum poſt litis conteſtationem, C. 2. R. LX. num. 7.
Hæreticorum filii, v. *Filii*.
Homagium quid ſit, C. 1. R. XI. n. 1. aliud proprie ſeu ſtricte, aliud improprie tale, ib. n. 2. 4.
Pro re ſpirituali non debet præſtari, n. 3. niſi improprie tale, n. 4.
Præſtatur a Clericis propter feuda ſæcularia, nu. 6.
Homicidium ſine animo occidenti ſe commiſiſſe aſſerens debet probare, C. 2. R. XXX. n. 15.
Hæpotheca prior præfertur poſteriori, & quomodo, C. 1. R. LIV. n. 5. 6. 7.

I

JActans ſcientiam vel artem quam non callet, tenetur ad reſtitutionem damni ſecuti, Cap. 2. Reg. XIX. num. 7.
Jejunium, v. *Ægrotus*.
Ignorantis quid ſit? C. 2. R. XIII. n. 2. differt ab errore ibid. alia eſt facti proprii vel alieni, alia juris, n. 3. 4. utraque alia vincibilis, alia invincibilis, nu. 5. vincibilis, quæ in foro interno, & quæ in externo, n. 5. 6. invincibilis alia ſupina ſeu craſſa: alia affectata, nu. 7. alia excuſat pro vitando damno, alia ad acquirendum lucrum, n. 8.
Ignorantia in quibus præſumitur, n. 19. R. XXX. n. 17. R. XLVII. n. 4.
Ignorantia fati alieni non proprii excuſat, num. 9. R. XXX. num. 11. R. XLVII. num. 2. 3. & R. XIV. per tot. Reg. XXXI. num. 6. Reg. LXXXII. num. 4. 5. &c.
Ignorantia juris excuſat quoad damnum vitandum, C. 2. Reg. XIII. num. 15. uti & in militibus: minoribus: rudibus. fœminis: & quomodo! ibid. num. 20. 21. & quando jura non ſunt clara, nu. 22. R. LXXXII. num. 8.
Ignorare cenſetur geſta Anteceſſoris qui in jus alterius ſuccedit, C. 2. R. XIV. n. 4. &c.
Ignorantia eorum, quæ quis ex Officio ſcribere debet, pro craſſa habetur, C. 1. R. X. n. 1.
Ignorantia vere invincibilis excuſat, C. 1. R. X. num. 6. quando & quomodo præſumatur, C. 2. R. XXX. num. 17. R. XLVII. n. 10.
Ignorantiam allegans quando teneatur probare, C. 2. Reg. XLVII. num. 8. & quomodo probetur, ibid. num. 9.
Illegitimus non poteſt eligi, poteſt tamen poſtulari, C. 2. R. LXXXIV. n. 8.
Illicitum in lege, v. *Neceſſitas*.
Illicitum cenſetur quod contra Juris prohibitionem ſit, C. 1. R. V. n. 4.
Immiſcens ſe rei ad ſe non pertinenti non eſt ſine culpa, C. 2. R. XIX. n. 9. niſi (1.) in caſu neceſſitatis; ibid. n. 10. (2.) quando requiſitus alterius negotium agit, n. 11. (3.) vel ſi requiſitus utiliter agat, num. 12. (4.) ſi ſe contra prohibitionem immiſcet, ut alterum ab interitu eruat, n. 14.
Immiſcere ſe rei alienæ dicitur, qui invadit rem alienam & poſſidet, ibid. num. 13. qui exercet actum vi ſtatus ſui prohibitum, num. 4. qui invito Domino negotium aſſumit, num. 5. vel juriſdictionem alterius exercet, n. 6. vel falſo jactans ſcientiam vel artem quam non callet, nu. 7. qui ex ambitione officia Eccleſiaſtica obtinet, num. 8.
Immunitas Eccleſiaſtica, C. 2. R. XVII. n. 5.
Impedimento matrimonii occulto quomodo conjux ſe gerat, C. 2. R. XXIV. n. 6.
Impedimentum debet probari, C. 2. R. XLI. n. 3. impeditus ceſſante impedimento tenetur præſtare debitum, num. 19. ſtante impedimento non cenſetur appellatio deſerta, n. 5. impeditus in variis excuſatur, n. 4. 6. 7. 8. niſi ex propria culpa impedimentum contrahatur, & quomodo, n. 11. 12.
Impedimentum non præſtat quod de jure non ſortitur effectum, C. 2. R. LII.
Impoſſibile quid dicatur? C. 2. R. VI. n. 2. aliud facti ſeu naturæ, aliud juris, ib. n. 4. 5. quod pendet a voluntate Principis & concedi non conſuevit impoſſibile cenſetur, n. 7. uti & quod ſine diſpenſatione Papæ fieri nequit. n. 8.
Impoſſibilium nulla eſt obligatio, C. 2. R. VI. num. 1. 9. impoſſibilis conditio contractui adjecta illum invalidat, num. 12. in teſtamento & matrimonio vero habetur per non adjecta, ibid. niſi ſit contra ſubſtantiam, matrimonii, tunc enim irritat matrimonium, ib. ad impoſſibile ſive facti ſive juris nemo obligatur. nu. 9. difficilia non reputantur inter impoſſibilia, n. 10. C. 2. R. LXVI. n. 4. 8.
Impotentiam mariti aſſerenti uxori quando non credatur, C. 2. R. XLV. n. 6.
Impugnare quod quis niſus eſt non debet ex eo fructum conſequi, C. 2. R. XXXVIII. n. 3.
Imputari non debet ei, per quem non ſtat, ſi non faciat quod fuerat faciendum, Cap. 2. Reg. XLI. per tot.
Induſtria perſonæ ubi requiritur, negotium non poteſt alteri committi, C. 2. R. LXVIII. n. 9.
Infamibus portæ non pateant dignitatum, proœm. n. 3. C. 2. R. LXXXVII. n. 1. &c.
Infamia alia juris, alia facti, ib. n. 2. 3. & quinam dicantur infames, ibib. n. 3.
Infamia ſi publica emendatione aboletur, non impedit dignitates, ib. n. 7.
Infamia etiam dignitate quam habet removendus eſt, ibid. n. 6.

Digitized by Google

Initinm: quod ab initio non ſubſiſtit, tractu temporis non firmatur. C. 2. R. X. n. 7.

Injuria non fit ſcienti & conſentienti. C. 2. R. XXVII. n. 2. copulative eſt intelligendum, ibid.

Cum injuria alterius nun debet quis locupletari. R. XLVIII. n. 2. 12.

Innocens non debet pœna vel damno affici, propter odium alterius. C. 2. R. XII. n. 3. ſatius eſt nocentem impunitum relinquere, quam innocentem damnare. C. 2. R. XXX. n. 9.

Innocentes quomodo aliquando puniantur a Deo. C. 2. R. XXII. n. 9. item a Jure Canonico vel Civili ob bonum commune, &c. ib. n. 10. 11.

Invalidum de jure quid? C. 2. R. LII. n. 2. 3.

Inventarium: qui abſque Inventariu hæreditatem adit, ſibi damnum exinde imminens imputare debet. C. 2. LXXXVI. n. 5.

In re communi potior eſt conditio prohibentis, C. 2. R. LVI. n. 1. 3. &c. quid dicatur res communis, ib. n. 2. fallentias v. 9. & ſeq.

Inſtrumentis noviter tepertis renunciatur per tranſactionem generalem antea factam. C. 2. R. LXXXI. num. 7.

Inſtrumentum falſum in uno cenſetur ex toto falſum. C. 1. R. XXXVII. n. 13.

Interdictum contra Civitatem etiam ſuburbia comprehendit. C. 2. R. XLIX. n. 7.

Interdicti pœna minor eſt quam excommunicationis. C. 2. R. LXXVI. n. 7.

Interpretatio facienda eſt contra eum qui legem aperitus dicere potuit. Cap. 2. R. LVII. num. 1. &c. Eſt facienda, ut res valeat potius, quam pereat, ibidem num. 8.

Invalidum quomodo dicatur firmari *ex nunc*, non *ex tunc*. C. 2. R. XVIII. n. 3.

Ipſo facto, vel ipſo jure quando intelligatur privatio vel punitio. C. 2. R. XLIX. n. 4.

Irregularitas ex homicidio per alium, meo nomine facto, non incurritur. C. 2. R. X. n. 12.

Iter ad Curiam Rumanam arreptum habet vim appellationis. C. 2. R. XXXI. n. 7.

Judæi Die Sabbati non poſſunt conveniri nec convenire in Judicio. C. 2. R. LXI. n. 8.

Judex a Reo legitimus agnitus, non poteſt ut incompetens &c. recuſari. C. 2. R. XXI. n. 9.

Judex delegatus ſententiam, etſi nulliter latam, revocare non poteſt. C. 2. R. LII. n. 12.

Judex inferior non poteſt pœnam remittere ex reſpectu perſonarum. C. 2. R. XII. n. 6. niſi in caſibus jure expreſſis, ib. n. 7. & R. XLIX. n. 2.

Judex non poteſt procedere niſi imploratus & judicialiter informatus. C. 2. R. XXXI. n. 13.

Judex qui poteſt juramentum in litem deferre, poteſt etiam juramento taxationem addere. C. 2. R. LIII. num. 6.

Judex, non ſervato juris ordine procedens in tortura, tenetur actione injuriarum perpetua, & datur contra eum appellatio. C. 1. R. VI. n. 12.

Judex (uti & quivis Superior) in dubio præſumitur juſta jubere. C. 2. R. XXIV. n. 4.

a Judice quæ fiunt, ſi non ſpectant ad ejus officinm, non ſubſiſtunt. C. 2. R. XXVI. per tot.

a Judice, etiam illegitimo (niſi notorie tali) citatus, comparere debet. C. 2. R. LX. n. 6.

Judici, extra territorium, vel ſupra Juriſdictionem ſuam jus dicenti, impune non paretur. C. 2. R. LX. n. 6. quomodo procedat. C. 2. R. LX. n. 6.

Judicis mandato quod quis facit, dulo facere non videtur. Cap. 2. Reg. XXIV. per tot.

Niſi præcipiatur aliquid contra jus divinum, vel humanum, ib. n. 6. 7. vel oon pertinens ad officium judicis, n. 8.

Quod non ſolum de judice, ſed & de Principe, & quovis ſuperiore, domino, ac parentibus intelligitur, ib. n. 2.

Judici pecuniam dans ut ferat injuſtam ſententiam eam repetere non poteſt. C. 2. R. LXV. n. 3.

Judicis Officium quid ſit. C. 2. R. XXVI. n. 2.

Quando dicatur agere nulliter, ib. n. 3. 4. etiam Judex ſupremus, n. 5. in dubio eſt præſumptio pro Judicis competentia, n. 7.

Judicium quomodo ſumatur in lato ſenſu. C. 2. R. XII. num. 2.

Juramentum contra bonos mores præſtitum oon obligat. C. 1. R. V. n. 7. C. 2. R. XXI. n. 2. R. LVIII. per tot. R. LXIX. n. 3.

Quod vero non eſt contra bonos mores omnes obligat. C. 2. R. LVIII. n. 6.

Juramentum oon eſt vinculum iniquitatis. C. 2. R. LVIII. num. 2.

Non obligat io promiſſo, ſi alter fidem ſeu conditionem non ſervet. C. 2. R. LXXV. n. 6.

Juramentum Suppletorium quando admittatur: remiſſive. C. 2. R. XI. n. 7.

Jura ex iis quæ ordinarie, vel frequenter fiunt, conduntur. C. 1. R. VI. n. 4.

Jura juribus ſunt concordanda. C. 2. R. J. n. 19.

Jura ptomptiora ſunt ad abſolvendum, quam condemnandum. C. 1. R. II. n. 14. C. 2. R. XI. nu. 1. 8. R. XXX. num. 4. 6.

Jura in quo ſenſu dicantur obſcura. Cap. 2. Reg. XI. num. 4. 5.

Jura & natura nihil faciunt fruſtra. Cap. 2. Reg. XXXI. oum. 4.

Contra jura qui mercatur bonam fidem non præſumitur habere. C. 2. R. LXXII. n. 3.

Contra jura mercari quid ſit? ib. n. 2.

Jure poſſumus id, quod licite poſſumus. Cap. 2. Reg. I. num. 25.

Jute prohibentur quod contra bonos mores eſt. C. 2. R. LVIII. oum. 2.

Juris nemo plus poteſt in alium transferre quam ſibi competit. C. 2. R. LXXIX. n. 1. &c.

Jus civile correctum a Jure Canonico io materia præſcriptionis. C. 2. R. II. n. 10.

Jus alterius aliud univerſale, aliud particulare. Cap. 2. R. XIV. num. 2.

Jus alterius quæſitum per oullas gratias tollitur. C. 2. R. XV. num. 26.

Jus defuncti adhæret hæredi. Cap. 2. Reg. xlvi. num. 12.

Jus quud quis in alterum ſtatuit eo ipſe uti debet. C. 2. R. xxxviii. n. 3. R. lxi. n. 11.

Quæ contra jus fiunt, pro infectis haberi debent. C. 2. R. lxiv.

Jus patronatus & Jus præſentandi, &c. C. 2. R. xxviiii. n. 7. R. xxix. n. 14.

Jus vigilantibus ſcriptum eſt. C. 2. R. lxxxvi. n. 3.

Juſtitia commutativa ac diſtributiva nun reſpicit acceptionem perſonarum, ſed merita cauſæ, Cap. 2. Reg. xii. num. 2. 5. ac æqualitatem Arithmeticam vel geometricam, ibid. nec Juſtitia viodicativa, ibid. num. 6.

L

Lacticinia io quadrageſima quomodo prohibita? C. 2. R. xxxix. n. 6.

Latenter idem eſt ac clam. C. 1. R. V. n. 2.

Latenter, aut per vim, vel illicite introductum non ſubſiſtit. C. 1. R. V. per tot.

Latrunculator licet poſſit latrones morte punire, de re pecuniaria tamen judicare non poteſt. C. 2. R. LIII. num. 10.

Legata profana quando valeant, in teſtamento minus ſolemni. C. 2. R. xlii. n. 10. 15.

Legata pia in teſtamento invalido valent. C. 2. R. xlii. num. 12. 15.

Legata invalida ob incapacitatem Legatarii tractu temporis non convaleſcunt, etſi remoto impedimento. C. 2. R. xviii. n. 6.

Legatarius onus legato annexum recuſans indignus eſt legato. C. 2. R. LV. n. 10.

Lega-

Legatarius ſtatim poſt mortem legantis fit Dominus rei legatæ, C. 2. R. LX. n. 7.
Legati Apoſtolici commiſſio generalis non ſe extendit ad cauſas fidei, nec ad tranſlationem, vel nnionem Epiſcopatnum, C. 2. R. LXXXI. n. 5.
Legatum Reipublicæ relictum, ad opus lege prohibitum, quomodo teneat, C. 2. R. VI. n. 14.
Legatum pro certa die factum, ſingulis annis eo die peti poteſt. C. 2. R. LXXXIII. n. 4.
Legatum uni factum, poſtea alteri relictum cenſetur tacite revocarum, etſi alter ſit incapax, C. 2. R. LII. num. 11.
In legaos quando electio ſit penes hæredem vel Legatarium. C. 2. R. LVII. n. 11.
Legem dicere quid intelligatur? Cap. 2. Reg. LVII. num. 2.
Contra legem prohibentem facta quando annullentur? C. 2. R. LXIV. n. 9.
Cootra legem prohibentem, vel irritantem, vel præſcribentem formam actus, quomodo quid fiat, ibid. n. 2. 3. 4.
Leges Civiles, SS. Canonibus contrariæ, ſunt oullæ. C. 2. R. LXXVI. n. 4.
Leges pœnales cenſentur odioſæ, Cap. 2. Reg. XV. num. 10.
Legi fraus fieri poteſt quadrupliciter, 1. de re ad rem, 2. de perſona ad perſonam, 3. de contractu ad contractum alium, 4. de contractu ad contractum eundem ſed alio modo, Cap. 2. Reg. LXXXIII. num. 4. 5. 6. 7.
Aliud eſt facere in fraudem legis, aliud contra legem. C. 2. R. LXXXVIII. n. 3.
Legis finis & ratio eſt anima ejuſdem. C. 2. R. I. n. 19. R. LXXXVIII. n. 8.
Legis verba non oude ſumenda, ſed intenđo &c. C. 2. R. LXXXVIII. n. 8.
Lenocinii reus maritus punitur. Cap. 2. Reg. LXV. num. 10.
Lex & natura horrent inutiles Ambages, C. 2. R. LIX. num. 2.
Libertatis cauſa eſt favorabilis Actori, Cap. 2. R. XI. num. 10.
Licere: cui licet quod plus eſt, licet etiam quod eſt minus, C. 2. R. LIII. n. 2. &c.
Non licet per alium, nec pro alio, facere, quod per ſe, vel pro ſe non licet, C. 2. Reg. LXVII. num. 2. 3.
Loca exempla noo veniunt nomine Territorii in odioſis, bene vero in favorabilibus, C. 2. R. XV. n. 19.
Loca Sacra, C. 1. R. VII. n. 12.
Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria & jactura, C. 2. R. XLVIII. n. 4.

M

MAchabæi in Sabbato pugnantes excuſantur, C. 1 R. IV. n. 6.
Majeſtatis læſæ crimen etiam filios reorum facit infames, &c. C. 2. R. XXII. n. 8.
Majora quando valeant, v. *Conſenſus*.
Majore præſente minor privilegio non utitur, C. 2. R. VII. num. 8.
Mala non ſunt facienda, ut eveniant bona. C. 1. R. III. num. 1. 7.
In malis promiſſis fides non eſt ſervanda, v. *Promiſſum*.
Malus ſemel, ſemper præſumitur malus, procem. n. 4. C. 2. R. VIII. n. 1. 5. & ſeqq. in eodem genere delicti, num. 7.
De præſenti, non vero retro, n. 10.
Niſi ſe emendaverit, n. 9.
Mandatarius, v. *Procurator &c. alius*.
Mandati forma ſemper eſt obſervanda. C. 2. R. LIII. num. 13.
Mandato generali oon includuntur ea, quæ ſpeciale mandatum exigunt. C. 2. R. XXXV. n. 13.
Mandatum, v. *Judicis mandato &c.*
Mandatum debet eſſe ſine mercede, C. 2. R. LV. num. 18.
Marito circa dotem majus jus competit quam hæredi illius, Cap. 2. Reg. XLVI. num. 15. Reg. LV. num. 19.
Martyribus, licet conſentientibus in tormenta & mortem, infertur injnria, C. 2. R. XXVII. n. 11.
Materia tranſiens in materiatam cenſetur aſſumere aliam ſpeciem. C. 2. R. LXXX. n. 5.
Matrimonii cauſa eſt favorabilis Actori, C. 2. R. XI. num. 10.
Matrimonio nullo, nulla etiam ex eo jura ſequentia. C. 2. R. XXXIX. n. 8.
De Matrimonio cognoſcens etiam de Dote cognoſcit. C. 2. R. XLII. n. 7.
Matrimonio quoad thorum ſolnto manet Dos apud partem innocentem. C. 2. R. XLII. n. 14.
Matrimonium ratum nulliter initum præſtat impedimentum. C. 2. R. LII. n. 9.
Matrimonium cum impedimento impediente tantum initum, licet illicitum, validum eſt, C. 2. R. LXIV. num. 4. 2.
Matrimonium furor, aut affinitas ſuperveniens non dirimit. C. 2. R. LXXIII. n. 2.
Medico imputari debet quod per imperitiam commiſit. C. 2. R. XIX. n. 7. R. LXII. n. 8.
Mendax convictus de Mendacio non amplius anditur. C. 2. R. XX. n. 12.
Meretrici data ob uſum corporis repeti non poſſunt, C. 2. R. LXV. n. 4. promiſſa vero eidem ſervanda non ſunt, R. LXIX. n. 9. 10.
Metus gravis: non ab extrinſeco, ſed intrinſeco, vel juſte incuſſus &c. non excuſat. Cap. 1. Reg. V. num. 3. 10.
Minor pars quando cenſeatur ineſſe majori. C. 2. R. XXX. n. 7. 8. & ſeqq.
Minor contractus, v. *Contractus*.
Minor dicitur tam qui 14. quam qui 25. annis minor eſt, C. 2. R. LVII. n. 4.
A minoribns facta ſine tntore valida ſunt, ſi in eorum commoda cedunt, Cap. 2. Reg. LXI. nnm. 3.
Miſericordia quando præponenda rigori. C. 1. R. II. n. 6. & ſeqq.
Miſſa olim non niſi ſaltem coram 2. præſentibus poterat celebrari. C. 2. R. XL. n. 9.
Mora quid ſit? alia ex perſona, ſen regularis: alia ex re, ſeu irregularis, C. 2. R. XXV. n. 2. 3. 4.
Mora ſua cuilibet eſt nociva. Cap. 2. Reg. XXV. per tot.
Mora qnomodo purgetur? Cap. 2. Reg. XXX. num. 14. 15.
In mora culpabili non eſt, qui habet legitimam excuſationem. Cap. 2. Reg. LX. num. 1. &c. nnm. 8.
Mora non eſt, ubi culpa non eſt, Cap. 2. Reg. LX. num. 3.
Moroſus culpabiliter tenetur ad æſtimationem rei caſu pereuntis. C. 2. R. XXV. nu. 7. ad compenſandos fructus, n. 8. ad intereſſe, n. 9. ad pœnam contractui adjectam. num. 10.
Mors omnia jura ſolvit, quomodo intelligendum? C. 2. R. XLVI. n. 13.
Mulier metu mortis Monaſterium ingreſſa non cenſetur tacite profeſſa, quamdiu metus cauſa durat. C. 2. R. XLV. n. 8.
Munera, v. *Dona*.
Mutare conſilium non poteſt quis in alterius prejudicium, C. 2. R. XXXIII. n. 1. 2. 3.

N

NAtura & jura nihil faciunt fruſtra. C. 2. R. XXXI. num. 4.
Neceſſitas facit licitum quod non eſt licitum in lege, quomodo intelligendum? C. 2. R. IV. per tot. C. 2. R. XIX. num. 10.
Neceſſitas non habet legem. C. 1. R. IV. n. 6.
Neceſſitas tollit præſumptionem doli. C. 2. R. XXIII. num. 3.
  Propter neceſſitatem conceſſa non debent trahi in exemplum, C. 2. R. LXXVIII. n. 1. &c. ceſſante neceſſitate iterum ceſſant, ib. n. 2.
Negare factum verum quando quis poſſit. C. 2. R. LXIII. num. 5.
Negligens ſibi imputare debet quod neglexit. C. 2. R. LXXXVI. n. 3.
Negotio ad ſe non pertinenti ſe immiſcens, v. *Immiſcens*.
Nobiles fiunt Profeſſores docendo 20. annis. C. 2. R. XLI. num. 5.
Nobiles, & illuſtres non per ſe, ſed per Procuratores in judicio litigent. C. 2. R. LXVIII. n. 6.
Nocere: quod nemini nocet, & ſibi prodeſt, nulli prohibetur. C. 2. R. LVI. n. 8.
Nomina & verba quomodo intelligenda. Cap. 2. R. LXXXVIII. n. 9.
Nos, cur Principes & Prælati ſe ſcribant? C. 2. R. XL. num. 11.
Nulla, ſunt alia Ipſo Jure, alia annullanda. C. 2. R. XVIII. num. 2.
Nullum de jure non præſtat impedimentum. C. 2. R. LII. num. 2.
Numerus pluralis conſiſtit in duobus, niſi plura expreſſe requirantur. C. 2. R. XL. n. 3. 4. 5.
Nummi non veniunt ſub nomine Auri vel Argenti. C. 2. R. LXXX. n. 4.

O

OBedientia quibus ſervanda. Cap. 2. Reg. XXIII. num. 3. 4.
Obligatio in qua dies non ponitur, præſenti die debetur, C. 2. R. XXV. n. 3.
Obſcurum quid ſit? C. 2. R. XXX. n. 2.
  In obſcuris minimum eſt ſequendum. Cap. 1. R. XXX. num. 3. 4. 5. R. XLV. num. 2. R. LVII. num. 3.
  In obſcuris quod veriſimilius vel quod plerumque fieri conſuevit eſt ſequendum. C. 2. R. XLV. n. 3. Ordo procedendi in obſcuris, ib. n. 5.
  Interpretatio quomodo facienda contra proferentem vel ſtatuentem obſcura. C. 2. R. LVIII. num. 1. &c.
  Obſcura depoſitio teſtis contra producentem eſt interpretanda. ib. n. 6.
Obſtetrix an & quando delinquat præbendo vel ſuadendo medicinam. C. 2. R. LXXII. n. 7.
Odia reſtringenda, quando & quomodo? C. 2. R. XV. num. 6. 7.
Odioſæ quænam dicantur leges, & diſpoſitiones. ibid. n. 10. &c. R. XXVIII. n. 5.
Odio alterius nemo debet prægravari. vid. *Innocens*.
  In odium alicujus inductum, non eſt in ejus commodum convertendum; & quomodo? C. 2. R. LXI. num. 10.
Offendens in uno factus eſt omnium reus, quomodo intelligendum. C. 1. R. IX. n. 1. 2. 4.
Officium alteri præſtitum non debet ei eſſe damnoſum. C. 2. R. XIX. n. 11.
Omnes quod tangit debet ab omnibus approbari, quomodo? C. 2. R. XXIX. n. 2. 3. &c.
Omnia qui dicit, nihil excipit. Cap. 2. Reg. LXXXI. num. 6.
Omnis res per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur, Cap. 1. Regul. I. num. 1. & ſeqq.
Onus qui ſentit &c. v. *Qui ſentit*.
Onus quid dicatur. C. 2. R. LV. n. 3.
  In onere ſuccedere debet, qui ſubſtitutus in honore. C. 2. R. LXXVII. n. 2. &c.
Onus adhærens perſonæ non transfertur in ſucceſſorem. ibid. num. 7.
Optio in alternativis cui detur. vid. *Alternativa*.
Ordinatus ab alieno Epiſcopo poteſt miniſtrare in Ordine, ſi proprius Epiſcopus ratam habeat ordinationem. C. 2. R. IX. n. 6.
Ordo invalide collatus debet iterari. Cap. 2. Reg. LII. num. 5.

P

PActa ſervanda ſunt. C. 2. Reg. LXXXV. num. 2. &c.
Pæna debet eſſe juxta menſuram delicti. C. 2. R. XII. n. 6. debet ſuum tenere authorem. R. XXII. n. 4. eſt noxæ vindicta: & ubi nulla culpa eſt, ibi nec eſt pœna. R. XXIII. n. 2. in pænis benignior eſt interpretatio facienda. R. XXX. n. 10. R. XLIX. per tot. vid. etiam *Leges pænales*.
  In pænam alicujus introductum non debet in ejus commodum converti: & quomodo? C. 2. R. LXI. num. 10.
  Pœna pro delicto ſemel exacta, alia exigi non poteſt. C. 2. R. LXXXIII. n. 3.
Pænitentes digni ſunt venia; Cap. 2. Reg. XXXVIII. num. 8.
Pallii uſus & privilegium. C. 2. R. VII. n. 7.
Papa in quovis jure Eccleſiaſtico diſpenſare poteſt. C. 2. R. I. n. 10. 24. Si quid indefinite ſtatuit ordinarie pro utroque ſoro intelligendnm venit, ib. n. 25. Non cenſetur derogare conſuetudini & ſtatutis locorum niſi exprimat. C. 2. R. XLVII. n. 7.
Parochus percipit fructus Sepulturæ a ſuis Parochianis etiam alibi ſepultis. C. 2. R. LV. n. 6.
  Non percipiens proventus ſibi debitos, non tenetur ad onera ſibi injuncta. Cap. 2. Reg. LVI. num. 16.
Par in parem non habet Imperium: quomodo intelligendum? C. 2. R. XVI. n. 7.
Pars continetur in toto. Cap. 2. Reg. LXXX. numer. 1. &c.
Paſtor non excuſatur ſi lupus oves comedit & paſtor neſcit. C. 1. R. X. per tot.
Paſtoris nomine quinam veniant? C. 1. R. X. n. 1.
Paſtoris obligatio graviſſima. C. 1. R. X. n. 2. 3. modus utilis corrigendi ſubditos. ib. n. 5. ignorantia invincibili excuſatur: prout & ſi ſua facit, & Ovis perit, n. 6. 7. v. *Prælati Eccleſiaſtici &c.*
Pater filiam in adulterio comprehenſam quomodo poſſit occidere. C. 2. R. XXVIII. num. 10. Reg. LIII. num. 4.
  Ob nimiam inopiam poteſt vendere filium vel filiam. C. 2. R. LXXVIII. n. 4.
Patronatus jus: varia de eo. C. 2. R. XXVIII. n. 7. R. XXXIII. n. 4. R. LXXIII. n. 5.
Patronus Eccleſiæ quænam habeat prærogativa honoris, & quæ onera. C. 2. R. LXXVII. n. 5.
Patronus impeditus præſentare privatur jure præſentandi. C. 2. R. XLI. n. 14.
Patronus Laicus quadrimeſtre: Eccleſiaſticus ſemeſtre habet ad præſentandum. C. 2. R. LXXIX. n. 5.
Patronus, v. *Beneficium patronatum*.
Peccata in foro externo ſæpe relinquuntur impunita: C. 2. R. V. n. 3. 5.
Peccati venia non datur niſi pœnitenti. Cap. 2. Reg. V. num. 1. 3. 4.
Peccatum mortale qui unum non timet nec aliud timet, C. 1. R. IX. n. 2. unum committens pœnam damni æque incurrit ac ſi omnia peccata mortalia commiſiſſet, ib. n. 3. 4. non vero pœnam ſenſus, ib. n. 5.
Peccatum non dimittitur niſi reſtituatur ablatum. C. 2. R. IV. per tot.

Pecunia

Digitized by Google

Pecunia non venit ſub nomine Auri vel Argenti, C. 2. R. LXXX. n. 4.
Perjurus ſemel, ſemper præſumitur talis, nec ad jurandum admittitur, niſi contra ſeipſum, C. 2. R. VIII. num. 16.
Perſonarum acceptatio, v. *Acceptio*.
Perſuaſio doloſa plus eſt quam violenta coactio, C. 2. R. XXVII. n. 8.
Petere: qui petit quod reſtituere debet, dolo facit, C. 2. R. LIX. per tot.
Placere: quod ſemel placuit amplius diſplicere non poteſt, vid. verbo *quod ſemel &c.*
Plerumque quid ſignificet, C. 2. R. XLV. n. 1.
Pluralis locutio duorum numero eſt contenta, C. 2. R. XL. per tot.
Plus & minus quomodo ſumatur, C. 2. R. XXXV. n. 3. R. LIII. n. 2.
Plus ſemper in ſe continet quod eſt minus, C. 2. R. XXXV. n. 3. R. LXXX. n. 1.
Pontificum anni computantur a die Coronationis, non electionis, C. 2. R. LXXXVIII. n. 10.
Poſſeſſio quid ſit? C. 2. R. III. num. 2. naturalis vel corporalis, ſeu facti tantum, ib. n. 3. civilis ſeu juris tantum, n. 4. naturalis & civilis ſimul, n. 5. 8. Civiliſſima, num. 6.
Quod poſſeſſio in rebus incorporalibus, C. 2. R. III. n. 7. 10. 11.
Poſſeſſio licet nudo animo acquiri non poſſit, tamen ſolo animo retineri valet, C. 2. R. III. n. 8. 11.
Poſſeſſor malæ fidei ullo tempore non præſcribit, C. 2. R. I. n. 27. R. II. n. 3. & ſeqq. R. LXXXIII. n. 4.
Pro Poſſeſſore habetur, qui dolo deſiit poſſidere, C. 2. R. XXXVI. n. 2. 8.
Poſſidentis conditio in pari cauſa potior eſt, C. 2. R. XI. n. 12. R. XXX. n. 11. R. LXV. n. 2. 5. 6.
Præbenda integra cui conceditur, non poteſt dimidia conferri, etiam volenti, C. 1. R. III. n. 13.
Præceptum ex timore ſervili, aut reſpectu humano ſervans, nihil meretur, C. 2. R. VIII. n. 6.
Prædio vendito, venditur etiam aquæ ductus ei inexiſtens, C. 2. R. XLII. n. 9.
Prælati Eccleſiaſtici repudiando hæreditatem, vel Legatum, cum damno Eccleſiæ, tenentur ad reſtitutionem, C. 2. R. LXI. n. 9. LXXVI. n. 4.
Prælatus poteſt cauſam Eccleſiæ meliorare, non vero deteriorare, C. 2. R. LXXVI. n. 2.
Niſi cum conſenſu Capituli: vel per delictum omiſſionis, ib. n. 5. 6.
Propter Prælati Delictum monaſterium Interdicto ſubjicitur, ib. n. 7.
Præſcriptio ſine poſſeſſione non procedit, C. 2. R. I. n. 13. R. III. per tot.
Ad præſcriptionem quomodo requiratur bona fides, C. 2. R. II. per tot.
Præſcriptionem firmat temporis lapſus, C. 2. R. XVIII. num. 14.
Præſcriptio triennalis Beneficii, C. 2. R. I. num. 21. 22. 23. 27.
Præſentandi Jus. C. 2. R. XXVIII. n. 7.
Præſumptio juris tantum, C. 2. R. VIII. n. 2.
Juris & de Jure, n. 3. Hominis, n. 4.
Præſumptio hominis alia violenta, alia non violenta, num. 4.
Precarium non tranſit ad hæredem illius qui precarium rogat, C. 1. R. XLVI. n. 16.
Princeps ſupremus poteſt facere gratiam contra jura, C. 2. R. XII. n. 6.
Principem non decet eſſe inconſtantem in ſuis promiſſis, C. 2. R. XVI. n. 5.
Principale quid dicatur, & quid acceſſorium, C. 2. R. XLII. num. 2.
Prior tempore potior jure, quomodo intelligendum? C. 2. R. LIV. n. 2. 3. 4.
Privilegia antiqua per nova non tolluntur, ſed augentur, C. 2. R. LXI. n. 5.
Privilegia ex quibus cauſis per ſe ceſſent, C. 2. R. XVI. n. 8. 9.
Privilegia non ex tempore æſtimantur, ſed ex cauſa, Cap. 2. Reg. LIV. num. 10.
Privilegium aliud reale, aliud perſonale, C. 2. R. VII. n. 2. 3.
Aliud perſonale communiter, aliud mere perſonale, n. 3. 10.
Perſonale ſequitur perſonam & cum ea extinguitur, C. 2. R. VII. n. 1. 4. 5. 6. R. XLVI. n. 18.
Privilegium reſtrictum, C. 2. R. VII. n. 7. 8.
Privilegium debet interpretari, ut nullum, vel minus præjudicium afferat tertio, C. 2. R. XLVIII. n. 13.
Privilegium abuſu, delicto &c. amittitur, C. 2. R. VII. num. 9.
Privilegium reſtitutionis in integrum, & S. C. Vellejani &c. tranſit ad hæredes, C. 2. R. VII. n. 10.
De privilegiis remiſſive, C. 2. R. VII. n. 11.
In privilegiis corruente principali corruunt acceſſoria, C. 2. R. XLII. n. 8.
Privilegium contra jus eſt ſtricte interpretandum, C. 2 R. XV. n. 12.
Privilegium ſuo ſubdito conceſſum non decet Principem revocare ſine cauſa, C. 2. R. XVI. n. 3. 5. 6. nec alieno ſubdito: præſertim ſi privilegium non ſit mere gratuitum, ib. n. 4. 7.
Privilegium de jure competens a nullo, nec a Judice, poteſt auferri, C. 2. R. XVII. n. 2.
Niſi a ſupremo legislatore ob gravem cauſam ib. n. 3.
Probatio in judiciis debet eſſet concludens, C. 2. R. XLV. num. 9.
Incumbit aſſerenti, C. 2. R. LVII. n. 3.
Procurator indebitum ſolvens, ſibi imputet, C. 2. R. LXXXVI. n. 5.
Procurator, re adhuc integra, poteſt mutari, C. 2. R. XXXIII.
Procurator, per inſtitutionem alterius tacite cenſetur revocatus, C. 2. R. LII. n. 10.
Procuratoris officium de jure non reputatur honorificum, C. 2. R. LXXXVII. n. 8.
Procuratoris uſus per quam neceſſarius eſt, Cap. 2. Reg. LXVIII. n. 3. v. etiam verbo *Alius*.
Prodeſſe: quod alicui prodeſt, & alteri non nocet, non prohibetur, Cap. 2. Reg. LVI. n. 8.
Profeſſio, v. *Religioſa*.
Profeſſores fiunt Nobiles docendo 20. annis, C. 2. R. LXI. num. 5.
Prohibitio: ſi quid prohibetur prohibentur omnia ſequentia ex illo, non vero media ad illud, C. 2. R. XXXIX num. 2.
Multa prohibentur fieri, quæ facta tenent, ib. n. 3.
Quod una via prohibetur alicui ad id non debet alia via admitti, C. 2. R. LXXXIV. n. 1.
Prohibere quis dicatur, Cap. 2. Reg. LVI. n. 2.
Prohiberi poteſt aliquid abſolute, vel quoad modum, C. 2. R. LXXXIV. n. 2.
Prohibita de jure in favorem tertii ſervanda ſunt, ſi juramento firmentur, C. 2. R. LVIII. n. 4.
Promiſſa ſervare humano commercio omnino congruum eſt, C. I. R. XXI. n. 7.
In malis promiſſis fides non eſt ſervanda: & quænam mala promiſſa dicantur, C. 2. R. LXIX. n. 2. &c.
Promiſſum etiam juratum, non obligat, ſi pars altera fidem, ſeu conditionem, non ſervet, C. 2. R. LXXV. num. 6.
Pupillus contrahens ſine authoritate tutoris cum majori non obligatur, C. 2. R. XII. nu. 8. Reg. LXXV. num. 12.
Non poteſt adire ſine tutore hæreditatem etiam pinguem, C. 2. R. LXI. n. 6.
Cum pupillo contrahens ex ignorantia facti, quomodo excuſetur, C. 2. R. LXXXII. n. 5.

Q

QUæſtiones ſumuntur pro Tortura, C. 1. R. VI. num. 1.
Qui ſentit onus, ſentire debet commodum, & econtra, C. 2. R. LV. n. 1. 2. &c.
Hujus regulæ fallentias vid. ibid. num. 17. & ſeq. R. LXXVII. n. 1. &c.
Quod non licet alicui ſuo nomine, nec alieno licebit, C. 2. R. LXVII. per tot.
Quod ſemel placuit amplius diſplicere non poteſt, C. 2. R. XXI.
1. Si non ſit contra jus vel animam, ibid. n. 2. ſi libere & ſcienter & 3. ſi externe placuit, ib. n. 3. 4. 4. ſi alterius interſit in ſemel placito manere, ib. num. 5.
Fallit autem 1. in mutuo conſenſu, n. 15. 2. ſuperveniente cauſa prius incognita, n. 16. 3. in iis in quibus licet de jure pœnitere, &c. n. 17. uſque 22.

R

RApiens virginem volentem & conſentientem raptum verum non committit, C. 2. R. XXVII. num. 8.
Ratio legis eſt anima legis, C. 2. R. XV. n. 23.
Ratio, ubi eſt ſimilis vel major, facit extenſionem conceſſionis, C. 2. R. LXXVIII. n. 5.
Ratihabitio, ſeu ratum habere quid ſit? Cap. 2. R. IX. num. 2.
Retrotrahitur & mandato comparatur, C. 2. R. IX. n. 2. 4. R. X. n. 2. 3. 4. &c. R. XVIII. nu. 3.
Eſt alia proprie talis, ſeu juridica, & alia ſimplex, C. 2. R. IX. n. 3. R. X. n. 3.
Ratihabere quis non poteſt quod ſuo nomine eſt geſtum, C. 2. R. IX. n. 4. 5.
Receptores furum quare puniantur, Cap. 2. Reg. IX. num, 11.
Regula juris quid ſit, procem. n. 2. 6.
Regulæ, aliæ juris civilis, aliæ Canonici, ib. n. 7.
Aliæ Anthenticæ, aliæ Brocardicæ ſeu Doctrinales, n. 9. 10.
Authenticæ habent vim juris, n. 11. 12.
Nulla regula ſine exceptione, n. 12. 16.
Regula juris ſcire & applicare maxima eſt, utilitas procem. n. 13. 14. &c.
Regulæ ſtandum donec contrarium probetur, ib. num. 13.
Regulam habens pro ſe dicitur ſolvere jus certum, num. 13.
Ratio ſumpta ex regula fortiſſima eſt. ib.
A regulis in dubio non eſt recedendum, ibid.
Regula Cancellariæ de triennali poſſeſſione beneficii Eccleſiaſtici, C. 2. R. I. n. 13. 19. 20. 21. 22.
Religionem intrare cogentes quinam excommunicentur, C. 2. R. XV. n. 15.
Renunciare quilibet poteſt juri & favori ſuo, C. 2. R. LVIII. n. 5.
Repeti non poteſt datum & acceptum ob turpem cauſam, bene vero id quod quis dedit ne alter turpe quid committat, C. 2. R. LXV. n. 3. 4. 5.
Religioſa profeſſio abinitio invalida per quinquennium firmatur: non tractu temporis, ſed quia profeſſus eam præſumitur ſub hoc tempore ratificaſſe, Cap. 2. R. XVIII. n. 11.
Res communis, v. *In re communi*.
Res ſacræ, quæ C. 2. R. VII. n. 7.
Semel Deo dicatæ ad uſus profanos transferri non debent, C. 2. R. LI. n. 2.
Niſi in neceſſitate Eccleſiæ, vel pauperum, aut captivorum, ib. n. 7. 8.
Reſpectus perſonarum v. *Acceptio*.
Reſtitutionis verbo venit omnis utilitas actoris, Cap. 2. R. IV. n. 3. ſi reddi poteſt & non redditur, non agitur pœnitentia ſed fingitur, ib. n. 2.
Reſtitutio ab hæredibus facta an & quando juvet defunctum, ib. n. 6. 7. 8.
A reſtitutione excuſantes cauſæ, ib. n. 10.
Reſtitutionis in integrum privilegium tranſit ad hæredes, C. 2. R. VII. n. 10.
Reſtitutio in integrum minori conceſſum, C. 2. R. XVII. num. 5.
Retractari non debet factum legitime &c. v. *Factum*.
Reus quis dicatur, C. 2. R. XI. n. 3.
Rei favorabiliores habentur quam actores, C. 2. R. XI. n. 1. 6. 7. 8. R. XXXII. nu. 3. 10. &c.
Reus poteſt uti pluribus exceptionibus, C. 2. R. XX. per tot.
Reus appellans fit actor, C. 2. R. XX. n. 9.
Reus ſi judicem ſemel agnovit ut incompetentem recuſare non poteſt, C. 2. R. XXI. n. 9.
Reus gaudet multis a jure, quibus actor non gaudet, C. 2. R. XXXII. n. 10. 11. 12. 13.
Reus quomodo poſſit negare factum, quod videt actorem probare non poſſe? C. 2. R. LXIII. n. 6. 7. 9.
Rigor quando adhibendus, C. 2. R. II. n. 7.

S

SAcræ perſonæ quæ dicantur, C. 2. R. VII. nu. 2. Res ſacræ ſunt Sacramenta: vaſa ſacrata: paramenta, ac bona Eccleſiæ, C. 1. R. VII. n. 3. 7. v. *Res ſacræ*.
Loca ſacra quæ? n. 4.
Sacramenta non recipiunt conditionem de futuro, C. 2. R. L. n. 12.
Sacrilegium quomodo committatur vel non in perſonas, res, bona, & loca ſacra? C. 1. R. VII. n. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.
Sacrilegium reputatur quidquid in ſacratis Deo rebus & perſonis injuſte agitur, C. 1. R. VII.
Scandali vitandi cauſa non eſt omittenda veritas: nec venialiter peccandum, C. 1. R. III. per tot.
Scandalum puſillorum magis cavendum quam phariſaicum, C. 1. R. III. n. 9.
Scienti & conſentienti non fit injuria, C. 2. R. XXVII. n. 2. 3.
Scire, & ſcire debere. ac facile poſſe, habentur pro eodem, C. 2. R. XXVII. n. 2.
Senatus Conſulti Vellejani privilegium tranſit ad hæredes Mulieris, C. 2. R. VII. n. 10.
Senſus conjunctivus ſeu copulativus & disjunctivus quid oportet, C. 2. R. XLVIII. n. 2.
Sententia nulliter lata, nullo temporis tractu tranſit in rem judicatam, nec neglectis fatalibus appellationis, C. 2 R. XVIII. n. 8.
Sententiam definitam latam Judex mutare aut revocare non poteſt, C. 2. R. XXI. n. 8.
Sepultura: in communem Sepulturam extraneus non poteſt ſepeliri niſi omnium conſenſu, Cap. 2. R. LVI. num. 10.
Servus tacente Domino ordinatus fit liber, Cap. 2. R. XLVIII.
Invito vero Domino ordinatus reſtitui debet, C. 2. R. LI. n. 9.
Seu: quando ſumatur pro dictione copulativa? C. 2. R. LXX. n. 20.
Similium idem eſt judicium. procem. n. 13.
Simonia eſt quoties datur vel promittitur temporale pro Spirituali, C. 1. R. XI. n. 3.
Quomodo committatur in obtinendo beneficio, C. 2. R. I. n. 28. remiſſive.
Simoniacus quomodo teneatur reſtituere, C. 2. R. LXV. num. 9.
Simoniæ ab alio commiſſæ pœnam quando quis incurrat, C. 2. R. XXIII. n. 4.
Socii mora nocet alteri Socio, Cap. 2. Reg. XXV. num. 12.
Socius quid poſſit facere in re communi invito ſocio, C. 2. R. LVI. n. 11. 12.
In ſocietate nemo compellitur invitus manere. ib. num. 14.

Solutio tollit obligationem debiti, per quemcunque fiat. C. 2. R. LXXXIII. n. 2. 5.
Spoliatus quomodo & quando ante omnia reſtituendus. C. 2. R. LIX. n. 8.
Sponſalia de futuro occulto contracta, ſed poſtea divulgata, ad ſui diſſolutionem requirunt Authoritatem Judicis Eccleſiaſtici. C. 1. R. I. n. 6.
Sponſalia ab initio nulla per lapſum temporis non convaleſcunt. C. 2. R. XVIII. n. 7.
Sponſalia nulliter contracta non preſtant impedimentum. C. 2. R.... n. 4. 9.
Sponſalia nomine filiæ ſcientis & tacentis contracta valent. C. 1. R. XLIII. n. 7.
Stipulatio non poteſt confici niſi utroque loquente. C. 1. R. XLIII. n. 15.
Stulti non debent eſſe melioris conditionis quam periti. C. 2. R. XV. n. 24.
Subditi a Principibus vel Dominis injuſte gravati tacendo non videntur conſentire. Cap. 2. Reg. XLIII. num. 17.
Subſtitutio facta filio evaneſcit, ſi hic liberos procreat. C. 2. R. XLV. n. 7.
Succedens in jus alterius eo jure, quo ille, uti debet. C. 2. R. XLVI. & R. LXXIX.
Præſumitur ignorare facta anteceſſoris. Cap. 2. R. XIV. per tot.
Succedens in honore, etiam in onere ſuccedere debet. C. 2. R. LXXVII. n. 2. &c.
Succeſſor univerſalis & particularis quis? quomodo uterque ſuccedat active & paſſive. C. 2. R. XLVI. n. 2. 3. 4. 6. 7. & ad quid teneatur. ib. n. 9. 10. 11.
Succeſſoribus univerſalibus æquiparantur Prælati Eccleſiaſtici. C. 2. R. XLVI. n. 5.
Superflua verba non vitiant ſcripturam. Cap. 2. R. XXXVII. num. 7.
Superiores ſcientes defectus & tacentes conſentire videntur: niſi ex cauſa taceant. C. 2. R. XLIII. n. 10. 16. v. *Paſtor*.

T

Tacens ad interrogationem alterius regulariter nec confiteri nec negare præſumitur. C. 2. R. XLIV. n. 3. 4. a judice legitime interrogatus, ſi tacet, habetur pro confeſſo, n. 6. 7.
Qui ex duobus ſibi objectis unum negat, ad alterum tacet, hoc fateri cenſetur. n. 8.
Tacere medium eſt inter fateri & negare. Cap. 2. R. XLIV. n. 3. 4.
Tacens quomodo conſentire videatur. C. 2. R. XLII. n. 2. 3. 4. 5. & in quibus hæc regula fallat. ib. n. 12. uſque 18.
Tacens quomodo non ſolum in favorabilibus ſit intelligenda, n. 3. 4.
Locum habet tantum in dubiis: non ubi ſatis apparet tacentem conſentire noluiſſe, n. 18.
Temporalia, quæ de jure debentur, licet exigere & præſtare pro ſpiritualibus. C. 1. R. XI. n. 5.
Temporis diuturnitas in malæ fidei poſſeſſione peccatum non minuit, ſed auget. C. 2. R. I. n. 15. Reg. II. num. 11.
Tractu temporis non firmatur quod ab initio de jure non ſubſiſtit. C. 2. R. X. num. 7. Reg. XVIII. per tot.
Temporis lapſus quantum valeat in præſcriptione. C. 2. R. XVIII. n. 14.
Territorii nomine veniunt etiam loca exempta in favorabilibus, non in odioſis. C. 2. R. XV. n. 19.
Teſtamenti cauſa eſt favorabilis Actori. C. 2. R. XI. n. 10.
Teſtamentum ab amente, impubere &c. factum; non convaleſcit, ſi poſtea fiat rationis compos, aut pubeſcat, C. 2. R. XVIII. n. 5.
Teſtamentum impugnans ut inofficioſum, aut falſum, nihil percipit ex illo. C. 2. R. XXXVIII. n. 6. ſecus ſi impugnat ut minus ſolemne, ib.
Teſtamentum rite confectum non revocatur per aliud imperfectum. C. 2. R. LII. n. 6.
Teſtamentum minus ſolemne ad pias cauſas validum, facit etiam valere legata profana. C. 2. Reg. XLII. num. 10.
Teſtamento invalido legata pia valent. C. 2. R. XLII. num. 12. 15.
Teſtatus partim, & partim inteſtatus nemo poteſt decedere. C. 2. R. XXXV. n. 12.
Teſtes non valent niſi rogati. C. 2. R. XXXI. n. 12.
Teſtes duo ordinarie ſufficiunt. C. 2. R. XL. n. 4.
Teſtimonium in uno falſum ex toto cenſetur falſum. C. 2. R. XXXVII. n. 13.
Teſtis depoſitio dubia contra producentem eſt interpretanda. C. 2. R. LVII. n. 6.
Timor Dei alius filialis, alius ſervilis. C. 1. R. VIII.
Servilis alius bonus & utilis, alius pure mundanus & inutilis, ib. n. 2. 3. 4. 5.
Ex timore ſervili inutili faciens præceptum nihil meretur, n. 6.
Torneamento mortuus privatur Eccleſiaſtica Sepultura. C. 2. R. LIII. n. 11.
Torturæ uſus debite ſervatus approbatur. Cap. 1. R. VI. n. 2.
A tortura non eſt inchoandus proceſſus, ib. n. 2.
Ad debitum torturæ modum quænam requirantur. ib. a n. 5. uſque 11.
A tortura quinam ſint immunes? ib. n. 8.
Contra judicem non ſervato juris ordine ad torturam procedentem, datur appellatio, & actio injuriarum perpetua. ib.
Totum: quod juris eſt in toto, idem etiam eſt in qualibet parte ipſius. C. 2. R. LXVI. n. 4.
In toto pars continetur. Cap. 2. Reg. LXXX. n. 1. &c.
Traditio rei venditæ vel donatæ quid operetur. C. 2. R. LIV. n. 2.
Tranſactio generalis extendit ſe etiam ad incognita & ignorata. C. 2. R. LXXXI. n. 7.
Turpis rei pactum non valet. C. 2. R. LXXXV. n. 6.
Tutor cui licet vendere rem pupillarem, non tamen poteſt eam oppignorare. C. 2. R. LIII. n. 16.

V

Vaſa ſacra tangere quando liceat. C. 1. Reg. VII. num. 10.
Vectigalia recipiens debet reparare vias, &c. C. 2. R. LV. num. 14.
Vel quando ſit dictio copulativa? C. 2. R. LXX. n. 19.
Venditor non tenetur vitium notum rei venditæ inſinuare. C. 2. R. XXXI. n. 5.
Nec tenetur ad evictionem niſi ab emptore laudatus. C. 2. R. XXXI. n. 14.
Venia peccati, v. *Peccatum*.
Veniæ facilitas eſt incentivum peccandi. C. 1. R. II. n. 7.
Veriſimilius quid dicatur. C. 2. R. XLV. n. 2.
Veriſimilitudo habetur pro veritate. C. 2. R. XLV. n. 3. 9.
Veritas non eſt omittenda propter ſcandalum vitandum. C. 2. R. III. n. 3.
Vicarius Generalis non poteſt conferre beneficia. Cap. 2. R. LXXXI. n. 5.
Vota: in dubiis fit interpretatio pro vovente. C. 2. R. LVII. n. 10.
Votum continentiæ a duobus conjugibus factum, uno violante, ab altero debet ſervari. C. 2. R. LXXV. num. 11.
Uſufructuarius qui arbores plantare debet, etiam eorum commodum recipiet. C. 2. R. LV. n. 8.

INDEX REGULARUM
LIB. V. DECRETALIUM.

CUm in contemplatione &c. In ipſo cauſæ initio non eſt a quæſtionibus inchoandum. Regula 6.

DEfleat peccator, quia offendens in uno, factus eſt omnium reus. Reg. 9.

EStote miſericordes &c. Hoc loco nihil aliud nobis præcipi exiſtimo, niſi ut ea facta quæ dubium eſt, quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur. Quod enim ſcriptum eſt, (*ex fructibus eorum cognoſcetis eos*) de manifeſtis dictum eſt, quæ non poſſunt bono animo fieri: ut ſtuprum, blaſphemia, furta, ebrietates, & ſimilia: de quibus nobis permittitur judicare. Reg. 2.

INdignum eſt, & a Romanæ Eccleſiæ conſuetudine alienum, ut pro ſpiritualibus facere quis homagium compellatur. Reg. 11.

OMnis res, per quaſcunque cauſas naſcitur, pereaſdem diſſolvitur. Reg. 1.

QUamvis cauſæ &c. Non *enim* poteſt eſſe Paſtoris excuſatio, ſi lupus oves comedit, & Paſtor neſcit. Reg. 10.

Quæ multoties &c. Quidquid in ſacratis Deo rebus, & Epiſcopis injuſte agitur, pro Sacrilegio reputatur: quia ſacra ſunt, & a quoquam violari non debent. Reg. 7.

Qui ex timore facit præceptum, aliter quam debet facit, & ideo jam non facit. Reg. 8.

Qui ſcandalizaverit &c. Utilius ſcandalum naſci permittitur, quam veritas relinquatur. Reg. 3.

Quod latenter, aut per vim, vel alias illicite introductum eſt, nulla debet ſtabilitate ſubſiſtere. Reg. 5.

Quod non eſt licitum in lege, neceſſitas facit licitum. Nam & Sabbatum cuſtodiri præceptum eſt: Machabæi enim ſine culpa ſua in Sabbato pugnabant. Sic & hodie, ſi quis jejunium fregerit ægrotus, reus voti non habetur. Reg. 4.

INDEX REGULARUM
LIB. VI. DECRETALIUM.

ACceſſorium naturam ſequi congruit principalis. Reg. 42.

Actus legitimi conditionem non recipiunt, nequem diem. reg. 50.

BEneficium Eccleſiaſticum non poteſt licite ſine inſtitutione canonica obtineri. reg. 1.

Bona fides non patitur, ut ſemel exactum iterum exigatur. reg. 83.

CErtum eſt, quod is committit in legem, cui legis verbum complectens, contra legis nititur voluntatem. reg. 88.

Contra eum, qui legem dicere potuit apertius, eſt interpretatio facienda. reg. 57.

Contractus ex conventione legem accipere dignoſcuntur. reg. 85.

Cui licet quod eſt plus, licet utique quod eſt minus. reg. 53.

Cum non ſtat per eum, ad quem pertinet, quo minus conditio impleatur, haberi debet perinde, ac ſi impleta fuiſſet. reg. 66.

Cum quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ ſequuntur ex illo. reg. 39.

Cum quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti. reg. 84.

Cum quis in jus ſuccedit alterius, juſtam ignorantiæ cauſam cenſetur habere. reg. 14.

Cum ſunt partium jura obſcura, reo ſavendum eſt potius, quam actori. reg. 11.

DAmnum, quod quis ſua culpa ſentit, ſibi debet, non aliis imputare. reg. 86.

Decet conceſſum a Principe beneficium eſſe manſurum. reg. 16.

Delictum perſonæ non debet in detrimentum Eccleſiæ redundare. reg. 76.

Dolo facit, qui petit, quod reſtituere oportet eundem. reg. 59.

EA, quæ fiunt a Judice, ſi ad ejus non ſpectant officium, viribus non ſubſiſtunt. reg. 26.

Eum, qui certus eſt, certiorari ulterius non oportet. reg. 31.

Exceptionem objiciens non videtur de intentione adverſarii confiteri. reg. 63.

Ex eo non debet quis fructum conſequi, quod niſus extitit impugnare. reg. 38.

FActum legitime tractari non debet, licet caſus poſtea eveniat, a quo non potuit inchoari. reg. 73.

Fruſtra ſibi fidem quis poſtulat ab eo ſervari, cui fidem a ſe præſtitam ſervare recuſat. reg. 75.

GEneri per ſpeciem derogatur. reg. 43.

IGnorantia facti non juris excuſat. reg. 13.

Imputari non debet ei, per quem non ſtat, ſi non faciat. quod per eum fuerat faciendum. reg. 14.

In alternativis debitoris eſt electio, & ſufficit alterum impleri. reg. 70.

In argumentum trahi nequeunt, quæ propter neceſſitatem aliquando ſunt conceſſa. reg. 78.

Indultum a Jure beneficium non eſt alicui auferendum. reg. 17.

Inſamibus portæ non pateant dignitatum. reg. 87.

In generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus. reg. 81.

In judiciis non eſt acceptio perſonarum habenda. reg. 12.

In malis promiſſis fidem non expedit obſervari. reg. 69.

In obſcuris minimum eſt ſequendum. reg. 30.

In pari delicto vel cauſa, potior eſt conditio poſſidentis. reg. 65.

In pœnis benignior eſt interpretatio facienda. reg. 49.

In re communi potior eſt conditio prohibentis. reg. 56.

Inſpicimus in obſcuris, quod eſt veriſimilius, vel quod plerum-

Digitized by Google

plerumque fieri conſuevit. reg. 45.
In toto partem non eſt dubiom contineri. reg. 80.
Is, qui tacet, non fatetur: ſed nec utique negare videtur. reg. 44.
Is, qui in jus ſuccedit alterius, eo jure, quo ille, uti debebit. reg. 46.

LOcupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura. reg. 48.

MOra ſua cuilibet eſt nociva. reg. 25.
Mutare conſilium quis non poteſt in alterius detrimentum. reg. 33.

NEmo poteſt ad impoſſibile obligari. reg. 6.
Nemo poteſt plus juris transferre in alium, quam ſibi competere dignoſcatur. reg. 79.
Non debet aliquis alterius odio prægravari. reg. 22.
Noo eſt in mora, qui poteſt exceptione legitima ſe tueri. reg. 60.
Non eſt obligatorium contra bonos mores præſtitum juramentum. reg. 58.
Non eſt ſine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, ſe immiſcet. reg. 19.
Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non ſubſiſtit. reg. 18.
Non licet actori, quod reo licitum non exiſtit. reg. 12.
Non præſtat impedimentum, quod de jure non ſortitur effectum. reg. 52.
Nullus ex conſilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur. reg. 62.
Nullus pluribus uti defenſionibus prohibetur. reg. 20.

ODia reſtringi, & favores convenit ampliari. reg. 15.

PEccati venia non datur niſi correcto. reg. 5.
Peccatum non dimittitur, niſi reſtituatur ablatum. reg. 4.
Pluralis locutio duorum numero eſt contenta. reg. 40.
Plus ſemper in ſe continet, quod eſt minus. reg. 35.
Poſſeſſor malæ fidei ullo tempore non præſcribit. reg. 2.
Poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſeipſum. reg. 68.
Præſumitur ignorantia, ubi ſcientia non probatur. reg. 47.
Privilegium perſonale perſonam ſequitur, & extinguitur cum perſona. reg. 7.
Pro poſſeſſore habetur, qui dolo deſiit poſſidere. reg. 36.

QUæ a jure communi exorbitant, nequaquam ad conſequentiam ſunt trahenda. reg. 28.
Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi. reg. 64.
Qui ad agendum admittitur, eſt ad excipiendum multo magis admittendus. reg. 71.
Qui contra jus mercatur, bonam fidem præſumitur non habere. reg. 82.
Qui facit per alium, eſt perinde, ac ſi faciat per ſeipſum. reg. 72.
Qui prior eſt tempore, Potior eſt jure. reg. 54.
Qui ſentit onus, ſentire debet commodum, & econtra. reg. 55.
Qui tacet, conſentire videtur. reg. 43.
Quod alicui gratioſe conceditur, trahi non debet ab aliis in exemplum. reg. 74.
Quod alicui ſuo non licet nomine, nec alieno licebit. reg. 67.
Quod ob gratiam alicujus conceditur, non eſt in ejus diſpendium retorquendum. reg. 61.
Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari. reg. 29.
Quod quis mandato facit Judicis, dolo facere noo videtur: cum habeat parere neceſſe. reg. 24.
Quod ſemel placuit, amplius diſplicere non poteſt. reg. 21.

RAtihabitionem retrotrahi, & mandato non eſt dubium comparari. reg. 10.
Rationi congruit, ut ſuccedat in onore, qui ſubſtituitur in honore. reg. 77.
Ratum quis habere non poteſt, quod ipſius nomine non eſt geſtum. reg. 9.

SCienti & conſentienti non fit injuria, neque dolus. reg. 27.
Semel Deo dicatum non eſt ad uſus humanos ulterius transferendum. reg. 51.
Semel malus, ſemper præſumitur eſſe malus. reg. 8.
Sine culpa, niſi ſubſit cauſa, non eſt aliquis puniendus. reg. 23.
Sine poſſeſſione præſcriptio non procedit. reg. 3.

UTile non debet per inutile vitiari. reg. 37.

CAPUT

CAPUT TERTIUM.

APPENDIX

DE REGULIS JURIS CIVILIS.

JUxta promiſſum, in Frontiſpicio & Proœmio, ſubjungimus hic Appendicem, & Caput Tertium de Regulis Juris Civilis pro compendioſa notitia præſertim eorum, quibus Corpus Juris Civilis non ſemper ad manus eſt; Et quidem pro commodiori uſu ponimus illas prius eo ordine, quo in Digeſtis *Lib.* 50. *Tit.* 17. poſitæ ſunt, dein etiam ordine alphabetico.

Sequuntur ergo Regulæ Jurie Civilis eo ordine, quo in Jure, citato loco inveniuntur poſitæ.

De Regulis.

1. REgula eſt, quæ rem, quæ eſt, breviter enarrat. Non ut ex Regula Jus ſumatur, ſed ex Jure, quod eſt, Regula fiat. Per Regulam igitur, brevis rerum narratiu traditur, & (ut ait Sabinus) quaſi cauſæ conjectio eſt: quæ, ſimul cum in aliquo vitiata eſt, perdit officium ſuum.

De Fœminis. De impubere.

2. Fœminæ ab omnibus Officiis civilibus, vel publicis remotæ ſunt, & ideo nec judices eſſe poſſunt, nec Magiſtratum gerere, nec poſtulare, nec pro alio intervenire, nec procuratores exiſtere. Item impubes omnibus officiis civilibus debet abſtinere.

Non nolle, velle.

3. Ejus eſt non nolle, qui poteſt velle.

4. Velle non creditur, qui obſequitur imperio Patris, vel Domini.

De Furioſo, & Pupillo.

5. In negotiis contrahendis alia cauia habita eſt furioſorum, aliaeorum, qui fari poſſunt, quamvis actum rei non intelligerent; nam furioſus nullum negotium contrahere poteſt: pupillus omnia, Tutore auctore, agere poteſt.

De eo, qui ad alium vult transferre hæreditatem.

6. Non vult hæres eſſe, qui ad alium transferre voluit hæreditatem.

De Teſtato, & Inteſtato.

7. Jus noſtrum non patitur eundem in paganis, & teſtato & inteſtatu deceſſiſſe; earumque rerum naturaliter inter ſe pugnare eſt teſtatus, & inteſtatus.

De Jure Sanguinis.

8. Jura ſanguinis nullo Jure Civili dirimi poſſunt.

De obſcuris.

9. Semper in obſcuris, quod minimum eſt, ſequimur.

De Commodis, & Incommodis.

10. Secundam naturam eſt, commoda cujuſque rei eum ſequi, quem ſequatur incommoda.

De Translatione Dominii.

11. Id, qnod noſtrum eſt, ſine tacto noſtro ad alium transferri non poteſt.

De Interpretatione Teſtamentorum.

12. In teſtamentis plenius voluntates teſtantium interpretantur.

De Effectu Exceptionis.

13. Non videtur cepiſſe, qui per exceptionem a petitione removetur.

De die Obligationis.

14. In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præſenti die debetur.

De effectu actionis.

15. Is, qui actionem habet ad rem recuperandam, ipſam rem habere videtur.

De Imaginaria Venditione.

16. Imaginaria Venditio non eſt pretio accedente.

De Tempore.

17. Cum tempus in teſtamento adjicitur: credendum eſt pro hærede adjectum, niſi alia mens fuerit teſtatoris: ſicut in ſtipulationibus promiſſoris gratia tempus adjicitur.

De acquiſitione.

18. Quæ legata, mortuis nobis ad hæredem noſtrum tranſeunt, eorum commodum per nos his, quorum in poteſtate ſumus, eodem caſu acquirimus; aliter atque quod ſtipulati ſumus: nam & ſub conditione ſtipulantes omnimodo eis acquirimus, etiam ſi libertatis nobis poteſtate domini conditio exiſtat.

De Conditione contrahentis, vel legatarii.

De doli exceptione.

19. Qui cum alio contrahit, vel eſt, vel debet eſſe non ignarus conditionis ejus: hæredi autem hoc imputari non poteſt, cum non ſponte cum legatariis contrahit. 1. Non ſolet exceptio doli nocere his, quibus voluntas teſtatoris non refragatur.

De Favore libertatis.

20. Quoties dubia interpretatiu libertatis eſt, ſecundum libertatem reſpondendum erit.

De eo, quod eſt plus vel minus.

21. Non debet, cui plus licet, quod minus eſt, non licere.

De Servis. 1. De conditione in arbitrium domini, vel procuratoris ejus collata.

22. In perſonam ſervilem nulia cadit obligatio. 1. Generaliter probandum eſt ubicunque in bonæ fidei judiciis confertur in arbitrium domini vel procuratoris ejus conditio, pro boni viri arbitrio habendum eſſe.

De dolo, culpa, diligentia, & caſu.

23. Contractus quidam dolum malum duntaxat recipiunt: quidam & dolum & culpam: dolum tantum depoſitum & precarium: dolum & culpam, mandatum, commodatum, venditum, pignori acceptum, locatum, item dotis datio, tutelæ negotia geſta (in his quidam & diligentiam) ſocietas & rerum Communio, & dolum & culpam recipit: ſed hæc ita, niſi ſi quid nominatim convenit, vel plus vel minus, in ſingulis contractibus: nam hoc ſervabitur, quod initio convenit, legem enim contractus dedit: excepto eo quod Celſus putat, non valere, ſi convenerit, ne dulus præſtetur: hoc enim bonæ fidei judicio contrarium eſt: & ita utimur. Animalium vero caſus, mortes, quæque ſine culpa accidunt, fugæ ſervorum, qui cuſtodiri non ſolent, rapinæ, tumultus, incendia, aquarum magnitudines, impetus prædonum, a nullo præſtantur.

De eo, quod intereſt.

24 Quatenus cujus interſit, in facto, non in jure conſiſtit.

De Cautione.

25 Plus cautionis in re eſt, quam in perſona.

De Pactis, De cauſis Obligationum.

26 Qui poteſt invitis alienare multo magis & ignorantibus, & abſentibus poteſt.

De modo actionum.

27 Nec ex Prætorio, nec ex ſolemni Jure, privatorum conventione quidquam immutandum eſt: quamvis obligationum cauſæ pactione poſſint immutari, & ipſo jure, & per pacti conventi exceptionem: quia actionum modus, vel lege, vel per Prætorem introductus privatorum pactionibus non infirmatur; niſi tunc, cum inchoatur actio, inter eos convenit.

De his, qui ex liberalitate conveniuntur.

28 Divus Pius reſcripſit, eos, qui ex liberalitate conveniuntur, in id, quod facere poſſunt, condemnandos.

De eo, quod initio vitioſum eſt.

29 Quod initio vitioſum eſt, non poteſt tractu temporis convaleſcere.

De Nuptiis.

30 Nuptias non concubitus, ſed conſenſus facit.

De factis. De eo, quod eſt impoſſibile.

31 Verum eſt, neque pacta, neque ſtipulationes factum poſſe tollere: quod enim impoſſibile eſt, neque pacto, neque ſtipulatione poteſt comprehendi, ut utilem actionem, aut factum efficere poſſit.

De Servis. De hominum æqualitate.

32 Quod attinet ad Jus Civile, ſervi pro nullis habentur: non tamen & Jure naturali: quia quod ad Jus naturale attinet, omnes homines æquales ſunt.

De Actore, & Reo.

33 In eo, quod vel is, qui petit, vel is, a quo petitur, lucrifacturus eſt, durior cauſa eſt petitoris.

De Interpretatione contractuum.

34 Semper in ſtipulationibus, & in cæteris contractibus id ſequimur, quod actum eſt, aut ſi non appareat, quid actum eſt, erit conſequens, ut id ſequamur, quod in Regione, in qua actum eſt, frequentatur. Quid ergo, ſi neque Regionis mos appareat, quia varius fuit? ad id, quod minimum eſt, redigenda ſumma eſt.

Quibus modis tollitur obligatio.

35 Nihil tam naturale eſt, quam eo genere quid diſſolvere, quo colligatum eſt: ideo verborum obligatio verbis tollitur, nudi conſenſus obligatio contrario conſenſu diſſolvitur.

De Culpa.

36 Culpa eſt, immiſcere ſe rei ad ſe non pertinenti.

De Condemnatione, & Abſolutione.

37 Nemo, qui condemnare poteſt, abſolvere non poteſt.

De Hærede.

38 Sicuti pæna ex delicto defuncti hæres teneri non debeat: ita nec lucrum facere, ſi quid ex ea re ad eum perveniſſet.

De eo, quod per alium fiat, quo minus fiat.

39 In omnibus cauſis pro facto accipitur id, in quo per alium mora ſit, quo minus fiat.

De furioſo & prodigo.

40 Furioſi, vel ejus, cui bonis interdictum ſit, nulla voluntas eſt.

De actore & reo. 1. De re obſcura.

41 Non debet actori licere, quod reo non permittitur. 1. In re obſcura melius eſt favere repetitioni, quam adventitio lucro.

De Ignorantia.

42 Qui in alterius locum ſuccedunt, juſtam habent cauſam ignorantiæ; an id, quod peteretur, deberetur. Fidejuſſores quoque non minus, quam hæredes juſtam ignorantiam poſſunt allegare. Hæc ita de hærede dicta ſunt, ſi cum eo ageretur: non etiam, ſi agat: nam plane qui agit, certus eſſe debet: cum in poteſtate ejus, quando velit, experiri: & ante debet rem diligenter explorare, & tunc ad agendum procedere.

De concurrentibus defenſionibus. 1. Vel actionibus.

43 Nemo ex his, qui negant, ſe debere, prohibetur etiam alia defenſione uti, niſi lex impedit. I. Quoties concurrunt plures actiones ejuſdem rei nomine, una quis experiri debet.

De Hærede.

44 Toties in hæredem damus de eo, quod ad eum pervenit, quoties ex dolo defuncti convenitur: non quoties ex ſuo.

De Pignore, Depoſito, Precario, Emptione, Locatione. 1. De Conventionibus.

45 Neque pignus, neque depoſitum, neque precarium, neque emptio, neque locatio rei ſuæ conſiſtere poteſt. 1. Privatorum Conventum Juri publico non derogat.

De Pæna.

46 Quod a quoquo pænæ nomine exactum eſt, id eidem reſtituere nemo cogitur.

De Conſilio. 1. De Sociis.

47 Conſilii non fraudulenti nulla obligatio eſt: cæterum ſi dolus & calliditas interceſſit, de dolo actio competit. 1. Socii mei Socius, meus Socius non eſt.

De calore iracundiæ. De Divortio.

48 Quidquid in calore iracundiæ vel fit, vel dicitur, non prius ratum eſt, quam ſi perſeverantia apparuit, judicium animi fuiſſe: ideoque brevi reverſa uxor, nec divertiſſe videtur.

De Circumventione.

49 Alterius circumventio alii non præbet actionem.

50 Culpa caret, qui ſcit, ſed prohibere non poteſt.

Capere.

51 Non videtur quiſquam id *capere*, quod ei neceſſe eſt alii reſtituere.

Non defendere.

52 Non defendere videtur, non tantum, qui latitat, ſed & is, qui præſens negat ſe defendere, aut non vult ſuſcipere actionem.

De Solutione indebiti.

53 Cujus per errorem dati repetitio eſt, ejus conſulto dati donatio eſt.

De Juris translatione.

54 Nemo plus Juris ad alium transferre poteſt, quam ipſe haberet.

De eo, qui ſuo jure utitur.

55 Nullus videtur dolo facere, qui ſuo jure utitur.

De Dubiis.

56 Semper in dubiis benigniora præferenda ſunt.

Ne bis exigatur.

57 Bona fides non patitur, ut bis idem exigatur.

De peculio.

58 Ex pænalibus cauſis non ſolet in partem de peculio actio dari.

De hærede.

59 Hæredem ejuſdem poteſtatis juriſque eſſe, cujus fuit defunctus, conſtat.

Mandati.

60 Semper, qui non prohibet pro ſe intervenire, mandare creditur. Sed & ſi quis ratum habuerit, quod geſtum eſt, obſtringitur mandati actione.

De refectione domus.

61 Domum ſuam reficere unicuique licet, dum non officiat invito alteri, in quo jus non habet.

De Hæreditate.

62 Hæreditas nihil aliud eſt, quam ſucceſſio in univerſum jus, quod defunctus habuerit.

De Mora.

63 Qui ſine dolo malo ad judicium provocat, non videtur moram facere.

De his, qui raro accidunt.

64 Ea, quæ raro accidunt, non temere in agendis negotiis computantur.

De Cavillatione, ſeu Sorite.

65 Ea eſt natura cavillationis, quam Græci *ſoritin* (id eſt *acervalem Syllogiſmum*) appellant, ut ab evidenter veris per breviſſimas mutationes diſputatio ad ea, quæ evidenter falſa ſunt, perducatur.

De Exceptione.

66 Marcellus: deſinit debitor eſſe is, qui nactus exce-

Ubi antem æquiparant famoſa judicia, & ſi ſummam imparem habent, pro paribus accipienda ſunt.

De cauſæ cognitione.

105. Ubicunque cauſę cognitio eſt, ibi Prętor deſideratur.

De libertate.

106. Libertas ineſtimabilis res eſt.

De Servo.

107. Cum ſervo nulla actio eſt.

De Judiciis pænalibus.

108. Fere in omnibus pænalibus judiciis & ętati, & imprudentię ſuccurritur.

De eo, qui non prohibet.

109. Nullum crimen patitur is, qui non prohibet, cum prohibere non poteſt.

De eo, quod eſt plus vel minus. 1. De expromiſſore alienæ rei. 2. De pupillo. 3. De verbis non conjunctis. 4. De mulieribus.

110. In eo, quod plus ſit, ſemper ineſt & minus. 1. Nemo alienę rei expromiſſor idoneus videtur, niſi cum ſatiſdatione. 2. Pupillus pati poſſe non intelligitur. 3. Ubi verba conjuncta non ſunt, ſufficit alterutrum eſſe factum. 4. Mulieribus tunc ſuccurrendum eſt, ut defendantur, non ut facilius calumnientur.

De pupillo. 1. De hærede; de actionibus pænalibus.

111. Pupillum, qui proximus pubertati ſit capacem eſſe & furandi, & injurię faciendę. 1. In hęredem non ſolent actiones tranſire, quę pęnales ſunt ex maleficio; veluti furti, damni, injurię, vi bonorum raptorum, injuriarum.

De actione non competente. De Exceptione.

112. Nihil intereſt, ipſo jure quis actionem non habeat, an per exceptionem infirmetur.

De Toto, & Parte.

113. In toto & pars continetur.

De obſcuris.

114. In obſcuris inſpici ſolet, quod veriſimilius eſt, aut quod plerumque fieri ſolet.

Qui videtur cepiſſe, 1, ſeu accepiſſe.

115. Si quis obligatione liberatus ſit, poteſt videri cepiſſe. 1. Non poteſt videri accepiſſe, qui ſtipulatus poteſt exceptione ſummoveri.

De conſenſu, vi, Metu. 1. De eo, qui jus publicum ſequitur. 2. De conſenſu, & errore.

116. Nihil conſenſui tam contrarium eſt, qui bonæ fidei judicia ſuſtinet, quam vis, atque metus: quem comprobare contra bonos mores eſt. 1. Non capitur, qui Jus publicum ſequitur. 2. Non videntur, qui errant, conſentire.

De Bonorum poſſeſſore.

117. Prætor bonorum poſſeſſorem hæredis loco in omni cauſa habet.

De uſucaptione, & poſſeſſione.

118. Qui in ſervitute eſt, uſucapere non poteſt: nam cum poſſideatur, poſſidere non videtur.

De alienatione.

119. Non alienat, qui dumtaxat omittit poſſeſſionem.

De hærede.

120. Nemo plus commodi hæredi ſuo relinquit, quam ipſe habuit.

De eo, qui non facit, quod facere debet, vel facit, quod facere non debet.

121. Qui non facit, quod facere debet, videtur facere adverſus ea, quia non facit. Et qui facit quod facere non debet, non videtur facere id quod facere juſſus eſt.

De libertate.

122. Libertas omnibus rebus favorabilior eſt.

An quis pro alio lege agere poſſit 1. De temporaria permutatione.

123. Nemo alieno nomine lege agere poteſt. 1. Temporaria permutatio jus Provinciæ non innovat.

De Muto, Surdo. 1. Furioſo.

124. Ubi non voce, ſed præſentia opus eſt, mutus, ſi intellectum habet, poteſt videri reſpondere. Idem in ſurdo: hic quidem reſpondere poteſt. 1. Furioſus abſentis loco eſt: & ita Pomponius libro primo epiſtolarum ſcribit.

De actore, & reo.

125. Favorabiliores Rei potius, quam actores habentur.

De eo, qui pretium numeravit 1. De acquiſitione liberti. 2. De Petitore, & Poſſeſſore.

126. Nemo prædo eſt, qui pretium numeravit. 1. Locupletior non eſt factus, qui libertum acquiſierit. 2. Cum de lucro duorum quæratur: melior eſt cauſa poſſidentis.

De hærede convento in id, quod ad eum pervenit.

127. Cum Prætor in hæredem dat actionem, quatenus ad eum pervenit: ſufficit, ſi vel momento ad eum pervenit ex dolo defuncti.

De Petitore, & Poſſeſſore. 1. De Succeſſoribus.

128. In pari cauſa, Poſſeſſor potior haberi debet. 1. Hi qui in univerſum jus ſuccedunt, hæredis loco habentur.

De eo, qui ſuum recipit. 1. De Principali & acceſſorio.

129. Nihil dolo creditor facit, qui ſuum recipit. 1. Cum principalis cauſa non conſiſtit, ne ea quidem, quæ ſequuntur, locum habent.

De concurrentibus actionibus.

130. Nunquam actiones, præſertim pænales, de eadem re concurrentes, alia aliam conſumit.

De eo, qui dolo deſiit poſſidere.

131. Qui dolo deſierit poſſidere, pro poſſidente damnatur: quia pro poſſeſſione dolus eſt.

De Imperitia.

132. *Imperitia* culpæ adnumeratur.

De Servis.

133. Melior conditio noſtra per ſervos fieri poteſt, deterior fieri non poteſt.

Quomodo creditores fraudantur. 1. De delicto.

134. Non fraudantur creditores, cum quid non acquiritur a debitore, ſed cum quid de bonis diminuitur. 1. Nemo ex ſuo delicto meliorem ſuam conditionem facere poteſt.

De his, quæ dari non poſſunt, vel in rerum natura non ſunt.

135. Ea, quæ dari impoſſibilia ſunt, vel quæ in rerum natura non ſunt, pro non adjectis habentur.

De bona fide poſſidentis; & de veritate.

136. Bona fides tantundem poſſidenti præſtat, quantum veritas, quoties lex impedimento non eſt.

137. Qui auctore Judice comparavit, bonæ fidei is poſſeſſor eſt.

De aditione cum tempore mortis continuanda. 1. De æſtimatione delicti.

138. Omnis hæreditas, quamvis poſtea adeatur, tamen cum tempore mortis continuatur. 1. Nunquam creſcit ex poſt facto præteriti delicti æſtimatio.

De actionibus perpetuandis. 1. De eo, quod auferri poteſt.

139. Omnes actiones, quæ morte aut tempore pereunt, ſemel incluſæ judicio, ſalvæ permanent. 1. Non videtur perfecte cujuſque id eſſe, quod ex cauſa auferri poteſt.

De abſentia Reipublicæ cauſa.

140. Abſentia ejus, qui Reipublicæ cauſa abeſt, neque ei; neque alii damnoſa eſſe debet.

De Jure ſingolari. 1. De hæredibus.

141. Quod contra rationem Juris receptum eſt, non eſt producendum ad conſequentia. 1. Uni duo pro ſolido hæredes eſſe non poſſunt.

De eo, qui tacet.

142. Qui tacet, non utique fatetur: Sed tamen verum eſt, eum non negare.

De contrahentibus, & eorum ſucceſſoribus.

143. Quod ipſis qui contraxerunt, obſtat: & ſucceſſoribus eorum obſtabit.

De licito & honeſto. 1. De tempore in ſtipulationibus ſpectando.

144. Non omne, quod licet, honeſtum eſt. 1. In ſtipulationibus id tempus ſpectatur, quo contrahimus.

An quis fraudari dicatur.

145. Nemo videtur fraudare eos, qui ſciunt, & conſentiunt.

De eo quod quis egit ante libertatem.

146. Quod quis, dum ſervus eſt, egit: proficere libero facto non poteſt.

De generibus & ſpecialibus.

147. Semper ſpecialia generalibus inſunt.

De eo, cujus effectus omnibus prodeſt.

148. Cujus effectus omnibus prodeſt, ejus & partes ad omnes pertinent.

De lucro ex perſona alterius.

149. Ex qua perſona quis lucrum capit, ejus factum præſtare debet.

De eo, qui poſſidet, vel habet: aut dolo deſit poſſidere, vel habere.

150. Parem eſſe conditionem oportet ejus, quidquid poſſideat, vel habeat, atque ejus, cujus dolo malo factum ſit, quo minus poſſideret, vel haberet.

De damno.

151. Nemo damnum facit, niſi qui id fecit, quod facere jus non habet.

De Vi 1. De Mandato. 2. De Ratihabitione. 3. De hærede.

152. Hoc jure utimur: ut quidquid omnino per vim fiat, aut in vis publicæ, aut in vis privatæ crimen incidat. 1. Qui dejicit, & qui mandat. 2. In maleficio ratihabitio mandato comparatur. 3. In contractibus, quibus doli præſtatio vel bona fides ineſt, hæres in ſolidum tenetur.

De obligatione, liberatione, acquiſitione, amiſſione. & poſſeſſione.

153. Fere, quibuſcunque modis obligamur, iiſdem in contrarium actis liberamur: cum quibus modis acquirimus, iiſdem in contrarium actis amittimus. Ut igitur nulla poſſeſſio acquiri, niſi animo & corpore poteſt: ita nulla amittitur, niſi in qua utrumque in contrarium actum.

De petitore, & poſſeſſore. De dolo. De pæna.

154. Cum par delictum eſt duorum, ſemper oneratur petitor, & melior habetur poſſeſſoris cauſa, ſicut fit, cum de dolo excipitur petitoris: neque enim datur talis replicatio petitori, *Aut ſi rei quoque in ea re dolo actum ſit.* 1. Illi debet permitti pœnam petere, qui in ipſam non incidit.

Cui factum nocet. 1. De eo, qui jure ſuo utitur. 2. De cauſis pænalibus.

155. Factum cuique ſuum, non adverſario nocere debet. 1. Non videtur vim facere, qui jure ſuo utitur, & ordinaria actione experitur. 2. In pœnalibus cauſis benignius interpretandum eſt.

Invitum non defendere. 1. De actione, & exceptione. 2. De eo, qui in alterius locum ſucceſſit. 3. De auctore, & emptore. 4. De invito.

156. Invitus nemo rem cogitur defendere. 1. Cui damus actiones, eidem & exceptionem competere multo magis qui dixerit. 2. Cum quis in alius locum ſucceſſerit, non eſt æquum, ei nocere hoc, quod adverſus eum nocuit, in cujus locum ſucceſſit. 3. Plerumque emptoris eadem cauſa eſſe debet circa petendum ac defendendum, quæ fuit auctoris. 4. Quod cuique pro eo præſtatur, invito non tribuitur.

De ſervo. 1. De eo, qui dolo fecit, quo minus haberet. 2. De ſucceſſoribus.

157. Ad ea, quæ non habent atrocitatem facinoris vel ſceleris, ignoſcitur ſervis, ſi vel dominis, vel his, qui vice dominorum ſunt (veluti tutoribus & curatoribus) obtemperaverint. 1. ſemper, qui dolo fecit, quo minus haberet, pro eo habendus eſt, ac ſi haberet. 2. In contractibus ſucceſſores ex dolo eorum, (quibus ſucceſſerunt) non tantum in id, quod pervenit, verum etiam in ſolidum tenentur, hoc eſt, unuſquiſque pro ea parte, qua hæres eſt.

De Pignore.

158. Creditor, qui permittit rem vænire, pignus dimittit.

Differentia obligationis, & Dominii.

159. Non ut ex pluribus cauſis deberi nobis idem poteſt, ita ex pluribus cauſis idem poſſit noſtrum eſſe.

Differentia inter vendere, & vendenti conſentire. 1. De eo, quod fit per majorem partem. 2. De jure legatarii.

160. Aliud eſt *vendere*, aliud *vendenti conſentire*. 1. Refertur ad univerſos, quod publice fit per majorem partem. 2. abſurdum eſt, plus juris habere eum, cui legatus ſit fundus, quam hæredem, aut ipſum teſtatorem, ſi viveret.

De eo, per quem factum eſt, quo minus conditio impleatur.

161. In jure civili receptum eſt, quoties per eum, cujus intereſt conditionem non impleri, fiat quo minus impleatur, perinde haberi, ac ſi impleta conditio fuiſſet, quod ad libertatem, & legata, & ad hæredum inſtitutiones perducitur: quibus exemplis ſtipulationes quoque committuntur, cum per promiſſorem factum eſſet, quo minus ſtipulator conditioni pareret.

De receptis propter neceſſitatem.

162. Quæ propter neceſſitatem recepta ſunt, non debent in argumentum trahi.

De donatione, venditione, conceſſione.

163. Cujus eſt donandi, eidem & vendendi, & concedendi jus eſt.

De hæredibus, & judiciis pænalibus.

164. Pœnalia judicia, ſemel accepta, in hæredes tranſmitti poſſunt.

De eo, qui alienat, vel alienanti conſentit.

165. Cum quis poſſit alienare, poterit & conſentire alienationi. Cui autem donare non conceditur, probandum erit, nec ſi donationis cauſa conſenſerit, ratam ejus voluntatem habendam.

De defenſore rei alienæ.

166. Qui rem alienam defendit, nunquam locuples habetur.

De his, quæ accipientis non fiunt. 1. De juſſu Judicis.

167. Non videntur data, quæ & tempore, quo dantur, accipientis non fiunt. 1. Qui juſſu Judicis aliquid facit, non videtur dolo malo facere, qui parere neceſſe habet.

De obſcuris.

168. Rapienda occaſio eſt, quæ præbet benignius reſponſum. 1. Quod factum eſt, cum in obſcuro ſit, ex affectione cujuſque capit interpretationem.

De Damno. 1. De eo, quod pendet.

169. Is damnum dat, qui jubet dare: ejus vero nulla culpa eſt, cui parere neceſſe ſit. 1. Quod pendet, non eſt pro eo quaſi ſit.

De facto a Judice.

170. Factum a Judice, quod ad Officium ejus non pertinet, ratum non eſt.

De obligatione.

171. Nemo ideo obligatur, quia recepturus eſt ab alio quod præſtiterit.

De ambiguis.

172. In contrahenda venditione ambiguum pactum contra venditorem interpretandum eſt. 1. Ambigua autem intentio ita accipienda eſt, ut res ſalva actori ſit.

De his condemnantur in id, quod facere poſſunt. 1. De Reſtitutione. 2. De mora. 3. De eo, qui petit, quod redditurus eſt.

173. In condemnatione perſonarum, quæ in id, quod facere poſſunt, damnantur, non totum, quod habent, extorquendum eſt, ſed & ipſarum ratio habenda eſt, ne egeant. 1. Cum verbum *Reſtituas* lege invenitur, etſi non ſpecialiter de fructibus additum eſt, tamen etiam fructus ſunt reſtituendi. 2. Unicuique ſua mora nocet: quod, & in duobus reis promittendi obſervatur. 3. Dolo facit, qui petit, quod redditurus eſt.

Poſſe.

Poſſe. 1. De repudiatione.

274 Qui poteſt facere, ut poſſit conditioni parere, jam poſſe videtur. 1. Quod quis, ſi velit, habere non poteſt, id repudiare non poteſt.

De Servis. 1. De eo, qui in jus alterius ſuccedit.

175 In his, quæ officium per liberas fieri perſonas leges deſiderant, Servus intervenire non poteſt. 1. Non debeo melioris conditionis eſſe, quam auctor meus, a quo jus in me tranſit.

Ne ſingulis concedatur, quod per Magiſtratum publice fieri poteſt. 1. De libertate, & neceſſitudine.

176 Non eſt ſingulis concedendum, quod per Magiſtratum publice poſſit fieri, ne occaſio ſit majoris tumultus faciendi. 1. Infinita æſtimatio eſt libertatis, & neceſſitudinis.

De eo, qui in jus alterius ſuccedit. 1. De ignorantia.

177 Qui in Jus, dominiumve alterius ſuccedit, Jure ejus uti debet. 1. Nemo videtur dolo exequi, qui ignorat cauſam, cur non debeat petere.

De principali & acceſſorio.

178 Cum Principalis cauſa non conſiſtat, plerumque ne quidem ea, quæ ſequuntur, locum habent.

De obſcura voluntate manumittentis.

179 In obſcura voluntate manumittentis ſavendum eſt libertati.

De eo, qui juſſu alterius ſolvit.

180 Quod juſſu alterius ſolvitur, pro eo eſt, quaſi ipſi ſolutum eſſet.

Si nemo adierit ex teſtamento.

181 Si nemo ſubiit hæreditatem, omnis vis teſtamenti ſolvitur.

De eo, quod nullius eſſe poteſt.

182 Quod nullius eſſe poteſt, id ut alicujus fieret, nulla obligatio valet efficere.

De ſolemnibus non facile mutandis. De æquitate.

183 Etſi nihil facile mutandum eſt ex ſolemnibus: tamen, ubi æquitas evidens poſcit, ſubveniendum eſt.

De Vano timore.

184 Vani timoris juſta excuſatio non eſt.

De impoſſibilibus.

185 Impoſſibilium nulla obligatio eſt.

Quando peti poteſt.

186 Nihil peti poteſt ante id tempus, quo per rerum naturam perſolvi poſſit. Et cum ſolvendi tempus obligationi additur, niſi eo præterito, peti non poteſt.

De eo, qui uxorem prægantem reliquit.

187 Si quis prægnantem uxorem reliquit, non videtur ſine liberis deceſſiſſe.

Si teſtator pugnantia geſſerit. 1. De impoſſibilibus.

188 Ubi pugnantia inter ſe in teſtamento juberentur, neutrum ratum eſt. 1. Quæ rerum natura prohibentur, nulla lege confirmata ſunt.

De pupillo, & authoritate Tutoris.

189 Pupillus nec velle, nec nolle in ætate, niſi appoſita Tutotis authoritate, creditur: nam quod animi judicio fit, in eo Tutoris auctoritas neceſſaria eſt.

De evictione.

190 Quod evincitur, in bonis non eſt.

De Beneficio Principis.

191 Neratius conſultus, an, quod beneficium dare ſe, quaſi viventi, Cæſar reſcripſerat, jam defuncto dediſſe exiſtimaretur? Reſpondit, non videri ſibi Principem, quod ei, quem vivere exiſtimabat, conceſſiſſet, defuncto conceſſiſſe; quem tamen modum eſſe beneficii ſui vellet, ipſius æſtimationem eſſe.

De hæredibus & obligatione individua. 1. De re dubia.

192 Ea, quæ in partes dividi non poſſunt, ſolida ſingulis hæredibus debentur. 1. In re dubia benigniorem iuterpretationem ſequi, non minus juſtius eſt, quam tutius.

De aditione cum tempore mortis continuanda.

193 Omnia fere jura hæredum proinde habentur ac ſi continuo ſub tempus mortis hæredes extitiſſent.

De hæredibus hæredum.

194 Qui per ſucceſſionem, quamvis longiſſimam, defuncto hæredes conſtiterunt, non minus hæredes intelliguntur, quam qui principaliter hæredes exiſtunt.

De expreſſis & tacitis.

195 Expreſſa nocent, non expreſſa non nocent.

De Privilegiis.

196 Privilegia quædam cauſæ ſunt, quædam perſonę: & ideo quædam ad hæredem tranſmittuntur, quæ cauſæ ſunt: quæ perſonæ ſunt, ad hæredem non tranſeunt.

De conjunctionibus. De licito & honeſto.

197 Semper iu conjunctionibus nou ſolum quod liceat conſiderandum eſt, ſed & quid honeſtum ſit.

De dolo Tutoris.

198 Neque interdicto, neque in cæteris cauſis Pupillo nocere oportet dolum Turoris, ſive ſolvendo eſt, ſive non eſt.

De eo, qui imperio Magiſtratus non paruit.

199 Non poteſt dolo carere, qui imperio Magiſtratus non paruit.

De minori iniquitate eligenda.

200 Quoties uihil ſine captione inveſtigari poteſt, eligendum eſt, quod minimum habet iniquitatis.

De his, quæ ex teſtamento proficiſcuntur.

201 Omnia, quæ ex teſtamento proficiſcuntur, ita ſtatum eventus capiunt, ſi initium quoque ſine vitio ceperint.

Definitiones eſſe periculoſas.

202 Omnis definitio in jure civili periculoſa eſt; parum eſt eoim, ut non ſubverti poſſit.

De damno & culpa.

203 Quod quis ex culpa ſua damuum ſentit, non intelligitur damnum ſentire.

De actione.

204 Minus eſt actionem habere, quam rem.

De his, quæ a nobis abire poſſunt.

205 Plerumque fit, ut etiam ea, quæ nobis abire poſſint, Proinde in eo ſtatu ſine, atque ſi nou eſſent ejus conditionis, ut abire poſſent: & ideo, quod fiſco obligamus, & vindicare interdum, & alienare, & ſervitutem in prædio imponere poſſumus.

Ne quis lucretur eum jactura alterius.

206 Jure naturæ æquum eſt, neminem cum alterius detrimento & injuria fieri locupletiorem.

De re judicata.

207 Res judicata pro veritate accipitur.

Deſiuere habere.

208 Non poteſt videri deſiiſſe habere, qui nunquam habuit.

De Servitute.

209 Servitutem mortalitati fere comparamus.

De Inſtitutione.

210 Quæ ab initio inutilis fuit inſtitutin, ex poſt facto convaleſcere non poteſt.

De Servo, & abſentia Reipublicæ cauſa.

211 Servus Reipublicæ cauſa abeſſe non poteſt.

INDEX REGULARUM JURIS CIVILIS.

A

ABſentia ejus, qui Reipublicæ cauſa abeſt, neque ei, neque alii damnoſa eſſe debet. reg. 140
Actus legitimi qui recipiunt diem vel conditionem, veluti mancipatio, acceptilatio, hæreditatis aditio, ſervi optio, datio Tutoris, in totum vitiantur per temporis, vel conditionis adjectionem: nonnunquam tamen actus ſupraſcripti tacite recipiunt, quæ aperte comprehenſa vitium afferunt: Nam ſi acceptum feratur ei, qui ſub conditione promiſit, ita demum egiſſe aliquid acceptilatio intelligitur, ſi obligationis conditio extiterit: quæ ſi verbis nominatim acceptilationis comprehendatur, nullius momenti faciet actum. reg. 77.
Ad ea, quæ non habent atrocitatem facinoris vel ſceleris, ignoſcitur ſervis, ſi vel dominis, vel his, qui vice dominorum ſunt (veluti tutoribus & curatoribus) obtemperaverint. 1. ſemper, qui dolo fecit, quo minus haberet, pro eo habendus eſt, ac ſi haberet. 2 In contractibus ſucceſſores ex dolo eorum, (quibus ſucceſſerunt) non tantum id, quod pervenit, verum etiam in ſolidum tenentur, hoc eſt, unuſquiſque pro ea parte, qua hæres eſt. reg. 157.
Aliud eſt vendere, aliud *vendenti conſentire*. 1. Refertur ad univerſos, quod publice fit per majorem partem. 2. abſurdum eſt, plus juris habere eum, cui legatus ſit fundus, quam hæredem, aut ipſum teſtatorem, ſi viveret. reg. 160.
Alterius circumventio alii non *præ*bet actionem, reg. 49.

B

BOna fides non patitur; ut bis idem exigatur. reg. 57.
Bona fides tantundem poſſidenti præſtat, quantum veritas, quoties lex impedimento non eſt. reg. 136.

C

COnſilii non fraudulenti nulla obligatio eſt: cæterum ſi dolus & calliditas interceſſit, de dolo actio competit. 1. Socii mei Socius, meus Socius non eſt. reg. 47.
Contractus quidam dolum malum duntaxat recipiunt: quidam & dolum & culpam: dolum tantum depoſitum & precarium: dolum & culpam, mandatum, commodatum, venditum, pignori acceptum, locatum, item dotis datio, tutelæ negotia geſta (in his quidam & diligentiam) ſocietas & rerum Communio, & dolum & culpam recipit: ſed hæc ita, niſi ſi quid nominatim convenit, vel plus vel minus, in ſingulis contractibus: nam hoc ſervabitur, quod initio convenit, legem enim contractus dedit: excepto eo quod Celſus putat, non valere, ſi convenerit, ne dolus præſtetur: hoc enim bonæ fidei judicio contrarium eſt: & ita utimur. Animalium vero caſus, mortes, quæque ſine culpa accidunt, fugæ ſervorum, qui cuſtodiri non ſolent, rapinæ, tumultus, incendia, aquarum magnitudines, impetus prædonum, a nullo præſtantur. reg. 13
Creditor qui permittit rem venire, pignus dimittit. reg. 158.
Cujus effectus omnibus prodeſt, ejus & partes ad omnes pertinent. reg. 148
Cujus eſt donandi, eidem & vendendi, & concedendi jus eſt. reg. 163
Cujus per errorem dati repetitio eſt, ejus conſulto dati donatio eſt. reg. 53
Culpa caret, qui ſcit, ſed prohibere non poteſt. reg. 50
Culpa eſt, immiſcere ſe rei ad ſe non pertinenti. reg. 36
Cum amplius ſolutum eſt, quam debebatur, cujus pars non invenitur, quæ repeti poſſit, totum eſſe indebitum intelligitur, manente priſtina obligatione. 1. Is natura debet, quem jure gentium dare oportet, cujus fidem ſecuti ſumus. reg. 84
Cum par delictum eſt duorum, ſemper oneratur petitor, & melior habetur poſſeſſoris cauſa, ſicut fit, cum de dolo excipitur petitoris: neque enim datur talis replicatio petitori, *Aut ſi rei quoque in ea re dolo actum ſit*. 1. Illi debet permitti pœnam petere, qui in ipſam non incidit. reg. 154
Cum Prætor in hæredem dat actionem, quatenus ad eum pervenit: ſufficit, ſi vel momento ad eum pervenit ex dolo defuncti. reg. 127
Cum principalis cauſa non conſiſtat plerumque ne quidem ea, quæ ſequuntur, locum habent. reg. 178
Cum quis poſſit alienare, poterit & conſentire alienationi. Cui autem donare non conceditur, probandum erit, nec ſi donationis cauſa conſenſerit, ratam ejus voluntatem habendam. reg. 165
Cum ſervo nulla actio eſt. reg. 107
Cum tempus in teſtamento adjicitur: credendum eſt pro hærede adjectum, niſi alia mens fuerit teſtatoris: ſicut in ſtipulationibus promiſſoris gratia tempus adjicitur. reg. 17

D

DIvus reſcripſit, eos, qui ex liberalitate conveniuntur, in id, quod facere poſſunt, condemnandos. reg. 28.
Domum ſuam reficere unicuique licet, dum non officiat invito alteri, in quo jus non habet. reg. 61
Donari videtur, quod nullo jure cogente conceditur. reg. 82

E

EA eſt natura cavillationis; quam Græci *ſoritin* (id eſt *acervalem Sylogiſmum*) appellant, ut ab evidenter veris per breviſſimas mutationes diſputatio ad ea, quæ evidenter falſa ſunt, perducatur. reg. 65
Ea, quæ dari impoſſibilia ſunt, vel quæ in rerum natura non ſunt, pro non adjectis habentur. reg. 135
Ea, quæ in partes dividi non poſſunt, ſolida a ſingulis hæredibus debentur. 1. In re dubia benigniorem interpretationem ſequi, non minus juſtius eſt, quam tutius. reg. 192
Ea, quæ raro accidunt, non temere in agendis negotiis computantur. reg. 64
Ea ſola deportationis ſententia aufert, quæ ad fiſcum perveniunt. reg. 97
Ejus eſt non nolle, qui poteſt velle. reg. 3
Et nihil facile mutandum eſt ex ſolemnibus: tamen, ubi æquitas evidens poſcit, ſubveniendum eſt. reg. 183
Ex pœnalibus cauſis non ſolet in partem de peculio actio dari. reg. 58
Expreſſa nocent, non expreſſa non nocent. reg. 195
Ex qua perſona quis lucrum capit, ejus factum præſtare debet: reg. 149

Factum

F

FActum a Judice, quod ad Officium ejus non pertinet, ratum non eſt. reg. 170

Factum cuique ſuum, non adverſario nocere debet. 1. Non videtur vim facere, qui jure ſuo utitur, & ordinaria actione experitur. 2. In pœnalibus cauſis benignius interpretandum eſt. reg. 155

Fœminæ ab omnibus Officiis civilibus, vel publicis remotæ ſunt, & ideo nec judices eſſe poſſunt, nec Magiſtratum gerere, nec poſtulare, nec pro alio intervenire, nec procuratores exiſtere. 1. Item impubes omnibus officiis civilibus debent abſtinere. reg. 2

Favorabiliores Rei potius, quam actores habentur. reg. 125

Fere in omnibus pœnalibus judiciis & ætati, & imprudentiæ ſuccurritur. reg. 180

Fere, quibuſcunque modis obligamur, iiſdem in contrarium actis liberamur: cum quibus modis acquirimus, iiſdem in contrarium actis amittimus. Ut igitur nulla poſſeſſio acquiri niſi animo & corpore poteſt: ita nulla amittitur, niſi in qua utrumque in contrarium actum. reg. 153

Filiusfamilias neque retinere, neque recuperare, neque adpiſci poſſeſſionem rei peculiaris videtur. reg. 93

Fraudis interpetatio ſemper in jure civili non ex eventu duntaxat, ſed ex conſilio quoque deſideratur. reg. 79

Fructus rei eſt vel pignori dare licere. reg. 72

Furioſi, vel ejus, cui bonis interdictum ſit, nulla voluntas eſt. reg. 40

G

GEneraliter, cum de fraude diſputatur, non quid habeat actor, ſed quid per adverſarium habere non potuerit conſiderandum eſt. reg. 78

H

HÆredem ejuſdem poteſtatis juriſque eſſe, cujus fuit defunctus, conſtat. reg. 59

Hæreditas nihil aliud eſt, quam ſucceſſio in univerſum jus, quod defunctus habuerit. reg. 62

Hoc jure utimur: ut quidquid omnino per vim fiat, aut in vis publicæ, aut in vis privatæ crimen incidat. 1. Qui dejicit, & qui mandat. 2. In maleficio ratihabitio mandato comparatur. 3. In contractibus, quibus doli præſtatio vel bona fides ineſt, hæres in ſolidum tenetur. reg. 152

I

ID, quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro ad alium transferri non poteſt. reg. 11.

Imaginaria Venditio non eſt pretio accedente. reg. 16

Imperitia culpæ adnumeratur. reg. 132

Impoſſibilium nulla obligatio eſt. reg. 185

In ambiguis orationibus maxime ſententia ſpectanda eſt ejus, qui eas protuliſſet. reg. 96

In ambiguis pro dotibus reſpondere, melius eſt. 1. Non eſt novum, ut, quæ ſemel utiliter conſtituta ſunt, durent, licet ille caſus extiterit, a quo initiam capere non potuerunt. 2. Quoties æquitate deſiderii naturalis ratio, aut dubitatio juris moriatur, juſtis decretis res temperanda eſt. reg. 85

In condemnatione perſonarum, quæ in id, quod facere poſſunt, damnantur, non totum, quod habent, extorquendum eſt, ſed & ipſarum ratio habenda eſt, ne egeant. 1. Cum verbum *Reſtituas* lege invenitur, etſi non ſpecialiter de fructibus additum eſt, tamen etiam fructus ſunt reſtituendi. 2. Unicuique ſua mora nocet: quod & in duobus reis promittendi obſervatur. 3. Dolo facit, qui petit, quod redditurus eſt. reg. 173

In contrahenda venditione ambiguum pactum contra venditorem interpretandum eſt. 1. Ambigua autem intentio ita accipienda eſt, ut res ſalva actori ſit. reg. 172

In eo, quod plus ſit, ſemper ineſt & minus. 1. Nemo alienæ rei expromiſſor idoneus videtur, niſi cum ſatiſdatione. 2. Pupillus pati poſſe non intelligitur. 3. Ubi verba conjuncta non ſunt, ſufficit alterutrum eſſe factum. 4. Mulieribus tunc ſuccurrendum eſt, ut defendantur, non ut facilius calumnientur. reg. 110

In eo, quod velis, qui petit, vel is, a quo petitur, lucrifacturus eſt, durior cauſa eſt petitoris. reg. 33

In his, quæ officium per liberas fieri perſonas leges deſiderant, Servus intervenire non poteſt, 1. Non debeo melioris conditionis eſſe, quam auctor meus, a quo jus in me tranſit. reg. 175

In jure civili receptum eſt, quoties per eum, cujus intereſt conditionem non impleri, fiat quo minus impleatur, perinde haberi, ac ſi impleta conditio fuiſſet, quod ad libertatem, & legata, & ad hæredum inſtitutiones perducitur: quibus exemplis ſtipulationes quoque committuntur, cum per promiſſorem factum eſſet, quo minus ſtipulator conditioni pareret. reg. 161

In negotiis contrahendis alia cauſa habita eſt furioſorum, alia eorum, qui fari poſſunt, quamvis actum rei non intelligerent; nam furioſus nullum negotium contrahere poteſt: pupillus omnia, Tutore auctore, agere poteſt. reg. 5

In obſcura voluntate manumittentis favendum eſt libertati. reg. 179

In obſcuris inſpici ſolet, quod veriſimilius eſt, aut quod plerunque fieri ſolet. reg. 114

In omnibus cauſis id obſervatur: ut ubi perſonæ conditio locum facit beneficio, ibi deficiente ea beneficium quoque deficiat: ubi vero genus actionis id deſiderat: ibi ad quemvis perſecutio ejus devenerit, non deficiat ratio auxilii. reg. 68

In omnibus cauſis pro facto accipitur id, in quo per alium moræ ſit, quo minus fiat. reg. 39

In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præſenti die debetur. reg. 14

In omnibus quidem, maxime tamen in Jure æquitas ſpectanda ſit. reg. 90

In pari cauſa, Poſſeſſor potior haberi debet. 1. Hi qui in univerſum jus ſuccedunt, hæredis loco habentur. reg. 128

In perſonam ſervilem nulla cadit obligatio. 1. Generaliter probandum eſt ubicunque in bonæ fidei judiciis confertur in arbitrium domini vel procuratoris ejus conditio, pro boni viri arbitrio habendum eſſe. reg. 22

In teſtamentis plenius voluntates teſtantium interpretantur. reg. 12

In toto & pars continetur. reg. 113

In toto Jure generi per ſpeciem derogatur, & illud potiſſimum habetur, quod ad ſpeciem directum eſt. reg. 80.

In totum omnia, quæ animi deſtinatione agenda ſunt non niſi vera & certa ſcientia perfici poſſunt. reg. 76

Invito Beneficium non datur. reg. 69

Invitus nemo rem cogitur defendere. 1. Cui damus actiones, eidem & exceptionem competere multo magis quis dixerit. 2. Cum quis in alius locum ſucceſſerit, non eſt æquum, ei nocere hoc, quod adverſus eum nocuit, in cujus locum ſucceſſit. 3. Plerunque emptoris eadem cauſa eſſe debet circa petendum ac defendendum, quæ fuit auctoris. 4. Quod cuique pro eo præſtatur, invito non tribuitur. reg. 156

Is damnum dat, qui jubet dare: ejus vero nulla culpa eſt, cui parere neceſſe ſit. 1. Quod pendet, non eſt pro eo quaſi ſit. reg. 169

Is, qui actionem habet ad rem recuperandam, ipſam rem habere videtur. reg. 15

Jura ſanguinis nullo Jure Civili dirimi poſſunt. reg. 8

Jure naturæ æquum eſt, neminem cum alterius detrimento & injuria fieri locupletiorem. reg. 106

Jus noſtrum non patitur eundem in paganis, & teſtato & inteſtato deceſſiſſe; earumque rerum naturaliter inter ſe pugnare eſt teſtatus, & inteſtatus. reg. 7

Digitized by Google

L

Libertas inæſtimabilis res eſt. reg. 106
Libertas omnibus rebus favorabilior eſt. reg. 122

M

Marcellus: definit debitor eſſe is, qui nactus eſt exceptionem juſtam, nec ab æquitate naturali abhorrentem. reg. 66
Melior conditio noſtra per ſervos fieri poteſt, deterior fieri non poteſt. reg. 133
Minus eſt actionem habere, quam rem. reg. 104

N

Nec ex Prętorio, nec ex ſolemni Jure, privatorum conventione quidquam immutandum eſt: quamvis obligationum causę pactione poſſint immutari, & ipſo jure, & per pacti conventi exceptionem: quia actionum modus, vel lege, vel per Prætorem introductus privatorum pactionibus non infirmatur: niſi tunc, cum inchoatur actio, inter eos convenit. reg. 27
Nemo alieno nomine lege agere poteſt. 1. Temporaria permutatio jus Provinciæ non innovat. reg. 123
Nemo damnum facit, niſi qui id fecit, quod facere jus non habet. reg. 151
Nemo de domo ſua extrahi debet. reg. 103
Nemo dubitat, ſolvendo videri eum, qui defenditur. reg. 95
Nemo enim in perſequendo deteriorem cauſâm, ſed meliorem facit. Denique poſt litem conteſtatam hæredi quoque proſpiceretur, & hæres tenetur ex omnibus cauſis. reg. 87
Nemo ex his, qui negant, ſe debere, prohibetur etiam alia defenſione uti, niſi lex impedit. 1. Quoties concurrunt plures actiones ejuſdem rei nomine, una quis experiri debet. reg. 43
Nemo ideo obligatur, quia recepturus eſt ab alio quod præſtiterit. reg. 171
Nemo plus commodi hæredi ſuo relinquit, quam ipſe habnit. reg. 120
Nemo plus Juris ad alium transferre poteſt, quam ipſe haberet. reg. 54
Nemo poteſt gladii poteſtatem ſibi datam, vel jus alterius coercitionis ad alium transferre. reg. 70
Nemo poteſt mutare conſilium ſuum in alterius injuriam. reg. 75
Nemo prædo eſt, qui pretium numeravit. 1. Locupletior non eſt factus, qui libertum acquiſierit. 2. Cum de lucro duorum quæratur: melior eſt cauſa poſſidentis. reg. 126
Nemo, qui condemnare poteſt, abſolvere non poteſt. reg. 37.
Nemo videtur fraudare eos, qui ſciunt, & conſentiunt. reg. 145
Neque in interdicto, neque in cęteris cauſis pupillo nocere oportet dolum Tutoris, ſive ſolvendo eſt, ſive non eſt. reg. 198
Neque pignus, neque depoſitum, neque precarium, neque emptio, neque locatio rei ſuæ conſiſtere poteſt. 1. Privatorum Conventum Juri publico non derogat. reg. 45
Neratius conſultus, an, quod beneficinm dare ſe, quaſi viventi, Cæſar reſcripſerat, jam defuncto dediſſe exiſtimaretur? Reſpondit, non videri ſibi Principem, quod ei, quem vivere exiſtimabat, conceſſiſſet, defuncto conceſſiſſe; quem tamen modum eſſe beneficii ſui vellet, ipſius æſtimationem eſſe. reg. 191
Nihil conſenſui tam contrarium eſt, qui bonæ fidei judicio ſuſtinet, quam vis, atque metus: quem comprobare contra bonos mores eſt. 1. Non capitur, qui Jus publicum ſequitur. 2. Non videntur, qui errant, conſentire. reg. 116
Nihil dolo creditor facit, qui ſuum recipit. 1. Cum principalis cauſa non conſiſtit, ne ea quidem, quæ ſequuntur, locum habent. reg. 129
Nihil intereſt, ipſo jure quis actionem non habeat, an per exceptionem infirmetur. reg. 112
Nihil peti poteſt ante id tempus, quo per rerum naturam perſolvi poſſit. Et cum ſolvendi tempus, obligationi additur, niſi eo præterito, peti non poteſt. reg. 186
Nihil tam naturale eſt, quam eo genere quid diſſolvere, quo colligatum eſt: ideo verborum obligatio verbis tollitur, nudi conſenſus obligatio contrario conſenſu diſſolvitur. reg. 35
Non alienat, qui duntaxat omittit poſſeſſionem. reg. 119
Non debet actori licere, quod reo non permittitur. 1. In re obſcura melius eſt favere repetitioni, quam adventitio lucro. reg. 41
Non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri. reg. 74
Non debet, cui plus licet, quod minus eſt, non licere. reg. 21
Non defendere videtur, non tantum, qui latitat, ſed & is, qui præſens negat ſe defendere; aut non vult ſuſcipere actionem. reg. 52
Non eſt ſingulis concedendum, quod per Magiſtratum publice poſſit fieri, ne occaſio ſit majoris tumultus faciendi. 1. Infinita æſtimatio eſt libertatis, & neceſſitudinis. reg. 176
Non fraudantur creditores, cum quid non acquiritur a debitnre, ſed cum quid de bonis diminuitur. 1. Nemo ex ſuo delicto meliorem ſuam conditionem facere poteſt. reg. 134
Non omne, quod licet, honeſtum eſt. 1. In ſtipulationibus id tempus ſpectatur, quo contrahimus. reg. 144
Non poteſt dolo carere, qui imperio Magiſtratus non paruit. reg. 199
Non poteſt improbus videri, qui ignorat, quantum ſolvere debeat. reg. 99
Non poteſt videri deſiiſſe habere, qui nunquam habuit. reg. 1ↄ8
Non ſolet deterior conditio fieri eorum, qui litem conteſtati ſunt, quam ſi non: ſed plerumque melior. reg. 86
Non ſolent, quæ abundant, vitiare ſcripturas. reg. 94
Non videtur cepiſſe, qui per exceptionem a petitione removetur. reg. 13
Non videtur quiſquam id *capere*, quod ei neceſſe eſt alii reſtituere. reg. 51
Non videntur data, quæ & tempore, quo dantur accipientis non fiunt. 1. Qui juſſu Judicis aliquid facit, non videtur dolo malo facere, qui parere neceſſe habet. reg. 167
Non videntur rem amittere, quibus propria non fuit. reg. 8
Non ut ex pluribus cauſis deberi nobis idem poteſt, ita ex pluribus cauſis idem poſſit noſtrum eſſe. reg. 159
Non vult hæres eſſe, qui ad alium transferre voluit hęreditatem. reg. 6
Nulla intelligitur mora ibi fieri, ubi nulla petitio eſt. reg. 88
Nullus videtur dolo facere, qui ſolo jure utitur. reg. 55
Nullum crimen patitur is, qui non prohibet, cum prohibere non poteſt. reg. 109
Nunquam actiones, præſertim pœnales, de eadem re concurrentes, alia aliam conſumit. reg. 130
Nuptias non concubitus, ſed conſenſus facit. reg. 30

O

Omnes actiones, quæ morte aut tempore pereunt, ſemel incluſæ judicio, ſalvæ permanent. 1. Non videtur perfecte cujuſque id eſſe, quod ex caſu auferri poteſt. reg. 139
Omnia fere jura hæredum perinde habentur, ac ſi continuo ſub tempus mortis hæredes extitiſſent. reg. 193
Omnia, quæ ex teſtamento proficiſcuntur, ita ſtatum eventus capiunt, ſi initium quoque ſine vitio ceperint. reg. 101

Omnia,

Omnia, quæ jure contrahuntur, contrario jure pereunt. reg. 100
Omnia, quæcunque cauſæ cognitionem deſiderant, per libellum expediri non poſſunt. reg. 71
Omnis definitio in jure civili pericoloſa eſt; parum eſt enim, ut non ſubverti poſſit. reg. 202
Omnis hæreditas, quamvis poſtea adeatur, tamen cum tempore mortis continuatur. 1. Nunquam creſcit ex poſt facto præteriti delicti æſtimatio. reg. 138

P

PÆnalia judicia, ſemel accepta, in hæredes tranſmitti poſſunt. reg. 164
Parem eſſe conditionem oportet ejus, qui quid poſſideat, vel habet, atque ejus, cujus dolo malo factum ſit, quo minus poſſideret, vel haberet. reg. 150
Plerumque fit, ut etiam ea, quæ nobis abire poſſint, proinde in eo ſtatu ſint, atque ſi non eſſent ejus conditionis, nt abire poſſent: & ideo, quod fiſco obligamus, & vindicare interdum, & alienare, & ſervitutem in prædio imponere poſſumus. reg. 205
Plus cautionis in re eſt, quam in perſona. reg. 25
Prætor bonorum poſſeſſorem hæredis loco in omni cauſa habet. reg. 117
Privilegia quædam cauſæ ſnnt, qnædam perſonæ: & ideo quædam ad hæredem tranſmittuntur, quæ cauſæ ſunt: qnæ perſonæ, ſunt, ad hæredem non tranſeunt. reg. 196
Pupillus nec velle, nec nolle in ea ætate, niſi appoſita Tutoris authoritate, creditur: nam quod animi judicio fit, in eo Tutoris auctoritas neceſſaria eſt. reg. 189.
Pupillum, qui proximus pubertati ſit capacem eſſe & furandi, & injuriæ faciendæ. 1. In hæredem non ſolent actionem tranſire, quæ pænales ſunt ex maleficio: veluti ſurti, damni, injuriæ, vi bonorum raptorum, injuriarum. reg. 111

Q

QUæ ab initio inutilis fuit inſtitutio, ex poſt facto convaleſcere non poteſt. reg. 210
Quæ dubitationis tollendæ Cauſa contractibus inſeruntur, jus commune non lædunt. reg. 81
Quæ legata, mortuis nobis ad hæredem noſtrum tranſeunt, eorum commodum per nos his, quorum in poteſtate ſnmus, eodem caſu acquirimus: aliter atque quod ſtipulati ſumus: nam & ſnb conditione ſtipulantes, omnimodo eis acquirimus, etiam ſi libertatis nobis poteſtate domini conditio exiſtat. reg. 18
Quæ propter neceſſitatem recepta ſunt, non debent in argumentum trahi. reg. 162
Quamdiu poſſit valere teſtamentum, tamdiu legitimus non admittitur. reg. 89
Quatenus cujus interſit, in facto, non in jure conſiſtit. reg. 24
Qui auctore Judice comparavit, bonæ fidei poſſeſſor eſt. reg. 137
Qui cum alio contrahit, vel eſt, vel debet eſſe non ignarus conditionis ejus: hæredi autem hoc imputari non poteſt, cum non ſponte cum legatariis contrahit. 1. Non ſolet exceptio doli nocere his, quibus voluntas teſtatoris non reſragatur. reg. 19
Quidquid in calore iracundiæ vel fit, vel dicitur, non prius ratum eſt, quam ſi perſeverantia apparuit, judicium animi fuiſſe: ideoque brevi reverſa uxor, nec divertiſſe videtur. reg. 48
Qui dolo deſierit poſſidere, pro poſſidente damnatur: quia pro poſſeſſione dolus eſt. reg. 131
Qui in alterius locum ſuccedunt, juſtam habent cauſam ignorantiæ; an id, quod peteretur, deberetur. Fidejuſſores quoque non minus, quam hæredes juſtam ignorantiam poſſunt allegare. Hæc ita de hærede dicta ſunt, ſi cum eo ageretur: non etiam, ſi agat: nam plane qui agit, certus eſſe debet: cum in poteſtate ejus, quando velit, experiri: & ante debet rem diligenter explorare, & tunc ad agendum procedere. reg. 42.
Qui in Jus, domininmve alterius ſuccedit, Jure ejus uti debet. 1. Nemo videtur dolo exequi, qui ignorat cauſam, cur non debeat petere. reg. 177
Qui in ſervitute eſt, uſucapere non poteſt: nam cum poſſideatur, poſſidere non videtur. reg. 118.
Qui non facit, qnod facere debet, videtur facere adverſus ea, quia non facit. Et qui facit quod facere non debet, non videtur facere, id, quod facere juſſus eſt. reg. 121
Qui per ſucceſſionem, quamvis longiſſimam, defuncto hæredes conſtiterunt, non minus hæredes intelliguntur, quam qui principaliter hæredes exiſtunt. reg. 194
Qui poteſt facere, ut poſſit conditioni parere, jam poſſe videtur. 1. Quod quis, ſi velit, habere non poteſt, id repudiare non poteſt. reg. 174
Qui poteſt invitis alienare multo magis & ignorantibus, & abſentibus poteſt. reg. 26
Qui rem alienam defendit, nunquam locuples habetur. reg. 166
Qui ſine dolo malo ad judicinm provocat, non videtur moram facere. reg. 63
Qui tacet, non utique fatetur: Sed tamen verum eſt, eum non negare. reg. 142
Qui vetante prætore fecit, hic adverſus Edictum fuiſſe proprie dicitur. 1. Ejus eſt actionem denegare, qui poſſit & dare. reg. 102
Quod a quoque pænæ nomine exactum eſt, id eidem reſtituere nemo cogitur. reg. 46
Quod attinet ad Jus Civile, ſervi pro nullis habentur: non tamen & Jure naturali: quia quod ad Jus naturale attinet, omnes homines æquales ſunt. reg. 32
Quod contra rationem Juris receptum eſt, non eſt producendum ad conſequentia. 1. Uni duo pro ſolido hæredes eſſe non poſſunt. reg. 141
Quod evincitur, in bonis non eſt. reg. 192
Quod initio vitioſum eſt, non poteſt tractu temporis convaleſcere. reg. 29
Quod ipſis qui contraxerunt, obſtat: & ſucceſſoribus eorum obſtabit. reg. 143
Quod juſſu alterius ſolvitur, pro eo eſt, quaſi ipſi ſolutum eſſet. reg. 180
Quod nullius eſſe poteſt, id ut alicujus fieret, nulla obligatio valet efficere. reg. 182
Quod quis, dum ſervus eſt, egit: proficere libero facto non poteſt. reg. 146
Quod quis ea culpa ſua damnum ſentit, non intelligitur damnum ſentire. reg. 203
Quoties dubia interpretatio libertatis eſt, ſecundum libertatem reſpondendum erit. reg. 20
Quoties duplici jure defertur alicui ſucceſſio: repudiato novo jure, quo ante defertur, ſupererit vetus. reg. 91
Quoties idem ſermo duas ſententias exprimit, ea potiſſimum excipiatur, quæ ei gerendæ aptior eſt. reg. 67.
Quoties nihil ſine captione inveſtigari poteſt, eligendum eſt, quod minimum habet iniquitatis. reg. 200
Quoties utriuſque cauſa lucri ratio vertitur, is præferendus eſt, cujus in lucrum cauſa tempore præcedit. reg. 98.
Quo tutela redit, eo hæreditas pervenit, niſi cum fœminæ hæredes intercedunt. 1. Nemo poteſt tutorem dare cuiquam, niſi ei, quem in ſuis hæredibus, cum moritur, habuit, habiturusque eſſet, ſi vixiſſet. 2. Vi factum id videtur eſſe, qua de re quis, cum prohibetur, fecit. Clam, quod quiſve, cum controverſiam haberet, habiturumve ſe curaret, fecit, 3. Quæ in teſtamento ita ſunt ſcripta, nt intelligi non poſſint: perinde ſunt, ac ſi ſcripta non eſſent. 4. Nec paciſcendo, nec legem dicendo, nec ſtipulando quiſquam alteri cavere poteſt. reg. 73

R

Rapiendo occaſio eſt, quæ præbet benignius reſponſum. 1. Quod factum eſt, cum in obſcuro ſit, ex affectione cujuſque capit interpretationem. reg. 168

Regula eſt, quæ rem, quæ eſt breviter enarrat. Non ut ex Regula Jus ſumatur, ſed ex Jure, quod eſt, Regula fiat. Per Regulam igitur, brevis rerum narratio traditur, & (ut ait Sabinus) quaſi cauſæ conjectio eſt: quæ ſimul cum in aliquo vitiata eſt, perdit officium ſuum. reg. 1

Res judicata pro veritate accipitur. reg. 207

S

Secundum naturam eſt, commoda cujuſque rei eum ſequi, quem ſequuntur incommoda. reg. 10

Semper in conjunctionibus non ſolum quid liceat conſiderandum eſt, ſed & quid honeſtum ſit. reg. 197

Semper in dubiis benigniora præferenda ſunt. reg. 56

Semper in obſcuris, quod minimum eſt, ſequimur. reg. 9

Semper in ſtipulationibus, & in cæteris contractibus id ſequimur, quod actum eſt, aut ſi non appareat, quid actum eſt, erit conſequens, ut id ſequamur, quod in Regione, in qua actum eſt, frequentatur. Quid ergo, ſi neque Regionis mos appareat, quia varius fuit? ad id, quod minimum eſt, redigenda ſumma eſt. reg. 34

Semper, qui non prohibet pro ſe intervenire, mandare creditur. Sed etſi quis ratum habuerit, quod geſtum eſt, obſtringitur mandati actione. reg. 60

Semper ſpecialia generalibus inſunt. reg. 147

Servitutem mortalitati fere comparamus. reg. 209

Servus Reipublicæ cauſa abeſſe non poteſt. reg. 211

Sicut pœna ex delicto defuncti hæres teneri non debeat: ita nec lucrum facere, ſi quid ex ea re ad eum perveniſſet. reg. 38

Si in duabus actionibus alibi ſumma major, alibi infamia eſt, præponenda eſt cauſa exiſtimationis. Ubi autem æquiparant famoſa judicia, & ſi ſummam imparem habent, pro paribus accipienda ſunt. reg. 104

Si librarius in tranſcribendis ſtipulationis verbis erraſſet; nihil nocere, quo minus & reus & fidejuſſor teneatur. reg. 92

Si nemo ſubiit hæreditatem, omnis vis teſtamenti ſolvitur. reg. 181

Si quis obligatione liberatus ſit, poteſt videri cepiſſe. 1. Non poteſt videri accepiſſe, qui ſtipulatus poteſt exceptione ſummoveri. reg. 115

Si quis pregnantem uxorem reliquit, non videtur ſine liberis deceſſiſſe. reg. 187

T

Toties in hæredem damus de eo, quod ad eum pervenit, quoties ex dolo defuncti convenitur: non quoties ex ſuo. reg. 44

V

Vani timoris juſta excuſatio non eſt. reg. 184

Ubicunque cauſæ cognitio eſt, ibi Prætor deſideratur. reg. 105

Ubi lex duorum menſium fecit mentionem, & qui ſexageſimo & primo die venerit, audiendus eſt: ita enim & Imperator Antoninus cum divo Patre ſuo reſcripſit. reg. 101

Ubi non voce, ſed præſentia opus eſt, mutus, ſi intellectum habet, poteſt videri reſpondere. Idem in ſurdo: hic quidem reſpondere poteſt. 1. Furioſus abſentis loco eſt: & ita Pomponius libro primo epiſtolarum ſcribit. reg. 124

Ubi pugnantia inter ſe in teſtamento juberentur, neutrum ratum eſt. 1. Quæ rerum natura prohibentur, nulla lege confirmata ſunt. reg. 188

Velle non creditur, qui obſequitur imperio Patris, vel Domini. reg. 4

Verum eſt, neque pacta, neque ſtipulationes factum poſſe tollere: quod enim impoſſibile eſt, neque pacto, neque ſtipulatione poteſt comprehendi, ut utilem actionem, aut factum efficere poſſit. reg. 31

F I N I S.

A.VT 1316 E

Digitized by Google